

C. VELLEII PATERCULI

QUAE SUPERSUNT

EX

HISTORIAE ROMANAE

VOLUMINIBUS DUOBUS

EX RECENSIONE

ET

CUM INTEGRIS ANIMADVERSIONIBUS

DAVIDIS RUHNKENII

ACCURATE EDIDIT

CAROLUS HENRICUS FROTSCHER

PRAEMITTITUR NOTITIA LITTERARIA ET CAROLI MORGENSTERNII COMMENTATIO DE FIDE HISTORICA VELLEII PATERCULI EIQUE OBIECTA ADULATIONE

LIPSIAE 1830.

SUMPTUS FECIT ET VENUMDAT C. H. F. HARTMANNUS

VIRO EXCELLENTISSIMO

AMPLISSIMO DOCTISSIMO

THEOPHILO KIESSLINGIO

PHILOSOPHIAE DOCTORI ET AA. LL. MAGISTRO
GYMNASII CIZENSIS RECTORI ET PROFESSORI
BIBLIOTHECAE EPISCOPAL. CIZENS. PRAEFECTO
SOCIET. LATIN. IENENS. SODALI HONORARIO

PRAECEPTORI SUMMA PIETATE COLENDO

AMPLISSIMA MUNERA SCHOLASTICA PER VIGINTI QUINQUE ANNOS BENE FELICITERQUE GESTA

PIE GRATULABUNDUS

NOVAM HANC VELLEII PATERCULI EDITIONEM

D. D. D.

DEDITISSIMUS CULTOR

CAROLUS HENRICUS FROTSCHER

NOBILISSIMIS ADOLESCENTIBUS

HENRICO ET IACOBO FAGEL

S. P. D.

DAVID RUHNKENIUS

Centesimus annus ipse est, cum vir eximius, Nicolaus Heinsius Velleium Paterculum, animadversionibus suis expolitum, uni ex maioribus Vestris, Caspari Fagelio, primario reipublicae Batavae administro, dedicaret. Quae res mihi circumspicienti, cui novam eiusdem scriptoris editionem donarem, gentem Vestram, ut vetustate et amplitudine splendidissimis parem, sic insito quodam literarum amore, plerisque superiorem, in animum revocare potuisset. Verum nihil attinet, dedicandi caussas, quae in promtu sunt, tam alte repetere. Etenim, quae magna felicitatis meae pars est, a multis inde annis talem necessitudinem cum familia Vestra constitutam habeo, ut nemo me Fageliani nominis sit observantior, nemo Fageliis in voluntate semel erga me suscepta constantior. Cuius coniunctionis initium ortum est tum, cum parens Vester meam in disciplinam tradebatur. Atque hic animum meum tentari sentio, ut in illius viri laudes digrediar, quo neminem omni laude digniorem cognovi, quem ob

raras animi ingeniique dotes incredibili quodam amore dilexi, quo denique disciplinae meae alumno vere mihi visus sum posse gloriari. Sed nolim vulnus, quod vix consanuit, virtutibus eius commemorandis refricare, aut lacrimas, quae vix exaruerunt, alieno tempore renovare. Illud unum dixisse satis sit, ut Vos, Nobilissimi Adolescentes, qualis Vobis pater imitandus sit, mature intelligatis, me, tametsi per vitae rationes sexcentos iuvenes ad humanitatem formarim, nunquam tamen felicius, et omnibus numeris perfectius, quam parens Vester nactus erat, ingenium tractasse, neque adeo de ullo discipulorum meorum spem concepisse maiorem. Itaque ex talibus sui documentis iam tum augurabar, in eo reipublicae Batavae aut Wittios, aut Slingelandos, aut his similes, redditum iri. Neque hoc augurium nos fefellisset, nisi Deo visum esset, hoc tale ingenium patriae tantum ostendere. Sed ut ad ea, quae rem propius attingant, progrediar, solebat parens Vester, etiam cum ad summos honores pervenisset, saepe multumque de Graecis et Latinis literis mecum agere, et de obscuris vitiatisve veterum scriptorum locis, ex quibus ipse expedire se non posset, meam requirere sententiam. Hoc idem fecit in Velleio Paterculo, cuius acumine in ingeniis moribusque notandis vehementer delectabatur. Quem cum ego paullo accuratius legere coepissem, ut talis et viri et amici dubitationibus, si possem, satisfacerem, blandiente, ut fit, successu, novae editionis adornandae natum est consilium. Quae cum ita sint, quos potius in fronte huius editionis alloquar, quam Vos, Adolescentes Egregii, quorum pater mihi Velleii edendi caussam praebuit? aut quibus potius hoc munusculum deferam, quam Vobis, in quos omnem, quo quondam patrem complexus sum, amorem transfudi? Neque hunc talem

animum temere adversus Vos suscepi. Etenim pro amicitia et usu, qui mihi Vobiscum intercedit, ex proximo cognovi ingenii Vestri vim et praestantiam, quae non eas solum artes, quibus adolescentia impertiri solet, celeriter arripiat, sed abstrusiores etiam, ac talis aetatis captum superantes, et cupide appetat, et facile assequatur. Quid dicam de singulari literarum amore, quo Vos ita incensi estis, ut saepe tempus, quod animo remittendo et corpori tuendo dari solet, invitis illis, qui adolescentiam Vestram regunt, in bonorum librorum lectione collocetis. In quo nihil degeneratis a gentis Fagelianae indole. Nam cum tot gentiles Vestri summis, quos respublica habet, functi sint honoribus, nemo tamen huc escendit natalium praesidio fretus, sed omnes haec sibi ornamenta acerrimo bonarum artium studio, et nunquam remisso labore pepererunt. Iam in tanta Vestra intelligendi celeritate, cum pari discendi assiduitate coniuncta, quis est, qui miretur, Vos, qua aetate alii literarum initiis imbuuntur, ea gradum ad Academiam nostram facere? Equidem mihi pulchrum et gloriosum duco, Vos ab Avo Vestro, summae prudentiae et doctrinae viro, quem ego totum tribus Horatii verbis, *mitis sapientia Laeli*, describere soleo, meae potissimum esse disciplinae commendatos; credo, quod ex sermonibus nostris perspexerat, meos de studiorum ratione sensus mirifice congruere cum suis. De eius igitur sententia, verissime iudicantis, maximam humanioribus literis vim inesse ad ingenium humanum conformandum, biennium totum in Graecis Latinisque scriptoribus legendis, in antiquitatis et veterum annalium memoria replicanda consumetis, assumtis e Mathesi et Philosophia partibus iis, quarum utilitas in vita civili maxime cernatur. Tum his fundamentis Iuris

Romani scientiam, non nudam istam et ieiunam, sed multarum artium comitatu circumfusam, superstruetis. Tandem, ubi plenior iudicandi maturitas venerit, ad gravissimas quaestiones de Legibus Naturae et variorum populorum progressi, Academicorum studiorum curriculum decurretis. Ex hac severa, et iam inde a Scaligeranis et Grotianis temporibus ducta disciplina immortales illi viri, quos Belgium Foederatum iure opponit aliis nationibus, prodierunt. Quae si perturbata aut eversa fuerit per novatores, quorum interest discipulos a literarum cultu rudes habere, quo facilius eos in admiratione sui teneant, magnopere verendum est, ne in hominum vere doctorum locum succedant barbari et subtiliter loquaces circulatores. Sed meliora ominari licet, cum Vos, Iuvenes Prastantissimi, tam paratos videam ad antiquam illam viam, quae sola ad excellentem eruditionem ducit, alacriter ingrediendam, et ad optimam illam disciplinam, quae Vobis in avito paternoque exemplo est, constanter persequendam. In Vos igitur, tanquam eximiam spem patriae succrescentem, omnium ora conversa sunt, in Vos publica exspectatio erecta: in Vestra denique indole excolenda Leidensis Academia sperat se omnibus, quid recta institutione effici possit, planissime ostensuram. Valete. Dabam Leidae a. d. XX. Iulii, MDCCLXXVIII.

PRAEFATIO

AEQUO LECTORI

SALUTEM

Quod a veterum scriptorum editoribus, qui criticam rationem sequantur, iure postulatur, ut in praefatione accuratam Codicum et Editionum, quarum in lectionum iudicio sit auctoritas, historiam contexant, id nobis in summa faciendi voluntate facere non licet. Est enim unus tantum huius scriptoris Codex, una, quae auctoritatem habeat, Editio. Unicus ille, et ne integer quidem MStus, qui Velleium conservavit, sub renascentium literarum tempus, in coenobio Murbacensi repertus est; ex quo summa diligentia et pari fide per Beatum Rhenanum, felicem bonis libris proferendis virum, expressa Editio prodiit Basileae apud Io. Frobenium 1520. fol. De Codice ita scribit Rhenanus: *Non satis erat, vetustatem utilissimum opus initio suo truncasse, nisi fine etiam suo mutilaretur: ut nihil dicam de vitiis, quibus in medio foedissime deformatum est. — Meus codex et unicus erat, et mendosissimus. Ausim iurare, eum, qui illum descripserat, ne verbum quidem intellexisse: adeo omnia erant confusa absque ullis punctis aut distinctio-*

nibus etc. In tanta igitur mendorum multitudine cum facile aliquid Rhenani, quamvis in membranis legendis exercitatos, oculos fefellisset, Io. Albertus Burerius recentem a prelo Velleium iterum ad eundem Codicem, qui adhuc penes Frobenium esset, exegit, et discrepantes lectiones, quas enotasset, Rhenani editioni subiecit, tanta religione hac in re versatus, ut singulas syllabas minuta et anxia diligentia ad calculos vocaret. *) Quo magis miror, quid in mentem venerit Grutero ad Vellei. II. 49. et 68. fraudis nescio cuius suspicionem

---

*) „Memini“ inquit Beatus Rhenanus in epistola ad G. Spalatinum, pridie divi Gregorii 1520. scripta (in Manipul. Epist. singularium, ab Heckelio ed. Plaviae 1695. 8.) „me superioribus annis a Te litteras accepisse, quibus poscebas, ut Vellaei fragmentum, a me tum recens inventum, Wittenbergam mitterem in Bibliotheca Principis Tui reponendum. Iis sane non ob aliam causam respondere distuli, quam quod cottidie habebam in animo, Vellaeum publicare, nec vacuas tantum ad Te destinare litteras, sed et Autorem ipsum Wittenbergam mittere. Enim vero cum in hoc essem totus, ab amico mihi quodam nunciatum est, in Bibliotheca Galeacii, Comitis Mediolanensis, integrum exstare Vellaeum, a Merula quondam cum multis aliis Veterum monumentis repertum. Quis tum me laetior, optime Spalatine? Habere me putabam, qui mihi tantum indicatus erat. Decreveram mox Mediolanum advolare. Sed quoniam id non licuit, litteris rem agere coepi. Caeterum nihil effeci, ut ab indice illo plane mihi putem verba data. Proinde ne Tuam modo praestantiam, sed et studiosorum omnium spem diutius vana pollicitatione morarer, emisi nuper Vellaeum utcunque castigatum. In quo multum falsus sum, quod exemplar fidelissime descriptum arbitrabar, cum postrema, sed nimium sera collatio Librarii oscitantiam arguat. Nimium praeterea confidebam iis, qui formulis castigandis praesunt in officina Frobeniana. Quos saepe monui, ut vetus exemplar non minus, quam exemplum inspicerent. Verum illi non obtemperarunt, magis curantes, ut quam primum labore defungerentur, quam ut liber bene haberet. *Itaque meus amanuensis Volumen typis excusum denuo cum vetusto contulit* **plus**, *quam* **diligenter**, *cuius labor est emendationum ternio operi adiectus.* Porro Principi Tuo Vellaeum idcirco consecravi, quod videam, huic uni recta studia veramque pietatem cordi esse.“ Haec Rhenanus, referente Bardilio in Seebodii bibl. crit. rei scholast. a. 1820. VIII. pag. 668. seq. Cf. Seebod. in eod. libro fascic. VII. a. 1819. pag. 724. Fr.

iacere; quanquam reperti sunt, qui huius iudicii levitatem temere sequerentur, Burmannus ad Vell. II. 22. et in praef. et Fabricius in Bibl. Lat. T. II. pag. 18. Equidem saepe optavi, ut mihi Codicis iterum inspiciendi facultas contingeret, non quod me multa, quae Rhenani et Burerii diligentiam fugissent, inventurum sperabam, sed quo certius hominum de literis bene meritorum fides confirmaretur. Quin etiam amicis quibusdam Alsatis negotium dedi, ut, si Codex Murbacensis adhuc superesset, studiose inquirerent. Sed nullum inventum esse nuntiarunt, sive iam olim mala manu ablatus sit, quoniam nec Montfauconius, Codices Murbacenses recensens, Bibl. Bibliothec. T. II. pag. 1175. ullam eius mentionem fecit, sive nuper admodum perierit in monachorum ex sede Murbacensi in Gebenwilarensem migratione, de qua videndus Gerbertus Itin. Alemann. pag. 366. Nec alius dum praeter hunc MStus repertus est, nisi quod Labbeus Bibl. Nov. MSS. pag. 167. ex nescio qua bibliotheca memorat *Velleii Paterculi Librum priorem integrum.* Cuius rei fides sit penes auctorem. Sic Murbacensi Codice oculis nostris subtracto, relinquebatur, ut Rhenani et Burerii non dubia fide staremus. Quorum etiam Notas, singulis paginis veteris scripturae testimonium exhibentes, sub textum revocavimus, aliorum interpretum annotationibus ad libri calcem reiectis. Hactenus de Editione Rhenani, non solum principe reliquarum omnium, sed una etiam propter fidem et integritatem digna, cui nomen editionis tribuatur. Cum autem in hac editione innumerabiles loci, qui correctione indigerent, superessent, ut quisque mox ad Velleium edendum accessit, ita eius textum pro captu suo vel meliorem fecit, vel corrupit. Quo-

rum editiones, etsi nullum suffragii ius habentes, tamen idcirco inspiciendae sunt, ut, quid quisque correctorum Velleio vel profuerit, vel obfuerit, cognoscatur. Primus, quantum indagare potuimus, in Velleio aliquid mutare instituit Iunta, a nemine superiorum interpretum adhibitus, cuius cura Velleius accessit Iustino et Nepoti, Florentiae 1525. 8. Huic successit Michael Vascosanus, Velleium addens Appiani Alexandrini versioni Latinae, Paris. 1538. fol. cuius item nulla ratio habita est ab interpretibus Velleii. Horum coniecturas diligenter commemoravimus, sicut alii ante nos fecerant in Bonhommaeo et Gryphio, qui et ipsi nonnihil in Velleio novarunt. Sed hi omnes priscam lectionem parce et modeste tentarunt. Mox exortus est, qui tot ac tantis primae editionis salebris offensus, insigni temeritate, prope novum et a Rhenaniano diversum Velleium protruderet, ac nihil moratus corruptae lectionis vestigia, id, quod ab omnibus intelligi posset, dandum existimaret. Quae Velleii editio subiecta est Scriptoribus Historiae Augustae, ante Erasmi cura editis, et mox repetitis Basileae, apud Frobenium, a. 1546. fol. non a. 1542. ut bis per errorem scribit G. Vossius ad Vell. II. 3. et 75. Burmanno caussam praebens editionis, quae nulla esset, quaerendae. Titulus hic est: *Vitae Caesarum, quarum scriptores hi, C. Suetonius Tranquillus, Aelius Spartianus* etc. *Annotationes D. Erasmi Rot. et Bapt. Egnatii in vitas Caes. Accesserunt in hac editione Velleii Paterculi libri II. ab innumeris denuo vendicati erroribus. Basileae apud Froben.* 1646. Quem titulum per festinationem legentes Vossius et Burmannus, quod de Scriptoribus H. A. ab Erasmo castigatis dicitur, etiam ad Velleium, qui post accessit, traxerunt. Enimvero Erasmum ignoret opor-

tet, qui talem ei recensionem tribuat. Quis enim minus coniectandi libidini indulsit, aut quis antiqua monimenta tractavit religiosius? Puteanus ad II. 25. inter Velleii corruptores nominat Heleanum quendam, mihi incognitum: *quod depravavit Heleanus, sive quisquis alius posterioribus editionibus manum admovit.* Sed quicunque Basileensi illi editioni praefuit, *) fatearis necesse est, acutum et perdoctum hominem fuisse, in quo nihil, nisi effrenatam, de qua diximus, audaciam reprehendas. Cum igitur haec editio, si minus Velleii manum, at certe quod intelligi posset, exhiberet, quis miretur, eam a doctis indoctisque cupide arreptam esse, Rhenanianam autem, tot ulceribus scatentem, prorsus neglectam? Immo, quod magis mirere, sequentes Velleii Editores, etiam qui Critici dici haberique vellent, hanc adulterinam prae sincera Rhenani expresserunt. Iactat quidem Burmannus, se Velleium ad primam Rhenani editionem exegisse. Sed res non apparet. Ipse quoque Basileensem interpolationem plerisque locis secutus est, satis habens, primae editionis lectiones, quae in textu poni debebant, in notis commemorasse. Quo magis necessarium duxi, verum et germanum Velleium, qualis in Rhenani editione prodiit, tandem aliquando reducere. Quanquam vereor, ne mihi interdum irascantur artis criticae expertes, qui Velleii textum multis locis mendosiorem, quam erat in Burmanniana et aliis editionibus, dederim. Sed sic facere Editorem conveniebat, qui non hominum eruditorum somnia dare vellet, sed

---

*) Sigismundum Gelenium hanc editionem curavisse suspicatur Veesenmeyerus in libro, qui inscribitur *Neuer Litterar. Anzeiger*, a. 1806. No. I. pag. 7. Cf. Bardilius in lib. supra pag. XII. citato. Fr.

prima editione, quae ad unius Codicis exemplum formata esset, per omnia sequenda, summam lectionis veritatem quaerere statuisset. Ne orthographiam quidem, quamvis saepe vitiosam, mutare ausus sum, recte, ut opinor, iudicans, in scriptore, qui ex uno tantum Codice prodiisset, nullam religionem posse nimiam videri. Nec tamen ita me primae editioni quasi in servitutem addixi, ut emendationibus sive aliorum, sive meis, tam liquidis et certis, ut qui dubitet, stuporis notam subeat, locum in textu denegarem. Tum autem diligenter vetus lectio indicata est, ut, qui novam minus probet, ingenio suo fruatur. Quoniam vero de Iunta, Vascosano, et Editore Basileensi dicere incepimus, non alienum videtur, de reliquis etiam, qui in Velleio recensendo elaborarint, iudicium nostrum interponere. In his alii nullum fere operae pretium fecerunt, ut Schegkius, Popma, Gruterus, Boeclerus. Quorum postremum, si mei res arbitrii fuisset, hac editione prorsus exclusissem, quod dudum explosa est a viris doctis, inprimis a Cl. Ernesto in pulcherrima praefatione ad Tacitum pag. 49. eorum stultitia, qui Historicos politica ratione interpretentur. Alii de Velleio praeclare meriti sunt, ut Acidalius, Puteanus, Lipsius, Vossius, Heinsius. Acidalianum nomen gravi invidia laborat, praesertim apud eos, qui nihil in Veterum libris emendandis ingenio, omnia MStorum auctoritati, tribui velint. Neque ego negaverim, Acidalium, iuventutis aestu ablatum, multa in notis ad Velleium, quorum ipsum postea poenituerit, effudisse. Sed idem tot tam desperata Velleii vulnera tanta felicitate sanavit, ut facile appareat, eum, si ad maturitatem pervenire potuisset, maiorem reprehensoribus suis Criticum futurum fuisse. Puteano, cultissimi ingenii viro,

quicquid bonae frugis Aldus Nepos attulit, sublectum esse, Aldi ignavia credibile facit. Sed ut iste ab avita paternaque virtute descivit, ita Gerardus Vossius se dignissimum tanto patre filium in Velleio edendo praestitit. Omnium tamen Velleii interpretum longe longeque principem pono Iustum Lipsium, cuius miram sagacitatem in vitiis odorandis, et parem solertiam in iisdem tollendis, non dubitem Critices studiosis, tanquam praeclarum huius artis exemplum, commendare. Nec Heinsii in praef. iudicium discrepat a meo: *Lipsius tot coniecturis pulcherrimis Paterculum emaculavit, ut, cum ubique sit in scriptis felix ac praestabilis, hic tamen semet videri possit post se reliquisse.* At Burmannus hunc principatum Heinsio detulit. In quo iudicio plus, quam deberet, Heinsiani nominis favor, et Lipsiani odium, valuit. Nos aequi simus, et suam cuique laudem tribuamus. Fuit Heinsius omnium, qui fuerunt, et erunt posthac, in poëtis Latinis tractandis felicissimus. Sed haec tantopere celebrata felicitas illum destituit in prosae orationis scriptoribus, Velleio, Petronio, Curtio, Tacito, aliis. Ac, si dicendum, quod res est, discrimen inter sermonem prosaicum et poëticum non satis videtur tenuisse. Qui enim in accurata eius rei scientia fieri potuisset, ut tot formas poëticas Velleio, et aliis, quos nominavi, scriptoribus obtruderet? Longius a Lipsii laude abest ultimus omnium Velleii Editor, Petrus Burmannus, praesertim in eo scriptore recensendo, in quo, propter crebras corruptelas, res omnis ad acumen criticum, quo illum minus valuisse scimus, rediret. Sed quid quisque boni ad Velleium contulerit, perspicue apparebit ex notis nostris, ubi veras singulorum emendationes commemoravimus, falsas, quas refutare longum et mo-

lestum erat, silentio nostro condemnavimus. Hactenus de Velleii Editoribus, et nostrae editionis ratione. Sequitur, ut de ipso Velleio aliquid dicamus. Praenomen Velleii incertum fecit Rhenanus, in titulo libri *P.* in ipso libro *C.* edens. Sed *C.* a Rhenano in Codice inventum arbitror, propterea quod, si *P.* reperisset Burerius, id pro diligentia sua non videtur praetermissurus fuisse. Rhenanus autem in titulo *P.* edidit, non Codicem, sed Tacitum Ann. III. 39. secutus. Ego *C.* praeferam, commune cum avo praenomen, quod non minus facile apud Tacitum in *P.* abire potuit, quam in *M.* apud Priscian. VI. pag. 706. Nec dubitem assentiri Rhenano in Vita Vell. et Lipsio, P. Velleium, legatum exercitus in Thracia, cuius Tacitus l. c. mentionem facit, eundem statuentibus C. Velleio, historiae scriptori. Profecto qui familiae suae dignitatem ostentaturus, in tali compendii brevitate locum invenit tritavi, atavi, avi, patris, patrui, fratris, laudandi, quomodo cognatum alium, praesertim exercitus ducem, si ullus tum praeter se et fratrem fuisset, silentio praeteriisset? Quod autem Ryckius, eumque secutus Cl. Ernestus obiiciunt, nihil de expeditione, quam Tacitus Velleio tribuit, in eius historia reperiri, facilis ac promta responsio est, eius rei narrationem iusto historiae operi, quod toties promittit, servatam esse. Maioris momenti est quaerere, quid tandem Velleium impulerit, ut, cum in priore historiae parte tot liberi spiritus documenta dedisset, in posteriore se ad humilem et servilem Tiberii adulationem demitteret? Utrum id gratiae captandae caussa fecerit, an metu diri tyranni subactus? Heinsius in epistola ad Casp. Fagelium, et Perizonius Anim. Hist. cap. VI. pag. 211. sibi persuaserunt, Velleium hoc opusculum

non alia de caussa scripsisse, nisi ut Tiberii, Seiani, et aliorum hominum primariorum gratiam aucuparetur. Verum quis credat, Velleium tam stultum fuisse, ut, cum ad Tiberii amicitiam arrepere constituisset, id non compendiaria via faceret, libello, ut hoc utar, de rebus gestis Tiberii scribendo, sed antequam ad Tiberii laudes perveniret, per mille ambages infinita seculorum spatia pervagaretur? Addit Heinsius, eundem non alio consilio res Romanas a Troiano excidio et erroribus Aeneae, qui Iuliae nobilitatis auctor fuisset, ad tempora sua deduxisse, nisi ut apud Tiberium, qui adoptione in gentem Iuliam transisset, gratiosus fieret. Sed hoc est fingere, non demonstrare. Nos, unde Velleius historiam orsus sit, nescimus, initio primi libri intercepto. Atqui, si Troianorum errores memoravit, id fecit eo consilio, quo Graecorum errores attigit, ut civitatum ab illis conditarum primordia demonstraret. Levior est Barthii ratio, nec digna, quae refellatur, cui Advers. LX. 6. Velleius *tantum praeconem Romani nominis agere* videtur, *ut eo solo fine scripsisse videri possit.* Si igitur haec adulatio a nullo gratiae profecta est aucupio, relinquitur, ut saevi et suspicacis domini metu sit expressa. A qua necessitate adulandi caussas Tacitus etiam repetit Ann. I. 1. forte Velleium respiciens: *Tiberii, Caiique, et Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsae.* Dicat aliquis cum Lipsio Epist. Quaest. V. 11. *Vera scribere si non licuit, falsa non debuit. Nemo silentii caussam reddit.* At sic Velleio in otio inertissimo consenescendum fuisset; qualis vita magnis et gloriae cupiditate incensis ingeniis mors est; neque historia Romana attingenda. Et quis tam hospes est in Caesarum historia, quin sciat, ipsum silen-

tium probis doctisque viris crimini fuisse? Haec tam misera scriptorum sub tyrannis conditio facit, ut si minus excusandum, certe lenius accusandum, Velleium arbitrer, praesertim cum eiusdem culpae socios habeat, ne de poëtis dicam, Valerium Maximum, Senecam, Curtium, utrumque Plinium, Quinctilianum, et alios. Atque hanc sententiam, praeter R. Bentleium ad Lucan. I. 33. maturiore aetate idem, qui iuvenis alia omnia senserat, Perizonius in Curtio vind. pag. 5. probavit. Alii alia in Velleio reprehendunt, maiore cum iniquitate. Mitto Aldum Nepotem, hominem nullo in his literis sensu praeditum, qui ad II. 52. Velleium non optimum Latinitatis auctorem vocat. Barthio occurrendum est, qui Advers. XVI. 7. et ad Stat. II. Achill. 146. orationis elegantiam Velleio facile concedens, tamen sibi in eo castrense dicendi genus visus est reperisse. Quam Barthii reprehensionem suam fecit Daumius de amiss. radic. L. L. pag. 475. Quis non atrum verborum et locutionum castrensium indicem, quo talis accusatio confirmaretur, exspectasset? At illi ridicule defunguntur duobus exemplis verborum *praescribere* et *praedicere*, pro supra dicere, quorum prius a mala manu Velleio insertum docuimus ad II. 21. posterius Trogi Pompeii, Columellae, et aliorum auctoritate defendimus. Non minus falsum est, quod Burmannus dicit, Velleii dictionem multum a munditia Augustei aevi descivisse. Id non melius refelli a nobis potuit, quam locutione quaque, de qua talis dubitatio nasci posset, optimorum scriptorum exemplis confirmanda. Alia igitur Velleii vituperatores reprehendant, si volunt, aut possunt: venustum et exquisitum loquendi genus carpere supersedeant, nisi veteris elegantiae inscitiam prodere velint. Rectissime idoneus,

si quis alius, huius rei arbiter, M. A. Muretus ad Cicer. Catil. III. 10. ait, *historiam a Velleio terse inprimis atque eleganter explicatam esse.* Ne tamen Velleium simpliciter et sine exceptione laudemus, ultro fatemur, perinde nobis, ac Burmanno, aliisque multis, nimis frequentatum videri istud acutarum festivarumque sententiarum aucupium, quod in prosam orationem primus invexit Trogus Pompeius, in ligatam Ovidius. Certe plus laudis ab intelligente posteritate tulisset, si hac quoque parte imitatus esset Sallustium suum. Hunc enim unum sibi imitatione effingendum sumsit, ab hoc illud artificium indolis humanae describendae didicit, huius aemulatione efficax est et brevitate nervosus, ab hoc denique totus ita pendet cum in verbis, tum in orationis structura, ut magnopere mirandum sit, rem tam manifestam viros eruditos fefellisse. Hac imitatione semel animadversa, quo studio nos ad Velleium, eodem ad Sallustium cognoscendum dedimus. Ac profecto, si forte aliis felicius in Velleio corrigendo versati videmur: quanquam nobis non tantum sumimus, ut Lipsii felicitatem nos assecutos putemus: veruntamen si Velleius cura nostra castigatior prodit, illud non tam qualicunque ingenio nostro tribuendum est, quam summae familiaritati cum Sallustio contractae, et perpetuae utriusque scriptoris comparationi. Hic aliquis quaerat, quid sit, quare et Velleius et ceteri historiarum scriptores, deserto eloquentissimo Livio, sese certatim ad Sallustium imitandum contulerint? Sallustianus fuit, teste Seneca Ep. 114. Arruntius, belli Punici scriptor, qui dudum periit: Sallustiani, qui supersunt, Tacitus, Septimius, Sulpicius Severus, Pseudo - Hegesippus. Nempe ab his

omnibus, sicut a Martiale XIV. Ep. 191. habitus est

Primus Romana Crispus in historia.

Sed finem praefandi faciam, si id, quamvis leve, monuero, Velleii historiam, quae adhuc ab uno inter veteres Prisciano VI. pag. 706. laudata existimatur, etiam a Scholiaste Lucani ad IX. 178. laudari. Vale.

DEDICATIO

B. RHENANI

ILLUSTRISSIMO SAXONIAE DUCI FRIDERICO, PRINCIPI ELECTORI, BEATUS RHENANUS S. D.

Rerum preciosarum etiam minutias magno videmus aestimari Princeps illustrissime. nam gemmarii vulgo lapillorum quorundam frustula pluris indicant, quam quosdam integros lapides. Nec mirum, cum res ex virtute, non ex mole sit aestimanda. Atque accidit quidem ut res minutae, maioribus nonnunquam multis modis antestent. Gemmis enim quid magis pusillum, et tamen de harum viribus ac insignibus pretiis miranda sunt in literis prodita. Cum itaque mecum diu cogitarem, an Velleium Paterculum, autorem eximium et veterem, sed semilacerum tuae celsitudini convenienter dicare possem, cui sciebam absolutissima quaeque nuncupari debere, tandem persuasit me Vellei dignitas et excellentia, ut tam insigneis reliquias eloquentissimi scriptoris tibi potissimum elegantiorum studiorum Germanico Mecoenati inscriberem. Accessit etiam

alia ratio, quod Georgius Spalatinus vir eximie literatus et candidus, quo tua sublimitas ministro sacrorum et a consiliis utitur, abhinc quatuor annos, cum intellexisset me quaedam historiarum fragmenta reperisse, statim per literas rogavit, ut illas descriptas istuc mitterem, quo possent in bibliotheca tua reponi, quam ut audio paras insignem bonis autoribus undecunque convectis refertiendam. In qua re tua celsitudo veterum quorundam Principum laudem aemulatur, qui non minorem gloriam instructis bibliothecis sunt consecuti, quam alii conditis urbibus. Ac solent quidem montibus arces incomparabili sumptu imponi, quae toti regioni possint esse praesidio, dum quam longissime hostes arceantur: id quod nec tua celsitudo negligit tot propugnaculis vel a fundamento excitatis, vel in meliorem faciem restitutis. At quanto melius est bibliothecas optimis impletas libris, Musis dedicare, quibus nullum certius praesidium abigendae procul inscitiae teterrimi illius mortalium hostis? Enimvero nobis hactenus magis defuerunt libri quam ingenia, de bonis libris loquor, non tam prophanis quam sacris. Qui ut proximis annis prodire coeperunt, dii boni quam statim retrocessere lucifugae Sophistarum phalanges, splendorem emergentis veritatis ferre non valentes: ut qui in tenebris humanarum traditionum velut novi quidam Platonici specus habitatores per omnem vitam fuerint versati. Itaque excelsissime Princeps de Velleio tantum accipe, quantum nobis non invidit vetustas, non indignum cui in bibliotheca illa tua vel primum locum tribuas. Describit is res Romanas castissimo stilo per epitomen ab urbe condita ad suam usque aetatem, hoc est, tempora Tiberii Caesaris: nam sub hoc floruit, ut in vita annota-

vimus. Meminit quorundam, quae nullorum sunt prodita literis, saltim qui hodie extent. Qualis est deletarum cum Varo legionum Arminio duce historia, et quae de Maroboduo Marcomanorum rege scribit, haud dubie tuae celsitudini tanto gratiora futura, quanto minus etiam doctissimis viris hactenus fuere cognita. nam prioris rei tantum in transcursu meminit Florus. Tanta autem facundia hiis referendis utitur, ut quemadmodum ipse Caesari proximum a Tullio locum tribuit, sic eum Caesari parem faciam, aut saltem proximo statuam loco. Quod si integer extaret et a mendis purus, haud ambigerem quin doctissimus quisque meo subscriberet iudicio: nunc quando mendis vitio vetustatis non caret, aliena culpa dignitatem aestimationis apud quosdam forsan amittet. Equidem abhinc annos ut puto quinque, cum primum hunc in Murbacensi bibliotheca reperissem, et viderem tam prodigiose corruptum, ut omnia restituere non foret humani ingenii, properanter ac infeliciter ab amico quodam descriptum, premendum plane censebam donec melioris nobis codicis fieret copia, quem acceperam haberi Mediolani inventum olim a Georgio Merula. Verum dum frustra iam treis annos expectamus, interim doctissimus quisque mecum expostulat, cur tam insignem autorem studiosis communicare tamdiu differam. Addunt convicia quidam, dictitantes illum in hoc a me premi, ut olim alienum opus tanquam ingenii mei foeturam gloriabundus in publicum emittam. Proinde nunc aedidimus omnium eruditorum votis expetitum et ante promissum, ne studiosos diutius huius desiderio maceremus. Quod nullam sane ob causam serius factum est, quam ut sincerior exiret. Sed ni-

mium moror celsitudinem tuam, lege et amplectere candidissimum scriptorem Velleium. Bene vale Heros illustrissime, et bonis literis favere perge. Seletstadii. Sexto Idus Decembris. An. M. D. XX.

VITA

VELLEI PATERCULI

PER

BEAT. RHENANUM

Difficile est Vellei vitam describere, cum nullus scriptorum quod sciam huius meminerit uno Tacito dempto, qui in libro tertio P. Vellaeum praesidem exercitus Philippopolim Thraciae urbem ab obsidione liberasse scribit, de hoc nostro haud dubie loquens. Cogimur itaque sequi coniecturas. Atque in primis mihi fit probabile eum Romae natum, patre equestris ordinis, qui fuerit aliquando praefectus equitum sub Augusto. nam scribit ipse in posteriori libro sub finem, se missum in Germaniam cum Tiberio protinus ab adoptione, praefectum equitum, successorem officii patris sui. Quo loco vitae suae rationem exponens, docet se tribunatu castrorum ante functum, militem factum Tib. Caes. in Germaniam proficiscentis, ac per novem continuos annos, aut praefecti, aut legati munere fuisse semper insignem. Ipse propemodum initia stipendiorum suorum fecit Tribunus militum in Syria, hunc militiae gradum ante P. Vinicio et P.

Silio Coss. auspicatus. Quam rem his ipse verbis narrat. *Quod spectaculum sub initia stipendiorum meorum Tribuno militum mihi visere contigit, quem militiae gradum ante sub patre tuo M. Vinici et P. Silio auspicatus in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad orientem visis provinciis et ore atque utroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruor.* Maiores Vellei fuisse Campanos quibusdam argumentis adducor ut credam. Ipse meminit C. Vellei avi sui, qui Pompei Marcique Bruti ac Tyronis praefectus fabrûm iam gravis aetate, sibi vim attulit, cum abiret Neapoli Tib. Nero. Meminit et Minatii Magii atavi sui Asculanensis, qui nepos fuit Decii Magii, Campanorum principis celeberrimi fidelissimique viri. Non praeterit Capitonem patruum suum, virum ordinis senatorii, qui Agrippae subscripsit in C. Cassium. Fratrem habuit Magium Celerem, cuius praecipua opera Tiberius est usus in bello Dalmatico, in quo ille legatum egit, amplissimis deinde honoribus a triumphante Caesare donatus. *Eum*, inquit, *triumphum* (is fuit Dalmaticus) *mihi fratrique meo inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros comitari contigit.* Ubi mendose legitur *militi*, nec a nobis ante fuit animadversum alibi tum forte intentis. Caeterum honores ipse suos quos virtutibus emeruit, non tacet, cum inquit: *Habuit in hoc quoque bello* (de Pannonico loquitur) *mediocritas nostra speciosi ministri locum. Finita equestri militia designatus Quaestor, necdum senator aequatus senatoribus etiam designatis tribunis plebi, partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto, perduxi ad filium eius. In quaestura deinde remissa sorte provin-*

ciae legatus eiusdem ad eundem missus etc. Utinam autem extaret iustum illud opus, in quod multa dicenda reservat, hic festinans, et velut res in transitu tantum indicans. Promittit etiam de bello Pannonico iusta volumina ordine omnia narraturus: sed addit, ut spero. Proinde coniicimus èum tale quid meditantem morte fuisse sublatum, quae plerunque gaudet res praeclaras impedire. Alioqui non taciturus erat Fabius, Historicos utriusque linguae censens: quem miror huius operis ad M. Vinicium non meminisse. Sed genera tantum ille degustavit, non excussit bibliothecas, id quod ipse ingenue de se testatur. Meo sane iudicio nulli secundus est Velleius inter Latinos, tam est castus ac nitidus in dicendo, mira stili iucunditate ac clarissimo candore praeditus, quas dotes T. Livio Fabius assignat. Quod si modus huius operis conciones recepisset, clarius haud dubie declarasset eloquentiam suam, cuius tamen hic satis abunde documentum dedit. Nam quid illa digressiuncula qua in M. Antonium Ciceronis iugulatorem exclamat, vel ornatius, vel gravius, vel acutius? Tractandorum affectuum dubio procul egregie peritus fuit. Iam ut constet quisnam M. iste Vinicius fuerit, cui suam historiam inscripsit Velleius, adscribam Taciti verba ex quinto libro historiae Augustae. Vinicio oppidanum, inquit, genus. Callibus ortus, patre atque avo consularibus, caetera equestri familia erat, mitis ingenio et comptae facundiae. Huic Iuliam neptem suam Germanico genitam Tib. Caesar copulavit. Haec ille. Fuit itaque progener Tib. Caesaris, quos ille quatuor habuit, Hunc et Gn. Domitium, Cassium Longinum, et Rubellium Blandum. M. Vinicii meminit etiam Seneca. An vero non est immortalitate donare, semper victurum opus inscri-

bere cuipiam? Reviviscit nunc cum Velleio M. Vinicius cuius nomen ex hominum memoria nemo delebit, quam diu supererunt Vellei monimenta, etiam si illum Tacitus nullus praedicasset. Paterculorum nomen apud Romanos antiquum est. Sulpitiae Paterculi filiae meminit Livius. Selestadii, Idibus Decemb. M. D. XX.

I. A. BURERII

PRAEFATIO

IO. ALBERTUS BURERIUS

HISTORIARUM

AMATORIBUS S.

Cum Velleium typis excusum vidissem, casu inspecto recenti libro erratululum quoddam deprehendi, leviusculum quidem illud, sed adeo non leve, quin dignum videretur observatu: atque ex hoc uno (quod aiunt) caetera omnia spectare coepi, vetustum Vellei codicem a Io. Frobenio repetens animo conferendi eius. Verebar enim, ne si, reddito Velleio, quippiam in tam precioso autore desideraretur, promptum non fuerit eundem cottidie e bibliotheca tam longinqua repetere. Contuli itaque Velleium a capite (quod aiunt) usque ad calcem, atque hoc solo studiosorum nomine, cum nihil aliud spectarem, quam ut studiosos obsequio demererer, iisque pro mea virili gratificarer. Prae-

terea cum hunc recentem vetusto Vellei codici conferrem, non modo versum versui, sed etiam syllabam syllabae, et (quod alicui plus quam curiosum ac pene stultum videri queat) etiam literam literae contuli, ne quid non ageretur in rem studiosorum. Valete.

ANNALES
VELLEIANI
SEU
VITA
VELLEII PATERCULI
PRO TEMPORUM ORDINE DISPOSITA

AB

HENRICO DODWELLO

C

ANNALES

VELLEIANI

§. 1. *Ab adoptione Tiberii anno Varr. 757. incepit novennium militiae Velleii sub eodem Tiberio.*

Natalem Velleii nostri annum ego ita eliciendum existimo. *) Finita equestri militia Quaestorem se designatum fuisse dicit, cum deficeret Maroboduus, sociosque defectionis, non Germanos modo, sed Pannonios etiam et Delmatas, adscisceret. Hanc defectionem anno urbis Varroniano 759. tribuit Dio. **) Sic tamen ille, ut plurium annorum gesta in unum eundemque annum conferat. Hoc enim anno ortum belli Germanici memorat, primamque Tiberii in Germanos expeditionem. Sed propria huius anni acta huius belli ultima fuisse intellexit, quae erant cum hoste Maroboduo, sociisque eius Pannoniis atque Delmatis. Id quod verum fuisse, noster nos docuit ipse Velleius, qui in belli huius progressibus designandis Dione certior est testis atque accuratior. Sic itaque Velleius. ***) Adoptatum ille Tiberium testatur V. Kal. Iulias, Iunii nimirum die XXVII. sub Coss. Aelio Cato et Sentio Saturnino, qui anno Varroniano 757. magistratum inibant. Mox autem ab adoptione in Germaniam missum esse, idem docet Velleius. ****) *Non diu* (inquit) *vindicem custo-*

*) Vell. lib. II. cap. 111.
**) Dio lib. LV.
***) Vell. lib. II. cap. 103.
****) Vell. lib. II. cap. 104.

demque imperii sui morata in urbe patria, protinus in Germaniam misit. Itaque ipso illo anno, quo fuerat ab Augusto adoptatus, missus in Germaniam est Tiberius. Inde factum, ut illius anni *) aestiva in mensem usque Decembrem perduxerit. Aestiva nimirum intelligit Velleius militaria; quae hibernis opponebantur, itidem militaribus. Aestiva, inquam, rebus gerendis apta, quae sub pellibus egerit exercitus, et in castris, pro re nata, mobilibus; cum hiberna in castris soleret agere potius stativis. Nec sane res a Tiberio hoc ipso anno gestae patiebantur, ut, qui post Iunii XXVII. in Germaniam venerat, in hiberna sese ante mensem Decembrem recipere potuerit. Subactos enim tradit Velleius hoc anno Caninefates, Attuarios, Bructeros, receptos in fidem Cheruscos, transitum Visurgim, penetrata Germaniae ulteriora. Obstat praeterea, ne in sequentem annum reiiciatur Germanica illa Tiberii expeditio, quod **) operum eius per annos continuos IX se spectatorem fuisse, aut adiutorem, iactet ipse Velleius. Exire illi anni non poterant ante annum Varronianum 765. quo rediit e Germania ita Tiberius, ut eo nunquam postea sit reversus; paulo tamen antea quam parem acciperet cum Augusto in provincias potestatem. Ita certum est, res Tiberii in Germania gestas hoc ipso adoptionis anno 757. initium accepisse. Fieri aliter non potuit, ut vel minimam anni noni partem Velleius egerit in militia Tiberii.

§. 2. *Acta anni* 758.

Sequitur in Velleio annus alius, cuius vere ineunte redierit Tiberius in Germaniam. Iam perlustratam dicit ***) armis totam fuisse Germaniam. Iam victas gentes paene nominibus incognitas. Iam receptas Cauchorum nationes. Iam fractos Langobardos, gentem etiam Germana feritate ferociorem. Iam ad quadringentesimum milliarium a Rheno usque ad flumen Albim Romanum cum signis perductum fuisse tradit exercitum. Haec huius anni gesta huic aestati tribuit Velleius. Certior nimirum ille, pariterque minus confusus Dione ****) testis, qui triennii

*) Vell. lib. II. cap. 105.
**) Vell. lib. II. cap. 104.
***) Vell. lib. II. cap. 106.
****) Dio lib. LV. anno 759.

integri acta anno illo memoravit, quo triennium exierit. Et tamen ne fidem illi detrahamus, sunt etiamnum in Dione plurium annorum satis luculenta vestigia. Haec enim erat *) secunda illa Tiberii in Germanos expeditio, secundi nimirum anni huius belli Germanici, quo (arcessito in Germaniam Delmatiae Praefecto, Valerio Messalino) Delmatis Pannoniisque occasionem oblatam testatur Dio rerum novandarum. Binas enim uno eodemque anno, et in eandem provinciam expeditiones fuisse, parum verisimile est. Haec etiam **) secunda illa pax, tam a Tiberio, quam etiam Sentii Saturnini opera, eodem Dione teste, Germanis concessa; quem tamen certe Saturninum in hoc ipso bello Germanico socium habuit Tiberius. Tum in hiberna reductis legionibus in urbem ipse properat Tiberius. Sic enim noster docet Velleius. ***) Proinde miror, cur saepe revocatum ab Augusto dicat tamen perseveravisse Suetonius. ****) Errore aliquo illum suspicor ad bellum hoc Germanicum retulisse, quod auctor eius rectius ad secutum Delmatarum Pannoniorumque bellum retulerat. Tunc enim certe Tiberium de mora suspectum agnoscit Dio. †) Ex quo illum saepe revocatum facile colligimus. Haec sane nisi de anno Varroniano 758. intelligi non possunt.

§. 3. *Desunt in Velleio acta anni 759. quo anno auxilia ad Tiberium duxit Velleius.*

Tum demum sequitur motus Marobodui, quo concitata est ad arma non Marcomannia modo, sed et Pannonia etiam atque Delmatia. Et solum tamen Maroboduum proximo anno aggredi statuisse Tiberium, disertis testatur verbis idem ipse Velleius. ††) *Eo fine Sentio Saturnino mandatum, excisis continentibus Hercyniae silvis, ut legiones Boiohoemum, quae regio erat Marobodui, duceret.* Bohemia illa fuisse videtur hodierna. Haec ille superioris anni, ut videtur, fine. Saturninum

---

*) Dio lib. LV. an. 759. *ὅτι Τιβέριος ἐπὶ τοὺς Κέλτας τὸ δεύτερον ἐστράτευσε* etc.

**) Dio ibid. *ἐπειδὴ μὴ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον φοβηθέντες αὐτοὺς ἐσπείσαντο.*

***) Vell. lib. II. cap. 107.

****) Sueton. Tib. cap. 16.

†) Dio lib. LV. anno 760.

††) Vell. lib. II. cap. 109.

enim Tiberio comitem addit Velleius, post hiberna, cum aggrederetur Maroboduum ipse Tiberius. Hic ego lacunam in Velleio esse suspicor, (de qua tamen nulla adhuc apud eruditos, quod quidem sciam, hactenus suspicio) qua belli exitum, quem hoc anno tertio habuerit, distinctius enarraverit. Locum lacunae fuisse puto post verbum *duceret.* Sequuntur deinde illa: *) *Ipse a Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est.* Nam non cohaerent illa cum verbis proxime praecedentibus. Quis enim quaeso ipse ille, de quo meminit Velleius, qui exercitum illum duxerit, qui merebat in Illyrico? Non aliquis certe, cuius mentio praecesserat in Velleio. Non ipse Tiberius, qui iam erat, non in Illyrico, sed Germania, de quo etiam, paucis interpositis, illa subiungit: *Praeparaverat iam hiberna Caesar ad Danubium.* Alius itaque a Caesare praefectus ille exercitus Illyriciani. Multo minus Saturninus, qui alia prorsus via missus in Maroboduum fuerat a Tiberio. Non alius erat ipse ille a Velleio memoratus, quam Valerius Messalinus, quem Illyrico praepositum agnoscit ipse **) Velleius, Delmatiae ac Pannoniae ***) Dio. Duas enim illas provincias Illyrici communi nomine complectebantur. Accivit illum ex Illyrico Tiberius. Convenitque iter a Velleio designatum. Carnuntum in Pannonia ponunt Veteres. Recteque eo Pannoniae Delmatiaeque Praefectus iter fecerit Tiberium versus, qui hiberna ad Danubium paraverat. Recte nimirum moturus in Maroboduum et Marcomanniam. Desunt ergo acta tertii huius anni in Maroboduum. Deest et prima Valerii Messalini mentio, unde pendebant ea, quae postea sequebantur. Haec tamen obiter. Adhuc certe durasse bellum ex ipso discimus Velleio. ****) Fractas nimirum testatur ille post adoptionem continua triennii militia Germaniae vires. Tria nimirum intelligit aestiva, et ab adoptione ipsa deducta continua. Ita aestatis huius partem saltem aliquam impenderit in bellum Germanicum adversus Maroboduum. Idque innuit, ni fallor, etiam in eo Velleius, †) quod

*) Vell. lib. II. cap. 109.
**) Vell. lib. II. cap. 112.
***) Dio lib. LV. an. 759.
****) Vell. lib. II. cap. 122.
†) Vell. lib. II. cap. 116.

bellum Gaetulicum, unde Cossus gentilitium Gaetulici cognomen familiae meruit, ante proximum, quod sequebatur, bellum Delmaticum fuisse doceat paucos annos. Hoc bellum *) Dio eodem tempore coepisse dicit, quo et aliud illud in Germania. Ita aliquot annorum fuerit oportet coaevum quoque bellum in Germania. Et sane post duplicem illam, pacem tertiam praeterea memorat **) Dio, quam tamen celeriorem agnoscit propter motus Pannonicos atque Delmaticos. Et tamen hac eadem aestate motus illos coepisse necesse est. Moverat Messalinus ad Tiberii, ut e Velleio discimus, ***) hiberna: itaque initio aestatis antea quam hiberna reliquerat, aut in hostem moverat, ipse Tiberius. Mox a discessu eius, cunctatione, ****) Dio inquit, abrupta, arma capiunt Delmatae atque Pannonii. Inde pax illa cum Maroboduo, quam fuerat alioqui futura, celerior. Inde reversus e Germania Tiberius, praemissus in provinciam suam Messalinus ea gessit, quae primae belli Pannonici aestati tribuit †) Velleius. Addit idem notam temporis aliam, subitam nimirum, cum agerentur illa, rebellionem. Itaque defectionis initio rediisse necesse est e Germania Tiberium, et brevem adeo eiusdem fuisse in eadem moram. Mox occupata est a rebellibus Macedonia, et brevi admodum tempore defectio longe lateque propagata est, ut non modo de sua defensione, sed de Italia etiam invadenda cogitarint. Inde tantus ille Romae terror, ut Senatum moneret Augustus, ††) *decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romanae venire conspectum.* Tum novae illae militum conscriptiones, quibus tandem effectum est, ut XV legiones paremque auxiliorum copiam habuerit Tiberius. Tanto enim apparatu bellum illud in Illyrico a Tiberio gestum memorat Suetonius. †††) Illorum partem ab Augusto traditam perduxit Velleius ††††) ad Tiberium, Quaestor iam designatus, in annum scilicet sequentem. Sic illa omnia invicem cohaerent, ut in alium urbis, quam dixi, annum Varronianum, nempe 759. qua-

*) Dio lib. LV. an. 759.
**) Dio ibid.
***) Vell. lib. II. cap. 112.
****) Dio ibid.
†) Vell. lib. II. cap. 112.
††) Vell. lib. II. cap. 111.
†††) Sueton. Tib. cap. 16.
††††) Vell. lib. II. cap. 111.

drare vix possit Velleii illa ad Quaesturam designatio. Antiquiorem non fuisse ex dictis constat. Sed ne quidem serior esse potuit. Ita enim matura erat hac aestate rebellium defectio, ita praesens inde metus, decimi nimirum diei itinere urbi ipsi imminentium, ut in annum alterum proferri auxilia illa non potuerint. Immo hoc ipso anno iunctos Velleius *) fatetur exercitus, aliunde nimirum arcessitos. Nec iunctos modo, verum etiam eo, unde venerant, remissos. Ita nimirum mature, ut asperrimae hiemis initio regressus postea Sisciam fuerit Tiberius. Et quidem huius anni hiberna Sisciae Tiberio fuisse atque Messalino, testem habemus disertum Dionem. **) Ita certum est, hoc ipso anno, post initium aestatis, et tamen ante hiemis etiam initium, appulisse Velleium.

§. 4. *Hoc anno Velleius Quaestor designatus est.*

Convenit praeterea, quod hoc fere eodem tempore Agrippam, *qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo suo naturali erat, et iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, patris atque eiusdem avi sui* (Augusti) *animum alienasse sibi* idem testetur Velleius. ***) Biennium illud ab adoptione, quae tantos illi animos fecerat, arcessit. Quae cum eodem tempore sit facta, quo et illa Tiberii; proinde fieri vix potest, quin biennium hoc ipso desierit anno, de quo agimus, 759. Nova haec, ut videtur, alienatio a toga virili coepit, quam sumserit Agrippa anno superiori 758. Sic enim Lucii, Agrippae fratris, ferocia prima apparuit, cum togae virili maturo Caio fratri consulatum rogaret. Inde Augusto bonorum paternorum detentionem exprobravit; quod scilicet, Romano censu vir, esset iam in bonorum paternorum possessionem mittendus. Recte nimirum ille, si sui fuisset iuris, nec in alienam potestatem, cum adoptaretur, emigrasset. Paulo quidem serius ille, quam necesse erat, togam sumsit, qui anno illo, quo fuerat adoptatus, annum aetatis expleturus erat XV. natus nimirum anno urbis Varroniano exeunte 742. cuius mense Martio decesserat pater Agrippa, ipse Postumus proinde appellatus, quod post mortem patris fuisset editus. Proinde consen-

*) Vell. lib. II. cap. 113.
**) Dio lib. LV. an. 759.
***) Vell. lib. II. cap. 112.

taneum est, ut ferocia illa mox ab adoptione manifesta obstiterit, quo minus illi togam antea dederit Augustus. Id si verum sit, spatio aliquo magno interposito adoptionem sequi non potuit prima illa ferocia; nec alio quam hoc anno illud, quod inde coepit, desinere biennium. Accedit porro quod, cum moram Tiberii, in huius anni fine, suspectam, uti dixi, haberet Augustus, Germanicum deinde Tiberio socium adiunxerit. Germanici missionem Dio *) illam sequentis anni 760. initio assignavit; qui etiam illam missionis rationem addit, quod Agrippam alioqui expeditioni illi destinatum iam abdicaverat Augustus atque relegaverat. Sic etiam hoc anno 759. Agrippa supplicio illo mulctatus fuerit, et partem exercitus ad Tiberium Quaestor iam designatus duxerit Velleius. Ita constat undiquaque Quaesturam Velleii designatam in hunc eundem, quem dixi, urbis annum 759. esse conferendam.

§. 5. *Proinde annus urbis Varron. 759. idem erat aetatis Velleii XXIV. absolutus.*

Hoc ita constituto, aetatem inde Velleii colligimus, annumque, de quo nemo hactenus, natalem. Aetas Quaestoria, quae eadem erat primae in Senatum admissionis, annus erat XXV. labens nimirum, expleto anno dumtaxat XXIV. Verum hoc fuisse, nostris ad Spartiani Hadrianum **) Praelectionibus ostendimus. Constabat nimirum illud spatium e duobus intervallis in Romana disciplina militari notissimis. Aliud pubertatis erat, ad annum aetatis ***) XIV. quo iam elapso, togam virilem sumere solebant, togam praetextam exuere, etiam Senatorum filii. Inde militiae tirocinium;****) coepisse ibidem ostendimus, cuius X. stipendio finito, tum demum licuit adolescentibus etiam nobilibus honores petere senatorios. Horum honorum primum Quaesturam fuisse, ibi etiam observavimus. Itaque X. stipendio completo annus erat Quaesturae non quidem ineundae, sed ambiendae tamen atque †) de-

*) Dio lib. LV.
**) Prael. X. ad Spart. Adrian. §. 8. 14.
***) Prael. V. ad Spart. Adrian. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
****) Prael. V. ad Spart. Adrian. §. 9. Prael. X. §. 9. 10.
†) Prael. X. ad Spart. Adrian. §. 12. 13. 14.

signandae. Talis erat Velleii illa, de qua hoc anno legimus, Quaestura, designata dumtaxat. *) Finitam dixit hoc anno militiam suam equestrem: quae tamen qualis fuerit, vix dum intellexisse videntur viri alioqui historiae Romanae peritissimi, cum sit nihilominus, in re literaria chronologica, vel momentosissima. Illam ergo intellexit Velleius militiam, quae viris etiam familiarum senatoriarum necessaria erat ad honores, uti dixi, senatorios, locumque in Senatu ipso capiendum. Equestris autem propterea appellata est, quod alia esset ab eorum militia, qui ordine equestri essent inferiores, et a militia etiam senatoria. **) Gregalium militum stipendia plura fuisse probavimus, ad honestam scilicet missionem, et emerita rite capienda, nunc scilicet XX annorum, nunc XVI, nunc XIV, nunc etiam XII, in militia nempe praetoria. Nobilium alia causa erat, quibus militiae praemia proposita nulla erant emerita, sed honores, praesertim senatorii: nec enim in senatum admissi sunt, etiam censu senatorio nobiles, ante ***) annos senatui legitimos: nec satis erat senatoria etiam aetas sine legitimis stipendiis. Decem erant ad minimum stipendia ad senatum plane necessaria. Interim in senatu non erant, sed in ordine dumtaxat equestri, familiarum quantumvis nobilium pueri atque adolescentes. Hoc adeo verum erat in familiis privatorum senatoriis, ut etiam tenuerit aliquatenus in principibus imperii nondum participibus, sed heredibus dumtaxat atque candidatis. Ne quidem ipsis, ante aetatem legitimam, soli locum in senatu, soli honores senatorios, dedere natales. Quamvis frequentiores, fateor, legamus in illis Annariae legis indulgentias, et pauciorum etiam annorum aetatem, in hac causa legitimam. Interim puerorum nobilium ****) turmis praeerant, pueri ipsi nobilissimi; et iuventuti equestri, Principes ipsi iuventutis appellari soliti. Erant itaque ipsi etiamnum equites; et militia eorum hactenus proinde dumtaxat equestris. Et plane senatoriae militiae opponitur equestris illa militia Velleii. Ipse se agnoscit, cum Quaestor esset tantummodo designatus, †) nondum fuisse senatorem. Et tamen senato-

*) Vell. lib. II. cap. 111.
**) Prael. X. ad Spart. Adrian. §. 13.
***) Prael. X. ad Spart. Adrian. §. 8. 14.
****) Prael. XVIII. ad Spart. Adrian. §. 9. 10.
†) Vell. lib. II. cap. 111.

ribus se aequatum observat, hoc ipso nomine, quod partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto perduxerit ad filium eius. Hoc nomine se Quaestoribus, qui infimi omnium erant senatores, aequatum innuit; nec designatis modo, verum etiam magistratum illum quaestorium obeuntibus. Ita nimirum quaestura superioribus designata, ut ad honorem quaesturae proximum superioremque fuissent designati, tribunatum scilicet. Sic enim tribunatum plebis quaestura superiorem probavimus, *) ut quaesturam tamen proxime exceperit. Et tamen designatus Tribunus plebis iam adhuc Quaestor fuerat in magistratu ipso constitutus, et proinde Quaestor plusquam designatus. Itaque militiam suam illam, qua parti exercitus ad Tiberium deferendi praefectus est, equestri sua, itidem militia, superiorem agnoscit, et proinde senatoriam. Inde ministerium illud suum speciosum fuisse dicit, quod Quaestor dumtaxat designatus, nec adeo adhuc Senator, Senatoribus verisque Quaestoribus fuerit, per illud ministerium, aequatus. Immo ita Quaestoribus, ut ne quidem Quaestoriorum summi, Tribunisque proximi, ad tribunatum quippe designati, Quaesturaeque gradum fere egressi, ministerium illud fuerint dedignaturi. Sic facile intelligimus, praefecturam illam exercitus ad Tiberium deferendi non aliis credi solitam, quam Senatoribus ad minimum quaestoriis. Sic intelligimus, nobilem fuisse Velleii familiam, cuius militia prima non gregalium fuerit militum, sed equestris; cuius honores deinde legimus senatorios, sine mentione tamen impetrati laticlavii, quod ille ius avitum a maioribus acceperat. Inde et legitimo tempore hanc Velleii Quaesturam fuisse discimus, quod proxime militiam eius equestrem exceperit, ne quidem ipsam stipendiis, ut videtur, legitimis protractiorem. Inde aetate quaestoria senatoriaque uno fuisse anno iuniorem, cum Quaestura eius fuerit dumtaxat designata, anno nimirum sequenti obeunda; cum etiam talis fuerit, quae nondum illum fecerat senatorem; cum denique stipendia eius decem a togae virilis aetate, annoque adeo XIV. expleto numeranda exceperit, quo tirocinium inire ut plurimum solebant. Ita conveniunt omnia, ut praedictus urbis annus Varronianus 759. cum anno aetatis Velleii XXIV. concurrerit explendo. Sic natus fuerit anno eiusdem aerae 735. noster Velleius.

*) Prael. XII. ad Spart. Adrian. §. 4. 5.

§. 6. *Militiam Velleius equestrem inivit anno urbis Varroniano* 749.

Hoc anno nimirum exitum habuere decem illa stipendia, quae ille pro militia censet, uti vidimus, equestri. Ea proinde anno eiusdem epochae Varronianae 749. coeperint necesse est. Nec sane pugnant, quae de hac eadem militia sua alibi tradit ipse Velleius. *) Initia stipendiorum suorum fuisse dicit, cum Caius Caesar Augusti nepos cum rege Parthorum in Euphratis ripa congrederetur. Erat annus ille Varronianus, ut videtur, 753. Brevi, **) ut ait Velleius, spatio postquam innotuerant Iuliae Augusti filiae adulteria. Quae Augusti consulatu ultimo, quem gessit anno Varroniano 752. emanasse, idem testis est Velleius: ***) certe ante quam tribunitiae Tiberii potestatis primum quinquennium ad exitum perductum esset. Ait enim Velleius, Caium ****) Tiberio honorem omnem, ut superiori, habuisse. Atqui heredibus imperii designatis non potuit alia ratione superior esse Tiberius, quam tribunitiae potestatis. Immo eam ipsam causam habuit in animo Velleius. Hac enim tribunitiae potestatis consortione †) aequatum illum Augusto fuisse dixerat: hoc, inquam, nomine civium post unum (et hoc quia volebat) eminentissimum: hoc ipso denique nomine fulgorem Tiberii orientium iuvenum initiis obstitisse. Proinde innuit, futurum alioqui, ut alios, praeter Augustum, superiores habuisset; inprimis procul dubio illos, quos dixi, Caesares. Immo illam ipsam ob causam tribunitia potestate Tiberium ornaverat Augustus, ut ferociam Lucii retunderet. Inde inter causas, cur Tiberius secesserit, eam recenset Suetonius, ††) quod adultis iam Augusti liberis, loco et quasi possessione usurpati a se secundi gradus sponte cessisset. Et cum ageret de reditu Tiberius ab exsilio Rhodiaco, elapso iam potestatis tribunitiae quinquennio, illo potissimum est usus argumento, iam se †††) securum esse ab illa, quae olim fuerat cum Caio Lucioque, aemulatione; iam corroboratos illos, et secun-

*) Vell. lib. II. cap. 101.
**) Vell. lib. II. cap. 100. 101.
***) Vell. lib. II. cap. 100.
****) Vell. lib. II. cap. 101.
†) Vell. lib. II. cap. 99.
††) Sueton. Tib. cap. 10.
†††) Sueton. Tib. cap. 11.

dum locum facile tutari. Immo, ne alio honorem illum Tiberio habitum a Caio referamus, monet ipse Velleius,*) praefectos provinciarum omnes *visendi eius* (in secessu) *gratia ad eum convenientes*, *semper privato* (si illa maiestas unquam privata fuit) *fasces suos submisisse*, *fassosque esse*, *otium eius honoratius imperio suo.* Hoc itaque exemplo Caius etiam ipsi Tiberio fasces submiserit, eumque pro superiore habuerit. Itaque Tiberium superiorem agnovit Caius, nondum elapso tribunitiae potestatis quinquennio; quod tamen anno 753. desiisse alibi **) probavimus. Proinde illius anni finem praecesserit oportet expeditio illa Caii Parthica. Sic tamen initia illa stipendiorum suorum intellexit Velleius, ut possit interim verissimum esse quod dixi, aliud fuisse eorundem et antiquius initium, ab anno usque 749. repetendum. Addit enim deinde Velleius: ***) *quem militiae gradum ante sub patre tuo, M. Vinici, et P. Silio auspicatus in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad orientem visis provinciis, et ore atque utroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium, recordatione perfruor.* Hic certe militiam habet aliam, initiis illis stipendiorum suorum sub Caio Caesare positis antiquiorem; et satis laxam illam, ut limitibus a nobis constitutis respondeat. Plurium enim annorum fuisse necesse est, quae sub pluribus fuerat Praefectis, et in pluribus itidem provinciis. Itaque initia stipendiorum ita intellexit, ut puto, Velleius, non ut primam militiae originem, sed ut mediam eius partem priorem, vocibus illis designarit. Nec sane incredibile est, in duo quinquennia distributa fuisse decem illa ad honores senatorios necessaria stipendia, quamquam neminem habeamus (quod quidem sciam) veterum, qui verbis id expressis testatus fuerit. Quod tamen si verum fuerit; sic initia stipendiorum primo quinquennio, finis ultimo, fuerint assignanda. Sic annuos militum tribunatus in media parte divisos ****) semestres fecerant. Sic tributorum redituumque locationes quinquennes erant. Sic et supremae, vel supremis proximae, potestates, censoriae

---

*) Vell. lib. II. cap. 99.
**) Prael. XIX. ad Spart. Adrian. §. 13. 21. 22.
***) Vell. lib. II. cap. 101.
****) Prael. XII. ad Spart. Adrian. §. 6.

tribunitiaeque, erant etiam ipsae per similia distributae quinquennia. Nihil ergo vetat, quo minus similia fuerint in decennali etiam militia quinquennia. Immo ita fuisse certum est, cum breviorem decennali militiam nullo unquam tempore ad honores senatorios necessariam legamus: non his certe, de quibus agimus, temporibus Augusti. Ita necessario procedent nostra de Velleii anno natali ratiocinia. Nisi forte aut togam Velleius praetextam ultra annos pubertatis protraxerit, aut tirocinium a toga pura confestim non inierit. Erant, fateor, qui ita fecerint, sed rari admodum, a negotiis atque a militia abhorrentes. A norma autem, exemplisque frequentissimis longe omnium certissima est argumentatio. Eam autem alibi probavimus fuisse, ut anno aetatis XIV. togam virilem sumserint, et militiam inierint. Nec est, quod Velleium a norma discessisse suspicemur, virum certe, si quis alius, ingenio satis militari. Satis illud apparet e militia, quam secutus est, non civili, sed castrensi. Satis inde, quod militiae gratia provinciam quaestoriam remiserit. Satis inde denique, quod praemiis militaribus in triumpho Tiberii fuerit ornatus.

§. 7. *Conveniunt maiorum a Velleio memoratorum aetates.*

Conveniunt porro cum hac Velleii aetate illorum tempora, qui Velleium ipsum aliquo cognationis gradu contigerint. Successit Velleius patri suo in praefectura equitum eo ipso anno, quo adoptatus est Tiberius, Varroniano 757. Inde facile suspicamur, adhuc aetate militari fuisse patrem eius, quae, his praesertim, de quibus agimus, temporibus anno concludi solebat LX. Esto autem. Fuerit pater Velleii illo anno sexagenarius, et honesta proinde missione a Tiberio dimissus. Sic natus fuerit anno urbis 697. Avum porro suum dicit *) C. Velleium tunc se gladio transfixisse, cum fugeret a Neapoli pater Tiberii Tiberius, et ipse Claudius Nero. Incidit fuga illa in annum belli Perusini, urbis scil. 714. vix bimo **) Tiberio imperatore (qui natus fuerat anno Varroniano ***)

*) Vell. lib. II. cap. 76.
**) Vell. lib. II. cap. 75. 94.
***) Sueton. Tib. cap. 5.

712. Novemb. XVI.) et paulo ante reditum M. Antonii. Certe ante ludos Apollinares, ut observavit Cl. Norisius. *) Illo ergo anno iunior pater Velleii esse non potuit, si quidem ipse C. Velleii filius fuerit, et e gente ipse quoque Velleia. Proinde media fuerit aetate necesse est inter annum 53. et 60. satis nimirum commode; cum annum ageret filius, pro nostris rationibus, XXII. Subscripsit praeterea **) patruus Velleii Capito in C. Cassium anno aerae Varronianae 711. quo Iulii interfectoribus, aqua ignique damnatis, interdictum est lege Pedia. Fieri quidem potest, ut patruus magnus Velleii fuerit ille Capito, et vox adeo *magnus* omissa fuerit in unico illo, unde prodiit Velleius, MS. Nihil tamen pugnat, quo minus patruus Velleii esse potuerit, modo patre eiusdem fuerit aliquanto maior. Patruus ille certe, cum fuerit, illo ipso anno, iam senatorius, annum aetatis XXV. superarit oportet. Nec multo maiorem fuisse, exinde verisimile est, quod Senatorium illum tantummodo Velleius appellarit; non Tribunitium, aut Aedilitium, nedum Praetorium seu Consularem. Superiori enim titulo aliquo fuisset insigniendus, siquidem superiorem aliquem in Senatu gradum fuisset consecutus. Fieri etiam praeterea potuit, ut annos militares egressus, castra tamen secutus fuerit pater Velleii. In militibus gregariis frequentissimi erant, post missiones, veterani atque evocati. Nec deerant exempla in militia etiam senatoria. Avo praeterea illi suo, Caio Velleio, causam eam fuisse docet nepos Velleius, cur fugae comes Tiberio esse non posset, quod ***) gravis iam aetate esset et corpore. Senectutem eius nimirum innuit, et quidem eam, quae inepta esset peregrinationibus, atque itineribus quantumvis necessariis, obeundis. Minor ille septuagenario intelligi vix potest, potuit etiam longe esse maior. Fuerit ergo, cum periit, septuagenarius. Ita natus fuerit anno urbis 644. sic annum egerit ad minimum XIX. initio belli Italici anno urbis Varroniano 663. Cum autem ****) Minatius Magius civitate donaretur, duobus eiusdem filiis creatis Praetoribus; iam certe C. ille Velleius, Velleii nostri avus, tri-

*) Noris. Cenot. Pis.
**) Vell. lib. II. cap. 69.
***) Vell. lib. II. cap. 76.
****) Vell. lib. II. cap. 16.

cenario minor esse vix potuit. Post reditum nimirum Sullae, (cum quo Pompeios oppugnaverat Minatius Magius,) qui anno rediit 671. et tamen dum Praetores seni adhuc crearentur, nimirum antea quam Sulla ipse crearet octonos, quos ille Dictator creavit, anno ad minimum 672. Ita certe Minatii Magii filiis praetoriis par fuerit avus Velleii nostri in gente Velleia. Concurretque stirps Velleii utraque, pari generationum numero ab eo dissita, tam in gente Magia, quam Velleia. Avos enim similiter Velleii fuisse necesse erat Minatii Magii filios, siquidem atavus ipse fuerit Minatius. Addit Velleius de atavo suo Minatio Magio Asculanensi, nepotem illum fuisse Decii Magii, Campanorum principis celeberrimi et fidelissimi viri. Illum nimirum intelligit Decium Magium, cuius praedicat in Romanos fidem Livius, *) cum Capua dederetur Annibali, post pugnam Cannensem; anno nimirum urbis Varroniano 538. Nec illud incommode; si iuvenis fuerit, cum dederetur Capua, Decius; et senex, bello Italico, Minatius. Aetas certe filiorum praetoria, quae illis reip. temporibus annorum erat XLI. provectum annis patrem Minatium ostendit. Fieri potest, ut stirpem maternam, non paternam, a Magiis illis duxerit Velleius. Immo ita fuisse certum esset, si quidem fratrem suum Magium Celerem Velleianum **) Velleius noster appellarit. Sic enim manifestum esset, e gente Velleia in gentem Magiam adoptatum fuisse illum Velleii nostri fratrem. Sed ingeniis, non codici MS. debetur illa lectio. Atqui et patriam Capuam per Minatium illum Magium sibi videtur asserere Velleius, Campanum scilicet, Deciique Magii Campanorum principis nepotem. Res certe Capuae domesticas ***) agnoscit. Civis erat certe, ut e Livio constat, Decius ille, Capuanus. Cum tamen patriam nemo simpliciter a materna stirpe censuerit. Et civitatem etiam Romanam, et honores familia senatorios ab eodem Minatio Magio vindicat, quem viritim dicit civitate donatum; praetoresque adeo filios eius duos creatos, cum seni adhuc dumtaxat crearentur. Non autem satis erat ad civitatem stirps tantummodo materna, nedum ad honores senatorios. Itaque Velleium nostrum potius Magianum appellandum

*) Liv. lib. XXIII. cap. 7. 10.
**) Vell. lib. II. cap. 115.
***) Vell. lib. I. cap. 7.

esse suspicor, quam fratrem Velleii Magium Velleianum. Eritque adeo gentile auctoris nostri nomen Magius, Velleius adscititium ex adoptione in familiam Velleiam. Conveniunt tamen ita etiam familiae tempora cum his, quos dedimus, natalibus ipsius Velleii.

§. 8. *Conveniunt tempora etiam coaevorum.*

Conveniunt denique illorum etiam tempora, quos sibi coaevos agnoscit Velleius. *) *Maxime* (inquit) *nostri aevi eminet princeps carminum Virgilius Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque et Naso, perfectissimi in forma operis sui.* Aevum, ni fallor, suum a suis deducit, ad minimum, natalibus. Altius illud arcessere non potuit. Loquitur autem de coaevis mortuis, quos ipse postea iam adhuc vivis opponit. Illos ergo coaevos censet, qui post natales suos in vivis esse desierant. Virgilius autem et Tibullus illo ipso anno mortui sunt 735. quem nos natalem Velleio iam fuisse probavimus. Unum eundemque annum utrique fatalem fuisse, docet nos Domitius Marsus. Coss. illius anni Lucretium Cinnam et Sentium Saturninum refert Eusebius in Chronico, vel potius, ut videtur, Hieronymus e Suetonii libro de Poëtis. Q. Lucretio collegam alium adiungit Donatus in vita Virgilii, Cn. Plancium. In anno tamen ambo conveniunt; in eo tantummodo, ut videtur, discrepantes, quod Coss. ambos ordinarios dederit Hieronymus, suffectum alterum a Kalendis Septembribus Cn. Plancium Tiberius Donatus. Recte etiam committit Hieronymus cum anno Augusti, a Iulii nimirum Caesaris caede XXV. qui idem est cum eo, quem diximus, urbis nimirum Varroniano 735. Itaque non est audiendus Idatius, qui sequentis anni potius consulibus mortem tribuit poëtae clarissimi. Diem etiam Virgilii emortualem X. Kal. Octobris tradit Hieronymus, XI. autem Idatius. Inde intelligimus, nec post annum illum, nec mensem Octobrem, diemque mensis, quicunque demum is fuerit, nasci nostrum potuisse Velleium. Serius mortui sunt Livius atque Naso, IV. nimirum Tiberii anno, quo annum egit Velleius, pro calculis nostris, XXXVI. Et serius Virgilio Rabirius, ut proinde nihil conferant illi ad

*) Vell. lib. II. cap. 36.

aetatem Velleii accuratius constituendam. Quem tamen hic pro coaevo habet Velleius Livium, sitne iure merito in ea classe censendus, alibi dubitat. *) *Historicos*, (inquit) *ut Livium priorum aetati adstruas, praeter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus LXXX annis circumdatum aevum tulit.* Inde, ni fallor, quod hoc in loco mortem Livii ob oculos habuerit, quae sane erat suis natalibus, ut vidimus, multo serior. Illic autem scriptam historiam, quam absolverat quidem Livius post Velleii natales, et tamen ante annos eiusdem viriles. Finem Livius historiae suae posuerat in morte Drusi, anno nimirum Varroniano 745. Is annus erat Velleio, pro nostra supputatione, aetatis X. quo nondum togam sumserat Velleius virilem, et ne per leges quidem sumere potuerat. Recte ergo, pro nostris etiam hypothesibus, dubitare potuit, historia Livii fueritne suae, an potius priorum (ut loquitur) aetati assignanda. Erat cur suae aetati illam attribueret, quod post suos demum natales fuerit absoluta. Erat praeterea cur priorum aetati illam adscriberet, non modo quod ante togam Velleii puram, manum illi Livius ultimam posuerit, sed quod maximam eius, cum plurium fuerit annorum, partem scripserit, ne quidem adhuc in rebus humanis exsistente Velleio. Bellum quidem Actiacum, **) et Ianum clausum in primo historiae libro memorat Livius. Erat quidem proelium Actiacum Sept. 2. anni Varroniani 723. Ianum tamen clausum ipso an. 725. ponit Dio. Sed nupera admodum eius erat memoria, cum primam historiae scribendae manum admoveret. Nondum secundo clausus, quod factum anno 729. post bellum Cantabricum. Immo civile bellum paene ob oculos. Inde verba eius illa in initio, quibus ait sese ***) *festinare ad haec nova, quibus iam pridem praevalentis populi vires se ipsae conficiunt. Ego*, (inquit,) *contra hoc quoque laboris praemium petam, uti me a conspectu malorum, quae nostra tot per annos vidit aetas, tantisper certe, dum prisca tota mente repeto, avertam.* Itaque anno 725. mox ineunte opus egregium aggressus est, quod anno demum 745. absolverit. Et in mediam adeo eius partem inciderit Velleii, pro nostris rationibus, annus na-

*) Vell. lib. I. cap. 17.
**) Liv. lib. I. cap. 19.
***) Liv. lib. I. Praef.

talis. Accurate admodum. Ut recte posset dubitare Velleius, cui aetati historiam illam concederet, suaene, an priorum.

§. 9. *Primus Velleio in militia equestri gradus praefectura cohortis.*

Constituto ergo natali nostri auctoris anno, iam reliqua eius tempora similiter, pro virili nostra, disponemus. Inprimis consentaneum erat, ut anno urbis 749. et togam sumserit, et cum toga militiae tirocinium inierit, aetatis nimirum anno XIV. absoluto, XV. autem inchoato. Equestrem autem, de qua loquitur Velleius, militiam tribus potissimum gradibus distinxit Claudius, *) ut scilicet primo cohortem, post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret. Ordinis nimirum equestris adolescentes semper corporis sui militibus gregariis praefecti erant: praefecti nimirum cohortibus atque alis, ut erant Tribuni etiam praefecti in legionibus. Paulo aliter ille, sub quo Velleius militavit, Augustus. Maior erat, sub illo, praefectus alae tribuno legionis, ut facile colligitur e Suetonio. **) Id quoque proprium habebant sub Augusto Senatorum liberi, quod illis, ***) *quo celerius reipublicae assuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, et curiae interesse, permiserit: militiamque auspicantibus non tribunatum modo legionum, sed et praefecturas alarum dederit.* Hi ergo militiam a tribunatu statim auspicabantur, ut nullae proinde fuerint illis cohortium praefecturae. Alia erat causa adolescentum familiis etiam senatoriis oriundorum, si tamen patribus non fuissent orti Senatoribus. His, ut lati clavi aetas provectior erat, ita etiam tribunatus dilatos fuisse, vel ex hoc ipso loco colligimus. Habere enim nescio quid senatorium videbatur proximus ille militiae senatoriae gradus, in equestri militia, tribunatus. Inde factum, ni fallor, quod latus clavus, (qui senatorum erat, ut angustus equitum) tribunatum inituris concedi soleret, tanquam dignitatis senatoriae candidatis. In hac autem classe se signi-

*) Sueton. Claud. cap. 25.
**) Sueton. Aug. cap. 37.
***) Sueton. ibid.

ficat fuisse Velleius. Ait se *) tribunum militum congressui Caii cum rege Parthorum interfuisse. Ait praeterea, ipsum illum militiae gradum se ante sub patre Vinicii et P. Silio fuisse auspicatum. Haec denique agnoscit fuisse stipendiorum suorum initia. Quis est, quin facile inde colligat, ut tirocinio suo proximus fuerit tribunatus, novum tamen fuisse militiae illius gradum, quem proindè olim a tirocinii primo initio non fuerat assecutus? Quis, inquam, est, quin et illud videat, novum illum tribunatus gradum sub Vinicii patre a Velleio fuisse susceptum? Nescio tamen, an inde liceat colligere, nondum fuisse in Senatu patrem Velleii, cum aut nasceretur ipse Velleius, aut toga virili suscepta militiam auspicaretur. Fieri vix potuit, ut aetate senatoria non fuerit pater Velleii, cum togam susciperet filius virilem atque tirocinium. Nec vero mortem obstitisse, quo minus in Senatum veniret, exinde constat, quod filius ei in praefectura successerit. Successit enim ille patri **) anno urbis 757. exeunte, cum mitteretur in Germaniam Tiberius, cum annum ageret ad minimum aetatis XXII. multis sane post togam virilem tirociniumque eius annis. Nondum tamen constat, num tulerit illam Augustus legem ante Velleii tirocinium. Ne quidem illud constat, fueritne pater auctoris nostri, in gente Velleia, senatorius.

§. 10. *Ab illa cohortis praefectura ad tribunatum anno 752. promotus est Velleius.*

Erit ergo operae pretium, explorare, quae aetas fuerit a militia una ad aliam transeundi a lege constituta. Inde enim regulas eliciemus in illorum temporum chronologia omni utilissimas. Legem certe fuisse sub Augusto indicant verba illa Suetonii: ***) *Quidquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum praemiorumque formulam adstrinxit, definitis, pro gradu cuiusque et temporibus militiae, et commodis missionum: ne aut aetate, aut inopia, post missionem sollicitari ad res novas possent.* Ego veteris novaeque pubertatis intervallo primam illam equitum senatoriorum militiam conclusam arbi-

*) Vell. lib. II. cap. 101.
**) Vell. lib. II. cap. 104.
***) Sueton. Aug. cap. 49.

tror. Ita nimirum, ut cohortibus praefecti fuerint, qui a toga sumta mox militiam inierant usque ad annum aetatis XVII. absolutum, quo olim toga sumi solebat; inde militiam aliam, seu legionum illa fuerit, seu alarum, inchoarint. Ut enim erant, infra pubertatem, puerorum minorum maiorumque discrimina; sic etiam fuisse verisimile est in aetate adolescentiae, quae a toga sumta pertingit ad annos usque senatorios. Ita nimirum, ut prima aetas illa fuerit, quae propius accedebat ad pueritiam; alia illa, quae cum pueritia minorem affinitatem habebat, maiorem autem cum adolescentia. Hoc si consilio aetatem illam distinxerit Augustus, consentaneum erat, ut, sicut veteres olim pueros ad annum usque aetatis XVII. censuerant, proinde a recepto postea pubertatis anno XIV. ad XVII. pueris affiniores quam adolescentibus iam quoque censerentur; inde iam pubertatis utrosque tam veteres quam novos limites egressi, adolescentium magis, quam puerorum, censu venirent aestimandi. Id ergo proprium habebant Senatorum filii, ut a citimis pueritiae finibus laticlavium acciperent, tanquam Senatores designati, et virilia inde munera omnia, nec alia etiam quam virilia, capesserent. Aetatem certe plenae barbae, quae a tertio coepit, teste Macrobio, *) septenario, anno nimirum XXI. primus in tribunis exigebat iam Imperator Hadrianus. Inde suspicio est, a prima lanugine olim censeri solitos, quae non longe abit ab anno, de quo diximus, aetatis XVII. Traianum etiam ab anno XIV. tribunum alibi **) observavimus. Propter militiam fortasse ante pubertatem plenam maturatam, et quia Senatoris erat filius. Nec sane plenam pubertatem ante annum illum censebant veteres, etiam illi, qui pueritiae finem aliqualem in anno XIV. agnoscebant. Graecos annorum XIV vocasse παῖδα, μελλέφηβον autem XV, dein XVI ἔφηβον, tum XVIII ἐξέφηβον, ait Censorinus. ***) Cum tamen veteres illi Graeci ab anno XVII. completo pubertatem arcesserent militarem. Etiam apud Romanos iuniores, quorum mores habemus in Corpore iuris civilis hodierno, plena pubertas non habetur ante annum aetatis ****) XVIII. labentem, ut existi-

*) Macrob. Somn. Scip. lib. I. cap. 6.
**) Prael. IV. ad Spart. Adrian. §. 5.
***) Censorin. cap. 14.
****) Vid. Lindenbrog. ad Censorin. cap. 7.

mo. Non ea scilicet, quae satis esse censetur ad adoptiones, et nomen patris cum decore sustinendum. Annus ille, quo pater filium, etiam adoptitium, praecedere debuerit, annum ad minimum XVII. completum supponit, quo filius, anno patris XVIII. editus, potuerit a patre generari. Nec sane anno XIV. filii esse poterant, cum ne matrimonia quidem ante aetatem illam in moribus fuerint legitima. Vim certe generandi a prima lanugine populariter aestimabant. Inde pueri *) olim *investes* dicti, adolescentes autem *vesticipes*, a lanuginis huius quasi vestimento, quarum sane vocum usus erat ad pueritiam illam antiquiorem, pro sermonis etiam antiquioris usu, potissimum referendus. Sic erat merito, cur, recepta licet passim annorum XIV pubertate, antiquioris tamen ratio haberetur aliqua, saltem in distinguendis adolescentiae militiis. Huc enim fere spectabant omnes illae civium in tabulas censuales publicas, pro aetatum ratione, descriptiones, ad usus nimirum militares. Ita a cohortis praefectura ad superiorem illum, quem appellat, tribunatus gradum, anno aetatis XVII. absoluto, urbis labente Varroniano 752. adscenderit Velleius. Sic illo ipso anno, sub patre Vinicii, vel potius fortasse patruo, (M. enim Vinicio legebatur in MS. si Burerio credimus, cum pater Vinicii, ad quem scribit, consulis consul ipse fuerit P. Vinicius anno Varroniano 755. sed aliam MS. lectionem, quaeque priori sententiae faveat, repraesentat Rhenanus) et P. Silio militiam illam fuerit **) auspicatus, in visendis, ut videtur, provinciis positam, ut recte fortasse observavit Cl. Heinsius. Sic etiam commode interpretari possumus, quod dixerat Velleius, congressum illum Caii cum Parthorum rege sub stipendiorum suorum initia contigisse. Nempe ut stipendia non militiae suae simpliciter, sed tribunatus, intellexerit; et recte tribunatus superiori anno suscepti initiis congressum illum assignaverit. Prima enim initia militiae suae non intellexisse, id vero tum e re ipsa, tum e verbis Velleii manifestum est. E re quidem ipsa, quod militiam nullam legamus decennali minorem; e verbis autem Velleii, quod novum sibi fuisse innuat, nec a militiae suae origine ductum, honorem tribunatus. Procedet interim nihilominus de stipendiorum initio ac fine prior

*) Fest. v. *pubes* et v. *vesticeps*.
**) Vell. lib. II. cap. 101.

illa nostra argumentatio, quod decimi stipendii, quo numero nullus erat minor, initium aliunde numerare quam ab anno a nobis assignato non potuerit, si quidem exitum illo anno habuerit, quo ponitur ab ipso Velleio.

§. 11. *Cum tribunatu accepit Velleius etiam laticlavium.*

Erant autem e tribunis angusticlavii alii, alii laticlavii. Patrem suum Suetonium Lenem bello Othoniano tribunum angusticlavium memorat filius Suetonius historicus. *) Minorem hunc fuisse tribunum, et ex labore provenire solitum, testatur Vegetius. **) Nempe ex labore propterea, quia non ex natalibus; qualis erat ille tribunatus, de quo agimus, familiarum senatoriarum. Erat itaque minor iste tribunatus ordinis dumtaxat equestris, cuius nimirum ordinis insignia erant in angusticlavio. Et praemii loco concedi solebat illarum familiarum militibus, quarum nondum ullae fuissent imagines. Nondum tamen illis ius erat petendi honores senatorios, nisi laticlavium praeterea a principe impetrassent. Sic latum clavum Sexto suo Euritio impetravit Plinius iunior, ***) tum deinde primum quaesturae honorem senatorium. Sic nullum erat lati clavi ius in ipso hoc minori tribunatu. Aliter se res habebat in familiis nobilibus, et imaginum iure insignitis. His tribunatus ipse laticlavius erat. Laticlavii mentio in Suetonii Nerone; ****) tribuni etiam laticlavii, in eiusdem Domitiano. †) Nempe per militiam hanc, quam dixi, ad honores senatorios adspirabant senatoriarum familiarum adolescentes, qui tamen nondum aetatem attigerant senatoriam. Sic illi nimirum, ut non essent tamen antea in senatum adlegendi, quam stipendia legitima absolvissent. Hoc nos docent Seneca ††) atque Epictetus. †††) Dedit tamen latus clavus, ut minus senatum ipsum, at ius tamen petendi honores senatorios. Itaque antea latum clavum induebant, quam admitterentur in senatum; tunc sci-

---

*) Sueton. Oth. cap. 10.
**) Veget. lib. II. cap. 7.
***) Plin. lib. II. Ep. 9.
****) Suet. Ner. cap. 26.
†) Sueton. Dom. cap. 10.
††) Senec. Ep. 47.
†††) Epictet. ap. Arrian.

licet, cum ipsum inirent tribunatum. Itaque Senatorum filii (quos mox a toga virili ornatos laticlavio fuisse diximus) tribunatus deinde legionum, alarumque praefecturas capessebant, teste Suetonio. *) Ita locum in horum militia nullum habebat prior illa tribunatu praefectura cohortium. Reliqui familiarum nobilium adolescentes, quorum patres non fuissent in senatu, militiam suam equestrem a cohortium praefecturis auspicabantur, nec laticlaviam proinde vestem induebant ante tribunatum. Ita Iulium illum Calvastrum (quem tribunum laticlavium appellat **) Suetonius) Dio ***) ait κεχιλιαρχηκέναι ἐς βουλείας ἐλπίδα. Et senatui praedestinatum dicit Princeps apud Cassiodorum, ****) cui laticlaviam dignitatem ipse contulisset. Itaque spem fecit senatus laticlavium Senatoribus designatis, nondum tamen in Senatu constitutis. Et hac ipsa tribunatus militia laticlavium acceperunt adolescentes nobiles senatus candidati. Sic intelligimus, ut laticlavium illum a Suetonio in Neronis vita memoratum (quem Iulium Montanum fuisse docent †) Tacitus et ††) Dio Xiphilinianus) eundem βουλευτὴν appellet idem ipse †††) Dio. Habebant enim nonnulla senatus iura Senatores illi etiam designati; ut certum est habuisse alios, qui ad consulatum aut praeturam aliosve honores curules atque senatorios fuissent similiter designati. Verisimile est, locum illis fuisse in senatu sine iure sententiae vel suffragii. Sic enim olim aderant in senatu pueri ††††) etiam senatorii in toga etiam praetexta ante tempora Papirii Praetextati. Aliter autem laticlavium accipiebant, qui merito suo id consequebantur, quam illi, quibus hoc ipso nomine debebatur, quod stirpe essent oriundi senatoria. Praemium meritorum dedit per codicillos ipse Princeps. Nobiles, ubi tribunatum attigissent, domi etiam laticlavium, sine codicillis, induebant, quod scilicet illis tribunatus ipse laticlavii ius, pro legum receptarum instituto, conferret.

---

*) Sueton. Aug. cap. 38.
**) Sueton. Dom. cap. 10.
***) Dio lib. LXVII.
****) Cassiod. Var.
†) Tacit. Ann. XIII. 25.
††) Dio Xiph. in Neron.
†††) Dio lib. LXI.
††††) Gell. Noct. Att.

Hoc nos docet, ni fallor, alicubi Plinius iunior. *) Hac erat noster in classe Velleius, qui proinde quo anno tribunatum accepit, eodem etiam et laticlavium acceperit.

§. 12. *Tribunatus Velleii castrensis qualis.*

Erat praeterea Velleio in hoc equestris militiae tribunatu superior postea gradus. Prius enim quam cum Tiberio mitteretur in Germaniam, ait sese castrorum **) etiam tribunatu functum. Non certe hoc in loco, ut opinor, innuit, priorem suum tribunatum non fuisse castrensem. Quasi nimirum fuissent illo Velleii aevo, quae postea erant receptissimae, in satellitio principis militia alia armata, alia non armata, quod scilicet omnes domus Augustae satellites communi nomine milites appellarentur. Sed vera erat, ut videtur, illis temporibus decennis illa militia, quae ad senatum necessaria erat. Verae illae cohortium praefecturae, veri legionum tribunatus, alarumque equestrium. Itaque castrorum nomine intellexisse suspicabar Velleium castra praetoria, quae solebant castrorum nomine simpliciter usurpato designari. Solebant certe milites gregales a militia legionum ad militiam praetorianorum promoveri, habituri deinde et stipendium auctius, et pauciores ad honestam missionem annos, et post missionem honestius (ut videtur) emeritum. Id cum locum habuerit in militia militum gregalium; erat profecto consentaneum, ut locum similiter habuerit in tribunis. Ita praetorianorum etiam tribunatus honestiores fuisse verisimile est, et melioribus stipendiorum conditionibus. Ut proinde in honore suo posuerit Velleius, quod a tribunatu legionariorum ad praetorianorum tribunatum fuerit erectus. Nec erat certe a veterum sermone alienum, ut militia praetoriana, castrensis nomine, proprio suo quodam iure designaretur. Castra illi stativa ad urbem habebant in via ***) Nomentana, Castra vulgo simpliciter appellata. Postea deinde receptissimum erat, ut Imperatoris mobile satellitium, et castra Latine, et Graece στρατόπεδον audiret. Non ab aliis certe castris quam his ipsis, de quibus agimus, praetorianorum. Sed nondum profecto

*) Plin. Epist. VIII. 24.
**) Vell. lib. II. cap. 104.
***) Sueton. Ner. cap. 48.

ulla erant, cum locum illum obiret Velleius, castra illa praetoriana. Satellitium quidem principis instituerat Augustus, *) sed vagum et per multa loca dispersum municipiorum ipsiusque urbis, et sine castris, teste Suetonio. In castra postea coëgit, Seiani consilio, **) Tiberius. De aliis ergo castris, ni fallor, non multum tamen a Roma distantibus, intelligendus est Velleius. Castrorum autem tribunatus ille propterea appellari potuit, quod et in castrametationis disciplina versatus fuerit, et quod ad munera castrensia obeunda illum obligarit.

§. 13. *Illum inivit Velleius an.* 754. *tenuitque ad annum* 757.

Quo vero tempore honorem illum novum consecutus Noster fuerit, de eo paucis disquirendum erit. Illud certum, medio alicui anno assignandum esse inter annum urbis Varronianum 753. quo Caio se in Oriente testatur adfuisse Velleius, et 757. quo Tiberium nuper adoptatum est comitatus in Germaniam. Priori anno unicum memorat tribunatum, et in eo quoque stipendiorum dumtaxat initia, non taciturus procul dubio novam aliquam, si quam habuisset, honoris accessionem, vir (ut ex hoc ipso opere constat) honorum studiosissimus. Posteriori autem anno se hoc tribunatu castrorum iam antea functum fuisse testatur. Si quidem tribunatum castrorum praetorianorum, pro exemplo militum postea praetorianorum dedisset Augustus; sic duo fuissent, ad minimum, anni in legionario tribunatu necessarii, priusquam posset ad tribunatum praetorianorum ascendere. Sic anno 754. castrorum illum tribunatum adeptus fuisset. Atqui iam ostendimus, ita nullam fuisse his temporibus disciplinam praetorianorum, ut ne quidem fuerint castra praetoriana. Et tamen illum ipsum eundem annum fuisse puto, quo novum illum castrorum tribunatum Velleius consecutus fuerit; et bina adeo stipendia in priori legionum tribunatu satis fuisse ad secundum hunc castrorum tribunatum; ad eundem plane modum, quo se res habebat in disciplina militum gre-

---

*) Sueton. Aug. cap. 49. Dio lib. LV. an. 758.
**) Sueton. Tib. cap. 37. Tacit. Ann. IV. 2. Vict. de Caes. in Tiber.

galium atque praetorianorum. Eo sane facit, quod duos ille dumtaxat numeret suos in priori tribunatu duces, patrem Vinicii vel patruum, et P. Silium, singulos, ut videtur, annuos. Certe biennes esse vix poterant. Sic enim illum tenuissent ad annum usque 756. nec locum ullum reliquum fecissent tribunatui castrorum explendo ante annum 757. quo Tiberium Velleius comitatus est in Germaniam. Sed si annuos illos supponamus, sic omnia satis accurate respondebunt. Sic enim ab anno 752. ad 753. sub patre Vinicii meruerit Velleius: ab anno autem 753. ad 754. sub P. Silio. Sic quidem ille, ut secundus eius sub Silio annus antea coeperit, quam Caius Caesar cum Partho congrederetur. Nec enim a Kalendis Ianuariis iniri solebant munera provincialia; sed vere ineunte, et mari libero itinera plerumque auspicabantur. Tempus vero, quo munere defungi oportebat, nec a designatione supputabant, et ne quidem ab itineris initio; sed ab eo usque tempore, immo die, quo in provinciam appellebant, ut e Ciceronis provincia Ciliciensi manifestum est. Sic annis civilibus mediis incipere solebant atque desinere anni munerum publicorum militarium. Olim certe mitti in provincias solitos etiam privatos, qui provincias viserent, testem habemus apud Tacitum, *) Thraseam Paetum. Sic etiam sub Principibus, ut erant Principibus sui Curiosi, qui Caesaris nomine provincias Caesaris visitabant; ita populi provincias privatos fuisse qui populi nomine visitarent, est sane verisimillimum. Id quoque consentaneum erat, ut aliis **) populi magistratibus, sic etiam his provinciarum visitatoribus, tempus fuisse annuum. Nec sane aliae fuisse videntur quam populi provinciae, quas visitavit cum suis ducibus Velleius. Erat certe populi Macedonia, his saltem Augusti temporibus, quo etiam ordine censetur a Dione. ***) Erat, inquam, cum illa pariter Achaia, usque ad tempora Tiberii, annumque aerae Varronianae 768. Tum primum Caesari traditas, et e Tacito ****) discimus et Suetonio. †) Ad-

*) Tacit. Ann. XV. 21.
**) Dio lib. LIII.
***) Dio lib. LIII. an. 726.
****) Tacit. Ann. I. 76.
†) Sueton. Claud. cap. 25.

stipulatur etiam Dio, *) tantummodo de Achaia alibi **) dubius, num et illam Tiberius, una cum Macedonia, a populi iure ad se transtulerit. In eo certe dubius non est, quin utramque populo assignarit Augustus, cum primam provinciarum distributionem faceret, anno nimirum urbis 726. diu ante hunc annum, de quo agimus, Velleii. Proinde ambas rursus populo reddidit Claudius, Dione ibidem, ubi supra, teste, et Suetonio. Asiam praeterea a se peragratam testatur Velleius, proconsularem scilicet: quam vel exinde constat populi provinciam fuisse, cum proconsules illarum provinciarum peculiari quodam iure proprios faciat Dio, qui etiam illam in populi provinciis verbis recenset disertissimis. Aliam ille provinciam nullam nominat, excepta Thracia, quae iam neutrius erat, sed regulorum populo Romano amicorum. Itaque qui populi provincias visitarunt Velleii duces, tempus etiam administrationis habuerint oportet, pro populi more, annuum. Etiam Orientis provincias in utroque maris Pontici latere a Velleio lustratas populi fuisse verisimillimum est. Bithyniam certe et Pontum finitimam populo attributas testatur Dio. Et aliunde verisimile est, prioris tribunatus non magnam fuisse moram. Prior ille tribunatus certe sub ducibus illis fuisse videtur, quibus non una aliqua provincia credita fuerit, sed multae potius visendae atque lustrandae. Nec proinde ulla est necessitas, cur illum annorum plusquam duorum fuisse supponamus. Ita sane loquitur Velleius, quasi post illud Caii cum Parthorum rege colloquium, rebus deinde aliis eiusdem, post provincias lustratas, non interfuerit. Consulatum ille anno sequenti 754. inivit, cuius tamen nulla mentio in Velleio. Sic etiam de Tiberii ***) reditu, qui anno rediit 755. quasi laetitiae, qua receptus est, incredibilis ipse testis fuisset oculatus. Et quidem Roma illum missum fuisse constat, cum Tiberio comes daretur in Germaniam. Nec sane provinciarum, post Caii illud colloquium, mentionem ullam facit ante expeditionem Germanicam. Itaque nisi nos fallant nostrae coniecturae, tribunatum illum castrensem tenuerit ab anno 754. ad 757. Sic iustum impenderit secundo militiae gradui quinquennium, duos nimirum an-

*) Dio lib. LX.
**) Dio lib. LVII.
***) Vell. lib. II. cap. 103.

nos tribunatui legionario, tres autem reliquos tribunatui castrorum. Firmant praeterea supra dicta, quae alibi *) de Graecorum disciplina militari observavimus. Habebant illi leviorem quandam militiam in *περιπόλοις*. Et quidem ipsam, ut fuit prior ille, pro nostris hypothesibus, Velleii tribunatus, biennem. Immo eadem, qua nos etiam Velleium fuisse supponimus, aetate. Coepit enim illa a receptae apud Graecos pubertatis fine, anno nimirum aetatis XVII. tenuitque ad finem anni XIX. Iisdem plane limitibus, quibus etiam nos priorem illum Velleii tribunatum conclusum fuisse existimamus. Nec sane abhorrebant ab illa praesidiorum limitaneorum apud Graecos *περιπολείᾳ* res etiam a Velleio in priori illo tribunatu gestae. Provinciarum enim limitanearum lustratio quid aliud, quaeso, erat, quam illa ipsa praesidiorum limitaneorum *περιπόλεια?* Sic nempe accurate nostris rationibus respondet huius militiae tempus, si quidem hic Romani Graecos, quod in plerisque aliis solebant, fuerint imitati.

§. 14. *Horum omnium honorum tempora a legibus constituta fuisse videntur.*

Digna porro, quae expendantur, arbitror Velleii illa in hac causa verba: *Hoc* (inquit) *tempus me, functum ante tribunatu castrorum, Tiberii Caesaris militem fecit. Quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam successor officii patris mei, coelestissimorum eius operum per annos continuos IX praefectus aut legatus, spectator et pro captu mediocritatis meae adiutor, fui.* Id innuit nimirum, ut puto, necessarium quendam fuisse in his honoribus nexum, et tempus, pro superiori illa, cuius meminit Suetonius, Augusti dispositione, legitimum. Ita nimirum ut tribunatu functus dici non potuerit, nisi tempus tribunatui universo constitutum explevisset; ut, praeter tribunatum legionum, alius ille tribunatus castrorum fuerit etiam necessarius; ut tribunatu utroque functus tum demum fuerit novae illi equitum praefecturae maturus, et per legem idoneus; ut denique hoc ipso tempore stipendia tribunatus expleverit, ut iam castrorum illo tribunatu functus, Tiberii

---

*) Pracl. V. ad Spart. Adrian. §. 11.

deinceps miles esse posset. Has enim sibi gratulatur συντυχίας, et pro bono quasi omine habere videtur ipse mirus adulandi artifex, quod temporum suorum legitimorum rationes ita cum Tiberii expeditione Germanica concurrerint, ut integrum ei fuerit, rerum a Tiberio in Germania gestarum illo novennio omnium vel testis esse, vel particeps. Alioqui nulla fuisset illi necessitas honores olim a se gestos commemorandi, nisi quatenus viam struebant ad ultimam illam, quam sub Tiberio gessit, militiam. Hic ergo, si Velleii mentem assequimur, ita legitimi fuerint illi adolescentum senatoriorum, dum in ordine equestri essent, honores, et honorum tempora, stipendiorumque in honore unoquoque numerus. Sic erunt nostrae illae observationes, non in historia Velleii sola, sed in coaeva illorum temporum chronologia universa, utilissimae.

§. 15. *Tribunatus ille posterior castrensis opponebatur beneficiario. Praefectura equitum eadem, quae alae.*

Erat enim certe praefectura illa equitum idem militia gradus cum eo, quem alae praefecturam dixerat Suetonius. Cum eo nimirum idem, qui tertius erat in militia equestri, et cui senatoriis adolescentibus non alia lege locus erat, nisi ante functi fuissent tribunatu. Pro lege scilicet Augusti, (sub quo vixit militavitque Velleius,) qui tertium locum illi praefecturae dedit, cui secundum postea a Claudio datum observavimus. In eam enim sententiam addit praeterea Suetonius, *) *ne quis expers castrorum esset, binos plerumque laticlavios praeposuit singulis alis.* Cum ait, laticlavios alis fuisse praepositos, exinde facile colligitur, tribunatu fuisse defunctos, cum non antea laticlavium accipere solerent, quam fuissent in tribunatu. Ait praeterea, factum hoc ab Augusto eo consilio, ne quis expers castrorum esset. Inde etiam et illud intelligimus, quam accurate invicem responderint alarum illae in castris praefecturae, et tribunatus eas praecedens, similiter et ipse castrorum. Fierique adeo potest, ut prior ille tribunatus, qui castrorum non fuit, beneficiarius dumtaxat fuerit, cum immunitate a muneribus ca-

*) Sueton. Aug. cap. 38.

strensibus. Inde fortasse factum, ut, praeter tribunatus illos priores beneficiarios, necessarii fuerint praeterea tribunatus castrorum, quibus imbuerentur nobiles adolescentes disciplina munerum castrensium. Et suum tamen uterque tribunatus usum habebat in disciplina reipublicae. Inserviebat tribunatus beneficiarius otio illi, quod studiis forensibus Iuris, Oratoriae, Iudiciorumque, impendendum erat ab illius etiam amplissimi ordinis adolescentibus, ut stipendia interim ad locum in senatu capessendum necessaria nihilominus procederent. Ne tamen rerum militarium plane rudes ad clavum reipublicae admoverentur, cautum est, ne solus ille qui muneribus militiae vacaret tribunatus ad locum in senatu sufficeret, sed alii accederent praeterea tribunatus anni, veris officii tribunitii et castrensis muneribus impendendi. Et quidem tribunatus istiusmodi beneficiarii, quique munere vacaverit, mentio occurrit apud *) Ciceronem, ne iuniora addam Velleio testimonia. Nominabantque etiam in libera republica magnam tribunorum partem Imperatores ducesque exercituum. Inde consulum legimus beneficiarios, nec illorum tantummodo, sed praesidum etiam provincialium. Penes illos erat, tribunos a se designatos a muneribus excusare. Ita non milites dumtaxat gregales, propter praemia honestasque missiones, sed tribunos etiam propter munerum vacationes, habebant sibi obnoxios, veteranos, beneficiarios, evocatos. Redibant enim ad militiam, duce revocante, missi olim veterani, nulla iam cogente lege, sed veterum dumtaxat beneficiorum gratitudine. Nec alia, ut puto, causa nominavit Velleius **) suos in hoc tribunatu duces, patrem Vinicii, ad quem scribit, consulis Marcum, et P. Silium, quam hac ipsa gratitudinis. Inde illa cum Vinicio consule necessitudo. Inde et illa cum A. Licinio ***) Nerva Siliano Publii, sub quo meruit, Silii filio, cuius mentioni locum se quaesisse fatetur ipse, iustoque tribuit sine mendacio candori. Nam et posterorum caritatem conciliabant istiusmodi decessorum beneficia. Itaque beneficiarium suum illum fuisse tribunatum, his, ni fallor, indiciis prodit ipse Velleius. Optimeque sane respondet Graecae Epheborum militiae domesticae,

*) Cic. ad Qu. fratr. II. 15.
**) Vell. lib. II. cap. 101.
***) Vell. lib. II. cap. 116.

quaeque patriae fines egressa non fuerit, tribunatus ille, de quo agimus, non castrensis, sed beneficiarius. Fecitque otium sudiis fori, non minus ad rempublicam tractandam necessariis, quam fuerint illa militiae. Inde consentaneum erat, ut vacationem illam a muneribus tam brevi spatio concludendam non permitterent tantummodo, verum etiam in legem verterent. Supererant enim inter Graecae Romanaeque pubertatis fines anni aliquot, studiis hisce tam utilibus etiam ipsi non inutiles. Potest itaque hoc etiam modo intelligi castrorum tribunatus, rectiusque quam de tribunatu praetoriano. Ne quidem hic nocebit rationibus nostris, quas dedimus, chronologicis. Illud certum, hoc urbis anno Varroniano 757. finem fuisse tribunatus Velleii castrensis universi, initium autem militiae novae, quam obierit sub Tiberio. Non *) diu Tiberium post adoptionem in urbe dicit moratam fuisse patriam, sed protinus in Germaniam misisse. Et se etiam testatur hoc ipso tempore Tiberii Caesaris militem fuisse factum, et protinus ab adoptione missum cum eo praefectum equitum fuisse in Germaniam. Tiberii adoptionem eo in loco, ni fallor, intelligit; non autem suam Velleius, ut aliquando suspicatus sum, e gente, in qua natus fuerit, Magia. Non aliter potuit, ut ostendimus, per annos continuos IX Tiberii spectator fuisse aut adiutor, si serior eius illa fuerit cum Tiberio militia. Potuit fortasse triumpho Tiberii spatium illud terminari, et de coepto novennio dumtaxat intelligi, cum certe ultra annum urbis 765. triumphus ille differendus non sit. Illud certum, post triumphum, nunquam deinde in Germaniam rediisse Tiberium.

§. 16. *Legati legionum non alii illis temporibus, quam tertii, ad minimum, anni senatores.*

Mansit ergo Velleius in hoc tertio militiae gradu biennio, usque ad equestris militiae finem. Anno autem urbis 759. expletis stipendiis, Roma adeunda erat ad petendam quaesturam. Redierat autem sub finem anni 758. finitis aestivis, in urbem Tiberius, et cum eo fortasse Velleius. Sed maior imminebat sub initium anni 759. belli

---

*) Vell. lib. II. cap. 104.

moles, deficiente cum suis Marcomannis Maroboduo, et Pannonia quoque universa atque Delmatia. Mansit autem aliquantisper post Tiberium, ut videtur, in urbe Velleius quaesturae huius anni comitiis candidatus. Designatus quaestor partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto perduxit ad filium eius, iam scilicet antea reversum in Germaniam. Hunc speciosi ministri locum appellat ipse Velleius. *) In eo se, necdum Senatorem, Senatoribus aequatum fuisse dicit, nec infimi in senatu ordinis illis, sed designatis etiam tribunis. Nondum erat nimirum Senator, qui nondum Quaestor erat, sed ad quaesturam dumtaxat designatus. Hoc tamen ministerium suum ita Senatoribus proprium fuisse innuit, ut ne quidem Quaestoribus credi antea soleret, quam etiam ipsi ad superiorem tribunatus in senatu gradum fuissent ad minimum designati. Primum nimirum in senatu annum quaestura ipsa occupavit, secundum provincia quaestoria. Ita factum, ut non ante tertium, ex quo in senatum admissi fuissent, annum, novum illum, quem tantopere depraedicat Velleius, honorem capessere possent vel Senatores. Tunc etiam ea lege, ut nullam passi fuissent in tribunatu ambiendo repulsam. Quae vero erat illa in homine ordinis iam equestris tam speciosa militia? Quod scilicet exercitus partem duxerit. Num igitur cohortes alasque, quibus equestres praefectos fuisse diximus, pro exercitus proinde partibus non habendas esse censebimus? Erant illae procul dubio, remotiori quodam sensu, exercitus partes. Propiori tamen sensu legionum potius auxiliorumque, quam exercitus partes erant appellandae, qua nimirum in uno cum legionibus censu auxiliares etiam veniebant intelligendi. Num ergo legionem fuisse censebimus, quam ad Tiberium duxerit Velleius, partem nimirum exercitus consularis, qui duabus, ad minimum, constare solebat legionibus? Hoc procul dubio voluit Velleius. Erat tamen, fateor, cur, idne verum esset, aliquando dubitarem, quod proximo a quaestura anno tum demum se legatum eiusdem ad eundem Tiberium missum fuisse testaretur. Innuens, ut existimabam, nondum se, cum antea mitteretur in Germaniam, fuisse legatum. Quod si legatus nondum fuisset, legio integra esse vix potuit, cuius praefectus alius fuisset a legato. Sin legionis pars dumtaxat fuerit pars illa exerci-

*) Vell. lib. II. cap. 111.

tus, cui praefuit Velleius, ubinam quaeso speciosum illud erit ministerium? ubinam honor plusquam equestris et plane senatorius? ubinam dignitas quaestura ipsa superior, et tribunatui plebis par, saltem designato? An quod legionis partem, ad Caesarem tamen, ducere nemini licuerit, praeterquam tribunitio Senatori? Habebant sane illius rationem veteres, ad quem mittendus esset nuntius, in nuntii dignitate, quod multis probari posset, si opus esset, exemplis. Quid si etiam legionem integram, absente legato, ducere licuerit primae cohortis tribuno? Et tamen primae cohortis tribunus nemo fieri posset, qui tribunatu plebis senatorio, ad minimum designato, non ante fuisset insignitus? Sic omnia optime cohaererent. Praecedebat enim prima cohors alias et numero (Vegetio *) teste) militum, et dignitate. Et milites habuit selectissimos, et numerum eorum duplo fere, quam aliae, maiorem. Et pignora habuit omnium carissima, legionis aquilam, et Principis imaginem. Proinde consentaneum esse potuit, ut tribunum habuerit tam aetate reliquis, quam etiam dignitate celsiorem. Itaque cum aliis cohortibus tribuni sufficerent, aetate pariter atque ordine dumtaxat equestres; in hoc primae cohortis tribuno congruum esse potuit, ut, praeter ordinem amplissimum, aetas praeterea esset senatoria. Sic enim reliquis tribunis cum auctoritate praeesse potuit, tam angusticlaviis quam laticlaviis, si et ordine angusticlaviis, et laticlaviis aetate fuisset superior. Sic etiam locum absentis legati supplere, si quid haberet in se eximium, quo necessaria posset in reliquos tribunos auctoritas conciliari. Quod si senatorium illum fuisse oporteret; inde praeterea intelligeremus, cur tribunatus ille plebis, qui hoc tempore senatorius erat, fuerit in tribuno illo, de quo agimus, cohortis primae, necessarius. Exigebat hoc inprimis nomen commune tribuni: ea potissimum de causa, quod tribuni illi plebis fuerint etiam ipsi a prima sua origine militares. Exigebat praeterea, quod militaris non esset primus in senatu gradus quaesturae, nec aedilitas curulis, quae parem in senatu locum sibi vindicabat cum senatorio illo tribunatu plebis, pro ordine saltem legis annariae. Ut tamen non fuerit quaestura officium ex professo militare, et alios saepe a quaestoribus legatos haberent, qui plu-

*) Veget. lib. II. cap. 6.

ribus legionibus imperabant; urgente tamen necessitate satis erat vel Quaestor, qui exercitui, absente Imperatore, praeesset. Sic legimus Tremellium Scrofam Licinii Nervae praetoris quaestorem in Macedonia (inquit *) Varro) provincia relictum, qui praesset exercitui, dum praetor rediret. Fueritne ille tribunus, vel designatus, de eo nihil Varro. Immo non fuisse verisimilius est. Nec enim ante quaesturam provincialem, qua iam insignitus erat Tremellius, proximum quaesturae honorem vel petere licuit in Comitiis. Sed opus non est, ut eo confugiamus. Non opus est, ut verba Velleii ita interpretemur, ut quia postea legatus missus fuerit, proinde antea legatus non fuerit. Nec ratio ulla verisimilis est, cur vel legatus abesset legionis iam noviter conscriptae. Nec enim nominandus erat ad legationem, (illa praesertim urgente necessitate,) qui munere defungi non posset. Immo legatum se fuisse ipse nos postea docet Velleius, **) cum legatos ait, inter quos ipse fuerit, partitis fuisse praefectos hibernis. Erant enim, ut mox ostendemus, ***) hiberna illa anni 759. cum nondum quaesturam ipsam obiisset. Hinc ergo intelligimus, non aliis credi solitas, cum scriberet Velleius, legionum legationes, quam tribunis plebis ad minimum designatis, vel tertii saltem anni Senatoribus. Quae certe observatio in re chronologica horum temporum utilissima est.

§. 17. *Anni 759. rebus gestis plerisque aderat Velleius.*

Et quidem hoc anno 759. rebus plerisque a Tiberio gestis interfuit Velleius. Ab eo nimirum tempore, quo Germaniam attigerat cum parte illa exercitus, quaecunque demum fuerit, missi ab Augusto. Hunc enim annum novi belli Marcomannici primum numerat. *Quas nos* ****) (inquit) *primo anno acies hostium vidimus?* etc. eo et illa spectant: *Felix eventu, forte conatu, prima aestate belli Messalini opus mandandum est memoriae* etc. Haec Messalini gesta, subita adhuc rebellione, fuisse tradit Vel-

*) Varr. R. R. lib. II. cap. 4.
**) Vell. lib. II. cap. 113.
***) §. 17. 18.
****) Vell. lib. II. cap. 111. ibid. cap. 112.

leius, huic etiam ipsi, in quo versamur, anno 759. assignat Dio. *) Sed vero primus ille annus non belli Delmatici primus, pro Velleii certe rationibus, intelligendus est. Non scilicet triennii primus, ut olim suspicabamur, quo debellatum in Illyrico scribit Suetonius. **) Fateor hoc ipso anno fuisse belli illius Delmatici initium. Sed triennii initium inde arcessendum est, ex quo venit in Pannoniam ipse Tiberius, cum hoc anno bellum illud per legatos tantummodo gereretur. Idque satis manifesto innuunt verba Suetonii. Loquitur hic Velleius de duplici suo in Germaniam adventu, alio qui quaesturam praecesserit, alio qui eandem fuerit secutus. Sic ille nimirum, ut primum annum, primamque aestatem de priori suo adventu intellexerit. Primus ergo hic, de quo loquitur, annus quaesturae erat suae tantummodo designatae, quo missus ab Augusto post comitia (quibus quaestores etiam candidati erant in sequentem annum designandi) rebus deinde a Tiberio, post appulsum suum, gestis aderat. Medium annum tenebant pro more comitia. Erant praeterea dies aliquot necessarii itineri in Germaniam. Sic anno exeunte res gestae fuerint oportet, quas videre, quibus ipse posset interesse, Velleius.

§. 18. *Anno* 760. *quaestor, exeunte tamen, cum Tiberio, Velleius.*

Sequebatur annus quaesturae Velleianae, urbis nimirum 760. Huius maximam partem egit Romae, vacans nimirum muneribus officii. Sic tamen ut tempore, quam posset per leges, minimo abesset a Tiberio. Certe superioris anni 759. fine, se legatis illis accenset Velleius, ***) quos hiemis initio Tiberius partitis praefecerit hibernis. Itaque hiemis partem saltem aliquam in castris egit Velleius, dum alius suffici in locum eius posset, qui vicem eius absentis suppleret. Sed hiberna Velleius aestivis militaribus opponit, quae certe ipse non ultra mensem Decembrem, ****) cum essent diutissima, producit. Hoc autem anno solito maturiora fuisse, verisimile est.

*) Dio lib. LV.
**) Sueton. Tiber. cap. 16.
***) Vell. lib. II. cap. 113.
****) Vell. lib. II. cap. 105.

Inde enim suspicionem captavit, ut videtur, Augustus protracti a Tiberio ultra necessitatem belli, quod in hiberna citius, quam necesse esset, sese receperit. Meminit certe Velleius hibernorum, quae etiam in autumnum inciderint. *) Sic apud illum certum est, cum de re praesertim militari loquitur, non quartam anni partem, quam proprie hiemem appellamus, hibernorum nomine denotari. Et asperrimae hiemis initio ipsa illa, de quibus agimus, hiberna tribuit ipse Velleius. Sic potuit hibernis in Germania praefici Velleius, et tamen Romae anni sequentis initio adfuisse ad quaesturam in urbe, pro more, ineundam. Etiam anni, quo quaestor erat, partem saltem aliquam cum Tiberio fuisse, nec domi modo, verum etiam militiae, exinde colligimus, quod per annos continuos IX Tiberii se seu spectatorem, seu etiam adiutorem, fuisse testetur. Anni illi continui esse non poterant, nisi singulorum partem saltem cum Tiberio egerit. Nec spectator ille, aut adiutor, erat, praeterquam rerum in militia gestarum. Hanc enim certe Tiberii militiam illo in loco celebrat Velleius. Et propterea sortem quaesturae provincialis (quae anni erat 761.) remisit Noster hoc ipso, ut videtur, fine, ut Tiberio adularetur, artis (ut ex hoc ipso libro constat) adulatoriae peritissimus: ne quam scilicet periculi, in quo versabatur ille, partem defugisse videretur. Sic redierit ad Tiberium sub finem anni 760. quo ipsam quaesturam gesserat, post tempus tamen sortiendis provinciis constitutum. Inde enim liberior erat muneris administratio, partem nimirum muneris suscipientibus magistratibus, in annum sequentem designatis. Ita Caesarem, nondum finito praeturae anno, in provinciam tamen concessisse alibi probavimus. **) Tum demum legatum se Noster ab Augusto rursus ad Tiberium missum fuisse docet. Vel inde constat, quamquam anni 759. hibernis praefectus fuerit, non tamen ita illum in hibernis detentum esse, quin Romam redierit ad quaesturam gerendam, quae primo anno urbana fuit, non provincialis; immo ut in senatum adlegi posset, quem nemo alibi quam Romae haberi solitum existimat. Nec enim locum hic habebant Senatores e principis consilio, quorum decreta senatusconsultorum vim habebant. Non constat,

---

*) Vell. lib. II. cap. 114.

**) Append. ad Prael. Camden. pag. 721.

ullos e consilii huius sententia in senatum adlectos, utcunque ius in senatum adlegendi pro iure potestatis censoriae ipse princeps habuerit. Et certe nondum consilium illud senatorium aderat Tiberio, sed Augusto soli, cum nondum conderetur senatusconsultum, quo Tiberium Velleius aequatum dicit Augusto.

§. 19. *Annus* 760. *primus belli triennis Illyriciani gesti a Tiberio.*

Et quidem ab hoc ipso quaesturae Velleianae anno urbis 760. triennium illud inchoandum est, quod bello Illyriciano impenderit Tiberius teste Suetonio. Nec erit a nostro consilio alienum, ut hoc verum fuisse probemus, cum et ab aliis nondum sit (quod quidem sciam) occupatum, et nonnulla inde pendeant utilissima in nostra hac, de qua agimus, chronologia Velleiana. Iam quidem antea concessimus, initium tumultuum Delmaticorum in annum superiorem 759. esse conferendum. Immo et praelia illius anni in rebelles habet Dio. Non tamen veniunt illa in censum triennii de bello a Tiberio ipso gesto Suetoniani, XV enim Tiberii legiones illo triennio memorat Suetonius: *) X tantummodo superioris anni fine Velleius. **) VIII nimirum e praesidiis utriusque Germaniae, superioris inferiorisque, pro dispositione Augusti, numerant Tacitus ***) atque Dio. ****) His novae aliae duae accesserant ex Italia nuper conscriptae, in quarum altera meruit Velleius. Reliquae V erant provinciarum, in quibus bellum gerebatur, singularum singulae, duarum nempe Moesiarum, duarumque similiter Pannoniarum, cum legione illa †) semiplena, cuius meminit Velleius, in ipsa etiam Delmatia. Immo illum transmarinarum provinciarum exercitum e V legionibus fuisse conflatum, testis ipse Velleius est. ††) Transmarinas provincias Italiae respectu intellexit, trans mare nimirum Adriaticum. Erat enim A. ille Caecina alterius Mysiae praefectus, nec longe

*) Sueton. Tib. cap. 16.
**) Vell. lib. II. cap. 113.
***) Tacit. Ann. IV. 5.
****) Dio lib. LV. an. 758.
†) Vell. lib. II. cap. 112.
††) Vell. lib. II. cap. 112.

Silvanus Plautius, ut e Dione discimus. Utcunque tamen exercitum Tiberii universum X fuisse dumtaxat legionum *) docet Velleius, qui etiam illud addit, paucis tantummodo diebus ad refovendas ex itinere eius vires, cum Tiberio fuisse moratum, mox eo unde venerat fuisse dimissum, in partita scilicet hiberna. Haec nempe fine anni 759. unde satis constat nondum coepisse bellum illud triennе, quod cum legionibus XV gesserit Tiberius. Primus ergo belli annus is ipse est, quo quaesturam gessit ipse Velleius, Varronianus nimirum 760. Tunc ad Tiberium Sisciae hiemantem conveniunt ex hibernis quaeque suis XV illae, quarum opera usus est in illo bello, legiones. Sed serius movit ex hibernis Tiberius, eo fortasse praetextu, quod legiones exspectaret. Inde cunctari visus Augusto, bellumque, quam necesse est, diutius protrahere. Haec scilicet utilia Tiberii consilia, quae illum speciosis praetulisse **) dicit noster adulator. Inde suspectus Augusto; missusque adeo Germanicus, qui bellum una cum Tiberio administraret. Additi Germanico milites, non ingenui modo, sed liberti etiam, cum alii, tum quotquot a viris et mulieribus servos, sex mensium annona, praeter pretium, indicta, redemerat Augustus, ac manumiserat. Ita Dio. ***) Eodem illa referenda, quo et nostra illa, Velleii: *Viri feminaeque ex censu libertinum coactae dare militem.* Iidem nimirum illi milites, quibus usum Augustum testatur Suetonius, ****) ad praesidium coloniarum Illyricum contingentium; iidem, inquam, cum cohortibus Libertinorum, quas in Germania et Illyrico Augustum legisse testatur Macrobius. †) Atqui in his missis ab Augusto, et ab urbe, copiis noster meruit Velleius. Hinc facile colligimus, non iam Tiberii fuisse, sed Germanici, militem legatumque. Inde factum, ut Tiberium deinde spectarit potius quam adiuverit. Nec enim longe invicem diuve aberant Tiberius atque Germanicus. Inde fratrem suum Magium ††) Celerem Tiberii adiutorem legatumque depraedicat in bello Delmatico. De se

*) Vell. lib. II. cap. 113.
**) Vell. ibid.
***) Dio lib. LV.
****) Sueton. Aug. cap. 25.
†) Macrob. Sat. lib. I. cap. 11.
††) Vell. lib. II. cap. 115.

nihil tale: non procul dubio taciturus, si qua sua in Tiberium, in illo bello, merita fuissent. Et tamen bellum Delmaticum non antea aggressus est Tiberius, quam Pannonicum absolvisset. Quo certe tempore Velleio ne quidem quaestura obstare potuit, quo minus Tiberium comitaretur, ni iam mereret in exercitu Germanici. Hinc etiam Germanici *) in bello Delmatico experimenta virtutis celebrat Velleius: non certe quaesito, ut in aliis, adulandi loco, cum et mortuus iam esset Germanicus, nec memoriae esset Tiberio admodum gratae. Ne iam et illud addam, quod alibi **) videatur in Germanicum, ni suspecta loci lectio esset, iniquior. Sed vero testimonium illud Tiberii filio adoptitio dedit Velleius, quod testis esset rerum a Germanico gestarum. Docet praeterea Dio, ipso quaesturae suae anno missum esse Germanicum. Nempe pro lege principum, quibus concedi solebat ea legis annariae indulgentia, ut quinquennio citius quaesturas, quam alii, peterent gererentque. Ita quaesturam anno aetatis XX. gesserit Germanicus, quam Velleius aetatis anno XXV. privatus nimirum, nec ulla legis indulgentia solutus. Sed vero, ut quaesturae anno expeditionem Illyricianam suscepit Germanicus; sic nihil obstabat, quo minus illum suae quoque quaesturae anno comitatus fuerit similiter Velleius. Ambo satis commode hoc idem fecerint, si post comitia, designatosque sequentis anni quaestores, profecti fuerint. Potuitque causa serae profectionis esse mora illa Tiberii, quae suspectum illum Augusto fecerat. Sero nimirum ex hibernis moverat Tiberius. Et tamen postea aliquot dierum iter necessarium erat, ut de aestivis Tiberii moneretur Augustus. Inde morae aliae necessariae erant, quibus et consilium de Germanico mittendo ceperit Augustus, et Germanicus ipse sese itineri accinxerit. Sic aestate iam affecta, et peractis sequentis anni comitiis, moverit in Pannoniam Germanicus, comitemque satis commode habere potuit nostrum e quaestura Velleium. Nec sane exigunt res huius anni narratae a Dione maturiorem Germanici profectionem. Posteaquam Germanicus in Pannoniam appulisset, tum demum confluxisse dicit exercitus. Tum Severum e Moesia venientem adorti sunt rebelles victique. Postquam in unum conve-

---

*) Vell. lib. II. cap. 116.
**) Vell. lib. II. cap. 125.

nissent, aliud praeterea nihil a Germanico actum legimus, quam quod Mazaeos, gentem Delmaticam, pugna victam, damnis affecerit.

§. 20. *Legati provinciarum omnes senatorii.*

Hoc ergo anno legatus principis videtur fuisse Velleius. Et quidem Senatorum propriae illae videntur fuisse legationes. Legatos certe provinciarum vix alios legimus, quam consulares aut praetorios, excepto Aegypti praefecto, qui equestris esse solebat propter oracula Sibyllina, ne fasces haberet infausto reipublicae omine in Aegyptum, ut credebant, inferendos: exceptis etiam, si quae aliae essent, ad exemplum Aegypti, in aliis quoque provinciis, Aegyptiacae praefecturae, quas tamen nullas, per haec Augusti tempora, ut puto, legimus. Tribunitios legatos aut aedilitios raro admodum, si forte unquam, memorant historici. Et tamen provinciam administravit Otho per decem annos, adhuc tantummodo quaestorius, teste Suetonio. *) Et plerumque quidem ex praetoriis, nonnunquam tamen ex iis etiam qui quaesturam aliumve intermedium magistratum gessissent, delectos provinciarum legatos testatur Dio. **) Potuit ergo Velleius hoc tempore legatus fuisse quaestorius. Et quidem non exercitus solius, qui plures erant nonnunquam in eadem provincia, verum etiam provinciae, si praesertim unicae legionis fuisset exercitus, quales saepe erant in minoribus provinciis. Erant quidem provinciae Caesaris nonnunquam duplices, ut scilicet alias sub se complexae fuerint provincias. In illis legatus Caesaris alios sub se habuit legatos singularum provinciarum. Sic habuit Plinius iunior Pontum et Bithyniam, quarum provinciarum alteram, in qua ipse non aderat, per legatum administravit. Erant itaque cuiuscunque generis legati, vel propter fasces, iusque gladii, et imperium in exercitus, excepto Aegypti praefecto, aliisque, ad illius exemplum, praefectis Aegyptiacis, ordinis omnes senatorii. Eo tamen discrimine, ut provinciis illis maioribus et multiplicibus non alii praefici solerent quam consulares, aut praetorii. Erant enim hi prin-

*) Sueton. Oth. cap. 3.
**) Dio lib. LIII. an. 726.

cipis ipsius legati, eiusque vicem in provincia sustinebant. Minores illi simplicium provinciarum legionumve singularum legati maiorum potius praefectorum, quam principis, legati habebantur: ut proinde sufficerent illis legationibus obeundis minorum gentium senatores, etiam tribunitii, aedilitii, atque quaestorii: praecipue vero quaestorii; cum etiam in libera republica, praeter rem pecuniariam, alia quoque consulum praetorumque munia pro tempore absentium obirent eorundem quaestores. Immo variae erant in una eademque provincia praetoria, illis quoque temporibus, provinciae quaestoriae. Duas certe fuisse in praetura Siciliensi docet Asconius. *) Inde factum, ut iure gladii ornarentur etiam saepe quaestores. Inde etiam, ut praetorum consulumque vicarii essent, etiam in imperio. Inde ut minores hi legatorum ordinariorum legati, vel quaestores deinde essent, vel quaestorii. In his minorem gentium legatis locum habuit Velleius, secundo hoc militiae suae gradu, non iam amplius equestris, sed senatoriae.

§. 21. *Velleius Augusti legatus, et tamen obnoxius Tiberio.*

Addit porro Velleius, legatum se eiusdem ad eundem hoc anno fuisse missum. Meminerat autem supra duorum. Dixerat enim, se traditi ab Augusto exercitus partem ad filium eius perduxisse. Inde duobus verba illa modis intelligi possunt: vel nimirum ita, ut Augusti legatus missus fuerit ad Tiberium; vel ut Tiberii legatus ad eundem imperatorem suum venerit Tiberium. Cur Tiberii legatus intelligatur, ea ratio est, quod Tiberii sese militem **) agnoscat. Immo continuo illo novennio Tiberii se vel praefectum fuisse vel legatum innuit; inde se spectatorem Tiberii vel adiutorem fuisse gloriatur. Ita praefecturam illam legationemque Tiberii fuisse convenit, quibus nimirum in verba Tiberii sacramentum militare susceperit, illius numini maiestatique devotus. Contra tamen facit, quod missum se fatetur ab Augusto. Sic enim Augusti fuisse legatus intelligitur. Ita *πεμπομένων* nomine

*) Ascon. in Verrin.
**) Vell. lib. II. cap. 104.

legatos designant, non sacrae modo literae, *) verum etiam alii coaevi illorum temporum scriptores. Id quoque facit, quod Germanico illum, non Tiberio, assignarit, uti vidimus, Augustus. Sed conciliari ambo illa fortasse possunt, si non ita alterius legatus intelligatur, ut alter penitus excludendus sit. Principum enim omnium non modo erant in nummis vultus, verum etiam imagines in vexillis. Iisdem fidem exercituum obstrictam, ex iisdem discimus tam nummis quam inscriptionibus: immo principibus etiam designatis; praecipue vero in expeditione agentibus; maxime vero exercituum in provinciis bello praecipuo finitimis. Plurium certe provinciarum ius dedit, pro antiquo reipublicae exemplo, potestas minorum etiam principum proconsularis: immo omnium, tam armatarum quam inermium, potestas illa tribunatia, qua iam certum est ornatum fuisse Tiberium. Illum ergo pro maiore potestate agnoscere oportuit ipsum Germanicum, ut agnoverat Caius heres Augusti designatus, propiorque quam fuerit ipse Tiberius. Multo magis Velleius ipse Germanico obnoxius: praesertim nulla in contrarium Augusti intercessione, quam sane nullam memorat Velleius. Parem undiquaque cum Augusto Tiberii potestatem ante annum Augusti penultimum ne quidem agnoscit ipse Velleius. Ita potuit Velleius simul Augusti legatus, et tamen miles esse Tiberii.

§. 22. *Legatio Velleii et praefectura quomodo invicem distinguendae sint.*

Distinguit rursus Velleius duplicem in sua hac sub Tiberio militia senatoria personam, legati aliam, aliam praefecti. Atque haec officia ita invicem secernere videtur, ut in alio spectator fuerit, in alio adiutor, Tiberii: sic etiam fortasse, ut praefecturae spectandi, legationi adiuvandi, munus assignet. Ita praefectus fuerit absentis Tiberii; legatus autem praesentis, cum non spectare illum tantummodo, verum etiam adiuvare posset. Praefici autem solebant ab Imperatore provinciis; praefici castris, quacunque demum in regione, quacunque occasione, stativis; praefici hibernis. Nec hibernis dumtaxat integris,

*) I. Petr. II. 14.

verum etiam partibus, praefici solebant legati. Id sane in bello hoc Germanico a Maroboduo instaurato factum indicat Velleius: *legatos* *) (inquit) *inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis.* Itaque, qui in maiori exercitu, cum legioni singulari praeesset, ad nutum Imperatoris moturae, legatus fuisset; is idem praefectus erat, cum seorsim propriam fixamque haberet stationem. Nec tamen, cum praefectus fieret, legati nomen exinde exuebat. Satisque erat ad nomen praefecti, pro sententia Velleii, ut vel hibernis praeficeretur. Longe tamen frequentior illa vocis significatio est, qua provinciarum cuiuscunque modi praesides, seu populi fuissent, seu principis, seu consulares, seu praetorii, seu armatae fuissent provinciae, seu inermes, communi tamen praefectorum nomine censentur. Hos etiam praepositos appellat Velleius. Ita praepositum Illyrico **) initio huius, in quo versamur, belli memorat Valerium Messalinum, et praepositum Delmatiae ***) in bello Delmatico Vibium Postumum. Utrobique non civiles, sed militares praepositos intelligit, qui etiam iidem, propriissimo vocis usu, praefecti appellandi erant, quod custodiis stationibusque, non foris solummodo civilibus, praeficerentur. Etiam praefectos castrorum memorat Velleius, ****) qui erant singularum legionum singuli. Sic Poenium Postumum praefectum castrorum secundae legionis legimus apud Tacitum. †) Et e tribus Vari legionibus duos castrorum praefectos nominat Velleius ††) insigni alterum fortitudine, alterum timiditate. Maiores erant tribunis, ut e Suetonii †††) discimus Vespasiano: aquilis ††††) legionum signis proximi, ante tribunos primosque centurionum. Tribuni illi, ni fallor, et ipsi castrenses erant, equestris dumtaxat ordinis, cum fuerint praefecti senatorii. Idem hibernorum praefecti, quod scilicet castris praeficerentur hibernis. Erant enim hiberna castra stativa.

*) Vell. lib. II. cap. 113.
**) Vell. lib. II. cap. 112.
***) Vell. lib. II. cap. 116.
****) Lib. II. cap. 112. 119. 120.
†) Tacit. Ann. XIV. 37.
††) Vell. lib. II. cap. 119.
†††) Sueton. Vesp. cap. 1.
††††) Tacit. H. II. 89.

Legimus in Velleio *) plurium legionum praefectum M. Lepidum: immo provinciarum. Is idem praeerat, qui praeficiebatur a principe. Atqui Syriae praefuisse Varum agnoscit Velleius. **) Idem eundem Germaniae etiam exercitui ***) praefuisse testatur. Plane provinciae Syriae, Germaniaeque exercitui a principe praefectum. Ita provinciam aliquam minorem habuerit forte Velleius, vel, ut videtur, in Illyrico, vel in Germania, bello certe finitimam. Et quidem, si quis ordo fuerit in his muneribus, maturiorem ego legationem fuisse crederem, seriorem praefecturam. Plura fidei peritiaeque experimenta ediderit oportet, cui fuerit absenti credendum, quam cui res esset sub oculis Imperatoris agenda. Sed quia satis est ad mentem Velleii praefectura illa etiam hibernorum; proinde nescio, fueritne praeterea praefectus provinciae. Sed spectatoris nomen melius illi fortasse conveniet, qui etiam, dum res bellicae gererentur, abfuerit, quam illi, qui in hibernis esset, dum ne quidem ipse Imperator esset in hostico. Redeo iam ad sequentes huius, de quo agimus, belli annos.

§. 23. *Annus 761. secundus erat belli Pannonici. Lacuna alia in Velleio.*

Sequitur ergo annus urbis 761. cuius aestivis omnis Pannonia pacem petiverit, quod huius anni Coss. M. Furio Camillo, Sext. Nonio Quinctiliano, factum docet Dio. Velleius hodiernus ita habet, quasi proximis a decem legionum appulsu, quem anno 759. assignavimus, hoc contigerit. Mox enim illis eo, unde venerant, dimissis, Tiberium ipsum hiemis initio Sisciam rediisse testatur. Haec Noster lib. II. cap. 113. Sequitur deinde digressio in laudem Tiberii, cuius in fine illa legimus: *Hiems emolumenta patrati belli contulit. Sed insequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Delmatia manentibus, pacem petiit.* Haec ille cap. 114. quasi nimirum eadem fuisset utrobique hiems, et unico proinde anno Tiberium tenuerit bellum Pannonicum. Sed plurium

*) Vell. lib. II. cap. 114.
**) Vell. lib. II. cap. 117.
***) Vell. lib. II. cap. 118.

fuisse annorum, testem habemus disertissimum Dionem. Nec certe pugnat, qua sanum eum etiamnum habemus, ipse Velleius. In hoc trienni bello duplex ipse bellum agnoscit, Pannonicum prius, quod proxime Germanicum exceperit, de quo cap. 114. tum deinde Delmaticum, de quo cap. 115. Et quidem ita invicem distinxit, ut prioris belli non una agnoscat aestiva. Hoc satis clare innuunt verba eius illa: *solus semper equo vectus est; solus cum iis, quos invitaverat, maiore parte aestivarum expeditionum coenavit sedens.* Loquitur enim ibi certe de bello Pannonico, qua diversum erat tam a Germanico, quam etiam a Delmatico. Non ergo eadem est, quae videtur eadem, in utroque illo Velleii loco, hiems. Sed deerant in unico illo, unde prodiit Velleius, codice, anni 760. qui belli Pannonici primus erat, acta omnia, quaecunque ille in compendiaria hac historia prodiderat. Deerant praeterea, quaecunque scripserat Noster de mittendo ab urbe Germanico, sub quo tamen ipsum meruisse probavimus, cuiusque disertissimam facit in sequentibus mentionem. Vix sane est, ut suum, ut ducis sui ab urbe adventum, praetermiserit Velleius. Ego lacunae locum fuisse suspicor ante verba modo prolata: *hiems emolumenta patrati belli contulit.* Ita nimirum, ut anni 760. hiems illa fuerit, qui quidem annus belli Pannonici primus erat, idemque quo ad Tiberium ab Augusto missus est Germanicus. Tantum abest, ut adventum Germanici credam tacuisse Velleium, ut mentionem Agrippae in Augusti indignationem incidentis, Germanici potius quam Tiberii gratia iniectam existimem. Agrippam enim eidem expeditioni destinaverat Augustus, nec alia de causa missum Germanicum testatur Dio, quam quod Agrippa iam antea Augusti gratia exciderat. Sic viam straverit casus Agrippae antea narratus ad consilium mittendi postea Germanici.

§. 24. *Locus Velleii de huius anni hibernis explicatur.*

De huius anni 761. hibernis ita Velleius: *Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare M. Lepidus praefectus est, vir nominis ac fortunae Aemiliorum proximus.* Sic enim legit, idque, ut puto, recte, Cl. Heinsius. Sed quomodo cum

omnibus copiis Lepidus, si Caesar ad alteram belli Delmatici molem animum interea atque arma contulerit, etiam antea quam illi Lepidus coniungeretur? Haec tamen ipse asserit Velleius. Immo ubinam interea Tiberius ipse atque Germanicus, si copiis omnibus praefuerit Lepidus? Num et illi sine copiis? Romam fateor interea venit, Dione teste, Tiberius. Venit etiam (quamquam id silente Dione) Germanicus. Aderat certe Tiberius, cum lex Papia Poppaea rogaretur de maritandis ordinibus, iis Coss. rogata, quorum nomen tulit; quos anni sequentis 762. suffectos fuisse idem agnoscit Dio. Saepe revocatum, non semper, continuo hoc triennio Tiberium dicit perseverasse *) Suetonius. Et praemissum (Roma scilicet, ubi erat Tiberius) Noster **) etiam testatur Germanicum: non solum utique, sed cum exercitu, eodem scilicet, cui postea aderat Tiberius. Addit Velleius, ***) initio aestatis, anni nimirum 762. educto hibernis exercitu Lepidum ad Tiberium Imperatorem tetendisse. Hinc etiam intelligimus, alium fuisse Tiberii et Germanici, alium Lepidi, exercitum; nec adeo exercitui universo praefectum Lepidum. ****) Dio illa omnia, quam Velleius ipse, distinctius. Ait ille, tres in patres Tiberii copias universas (legiones nimirum XV, quibus bellum hoc ab eo gestum prodit Suetonius) fuisse divisas. Harum unam Silano assignatam, aliam Lepido, cum reliqua Tiberium ipsum cum Germanico sese adversus Batonem contulisse, nempe in Delmatiam. Sic tertiae dumtaxat exercitus universi parti praefuerit Lepidus, quae tamen ipsa seorsim iustum confecerit et consularem exercitum, plurium nempe legionum. Ita conciliari poterit cum Dione Velleius, ut copias omnes exercitus Lepidiani legiones omnes intellexerit; idque sibi voluerit Velleius, non iam singulis exercitus illius legionibus, ut anno superiori, hiberna partita fuisse assignata, sub suis singularum legatis, sed ut una fuerint et communia omnibus hiberna sub legatorum omnium duce Lepido. Cum enim partitis hibernis praeficerentur legati, id sane innuit, fuisse legatos partitorum hibernorum duces summos: quod fieri non potuit, si plu-

---

*) Sueton. Tib. cap. 16.
**) Vell. lib. II. cap. 116.
***) Vell. lib. II. cap. 115.
****) Dio lib. LVI.

res fuissent in iisdem hibernis legiones, et plures adeo legati, sub uno hibernorum praefecto, qui potuerit legatis ipsis imperare.

§. 25. *Ea hiberna quomodo distributa fuerint.*

Porro tripartitam illam exercitus distributionem ita fuisse existimo. Aliam Silano creditam testatur Dio. Atqui Silanus ille idem fuisse videtur cum consule anni 760. quem A. Licinium Nervam etiam ibi appellant codices hodierni Dioniani. Rectius illum A. Licinium Nervam Silianum, P. Silii filium, noster vocat Velleius. *) Quod scilicet e gente Silia in Liciniam fuisset adoptatus, a Silio illo, sub quo tirocinium egerat Velleius, oriundus. Illum certe ducem **) agnoscit ipse Velleius, qui addit praetera, *praereptum immature, et fructu amplissimae principis amicitiae et consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectum.* Hinc colligimus, sub finem anni 761. hibernis a Tiberio in Moesia fortasse fuisse praefectum; anno autem 762. cum adversarios suos domuisset, fatis concessisse: certe ante triumphum Tiberii. Ornamenta enim triumphalia cum Tiberii triumpho decernenda pro consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis habuit, ut puto, Velleius. Cum enim iam consul fuisset, ut fuerat pater Silius, hoc tamen deerat ad altissimum paternumque fastigium, ut esset triumphalis, et triumphalem haberet in gentis suae atriis imaginem. Illum certe iunxit Seiano Velleius, quem observaverat, in hoc eodem bello, materia adipiscendi triumphalia similiter fuisse defectum. Secunda exercitus pars, quae cum Tiberio erat et Germanico, in Delmatia hiberna habuit, (ubi belli reliquiae profligandae erant,) Tiberio et Germanico ex Italia reversuris opportunissima. Tertia ergo exercitus pars, quae cum Lepido erat, hiberna habuit in ipsa superioris belli sede Pannonia. Illam proinde solam memorat Velleius, quod sola fuerit relicta ibi, ubi paulo antea totus fuerat exercitus: proinde etiam, ni fallor, quod ibi egerit ipse Velleius. Mansisse certe in illius anni cum Lepido hibernis, exinde suspicamur, quod, cum ad alteram belli Delma-

*) Vell. lib. II. cap. 116.
**) Vell. lib. II. cap. 116.

tici molem Tiberius animum atque arma conferret, in ea regione adiutorem legatumque ei fuisse fratrem Velleii, Magium Celerem, Velleius ipse nos doceat. Innuit interea se cum Tiberio non fuisse, cum hoc proprium fratris sui invidendumque decus agnoscit. Atqui in Delmatiam concesserat Tiberius fine anni 761. hiberna Magio cum sua legione ibidem assignaturus. Rediit deinde Romam, post Coss. quidem sequentis anni 762. ordinarios, ut iam ostendimus. Sic tamen, ut matura nihilominus aestiva in Delmatia habuerit, et maturum etiam aestivorum finem. Illius enim *aestatis initio Lepidus educto hibernis exercitu ad Tiberium* (inquit Velleius) *) *imperatorem tendebat.* Itaque iam antea aderat in Delmatia Tiberius. Addit Velleius, illum *magna cum clade hostium obsistentium, excisis agris, exustis aedificiis, caesis viris, laetum victoria praedaque onustum, ad Caesarem pervenisse.* Nec difficilem Lepidi victoriam fuisse testatur etiam Dio. Inde nullae eius res gestae memorantur coniuncti cum Tiberio: illa, ut videtur, causa, quod bellum Delmaticum iam antea absolverat Tiberius, quam Lepido coniungeretur. Aestate autem illa maximi belli consummatos effectus docet Velleius: nec ultra aestivorum fines receptissimos protractam aestatem innuit. Sic vere fuerit Velleius, qui cum Lepido venerat, belli huius patrati iam spectator potius, quam adiutor. Convenit porro, quod ait Velleius Delmatas, non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Caesaris fuisse pacatos. Manus Caesaris et arma opponit eiusdem ductui. Quod nempe ductui Tiberii illae quoque tribuendae essent victoriae, quas Lepidus non suis, sed Caesaris fuisset consecutus auspiciis. Ut ergo Tiberii nullae erant in rebus a Lepido gestis, praeterquam ductus, operae; sic vice versa significat Velleius, duci suo Lepido, et sibi adeo ipsi, nullum fuisse ministerium in bello Delmatico, quod suis manibus atque armis confecerat iam antea ipse Tiberius.

§. 26. *Velleius postea Tribunus plebis.*

Proximus a Quaestura in senatu honor Velleio vel Aedilitas fuerit oportet, vel Tribunatus plebis. Nec enim

*) Vell. lib. II. cap. 115.

antea Praeturam ambire licuit, quam horum magistratuum alterum gessissent, ut alibi *) ostendimus e Maecenatis oratione Dioniana. Itaque, cum Praetorem se postea designatum doceat ipse Velleius, nec legis aliquam indulgentiam concessam legamus, quae rara admodum erat in privatis: facile inde intelligimus, vel aedilem illum fuisse antea, vel certe tribunum. Unius enim eiusdemque anni erat uterque ille magistratus: sic tamen, ut nemo unus utrumque gesserit, sed satis esset eorum vel unus ad ambiendam deinde tempore legitimo praeturam. Itaque alterum a Velleio nostro gestum fuisse verisimillimum est. Utrum gesserit, id fateor incertum esse. Eo tamen magis propendeo, ut tribunus potius fuerit quam aedilis. Decem enim erant tribuni, cum duo fuerint dumtaxat aediles. Nec enim alia quam curulis Aedilitas locum habere potuit in honoribus senatoriis. Ita paucitas aedilium id fecerit oportet, ut, quia rarior, proinde difficilior fuerit aedilitas. Et quidem tribunum se potius quam aedilem fuisse innuit, ni fallor, ipse Velleius. Iam supra observavimus, illum, cum partem exercitus ad Tiberium ab urbe perduceret, in eo se non quaestoribus modo senatoriis, sed superioribus in senatu quaestura tribunis, aequatum agnovisse. Quod tribunos potius plebis, quam aediles, hac occasione memorarit, id alio referre non possum, quam quod tribunatum ipse potius gesserit postea, quam aedilitatem. Iura enim alioqui utriusque cum in unum annum conferrentur, eadem omnia fuisse verisimillimum est: ut proinde eosdem tam domi quam militiae honores, tam in castris, quam etiam in comitiis, petere illi licuerit, qui aedilitate functus fuerat, quam etiam illi, qui tribunatu. Sed nemo unus utrumque illum magistratum obiit, ut diximus. Nec opus erat, ut alterius, quam quem ipse tempore legitimo obierit, mentionem faceret Velleius. Nec denique obstabat tribunatus ille, etiam in urbe gestus, quo minus continuum novennium in militia Tiberii exegerit. Magis certe erat affinis tribunatus ille plebis tribunatui, unde ortum habuit, militari, quam aedilitas, cuius civile erat munus, nec ullo modo militare.

---

*) Prael. XII. ad Spart. Adrian. §. 1. 2.

§. 27. *Et quidem anno, ut videtur*, 766.

Qui tamen ne id quidem verbis apertis significavit, fueritne tribunus plebis: non est proinde, quod ab eo annum exspectemus, quo tribunatum gesserit. Is ergo erit aliunde per ratiocinia explorandus. Itaque in primis certum est, qui quaesturam obiit anno Varroniano 760. proinde tribunatum ante annum eiusdem epochae 762. ne quidem potuisse capessere. Annus enim ad minimum unus quaesturae, quam remisit, provinciali necessarius erat, ut proinde ne tempus quidem suppeteret ante annum illum, quem dixi, per leges annales maturum atque legitimum. Illud praeterea certum, qui praetor eodem, quo obiit Augustus, anno designatus est, illum post annum Augusti penultimum, aerae nimirum Varronianae 766. tribunatu fungi ne quidem potuisse. Ita medio illo spatio inter annum 762. et 766. annus quaerendus erit, quo tribunus noster fuerit Velleius. Ego annum nullum aptiorem illo reperio, qui fuit huius intervalli postremus. Iam enim alibi*) ostendimus, et annuum fuisse illum tribunatum, et quidem Romae annuum. Ita nimirum, ut nec alibi obiri potuerit, praeterquam Romae; nec pernoctare illi extra urbem licuerit, quicunque in illo fuisset magistratu. Nec tamen integro anno a Tiberio abesse potuit, qui Tiberio per annos continuos IX adfuit, vel spectator eius nimirum vel adiutor, ab anno nimirum, ut probavimus, 757. Faciunt illa, ut nec in annum aliquem anteriorem conferri tribunatus ille potuerit, nec tamen sit ultra illum differendus.

§. 28. *Tribunatum inivit Dec. X.* 765. *depositurus Decemb. itidem X. anni* 766.

Cum clades illa legionum Varianarum contingeret, tum bellum, de quo modo egimus, Delmaticum a Tiberio confectum docuit Velleius, **) et post Velleium alii, ***) anno nimirum Varroniano 762. Proximo ****) anno 763. denuo in Germaniam irrupisse docet Suetonius.

*) Prael. XII. ad Spart. Adrian. §. 6.
**) Vell. lib. II. cap. 117.
***) Sueton. Tib. cap. 16. Dio lib. LVI. an. 762.
****) Sueton. Tib. cap. 18.

Inde post biennium *) in urbem rediit, eodem teste Suetonio. Tum demum **) iam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Delmatisque triumphum egisse noster itidem docuit Velleius. His ergo annis annum integrum Romae Noster adesse non potuit, si quidem continuum cum Tiberio egerit novennium. ***) Triumphantem Tiberium Velleius ipse cum fratre suo Magio comitatus est, inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros. Dona intelligit militaria, coronas, hastas, vexilla, armillas etc. Dare enim haec solebant militibus bene meritis Imperatores. Utque dona illa militibus ornamento erant; sic vice versa triumphum ipsius Imperatoris ornabant donis istiusmodi ornati milites, eo nimirum illustriorem futurum, quo plura apparerent in pompa dona, et donis insigniti milites. Et sane fratrem ****) suum Magium Celerem adiutorem Tiberii in bello Delmatico celebrat, uti vidimus, ipse Velleius, et Tiberii ipsius patrisque Augusti magnifica de illo testimonia: immo honores etiam, quibus triumphans eum Tiberius donaverit, amplissimos. Nec sua quoque tacuit, qua licuit per modestiam, merita, dum et se quoque militem †) profitetur Tiberii, legatumque pariter atque adiutorem. Immo militis nomine adiutorisque hoc ipsum, ni fallor, intellexit, quod victoriam eius adiuverit, militumque in trumphi apparatu insignium unus fuerit. Referebantur enim ad invicem, pro illius aevi sermone, militis nomen atque Imperatoris. Ergo Romae aderat in triumpho Tiberii, non Tiberius dumtaxat ipse, verum etiam Velleius, anno nimirum Varroniano 765. Cum enim decerneretur triumphus Imperatori, id quoque decerni solebat, ut deportaretur bene meritus in patriam exercitus: tam scilicet, ut testes adessent rerum gestarum, quam etiam ut triumphum ornarent imperatoris tot militum etiam privatorum decora. Atqui nulli adhuc Velleii, in hoc triumpho, memorantur honores alii quam militares. Et tamen senatoriis etiam honoribus egregia in militia fa-

---

*) Sueton. Tib. cap. 20.
**) Vell. lib. II. cap. 121.
***) Vell. ibid.
****) Vell. lib. II. cap. 115.
†) Vell. lib. II. cap. 104.

cinora munerari solitos principes, multis ostendere possem, si opus esset, exemplis. Sed nihil attinebant ad triumphi pompam honores militum senatorii, ut proinde essent a Velleio, hoc in loco, memorandi. Nec aderat fortasse comitiorum tempus, quo designandi erant ad futuri anni magistratus a populo, etiam principis (qui appellabantur) candidati, cum triumpharet Tiberius. Sic potuit Velleius inire tribunatum die tribunatus ineundi legitimo *) Decembr. X. anni, quo triumphavit Tiberius, Varroniani 765. depositurus sequentis Decembris die itidem X. anni Varroniani 766. Idem si Decembri anni 766. tribunatum iniisset eundem Decembri anni 767. depositurus, nec potuit, nondum elapso tribunatu, ab Augusto ad praeturam designari, nec praeturam ipsam anno 768. gerere, proximo nimirum anno ab elapso tribunatu. Convenit praeterea militia Velleii sub Tiberio novennis. Coepit enim annus 9. hoc ipso anno 765. post Iun. XXVII. natalem adoptionis Tiberii ab Augusto, et tamen ante comitia mense Augusto, aut paulo forte serius, habenda. Nec aberat etiam anno 766. Roma Tiberius. Potuitque adeo Velleius magistratum illum tum quoque tenere, idque Romae, et per annum illum fere universum, nec interim a Tiberii satellitio discedere. Nulla enim erant hoc anno molesta bella, quae obstarent, quo minus Romae versaretur etiam ipse Tiberius.

§. 29. *Librum, quem habemus, cur anno* 783. *scripserit Velleius.*

A praetura, quam tenuit anno, pro rationibus nostris, 768. alium Velleii honorem nullum legimus, ne quidem provinciam praetoriam, nedum consulatum; sed ne quidem aliud vitae negotium. Studiis ille, an deliciis Tiberii vitiisque Capreensibus annos secutos impenderit, hodie non constat: fieri potest, et utrisque. Erat Neroni socius in deliciis Petronius, scriptor etiam ipse elegantissimus. Non

*) Vid. Prael. XII. ad Spart. Adrian. §. 7.

certe Velleio displicuit simile Sentli Saturnini ingenium, quem ait, *) *ubi negotia fecissent locum otio, liberaliter lauteque eo abusum; ita tamen ut eum splendidum ac hilarem potius, quam luxuriosum aut desidem diceres.* Nec ullum memorat scriptum suum antea editum, in otio illo elucubratum. Ingenii sui has primitias, in gratiam Vinicii consulis emisit ipso eius consulatu, annoque adeo Varroniano 783. Mos enim erat illis temporibus, praecipua quaeque amicorum patronorumque gaudia muneribus offerendis gratulari. Quae autem alii donis, ea scriptis celebrabant poëtae atque oratores. Hinc illa de genethliacis epithalamiisque Dionysii Halicarnassei aliorumque Sophistarum praecepta. Hinc et scripta utroque sermonis genere, tam metrici quam etiam soluti. Praecipue vero mos ille receptus est in celebrandis consulatibus. Consulatum suum Cicero tam Graece quam Latine, tam carmine quam oratione etiam prosaica, curavit posteris commendandum. Idque enixissimis precibus urget contenditque epistolis ad Lucceium, celeberrimum sui temporis Historicum. Sic consulatus Domitiani celebrant Statius atque Martialis: sic etiam Honorii Claudianus: sic etiam Stilichonis, privati hominis, idem Claudianus. Illud etiam artificium receptum, quo insigniores facerent amicorum patronorumve consulatus, si pro epochis illos historicis haberent, seu nimirum historias suas ab illo arcesserent, seu ad illum usque deducerent. Divorum fratrum, Marci nimirum Antonini, atque Lucii consulatum multis historicis exordium historiarum fuisse, observavit auctor vitae, quam vulgo Capitolino tribuunt, nos Spartiano asseruimus. Frequentiora tamen exempla sunt eorum, qui historiarum fines in illis ponerent consulatibus, quorum memoriam apud posteros celebrem esse vellent. Sic historiam suam ad XVII. Theodosii consulatum deducit Sozomenus. Sic Stilichonis consulatu suam claudit historiam Sulpicius Severus. Sic Constantii et Iuliani consulatu suam Aurelius Victor, editus a Schotto. Sic Dio suam consulatu suo, quem cum Alexandro gessit Imperatore. Sic alii multi plane pro exemplo Velleii nostri, Vinicii sui consulatu historiam suam terminantis.

*) Vell. lib. II. cap. 105.

Hinc et *) modus ille scripturae a Velleio sibi praescriptus, brevis nimirum et summarius. Hinc **) notitia illa in artum contracta in utraque huius operis parte observata. Hinc ***) formam illam operis propositi agnoscit in praecipiti sitam festinatione, quae se rotae pronive gurgitis ac verticis modo nusquam pateretur consistere, paene magis necessaria praetereundo, quam supervacua amplectendo. Alibi opus illud suum non iustum, ****) sed recisum fuisse testatur. Alibi se memoria professionis, †) ne in infinitum evagaretur, reprimit. Alibi ††) promissae brevitatis fidem agnoscit, et transcursum hunc, qui nempe iusto operi opponebatur, appellat. Iustam nimirum ille rerum earundem historiam saepe pollicetur: sua nimirum iusta †††) volumina: iustum ††††) opus. Haec tamen ille per otium. Iam properandum erat, ne antea consulatus exiret, quo historia erat ipsa terminanda. Et quidem servant breviariorum plerumque formam historiae decorandis consulatibus conscriptae. Tale illud erat Sulpicii Severi, tale Q. Iulii Hilarionis, tale Aurelii Victoris Schottiani. Ita coeperit hanc historiam Velleius post medium anni 782. quo designatus est ad sequentis anni consulatum Vinicius, et finem imposuerit, antequam fasces deponerent anni 783. consules ordinarii. Aliter sera fuisset consulatus, iam ad exitum perducti, gratulatio. Id ne contingeret, placuit Velleio ratio illa scribendi properata atque compendiaria.

§. 30. *Mors Velleii anno 784.*

Sic annum Velleii natalem dedimus. Nescio an emortualem etiam designare possimus. Conabimur tamen. Fateor, esse hoc sine testibus difficillimum. Id quoque fa-

---

*) Vell. lib. II. cap. 52.
**) Vell. lib. I. cap. 14.
***) Vell. lib. I. cap. 16. II. cap. 96.
****) Vell. lib. II. cap. 89.
†) Vell. lib. II. cap. 89. 96.
††) Vell. lib. II. cap. 55. 99.
†††) Vell. lib. II. cap. 48. 114. 115.
††††) Vell. lib. II. cap. 99. 103.

teor, deesse nobis, qui in re historica essent audiendi, testes. Mortem suam consignare ipse non potuit. Nec suppetunt alii post illum, qui consignarint. Veterum nemo est, excepto Prisciano, qui vel mentionem Velleii nostri fecerit. Sed nec ille quidquam prodidit, quo historia eius locupletanda sit. Nihil ergo restat, unde mortis tempus elicere possimus, praeter ratiocinia. Et tamen valde mihi verisimile videri fateor, inter illos, quibus Seiani amicitia nocuit, nostrum quoque periisse Velleium. Satis ipse testatum fecit in hoc ipso libro Velleius, quo fuerit animo in Seianum. Nec opus erat ad eum convincendum alio testimonio, cum palam exstaret, scriptisque consignatum esset, amicitiae illius, tam recenti memoria monumentum. Id quoque certum est, manifestissimisque tam Dionis quam Taciti testimoniis exploratum, satis fuisse ad poenam ipsam illam Seiani amicitiam. Eodem spectabat, suspectumque Velleium merito fortasse faciebat, quod non oblatis, sed quaesitis, uteretur Seiani laudandi occasionibus, etiam nullo suppetente laudis argumento. Ait Seianum *) in Germania, Illyricoque, et mox in Africa, non quidem merito, sed materia tamen adipiscendi triumphalia fuisse defectum. Ubi deerat laudandorum facinorum vel materia, quae, quaeso, esse potuit laudis solida ratio? Quis hoc in loco non agnoscat indolem laudandi Seiani avidam, et quibusvis laudis arripiendis vel praetextibus intentam? Nec illud modo. Scripsit nostra illa Velleius tempore etiam suspecto. Certe post mortem Liviae, cuius ipse meminit, quam anni superioris 782. initio assignat Tacitus. **) Inde enim, ut ex utroque constat, tam Tacito quam Dione, consilia inivit de imperio occupando Seianus. Tandem expergefactus Tiberius machinatur et ipse de eo opprimendo. Primo tamen consulem secum in annum, quo periit, sequentem destinat, curarumque suarum participem nominat. Ita Dio. Fecerat autem haec antea Tiberius, quam scriberet Velleius. Hinc ille Tiberium defendit ***) *exemplis eminentium virorum*, *qui magnis*

---

*) Vell. lib. II. cap. 116.
**) Tacit. Ann. V. 1.
***) Vell. lib. II. cap. 127

adiutoribus ad gubernandam fortunam suam fuissent usi, *Scipionum praecipue* (Africanorum scilicet) *qui duos Laelios per omnia sibi aequaverant.* Plane hic apparet, quod post epistolam illam Tiberii observavit Dio, omnes deinde Tiberio Seianum, non iam in consulatu tantummodo, sed in summa rerum administranda pro collega habuisse. Addit Velleius exemplum Augusti, qui primo M. Agrippam, tum deinde Statilium Taurum similiter adsciverit. *Quibus* (inquit) *novitas familiae haud obstitit, quo minus ad multiplices consulatus triumphosque, et complura eniterentur sacerdotia.* Hinc sane constat, iam etiam novitatem Seiano, a libere sentientibus, cum scriberet Velleius, obiectam. Quae certe obiici antea vix potuit, quam progressus magnos fecisset, et in coniuratione Seianus, et in eo vicissim reprimendo Tiberius. Adhuc tamen illum *) iuvandis principis oneribus prolatum asserit Velleius. Immo *singularem* (inquit) **) *principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet.* Cum ait, *habuit atque habet*, non certe nuper illum pro Tiberii adiutore habitum apparet. Itaque post conatus Tiberii contrarios, favebat tamen aliquantisper Seiano Velleius, et pro more suo et ingenio, adulabatur. Quis itaque miretur, si hoc aegre tulerit Tiberius? si saeviendi ansam inde acceperit princeps ultra modum suspicax, et natura sua saevissimus? Certe nostrum inde Velleium nullae deinceps memorant historiae; cum tamen fuerit, quo ampliores obiisset honores, quo magis etiam per scripta inclaruisset, eo potiori iure memorandus. Sed nec ullum superest scripti illius accuratioris, quod illum toties promisisse vidimus, vestigium. Nisi forte genuinum existimemus fragmentum illud Lazii, quod eruditis suspectum est. Illud vero mirum, cur Livium de bello Germanico continuaret Aufidius Bassus, si medius fuisset belli Germanici post Livium Velleius, scriptor αὐτόπτης atque elegantissimus. Est autem haec historia Seiani tam in Tacito, quam etiam in Dione, mutilatissima. Proinde mirandum non est, si nullus ibi compareat Velleius, cum et alia quoque utrobique nomina perierint eorum, qui tamen cum Seiano ceciderint. Sic vivere desierit Velleius an-

---

*) Vell. lib. II. cap. 128.
**) Vell. lib. II. cap. 127.

no urbis Varroniano 784. Christi, pro aera recepta, 31. aetatis suae vel 49. ad finem exeunte, vel 50. fortasse coepto: certe post Seianum ipsum, qui tamen periit, postquam consulatum suum ordinarium exuisset. Docet enim Dio, poenitentia correptum fuisse Seianum, quod non in consulatu suo aliquid conatus esset. Et Trionem certe atque Regulum Coss. habent, cum caedes fierent, uterque, tam Dio, quam etiam Tacitus. Qui tamen consules suffecti proximi fuisse videntur post ordinarios.

VITAE VELLEIANAE

RERUMQUE AD ILLAM SPECTANTIUM

SYNOPSIS CHRONOLOGICA

Decii Magii insignis in Romanos fides, cum Capua proderetur Hannibali. Is Minatii Magii avus erat, Velleii, ex paterna, ut videtur, stirpe, tritavus. §. 7. Capuanus. *ibid.* Hinc patria Velleii, pro stirpe Magia, Capua. Aer. Urb. Varron. 538.

Minatius Magius Asculanensis, Decii Magii nepos, Velleii atavus, (viritim) civitate Romana donatus, et duo eius filii Praetores creati, cum praetores seni dumtaxat crearentur. §. 7. Sic patria Velleii Asculum. 671.

Capito Velleii patruus, vir ordinis senatorii, Agrippae subscripsit in C. Cassium. §. 7. Certe post legem Pediam, qua damnatus est Cassius, a Pedio Consule Augusti collega, mense Sextili latam. 711.

Avus Velleii C. Velleius Neapoli se gladio transfigit, cum patrem Tiberii Imperatoris, Tiberium Claudium Neronem, fugientem comitari non posset, gravis iam aetate et corpore. Post bellum Perusinum, et tamen ante ludos Apol- 714.

Aer. Urb. Varron. linares. §. 7. Hinc patria Velleii, pro stirpe Velleia, Neapolis.

735. Velleii 1. Natus Velleius. §. 8. medio certe tempore inter ann. Urb. Varron. 725. quo coepit historiam Livius, et ann. 745. quo ultimam ei manum imposuit. Certe ante Sept. 22. quo mortuus est Virgilius. §. 8.

749. Vell. 14-15. Togam induit Velleius virilem. Inde tirocinium eius in militia Equestri, cuius decem numeranda stipendia. §. 5. 6. Primus huius militiae gradus hoc anno a Velleio susceptus erat Praefectura cohortis. §. 9.

752. Vell. 17-18. Ad secundum Equestris militiae gradum, post pubertatem plenam, ascendit Velleius, Tribunatum scilicet. Sub patruo Vinicii, ad quem scribit, Consulis, M. Vinicio. §. 10. Sumsit, cum Tribunatu, etiam laticlavium. §. 11. Tribunatus ille prior beneficiarius erat. §. 15.

753. Vell. 18-19. Adest Velleius, cum Caius Caesar cum rege Parthorum in Euphratis ripa congrederetur. Sub P. Silio. Stipendiorum suorum initiis. §. 6. 9. 10.

754. Vell. 19-20. aer. Chr. 2. Incipit bellum Germanicum sub avo Vinicii (Praefecti, ut videtur, hoc tempore Germaniae) triennio ante expeditionem Tiberii, cui Velleius interfuit, Germanicam. Vell. lib. II. cap. 104. Ad tertium militiae Equestris gradum evectus Velleius, Tribunatum scilicet castrorum. §. 13.

757. Vell. 22-23. aer. Chr. 4. Tiberius ab Augusto adoptatus Iun. XXVII. Mox illum secutus in Germaniam Velleius continuo novennio illi aderat. §. 14. 15. Praefectus Germaniae Sentius Saturninus, legatus Augusti. Vell. lib. II. cap. 105. Bis enim ab eo cum Tiberio Germani pacem petere coacti sunt. Dio lib. LV. huius nimirum anni aestivis et sequentis. Quartus inde incipit Velleio militiae gradus

(qui idem tertius est, si tribunatum duplicem pro gradu unico habeamus) alae nimirum Equestris Praefectura. §. 15. Aer. Urb. Varron.

Acta huius anni. §. 2. Adhuc Praefectus Germaniae Saturninus, coactique ab eo Germani ad pacem secundam. 758. Vell. 23-24.

Desunt in Velleio acta huius anni omnia. Adhuc Praefectus Germaniae Saturninus. Tertius hic annus belli Germanici, quo seorsim actum cum Maroboduo. Deficiunt Delmatae et Pannonii, sub Praefecto Illyrici, Valerio Messalino. Legionem ea occasione nuper conscriptam ad Tiberium ducit Velleius, iam Quaestor designatus. Agrippa Postumus abdicatus. §. 1. 3. 4. Legatus Velleius praefectus huius anni hibernis. §. 16. 18. Primus ann. belli Marcomannici, non Delmatici. §. 17. 759. Vell. 24-25. aer. Chr. 6.

Tiberio de mora suspecto mittitur socius belli, cum eo gerendi, Germanicus. §. 4. Primus annus triennii, quo Illyricum debellavit Tiberius. §. 19. Velleius anni initio Romae ad Quaesturam ineundam, fine erat in Pannonia cum Tiberio, remisso nempe anno Quaesturae Provincialis: post tempus nimirum sortitionis. §. 18. Ex Quaestura eam expeditionem suscepit Germanicus; sub quo meruit Velleius, Tiberii non iam adiutor, sed spectator tantummodo. §. 19. Cum Tiberio frater Velleii Magius Celer. *ibid.* Desunt in Velleio anni huius acta pleraque. Huius anni hiems illa erat, cuius meminit Velleius lib. II. cap 114. ab ea hieme alia, cuius meminerat Velleius lib. II. cap. 113. §. 23. 760. Vell. 25-26.

Annus belli Pannonici secundus, quo bellum illud confecit Tiberius. §. 23. Huius anni hibernis praefectus M. Lepidus. §. 24. 25. 761. Vell. 26-27.

Aer. Urb. Varron. 762. Vell. 27-28. aer. Chr. 9. Annus belli Illyriciani tertius, quo, post Pannonicum, Delmaticum bellum aggressus est, absolvitque Tiberius. §. 23. et quidem maturis, nec admodum affectis, aestivis. §. 26. Hoc eodem anno caesae sunt Vari legiones. §. 28.

763. Vell. 28-29. Proximo anno a clade Vari novam rursus impressionem in Germaniam fecit Tiberius. §. 28.

764. Vell. 29-30. Secundus annus biennii Suetoniani. Secunda nimirum novi huius belli Germanici aestiva militaria: nempe ad autumnum, teste Dione. Postea Romam rediisse testatur Dio tam Tiberium quam Germanicum: ita nimirum tempestive, ut sequentis anni Consulatum, quem gessit toto (inquit Dio) anno, Romae inierit Germanicus. §. 28.

765. Vell. 30-31. aer. Chr. 12. Triumphat Tiberius, sequunturque illum donis militaribus insigniti tam Velleius, quam frater Velleii, Magius Celer. §. 28. Exit hoc anno continuum illud, quod in Tiberii satellitio egit Velleius, novennium. §. 1. 28. Tantummodo coeptum huius anni Decemb. X. Tribunatum plebis inivit Velleius. §. 28. Huius victoriae nomine, Tiberius IMP. VII. quem titulum cum T. P. XIII. committunt nummi. Ea autem Tribunitia potestas Iunii ad minimum die XXVII. coepit anni 764. desiitque eodem eiusdem mensis die anni 765. Tunc ergo bellum absolverat, unde titulum illum Imperatorium reportavit: sed Tribunitia illa potestate ad exitum vergente. Unicum enim refert Cl. Mediobarbus nummum, qui Tribunitiam illam potestatem, cum titulo illo Imperatorio commiserit. Quadrigas autem triumphales, quae huc referri possint, in unico observavit idem vir Cl. nummo Arschotano, in quo cum praedicto titulo Imperatorio VII. et

Tribunitia potestate XIII. committuntur. Inde discimus affectam illam fuisse Tribunitiam potestatem, cum triumpharet Tiberius. Sic ante Iun. XXVII. IMP. VII. acclamatus fuerit ab exercitu Tiberius. Sic tamen, ut Romam vix redierit triumpharitque, nisi anno illo, quem dixi, 765. exeunte. Vix sane est, quin eodem referamus titulum Augusti Imperatorium XX. qui tamen cum potestate Tribunitia eius XXXIV. committitur, quae etiam ipsa anno 765. desierit. Addi illa possunt illis, quae supra diximus, ad designandum novennis Velleii sub Tiberio militiae finem. Aer. Urb. Varron.

Hoc anno Tribunatum plebis gessit Velleius usque ad X. Dec. §. 26. 27. 28. 766. Vell. 31-32.

Velleius Praetor designatus, cum fratre Magio Celere, ab Augusto commendatus, et Tiberio. Vell. lib. II. cap. 114. Nondum scilicet Comitia Praetoria, cum moreretur Augustus, August. XIX. immo tum primum Comitia tribuum nulla, iure eorum ad Patres translato. Tacit. Ann. I. 15. imperante scilicet Tiberio. 767. Vell. 32-33.

Velleius cum fratre Praetores, tam Augusti, quam etiam Tiberii candidati. §. 29. 768. Vell. 33-34.

Scribit Velleius suam hanc historiam compendiariam in gratiam Consulatus Vinicii. §. 29. 783. Vell. 48-49.

Caesus Velleius, ut videtur, propter amicitiam Seiani, post Coss. ordinarios. §. 30. 784. Vell. 49-50.

VELLEII PATERCULI MAIORES

Decius Magius, Princeps Campanus, Vell. II. 16. Capua ad Annibalem deficiente fidus Romanis, Liv. XXIII. 7. 8. 10. Cic. in Pis. 2. an. U. C. 536. (538. Varron.)

Filius iuvenis, cum patre laudatur Liv. I. c.

Minatius Magius, nepos D. Magii, atavus (maternus videtur) Velleii, Hist. II. 16. ob fidem bello Ital. praestitam civitate Rom. donatur 662. (664.)

Duo *Filii* praetores creantur 662. (664.)

*

Cn. (al. *C.*) *Magius*, praef. fabrum Pomp. a Caesare de pace missus. ad Pomp. teste Caes. de B. C. lib. I. 24. 26.

*

C. Velleius, senator, et trib. pl. 663. philos. Epic. patronus ap. Cic. de N. D. lib. I. cf. de Orat. III. 23.

*

C. Velleius, avus historici a Pompeio lectus inter indices, praef. fabrum M. Bruti ac Tib. Neronis, aetate et corpore gravis se ipse interficit 712. (714.) II. 76.

. . . . *Velleius* incertum isne, an filius sit *P. Velleius*, quem Tacit. Ann. III. 39. ad ann. 774. ait exercitum praesedisse Macedoniae proximum.

Cic. Phil. III. 19. laudat aliquem *M. Vehilium*, leg. *Velleium*.

. . . . . . *Capito* ord. senat. subscribit accusationi in Cassium II. 69. diversus ab *Ateio Capitone* Icto principum adulatore ap. Tac. III. Ann. 70. 75. an forsan *Fonteius Capito*, homo factus ad unguem Hor. Serm. I. 5. 32.

Velleius Paterc. scripsit historiam 781. (Varr. 783.)

Magius Celer Velleianus legatus Tiberii, a quo an. 768. cum fratre praetor destinatur.

NOTITIA LITTERARIA

DE

C. VELLEIO PATERCULO *)

I.

DE OPERIS VELLEII INDOLE.

Operis Velleii index: *Historiae Romanae ad M. Vinicium consulem Libri II.* sub quo a Beato Rhenano primum editum est, vel singulis quidem Codicis paginis, vel libri alterius initio superscriptus, sed a grammatici manu cuiusdam, ambitum opusculi haud penitus perspicientis, et a potiori argumento illud dimetientis, praefixus esse videtur. Velleium enim non proxime Romanorum, sed quoque exterorum res pro operis suscepti modulo persecutum esse, ex prioris libri fragmentis apparet. Nam cum statim ab initio, quantum superest, incipiat inde a Graeciae post Troiae excidium fortuna et vicissitudinibus, easque continuet, intermixtis suo loco et tempore, quae ad civitatum vel Italicarum, (I. 1. 4. 7.) vel barbararum, (I. 2. 6.) origines pertineant, usque ad Urbis conditae aetatem, a qua inde ingens lacuna prioris libri maximam partem, longamque rerum et annorum seriem, ad Perseum usque Macedoniae regem a. U. C. 586. devictum, hausit: probabile est, Velleium totius orbis antiqui, inpri-

*) Ex Io. Christ. Henr. Krausii Prolegomenis ad editionem Velleii min. pag. XVI. seqq.

mis vero Graeci et Italici, quem nosse civium suorum maxime intererat, origines commutationesque esse complexum, donec ad ea pervenerit tempora, quibus, ut imperium Romanorum terrarum orbem, ita eorum historia ceterorum populorum res gestas hauserit quasi et in se comprehenderit. Et haec quidem sunt illa tempora, quibus, Macedonum regno deleto, Carthagineque et Corintho excisis, Romani reliquum orbem imperio suo subiecerunt, omniumque populorum fortunam moderati sunt. Itaque a Perseo inde victo continua pergit rerum Romanarum enarratio ad Liviae usque obitum, a U. C. 782.

In priori autem operis Velleii parte mutilata Graecos egisse potiores partes, patet primum vel ex ipsis huius partis reliquiis, quas Graecorum res ad Urbem usque conditam potissimum explent; deinde e fragmento Velleii, a Prisciano lib. VI. pag. 706. servato: *Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.* Tum quoque Graecorum natio, ut rerum fortissime gestarum gloria, ita coloniis, commerciis, vitae cultu, moribus, inventis, artibus ac doctrina, et orbem terrarum omnem, et Italiam Romanamque urbem implevit.

Unde autem Velleius, cum ab initio mutilum sit opusculum, historiam exorsus sit, coniicere licet, tum ex iis, quae adhuc in principio exstant, tum ex historicorum Romanorum more exordiendi rerum narrationem inde a Troiae excidio, Aeneaeque et Troianorum adventu in Italiam. Nam quae a fronte libri primi leguntur de Graecorum principum e bello Troiano redeuntium erroribus, fatis, civitatibusque passim conditis, ea naturaliter sequebantur Ilii eversi memoriam. Neque deseruisse Nostrum communem auctorum origines Romanas ab Aenea eiusque cohorte repetendi consuetudinem probabile est, maxime cum, ut alio loco videbimus, gratiae domus Augustae, quae Anchisem Veneremque gentis Iuliae auctores gloriabatur, captandae sit studiosissimus. Denique a Troia inde capta rerum antiquitatis memoria certior, clarior, amplior, rebusque magnificentioribus magis referta esse coepit.

Sed cum initio historicae enarrationis periit quoque auctoris ipsius praefatio: quo factum est, ut consilium auctoris cum ex singulis locis, ubi passim ipse in transitu ad illud se revocat, tum ex operis ipsius forma asse-

qui nos oporteat. *Artatum* enim (II. 86.) atque *recisum* (II. 89.) vocat opus suum historicum; *promissae brevitatis fide admonitus* (II. 55.) intra fines propositos sese recipit; *festinatione sua*, quae scriptorem praecisum opus suscipientem in rebus memoria dignissimis consistere et morari non patitur, excusat, quod res pro earum magnitudine haud digne persequatur; vid. II. 29. 52. 86. 99. 124. Hanc *artati operis*, quod sibi proposuerat, seu *formam*, seu *regulam*, seu *modum* (ita enim variat) ubi vel digrediendo, vel diutius morando egreditur; violatae brevitatis promissae crimen evitans, aut rerum, ad quas excurrit, gravitate et utilitate, (I. 16. II. 38.) aut personarum magnitudine, (II. 41.) aut animi graviter commoti impetu, (II. 66.) purgare se a culpa conatur. Id vero consilium tot tantasque res et a barbaris et a Romanis ad suam usque memoriam gestas breviter constringendi Velleius pariter, ac Sulpicius Severus, auctor Christianus, quem facile quisque Nostri non solum in operis forma, sed in librorum quoque numero, aemulatorem agnoscit, in praefatione deperdita haud dubie proposuit. Nec a vero prorsus abhorrere videtur, Velleium, ut Sulpicium eundem, multis, qui res in orbe terrarum gestas compendiosa lectione cognoscere properarent, efflagitantibus, ipsi Vinicio forsitan, auctori gravissimo, obsecutum, certe seculo suo, mollitie et laboris, e voluminosis priorum historicorum operibus rerum gestarum memoriam hauriendi, fuga corrupto, ita indulsisse, ut breviori et compendiosa via ad rerum scitu dignissimarum cognitionem aequales perduceret.

Sed noluit Velleius neque tenues atque exiles annales, quorum unica laus sit brevitas, conficere; neque priorum cuiusdam historicorum opus, ut, teste Cicerone ad Att. XIII. 8. M. Brutus in Coelio Antipatro praeiverat, in compendium redigere: sed rerum amplissimarum et gravissimarum speciem, duobus libellis (ita enim ipsi placuit; vid. I. 14.) contractam, eamque lectoribus, certe Romanis, neque indoctis, perspicuam, efficacem, et gratissimam, oratoria quasi arte elaboratam, tamquam in tabula praecisa, una cum temporum distinctione, proponere ei placuit.

Cum utrumque genus et breviter narrandi et oratorio modo proponendi, tum a rerum delectu et tractatione, tum ab elocutione et dictione pendeat, de utroque videndum est, et quidem primum, quomodo Velleius, brevitati

studens, in rebus seligendis et tractandis, historici simul, simul oratoris partes egerit.

Rerum autem delectus duplex est, non solum summorum historiae universae capitum, sed etiam rerum singularum, seu partium, quibus illa continentur et explicantur.

In illis vero summis seligendis secutus est Noster res, lectoris Romani cognitione dignissimas, voluptate cognoscendi iucundas, ad animos commovendos gravissimas, atque exemplo in utramque partem utilissimas. Quo ex genere sunt omnia, quae ingenuum et liberalem hominem Romanum nescire dedecebat; quae eum de gentium celeberrimarum, inprimis suae, originibus, fortuna, incrementis, virtutibus, disciplina, artibus inventisque erudiebant; quae magnitudine sua et effectorum vi tum in praesentem rerum statum, tum in consequentia tempora, erant gravissima; quae et antiquitate, et novitate, et magnitudine et honestate lectores afficerent; quae vel ad honestum alliciunt, vel a turpi deterrent; denique quae docent, monent, movent, delectant, quippe quae sequi oratoris est.

Ut vero, intuentes maiorem et integriorem operis partem, res Romanas complectentem, singula persequamur, comprehendit Velleius ordine, quae vel ad vires opesque Romanorum auctas, et ad fines imperii sive per bella, sive per artes dilatatos, vel ad reipublicae formam et ordinum dignitatumque statum, aut legibus novis, aut praeter ordinem legesque institutis, aut domesticis motibus transformatum, vel ad mores et disciplinam, eamque publicam, privatamve, immutatam, vel ad ingenii cultum et literarum artiumque incrementa atque fastigium, vel ad singulorum virorum fortunam pertinent.

Harum rerum enarrandarum agmen quasi ducunt eae, quae publice, aut foris aut domi, gestae sunt, statumque publicum commutaverunt. Has, ut sese excipiunt temporis ordine, annis notatis, auctor disponit per totum opus, easque singulas, quae veluti partes potiores constituunt, continua serie persequitur, donec ad finem perducta sit earum expositio, ut subsistere, et reliqua minus notabiliora, circa idem tempus gesta, vel incidentia, quae autem erudiunt, movent atque delectant, subiungere queat. In quibus non semper temporis ordinem strictim sequitur, sed potius memoriae impetum, rerumque similitudinem

invicem sese ultro in animum revocantium, locique opportunitatem. Instar exempli sint ea, quae seditioni Gracchorum (II. 2-6.) enarratae cap. 7-10. subiecit.

Brevitatem sequens, in summo aliquo capite historiae tractando plerumque ab eo temporis momento, in quo rerum discrimen factum est, incipit, et, quae ad intelligendam rem priorum temporum memoria repetenda sunt, ea opportuno loco intertexit; vid. e. c. II. 11. seq. 18. Neque tamen in re summatim exponenda praeterit, quidquid haud nescire lectoris interest: a quibusnam scilicet personis, quo loco, quo tempore, quibus de causis, quibus consiliis, viribus et auxiliis, qua ratione aliquid peractum sit; vid. v. c. II. 15. seq. In quo ita est diligentior atque copiosior, quo graviora sunt, in quae incidit, tempora; vid. v. c. II. 48-56. 84-86. 110-116. 117. seqq.

Cum Noster res narrandas perpetua oratione, omnibus partibus aptissime inter se connexis, persequendas sibi proponeret; his transitione idonea iungendis, oratorio modo studuit. Praeter enim solennes transeundi et copulandi particulas formulasque, in transitu *vel* rei subsequentis cum praecedente, quae causae instar habenda sit, nexum notat; (v. c. II. 2. 15. 100.) *vel* acta, cum sequentibus in unum tempus incidentia, in memoriam revocat; (v. c. II. 29. 74. 88. 112.) *vel* indicio de rei narrandae magnitudine, quam operis modus paucis tantum comprehendere iubeat, praemisso, (II. 41. 67. 123. 29. 86. 119.) eodemque nonnunquam per sententias, interrogationes exclamationesque, animi adfectu plenas, proposito, (II. 106. 110. 114. 122.) legentium animos praeparat atque intendit.

Animis lectorum ita praeparatis, incipit plerumque a viris summis, sive civibus, sive barbaris, (vid. II. 18. 108. 118.) aut virtute claris, aut turpitudine famosis, (II. 45. 48. 68.) qui primas rei partes egerunt, atque ad genus eorum et cognationem, (II. 2. 3. 17. 29. 41. 59.) ad corporis eorum animique dotes, indolem, mores, studia literarum, fortunamque, (vid. II. 11. et II. 11. 45.) ad iuventutem et ad vitam, antequam ad rempublicam accesserunt, actam (II. 29. 41. 59. 108. 117. etc.) digreditur; quibus ex omnibus indoles horum virorum, actionum, susceptorum et rerum gestarum causae, quantum in personis insunt, perspiciantur. Quo in genere, ut quis est nominis gloria maior, ita diligentior et copiosior est Vel-

leius in eius indole moribusque describendis, sibique ita in hoc genere placuisse videtur, ut fere nunquam, ubi in homines ex utraque parte insignes inciderit, imaginem eorum ob oculos ponere praetermittat. Hae morum notationes, quae opportuno loco insertae lectoris iudicium de his personis mire adiuvant, veritate et orationis brevitate admodum se commendant, insigne operis sunt ornamentum et delectamentum, varietate narrationem distinguunt, legentibusque sunt velut diverticula, ubi animus ex longo et festinante transcursu rerum breviter propositarum requiescere queat.

Deinde ubi ad res ipsas accedit, ita, partibus prudenter seligendis, summam rei conficit, ut, quidquid lectoris ad eam perspiciendam plurimum interesset, minime desideretur. Pro exemplis sit inter alia belli socialis II. 15. seq. et Catilinariae coniurationis brevis et apta expositio. Sed non solum intelligentiae lectorum, verum etiam affectuum animi movendorum rationem habuit, iis quidem partibus deligendis, quae rerum et personarum magnitudinem ob oculos ponant, admirationem excitent, metum iniiciant aut depellant, et laetitiam de exitu instillent, dolorem miserationemque commoveant. Itaque legentium animos saepius tenet, pericula discutienda oculis obiiciendo, (v. c. II. 2. 6. 18. 109. 110.) vires adversarias iuste exigendo, (v. c. II. 49. 51. 84. 109. 110.) impedimenta consiliis et rebus agendis obiecta exponendo, (v. c. II. 51. 55. 79.) consiliorum, quibus disiecta sunt, rationem, et prudentiam, agendique fortitudinem persequendo, (v. c. II. 11. et II. 88. coll. 111. 112. seqq.) et tandem ad exitum vel haud speratum, vel deplorandum, (v. c. II. 28. 66. 67.) perducendo.

In rebus autem sic tractandis et causis et effectibus rerum brevitatem suam instruxit, quod genus vocant pragmaticum. Quippe causas vel rei universae, eiusdemque magnae statim initio narrationis uberius subiicit, (v. c. II. 2. 6. 15. 44. 48.) vel easdem partium et rerum singularium expositioni intermiscuit, (v. c. II. 21. 48. 63. 82.) neque solum rationem habuit earum, quae certo constabant, vel tales sibi videbantur, sed etiam, quae sive plures circumferebantur, sive quas coniectando assequi licebat; v. c. II. 2. 6. 48. Has vero causas vel e rebus antecedentibus recte derivat; vel ex humani animi indole hominumque moribus, perversis etiam, quorum vis, communi rerum experientia alias comprobata, re ipsa a scri-

ptore narrata confirmatur. Hoc ipso in genere placet Velleio plerumque sententiosa proponendi ratio, per locum communem causam comprehendentem ad rem effectam transiens; v. c. I. 9. II. 30. 31. 53. etc.

Ad effecta autem rerum gestarum quod attinet, ea sunt primum res ipsae novae, ad statum publicum pertinentes, ex praecedentibus sive exortae, (v. c. II. 2. 15. 22. 103. etc.) sive ab auctore ex iisdem derivatae, (v. c. II. 100.) quippe quae connectendi operis partes, et subsequentia cum prioribus copulandi, magnam praebent opportunitatem. Deinde alia notavit Velleius, vel ad disciplinam morum publicam, (v. c. I. 13. II. 1. 3. 22.) vel ad instituta publica, eaque sacra, (v. c. II. 25. 27.) vel ad singulorum hominum personas, fortunam, (v. c. II. 19. 71. 77. 86.) et mores, ex eventu rerum susceptarum adsumtos, (v. c. II. 25. 28. 52. 91.) pertinentia.

Etiamsi vero Velleio, brevitatem sequenti, in gravissimis maxime rebus, iisque publicis, versandum erat, tamen varia rerum singularium, et antiquitate, et novitate, et magnitudine lectores afficientium, notitia opus suum distinxit. Hoc ex genere sunt, quae admiscuit, *aut* de singulari virorum clarorum in re quadam administranda gerendi sese ratione; (v. c. II. 37. 45. 55. 114.) *aut* de laudabiliter, turpiterve factis, sive eorum, qui partes rerum secundas egerunt; (v. c. II. 16. 51. 63. 85. 87. 116. 119. 120.) sive eorum, qui in fortunae societatem venerunt; (v. c. II. 26. 71. 76. 88. 120.) *aut* de eorundem horum fortuna, facto vel casu quodam singulari nobilitata; (v. c. II. 7. 74. extr. 116. 119.) *aut* de virorum summorum vel honeste, vel fortiter, vel scite dictis, virtutem et indolem eorum declarantibus; (v. c. I. 10. II. 4. 14. 27. 33. 77. 86.) *aut* de gentium familiarumque, inprimis adhuc Velleii aetate nobilissimarum, fortuna insigniori; (v. c. I. 11. II. 10. coll. 72. 11.) *aut* de rebus omnino ad antiquitatem pertinentibus, sive de dignitatum et imperiorum vicissitudinibus, (v. c. II. 16. 30. 32. 89.) sive de legum consuetudine in viris eximiis deserta, (v. c. II. 12. 30.) sive de antiqua severiorique disciplina, vel publica, tam domestica, (I. 10. extr. 15. II. 8. 10.) quam militari, (II. 5. 78.) vel privata, (II. 14. 114. 126.) sive de aedificiorum celeberrimorum monumentis, ad Velleii usque tempora perdurantibus, (I. 11. II. 1. 8. 48. coll. 130. 81.) sive de rerum in pretio habitarum initio; v. c. II. 7.

Praeter haec variavit opus suum Velleius, qui, quidquid scitu dignissimum atque utilissimum erat, sequebatur, digressionibus, quibus genera quaedam talium rerum, e singulis aetatibus decerptarum, una specie contracta comprehendit, et post longam continuamque rerum aevi cuiusdam gestarum enarrationem, ubi subsistere licebat, legentibus requiem et diverticula parat, generisque harum rerum ipsius notitiam altius inhaerentem suppeditat. Cuius rei consilium ipse exponit I. 14. Duo autem maxime sunt rerum genera, quae a perpetua atque recta narrationis via digrediens perlustravit: alterum ad literarum per diversas aetates inter Graecos Romanosque statum, alterum ad fines imperii civitatisque Romanae propagatos pertinens. Sic tum ad colonias conditas et civitates civium Rom. iure donatas, narratione ad Carthaginem deletam perducta; (I. 14. 15.) tum ad provincias Romani imperii, a Syria, Pompeii virtute subacta, opportunitatem nactus, (II. 38. et 39.) excurrit, incipiens quidem ab harum rerum initiis, sed procurrens ulterius ad extrema, ubi desierunt tempora, ut, quidquid coloniarum conditum, quidquid provinciarum ad suam usque aetatem factum sit, his duobus locis comprehenderet. Ad literas vero Graecas ac Romanas quod attinet, primum post Macedonici regni exitum, Carthaginisque et Corinthi excidium, ex quo inde illae deflorescere, hae vero increscere coeperunt, lectorum mentes Velleius ad eam rem, quae suum animum vehementer percellebat, intendit, qui scilicet factum sit, ut summa literarum artiumque cuiuscunque generis perfectio inter utrumque populum angusto temporis spatio finiretur? Quod ita evenisse in singulis generibus docet, causasque indagat, adiicitque, quod non minus mirandum erat, Graecorum ingenia atque artes unis Athenis fere esse inclusas; vid. I. 16-18. Deinde post Gracchanas seditiones, circa quas initia literarum Romanarum efflorescentium, inprimis oratoriae artis, incidunt, summa ingenia oratorum, poëtarum et historicorum huius et proximi aevi, brevi cum iudicio enumerat; vid. II. 9. Neque minus, postquam narratio deducta erat ad Ciceronis consulatum, a quo inde Augusti aetas, et eloquentiae literarumque Romanarum ceterarum summa perfectio incipit, huius aevi excellentia ingenia ad sua usque tempora recenset; vid. II. 36.

Iam videamus, quomodo et oratoris quasi partes egerit historicus noster. Ipse enim rerum varie afficientium

delectus incendere debebat animum scribentis, eumque sensibus varie ita commovere, ut facile affectionem verba sequerentur, eandem lectorum animis instillantia. Hic gravior rerum enarratarum sensus, et animus, vel admiratione, vel indignatione, vel miseratione, vel laetitia ceterisque perfusus ubique spirat, et variis propositionum et orationis formis, quas figuras appellant, quaeque naturaliter animum vehementer affectum sequuntur, interrogationibus, exclamationibus, apostrophis, anaphoris, polysyndetis, asyndetis etc. sese patefacit. Itaque et omnino maiorem quasi sonum vocis addidit historiae, et maxime in ultima operis parte, in qua penitus admiratione et pietate in Augustum Tiberiumque perfusus, ad panegyricam fere orationem adscendit. Conf. inprimis II. 126. 129. seq. Ubique etiam aperit se studium magnitudinem sensus sui verborum magnitudine exaequandi, quod nonnunquam modum excedere, et in maius augere vel res vel personas videtur; ubique studium, prouti quaeque senserat, orationis luminibus distinguendi, omnique ornamentorum, troporum efficacium, epithetorum gravissimorum etc. genere instruendi. Eorumdem affectuum modum naturaliter sequitur vel brevitas orationis, vel copia, inter se mixtae.

Frequentes quoque apud Velleium sunt sententiae, et sententiosum dicendi genus, quod prorsus oratorium est. Non solum enim, quae finite de certis personis, rebus, temporibusque pronuntianda erant, ea infinita oratione proponit, et singula sub genere universo comprehendit, v. c. I. 12. extr. II. 3. pr. 128. extr. sed etiam saepius immiscet propositiones universas, s. pronuntiata de universo quodam rerum genere, vel ex ipsa re narrata et similium experientia hausta, vel in re singulari in animum scribentis revocata. His sententiis, quae quidem lectoris animum acuunt atque instruunt, ita creberrime utitur Velleius, ut, cum simul aciem ingenii et mentis sapientiam scriptoris aperiant, nonnunquam, ingenii acuminis ostentandi causa, avide eas captasse videatur; quod tamen aetatis potius, quam scriptoris unius, erat. Hae sententiae occurrunt legentibus, *vel* in fine rei cuiusdam narratae, ut iudicia de re exposita acuantur, regantur, et sapienti quodam praecepto animi instruantur, v. c. I. 2. 7. extr. II. 10. *vel* in transitione ad rem novam, eamque magnam miramque, sive ad talis rei novum eventum, tum ut praeparet quasi animum, v. c. II. 53. 75. etc. tum ut de cau-

sis earum communibus, sive in communi rerum hominumque natura, sive in fortunae arbitrio sitis, (v. c. I. 12. extr. II. 30. 57. 118.) erudiat. Quo autem hoc genus sententiarum maxime commendatur acumine, id quaesivit inprimis Velleius in antithetis, in quibus illud contraria sibi invicem, et quidem non cuiusvis oculis obvia, deprehendendo, perspiciendo et concinnando sese prodit. Eadem haec antitheta regnant quoque in toto scriptoris narrandi genere, v. c. II. 1. pr. 5. 49. 84. 117. Quod vero scriptoribus acumina nimis captantibus accidere solet, ut nonnunquam argutentur, adeoque in frigus putidum et puerile incidant, id quoque Velleio obvenit; vid. I. 16. 18. II. 4. 22. Contra concinnitas orationis, membrorumque congruentia, quod genus est ornamenti oratorium, cuique naturalis comes est oratorius numerus, a Velleio, in sententiis antithetisque maxime, observata, verae ei laudi ducitur.

Dictionem praeterea sectatur Velleius; non solum gravissimam, sed quoque exquisitam, a vulgari recedentem, et insolentia ac novitate lectores afficientem, quam et oratores vel delectandi, vel animi sensus plenius et fortius exprimendi gratia, quaerunt. Quasi enim vulgaris dictio impar esset magnitudini sensuum atque vehementiae, vel nova vocabula et dicendi formulas invenit, v. c. I. 6. *excelsissime floruit;* II. 35. *altissime illuminavit;* II. 64. *os fulgentissimum;* vel frequentativa verba praetulit, vel ad poëticam dicendi rationem adscendit; v. c. I. 16. extr. 18. extr. II. 4. 21. 59. extr. 66. 69. extr. Ut vero dictionis insolentia suaviter afficeret lectores, qui nove dicta tum forte amabant, captavit vel vocabula non admodum frequentata, adeo antiquiores aliorum formas, vel rariores nec vulgo obvias significationes, vel insolentiorem verborum vel cogitatione, vel grammatica ratione iungendorum modum. Neque contentus in sermonis Romani vestigiis institisse, in Graecorum quoque ditionem evagatus est, decerpens inde non solum nominum propriorum formas, scripturam et flexionem, sed etiam loquendi et construendi verba rationes Graecas affectans. Quod tamen non sine priorum exemplis, sed nimium magis caventium, fecit.

Quamquam oratoris est, pro sensuum et adfectuum modo, vel brevitatem, vel copiam dicendi adhibere, easque Velleium quoque in opere commiscuisse diximus: magis tamen breve dicendi genus ei placuit, seu festinatione et velocitate cogitationis ad constringendam orationem ad-

actus, seu Sallustii exemplo, quem omnes historiam conscribentes a Velleio inde admirari et exprimere coeperunt, invitatus. Oratio enim eius ita parca est atque concisa, ut vix salvo sensu demi aliquid verbis possit. Contra quidquid incolumi sententia facile abesse poterat, vel quidquid a lectore intelligente et docto facillime poterat mente suppleri, id relegavit ab oratione, et, quantum pro Romani sermonis, maxime Graeca (v. c. in frequente genitivorum usu) imitantis, ingenio fieri poterat, vel plures notiones, earumque inter se rationem, paucissimis verbis constringit, vel plures sententias uno verborum complexu concludit. Ut igitur apud Sallustium, ita apud Velleium frequenter obviae sunt verborum cuiuscunque generis, particularum, nominum, substantivorum aeque ac adiectivorum, verborumque ellipses, sed optimorum scriptorum exemplo comprobatae. Nonnunquam adeo, quod commune est omnibus brevitatis studiosis, vocabulum ex praecedente cognato, sed diversae formae, repetendum adsumi iubet, v. c. II. 17. *consul* ad *factus est* ex *consulatum petens;* II. 39. *stipendiaria* ad *facta est Numidia* ex praecedente *stipendium.* Plures deinde notiones vel sub adiectivorum neutris, v. c. II. 84. *meliora et utiliora* pro *partes meliores et utiliores*, (conf. II. 49. *illa gloriosa*, *haec terribiliora;*) vel sub epithetis nominibus adiectis, v. c. II. 24. *externus metus* pro *metus ab hoste externo*, II. 50. *arma principalia* pro *bellum inter principes civitatis*, complexus est. Pari ratione enuntiationem, pluribus verbis absolvendam, uno vel duobus constringit, ut *civium voto maior* II. 40. *in id* s. *hoc*, pro *eo consilio*, quod e contextu explicandum est, v. c. II. 27. 114. *imperio nostro et suo quaerens orbem*, scil. *novum*, II. 46. h. e. *quaerens orbem novum*, *cui nos imperemus*, *et ipse imperet.* Nonnunquam eadem dictionis parsimonia rem actam quandam declarat, ut non nisi lectoribus rerum non ignaris perspicuus esse possit, v. c. II. 46. *invictum* [*? unicum*] *par consulum*, scil. in contentione de consulatu cum competitoribus; et mox: *consulatus Pompeii et Crassi non honeste* (h. e. per vim) *petitus;* II. 49. *cum Lentulus salva rep. salvus esse non posset*, scil. ob aes alienum gravissimum contractum. Pluribus denique propositionibus una verborum comprehensione concludendis admodum inserviebat patrius sermo, qui afferebat elegantem et frequentem usum participiorum, adiectivorum participii loco usurpandorum, ablati-

vorum absolutorum gerundiorumque; quorum auxilio Velleius egregie est usus.

Etsi vero brevitas dicendi regnat in Velleii opere, auctor tamen ei non ita se addixit, ut, ubi animus commotus orationis angustias respueret, in arctum cogeret sensus: contra, ubi et perspicuitas rei declarandae, et gravitas atque magnitudo rei inculcandae copiam requireret, vim eloquentiae, quae hac re continetur, patefecit. Haec copia inest vel in rebus enarrandis, vel in verbis. Illud genus persecutus est, id, quod caput rei erat, per partes, quae sensus animumque movendi vim habebant, explicando, ut res eo clarius perciperetur atque ponderaretur. Vid. v. c. II. 22. 66. 70. 106. 120. etc. Eadem animi sensus commotio, quae illa progenuit, protulit quoque eiusdem sententiae, quae graviter scriptorem afficiebat, exaggerationem per novam pluresve similes, v. c. II. 14. 22. 28. extr. 89. Pariter in dictione copia ex eodem animi commoti fonte orta est, cumulatis synonymis seu similibus; v. c. II. 6. 52. 103. In aliis locis, ubi uno verbo defungi poterat, abundantiori dictione numeris et perspicuitati consuluit; huic quidem, *vel* adiecto vocabulo, praecedens magis declarante, v. c. II. 27. *ferri gestarique; vel* proprio, tropicam dictionem explanante, v. c. *animum quateret atque terreret*, II. 110. extr. *inescandae illiciendaeque multitudinis causa*, II. 13. *exercitum maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo*, II. 113. *vel* tropico, altero eiusdem generis clariori, v. c. *hirtus atque horridus*, II. 11. *respublica fluens atque procumbens*, II. 16. extr. *vel* proprio, altero graviori, ut, *leges perniciosae et exitiabiles*, II. 18. ita, ut per gradus nonnumquam adscendat, v. c. *oratio, ac vis forensis, perfectumque prosae eloquentiae decus*, I. 17. *vel* effectum declarante, ut, *victi afflictique*, II. 17. *caput pro rostris erectum et ostentatum*, II. 19. *vel* adiuncto participio modum rei declarante, ut, *si nomen usquam stantis maneret Carthaginis*, I. 12. *cognomen virtute partum vindicavit*, I. 13. *urbem excisam aequavit solo*, II. 4. *vel* circumscribendo, ut, *temporum claustra*, I. 17. *os Pindari*, I. 18. *id, super quod adscendi non potest*, II. 53. *praeceptorum disciplinae*, II. 94. *plurimo igne emicans incendium militaris tumultus*, II. 125.

Ad numerum orationis quod attinet, cum Velleius concinnitate membrorum, inprimis in morum notationibus,

sententiis, antithetisque probe consecutus est. Vid. e. g. II. 1. pr. 18. pr. 29. 46. 48. 65. 73. 85. 89. 126. Sed huic concinnitati adversantur nimis longae periodi, disparibus antecedentibus, quibus multarum rerum, ad unum caput pertinentium, ambitum una verborum comprehensione constrinxit, cum consequentibus brevioribus iunctis, vel contrario modo, v. c. II. 18. pr. et med. Ingratum quoque est, deprehendere orationem atque periodos, easque longiores, parenthesibus longioribus discissas, (v. l. l. et II. 13. 28. 58.) quo fit, ut lectori a rerum nexu et summa distracto, iterata lectione, ad initium sit recurrendum. Sed ut illa membrorum periodi ratio dispar excusationem habet in festinatione scribentis; ita dilaceratio haec sententiarum per parentheses condonanda vigori memoriae, res vel temporis, vel causae, vel effecti ratione connexas advocanti, neque minus studio in summa parsimonia et brevitate notabilia plurima complectendi, nihilque, quod lectorum interesset, rebusque intelligendis illustrandisque prodesset, praetereundi. Numeros quoque auriumque sensum offendit nonnunquam vel earundem literarum, et syllabarum, vel similiter sonantium recursus, qui Herelii inprimis elegantem sensum insuaviter affecit in locis II. 20. *Itaque, cum ita* etc. et 35. *inter ultimos interrogatus.* Sed in eiusmodi locis non semper aurium nostrarum iudicium valere videtur, cum, quid veterum pronuntiandi declamandive ratio in his voce viva correxerit, minime pateat. Deinde etiam scriptori, velociter et cum graviore quodam sensu res volventi, nec satis vacanti verbis et numeris, aliquid indulgendum esse videtur et in his, et in iisdem vocabulis post breve intervallum iteratis. Nam Velleio id quoque genus negligentiae obrepsit, (v. c. I. 2. 4. II. 4. 22. 79. 109. etc.) etiamsi saepius facillimo negotio variare poterat dictionem, neque, ut nequiret, dicendi tam inops erat. Nam in rebus simillimis declarandis saepius variandae dictioni operam dedit, v. c. I. 9. extr. II. 13. extr. 50. 68. 88. 89. 105. 110. etc. inprimis in morum et ingenii descriptionibus. Sed praeter excusationem festinationis, supra dictam, fit nonnunquam, ut iam paulo ante usurpato nullum melius aptiusque occurrat. Nonnunquam vero iterationum eiusdem vocabuli culpa grammaticis et librariis, ut in aliis scriptoribus breviter dicentibus, ita in Velleio danda est. Illi enim vel vocabulum modo descriptum, quod animo obversabatur, repetebant; vel interpretationis causa mar-

gini adscribebant, sive vocabulum e contextu animo repetendum, sive integram sententiam, vocabulum vicinum continens, ut II. 7. extr. Quae denique iterationes eiusdem vocis gravitati consulunt, eae per se habent excusationem, adeo laudem, ut I. 12. extr. II. 35. pr. 98. extr.

Fuerunt, qui latinitatem Velleii reprehenderent, tanquam inelegantem et a munditie aevi Augustei recedentem; sed dictione eius cum optimorum scriptorum exemplis comparata, facile refutantur. Alii contra, iique elegantiae arbitri locupletissimi, ut B. Rhenanus, G. I. Vossius et Muretus, Velleium *nulli inter Latinos secundum, castum ac nitidum in dicendo; dictionem eius plane Romanam atque elegantem; historiam ab eo terse inprimis atque eleganter esse explicatam*, iudicarunt; quibus adstipulatur Ruhnkenius.

Quodnam priorum historicorum exemplum exprimere studuerit Noster, idem Ruhnkenius in Praef. sub fin. primus verissime observavit. Etiamsi enim ingenium habebat optimorum auctorum elegantia nutritum, ut adeo eorum sententias, colorem atque ornatum nonnunquam fere expresserit; tamen, deserto Livio eloquentissimo, cui forsitan novitas sua obstitit, Sallustii aemulationi studuisse, ab hoc, ut Ruhnkenii verbis utar, artificium indolis humanae describendae didicisse, huius imitatione efficacem esse et brevitate nervosum, ab hoc denique totum pendere cum in verbis, tum in orationis structura, est manifestum. Sallustius enim omnibus historiarum scriptoribus inde ab Aruntio, Augusti aequali, scriptore belli Punici deperdito, tam mire placuit, ut, in quae hic ultro inciderat, studiose et temere quaererent, et amputatas sententias, verba ante exspectatum cadentia et obscuram brevitatem pro cultu haberent; vid. Senec. Epist. 114. Ex his Sallustii aemulis forsitan et Trogus Pompeius fuit, quem sententiarum et brevitatis studium ad nimium acuminum argutiarumque aucupium abduxit, qui istud genus, Ruhnkenio iudice, ut Ovidius in ligatam, ita in prosam orationem invexit, et Velleio in eo quoque dux fuit atque exemplum.

Addendum quoque est aliquid de chronologia Velleii, eiusque tempora rerum notandi studio. Etiamsi enim oratoriis sensibus et diserti oris sono concinnavit historiam suam praecisam, tamen cuiuscunque facti, vel eius, in

quo rerum summa vertebatur, vel quod praecipua memoria dignum habebat, annos, erudiendi lectores causa, adiecit. Quo in negotio Varronis, antiquitatis Romanorum doctissimi, aeram secutum esse, patet ex I. 8. Sed, ut decet disertum enarratorem, in tempore signando variat, vel consules anni, in quem res memorabilis quaedam incidit, nominans, vel annum talem retro numerans inde a Vinicio, ad quem scribebat, consule, h. e. inde ab anno U. C. 783. vel addens nonnunquam etiam in rebus maximi momenti et praecipua memoria dignis aetatem Urbis. Praeterea, in transitu quoque ad nova rerum capita, eorum tempus, vel breviter repetitis rebus, in idem spatium incidentibus, vel numeratis annis sive ante, sive post rem modo enarratam praeterlapsis, notare solet. Uti vero nobis memoriter narrantibus solet accidere, ut verus annus rei gestae non succurrat, sed nobis fluctuantibus, in eo, qui a vero non multum aberret, acquiescendum sit, adeo memoria decipiamur; ita Velleio quoque, fastos et rerum annales evolvere non vacanti, memoria frustrato, rerum nonnullarum tempus definire accuratius non licuit. Quo factum est, ut annorum numeris notatis, quasi cavens sibi, frequenter addat illud *ferme*, ubique fere obvium, ut nonnunquam numeris, quos vocant rotundos, acquiescat, utque a vero, qui aliunde constat, anno, ubi hoc fiat, non multum aberret. Sed magnam partem numerorum, qui scriptorem erroris arguunt sive in annorum, sive aliarum rerum computo, librariorum, quos nulla alia re magis aberrasse constat, vitio corruptam esse, facili negotio probatur.

Iam habes, benevole lector, opusculi Velleii eiusque virtutum vitiorumque descriptionem, non quidem perfectam, scriptorisque indolem satis explanantem, (nam sensui tuo, familiaritate cum eo contracta, multum relinquendum est;) attamen iudicium tuum de Nostro aliquantum moderaturam. Habuit is inter recentiores eruditos, qui vel virtutes vel vitia eius altius inspexerunt, et laudatores suos, et vituperatores; aequioribus tamen et sapientioribus, iisque longe pluribus, probatus est. Inter Franco-Gallos autem praecipuum admiratorem et felicissimum imitatorem nactus est virum elegantissimum *Henaultum*, lectione Velleii indefessum, et opusculi, *Abrégé chronologique de l'histoire de France* inscripti, et ad exemplum Velleii concinnati, auctorem, Nostri opus *ini-*

mitabile operis historici praecici exemplar vocantem; vid. Memoir. de l'Academie des Inscr. et Bell. Lettr. Tom. XXVIII. pag. 611. seqq.

II.

DE VELLEII INGENIO, MORIBUS ET FIDE.

Opus Velleii vindicat sane auctori primum ingenii quendam vigorem, et in cogitando omnino, et in sentiendo, quidquid in quaque re insit non solum magni, grande, animumque percellens, sed etiam quid pulchri atque honesti, idque cum quodam affectu. Deinde haud inconspicuum est ingenii acumen auctoris, quo, quae multitudinis oculos animumque fugiunt, penitius perspexit, cui vero nonnunquam nimium indulgens ad argutiarum vitia abreptus est. Hanc ingenii vim ipse tam rerum experientia, vel ex antiqua, vel ex sua memoria hausta, quam doctrina, antiquiorum omnis generis scriptorum lectione comparata, nutriverat. Quarum illa quidem sese aperit vel consiliorum, causarum et effectorum perspicientia, vel sententiarum, quibus instruit, sapientia: haec vero elucet ex antiquitatis, sive domesticae, sive exterae, non universae solum, sed etiam in partibus minutioribus, adeo philosophematum, (vid. II. 69. 123.) unde orationis colorem duxit, cognitione, neque minus ex oratione ad optimorum scriptorum vestigia expressa. Ex his omnibus enata quoque est auctoris prudentia tam apte seligendi et componendi historiae suae argumenta, eaque ad commovendos delectandosque lectores enarrandi, sed etiam circumspiciendi de periculo ex opere suo, inprimis e iudiciis de rebus personisque propositis, sibi exorturo, cavendique, ne Tiberium aulicosque offendat atque irritet.

Ad animi vero indolem auctoris quod attinet, hominis sane probi, omnisque honestatis studiosi mores prae se tulit. Odit omne nefas, ac turpitudinem, severaque nota animadvertit in homines magnis morum vitiis et flagitiis infames, in Sardanapalos, Marios, Sullas, Cinnas, Clodios atque Curiones, Antonios Plancosque. Contra in virorum magnorum personis non solum magnas virtutes, publice patefactas, sed etiam mitiores, animi humanitatem et liberalitatem spirantes, in lucem protraxit. Mores et disciplinam Romanam, luxuria, avaritia, potentiae insatia-

bili cupiditate corruptam, indeque bellorum caediumque civilium mala, summa cum detestatione deplorat. Pius est erga maiores atque cognatos, pius erga patriam, pius et gratus erga omnes, qui de se bene erant meriti, inprimis erga Augustum Tiberiumque, qui ad honores ipsum evexerant.

Qui cum animi pii gratique erga bene de nobis meritos sensus facile nos abripiat ad eorum admirationem studiumque, ut cum gravi affectu in laudem eorum effusi extollamus eos, vitia eorum autem vel taceamus, vel obumbremus, vel adeo expurgemus; fieri solet, ut in adulatorum numero habeamur. Idem accidit Velleio, Imperatores suos, quorum beneficiis obstrictus est, admiratione et laude prosequenti. Inde apud doctos in adulationis, et quidem abiectae, crimen incurrit, cum aliorum scriptorum auctoritas hos Caesares, inprimis Tiberium eiusque amicos, quam severissime notaverit. Horum vituperatorum Nostri princeps est *Iustus Lipsius*, et in praefatione et in animadversionibus passim eum carpens. Primus contra eius defensionem suscepit *Ruhnkenius* in praef. editionis suae, deinde maiori cum cura *Iacobsius* in versionis vernaculae Velleii praefamine, denique quam diligentissime *Carol. Morgensternius*, una cum examine locorum de adulatione suspectorum, in *Commentatione critica de fide historica Velleii Paterculi, inprimis de adulatione ei abiecta*, quae editioni nostrae maiori praefixa est.

In adulandi autem studium Velleio vertitur non solum, quod Caesares, domum Augustam, Caesarumque amicos, praeter aliorum historicorum fidem, qui illorum malas artes et nequitiam testantur, vel a vitiis humanis immunes, vel, praetenta ipsis his vitiis honesti specie, humana natura longe superiores ostendat, et, fictis falsis, speciosissima laude exornet; sed etiam quod iniquus sit in eos, qui invisi erant Caesaribus aulicisque, quodque personarum laudem vituperationemve suam ex gratia odioque, quibus aula eos prosequeretur, temperet; v. c. II. 116. 125. — 101. coll. 103. 100. 129. 130. Quam maxime autem offendit Tiberii Seianique, foedissimorum hominum, laus; illius quidem adeo per totam imperii Augusti enarrationem ita dissipata, ut potius Tiberii, quam Augusti, memoria tradatur.

Sed ad diluendum hoc adulationis crimen auctori nostro obiectum, multa in promtu sunt. *Primum* si Vel-

H

leius Caesarum potentiorumque aulicorum laudem adulanter et cum admirationis sensu praedicaverit, id magis seculi, quam ipsius, vitio dandum esse videtur. Etenim omnes fere, qui Romani nominis erant, vel beneficiis Imperatorum obstricti, vel metu dominationis adacti, inde ab Augusti initiis ad infimam adulationem delapsi sunt. Ea quoque est scriptorum poëtarum principum, poëtico quidem spiritu excusabilium, aeque ac prosaicorum per tempora dominationis imperatoriae vox perpetua et ita communis, ut servilis animus, quem istae voces spirabant, vix ab ipsis, vix ab aequalibus sentiretur.

Qui *deinde* penitius intellexerunt illos scriptores, et ipsum Velleium, eos non fugit liberalis quidam animi istorum spiritus, sed prudenti arte mire temperatus. Velleius enim bene multa dedit, in priori maxime operis parte, liberioris spiritus documenta, quibus veri aequique sensum probavit, et a partium studio alienum se praestitit. Cum enim optimatium causae ac partibus addictum se patefecerit, tamen, vel vitiis adversariorum earum partium castigatis, virtutes horum non reticet, potius egregie collaudat; contra in optimatibus etiam mores pravos, temeritatem, saevitiam, impotentiam, aliaque vitia agnoscit et vituperat. Id adeo facere non dubitavit, ubi ad Caesaris et insequentia tempora pervenit, de quibus, ipse post exstinctam libertatem sub unius auspiciis natus, cum prudentioribus sensit, qui rem Rom. ad eam temporum necessitatem esse redactam putarent, ut unius imperium communi saluti quam maxime conduceret. Catones adeo, Brutos et Cassios admiratur, eorumque virtutem, fortitudinem, ingenium, inprimis M. Bruti, insigniter celebrat, fortunamque eorum cum gravi sensu enarrat; (vid. II. 35. 58. 69. 72.) neque tamen, quae vituperanda erant in Catone, reticet, (vid. II. 45. 49.) et percussorum Caesaris ingratum animum atque causam improbat. Caesaris adeo errores et imprudentiam tangit, (II. 35. 44. 45. 56.) neque ea, quae Augusto imputari poterant, et a nonnullis vere imputabantur, silentio praetermisit; vid. II. 66. 74. Sed in his rebus tractandis ea arte usus est, primum ut in adversariis Caesaris nimiam caveret laudem, quamque iis tribueret, eam haud immerita vituperatione temperaret; deinde ut Caesarum errores lenissime tangeret; (vid. II. 35.) tum ut eorum, quae hi deliquerant, culpam in alios relegaret; (vid. II. 50. 56. 66. 74.) denique in his omnino famam iudiciaque aulae sequeretur. Certissimum

enim est, Augustum imprudenter facta Iulii Caesaris improbasse, seduloque cavisse. Sequens ita aulae famam atque iudicia Velleius duces quoque habuit scriptores, maxime poëtas, aevi Augustei; neque unquam sane magis consilii erat, eorum prudentiam imitari, quam sub Tiberii, suspicacissimi et saevissimi hominis, imperio. Huic vero rei se studuisse, inprimis in virorum personis, invisis Tiberio, diiudicandis ipse prodit, (II. 93. 97. 102. 121.) ne igitur dubitandum sit, eum in reliquis etiam ex aulae sententia suam temperasse. Id sane in Seiani laudibus perspicuum est, cuius gratia apud Tiberium florentis tempora cum enarraret, recedendum non erat prudenti scriptori a Principis de hoc homine iudicio, ex indolis morumque eius specie temperato; conf. Tacit. Ann. IV. 1. seq.

Metus sane Tiberii atque aulae rexit Velleium in scribendo, sed non prorsus corrupit ad infimam adulationem, et verae historiae depravationem; potius intendit quam maxime eius prudentiam atque calliditatem, ut, cum semel otium ac silentium, opere suo (incertum, qua ratione ad scribendum compulsus sit) suscepto, fugisset, periculo suo evitato, fidei historicae, quam posset fieri, satisfaceret. Ubi enim ad Tiberii initia pervenit, primum maxime in iis virtutibus laudandis versatur, quas nemo, neque aequalium, neque scriptorum serioris aevi, qui gravissime eum castigant, denegare ei ausus est, v. c. ingenii dotes, virtutem bellicam, res praeclare fortiterque bello gestas, singularem laborum patientiam et officiorum curam, duriorem vitae disciplinam, mollitiei luxuriaeque fugam, prudentiam ducis, humanitatem erga milites, severitatem erga eosdem miti clementia temperatam, modestiam, civilem animum, libertatisque, quantum sub unius auspiciis fas erat, studium. Vid. Sueton. Tib. 18. 24. 26-30. Neque, quae de Seiano praedicat (II. 127. seq.) a veritate abhorrent; conf. Tacit. Ann. IV. 1. seq. Deinde vero cum uterque multas virtutes simulanter fingeret, quarum vanitas postea deprehensa est, Velleius vel pravitatem animi eorum obvelatam, pietate erga Principem praepeditus, haud perscrutatus perspexit, vel perspectam haud aperire, potius, et vulgi specie obcoecati, et aulae Imperatori faventis, iudicia sequi maluit, cum Tiberius, quem sive colebat, sive metuebat, nihil aegrius ferret, quam recludi, quae premeret arcana pectoris; vid. Tacit. Ann. IV. 71. Abhorret igitur Velleius a recentioribus scripto-

ribus maxime eo, quod ille in externa magis rerum specie honesta acquieverit; hi vero, ultimam maxime Tiberii vitam moresque, postea patefactos posterisque traditos, intuentes, nullo periculo tum, cum scribebant, sibi imminente, internos istius sensus animique foeditatem in lucem protraxerint. Tum ne incideret in acta Tiberii vituperanda, utque offensionem, in quam descendendo ad singula facilius incurrere poterat, evitaret, summam tantum imperii eius persecutus est, excusationem huius consilii in viva aequalium memoria habens; vid. II. 126. pr. Ita sane fas erat scriptori multa omittere, multa, quae praeterire periculosum erat, breviter attingere, atque honestatis specie ab aula ipsa praetenta obtegere.

Denique non praetereundum est, oratoriae amplificationi et exornationi, cui Velleius studet, aliquid concedendum esse, ubi adulatoris personam induisse videtur. Illa enim effectum est, ut multa os adulatorium resonent, quibus, ornatu detracto, nil nisi mera veritas subsit.

Neque in vitium verti potest Velleio, quod in Tiberii gratiam iusto iniquior esse videatur erga exteros hostes, inprimis erga Germaniae populos, a Tiberio debellatos, ita, ut eos, qui nunquam Romanis obedierint, armis captis, rebelles dicat, eosdem perterritos tantum, repulsos et dissipatos, pro fractis penitus, victis, atque deditis habeat, omninoque eorum decori multum detrahat. Hoc sane arrogantiae Romanae est, qua omnes scriptores huius populi laborant.

Quae omnia cum ita sint, animus et voluntas eius profecto adulandi vitio ita corruptus non fuit, ut exueret subito veritatis studium, quod in superiori operis parte prodiderat. Idem potius studium in extrema quoque particula e rerum selectu et callida ratione eas tractandi elucet.

In aestimanda igitur Velleii fide voluntas eius vera narrandi in dubium vocari nequit; in quantum vero obsecutus ei fuerit, facile ex eius animi indole, sensibus erga Tiberium et domum Augustam, ex Principis, quem enarrabat, ingenio et moribus, temporumque ex conditione, comparatis aliorum auctorum testimoniis, exigi potest.

Idem vero veritatis studium patet quoque in antiquiori historia tradenda ex ratione quam minime temeraria, qua, quae tradita acceperat, retulerit. Nullius enim,

neque celeberrimi auctoris testimonium temere sequitur; sed potius examinat tradita e rei temporumque ratione, quaeque veritati vel consentanea sunt, vel proxima, amplectitur; cuius rei luculentum exemplum exstat I. 7. Deinde aliorum scriptorum, qui vero eruendo, cum possent, operam nullam dederunt, levitatem castigat, II. 53. Denique in scriptorum de eadem re, eaque non manifesta, discrepantia, ne praecipiti iudicio suo fallat lectores, diversitate sententiarum notata in medio rem relinquit; vid. II. 21. 27. 48. Quae omnia sunt scriptoris probi et veritatis studiosi; neque, talem se in reliquis, quae tradita ab auctoribus retulerit, gessisse, improbabile est, ut in iis, quae a scriptorum adhuc exstantium testimoniis dissona tradiderit, aliorum deperditorum narrationem bene exploratam sibique probatam secutus esse videatur.

Si vero fides Velleii ex vera tradendi facultate aestimanda est, alia sane eius est ratio in antiquiori rerum memoria, alia in aevi sui historia. Ad hanc enim quod attinet, aequalis est rerum gestarum inde a C. Caesaris, Agrippae filii, initiis, (II. 101.) earumque plurimis interfuit. Quas vero res ipse non vidit, eas cognitas habere potuit ab iis, qui temporibus interfuerunt, neque exiguas rerum partes egerunt, v. c. a Viniciis aliisque, qui in bello Delmatico et Germanicis militaverunt, ore traditas. Quo factum est, ut Velleius, his narrandis, multa singularia, quae aliis non innotuerunt, solus referat. Proximorum vero Augusti temporum, quae aetatem ipsius superabant, memoriam pernoscere ei licuit, vel ex eorum, qui rerum tum gestarum socii, adiutores, et spectatores fuerunt, viva narratione; vel ex eorundem talium operibus, v. c. ex Augusti ipsius de vita sua libro, quem laudat II. 59. ex Maecenatis de rebus Augusti opere, ex Asinii Pollionis bellorum civilium historia; vel ex historicis huic aetati proximis, qui has res pertractarunt, v. c. ex Livio, qui ad Drusi Neronis obitum historiam suam persecutus est, et ex Cremutii Cordi, qui sub Tiberio scripsit, (Tacit. Ann. IV. 35.) annalibus. Ex illorum aequalium Augusto, eique deditissimorum operibus haud dubie magna pars laudis, qua principem illum ornat, famaque aulae in Velleii libros promanavit, nonnullaque inde fluxisse videntur, quae apud alios haud tradita, vel aliter, inveniuntur.

In antiquiorum autem temporum memoria fides No-

stri constat ex auctorum, quos secutus est, probitate. Hos autem nusquam monstravit, praeter Catonem, quem de re Italica et aetate Capuae urbis confutat I. 7. et Hortensium, ad cuius annales relegat II. 16. Sed alienum a probabilitate non est, Velleium in rebus *Romanis*, quos in opere suo (II. 9. et 36.) laudat historicos populares, eos habuisse cognitos atque consuluisse, v. c. *Sisennam*, *Coelium Antipatrum*, *Rutilium Rufum*, *Claudium Quadrigarium*, *Valerium Antiatem*, prae ceteris *Sallustium* et *Livium;* illum quidem non solum de Catilinaria coniuratione et de bello Iugurthino, sed etiam de reliquis rebus, quas deperditum illius opus complectebatur. Nam utrumque principem historicorum Romanorum saepius ad verba fere usque expressit. Praeter hos etiam alios auctores, qui rerum aevi sui partes egerunt, et acta a se literis consignarunt, adhibuisse in usus suos videtur, v. c. *Ciceronis* scripta, inprimis orationes, eiusdemque et aequalium epistolas, forsitan quoque et acta tabulasque publicas, saltem ab aliis iam scriptoribus publici iuris factas. Ut enim nonnunquam Ciceronem ipsum expressit, ita quoque in pace cum Mithridate per Sullam facta, (II. 23.) et in Bruti Cassiique edicto, (II. 62.) verba ipsa talium actorum publicorum secutus esse videtur. In *Graecorum* exterorumque autem historia quosnam auctores habuerit Velleius, ipso tacente nusquam apparet in prioris libri parte superstite; qui si totus superesset, coniectura forsitan aliquid assequi liceret. E Thucydide sane, quem Sallustii magnum exemplar (II. 36.) laudat, in Graecorum historia multum proficere potuit; ne tamen eum reliquorum historicorum Graeciae fuisse expertem dicere ausim. Multa quoque rerum Graecarum barbararumque e Trogo Pompeio haurire potuit, et fortasse hausit, attamen non perpetuo. Statim enim ab initio recedit a fama, quam secutus est Trogus de Metaponti conditore. Vid. Addenda ed. nostrae mai. ad I. 1. Ibi enim et aliis in locis passim, ubi a vulgari memoria recedere videtur, aliam famam a bonis scriptoribus servatam Nostrum secutum esse, eruditorum meaque opella demonstratum est; vid. v. c. Ruhnk. ad I. 4. et Add. nostra ad I. 3. pr. etc.

Firmissimum autem fidei Velleii argumentum est perpetuus fere consensus eius cum aliis auctoribus, quos consulere de rebus, quas tractat, fas est, quique memoriam rerum haud vulgarem sibi traditam servarunt. In his

cum Velleio comparandis et editores iam ante me operam suam posuerunt, et ipse in editione paranda denuo hac de re laboravi, nondum usus Cl. Morgensternii diligentia, qui in Commentatione sua supr. laud. hoc in genere multus fuit. Ita factum, ut multis in locis vel malae fidei vel adulationis macula, a Lipsio maxime adspersa, a Velleio abstersa sit, utque, si iniqui esse nolimus, Nostrum in reliquis quoque, quibus desint aliorum testimonia, haud inprobum esse auctorem, iudicandum sit, maxime cum, consideratis temporibus, locis, rebus ac personis, interna, quam vocant, narrationis Velleianae probabilitas emergat.

Videamus denique, quid damni ista fidei suspectae et adulationis criminatio, qua ne apud aequales quidem, et proximi aevi homines, temere iudicantes, caruisse probabile est, eius opusculo attulisse videatur. Vidit hoc primus *Herelius* in *krit. Beobacht. über den Velleius* pag. 7. not. qui inde causam sibi reperisse videtur, cur nomen scriptoris nostri iam inter veteres obscuratum, eiusque opus haud celebratum fuerit. Apud aequales enim, qui aulae auram captabant, haud dubie laus eximia Seiano scelestissimo homini tributa post eius supplicium famae Velleii obfuit; sique inter participes consiliorum istius morte luit, auctorem sane talis encomii una cum opere suo detestati sunt. Alia sane pars aequalium, Tiberio infensorum, sprevit scriptorem Principem detestabilem serviliter adulantem. Neutra pars neque legendi, neque describendi operis cupida fuit. Qui aequius iudicabant, sed pauciores profecto, hi soli occultasse, lectitasse et descripsisse Nostrum videntur, ne in Principis saevissimi suspicionem et invidiam inciderent. Ita inter paucos tantum divulgatum Velleii opus, atque posteris, liberius severiusque de Tiberio iudicantibus, traditum; neque his vel ob adulationem, vel ob veritatis, Tiberii metu corruptae, speciem placere potuit. Ita profecto factum esse videtur, ut Noster infrequentius lectus, descriptus, et nulla dignus memoria sit habitus, etiamsi novam scriptionis formam, virtutibus suis non carentem, invenerit Attamen insequens aevum haud ignorasse eum, docet haud infrequens aliorum, vel in concinnandis historiae compendiis, iisque ieiunis, vel in dictione ingeniosa, arguta, atque intumescente, Velleii imitatio. Inter quos studiosissimum prae ceteris, sed longe inferiorem aemulum habuit Sulpicium Severum. Sed Lucanum quo-

que poëtam dictionem et sententiarum colorem a Nostro mutuatum esse, facile ex utriusque comparatione cognoscitur.

Tali e contemtu, quo laboravit Velleius, eque codicum eius raritate intelligitur, cur, praeter unicum, idque exiguum fragmentum apud Priscian. VI. pag. 706. (*Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.*) nullum aliud repertum sit. Nam fragmentum de Suevorum e Romanis victoria, quod e *Velleii Historia Gallica* excerptum vulgavit Wolfg. Lazius Comm. de Rep. Rom. I. 8. non esse Nostri, sed Galli cuiusdam, qui Caroli M. aetate scripserit, docuit iam, praeter alios, G. I. Vossius de Histor. Lat. I. 24. Conf. Fabric. Bibl. Lat. Tom. II. pag. 22. seq.

III.

DE VELLEII CODICE, EDITIONIBUS, INTERPRETIBUS ET EMENDATORIBUS.

Veterum librorum e naufragio unus tantum Velleii codicum, quorum ab initio, ut vidimus, magna paucitas erat, fortunae beneficio servatus est. Hunc primus invenit *Beatus Rhenanus*, Selestadiensis, vir, sub renascentium in Germania literarum tempora, eruditione, diligentia et fide praecipuus, et veterum libris proferendis et emendandis haud infelix. Latebat Velleii opus usque ad annum 1515. in pluteis Bibliothecae coenobii Benedictinorum Murbacensis, in superiori Alsatia siti. Praeter hunc codicem nullus alius repertus est. Nam neque Mediolanensis ille, cuius nanciscendi spem Georg. Merula Rhenano moverat, neque is, quem Labbeus Biblioth. Nov. Mss. in bibliotheca quadam, libro priori integro, inventum memorat, unquam in lucem protracti sunt.

Quae codicum Velleii iactura in tantum dolenda est, in quantum Murbacensis iste liber mutilatum et depravatum Velleium nobis tradidit. Nam ab initio et fine mutilus erat, in medio plurimas habebat lacunas, longe maximam libro I. medio, foedissimisque vitiis ac corruptelis scatebat. Incidisse enim videtur in hominum incuriosorum et insciorum manus, qui vel a situ eum non defenderent, vel folia quaedam a fronte et e medio, nescio quos in usus, exsecarent. Praeterea alia accessit im-

proba manus, quae velut membranam tentatura, an, literis expunctis, superscribi posset, in fine nonnulla erasit. Lacunosus etiam erat tam versiculorum, quam verborum omissionibus frequenter obviis, quae vel librariorum, sive Murbacensis, sive antiquiorum, negligentiae, vel eorundem hominum studio lacunas vetustioris exempli in suo, ne mutilus videatur, occultandi debentur. Mendosissimus denique erat, tot et tanta corruptelarum prodigia, quot et quanta unquam in uno codice scriptoris vetusti deprehenduntur, abundantissime referens. Nam descriptus fuit ab homine indoctissimo, qui ne verbum quidem intellexit, negligentissimoque, qui laboris pertaesus, festinanti manu munere suo defunctus est. Attamen ex antiquiori quoque exemplo, unde Murbacensis liber exscriptus est, quin etiam ex longe antiquioribus, multa vitia ad recentissimum usque sunt propagata.

Sed uti haec damna aliorum Velleii codicum auxilio resarciri nunquam posse graviter dolendum, ita quoque ipsius codicis Murbacensis iactura acerbe ferenda est. Is enim iniquissimo fato, postquam Rhenani cura Frobenii typis exscriptus erat, prorsus disperiit. Nemo enim insequentium editorum librum manu exaratum consuluit, ut post exscriptum Velleium, quod haud raro fiebat in libris typorum notis expressis, velut inutilis abiectus esse videatur. Nam postea in Bibliotheca Murbacensi repertus non est a Montfauconio, in Biblioth. Tom. II. pag. 1175. codices huius coenobii recensente. Neque Ruhnkenio, in editione Velleii paranda hunc librum vetustum per amicos Alsatos indaganti, ullum eius vestigium oblatum est.

Hunc codicem Murbacensem Rhenanus, ut operis traderet, ab amico quodam, sed properanter et intelligenter (vid. Rhen. Dedicat.) munere suo fungente, describi curavit, et quinque per annos, dum spes melioris libri nanciscendi, per Merulam mota, affulgebat, ineditum apud se retinuit. Cum vero ederet, operae pretium haud duxit, (nam critica tum ars adhuc erat in incunabulis) ea, quae Critici hodie de libro manu exarato scire interest, referre, nisi paucissima. Neque Burerius, de quo mox dicemus, editionis primae ad codicis normam castigator, libri vetusti diligentem descriptionem dedit; tamen in notis ad singula scriptoris loca passim co-

dicis habitum, literarum ductus, puncta et correctiones notavit.

Quae igitur de codicis Velleii indole ex testimoniis Rhenani Bureriique, et coniectura in auxilium vocata constant, sunt fere haec. Fuisse eum *membranaceum* testatur Rhenanus; sed *vetustate*, maxime in fine, ita *arrosum*, ut vix, quid scriptum fuerit, appareret, refert Burerius in notis ad capita extrema. Deinde *literis minusculis scriptum*, *atque ex tali transscriptum fuisse*, patet *cum* ex vitiorum a librario commissorum generibus, quae non nisi ex scriptura minuscula originem trahere potuerunt, scilicet ex literis et vocibus ob similitudinem minuscula forma scriptarum permutatis; ex literis et vocibus similibus a vicinis sive extritis, sive additis; et ex erroribus, e compendiis scribendi in minuscula scriptura solennibus enatis; *tum* ex Burerii testimonio, scripturam literae *a* per *cc*, in libro Murbacensi obviam, ad II. 29. §. 5. referentis: quamquam nonnulla quoque sint vitia, quae ex maiuscularum permutatione in transscribendo e vetustiori libro talibus literis exarato facta, ortum habuisse videantur. Tum non continua serie, sed *vocibus disiunctis* scriptus erat; quod apparet e lectione codicis a Burerio notata, vocabulorumque syllabas perverse vel separatas, vel iunctas exhibente. Porro *absque punctis et distinctionibus* fuisse testatur Rhenanus; at Burerius saepius notavit interpunctionem libri sui, quam Rhenani editio deseruerat. Neque caruit in vocibus maxime obviis facilioribusque intellectu *compendiis scribendi*, quae retulit tum editio princeps, tum Burerii adnotatio. *Orthographiam* autem libri Murbacensis *singularem*, *pravam* et *inconstantem* tradiderunt iidem Rhenanus atque Burerius; de qua duplex *ii* simplici litera, ut in *Pompei*, *consili*, scriptum notabilissimum est. *Lacunosum* fuisse, supra iam dictum est; sed *glossarum marginalium* nulla vestigia observavit Burerius, quamquam eas mature in vetustiores codices irrepsisse, et in Murbacensem se propagasse, vel a librario Murbacensi e suo exemplo intrusas esse, iure suspicantur Critici. Denique *correctionum*, non quidem perpetuo, sed in locis fortuito occurrentibus factarum vestigia deprehendit Burerius, v. c. literas superfluas sive erasas, sive puncto deletili superimposito damnatas, correctionem interlinearem, emendationem marginalem, eamque veram, punctum divisibile, inter voces disiungendas superne interpositum.

Corruptelarum autem lectionis sunt innumera, quorum potissima paucis enarrare fas erit. Insunt et in vocum, syllabarum literarumque vel ob similitudinem ductuum, vel ob scribendi compendium, male a librariis explicitum, permutationibus; et in earumdem aut omissionibus, sive temeritate librarii, sive aberratione oculorum ad vicina similia, sive prava syllabarum disiunctione factis; in literarum et verborum transpositionibus; in verbis ob aberrationem oculorum sive ad praecedentia, sive ad subsequentia iniquo loco aut repetitis, aut occupatis; in compendiosa scriptura perverse intellecta atque explicita; in vocabulorum syllabis vel prodigiose disiunctis, vel copulatis; in nominibus propriis pro appellativis, et contra, indocte habitis et monstrose corruptis; ut taceam alia singularia, et quae interpunctione neglecta vel perversa peccavit librarius. Quorum vitiorum exempla omnibus fere paginis occurrunt.

Quibus vero sanandis cum aliorum librorum scriptorum ope destituti essent eruditi, ad coniecturam solam confugiendum erat, qua ut restitueretur manus Velleii, editores et interpretes inde a seculo XVI. ad hodiernum usque diem laborarunt.

Iam recenseamus viros doctos, qui acumine et eruditione sua de Velleio emendando bene meriti sunt. *)

*
* *

1520 *Editio princeps* e codice Murbacensi, vel potius ex apographo huius libri non satis diligenter facto expressa, prodiit sub indice: *P. Vellei Paterculi Historiae Romanae duo volumina, ad M. Vinicium Cos. progenerum Tiberii Caesaris, per* Beatum Rhenanum, *Selestadiensem, ab interitu utcunque vindicata.* In calce: *Basileae in aedibus Ioannis Frobenii mense Novembri. Anno M.D.XX.* fol. min. Quae editio, credo, ob exemplarium penuriam, emendi cupidis non sufficientem, mox iterata est. Nam Ruhnkenio ad manus erant duo eius exempla, quorum discrepantiam ad II. 67. et 78. extr. notavit; quae an pluribus locis a se recedant, non

---

*) Indicem hunc qui sequitur edd. Vell. quivis facile agnoscet multis locis a me locupletatum esse. Fr.

dum constat. Utraque autem editio fluxit ex apographo codicis per Rhenani amicum negligenter facto, quod editor quidem deinde cum libro scripto contulit. Nam hoc inspecto facillimum erat multa vitia corrigere, quae Rhenanus, vel in ipso textu, vel in notis marginalibus, nonnunquam satis feliciter, adeo ut codicis lectionem assequeretur, coniectura sola sanare tentavit. Quae autem deliquerat scriba Rhenani, isque ipse, codice haud comparato, neglexerat, emendavit *Io. Alb. Burerius*, qui, dum liber Murbacensis apud Frobenium adhuc erat, hunc diligentissime cum editione a prelo recenti contulit, et minutissimam discrepantiam lectionis, syllabarum, literarum, punctorum, et quidquid codex sive corrupte, sive bene, sive clare, sive obscure, vel a prima vel a correctrice manu oculis obiiciebat, nullo amore libri sui nullaque invidia Rhenani ductus, summa fide et religione notavit. Quae omnia, una cum suis coniecturis, quas diligenter a codicis lectione distinguit, ad calcem editionis primae adiici curavit. Etiamsi vero Rhenanus et Burerius haud pauca correxerunt, tamen magnam emendationum faciendarum messem insequentibus editoribus Velleii reliquerunt. [Cfr. etiam Eberti Lexicon Bibliograph. Vol. II. pag. 1019. n. 23470.]

Proximae editiones principem illam maximam partem sequuntur, non tamen prorsus nihil, quamquam rarius, tentantes.

1525 *Iuntina*. 8. cum Iustino et Nepote. *P. Velleii Paterculi historiae Romanae duo volumina nuper reperta diligentissimeque excusa.* In fine: *Florentiae, per heredes Philippi Iuntae Anno domini* 1525. — Hac editione, primum collata a Ruhnkenio, nonnunquam non solum codicis lectio, sed etiam Rhenani et Burerii, ipsiusque Iuntae, quamquam paucissimae, coniecturae receptae sunt, sed iudicio recto non ubique adhibito.

1532 *Avenionensis*. fol. curante *Ant. Bonhommaeo*, a nemine fere editorum, praeter Schegkium, propter raritatem collata. Pressius sequitur editionem primam, nonnulla tamen corrumpens, paucissima emendans. [Ebert. Lex. Bibliogr. n. 23471.]

1538 *Parisiensis Vascosani*, quae adhaeret Appiano Alexandrino ex Candidi versione Latine excuso Parisiis

1538. fol. — Huius editionis lectionem variantem Ruhnkenius etiam primus dedit. Vascosanus vero pluribus in locis, quam priores, editionis primae textum tentavit, non tam priorum iudicia, quam sua, sequens, omninoque lectioni faciliori reddendae studens. Nec infelix in emendando Velleio insequentium editorum bonas verasque coniecturas occupavit.

Novam vero quasi faciem induit Velleius *editoris Basileensis*, ignoti quidem, sed perdocti et acuti hominis cura. Ab hoc recensitus Noster adiectus est editioni Scriptorum Historiae Augustae, antea an. 1517. ab Erasmo curatae, nunc repetitae sub indice:

1546 *Vitae Caesarum, quarum scriptores hi: C. Suetonius Tranquillus, Aelius Spartianus* etc. *Annotationes D. Erasmi Roterod. et Bapt. Egnatii in vitas Caesarum. Accesserunt in hac editione Velleii Paterculi Libri II. ab innumeris denuo vendicati erroribus. Basileae, apud Frobenium.* fol. Qui titulus male inspectus et intellectus est ab iis, qui hanc editionem, Erasmum, an. 1536. iam defunctum, Velleii castigatorem fingentes, *Erasmicam* vocarunt. Quisquis vero fuerit hic emendator Basileensis, [vid. supra praefat. Ruhnk. pag. XV.*)] is sane experientia librorum mstorum et vitiorum librariis solennium, antiquitatis cognitione, dictionis elegantioris peritia, et ingenii acumine instructus, inter reliquos editores fere plurimum ad Velleium emendandum contulit; sed ingenii sui impetum magis, quam priorum iudicia, secutus, in effrenatam audaciam corrigendi incidit, ut, quod ab omnibus intelligi posset, dandum ratus, vehementiori medicina et saeviori manu in ulceribus sanandis uteretur. Ita factum, ut prope novum et a Rhenaniano diversum Velleium protruderet. Sed cum, si minus manum Velleii, certe tamen, quod intelligi posset, exhiberet, editio haec Basileensis cupide arrepta; Rhenaniana autem, tot ulceribus scatens, neglecta est. Itaque Basileensem hanc recensionem repetierunt sequentes editores ad Aldum Manutium usque.

1552 Velleius, una cum Floro a Io. Camerte recensito,

Sexto Rufo, Messala Corvino et Eutropio. *Lugduni, apud Seb. Gryphium.* 12.

1560 C. Velleii Paterculi historiae Romanae Libri II. cum eodem Floro etc. *Parisiis, apud Hieron. Marneuf.* 12. s. 16.

1568 Velleius, inter Historiae Romanae scriptores, ab *Henrico Stephano* editos, praefixis Car. Sigonii Fastis consularibus, *Parisiis.* 4 Voll. 8. quorum in primo Velleius subsequitur Sigonium.

Post hos de Velleio, non quidem edendo, sed emendando, meriti sunt *Car. Sigonius*, coniecturis suis in Fastis consul. et in notis ad Livium propositis, et *Claud. Puteanus* (du Puy) Parisius, qui animadversiones suas cum Aldo Manutio, nepote Aldi, editionem Velleii paraturo, communicavit. Is Aldus utriusque emendationes, auctoribus non nominatis, Puteano quidem rarissime, pro suis venditavit. Quod cum indigne ferret Puteanus, sua sibi vindicaturus, coniecturas suas collectas edere paravit. Sed morte cum praereptus esset, primum emissae in lucem sunt in editione Velleii, Tacito adiuncta, Parisiis 1608.

1571 *C. Velleii Paterculi historiae Romanae ad M. Vinicium Cos. Libri II. ab* Aldo Manutio, *Paulli F. Aldi N. emendati, et scholiis illustrati. Venetiis, in aedibus Manutianis.* 8. — Is primus editionem Basileensem deseruit, et antiquam lectionem editionis pr. restituere tentavit; in quo tamen nulla certa lege et prudentia usus est. Textus enim Velleii temere conflatus est ex lectione et codicis, et editionis primae, eaque depravata, et Iuntinae, cuius vitia typographica adeo repetiit, et editionis Basileensis, in locis quidem vexatis, et ex Burerii nonnumquam et suis ipsius coniecturis, raro felicioribus, nonnumquam temerariis, adeo erroribus. In notis alias, plerumque ineptas atque indoctas coniecturas, ab aliis deinde merito castigatas, proposuit. Tamen inter has felicia quoque inventa protulit. Praeter annorum numeros de nominibus propriis restituendis maxime meritus est. Velleio explicando etiam, sed obiter et parce, operam dedit. Denique ei debemus *Petr. Delbenii*, docti et acuti adolescentis, coniecturas, licet paucissimas.

1588 Velleius, cum diversis locorum scripturis, in Tomo

I. Scriptorum historiae Rom. a *Frid. Sylburgio* editorum *Francofurti ap. Wechel.* fol. — Textum a typographorum Iuntinae et Aldinae vitiis purgatum, et editionis pr. et codicis lectione revocata, Basileensisque editoris correctione prudentius recepta, emendatiorem dedit Sylburgius: ipse vero de scriptore castigando parum meritus est.

1589 *Iac. Schegkius* Velleium *a se recensitum cum notis Aldi et suis* edidit *Francofurti apud Wechel.* 12. quae editio est rarissima. Is editione Rhenani, Bonhommaei, [cf. ed. an. 1532.] Basileensis, Aldi, et coniecturis Sigonii, Puteani, Lipsii et Ursini usus, textui modeste purgando et emendando studuit, rarius autem ipse pro modestia sua, qua Lipsio se admodum probavit, in notis aliquid tentavit. Studuit quoque et dictionis et rerum interpretationi.

1590 *Valent. Acidalius*, Witstockiensis, in itinere per Italiam facto, Schegkianam editionem nactus, Paterculum emendandum aggressus est, eumque *recensitum cum Velleianarum lectionum libro* edidit *Patavii apud Paul. Meiettum.* 12. — Acidalius, homo doctus et acutus, in scriptis libris legendis exercitatus, textum Schegkianum passim priorum Criticorum coniecturis, nonnunquam et suis, quarum certus erat, emendare conatus est. Inprimis non solum editorum vitio obtrusa Velleio, sed etiam alia spuria et suspecta expunxit. Plura vero egregie inventa, quibus Lipsium adeo occupavit, et optimis Criticis ingenium suum et doctrinam probavit, contulit in medium, laborans maxime de dictione Velleiana restituenda et illustranda.

Acidalium excepit inter editores Paterculi

1591 *Iustus Lipsius*, vir magnae sagacitatis, sollertiae et eruditionis, praeclari Critici exemplar, in Nostro emendando se ipso quasi superior. Is emendationibus compluribus in prioribus scriptis antea propositis, et Velleio publice auditoribus exposito, in lucem emisit eum h. a. *animadversionibus suis castigatum*, *typis Raphelengii.* 8. adiectis a Raphelengio variis lectionibus, ex Aldi et Schegkii editionibus notisque excerptis, et coniecturis ex Lipsii docentis ore exceptis: quae editio saepius dein repetita est. Omnes vero editiones Lipsianae non textum ab editore recensitum, sed potius Aldinum

exhibent; at in animadversionibus post editorem Basileensem fere plurima, et quidem desperatissima loca, varia ope et arte, mira felicitate sanavit. Eminet Lipsius inter reliquos Velleii emendatores lacunas ab ipso primum observatas bene explendo, et scriptori passim acumen suum reddendo. Plurimas emendationes ex rerum historia, a vestigiis tamen codicis haud recedens, hausit; omnes eruditionis suae copia firmare conatus est. Idem post Aldum numerorum corruptelis sanandis iterum operam dedit. *Raphelengii* autem, qui priores edd. haud accurate inspexit, fides et sollertia parum laudis meretur, ab ipsoque Paterculus parum profecit.

1594 C. Velleius Paterculus, cum Aldi Manutii scholiis, Iusti Lipsii animadversionibus, Iac. Schegkii notis, Vinc. (*sic*) Acidalii variis lectionibus. *Lugduni.* 8. — Conf. an. 1602.

Post Lipsium *Fulv. Ursinus* de Paterculo meritus est, non quidem edendo, sed notulis eum castigando, quas

1595 *Fragmentis Historicorum Rom. Antwerpiae.* 8. in Velleium aliosque historicos subiecit; quarum nonnullas iam in opere *de Familiis Rom.* 1577. proposuerat. In nominibus propriis, quorum multa prodigiose corrupta editor Basileensis, Aldus et Lipsius reliquerant, restituendis praecipue feliciter versatus est, quippe qui veterum titulorum et numorum usu exercitatus erat atque adiutus. Reliqua parca manu et sparsim tantum tentavit.

1596 C. Velleius Paterculus. Iust. Lipsius recensuit. *Apud H. Commelinum.* 24. sine notis. Cf. supr. ad an. 1591.

1600 *Antverpiae.* 4. *ex officina Plantiniana, apud Io. Moretum.* Post Tacitum, a *I. Lipsio* postremum recensitum.

1602 *Francofurti, ex offic. Palthoni.* 12. quam pro iterata Lugdunensi Gallica an. 1594. habet Burmannus. Textum exhibet Aldinum cum depravationibus omnibus et operarum vitiis.

1607 Velleius, cum notis *Lipsii*, additus Tacito. *Antverpiae, apud Io. Moretum.* fol.

— Aldinum textum, quem Lipsii editiones revocaverant, deseruit iterum *Ianus Gruterus*; Sylburgii, Schegkii, Acidaliique exemplum, non tamen per omnia secu-

tus, sed suo potius indicio usus scriptorem ad codicis et editionis primae fidem restituere conatus est. Edidit Paterculum *cum eruditorum variorum notis atque suis*, *Francofurti*. 1607. 16. Ipse pauca tantum vere emendavit, potissimum, quod obtrusum scriptori videbatur, resecando; cui sanandi rationi plerumque nimium ac temere indulgebat. Annotatio autem reliqua in politica et ethica expositione potissimum versatur. Ceterum primus Velleii opusculum in capita distinxit.

1608 Velleius, cum not. varr. Rhenani, Burerii, Manutii, Schegkii, Lipsii, Ursini, et (quae primum prodiere) Claud. Puteani, additus Tacito a *Car. Auberto. Parisiis, apud Chevalier.* fol. Vid. supr. post an. 1568.

1609 Ex rec. *Iani Gruteri*, inter Scriptores historiae Rom. Lat. a *Petr. de la Riviere* editos *Aureliae Allobr.* s. *Genevae.* fol. et mox

1611 Inter Scriptores historiae Augustae min. a *Grutero* ipso curatos *Hanoviae.* fol.

1614 Cum annotatt. *Lipsii. Manachii.* 12.

1615 In Epitomis historiae Rom. *ex offic. Plantiniana Raphelengii.* 16.

1620 P. Velleii Paterculi historiae Rom. libri II. ex recensione et cum scholiis *Auson. Popmae. Franequerae.* 12. — Textum exhibet praviter recensitum, at notis non contemnendis, quae chronologica et historica explanant, instructum.

1623 In collectione Scriptorum historiae Rom. Lat. Genevensi, repetita ex ed. an. 1609. fol.

1627 Cum Tacito *Lipsii. Antverpiae.* fol. — Repetitio ed. 1607.

1630 Inter historiae Rom. Epitomas. *Amstelodami, apud Io. Iansson.* 16.

1632 Inter historiae Augustae Scriptores Lat. minores a *M. Zuerio Boxhornio* editos *Lugduni Bat.* 5 Voll. 12. — Is textum fere repetiit eundem, quem Popma novissimum dederat, plurimis insuper typothetarum erroribus scatentem. Notulas adiecit paucas, easque tumultuarie conscriptas.

Plus profecit Paterculus a *Gerardo Vossio*, qui lectionem antiquam religiosius revocavit, religioseque vestigiis lectionis antiquae insistens, modeste bonas emendationes et doctas protulit, scriptorisque verba

et res traditas passim bene explicuit. Prodiit eius editio hoc titulo:

1639 *M. Velleii Paterculi historiae Romanae quae supersunt, cum notis* Gerardi Vossii. *G. F. Lugduni Bat. ex officina Elzeviriana.* 12. Quae editio ita placuit, ut saepius in Belgio et Germania repeteretur.

Vossium secuti sunt editores, qui priorum Criticorum coniecturis ad textum Velleii constituendum frequentius usi sunt, quorum primi fuerunt *Io. Henr. Boeclerus* et *Nic. Heinsius.* Ille quidem typis exscribi curavit Paterculum

1642 *Argentorati.* 8. cum notis partim verba et res illustrantibus, partim praecepta vitae et artis civilis exhibentibus, una cum Characteribus politicis et Diss. de Amnestia, nec non cum Indice rerum et Latinitatis ab ipso confecto, qui instar sit Clavis Velleianae. Repetita est haec editio ibid. 1663. et 1682. sed omissis iis, quibus redundabat prior, et textu, ut prae se ferebat Boeclerus, puriori; in quo constituendo recipiendum esse putavit, quidquid boni et veri a prioribus editoribus ad sananda vitia codicis et editionis pr. prolatum esse sibi videbatur. Itaque ab omnibus, (a Lipsio longe plura,) nonnunquam nimis fidenter, nec critico acumine ductus, recepit. Ipse paucissima modo tentavit.

Quae subsequuntur editiones usque ad Heinsianam 1678. vel ex antecedentibus repetitae sunt; vel si novi quid in iis adlatum, nihil tamen eo ad emendationem, ad interpretationem parum profecit Velleius.

1644 C. Velleii Paterculi historiae Romanae libri duo, cum annotationibus *Aegidii Lacarri. Parisiis.* 12. — Nullius momenti dicitur Burmanno.

1647 In historiae Romanae Epitomis. *Amstelodami, apud Ianssonium.* 16.

—— Ex emendatione *Iusti Lipsii. Parisiis, apud viduam Io. Libert.* 12.

1649 Inter historiae Rom. Epitomas, a *Nic. Blancardo* editas *Lugduni Bat.* 12.

1653 Ex recensione *Gruteri*, in Tom. I. Scriptorum historiae Romanae Lat. *Genevae, per Sam. Chouet.* fol.

—— Cum notis *Ant. Thysii*, et selectis variorum, *sed*

misere detruncatis et foedatis, Lugduni Bat. ex offic. Franc. Hacke. 8.

1654 *Lugduni Bat. apud Elzevir.* 12. cum notis *Ger. Vossii.*

1658 *Parisiis.* 8. curante *N. Taverniero.*

1663 *Boecleri* II. emendatior. *Argentorati.* 8. Conf. an. 1642.

—— *Christoph. Adami Ruperti* Observationes ad C. Velleii Paterculi historiae Rom. libros II. adiectae eiusdem Dissertationibus ad Valerium Max. *Norimbergae.* 8. — Ruperti opera potissimum versatur in Velleio ad usus ethicos et politicos advocando, praecepta huius generis exemplis historicorum et sententiis auctorum similibus conferendis.

1664 *Amstelodami, apud Elzevir.* 12. cum notis *Ger. Vossii.*

1668 Tacito *Lipsii* additus. *Antverpiae, apud Plantin.* fol. — Repetitio ultima ed. 1607.

—— Cum notis selectis variorum et *Ant. Thysii. Lugduni Bat. ex offic. Hackiana.* 8. — Repetitio ed. 1653. [quae repetita est etiam a 1659. vid. Ebert. n. 23476.]

1675 C. Velleii Paterculi historiae Rom. libri duo. Interpretatione et notis illustravit *Rob. Riguez* e Soc. Iesu, in usum Delphini. *Parisiis, apud Freder. Leonard.* 4.

1678 *C. Velleii Paterculi quae supersunt.* Nic. Heinsius *recensuit et castigationum libellum addidit. Amstelodami, apud Elzevir.* 12. — Is in tractandis poëtis Latinis ut felicissimus erat, ita in Velleio emendando poëticae rationi, quae familiarissima ei erat, quam plurimum indulsit. Neque tamen fieri poterat, quin Heinsianum ingenium sagax, critica arte bene exercitatum, et Ovidii acumina avide captantis, lectione satis nutritum, in scriptore ingenioso et acuto multa recte, eleganter et scite emendaret. In textu Velleii constituendo a Boeclero, partim antiquam lectionem diligentius revocando, partim plura priorum editorum bene inventa, adeo et sua, recipiendo, recedit. In Castigationibus autem Criticum solum egit; sed crisis ipsa adhibita in explorandis et firmandis suis aliorumque coniecturis, multa quoque attulit, quae explicandae dictioni maxime inserviunt. In iisdem quoque alio-

rum eruditorum popularium coniecturas ineditas, ut *Ortuini*, *Munckeri*, *Perizonii*, *Cuperi*, publici iuris fecit. Post editum Velleium ad marginem exempli sui multa loca tum retractavit, tum novis animadversionibus auxit; quas curas posteriores deinde Burmannus cum Velleio suo edidit.

1682 *Boecleri* III. *Argentorati.* 8. — Repetitio ed. 1663.

1687 *Francofurti.* 8. cum notis *Ger. Vossii.*

1693 C. Velleii Paterculi quae supersunt, cum variis lectionibus optimarum editionum, doctorum virorum coniecturis et castigationibus, et Indice locupletissimo. Praemittuntur Henr. Dodwelli Annales Velleiani. (Cura *Ioannis Hudsoni.*) *Oxoniae, e theatro Sheldoniano.* 8. — Textus expressus est ex ed. Heinsiana.

1703 Cum notis *Vossii. Hanoverae.* 12. et *Francofurti.* 12.

1707 Cum notis *Christoph. Cellarii*, et indice rerum verborumque. *Lipsiae, apud Fritsch.* 12. — Is textum Heinsianum ita exprimendum curavit, ut ipsas Heinsii coniecturas complures, interdum temere captas et dubias, reciperet. Notae leviter sunt corrasae.

—— Cum notis *Christ. Iunkeri. Francofurti et Lipsiae.* 12. — Nullius pretii editio.

1710 *Lemovici.* 8. cum versione Gallica.

1711 *Hudsoniana* repetita *Oxoniae.* 8. cum annotationum libello.

1712 Cum *Io. Georgii Walchii* commentt. ad modum Minellii. *Lipsiae.* 12.

1713 Cum variis lectionibus et Indice copioso, cura *Mich. Maittaire. Londini, ex offic. Iac. Tonson et Io. Watts.* 12. — Nitore potius, quam ingenio et eruditione adhibita, commendatur.

1714 *Parisiis.* 8. cum notis *Iusti Lipsii.*

1717 Cum *Io. Georg. Walchii* comm. ad modum Minellii. *Lipsiae, ap. Weidmann.* 12. Repetitio ed. 1712.

1718 *Londini.* 12. recusa ed. *Mich. Maittaire.*

1719 *C. Velleii Paterculi quae supersunt ex historiae Romanae voluminibus duobus, cum integris scholiis, notis, variis lectionibus, et animadversionibus doctorum, curante* Petro Burmanno. *Lugduni Bat.* 8. — Repetita est haec editio post Burmanni obi-

tum eodem loco 1744. cum notis novis, quas margini editionis suae adscripserat, in quibus etiam novas eruditorum coniecturas, quae ei deinde innotuerant laudat, v. c. *Warburtoni*, nullius fere pretii, *Eruditi*, qui in *Actis Erud. Lips.* 1721. Burmannianam editionem diiudicavit, et *Christii* in *Noct. Acad.* Spec. I. Burmannus ipse ab editione prima, ubi tolerabilis lectio sibi videretur, haud recessisse se profitetur, non tamen abstinuit se a recipiendis priorum Criticorum, Basileensis editoris maxime, coniecturis, ubi vitium editionis illius manifestum erat. In notis et lectionem antiquam priorumque inventa sub examen vocat, et novas, in quibus tamen acumen saepius desideratur, emendationes profert, et dictionem pariter ac res passim explicat. Neque tamen Paterculus omnino eius ope destitutus est; nam et bonas emendationes, quamvis pauciores, in medium protulit.

Severum censorem invenit Burmannus *Thom. Wopkensium*, qui in *Lectionibus Tullianis*, deinde in *Adversariis criticis in Velleium*, quae expressae sunt in Misc. Obss. Vol. VIII. [item in Wopk. Adversar. Crit. a me ed. Vol. II. pag. 67. et seqq. cf. ibid. pag. 435. et seqq.] acerbe eum vellicavit, cuique Burmannus, iracundia exacerbatus, respondit in Misc. Obss. Vol. IX. Neque haec acris contentio, sive ad crisin, sive ad interpretationem Paterculi quod attinet, sine fructu fuit. Dedit enim nobis, praeter alia, Wopkensii coniecturas. Sed multo maior sane ille fructus fuisset, nisi utriusque aciem animus graviter perturbatus praestrinxisset.

Aequiores iudices nactus est Burmannus in Germania, quos paulo ante nominavimus; quorum alterum, qui in Actis Erud. Lips. 1721. Burmanni operam diiudicavit, *Cortium* fuisse suspicatur Ruhnkenius. Is, pariter atque *Christius*, nonnulla quoque Velleii loca critica manu tentavit.

Sub idem fere tempus prodiit *Io. Schefferi liber ἀνέκδοτος Adversariorum in Velleium* in Misc. Obss. Vol. VIII. et IX. Sed Schefferus laborat libidine quadam emendandi, quae depravata non sunt, neque in coniecturis proferendis felix est.

1721 *Edinburgi.* 8.

1723 In Tom. I. Epitomarum historiae Rom. duobus voll. edit. *Florentiae.* 8.

1725 *Londini.* 12. repetita ed. *Mich. Maittaire.*

1726 *Parisiis. ap. Io. Barbou.* 4. recusa ed. *Rob. Riguez* in usum Delphini.

1730 Eadem *Londini, apud W. Innys* 8.

1731 Cum notis Germ. *Sinceri. Marburgi, ap. Krieger.* 8.

—— Cum notis Iunkeri. *Coburg.* 8.

1737 Cum not. *Sinceri. Giessae.* 8.

1743 seqq. In Tomo II. Scriptorum Latinorum veterum historiae Rom. edente *Bennone Casp. Haurisio. Heidelbergae.* fol. c. figg.

1744 *Burmanniana* II. auctior. *Lugduni Bat. ap. Sam. Luchtmans.* 2 Voll. 8. — Conf. an. 1719.

—— *Londini.* 12. repetita ed. *Mich. Maittaire.*

1746 *Parisiis.* 12. *ap. Mich. Steph. David*, accurante *Steph. Andr. Philippe.*

1752 Ex editione *Burmanni* fideliter expressa. *Glasguae, in aedibus academicis excudebant Robertus et Andreas Foulis.* 12. — Elegans editio.

1754 *Parisiis.* 12. Eadem cum ed. 1746. mutato tantum titulo.

1756 Curante *Io. Petro Millero, Berolini, sumtibus A. Haude et I. C. Speneri.* 8 min. [Cf. Veesenmeyer in libro 1826. edito: *Bibliograph. u. biograph. Analekten zu d. Litt. der alten gr. u. lat. Schriftst.* pag. 65.]

—— Cum notis *Burmanni* et variorum. *Roterodami, apud Dan. Beman.* 8. [Vid. Ebert. n. 23481.]

1762 *Halae, sumtibus Orphanotrophei.* 12.

—— ex recensione et cum commentario perpetuo *Io. Frid. Gruneri. Coburgi, apud Ahl.* 8. — Hanc ed. Grunerus maximam partem ex apparatu editionis Burmannianae concinnavit. Neque tamen Burmanni ve-

stigia in constituenda textus lectione pressit, sed ad lectionem editionis pr. saepius, quam codicis, (Burerium enim, Burmanni iudicio praeoccupatus, sublestae fidei testem habet,) recurrit, et in recipiendis aliorum emendationibus suum secutus est iudicium, quod nonnunquam Ruhnkenii sententiam congruentem postea invenit. Eundem Ruhnkenium, huius editionis ignarum, occupavit vel in nonnullis, quamvis paucioribus, locis sua coniectura tentandis, vel in firmanda et explicanda seu antiqua lectione, seu correctione a Critico quodam proposita. Ceterum ingenio et acumine Grunerus inter editores Velleii non eminet, nec ubi de suo, (quod tamen rarius fecit,) edidit, uno fere loco excepto, doctis probabitur. Verum ad explanationem scriptoris non tantum ex aliorum annotationibus bona excerpsit, sed ex suae etiam eruditionis penu nova attulit. Pariter in usum Velleii advocavit virorum doctorum coniecturas in adnotationibus ad alios scriptores propositas, v. c. Marklandi, Arntzenii, Oudendorpii cet. Merito autem in laudanda editionis pr. et codicis lectione, nec non in enarrandis Criticorum coniecturis, Gruneri desideranda est diligentia.

1769 *Parisiis.* 8. cum versione Gallica Abbatis *Pauli.*

1770 Eadem, *Avenione.* 8.

1777 C. Velleii Paterculi historiae Rom. libri duo. Nova editio ex collatione veterum editorum emendata. (Curante *I. N. Lallemand.*) *Parisiis*, *apud Io. Barbou.* 12. Nitida editio, nudum textum exhibens.

1779 Ruhnkeniana: *C. Velleii Paterculi quae supersunt ex historiae Rom. voluminibus duobus, cum integris animadversionibus doctorum, curante* Davide Ruhnkenio. *Lugduni Bat. apud Sam. et Is. Luchtmans.* 2 Voll. 8 mai. — Prior Tomus continet, Ruhnkenii, et priorum editorum praefationibus, et Dodwelli Annalibus Velleianis praemissis, textum Paterculi cum notis integris Rhenani et Burerii, quibus accessit Ruhnkenii ipsius annotatio. Alter vero exhibet omnem editionis Burmannianae apparatum. Praefationis docta et perita est disputatio de editorum priorum meritis, de ipsius scriptoris adulationis

iniquius incusati, moribus, ingenio, dicendi ratione et Sallustium imitandi studio. Contextum vero Velleii religiosius, quam ceteri, ad fidem codicis atque editionis primae, orthographia adeo ubique servata, dedit, nisi quod pro lectione monstrose corrupta non solum manifestis Criticorum correctionibus, sed etiam suis, locum dedit, notata tamen diligenter lectione vetusta. Nam ubi de emendatione quadam aut non liquido constabat, aut ubi de correctione invenienda desperandum erat, vel codicem vel editionem pr. fideliter expressit; at in notis variorum tentamina cum suis, si quid ingenium ipsi suppeditabat, proposuit et examinavit. Uti vero in his criticum verecundum ac modestum, ita in odorandis vitiis sagacissimum, in sanandis acutissimum egit, ut principibus emendatorum Velleii adnumerandus sit. Quod Rhenani et Burerii notas integras dederit, id gratissimo animo accipiendum, cum a praecedentibus plerumque antiqua lectio et Rhenani Bureriique coniecturae admodum negligenter et confuse traditae fuerint. In lucem quoque protraxit aliorum Criticorum, qui obiter vel ad alios scriptores vel in epistolis, vel in margine exempli sui aliquid tentarant, coniecturas, v. c. Perizonii, Davisii, Boherii, Oudendorpii. Ceterum ad elegantiam, acumen et mentem Velleii intelligendam, nec non ad res illustrandas ex elegantissima eruditionis et ingenii copia quam plurima subministravit; inprimis vero et Sallustium, tanquam exemplar Velleii, et Lucanum, Sulpiciumque Severum, eius imitatorem, in auxilium advocavit.

Ruhnkenii operam in Velleio collocatam diligentissime enarraverunt viri docti inter Belgas in *Biblioth. crit. Amstelod. Vol. I. P. IV. pag.* 45. *seqq.* inter Germanos et in *Ephemerid. lit. Goetting.* 1779. *Addit. pag.* 119. *seqq.* et in *Biblioth. Univers. Germ. Berol. Tom. XLVIII. P. II.* et in *Bibl. philolog. Lips. Vol. I. pag.* 40. *seqq.* Inter hos populares nostri non solum Ruhnkenii operam exegerunt et diiudicarunt, sed etiam novas coniecturas suas proposuerunt. — Ruhnkenii editio denuo descripta typis est Augustae Taurinor. Vid. infra ann. 1821.

1779 *Halae.* 12. in Orphan.

1780 *Velleius Paterculus, novissime emendatus et illustratus studiis Societatis Bipontinae. Editio accurata. Biponti, apud Petr. Hallanzy.* 8 mai. — Editor potius ingenii sui et sensus impetum, quam vestigia codicis et editionis pr. rationem criticam, ingenium auctoris sui, et optimorum Criticorum iudicia secutus, non satis felix fuit nec in purgando, ut rebatur, textu, nec in recipiendis virorum doctorum, quos saepius reticet, coniecturis, nec in reperiendis emendationibus, quas tamen audacter, et nonnunquam tacite, in contextum admisit. Inter ipsius tamen inventa sunt nonnulla laude non indigna. [Bona fide descripsimus viri docti iudicium de nostra hac editione. At vero excusandus magis, quam culpandus editor Bipontinus, qui multa loca, a novissimis Criticis, maxime a Ruhnkenio, feliciter curata non tentaturus denuo, neque horum virorum egregie inventa neglecturus erat, si ad manus ei fuisset Ruhnkenii editio, quam non nisi ex Ephemeridibus liter. Goetting. cognitam habuit, sub prelo iam sudante Velleio. Unde factum, ut eas tantum viri sagacissimi emendationes vel in usum suum verteret, vel saltem citaret, quas a docto Censore laudatas videret. Miramur, Krausium hoc non animadvertisse. Ceterum habet, quo ingenio suo gratuletur editor Bipontinus, quod subinde in easdem cum Ruhnkenio veras coniecturas incidit. Ed. Bipont.]

1787 *Marburg.* ap. *Krieger.* 8. c. not. Sinceri.

1790 *Mannhemii.* 8 min. accurate ad optimas editiones recognitus. Sic quidem titulus.

1794 Ex recensione Societatis Bipontinae. *Norimbergae, apud Riegel.* 12. sine notis.

1800 Krausiana maior: *C. Velleii Paterculi quae supersunt ex historiae Rom. libris duobus. Recensere et commentario perpetuo illustrare coepit* Christ. Dav. Iani, *continuavit* Io. Christ. Henr. Krause. *Accesserunt Caroli Morgenstern Commentatio de Velleii fide historica* etc. *et Io. Friderici Herel Annotationes criticae in Velleium. Lipsiae, sumtibus*

E. B. Schwickerti. 8 mai. — In praefatione consilium editionis huius sic exponit Krausius: „Deerat editio Velleii bene parabilis, in qua ex omni parte satisfactum erat aut eruditioribus lectoribus, aut iis, qui oblectationis et studiorum liberalium causa veterem scriptorem manu versant, vel iuventuti provectiori; in qua lectio Velleii facta sit minus impeditior; in qua omnia in promtu atque parata sint, quae vel ad lectionem diiudicandam, vel ad dictionem intelligendam, vel ad res expediendas legentibus ad manus esse debeant. — Talis editionis defectus inter causas fuisse videtur auctoris egregii hodie fere neglecti, neque in scholis explicati. Literis igitur Latinis omnino bene consultum iri profecto videbatur editione nova paranda, in qua textus Velleii ex optimorum Criticorum coniecturis, quantum in codicum omnium iactura fieri posset, purgatior et emendatior exhibeatur; in qua dictio exquisitior, quae nonnunquam emendandi licentiae locum dedit, vindicetur, et ex elegantioribus scriptoribus illustrata firmetur; in qua Velleii mens et acumen ob oculos ponatur et explicetur; in qua scriptori cum aliis rerum narratarum auctoribus comparato et fides concilietur probeturque, resque Romanae lectoribus, eas intelligentibus, brevius contractae explanentur, iis, quae aliunde constent, in medium collatis; in qua ex omni antiquitatis doctrina, quae lucem offundant, quaeque scire opus sit, ea omnia suppeditentur; in qua denique difficultatibus cuiuscunque generis, quae morari possent lectores, succurratur. Talem editionem parabat Iani beatus; cuius vestigia in opere perficiendo sequi, meum erat, quem ut assequerer, magnopere studebam." Praefationi subiuncta sunt: 1) Addenda et corrigenda. 2) Index in notas. 3) Prolegomena de Velleii vita, operis indole, codice, editionibus etc. 4) Car. Morgensternii Commentatio critica de fide historica Velleii. Sequitur textus Velleii cum chronologia marginali, et commentario perpetuo, multiplici doctrina pleno. Volumen claudunt Frid. Herelii Annotationes criticae ad Velleium, et Indices rerum memorabilium atque Latinitatis.

1803 Krausiana minor: *C. Velleii Paterculi quae supersunt ex historiae Rom. libris duobus. Denuo recognovit, et cum codicis et editionis primae lectione coniecturisque virorum DD. selectis, nec non Indicibus in scholarum usum edidit* Io. Christ. Henr. Krause. *Lipsiae, impensis E. B. Schwickerti.* 8 mai. — In hac editione, usui iuvenum destinatae, editor passim refinxit textum editionis maioris, ita, ut vel antiquam lectionem revocaret, vel vestigia eius pressius sequeretur. Singulis paginis subiectae notulae, in quibus receptae lectionis auctores laudantur. Chronologia, margini adposita, subinde emendata est. Prolegomena in artum contracta, novisque curis elaborata sunt. Indici Latinitatis adiecta interpretatio.

1804 Ex rec. Ruhnkenii. *Roterod.* 12.

1807 C. Vell. Pat. quae supers. ex hist. Rom. libb. II. ex rec. Chr. Dav. Iani. *Vindobonae, ap. Pichler.* 8.

1811 C. Velleii Paterculi quae supers. ex histor. Rom. libris duobus. Ed. 2. post Ruhnkenii et Krausii curas emendatior et auctior. *Argentorati, ex typogr. Societ. Bipont.* 8.

[„Utriusque Krausianae et Ruhnkenianae editionis bonis in curanda nova nostra ita usi sumus, ut non solum omnia, in quibus offenderat editor Bipontinus, saltem nobis offendisse videbatur, mutaremus, adeoque textum, quantum fieri poterat, quam emendatissimum exhiberemus; sed etiam notas vel criticas, vel ad interpretationem pertinentes, subinde excerperemus, Indicemque glossatum, qualem fere dedit Krausius, in communem studiosorum utilitatem, cui quisque sine invidia consulere tenetur, adiiceremus. Qui ampliorem commentarium, in rebus maxime historicis desiderabunt, iis facile satisfaciet ed. Krausiana maior." Ed. Bipont.]

1815 C. Velleii Paterculi hist. Rom. libri duo. Textu recognito, insigniore lectionum varietate, indicibusque adiectis edidit *Armin. Heimart. Cludius.* Additae

sunt Dav. Ruhnkenii notae integrae [sed non ubique satis accurate descriptae.] *Hanoverae*, 2 Voll. 8.

1821 C. Velleii Paterculi quae exstant opera, ex recens. *Dav. Ruhnkenii. Augustae Taurinorum* ex typis viduae *Pompa* et filior. 1 Vol. 8. quo continentur haec: 1) Typographi Taurinensis praefatio. 2) Dedicatio Dav. Ruhnkenii. 3) Dav. Ruhnkenii praefatio. 4) Pet. Burmanni praefatio. 5) C. Velleii Paterc. hist. Rom. libb. II. cum adnotatt. Ruhnkenii. 6) Henr. Dodwelli Annales Velleiani. 7) Index ad C. Vell. Pat. auctore Io. Henr. Boeclero.

1822 C. Velleii Paterc. historia Romana, ex ed. I. C. H. Krausii cum not. et interpretat. in usum Delphini, variis lect., notis varior., recensu editionum et indicibus locupletiss. accurate recensita. *Londini, Valpy.* 8.

—— C. Velleius Paterc. qualem omni parte illustratum publicavit Dav. Ruhnkenius, cui selectas varior. interpp. notas, Krausii excursus cum duobus locupletiss. indicibus et novis adnotatt. subiunxit *N. E. Lemaire. Paris.* 8.

—— *Marburg.* 8. ap. *Krieger.*

1828 Scriptores hist. Rom. minores sex, *C. Velleius Paterculus* etc. Breves de vitis scriptorum narrationes praemisit et secundum optimas edd. in usum scholarum curavit *Franciscus Fiedler. Vesaliae.* 8. (In praefat. pag. V. seqq. observationes aliquot addidit editor, quae ad lectionem constituendam spectarent et a se receptam defenderent.)

1829 Cum brev. not. et indice rerum, Ed. stereotyp. *Lipsiae*, ap. *Tauchnitz.*

* * *

Denique sunt viri docti, qui Animadversionum libellis, vel singulatim in Velleium, vel in varios auctores conscriptis, de Nostro meriti sunt. Ex illorum numero sunt [praeter *Rupertum*, de cuius observatt. vid. supra ad a. 1663.] *Io. Iac. Hottingerus*, Professor literarum humaniorum apud Turicenses clarissimus, et *Io. Frid. Herelius*, Professor quondam Erfurtensis. *Hottingerus* enim

Libellum animadversionum in Velleium inde ab initio usque ad II. 26. publici iuris fecit in *Museo Turicensi* 1782. Vol. I. Tom. II. pag. 349-363. crisin exhibentem sane doctam, accuratam et modestam, vestigia libri vetusti prementem. Praeter has idem vir doctus alias ineditas communicavit cum Herelio, qui eas intexuit partim suis *Annotationibus criticis*, de quibus mox dicendum, partim ad me novam editionem parantem transmisit; quarum ratio habita est suis locis in editione mea Lipsiensi 1800. Alter *Herelius* primum ediderat: *Kritische Beobachtungen über die Röm. Gesch. des Velleius. Erfurt.* 1791. 4. Hunc librum, deinde retractatum, et locis dubiis et suspectis per totum scriptorem sub examen vocatis et coniectura tentatis, auctum, sub indice *Annotationum criticarum ad Velleium*, ad calcem editionis nostrae evulgandum permisit; quo sane meruit, ut inter emendatores Velleii sagaces, doctos, familiarissimos cum auctore suo, et elegantes numeraretur.

In Observationum criticarum in varios scriptores libellis alterum alterumve Velleii locum tentarunt, primum

Io. Ad. Nodellus in *Criticarum Observationum libello*, *Campis* 1781. cap. 7. pag. 79. deinde

Everwin. Wassenbergius in *Diss. de nominibus hominum et locorum propriis, librariorum culpa aliisve de causis in veterum scriptorum libris frequenter obliteratis aut vitiatis. Franequerae* 1790. 4. §. 22. tum

Io. Sterke in *Suspicionum criticarum Spec.* I. cap. 3. quod insertum est *Actis lit. Societatis Rheno-Traiectinae* 1793. Tom. I. denique

Io. Hildebr. Witthofius in *Krit. Anmerkungen über Horaz und andre Röm. Schriftsteller. Düsseldorf.* III. Heft. pag. 102-110.

His addantur:

C. Crusii emendatt. fortuitae, in Miscell. Obss. Crit. Nov. Tom. X. pag. 382-387. Amstel. 1751.

Gurlitti Animadverss. ad auctores vett. specimen III. 1806. continentur coniecturae *Susii* Icti.

Lectionum Velleianarum specimen edidit *I. S. Rosenheyn.* Berolini, 1810. 4.

Faehse Sylloge Lectt. in Gloss. etc. — Accedunt animadverss. in Graecos et Romanos auctores. Lipsiae, 1813. 8.

Car. Ferd. Nagel observatt. in auctor. Lat. et Graec. in Act. Literar. Soc. Rheno-Traiect. Vol. IV. pag. 283.

Duos Velleii locos (II. 26. et 74.) emendare tentavit *Geo. Lud. Walch* in *Melett. Critt. Specim.* cap. IV. Ienae, 1809.

Guil. Aug. Frid. Gensler observ. in Vell. Pat. in Seebod. Bibl. Crit. 1821. Fascic. 9. pag. 818-821.

Praeterea exstat commentatio *Schedelii*, Helmstadii 1819. edita: De Velleio Paterculo qui studiosae iuventuti commendetur dignissimo.

VERSIONES *)

HISPANICAE.

1630 Obras de Cayo Velleyo Paterculo, traduzidos en Castellano por *Manuel Sueyro*. Anberes. 8.

1787 Velleyo Paterculo en Castellano, trad. por el cel. Hisp. Portugues *Em. Sueyro*. Madrid. Espinosa. 4.

ANGLICAE.

1632 C. Velleius Paterculus, his Roman History, translated into English by Sir *Robert le Grys*. London. 8.

1721 The Roman History of C. Velleius Paterculus, translated into English by *Thomas Newcomb*. London. 12. — Recusa ibid. an. 1724. 12.

*) Cf. quae scripsi ad Sallust. Vol. I. pag. LXIX. *) Fr.

1722 The Roman History of C. Velleius Paterculus, translated into English by Mr. *Paterson*. Edinburgh. 8.

1814 Roman history, transl. by *Baker*. Lond. 8.

GALLICAE.

1610 Les Oeuvres de C. Corn. Tacitus, illustré de Chronologie et annotations, avec l'histoire Romaine de C. Velleius Paterculus, traduits par *Jean Baudoin*. Paris. 4. — Repetita ibid. 1616. et 1628. 4.

1622 Abregé de l'histoire Romaine et Grecque, traduit du Latin de Velleius Paterculus, et tiré d'autres Auteurs pour servir de Supplément; comprenant depuis l'an du monde 1280. jusqu'à l'an de Rome 791. avec une Chronologie, par *Jean Doujat*. Paris. 12. [Anvers, 1679. 12.] — Repetita ibid. 1708. 2 Voll. 8.

1710 l'Histoire de C. Velleius Paterculus, traduite en François, avec le Latin à coté. à Limoges. 12. Lyon, 1714. 12.

1769 Abregé de l'Histoire Grecque et Romaine, traduit du Latin de Velleius Paterculus, avec le texte corrigé, des notes critiques et historiques, une table géographique, une liste des éditions et un discours préliminaire par Mr. l'Abbé *Paul*. Paris. 12. — Recusa Avenione 1770. et Parisiis 1785. 12.

ITALICAE.

1813 Istoria Romana, per la prima volta volgarizzata da *Spiridione Petrettini*. Ven. 8. — 1821. Padova, 12.

1814 Istoria Romana volgarizzata da *Gugl. Manzi*. Roma, 8.

1815 Velleio trad. ed. illustrato con note e con un discorso preliminare per *Gius. Boccanera*. Nap. 8.

GERMANICAE.

1781 Des Publius Velleius Paterculus kurzer Begriff der Römischen Geschichte von Gründung der Stadt Rom an bis auf den Konsul Marcus Vinicius. Aus dem Lateinischen. Rotenburg an der Fulde. 8.

1793 Des Caius Velleius Paterculus Römische Geschichte. Uebersetzt von *Friedrich Iacobs*. Leipzig. 8. — Praestans interpretatio, auctorem non solum fideliter et vere exprimens, sed etiam eius ingenium consecuta. Praeterea in praefat. elegantes coniecturas proposuit vir elegantissimus.

1826 —— Zwei Bücher röm. Geschichten, übers. durch *F. C. v. Strombeck*. Braunschw. 8.

CAROLI MORGENSTERNII

ELOQ. ET POES. IN ATHENAEO GEDANENSI PROFESSORIS PUBL. ORD.

COMMENTATIO CRITICA

DE FIDE HISTORICA VELLEII PATERCULI INPRIMIS DE ADULATIONE EI OBIECTA

PROOEMIUM

Adulatorii dedecoris exemplar quum Velleius Paterculus, scriptor haud contemnendus, ab ipso fere tempore, quo per Beatum Rhenanum e Coenobii Murbacensis tenebris in lucem est protractus, habeatur: *) operae pretium videtur inquirere, an et quatenus crimine, quo gravius in historicum nihil cadit, iure accusetur. Primum igitur exponam omnia cuiusdam momenti loca, ubi a VV. DD. aut reprehensa est aut reprehendi poterat Velleii adulatio. Quae quum in ea maxime operis parte sit notata aut notanda, ubi ad Tiberii Caesaris res delatus, eius et Seiani aliorumque in aula gratiosorum hominum laudes oratorie persequitur: illa in primis loca dispiciam. Horum pluribus Paterculum immerito esse culpatum, si aequis arbitris probare potero: aliquantum erit vituperationi detractum. Quae ut omnis tolli possit, quisque, qui humani nihil, quantumvis temporibus locisve remotum, a se alie-

*) Tantum non ab omnibus, qui de Romanarum literarum historia scripserunt, hoc nomine reprehenditur, v. c. a *Ger. Io. Vossio* de Historicis Lat. lib. I. cap. 24. Adde Editores Velleii, in primis *Lipsium* Dedic. in editione a Ruhnkenio curata pag. VIII. IX. *Nic. Heinsium* Dedic. ibid. pag. XX. XXI. *Ernestium* de fide historica recte aestimanda in Opusculis philol. crit. pag. 91. et Praef. ad Sueton. pag. VI. alios. Iusto acerbius indicasse videntur, quem nominavi, *Lipsius* ad Tac. Annal. III. 39. *Perizonius* Animadverss. hist. ed. Harles. pag. 218. *Burmannus* Praef. in edit. Ruhnken. pag. XXXIV. *Christius* Noctt. acad. pag. 30. *Brotierius* Supplem. ad Tacit. lib. V. cap. 23. *Thomas*, laudatus ille Laudationum scriptor, libro: *Essai sur les Eloges*, cap. 13. Mitto reliquos.

num putat, candide optabit; ne qua temere tollatur, religiose cavebit. Haud pauca vero supererunt, ubi Velleius praeter historici legem et decus Tiberii aliorumque laudibus intemperantius indulsisse videatur. De his igitur eum, quatenus res patitur, extrema disputatione excusare conabor.

Vindicias Velleii Commentationem inscribere, omnemque libelli formam ad eum finem componere potuissem. Sed aliam sequi placuit rationem. Scilicet qui defendere aliquem instituit, is fere ab alia parte rem intuetur; ab alia, qui verum quaerit, nec praeter verum quidquam.

Quae iam de ipso scriptore praeludere libuit, an a proposito abhorreant, lecturo patebit.

PARS I.

DE VELLEII PATERCULI INGENIO ATQUE INDOLE.

Adulatorem dicimus, quem constet, alium simulatis extollere laudibus, a solo gratiae aucupio profectis. Potest enim in laudando nimius videri aliquis, nec esse adulator. Quid enim? si vere nec inepte se laudasse ipse putet, suo deceptus iudicio, quod rebus haud aequum statuit pretium. Velleium quidem, effusis laudibus pronum, iudicii pravitate male excusaveris. Is enim est scriptor, qui multis operis sui locis mentis probet acumen. Nam licet *praecipiti festinatione* ac *transcursu* omnia se dicturum profiteatur, passim tamen sententiis orationem suam distinguit ne Tacito quidem indignis, in rerum caussis indagandis sollers, Sallustianum illud ingeniorum ac morum notandorum artificium feliciter aemulatus. *) Iudicii vero acu-

*) Sententiarum non e longinquo petitarum, sed ab ipsis rebus oblatarum, exemplum esto illa lib. II. cap. 92. *Audita visis laudamus libentius; et praesentia invidia, praeterita veneratione prosequimur; et his nos obrui, illis nos instrui credimus.* Intimi hominum consilii reclusi en specimina quaedam: II. 67. *Ne quid ulli sanctum relinqueretur, velut in dotem invitamentumque sceleris, Antonius L. Caesarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proscripserat.* II. 44. de inita inter Caesarem, Pompeium et Crassum potentiae societate: *Hoc consilium sequendi Pompeius caussam habuerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrectabant, per Caesarem confirmarentur Consulem: Caesar autem, quod animadvertebat, se cedendo Pom-*

men cum doctrinae elegantia Velleio omnino tribuentes, nec in enarrandis Augusti et Tiberii rebus recte iudicandi facultatem denegabimus civi Romano utriusque temporibus florenti, ad plures honores ipsamque praeturam evecto, eidem denique bellicarum rerum a Tiberio gestarum et spectatori et adiutori.

Quid vero? num, sicubi impensioribus verbis laudavit, per animi humilitatem, gratiae scilicet captandae caussa, ad foedam adulationem delapsum putemus? Idem certe in opere suo, praesertim in priore parte, non minima ingenuae indolis liberique spiritus documenta dedit, quae, nondum singillatim memorata, paulo curiosius indicabo. Primum de pluribus rebus populo Romano haud laudabiliter gestis, nulla Romani nominis habita ratione, iudicavit; *) inique iniusteque a singulis civibus acta, ut

---

peii gloriae aucturum suam, et invidia communis potentiae in illum relegata, confirmaturum vires suas: Crassus, ut quem principatum solus assequi non poterat, auctoritate Pompeii, viribus teneret Caesaris. II. 85. *Quis dubitet, suo an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad eius arbitrium direxit fugam?* Alius generis observationum haud vulgarium exemplum si quaeris, lib. II. cap. 44. *Id notandum est*, inquit, *fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus utcunque conceptae spei mora.* Vide etiam egregium locum, ubi explicare studet, quare eminentissima cuiusque professionis ingenia in idem fere temporis spatium incidissent, lib. I. cap. 16. 17. Morum autem atque ingeniorum descriptionibus quid quaeso est consideratius, tersius, elegantius? Quid ego commemorem, quam eximia arte paucis lineamentis depictos nobis repraesentet *Scipionem Aemilianum* (lib. I.), utrumque *Gracchum*, *Marium*, *Sullam*, *Mithridatem* regem, *Cinnam*, *Pompeium*, *Ciceronem*, *Catonem Uticensem*, *Iul. Caesarem*, *Brutum* et *Cassium*, *Sext. Pompeium*, *Maecenatem*, *L. Pisonem*, *Quinctilium Varum*, alios (lib. II.)? Uno exemplo defungar (II. 72.) *Fuit dux Cassius melior, quanto vir Brutus. E quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Cassium. In altero maior vis, in altero virtus. Qui si vicissent, quantum reip. interfuit, Caesarem potius habere, quam Antonium, principem, tantum retulisset habere Brutum, quam Cassium.* M. Ciceronem (II. 34.) *ut vita clarum, ita ingenio maximum* appellat. In summa brevitate verissime.

*) E. g. I. 12. §. 2. *Magis quia volebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda afferebantur, statuit Senatus Carthaginem excidere.* et §. 5. *Eamque urbem, magis invidia imperii, quam ullius eius temporis noxa, invisam Romano nomini,* (Scipio) *funditus sustulit.* II. 1. *Interemto*

par erat, perstrinxit, auctoribus non temperans. De *Iulio Caesare* ipso, quem cetera, nec immerito, in coelum tollit, habet nonnulla, quae scriptorem arguant veri studiosum. *) Crudelia autem atque atrocia facinora, cuiusmodi proscriptionum temporibus in primis frequentabantur, tanta detestatione aversatur **), ut verear, ne talibus dictis, iisque, quae liberius notat in Iulio Caesare, Caesarem suum offenderit. Tum vero hominum perditissimorum, reipublicae pestium, memoriae aeternas inussit notas, ut *Planci*, ***) *Clodii*, ****) *M. Antonii* †) aliorumque. Contra, quam liberali praeconio decoravit viros virtutibus claros, etiamsi adversus Iulianas partes steterint, ut *Pompeium* ipsum, *Catonem*, alios. Quanta summi ingenii Romani civisque de patria optime meriti admiratione incensus, immortalem *M. Tullii Ciceronis* gloriam coelo exaequat! quam nobili indignatione contra huius nefarium proscriptorem invehitur. ††) Quid? quod vel in hostibus Romani nominis virtutem tantum abest ut sileat, ut ultro efferat. Nihil enim magnificentius elogio

---

Viriatho, fraude magis quam virtute Servilii Caepionis. II. 23. *Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenae oppugnatae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper, et in omni re, quidquid sincera fide gereretur, id Romani Attica fide praedicarent.* II. 15. *Universa Italia — arma adversus Romanos cepit. Quorum* (sc. Italorum, quod e praecedenti *Italia* assumendum, monente Ruhnkenio) *ut fortuna atrox, ita caussa fuit iustissima. Petebant enim* etc.

*) II. 44. *Hoc igitur Cos.* (Caesare) *inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum nec minus diverso quoque tempore ipsis exitiabilis fuit.* II. 45. *Non caruerunt suspicione oppressi Ciceronis Caesar et Pompeius.* II. 48. *Belli civilis exarserunt initia: cum iustissimus quisque et a Caesare, et a Pompeio vellet dimitti exercitus.* II. 49. *Bellum civile exarsit. Alterius ducis caussa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic omnia speciosa, illic valentia. Pompeium Senatus auctoritas, Caesarem militum armavit fiducia* etc. *Cum — vir antiquus et gravis Pompeii partes laudaret magis, prudens sequeretur Caesaris, et illa gloriosa, haec terribiliora duceret.*

**) II. cap. 6. §. 5. 7. cap. 22. 26. 28. 67.

***) II. 63. 83. 95.

****) II. 45. 47. extr.

†) II. 64. §. 3. 66. 82. 85. 87.

††) II. 66.

Mithridatis, Ponti regis *). Neque de *Marobodui*, regis Marcomannorum, **) aut *Arminii* nostri ***) nomine illustri detrahit. Quid quaeris? Ubi in historiae cursu ad viros laudabiles pervenit, eorum laudes candidissime persequitur, *qui* (ut flore e corona, quam alii cuidam nexuit, decerpto ipsum ornem) *quidquid unquam claritudine eminuit, id veluti cognatum censet tuendum.* Accedit singulorum facinorum rerum gestarum enarrationi insertorum delectus. Nam qualia in primis ab eo memorantur? Nempe severitatis iudiciorum, fortitudinis bello expertae, masculae virtutis voluntaria morte servitutem repellentis exempla.

Talem igitur virum, qui tot locis animum prodit ipsa honestate gaudentem; qui Catonem Uticensem ****) ut *Virtuti simillimum* admiratur, *per omnia ingenio Diis, quam hominibus, propiorem, cui id solum visum esset rationem habere, quod haberet iustitiam;* qui tot liberi spiritus vestigia priori historiarum parti impressit, eundem in posteriori repente assentationis veneno, tanquam aliquo Circaeo poculo, in turpe mancipium mutatum putemus?

Quum tamen, ut iam significavi, haud pauca restent operis loca, ubi alia velasse, alia verbis auxisse videatur: haec an servili indoli tribuenda sint, an caussis minus odiosis, infra videamus. Iam vero, ut de adulatione Velleio obiecta liquidius iudicari certique aliquid constitui possit, singula loca, ubi fides in dubium aut vocata est aut vocari poterat, age percurramus, quem in rebus enarrandis ipse secutus est ordinem, eundem fere in examinanda narratione potissimum secuturi.

---

*) II. 18.
**) II. 108. 109.
***) II. 118.
****) II. 35.

PARS II.

RECENSIO ATQUE EXAMEN LOCORUM VELLEIANI OPERIS DE ADULATIONE SUSPECTORUM.

I.

Livium Drusum adulatione erga Tiberium, qui ad eum genus maternum referret, a Velleio *) invidiosis laudibus extolli, quum ceteri scriptores eum ut ambitiosum, profusum, superbum ac temerarium reprehendant, iudicarunt Interpp. ad Vell. l. c. aliique, quos laudat Ruhnkenius, et praeter hos Nic. Heinsius in Epistola ad Casp. Fagelium. Memoratu tamen dignum, ab Auctore *Epistolae II. ad C. Caesarem de Rep. ordinanda* cap. 6., quam Sallustio viros doctos nondum omnes abiudicasse constat, Drusum eodem fere modo defendi. *M. Livio Druso*, inquit, *semper consilium fuit, in Tribunatu summa ope niti pro nobilitate: neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent. Sed homines factiosi, quibus dolus malus atque malitia fide cariora erant, ubi intellexerant, per unum hominem maxumum beneficium multis mortalibus dari, videlicet et sibi quisque conscius, malo atque infido animo esse, de M. Livio Druso iuxta ac de se existumaverunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam solus rerum potiretur, contra eum nisi, sua et ipsius consilia disturbaverunt.* Haec, tametsi duae illae Epistolae mihi quidem non videntur esse Sallustii, antiqua tamen sunt, atque id certe probant, diversa fuisse hominum de Druso iudicia. Quod sufficit ad Velleium, sin minus absolvendum, lenius saltem accusandum. Nam in Tiberii gratiam eum nimium videri in Druso (etiamsi huius res honeste coeptae fuissent) praedicando, non diffiteor, assentiens praeterea Ruhnkenio monenti, **) Velleium cap. 15. non Drusi, sed Gracchi, leges memorasse, quod maluerit Graccho, quam Druso, invidiam facere.

Eodem adulatorio consilio Italorum caussam suspicari possis *iustissimam* appellari, ***) quia *mors Drusi*, ut

---

*) II. 13. 14.

**) Tom. II. pag. 740.

***) II. 15. §. 3.

Velleii verbis *) utar; iam pridem tumescens bellum excitavit Italicum. Sed quum de pluribus rebus, nulla Romani nominis habita ratione, ut supra docuimus, iudicaverit, atque iustissima fuerit Italorum caussa, quidni hoc loco hominem vere verum dixisse putemus?

II.

Accedamus ad tempora Tiberianae aetati propiora, ubi ut quisque, quem Noster describit, artissimo vel cognationis vel familiaritatis vinculo cum Tiberio coniunctus est, ita maxime laudatur.

Iulium Caesarem splendidissima quidem laudatione extollit, **) vix tamen dicere ausis immodica, praesertim si hae laudes cum aliis in alios viros a Velleio largissime collatis comparentur. Quis enim, quantumvis in cive reprehendat ardentissimam illam dominationis cupiditatem, eaque, quae ex hoc fonte manarunt, inter summos omnis aevi viros Caesarem referre dubitabit? Quis eum negabit omnium, qui tum viverent, maxime idoneum fuisse, qui reipublicae mole iam laborantis sua, partiumque insuper furore tot per annos laceratae unus ingenio tutelam susciperet? At minus honestam illam dominandi cupidinem aperte improbavit Velleius. ***) Verum quum historici sit, non tam, an honeste aliquid coeptum sit, quaerere, quam quomodo ac quo eventu gestum et perfectum sit, referre: in Caesaris consilio reprehendendo recte non tam diu est moratus, quam in ingentibus factis enarrandis, quibus eo, quo tenderet, viam sibi pari prudentia ac fortitudine munivit vir ingenii vigore acerrimus, rebus agendis domi militiaeque maximus.

Fortasse hae ipsae sunt caussae, cur in Caesaris historia vix unus interpretum adulationis crimen moverit. Tantum ad II. 68. ubi *Marullus Epidius Flaviusque Caesetius*, Tribuni plebis, ob immodicam et intempestivam, qua adversus Caesarem usi essent, libertatem, potestate ab eo privati narrantur, Ausonius Popma ****) annotavit, a

---

*) II. 15. §. 2.

**) Loca de Caesare collecta in Boecleri Indice editioni Ruhnkenianae adiecto.

***) Vide loca pag. CL. not. *)

****) Ed. Ruhnken. pag. 1003.

Plutarcho in Caesare *) et a Dione **) rem copiosius et verius narrari, quam a Velleio, Iulianarum partium adulatore. Copiosius illi quidem; et Suetonius, ***) idem referens, sic, non sine improbatione, orditur: *Adiecit ad tam insignem despecti Senatus contumeliam multo arrogantius factum.* Falsi tamen nihil h. l. Velleius narravit; ex suo loco rem existimavit. Ac pro temporum quidem ratione, quum iam magistratuum eadem scilicet *vocabula* essent, *intempestiva* omnino dici poterat illa libertas, quam nihil profore auctores facile ipsi praevidissent. Ceterum ista de Caesare et Tribunis satis candide adiecit Noster: *dum arguunt in eo regni voluntatem, paene vim dominationis expertos.* Quod autem laudat, principem saepe lacessitum censoria potius nota contentum, quam animadversione dictatoria illos a republ. summovisse: in eo fere consentit Dio, ****) narrans, tametsi non defuissent, qui capite plectendos censerent, tamen vitae eorum parcentem, opera Helvii Cinnae, collegae eorum, tribunatu ante spoliatos movisse Senatu.

De Caesaris caede autem et tyranni interfectoribus si parum libere Velleius loqui videtur (quanquam non eo usque procedit, ut eiusdem aevi scriptor, Valerius Maximus, qui eos *parricidarum* nomine notavit): vix crimini id dandum. Fortasse caedem sine publica utilitate, non sine privata impietate, factam arbitrabatur. Nam Caesaris necem reipublicae perniciosissimam fuisse, quum patria concussa senserit, ignorare non potuit Velleius. Quam etsi civibus Romanis ignoscendam existimaverit, haud scio tamen, an aegre cum multis tulerit ab intimis Caesaris amicis perpetratam. Et quidni putemus, tum artissimae amicitiae iura violata, tum publicam calamitatem magni viri fatum secutam, ex Velleii sententia praevaluisse honesto civium libertatis amantium consilio, *cum occisus dictator Caesar aliis pessimum, aliis pulcerrimum facinus videretur?* †) Sed fac, illum aliud promtum in lingua, aliud in pectore clausum habuisse: Tiberii tamen tempore

*) pag. 736. Opp. T. I. ed. Francof. 1620.

**) Ed. Reimari pag. 387.

***) Caes. cap. 79.

****) l. c.

†) Tacit. Ann. I. 8.

de libertatis vindicibus aliter non scripsisset nisi cum periculo gravissimae offensionis. Nonne enim Cremutio Cordo *) capitale scimus fuisse, *quod, editis annalibus laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset?* Ceterum uno illo facinore improbato, Brutum candide laudavit, ita parentans: *Incorrupto* **) *animo eius in diem, quae illi omnes virtutes unius temeritate facti abstulit. Fuit autem dux Cassius melior, quanto vir Brutus* etc. Sed ducem quoque celebravit his verbis: ***) *cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur.*

III.

In Iulii Caesaris laudibus excusatio Velleii supervacanea erat. Non est in Octaviani Augusti imagine. Qui quum adolescens astutiam, timiditatem, ingratum animum, perfidiam, lentam saevitiam aliaque e turpissimis, quae cadunt in naturam humanam, vitiis prodidisset; maturiore autem aetate *mimum vitae commode transegisse omnibus videretur:* in tali homine describendo rerumque eius tenore persequendo scriptor, si offensionem filii adoptivi ac successoris vitabat, assentationis quodam genere supersedere vix poterat. Pietas igitur erga parentem et patriae amor, quibus ad arma civilia se actum simulaverat Octavianus, ut virtutes verae nec fucatae suspiciendae erant; quae Caesaris interfectores ausi, ea omnia accusanda ac deprimenda, quo magis, quae Octaviano auctore adversus eos decreta fuissent, vel excusarentur vel extollerentur. Quae idem, Triumvir reip. constituendae, tam violenter, tam nefarie egisset, ut excusationi locus non esset, esset detestationi: eorum culpa aut in Antonium et Lepidum erat transferenda, ut proscriptionis; ****) aut, ubi ne id quidem fieri posset, silentio praetereunda. Sic v. c. ab Octaviano Caesare consulatum initum esse commemoratur; †) qua via eo perventum sit, siletur.

---

*) Tac. Ann. IV. 34. Conf. Suet. Tib. cap. 61. Dio Cass. extr lib. LXVII.

**) II. 72.

***) II. 69. §. 3.

****) II. 66.

†) II. 65.

Verum tamen in huius etiam viri laudibus contra turpis adulationis, virtutes mentientis, crimen defendi possit. Quem fugit, quae Octavianus adolescens ignave, impie, perfide, crudeliter, immoderate ac nefarie fecisset, ea Augustum prudentia, moderatione, benignitate, constantia, dum providorum amicorum consiliis obtemperaret, quodam modo compensasse? ut Populus Rom. sub eius principatu, praesertim quum haec fortunae serenitas bellorum civilium procellas exciperet, beatus videretur. Quodsi Velleius, quae ab Octaviano violenter acta erant, spectabat ut momenta, quibus civitas ad felicem, qua sub Augusti imperio fruebatur, conditionem promoveretur; si hunc principem, nonnisi a meliore vitae parte sibi interius cognitum, ex animi fortasse sententia suspiciebat atque admirabatur, ipse non ex parvo illo reliquorum numero, qui Rempublicam vidissent; si denique in diuturna illa tranquillitate ac felicitate publica oculos defixos tenebat: fieri aliter non poterat, quin Augusti laudes magnifice celebraret. Hoc si crimini dandum Velleio, certe culpae aut erroris socios habuit non solum publicis suffragiis politissimos saeculi Augustei poëtas doctissimosque scriptores, immo universum Senatum Populumque Romanum; sed etiam privatis hominum sermonibus magnam, immo maiorem civium partem, quum, ut Tacitus narrat, *) *apud prudentes Augusti vita varie extolleretur argueretur ve.* Sed ad singula, ubi laudationis modum excessisse videatur, recensenda veniamus.

Vell. II. 36. *Natus — divus Augustus — omnibus omnium gentium viris magnitudine sua inducturus caliginem.* Tam manifesta ὑπερβολή, ut hanc ipsam, opinor, ob causam nemo Interpretum reprehenderit.

II. 59. Ostentum, Octaviano urbem intrante visum, ambitiosius a Velleio narrari, iudicant Casaubonus ad Suet. Aug. 95. et Ruhnkenius. Quibus assentior, praesertim quum Velleius non sane superstitiosus videatur, quem in toto opere nonnisi huius unius ostenti meminisse observavi.

II. 61. *C. Caesar, XIX. annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, maiorem Senatu pro republica animum habuit.* Non satis vere ac

---

*) Annal. I. 9. ubi etiam singulatim exponitur, quae homines extulerint.

per adulationem dicere Velleium, *XIX. annum ingressus*, quod iam XIX. annum aetatis confecisset, teste Augusto ipso in Monim. Ancyr., ubi scribit *annos undeviginti natus* etc., monent Interpp. pag. 972. Ceterum verbis augeri adolescentis animum, et reipublicae caussa suscepta narrari, quae suscepisse censendus est proprii commodi gratia, (quam unam normam habuisse videtur, ad quam totam dirigeret vitam,) nemo non videt.

II. 65. Caute attigit caussas, quae Octavianum ad potentiae societatem cum Antonio Lepidoque ineundam impulerint, nonnisi iis, quae illum Antonius subinde admonuisset, commemoratis. In huius autem admonitione hoc non sine quadam gravitate ultimum posuit, *plus Caesarem patris, quam se amici ultioni debere*, ita ut huic caussae ab Octaviano plurimum esse tributum, significare videatur. Veram non ignoramus.

II. 66. *Repugnante Caesare, sed frustra, adversus duos, instauratum Sullani exempli malum, proscriptio.* Aliter rem narrat Suetonius Aug. cap. 27. *In Triumviratu*, inquit, *restitit quidem aliquamdiu collegis, ne qua fieret proscriptio, sed inceptam utroque acerbius exercuit* etc. De Ciceronis quidem proscriptione (cui quot quantaque debuerit, quis immemor, praeter ipsum?) restitisse collegis per biduum, tertioque demum die concessisse, constat ex Plutarcho in Ciceronis vita pag. 884. D. Cum Velleio consentit Dio pag. 495. Octavianum excusans, et tantum non omnem triumviralis crudelitatis culpam in collegas reiiciens. Caussam tamen idoneam non video, cur exemplorum, quae ad confirmandam sententiam Suetonius l. c. attulit, fidem elevemus.

II. 79. *Caesar, cum prius despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam, auspicatis reip. ominibus duxisset eam uxorem.* Eodem fere modo Dio Cassius pag. 560. Ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, ὥσπερ τις πατήρ. Aliter autem, cum maiore similitudine veri, Suetonius Aug. 62. *Tib. Neronis matrimonio Liviam, et quidem praegnantem, abduxit.* Tacitus etiam (Ann. I. 10.) inter prudentum, qui Augusti vitam arguissent, sermones hoc refert: *abductam Neroni uxorem, et consultos per ludibrium Pontifices, an concepto, nec dum edito partu, rite nuberet* etc. Idem Ann. V. 1. *Caesar formae cupidine aufert marito incertum an invitam.*

II. 80. Caesaris Octaviani ingressum in castra Lepidi, ut rem, qua non a Scipionibus aliisve veteribus Ro-

manorum ducibus unquam quidquam ausum patratumque sit fortius, Velleius praedicat. Lepidi milites Octaviani artibus praeparatos fuisse narrat, qui accuratius, quam ceteri scriptores, rem persequitur, Appianus de Bell. Civil. lib. V. cap. 124. pag. 871. 872. Vol. II. ed. Schweighaeus. Quantum tunc a fortitudinis laude detrahendum sit, patet.

II. 89. *Prisca illa et antiqua reip. forma revocata* (*renovata* malit cum Acidalio Ruhnkenius.) Libertatis umbra ab Augusto callide relicta. Sed *umbram* dicere non licuit scriptori sub callidissimo simulatorum, Tiberio.

II. 93. *M. Marcellus — quem homines ita, si quid accidisset Caesari, successorem potentiae eius arbitrabantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei posse contingere non existimarent, — decessit, admodum iuvenis, sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum, laetusque animi et ingenii, fortunaeque, in quam alebatur, capax.* Ita oportebat Velleium, ut recte monuit Ruhnkenius pag. 380. Marcelli laudes temperare, ne in Tiberii offensionem incurreret. Nam formula *ut aiunt*, eodem observante, est frigide et non ex animo laudantis.

Statim haec sequuntur: *Post cuius obitum Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam, ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offensiones, praesenti se subduxerat tempori, reversus.* Ruhnkenius: Astute Velleius, inquit, sibi cavet hac formula (*ut fama loquitur*), ne aulae arcana curiosius speculatus videretur. In simili re, cui non ipse arbiter, nil nisi rumoris auctoritatem secutus videri voluit, (quam admonitionem praecepit Lipsius), de M. Lollii consiliis II. 102. dicit: *fama vulgavit.*

II. 123. *Augustus — animam coelestem coelo reddidit.* Non sine suspicione veneni a Livia dati, monet Schegkius ad h. l. pag. 1211. — Sed talium suspicionum relatio in Velleio non quaerenda. Quod Augustum dicit *animam coelestem coelo reddidisse;* cap. 60. *coelestem animum humana consilia sprevisse;* et cap. 124. *Post redditum coelo patrem:* aperta adulatio, hoc tamen nomine scriptori ignoscenda, quod inter Deorum numerum, coelum adeptus quidem magis, quam meritus, relatus erat Augustus.

IV.

Liviam, Augusti coniugem, nimiis laudibus cumulari, recte iudicant Heinsius in Epist. ad C. Fagelium (pag. XXI. ed. Ruhnken.) et Boeclerus pag. 124. His nimirum verbis eam praedicat Velleius II. 75. 3. *Livia, nobilissimi et fortissimi viri, Drusi Claudiani, filia, genere, probitate, forma Romanarum eminentissima.* et II. 130. 5. *Cuius temporis aegritudinem auxit amissa mater, eminentissima et per omnia Deis quam hominibus similior femina; cuius potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi aut accessione dignitatis.* Scilicet aliter sentiri eius potentiam non sivit filii invidia, *) aut si tamen sentiebatur, **) Tiberius (ut ex hoc loco colligi posse puto) post eius mortem certe ita videri voluit, quasi in gravioribus rebus matris partes nullae fuissent. Quod de levatione periculi dicit, pertinet, opinor, ad ea, quorum auctor Suetonius Tib. 50. *incendio iuxta aedem Vestae et ipsam intervenisse, populumque et milites, quo enixius opem ferrent, adhortatam, sicut sub marito solita esset.* Etiam Dio Cassius lib. LVII. pag. 862. *Incendio*, inquit, *correptis, quibusdam non Tiberium modo, sed Liviam etiam succurrisse.*

Praeter duo illa loca et alium, ubi Liviam ab Augusto in matrimonium ductam esse, Velleius simpliciter narrat, nihil de ea habet; nihil de potentiae parte, quam sub extremo Augusti imperio matronarum callidissima sibi vindicaverat, eademque sub Tiberiani imperii initium arripere tentaverat; ***) nihil de exquisitis honoribus a Senatu ei decretis. Haec quidem omissa sine dubio scriptori, ut invisa Tiberio. ****) Malas vero artes, quibus filium ad imperium provexit *gravis* illa *in rempublicam mater, gravior domui Caesarum noverca:* quis intelligens quaereret in Tiberiani aevi scriptore? De his adi

*) Sueton. Tib. 50. *Matrem Liviam gravatus, velut partes sibi aequas potentiae vindicantem, et congressum eius assiduum vitavit, et longiores secretioresque sermones, ne eius consiliis, quibus tamen interdum et egere et uti solebat, regi videretur.*

**) *Tiberio enim inveteratum erga matrem obsequium.* Tac. Ann. V. 3.

***) Conf. Dio Cass. LVI. pag. 844. LVII. pag. 857. 858.

****) Conf. Tac. Ann. V. 2.

Tacitum, apud quem *) et Dionem **) vera feminae imago.

Liviae adiungo alterum filiorum, DRUSUM NERONEM. Egregia eum laude extollit Velleius II. 97. non ficta. Magnifice eundem celebrant Horatius Carm. IV. 4. et Auctor Consol. ad Liv. Aug. de morte Drusi Ner. Si poëtarum fidem spernis, eiusdem laudes lege apud Suetonium Claud. 1. Tacitus Ann. I. 33. *Drusi magna apud populum Rom. memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, libertatem redditurus.* Cum Velleii verbis: *cuius ingenium utrum in bellicis magis operibus an civilibus suffecerit artibus, in incerto est*: conspirant illa Auctoris Consolationis ad Liviam vs. 13.

Occidit exemplar iuvenis venerabile morum:
Maximus ille armis, maximus ille toga.

et Suetonii l. c.: *Fuisse autem creditur non minus gloriosi, quam civilis animi. Nam ex hoste, super victorias, opima quoque spolia captasse, summoque saepius discrimine duces Germanorum tota acie insectatus: nec dissimulasse unquam, pristinum se Reipublicae statum quandoque restituturum.*

V.

A Druso progredimur ad fratrem, TIBERIUM CAESAREM. Singulorum locorum, ubi in adulationis suspicionem venire possit Velleius, censuram excipiet de universa narratione iudicium.

II. 75. Primus locus, ubi Tiberii mentio. *Livia, — bimum hunc Tib. Caesarem, vindicem Rom. imperii, sinu gestans.* Cur Romani imperii vindicem dicat, declaratur II. 104. §. 2. *Non diu vindicem custodemque imperii sui moratus in urbe patria, protinus in Germaniam misit* etc. Si ad Tiberii res in Germania et Pannonia gestas referas, plane absque vero sic dixisse Velleium negabis. Fortasse etiam respexit spem perpetuae securitatis atque aeternitatis imperii Romani, in Tiberio scilicet sitam. Conf. II. 103. §. 4. 5. 124. §. 1. 2. 125. §. 1. Nimirum eum,

---

*) Ann. V. 1. Conf. Sueton. Tib. 50. 51. Dion. Cass. LVII. pag. 857. LVIII. pag. 875. 876.

**) LVIII. 2.

Suetonio teste, *) Augustus ipse epistolis aliquot *ut peritissimum rei militaris, unicum populi Romani praesidium*, prosecutus est.

II. 94. *Ti. Claudius Nero — innutritus coelestium praeceptorum disciplinis, iuvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimus* etc. Disciplinis innutritum testantur Dio Cass. LVII. cap. 1. et Suetonius Tib. cap. 70. his verbis: *Artes liberales utriusque generis* (i. Graeci et Latini) *studiosissime coluit.* Eodem spectat, (ut iam annotavit Fabricius ad Dion. l. c.) quod IX annos natus defunctum patrem pro rostris laudavit, teste Suetonio cap. 6., Rhodi deinde auditor Theodori Gadareni, Rhetoricae praeceptoris (id. cap. 57.) et circa scholas et auditoria professorum assiduus (id. cap. 11.) A forma et corporis celsitudine etiam a Suetonio cap. 68. praedicatur. Ingenium haud absurdum omnis docet vita.

II. 95. Oudendorpii suspicionem, Velleium per adulationem de Tiberio post bellum Pannonicum feliciter gestum pro simplici *ovavit* posuisse *ovans triumphavit*, refutavit Ruhnkenius pag. 388. [226.] monendo, Augustum eadem loquendi forma usum esse in Monim. Ancyr. pag. 172. ubi nullus adulationi locus. Hoc tamen ultro fateor, tum hic, tum in sequentibus, manifestum esse quam honorificentissimarum locutionum aucupium in gratiam domini, ut, ubi **) Drusi Claudii forma hoc modo ac temperamento laudatur: *pulchritudo corporis proxima fraternae fuit;* ubi ***) alter Tiberii triumphus cum altero consulatu ei *oblatus* dicitur etc. Sed hoc nihil est ad amplissimorum verborum ornatum, inde a cap. 99. ad fastidium usque frequentatum in Tiberii rebus illustrandis.

II. 97. *Peragratusque* (*pervagatusque* coni. *Ruhnkenius*) *victor omnes partes Germaniae, sine ullo detrimento commissi exercitus, quod praecipue huic duci semper curae fuit.* Conf. II. 113. et 115. in primis §. 5. *Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre maius, aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis* etc. In huiusmodi

*) Tib. 21.

**) II. 97.

***) Eod. cap.

rebus, quorum testis idemque arbiter in paucis idoneus Velleius fuit, nemo intelligens fidem ei denegabit. In proeliis Tiberium fortunae casibusque minimum tribuisse, Suetonius cap. 19. confirmat.

II. 99. Toto hoc capite callide loquitur. Secessus enim ille quum extremo tempore Tiberio valde molestus fuisset (Sueton. Tib. 11. 12.) atque adeo non honoratissimus, ut (ibid. cap. 12.) *tunc non privatum modo, sed etiam trepidum et obnoxium* egerit, *mediterraneis agris abditus, vitansque praeternavigantium officia, quibus frequentabatur assidue; contemtior in dies, et invisior* (cap. 13.): Velleius omnicunque honore decorare studet otium, cuius memoria Caesari non sane posset esse iucunda.

Ne quis secessus Tiberiani caussam, quam Noster commemorat, per adulationem ceteris, quae afferuntur, caussis praelatam arbitretur, eandem a Dione Cass. LV. pag. 780. verissimam iudicari, monuit Ruhnkenius. Modus tamen narrationis adulatorie quaesitus mihi videtur. Certe calliditas ista Tiberii dicenda non erat *mira quaedam et incredibilis atque inenarrabilis pietas.* Aliam vero caussam afferre non potuit, si quidem Tiberius eandem ipse prodidit. *) Hoc enim, quod ad recte aestimandam Velleii in singulis rebus fidem non parvi momenti esse reor, statuendum videtur: *nullam rem, quae sub Tiberio evenerit, aliter ab illo esse narratam, quam de ea iudicari velle Caesarem sciret.*

Luctum civitatis ob secessum istum verbis quidem immodice augeri puto; fingere nego dicentem: *quam paene ei patria manum iniecerit.* Suetonius enim (Tib. 10.) *Neque aut matri*, inquit, *suppliciter precanti, aut vitrico, deferi se, etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quin et, pertinacius retinentibus, cibo per quatriduum abstinuit.*

II. 101. *C. Caesar — convento prius Tib. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori, habuit.* Dio contra

---

*) Sueton. Tib. 11. *Confessus tandem, nihil aliud secessu devitasse se, quam aemulationis cum Caio Lucioque suspicionem.* Id. cap. 10. *Quidam existimant, adultis iam Augusti liberis, loco, et quasi possessione usurpati a se diu secundi gradus, sponte cessisse, exemplo M. Agrippae, qui, M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit: ne aut obstare, aut obtrectare, praesens videretur. Quam caussam et ipse, sed postea, reddidit.*

(LV. pag. 782.) auctor est, misso ad bellum Armenicum Caio, Tiberium in Chium profectum, cultum ei atque officia praestitisse (αὐτὸν ἐθεράπευσεν); humilem namque se gessisse, nec tantum Caio, sed etiam comitibus eius, se submisisse. Ac Suetonius cap. 12. inter caussas summae sollicitudinis, quae Tiberium tunc premeret, narrat, quod Caium, Orienti praepositum, quum visendi gratia traiecisset Samum, alieniorem sibi sensisset ex criminationibus M. Lollii, comitis et rectoris eius. Cui credamus? Dionis ac Suetonii narratio longe probabilior, pro diversa, quae tum fuit, utriusque fortuna, superba adolescentis, humili Tiberii exsulis, qui appellabatur. *) Non temere igitur h. l. adulationem Velleio obiecisse videntur Interpp., et Casaubonus ad Sueton. Tib. cap. 12.

Ibid. (C. Caesar) *tam varie se ibi gessit*, *ut nec laudaturum magna*, *nec vituperaturum mediocris materia deficiat.* Caute Noster Tiberii caussa, in quem quo animo Caius fuerit, didicimus ex Suetonio. Quid? quod aperte reprehendit adolescentem: *Nec defuit conversatio hominum*, *vitia eius assentatione alentium.* M. Lollium quidem Tiberius ipse in Senatu incusavit, eum *auctorem C. Caesari pravitatis et discordiae* arguens, teste Tacito Ann. III. 48. Mirum, ni hominem notavit Velleius. Quod gravissime fecit II. 97. 102.

II. 103. *Laetitiam illius diei*, *concursumque civitatis*, *et vota paene inserentium coelo manus.* Rem verbis amplificari, quis non videt? Neque illud vere adiectum videtur: tum *spem* esse *conceptam perpetuae securitatis*, *aeternitatisque Romani imperii.* Probabile potius, homines imminente hoc domino in metu fuisse, si quidem fides Tacito Ann. I. 4.

II. 104. Quae hoc capite et seqq. narrantur, ea magnam partem pro veris sunt habenda. Primum enim Velleius eorum, quae refert, spectator fuerat; tum fingendo in rebus Tiberii narrandis tantum abfuisset, ut gratiam apud hominem iniret, ut potius is hoc adulationis genere se offensum putasset, maioris sane aestimans res a se gestas, quam quibus ad laudem aliqua affingenda viderentur. **) Illas tamen nimiis laudibus extolli, res bene

---

*) Suet. Tib. cap. 13.

**) Exemplum subministrat Tac. Ann. III. 47. „Solus Dolabella Cornelius, dum anteire ceteros parat, absurdam in adulationem

gestas, at duntaxat bene, *coelestissima opera* dici, et id genus alia, nemo non videt. Verum fortasse nonnihil ex eo, quod nimium est in laudatione, condonabis Velleii ambitioni, quum, ut ipse dicit (§. 3.) Tiberii adiutor fuisset, itaque huius res celebrans, sibi ipse aliqua ex parte gratificaretur. Nam cap. 106. sic incipit: *Pro Dii boni, quanti voluminis opera insequenti aestate, sub duce Tiberio Caesare gessimus!*

II. 105. *Pietas sua Caesarem, paene obstructis hyeme Alpibus, in urbem traxit.* Non pietate Tiberium reductum arbitror, sed sui commodi studio, ut iam se magis magisque in Augusti favorem insinuaret. Nec pietatis capax erat animus hominis saepe in ore illud habentis: Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. *)

II. 106. *Ab inaudito atque incognito ante mari.* Negant Lipsius aliique, quia iam Drusus hoc mare navigasset. At docet Ruhnkenius pag. 414. [241.] Velleium non adulatorie, sed vere et rei convenienter, de hac expeditione esse locutum.

II. 107. Istam ad Tiberium orationem minime sonare indolem aut ferociam Germanicam, recte iudicat Lipsius. Conf. Boecler. ad h. l. pag. 1134.

II. 108. *Nihil erat iam in Germania, quod vinci posset, praeter gentem Marcomannorum.* „O vanitatem! Sed haec plura magnifice, imo serviliter, Velleius narrat in Tiberii sui laudes. Ἀλλ' ἐγὼ οὐ πιθόμην." Haec Lipsius.

II. 109. *Gerebatque se ita adversus Romanos.* Monet ad h. l. Boeclerus, parcius agere ceteros scriptores in Maroboduo, Marcomannorum duce, qui infinitam Romanorum ambitionem calliditate et virtute coërcuisset, celebrando: fortasse quia puduisset fateri, tantum inter Germanos fuisse virum. Sed solitum Velleii candorem in aliena virtute, vel in hoste, praedicanda, iam supra ostendimus. Non silendum tamen, Tiberium ipsum, Tacito teste (Ann. II. 63.) de Maroboduo apud Senatum disse-

---

progressus, censuit, *ut ovans e Campania urbem introiret. Igitur secutae Caesaris litterae, quibus se non tam vacuum gloria praedicabat, ut, post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in iuventa aut spretos triumphos, iam senior peregrinationis suburbanae inane praemium peteret.*"

*) Dio LVIII. pag. 895. Conf. Suet. Tib. 62.

ruisse, *non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum aut Antiochum populo Romano perinde metuendos fuisse.* Exstare orationem, qua *magnitudinem viri, violentiam subiectarum ei gentium, et quam propinquus Italiae hostis, suaque in eo destruendo consilia* extulisset. In ambiguo itaque relinquitur, utrum Tiberii potissimum caussa, an ex animo, hominem ita magnificet Velleius.

II. 111. *Itaque ut praesidium ultimum* (sic leg. ex egregia Lipsii emendatione pro vulg. *militum*) *resp. ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium.* Nec Velleianam tantum adulatiunculam esse, monet idem Lipsius, quum ipse Augustus, Suetonio (Tib. 21.) teste, Tiberium *epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, atque unicum populi Romani praesidium, prosequatur.*

II. 112. *Agrippa* (Postumus) — *mira pravitate animi atque ingenii in praecipitia conversus* etc.; *moxque crescentibus in dies vitiis, dignum furore suo habuit exitum.* Aequius de adolescentis moribus existimasse videtur Tacitus Ann. I. 3. eum appellans *rudem sane bonarum artium, et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum.* Suetonius tamen (Aug. 65.) *Agrippam*, inquit, *ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit* (Augustus); et paullo post: *Agrippam nihilo tractabiliorem, immo in dies amentiorem, in insulam transportavit* etc. Dio LV. pag. 805. δουλοπρεπῆ dicit, praecipitisque iracundiae hominem, Liviamque, quasi novercam, conviciis proscindere, ipsumque saepius Augustum propter patris bona insimulare solitum. Quae loca id certe commonstrant, Velleianam morum Agrippae descriptionem quodam modo posse defendi. At in morte eius referenda en callidam brevitatem, qua novi principatus primum facinus attingit, caedis auctore nequaquam memorato. Curiosius veriusque rem explicat Tacitus Ann. I. 5. 6. Conf. Dion. LVII. pag. 849.

II. 113. Laudatur hoc capite et seqq. prudentia Imperatoris, eius cura pro praefectis copiarum aegrotis, eius cultus modicus (conf. Sueton. Tib. 18.) etc. Haud praeter rem. Nam laudabilem ducem fuisse Tiberium omnes scriptores testantur.

II. 118. *At illi* (Germani), *quod nisi expertus vix credat, in summa feritate versutissimi, natumque mendacio genus.* Detestare turpissimi affectus mancipium! exclamat Schegkius. Equidem illud nimis acerbe dictum condono recenti irae ob cladem Varianam. Si quis vero

accusandus, accusa praedones gentium, raptores orbis, Romanos, qui a quovis populo, libertatem suam aut tuente aut vindicante, summa iniuria se affectos arbitrabantur.

II. 122. *Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Tib. Caesaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit?* Quasi hic triumphorum numerus unius Tiberii, nec potius Augusti, sententia definiendus fuisset. Ceterum Tiberius ipse apud Tacitum Annal. III. 47. ambitiose memorat *tot receptos in iuventa aut spretos triumphos.*

II. 123. *Ingravescente in dies valetudine, cum sciret, quis, volenti omnia post se salva remanere, arcessendus foret, festinanter revocavit filium. Ille ad patrem patriae exspectato revolavit maturius. Tum securum se Augustus praedicans, circumfususque amplexibus Tiberii sui, commendans illi sua atque ipsius opera, nec quicquam iam de fine, si fata poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu alloquioque carissimi sibi spiritus* etc. Quid? si haec ficta essent? Dio certe (LVI. pag. 830.) Liviam Augusti mortem usque ad Tiberii adventum clam habuisse narrat: sic plerosque et fide digniores auctores tradere. At Suetonius Tib. 21. (conf. Aug. 98.) a Tiberio *spirantem adhuc Augustum repertum esse, et una secreto per totum diem eos fuisse*, affirmat. Tacitus vero (Ann. I. 5.) *Vixdum*, inquit, *ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur, neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit; acribus namque custodiis domum et vias sepserat Livia: laetique interdum nuntii vulgabantur, donec, provisis, quae tempus monebat, simul excessisse Augustum, et rerum potiri Neronem, fama eadem tulit.* In utram partem discedamus? Fabricius ad Dion. l. c. Velleii et Suetonii narrationem praefert. Utcunque est, id certe ex Velleii loco non temere colligemus, Tiberium ita videri voluisse, se cum moribundo Augusto adhuc collocutum, a patre reipubl. administrandae consilia accepisse.

VI.

Inde a cap. 124. res *sub* Tiberii Caesaris *principatu* gestae exponuntur. Iam panduntur laudationis vela.

II. 124. *Una — veluti luctatio civitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populique Romani, ut stationi paternae succederet: illius, ut potius aequalem civem, quam eminentem liceret agere principem. Tandem magis ratione, quam honore victus est: cum, quicquid tuendum non suscepisset, periturum videret. Solique huic contigit, paene diutius recusare principatum, quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant.* Sumitur pro vera Tiberii sententia, quae erat simulata. Nam rectissime Suetonius Tib. 24. *Principatum, quamvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, et statione militum, hoc est, vi et specie dominationis, assumta, diu tamen recusavit impudentissimo mimo.* Conf. Tac. Ann. I. 11. 12. De caussa recusationis vid. eundem I. 7. Sueton. Tib. 25. Dion. Cass. LVII. 2. 3.

Primum principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum; quam manu sua scriptam D. Augustus reliquerat. Non constat ex ceteris scriptoribus, utrum Augustus decretum reliquerit, ut ius comitiorum populo ademtum Senatui vindicaretur, an Tiberius sponte decreverit. Nec apud Lipsium, qui Excursu E. ad Annal. Taciti lib. I. brevem comitiorum sub Caesaribus historiam dedit, hac de re quidquam. Alterum quidem pro certo affert Velleius. Ex quo tamen nihil amplius probari posse puto, quam Tiberium quidem prodidisse, ordinem comitiorum, Augusti scriptum manu, fuisse relictum. (Cf. quae diximus ad II. 99.) Ceterum notatu non indignum, quam caute Noster, summa brevitate gravissimam rem complexus, duobus verbis defungatur: ingenti reipublicae mutatione vix significata. Aperte Tacitus Ann. I. 15. *Tum primum e campo comitia ad patres translata sunt* etc. Ceterum de magistratuum creandorum et comitiorum ratione sub Tiberio conf. Dion. Cass. LVIII. 20. ibique Reimarum.

II. 125. Narrationem seditionis militum in Germania et in Illyrico exortae versuta sententiae conformatione incipit: *Tulit protinus*, inquit, *ut voti, ita consilii sui pretium respublica; neque diu latuit, aut quid non impetrando passuri fuissemus, aut quid impetrando profecissemus. Quippe exercitus* etc. At non solum novus princeps, sed etiam novus princeps Tiberius, excitaverat seditionem. Exercitus enim, cui Germanicus praeerat, summa vi ducem suum ad capessendam rempublicam per-

urgebat, detrectans principem non a se datum. Suet. Tib. 25. Tac. Ann. I. 35.

II. 126. *Sacravit parentem suum Caesar non imperio, sed religione: non appellavit* [*eum*], *sed fecit deum.* Plinius contra (Paneg. cap. 11. §. 2.) ita existimat: *dicavit coelo Tiberius Augustum; sed — ut maiestatis crimen induceret.*

Magnificis laudibus Velleius hoc capite in primis Tiberium prosequitur. Nescio, an, quot laudes hoc loco in eum contulit, tot calumnias in Augustum adhibuisse videatur. Haud aliter enim de novo principe loquitur, quasi sub eo, qui praecessit, imperium Romanum tam male se habuisset, ut plurimis remediis indiguisset. Attamen honorificentissimas laudes felicitatis publicae sub Augusto regnantis legimus lib. II. cap. 89. quas ne de priore tantum principatus tempore capiamus, vetant verba: *Nos memores professionis, universam imaginem principatus eius oculis animisque subiecimus.* Sic constant sibi, qui praeter verum respiciunt aliquid! — His tamen in aperti mendacii crimen Velleium vocare nolo: paullo temperatiorem in encomio vellem. Nam quae de salute publica per novum principem florente praedicat, pleraque vera sunt. Tiberius, quamdiu vixit Germanicus, sapienter administravit rempublicam. Lege Dionem Cassium LVII. pag. 852 — 858. Conf. de egregia civilitate ac popularitate incipientis imperii Suet. Tib. 26—33.

Dicit Velleius: *Revocata in forum fides.* et paullo post: *sepultae ac situ obsitae iustitia, aequitas . . . civitati redditae; . . . recte faciendi omnibus aut incussa* (*infusa* coni. Ruhnkenius) *voluntas, aut imposita necessitas* etc. Haec confirmari videntur iis, quae Suetonius Tib. 33. narrat, *eum eatenus* intervenisse, *ne quid perperam fieret . . . Magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium assidebatque iuxtim* etc. *et si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat, iudicesque . . . legum admonebat; atque etiam, si qua in publicis moribus desidia aut mala consuetudine labarent, corrigenda suscepit.* Tacitus Ann. IV. 6. *Si quando cum privatis disceptaret* (Tiberius Caesar), *forum et ius.*

(Summota) *ambitio campo, discordia curia.* Illa nimirum comitiis e Campo ad Patres translatis (Tac. Ann. I. 15.); haec Tiberii in Senatu praesentia ac potentia.

Accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas His conveniunt verba Suetonii Tib. 30. *Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis senatui ac magistratibus et maiestate pristina et potestate; neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privatique negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur* etc. Lege etiam cap. 31. Tacitus quoque Ann. IV. 6. *Iam primum*, inquit, *publica negotia et privatorum maxima apud patres tractabantur: dabaturque primoribus disserere: et in adulationem lapsos cohibebat ipse: . . . sua consulibus, sua praetoribus species; minorum quoque magistratuum exercita potestas; legesque, si maiestatis quaestio eximeretur, bono in usu.* Recte tamen iam monuit Boeclerus pag. 1221. quod de magistratuum auctoritate et senatus maiestate a Velleio dicatur, ad simulacra libertatis pertinere, Romanis a Tiberio praebita.

Compressa theatralis seditio. Vid. Sueton. Tib. 37. Tacit. Ann. I. 77.

Quando annona moderatior? Tac. Ann. IV. 6. *Plebes acri quidem annona fatigabantur: sed nulla in eo culpa ex principe; quin infecunditati terrarum aut asperis maris obviam iit, quantum impendio diligentiaque poterat.* Suet. Tib. 34. *Annonam macelli, senatus arbitratu, quotannis temperandam* (censuit.)

Fortuita non civium tantummodo, sed urbium damna principis munificentia vindicat. Testantur Tacitus Ann. II. 47. 48. IV. 64. VI. 45. Dio Cass. LVII. 10. LVIII. 26. extr.

Restitutae urbes Asiae. Vid. Tac. l. c. 47. Suet. Tib. 48. extr.

Vindicatae ab iniuriis magistratuum provinciae. Verissima laus. Tiberius enim, *ne provinciae novis oneribus turbarentur, utque vetera sine avaritia aut crudelitate magistratuum tolerarent, providebat.* Tac. Ann. IV. 6. Praefectus Aegypto quum pecuniae maiorem constituta summam e provincia misisset, ei rescripsit, *se tonderi suas oves, non deglubi velle.* Dio LVII. 10. Conf. Suet. Tib. 32. extr.

Honor dignis paratissimus. Tacit. Ann. IV. 6. *Mandabat honores nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, inlustres domi artes spectando: ut satis constaret, non alios potiores fuisse . . . Res suas Caesar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat; semelque adsumti tenebantur, prorsus sine modo* etc.

Poena in malos sera, sed aliqua. Poenam malos seram, sed certam mansisse sub Tiberio, facile credimus. Multos etiam ob vitam libidinosam esse punitos, auctor est Dio Cass. LVII. pag. 858. Saevitia hominis eo tempore, quo Velleius scriberet, nondum satis comperta.

Ex his omnibus patet, Velleium de bona reipubl. administratione non adulatorie, sed vere dixisse, si quidem ad prima tempora Tiberiani principatus spectemus. Atque illa quidem, quae de vindicatis ab iniuria magistratuum provinciis dicit, aliaque nonnulla, ita retulit, ut res per totum fere Tiberii imperium se habuit. Nam provinciarum praesides, qui bene rem gererent, non mutavit Caesar, ut plerique iisdem negotiis insenescerent; *) et quum diligenter provideret, ne quid ab iis perperam fieret, auctoritatem suam vel in remotissimis terris obtinuit. Singulari prudentia nascentes coniurationes oppressit, seditiones exortas gravissime coërcuit, et ne orirentur, sedulo cavit. Quid multa? Qui in urbe et aula animi pravissimi affectibus saepe obtemperaret: idem in provinciis, ubi, ut recte animadvertit Fergusonus, **) unum peccatum imperii ruinam ducere posset, gubernacula reipubl. manu tractavit firma atque perita.

II. 129. Velleius, proposita quasi universa principatus Tiberii Caesaris forma, *singula* recenset.

Qua ille prudentia Rhascupolim, interemtorem fratris sui filii Cotyis, consortisque eiusdem imperii, evocavit. Verissime dicit. Egregiam Tiberii in hac re componenda prudentiam ex Tacito discimus, qui Ann. II. cap. 64. 65. totam caussam exponit. ***) Adiicere etiam potuisset Velleius laudem iustae, ut mihi quidem videtur, sententiae, qua Tiberius Rhascupoli (*Rhescuporin* appellat Tacitus.) iure damnato, ut procul regno teneretur, Thraciam in Rhoemetalcen filium, quem paternis consiliis adversatum constaret, inque liberos Cotyis divisit.

— *quanta gravitate, ut senator et iudex, non ut princeps, [et] causas pressius audit!* Conf. Tac. Ann. I.

---

*) Tacit. Ann. I. 80. IV. 6. ibique Ernestius.

**) History of the Progress and Termination of the Roman Republic. Book IV. Chap. 6.

***) Cap. 64. in. Tacitus, de alia quadam re loquens, Tiberium dicit *laetiorem, quia pacem sapientia firmasset, quam si bellum per acies confecisset.*

75. A Suetonio Tib. 29. hoc refertur: Dissentiens in curia a Q. Haterio, *Ignoscas*, inquit, *rogo, si quid adversus te liberius, sicut senator, dixero.*

De magnifico *Germanici triumpho* vid. Tacit. Ann. II. 41.

Quotiens ... senatorum censum ... quam libenter explevit etc. *Census quorundam senatorum supplevit.* Tac. Ann. II. 37. et I. 75. Conf. Suet. Tib. 47. Dio Cass. LVII. pag. 855. ibiq. Fabric.

De *Maroboduo* vid. Tacit. Ann. II. 62. 63. Sueton. Tib. 37. de *bello Africo* Tacit. II. 52. III. 20. 21. 73. 74. IV. 23—25. de bello contra *Sacrovirum Florumque Iulium* Tacit. III. 40—47. Quod Velleius dicit: *ut ante populus Rom. vicisse se, quam bellare, cognosceret; nunciosque periculi victoriae praecederet nuntius*: in eo respexisse videtur, quas Tacitus III. 47. his verbis memorat, Tiberii literas ad senatum scriptas: *Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum senatui scripsit: neque demsit aut addidit vero; sed fide ac virtute legatos, se consiliis superfuisse.*

II. 130. *Quanta suo suorumque nomine exstruxit opera!* etc. Duo tantum opera publica struxisse, templum Augusti et scenam Pompeiani theatri, refert Tacitus Ann. VI. 45. Conf. Suet. Tib. 47. Nec amplius quidquam Velleius, quamvis verbis amplissimis.

Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeii munera absumta igni restituit! Tiberium, Dio LVII. pag. 854. narrat, quum omnia ruinosa instauraret, nihil istorum sibi tribuisse, omnibus potius eorum, qui primum ea instruxissent, nomina reddidisse.

Qua liberalitate — incenso monte Caelio — hominum iacturae patrimonio succurrit suo! Vid. Tacit. A. IV. 64. Suet. Tib. 48.

Docent igitur ceteri scriptores, in primis Tacitus, auctor, si quis alius, ab omni adulatione abhorrens, singulas fere, quae cap. 129. 130. praedicantur res felici eventu a Tiberio gestae, vere, licet oratorie, esse narratas.

At occurrunt nonnulla in his duobus capitibus, quae temporum immemores movere possint ad servilem animum Velleio obiiciendum.

Quanto, inquit, (cap. 129. §. 3.) *cum honore Germanicum suum in transmarinas misit provincias!* Verius omnino Tacitus Ann. II. 42. *amoliri iuvenem, specie ho-*

noris, statuit. et ante II. 5. *Tiberio haud ingratum accidit, turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum suetis legionibus abstraheret, novisque provinciis impositum, dolo simul et casibus obiectaret.* Dicit porro Velleius cap. 130. §. 3. *quid* (Tiberius meruit,) *ut iuvenes amitteret filios?* nec verbum addit de fortissimo adolescente, unica reipublicae spe et solatio, cuius morti illacrymari solemus Tacitum legentes, *) Pisonis et Plancinae, immo Liviae ipsiusque, ut videtur, Tiberii scelestis artibus intercepto.

II. 130. §. 4. — *quod ex nuru, quod ex nepote dolere, indignari, erubescere coactus est. Agrippinam* intelligit, Germanici coniugem, cum filio *Druso.* At quam crudeliter in hanc feminam, omni meliore dignam fortuna, et in miserum suum nepotem Tiberius egerit, docent Suetonius cap. 53. 54. et Tacitus Ann. VI. 23 — 25. Nondum tamen necatus erat Drusus, nondum ad mortem adacta Agrippina, quum Velleius scriberet. Perierunt post Seiani caedem. Dio Cass. LVIII. pag. 894. Tac. l. c. 25.

II. 130. §. 3. coll. 129. §. 2. ubi de lectione vid. Ruhnken. — *quid hic meruit . . . ut scelerata Drusus Libo iniret consilia?* Turpiter astutum se praebuit Tiberius in improvido et vano iuvene circumveniendo, vitiis eius insidiatus. Totam rem omnium accuratissime exponit Tacitus Ann. II. 27—31. Conf. tamen Suet. Tib. 25.

Quod igitur in his et similibus rebus commisit Velleius? Velum trahere ausus non est a Caesare dedecori suo obtentum.

VII.

Postquam singula loca, ubi Tiberius laudatur, recensuimus, adulationis suspicione vel amota vel confirmata: iam *universe de Velleii narratione rerum a* Tiberio *gestarum, ac de ipso eius heroë* dicendum.

Tiberius Caesar egregio instructus fuisse mihi videtur ingenio, ac virtutibus quibusdam, quae ex mentis potissimum acumine pendent, haud vacuus; idem vero multis maximisque vitiis, quae ex animi perversitate manant,

*) Vere enim, humanissime iuvenum! moribundus illud praedixisti (Tac. A. II. 71.): *flebunt Germanicum etiam ignoti.*

laborans: utrisque sic usus, quasi vel illae, vel haec, sola in eo fuissent. *) Sub Augusto, summa vitiorum dissimulatione, pravam animi indolem rarissime exseruit, adeo ut, qui post se ad reipublicae gubernacula accederet, vitrico non indignus videretur: praecipue quidem ob boni ducis, quibus imperium Romanum imminentibus periculis aliquoties liberasset, virtutes. Quas in eo fuisse, nullus scriptorum abnuit, resque contra Rhaetos et Vindelicos atque in Pannonia, Dalmatia et Germania gestae ipsae loquuntur. Huc autem maior pars eorum, quae Noster de Tiberio expromsit, pertinet. Ubi eum ficta narrasse, supra negavimus, vera artificio oratorio celebrasse concessimus; idem arbitrati de felicitatis publicae sub Tiberii principatu et singularum rerum ab eo principe memorabiliter gestarum praedicatione; plerisque idoneo aliorum testimonio confirmatis. Velleium Paterculum igitur in eo, quod primarium est in Tiberii rebus, haud falsum esse apparet.

At *per adulationem multa celat aut velat: immo et palam aliter narrat.* Alterum concedo; de altero nonnihil dubito. Nam quid voluit Lipsius **) verbis: *multa palam aliter narrat?* Si est: aliter atque alii scriptores; nihil moror. Refert Velleius res quasdam, ut eas referri velle Tiberium sciret, non detracta, quam callidissimus Imperator iis induerat, specie. At quomodo hoc accusationis caput tum ab illo differat, non video. Sin vero Lipsius voluit, *fingere* quaedam Velleium; id nego. Aperti enim mendacii convinci nequit. Sed redeo ad alterum criminis caput; quo liberari nullo modo potest. Plura omnino *velat*, ut singulis locis ostendimus. Multa etiam plane *celat.* In quo scriptoris nostri artificium in primis cernitur. Describit Tiberium ut egregium ducem, ut laudabilem principem. Nempe utramque personam sustinuerat: illam, quamdiu Augustus, hanc, quamdiu Germanicus viveret; quo tempore aut metu aut pudore aut utroque retinebatur. Verum defuncto Germanico plurimum

---

*) Hoc imaginis lineamentum subministravit Dio Cass. LVIII. cap. 28. extr. *Τιβέριος μὲν δὴ, πλείστας μὲν ἀρετὰς, πλείστας δὲ κακίας ἔχων, καὶ ἑκατέραις αὐταῖς, ὡς καὶ μόναις, κεχρημένος.*

**) Praefatione editionis.

immutatus, *) praeceps in omnia vitia ruit. In quas olim intentus fuerat, publicas curas iam tantum non omnes abiecit; **) liberalis antea, iustus, severus, nunc factus est rapax, ***) iniustus, saevus. ****) Sed magis etiam, quam reipublicae administrationem, mutavit suos mores; et qui non malus ab omni parte princeps, idem iam homo fuit pessimus. Olim temperans nec oblitus pudoris, †) post secessum in Capream, immodicis ac nefandis se dedit libidinibus; ††) olim iniquitatis ac suspicacis malignitatis suae plerumque, licet male, dissimulator, iam in omnes, a quibus vel minimum timeret, cum ex nobilissimis gentibus Romanis, tum ex sua ipsius familia, acerrime furere ausus est; †††) nec irae impetu ad crudelissima quaeque proreptus, sed, quo detestabilior fieret, in iis machinandis ingenio suo abusus. De omnibus his sceleribus, flagitiis, parricidiis, quibus Tiberius vel imperium confirmaret, vel naturae suae, saevae ac lentae, satisfaceret, in Velleio ne verbum quidem; aut si quae eiusmodi significantur magis, quam narrantur, tam callide tractata sunt, ut nec Tiberius in ullam culpae suspicionem vocetur, nec, si tamen facinoris auctor facile intelligatur, iniuste factum videatur. Sic de Agrippae Postumi nece: *dignum*, inquit, *habuit furore suo exitum.*

Hic igitur accusare possis Velleii adulationem, quod herois, quem describit, virtutes proponat, vitia oculis subtrahat. Immo, qui tam multus est in aliorum moribus notandis, Tiberii mores ne sumsit quidem sibi describendos. Nonnisi ut fortissimum et prudentissimum ducem belli, ut optimum sapientissimumque reipublicae principem eum

*) Tac. Ann. IV. 1. Dio Cass. LVIII. pag. 858. 866.

**) Tac. Ann. IV. 67. Suet. Tib. 41.

***) Suet. Tib. 49. Tac. Ann. VI. 19.

****) Dio Cass. LVII. pag. 866. seq. LVIII. multis locis; etc.

†) Non vanus tamen mihi videtur rumor, eum iam Rhodi secretas libidines meditatum. Conf. Tac. Ann. I. 4. Humanae enim naturae convenientius est, Tiberium in secessu Capreensi repetita exhausisse, quae iuvenis libaverit, quam senis demum sensu gustasse. Quid? quod indoles eius ne in puero quidem latuit, perspecta Theodoro Gadareno, Rhetoricae praeceptori, qui subinde in obiurgando eum appellabat: πηλὸν αἵματι πεφυραμένον. Vid. Suet. cap. 57.

††) Suet. Tib. 42-45. Tac. Ann. VI. 1.

†††) Suet. Tib. 50-56. 61. 62. Tacitus et Dio passim.

praedicavit: de hominis indole et natura nihil fere tradidit.

Ne tamen obliviscamur, nondum post Germanici Drusique, filiorum, mortem; nondum post Liviae Augustae, matris, obitum (nam inveteratum erga hanc obsequium, ut illorum metus, impotentiam atque ὕβριν eius aliquantum coërcuerat,) Tiberium tam detestabilem se praebuisse, quam in vita extrema. Post Seiani caedem quam saevissimus exstitit. *) Quum pestiferarum libidinum malis senex premeretur; quum malefactorum conscientia animus impurus cruciaretur mensque excita vastaretur; quum nemini iam confideret, Deos, homines, semet ipse pertaesus: tum demum in omnia scelera flagitiaque prorupit; tum demum evasit ille, cuius memoriam omnes abominantur, Tiberius. At (quod caput rei est,) hoc miserrimum tempus nondum venerat, quum librum scriberet Velleius: **) ipse fortasse inter Seiani amicos, quod inter assentandi necessitatem plura in libro (et quidni putemus in vita?) liberi spiritus indicia prodidisset, a diro tyranno caesus, aut ad manum sibi inferendam actus. ***)

Vide etiam, an haec Velleio silentii in principis sui vitiis crimen nonnihil levare possint. Fidei universae scriptorum de Tiberii rebus nihil detrahere ausim; non abnuerim, vere esse narrata plurima facinorum et turpissime et perniciosissime ab illo aliisque Caesaribus patratorum. Verumtamen nonnunquam suspicari subit, nonnulla temere esse credita literisque mandata. Repudio quidem cum Ernestio ****) temeritatem illorum, qui, (ut egregii Viri verbis utar,) quidquid vulgaribus philosophiae praeceptis, aut potius opinionibus suis, aut nostris moribus non satis convenire deprehendunt, id ἀδυνάτων numero

---

*) Suet. Tib. 61. Tac. A. VI. 51.

**) Scripsit nimirum ante Seiani casum, et quidem, si audiamus Dodwellum (Annal. Vell. §. XXIX.) uno anno ante.

***) Sua manu, si licuit, Velleium periisse, ut Quintilius ille Varus, avitae virtutis memorem, (conf. II. 76. 1. 119. 3.) nescio quomodo probabile mihi facit tanta in tali historiae compendio *non sine summa approbatione* commemoratorum αὐτοχειρίας exemplorum frequentia. En, quae huius generis, aliud agentes, ex secundo Velleii libro notavimus: II. 26. 3. 63. 2. 70. 2-4. 71. 3. 76. 1. 88. 3. 100. 4. 119. 3. 120. 6.

****) Ernest. de fide hist. recte aestimanda, §. XL. in Opusc. philol. pag. 94.

censent, etiamsi certissimis literis et monimentis sit testatum. Non probo igitur *Linguetii* *) levitatem, qui, fieri potuisse, ut homo plus quam sexagenarius foedissimis se dederit libidinibus, prorsus negat, pro fictis respuens, quae a Tacito et Suetonio de Tiberii vita spurcissima narrantur, eundemque fere temerarium modum in iis, quae crudelissime fecisse dicitur, usurpans. Hoc tamen probabilitatem aliquam habere puto, et Tacitum et Suetonium in Tiberii, Caligulae etc. dedecore retegendo passim aut rei atrocitatem narrandi genere auxisse, aut vanos rumores pro certis exploratisque rebus arripuisse: *illum*, quod, libertatis amore et magnanimitate optimo cuique inter antiquos Romanos par, quo magis sagacitate valeret, eo ingeniosius malefacta ex pessimorum consiliorum secretissimis fontibus deduceret, et quo gravius commoveretur ob violata a diris tyrannis hominum iura, eo lubentius atris coloribus uteretur in istorum imaginibus ad omnis aevi detestationem expingendis; *hunc*, quia vel nimis credulus esset, vel fortasse, quo apertius Caesarum pravissimorum flagitia denudaret, eo certius mitiorum principum, quibuscum vivere ipsi contigit, Traiani atque Hadriani, gloriam se illustraturum speraret.

At vero iustam Tiberii apologiam confici unquam ullo modo posse, si quis alius, nego et ipse. Maneamus igitur in sententia de mixtis Tiberii moribus, quo tum naturae humanae indoles, raro optimos, rarius etiam omni ex parte pessimos homines exhibens, tum scriptorum testimonia ducunt. Nec incredibilia putemus illius, quae narrantur, scelera aut flagitia, cum ob corruptissimos saeculi mores, tum propter singulare hominis ingenium, male diu dissimulatum et fortasse ipsa hac vi adhibita exasperatum. Etenim, qui Tacitum et Suetonium odii et iniustitiae in Tiberium tam graviter accusant, videant illi, ne, quo crimine petunt, ipsi petantur. Tacitus et Suetonius, adde Dionem Cassium, Tiberii et virtutes et vitia describunt; res bene ab eo gestas non minus narrant, quam prave ac perniciose facta. Quid amplius postulabis ab historiarum scriptore probo et fido? Equidem nihil aequius, nihil verius, de Tiberii moribus dici posse puto, quam

---

*) Histoire des Révolutions de l'Empire Romain, par M. *Linguet*. A Liège, 1777. Tom. I. pag. 149.

ea, quibus Tacitus A. VI. 51. huius Caesaris historiam finivit: *Morum . . . tempora illi diversa: egregium vita famaque, quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere: idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis saevitia, sed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit timuitve: postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pudore et metu, suo tantum ingenio utebatur.*

Ex iis, quae diximus, patet, quid de eorum sententia statuamus, qui laudibus a Velleio in Tiberium collatis calumnias, quas illi vocant, a Tacito, Suetonio et Dione Cassio in eum effusas, posse temperari et corrigi confidunt. Nempe iis, quae de expeditionibus Tiberii Velleius, testis αὐτόπτης, habet, ceterorum scriptorum narratio amplificatur, illustratur, confirmatur. Atque idem valet de rebus ab eodem principe bene atque reipubl. utiliter gestis. Morum autem Tiberii descriptionem quum nullam proprie reliquerit Velleius, velatis aut omissis, quae ille in domo sua et in aula maligne, foede, crudeliter egit: nos in his omnibus ex sola Taciti, Suetonii et Dionis fide pendere apparet.

VIII.

Restat, ut nonnulla adiiciam *de adulatione erga homines in aula Tiberiana primarios*, cuius Velleium criminati sunt VV. DD. Quae criminatio quum ad Aelii Seiani laudes maxime spectet, has in primis examinemus.

Magno utique praeconio extollit Seianum; *) appellat eum *singularem principalium onerum adiutorem;* **) in eius gratiam omnino inserit locum de eximiis principum adiutoribus atque amicis, ac digressionem de novis hominibus. ***) Quid vero? nonne Tiberius ipse eum, etiam apud patres et populum, ut *socium laborum*, celebravit? ****) At in moribus eius describendis mendax re-

*) II. 127.

**) II. 127. §. 3.

***) II. 128.

****) Tac. Ann. IV. 2. Conf. Dion. Cass. LVIII. pag. 378.

peritur Velleius. Audio. Scilicet praedicavit eum ut virum tot tantisque virtutibus adornatum, quot et quantas natura mortalis recipiat, vel industria perficiat; ut ingenio excellentissimum, ut vita sanctissimum? Tales laudes vere magnificas in alios Romanos de republ. optime meritos contulit: quales Seiano tribuat, videamus. Postquam generis, unde ortus esset, claritatem extulit: *Ipsum vero*, inquit, *laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet* (Tiberius,) *virum severitatis laetissimae, hilaritatis priscae, actu otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem, eoque adsequentem omnia, semper infra aliorum aestimationem se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exsomnem.* Omnibus, quae ei h. l. tribuuntur, virtutibus praeditus esse potuit Seianus, atque idem esse, qui fuit, homo pessimus. Quid? quod huic descriptioni minime repugnat illa, quam legimus apud alium auctorem, et Tacitum *) auctorem: *Corpus illi laborum tolerans, animus audax: sui obtegens, in alios criminator: iuxta adulatio et superbia, palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido, eiusque caussa modo largitio et luxus, saepius industria ac vigilantia, haud minus noxiae, quotiens parando regno finguntur.*

Sin vero Velleius turpissimae adulationis, ut quibusdam placet, incusandus, quod Seiani virtutes qualescunque laudavit, maiora eius vitia reticuit: certe haud levius incusato Senatum, Tiberium atque universam civitatem ob summos honores illi habitos. **) Quanquam, quo tandem modo, Tiberii res enarrans, impune omisisset laudem hominis ambitiosissimi eiusdemque potentissimi, cuius libertis ac ianitoribus notescere quis nescit tunc magnificum fuisse, observantiam negligere exitiosum? Ceterum de laude Seiani qualicunque Noster excusare se potuisset, ut de eiusdem amicitia apud Tiberium M. ille Terentius Taciti Annal. VI. 8.

Praeter Seianum multo cum honore passim commemorat alios Tiberii amicos, propterea etiam in veritatis

---

*) Ann. IV. 1.

**) De honoribus et publice et privatim ei habitis conf. Tac. Ann. III. 72. IV. 74. Dion. Cass. LVII. pag. 869. LVIII. 876. 878.

neglectae suspicionem vocatus. De horum nonnullis quidem quum parum ex ceteris scriptoribus constet; an in eorum ingeniis moribusque notandis adulatus sit Velleius, liquido iudicari non potest. Verum de pluribus ex aliorum testimoniis apparet, eum vere esse locutum, ut de L. Pisone, *) quem Tacitus **) *nullius servilis sententiae sponte auctorem, et quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderantem*, et ***) *viginti per annos pariter probatum* appellat, hoc etiam elogio eum ornans: ****) *decus triumphale in Thracia meruerat, sed praecipua ex eo gloria, quod praefectus urbi recens continuam potestatem, et insolentia parendi graviorem, mire temperavit.* Porro de Messalino, ob res in Illyrico gestas laudato; *****) de M. Lepido, †) quem Tacitus egregia laude ornat; ††) de Pomponio Flacco; †††) de Dolabella ††††) belli cum Tacfarinate confecti gloria claro. *†) Nec Iulium Blaesum **†) immerito extulit Noster; ***†) etsi, quum ille Seiani avunculus esset, in laude eius paullo copiosior fuisse, Dolabellae autem proconsulatum Africanum silentio transiisse videtur propterea, quod in Seiani gratiam triumphalia ei a Tiberio negata, *ne Blaesi laus obsolesceret.* ****†) Num vero de utriusque rebus Africanis aliter existimare licuit Velleio, quam publice existimatum Tiberio? Ceterum de nonnullis, quos

*) II. 98.

**) Ann. VI. 10.

***) Ib. cap. 11. extr.

****) Ib. cap. 10.

*****) II. 112. Conf. Dion. Cass. LV. pag. 802. 803. Ovid. e Ponto II. 2. 91. Tibul. Eleg. II. 5.

†) II. 114. 115.

††) Ann. IV. 20. *Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem et sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab saevis adulationibus aliorum in melius flexit* etc. Conf. VI. 27. III. 50. I. 13. Dion. Cass. LVI. pag. 816.

†††) II. 129. Conf. Tac. Ann. II. 66. Suet. Tib. 42. ibiq. Ernest. Ovid. e Ponto IV. 9. 75. seq.

††††) II. 125.

*†) Tac. Ann. IV. 23-26.

**†) II. 125.

***†) Conf. Tac. Ann. I. 18. seq. III. 73. 74.

****†) Taciti verba Ann. IV. 26.

celebravit, reprehensionem ipse cavit his verbis: *) *Horum virorum mentioni si quis quaesisse me dicet locum, fatentem arguet. Neque enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est.* Modus quidem laudi non ubique adhibitus videtur: prorsus indignos dilaudari non liquet.

PARS III.

EXCUSATIO ADULATIONIS VELLEII.

Quum Velleium immerito saepe reprehensum esse doceremus, quod, quorum res laudaret, ii non omni quidem, ea tamen, quam iis tribuisset, laude haud indigni fuissent: illud fatendum erat, non pauca per adulationem quandam aut oratorie verbis aucta, aut velata esse, aut omissa. De his quomodo universe excusari possit, age videamus. Non pauca, quae valeant ad invidiam, quo laborat, in singulis rebus levandam, supra, praesertim ubi de Tiberio disputatur, attulisse nobis videmur.

Primo autem loco de *misera scriptorum conditione sub Caesaribus*, Tiberio in primis, dicendum. Nam quem fugit, sub horum imperio non solum non licuisse, iis, quae iniuste vel ab ipsis vel ab eorum amicis agerentur, resistere; sed homines etiam vetitos fuisse, verbis queri, ingemiscere, vultu tristitiam praeferre? Nimirum, *sicut vetus aetas vidit, quid ultimum in libertate esset, ita haec, quid in servitute, ademto per inquisitiones et loquendi audiendique commercio.* **) Quid igitur Velleio res Romanas scripturo restabat, quam in cetera historia animi libertatem exserere fidemque probare; in loco autem, qui est de Tiberio, veras quidem hominis virtutes ac res belli domique praeclare gestas narrare, vitia et scelera aut narrando speciosa reddere aut oculis subtrahere? Num propterea, ut vile mancipium, detestandus erit? Quotusquisque, quaeso, historicorum, vel nostra

---

*) II. 116.

**) Tac. Agric. 2.

aetate, potentissimi cuiusque principis res, eo superstite, traditurus, mores hominis interiores summa fide describere, malas artes ab eo in familia vel aula adhibitas, explicare conatur; praesertim quando, ut Noster, artissimo cum principe iunctus est vinculo, eiusque beneficiis ornatus? Hoc si vel hodie, sub mitiori regum imperio, vix quisquam audet: quid de Velleio dicendum, qui scripsit sub diro tyranno? Non enim sub Domitiano solum capitale fuit *Aruleno Rustico* et *Herennio Senecioni*, quod Paetum Thraseam et Helvidium Priscum, iniuste damnatos, ingenue laudassent: *) etiam sub Tiberio *Cremutius Cordus* damnatus est novo ac tum primum audito crimine, quod editis Annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset; **) fortasse ***) sub eodem periit *T. Labienus*, liberi spiritus scriptor, cuius libri S. C. aboliti sunt. An vero de eo, qui Brutum et Cassium laudaverat, poena sumta est: Velleio vero licuit, de Tiberio aut eius parente, quos lex maiestatis amplectebatur, ****) non dico, carmina famosa facere, ut *Ael. Saturninus*, hanc ob caussam a Tiberio de Capitolio praecipitatus; †) sed libere duntaxat et vere in historiarum libro loqui? Quo tandem modo impune velum detraxisset, quod multis rebus principis obtentum erat, et Tiberii principis, qui, Dione teste, ††) gravissime commovebatur animo, si quis eius sententiam assecutus videretur, ut multos haud aliam ob culpam necaverit, quam quod mentem eius perspexissent? Caute igitur loquitur Velleius de omnibus rebus, quae vel minimam ad Tiberium rationem haberent. Sic v. c. Marcelli laudes temperat, devitans domini offensionem. Sic, ut supra vidimus, prudenter sibi cavet, ubi de Agrippa loquitur, ne aulae arcana speculatus videretur. Ex qui-

---

*) Tac. Agric. 2. Sueton. Domit. 10.

**) Tac. Ann. IV. 34. Conf. Suet. Tib. 61. Dio Cass. LVII. pag. 872.

***) Incertum est enim, utrum sub Augusto, an sub Tiberio perierit T. Labienus, de quo vid. Voss. de Hist. Lat. ed. II. pag. 117 - 119.

****) Conf. Tac. l. c.

†) Dio Cass. LVII. pag. 870.

††) LVII. pag. 846.

bus omnibus facile intelligitur, omnem sentiendi scribendique libertatem sub Tiberio fuisse exstinctam. Hoc ergo non miror, quod Velleius in Tiberii rebus quaedam velat aut celat: illud mirari subit, quod in priore operis parte tot liberi animi specimina dare ausus est. Quae tanta sunt, ut, dum laudes in illustres quosdam Iulianarum partium adversarios, v. c. in Ciceronem, effusas apud Nostrum lego, in mentem veniat, ne ita quidem eum impune scripsisse, nisi Tiberii pater, Tib. Claud. Nero, studiosissimus Pompeianarum partium adiutor, idemque Ciceronis amicus fuisset. *)

Constat igitur, tam libere et ingenue, quam ullo modo per Tiberium liceret, scripsisse Velleium; eamque, quam secutus est, narrandi rationem non tam a gratiae aucupio esse profectam, quam suspicacis tyranni metu expressam.

Dicat aliquis, sub domino tam saevo, qui vera scribere prohibuerit, Velleio omnino non scribendum fuisse. Responsionem praeoccupavit is, qui de Paterculi manu multis locis restituenda immortaliter meritus est, atque idem eius excusationem, sed per quaedam capita duntaxat, libavit, Ruhnkenius. *Sic Velleio*, inquit, *in otio inertissimo consenescendum fuisset; qualis vita magnis et gloriae cupiditate incensis ingeniis mors est; neque historia Romana attingenda. Et quis tam hospes est in Caesarum historia, quin sciat, ipsum silentium probis doctisque viris crimini fuisse?* — Respicit, opinor, in primis ad Thraseam Paetum, **) sanctissimum civem Romanum, damnatum, quod silentio usus fuisset in iis, quae stulte aut impie a Nerone agerentur. Et quis dicat an apud Tiberium, circumspectiorem, non mitiorem Nerone tyrannum, veniam Noster impetrasset, si historiam scribens, illius laudem non magnopere celebrasset, praesertim quum eius rerum bello gestarum tam diu spectator atque adiutor fuisset?

---

*) De eo vid. Vell. II. 75. 76. P. Manut. ad Cic. Epp. ad Div. XIII. 64. Hunc Neronem Ciceroni gratissimum fuisse, apparet ex Epp. l. c.

**) Tac. Ann. XVI. 21. seq.

Velleius igitur, sin minus ab omni crimine absolvendus, lenius saltem accusandus erit. Monet, quem laudavi, Ruhnkenius, eum eiusdem culpae socios habere, praeter Poëtas, *Valerium Maximum*, *Senecam*, *Curtium*, utrumque *Plinium*, *Quintilianum*, alios. Certe adulandi quandam sub Caesaribus necessitatem haec societas docet. Cuius adductae culpam ipse Senatus Romanus sustinet. Fremit animus legentis in sordida et plus quam servili assentatione huius mancipiorum togatorum collegii.*)

Praeter universam scriptorum sub Tiberio conditionem consideremus *singularem ac proprium Velleii statum.* Augusto et Tiberio fortunae suae maximam partem debebat, ab illo gradibus militiae ad legationem usque provectus, et proxime a nobilissimis et sacerdotibus viris Praetor destinatus; sub hoc per novennium continuum miles, benevolentia ducis fruens, triumphum eius de Pannoniis Delmatisque cum fratre inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros comitatus, etiam principatus principio Praetor factus. **) Nil mirum igitur, si grato animo abreptus est in utriusque laudibus celebrandis, in primis vero in Tiberio celebrando, sub quo militaverat, quocum ea vitae parte, quae omnium minime ingloria fuit, assidue versatus erat. Ipse fortasse hoc studio deceptus, Tiberii vitia iusto minoris aestimavit; secundum unam hominis partem sibi penitus cognitam ceteras minus sibi perspectas, ut fieri solet, supplevit. Plurimi certe nostrum illud potissimum respicere solent, quomodo erga se aliquis se gesserit; qui si ipsos praemiis et beneficiis ornavit, aegre sibi persuadent, eundem in alios esse iniustum vel iniquum.

Qui Velleii erga Tiberium, Seianum aliosque adulationem iudicare volunt, admonendi etiam sunt, *cui librum inscripserit.* Inscripsit M. Vinicio, Cos. A. U. 783. viro

---

*) Tac. Ann. III. 65. *Memoriae proditur, Tiberium, quotiens curia egrederetur, Graecis verbis in hunc modum eloqui solitum:* o homines ad servitutem paratos! *Scilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectae servientium patientiae taedebat.*

**) Vell. II. 104. 121. 124.

apud Tiberium adeo gratioso, ut eum legeret progenerum; *) librumque, si probabilem Dodwelli **) rationem sequimur, Consuli illi munus esse voluit, Consulatus gratulandi caussa oblatum, qui mos erat illis temporibus. Hoc ipsum vero, quod tali homini potissimum et proprie res narrarentur, videtur animum scribentis mirifice affecisse, eumque in Tiberii hominumque in aula primariorum praeconio reddidisse copiosiorem. Eos maxime, qui laudes istas hominum in tali compendii brevitate minus fortasse memoratu dignorum, frequentemque sui, munerumque atque itinerum et cognatorum suorum mentionem aegre ferunt, ad quem quo consilio liber scriptus sit, meminisse iuvabit.

Unam praeterea rationem ad Velleium de nimiis Augusti et Tiberii laudibus excusandum peto ex *dictione*, qua usus est, animoque scriptoris, quatenus is dicendi modo quasi expressus. Nusquam fere memorabilis hominis mentionem fecit, quin eius vel laudem vel reprehensionem, frequentius quidem hac illam, multis verbis prosequatur; ita ut, etsi laudandi formas mire variet, saepe tamen easdem in pluribus hominibus usurpare cogatur. Alii historiarum scriptores satius putant, res narrasse; praeoccupare lectoribus iudicium nolunt; saltem nonnisi in eiusmodi rebus, quae utrum honeste an turpiter, utrum reipublicae utiliter an perniciose gestae sint, possit esse ambiguum, quid ipsi iudicent, et quare, nonnunquam interponendum sibi censent. Utra historicorum ratio praestet, ut nunc mittam: quae Velleio in toto, quod superest, opere placuerit, patet. Quid tandem caus-

---

*) Tac. Ann. VI. 15. Pauca illa, quae de *Vinicio* tradita sunt, hominem laude magis, quam reprehensione, dignum ostendunt. A. Tacito appellatur *mitis ingenio et comtae facundiae.* Produxit vitam ad Claudium, a Messalina, quia pudorem servavit, interfectus, ut narrat Dio Cassius libro LX. pag. 964. Haec obiter monui, ne quis forte, rerum Rom. istius aetatis immemor, Vinicium, Tiberii progenerum, flagitiis coopertum fuisse suspicetur, atque vel hoc crimini vertat Velleio, quod Vinicio maxime librum inscripserit. Quod Lipsius ad locum Taciti laudatum dicit, huic Vinicio Velleium indecore et serviliter blandiri, eo nihil falsius, quum ne vestigium quidem adulationis toto opere appareat, ut iam monuit Ruhnkenius.

**) Annal. Vellei. §. XXIX.

sae erat, cur in Augusti et Tiberii rebus a solito more discederet, ubi potius multis gravissimisque caussis impelleretur ad illud dicendi genus retinendum, immo augendum et frequentandum? Quorundam hominum ea est indoles, ut, quos probent, diligant, admirentur, iis studium, amorem aut admirationem ardore quodam animi verbisque amplissimis soleant declarare. Qualis Velleii indoles fuisse videtur. Non solum igitur, quum ad Augusti, Tiberii et utriusque amicorum res deductus esset, sed etiam, ubi omnes assentationis caussas procul haberet, ingenio suo indulgens, tam parum est parcus in laudando aut reprehendendo, quam ante eum ex Romanorum certe historicis nemo. Minuit ergo laudis frequentia per totum opus fusa laudis vim, et — reprehensionis. Fac enim, eum in priore libri parte, sobria illa Suetonii aequabilitate et siccitate scripsisse; quum vero ad Tiberii res venisset, suum scribendi et laudandi genus usurpasse: profecto tum gravius etiam, et iure, incusaretur, quam nunc incusatur.

Haec fere dicere habui ad Velleium Paterculum a foedissimae adulationis, quam Lipsius aliique ei obiiciunt, probris, quatenus res patitur, vindicandum: hoc tamen temperamento per omnem disputationem adhibito, ut ab *omnis* adulationis crimine eum minime liberari posse concederem. Nam si ex Ciceronis sententia *prima historiae lex, ne quid falsi dicere audeat; deinde, ne quid veri non audeat:* priorem legis partem magis ille servavit, quam posteriorem. Nusquam paene illud annalium munus deseruit, *ne virtutes sileantur.* Raro, et in Tiberio quidem eiusque amicis et necessariis nusquam, illud spectavit, *ut prave dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit.* Sed temporis iniquitatem dolere, quam hominem accusare, praestabit.

Hoc unum adiecisse iuvabit, plura illorum criminum, eaque acerbissima, fluxisse e corruptis lectionibus. Ea enim fortuna usus est Velleius, ut, quum eius liber misere mutilatus atque adulteratus ad nostra tempora pervenisset, propterea non solum elegantiae laude multis locis fraudaretur, sed etiam, quod gravius est, candoris. En praecipua eiusmodi loca:

II. 36. de *Catullo: In suspecti operis sui carmine.* Ex Ruhnkenii aliorumque emendatione legendum: *In suscepti operis forma.*

II. 72. de *M. Bruto: corrupto animo eius in diem* etc. Correxit Iac. Tollius: *incorrupto* etc. quam correctionem in textum recepit Ruhnkenius.

II. 74. de praediorum divisione a Triumviris facta: *eos, qui iusta divisione praediorum, nominatisque colonis agros amiserant.* Recte monuit Ruhnkenius pag. 318. non ita frontem perfricuisse Velleium, ut hanc praediorum divisionem *iustam* diceret. Iam ante Heinsius coniecerat *iussa divisione;* Ruhnkenio autem, hoc poëta, quam prosae orationis scriptore, dignius censenti, legendum videtur: *instituta divisione.*

II. 116. *Nam et etiam vir antiquissimi moris.* Hanc editionis principis lectionem, quam ita correxit Ruhnkenius: *Nam Aelius Lamia, vir* etc., sic corrupit Editor Basil.: *Nam et Seianus, vir* etc. Qua corruptione in fraudem inductum video etiam Henr. Dodwellum (Annal. Vell. §. XXX.) propterea accusantem *Velleii indolem laudandi Seiani avidam, et quibusvis laudis arripiendis vel praetextibus intentam.*

II. 125. *Ut pleraque ignave Germanicus* etc. Certant Interpp. ad h. l. et alii VV. DD. notanda adulationis turpitudine, quae nulla est, si de verissima Ruhnkenii emendatione legas: *Ut pleraque egit nave Germanicus.* Vid. Ruhnken. pag. 477. 478. [276. 277.] et Boecl. pag. 1216.

C. VELLEII PATERCULI

QUAE SUPERSUNT

EX

HISTORIAE ROMANAE

VOLUMINIBUS DUOBUS

CUM INTEGRIS ANIMADVERSIONIBUS

DAVIDIS RUHNKENII

C. VELLEII PATERCULI
HISTORIAE ROMANAE
AD M. VINICIUM COS.
LIBER I.
CAP. I.

**Tempestate distractus a duce suo Nestore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus a patre Tela-

CAP. I. ** Apparet, Velleium ab urbis primordio Romanam historiam omnem admirabili compendio duobus voluminibus fuisse complexum, etiam antiquioribus aliarum nationum gestis, praesertim in huius prioris libri initio fineque, perquam eleganter admixtis. Quorum voluminum prius hoc acephalon est; adeo non caeteris tantum rebus, verum etiam bonis autoribus, iniuria vetustatis cuncta absumentis officere solet, ut, quemadmodum Ausonius cecinit, *Monimenta fatiscunt, Mors etiam saxis nominibusque venit*, nos dicere possimus, *Mors etiam scriptis carminibusque venit.* Quanquam puto magis hominum incuriam accusandam, quam ipsam vetustatem. Poterant exemplaria aetatis vitio obsolescentia describi, poterant vitis instar ob senium iamiam emoriturae per novas propagines restitui, si fuissent quos huius rei cura tetigisset. Et certe fuerunt, qui tametsi parum docti, praestiterunt tamen quod potuerunt: quibus habendam gratiam censeo, quod horum saltem opera qualicunque miseras bonorum autorum reliquias licet mendosissime exceptas, conservatas videamus, si modo conservari est, tam deprave esse descriptum. Utinam vero quidam autores extarent, quamlibet mendose scripti. Possent in illis multa restitui per viros eruditos, ac iudicio praeditos. Egregie sudatum est in hac parte a Benedictinis olim, in asservandis inquam veterum monimentis. At postquam ptochotyranni isti irrepserunt, conspiratum est in veteres autores, ut istorum somnia mundo commodius obtrudi possent. Sed haec ἀπροσδιόνυσα videri queant, cum de Velleio potius sit habendus sermo. Scribit is sub finem huius libri, *statuisse se priorem huius voluminis, posterio-*

mone, ob segnitiam non vindicatae fratris iniuriae, Cyprum adpulsus, cognominem patriae suae Salamina constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupa-
2 vit: Phidippus Ephyram in Thesprotia. At rex re-

remque partem non inutili rerum noticia in artum contracta distinguere. Proinde quemadmodum illic in fine refert, quae post Rhomam a Gallis captam deductae sint coloniae iussu senatus, et quo tempore, sic in hoc fragmento prioris libri, compendio quodam describit, Primum, quam quisque civitatem ex Heroibus illis qui Troiam obsederant, confecto iam bello condiderit, quamve occuparit insulam, Deinde res per illam aetatem gestas, de Pelopidis, Heraclidis, Atheniensibus, Peloponnesiis, Tyriis, Achaeis, Pelasgis, Lacedaemoniis, Chalcidensibus, qui novas urbes vel extruxerint, vel in alias regiones commigrarint, multa recensens. Id quod Strabo quoque solet indicare, nec omittit Livius, et huius abbreviator Florus. Verum ut intelligas huius fragmenti initium, loquitur de Pyliorum exercitu, qui cum disiectis tempestate navibus, ducem suum Nestorem amisissent, Metapontum condiderunt. Potes coniicere, lector, huic operi praefationem suam deesse, bellam haud dubie et elegantem. Sed iam lege Velleium, et nostris laboribus gratus esto. Rhenanus.

§. 1. *Tempestate distractus.* Viri docti bene intelligunt Epeum ex Iustino XX. 2. *Metapontini quoque in templo Minervae ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi sunt, equum Troianum fabricavit, ostentant.* Quod nescio an Trogus sumserit ab Aristotele Mirabil. Auscult. pag. 709. *ἐγγὺς Μεταπόντου, Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν Ἑλληνίας, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, οἷς τὸν δούριον ἵππον ἐποίησεν, ἐκείνου τὴν ἐπωνυμίαν ἐπιθέντος. Φανταζομένην γὰρ αὐτῷ τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τὸν ὕπνον ἀξιοῦν ἀναθεῖναι τὰ ὄργανα, καὶ διὰ τοῦτο βραδυτέρας τυγχάνοντα τῆς ἀναγωγῆς, εἰλεῖσθαι ἐν τῷ τόπῳ, μὴ δυνάμενον ἐκπλεῦσαι· ὅθεν Ἑλληνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν προσαγορεύεται.* ubi pro *Ἑλληνίας* bis scribendum est *Ἐλλεσίας*. Ipse enim Aristoteles significat, Minervae cognomen inditum esse ab *εἰλεῖσθαι*, *concludi, implicari*, cuius vetustior forma est *ἔλλεσθαι*, unde *Ἐλλεσία*. Hoc Minervae cognomen unus, quod sciam, conservavit Hesychius: *Ἐλλεσίη. ἡ Ἀθηνᾶ. Myndiae Minervae* haec instrumenta dedicata narrat Lycophron vs. 930. diversos auctores secutus. Ceterum quod Lipsius putat, etiam Metabum, qui ab aliis Metaponti conditor dicitur, intelligi posse, vereor, ut temporum rationi satis conveniat. Metabus enim, quem Sisyphi filium fuisse tradunt Steph. Byzant. v. *Μεταπόντιον*, et Eustath. ad Dionys. Perieg. vs. 368. vix potuit cum Nestore ad Troiam militare.

cognominem. Editio prima, *cognomine*, quod correxit Editor Basileensis.

Philippus. Sic Edit. pr. *Phidippus* restituit Aldus Nepos ex Homero *Ἰλ. Β.* 678. Saepe sic erratum esse in hoc nomine docent Lips. ad h. l. et Wesseling. ad Diodor. Sic. V. pag. 373.

gum Agamemnon, tempestate in Cretam insulam re-
iectus, tres ibi urbes statuit, duas a patriae nomine,
unam a victoriae memoria, Mycenas, Tegeam, Per-
gamum. Idem mox, scelere patruelis fratris Aegisthi,
hereditarium exercentis in eum odium, et facinore
uxoris oppressus, occiditur. Regni potitur Aegi- 3
sthus per annos VII. Hunc Orestes, matremque,
socia consiliorum omnium sorore Electra, virilis
animi femina, obtruncat. Factum eius a Diis com-
probatum, spatio vitae et felicitate imperii appa-
ruit: quippe vixit annis XC. regnavit LXX. qui se
etiam a Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicavit.

§. 2. *tempestate in Cretam insulam reiectus.* Omnino *deiectus* legendum cum Drakenborchio ad Liv. XXIII. 34. Quod confirmat Zenobius Proverb. V. 50. *Ἀγαμέμνων, ὥς φασι, χειμασθεὶς κατηνέχθη εἰς Κρήτην.* *Deiici* elegans et legitimum verbum esse de navigantibus, qui ab instituto cursu depelluntur, docent Interpretes ad Liv. l. c. et ad XLIV. 19. Tacit. Ann. II. 60. *qua tempestate Menelaus, Graecium repetens, diversum ad mare, terramque Libyam deiectus.* Pro quo idem *detrusus* dicit Hist. II. 8. *vi tempestatum Cythnum insulam detrusus.* Utroque frequentius est *deferri*, quo, ut meliorum testimonia mittam, in re simillima utitur Servius ad Virgil. Aen. III. 133. *Aeneam vero Cretam tempestate delatum, locum Troiae nomine Pergamum appellavisse.* Sic ille locus legendus, non, ut Io. Meursius de Creta cap. 13. pag. 51. interpolavit: *locum Troiam nomine, urbem Pergamum appellavisse.*

duas a patriae nomine. Ex editione Iuntina, operarum socordia excidit *duas*, et error propagatus in Edit. Aldi Nepotis.

Tegeam. Edit. pr. *Tegacam.* Stephan. Byz. in v. *ἔστι καὶ Τεγέα ἐν Κρήτῃ, ὑπὸ Ταλθυβίου κτισθεῖσα.* Huius urbis mentio, in libris rarissima, saepe in numis reperitur. Vide Pellerinum de Num. Popul. et Urb. T. III. pag. 73.

§. 3. *socia.* Alias, *cum socia.* Rhenan. Inanem Rhenani coniecturam recepit Iuntina. [*conscia*, ut Lipsius volebat, dedit Vascosanus. Ex Addendis.]

virilis animi femina. Sallust. Catil. 26. *Sempronia, quae multa saepe virilis audaciae facinora commiserat.* Similiter Velleius II. 74. *uxor Antonii, Fulvia, nihil muliebre, praeter corpus, gerens.*

vixit annis XC. Veram esse Velleii chronologiam, egregie demonstrat Bachetus ad Ovid. Ep. VIII. pag. 364. addens, se huic scriptori, ubi partium studium et adulationem procul habeat, tribuere plurimum.

qui se etiam. Non male Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 21. *quin se etiam.* Sic est II. 6. *quin alterum etiam continuavit tribunatum.* II. 18. *Quin etiam Q. Pompeii consulis filium* etc.

Nam, quod pactae eius, Menelai atque Helenae filiae Hermiones nuptias occupaverat, Delphis eum
4 interfecit. Per haec tempora Lydus et Tyrrhenus fratres, cum regnarent in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit. Pervectus in Italiam, et loco, et incolis, et mari, nobile ac perpetuum a se nomen dedit. Post Orestis interitum, filii eius, Penthilus et Tisamenus, regnavere triennio.

CAP. II. Tum, fere anno octogesimo post Troiam captam, centesimo et vicesimo, quam Hercules ad Deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore, pulsis Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. Duces recuperandi imperii fuere Temenus, Cresphontes, Aristodemus, quorum atavus fuerat.

pactae eius. Aldus Nepos bene corrigit, *pactae ei;* quod etiam placebat Dukero ad Liv. XLIV. 30. Ceterum in hac historia, a multis tradita, laborat Tzetzes ad Lycophr. 1374. *αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀνελὼν Νεοπτόλεμον τὸν Ἀχιλλέως, ἔγημεν Ἑρμιόνην, ἐξ ἧς γεννᾷ Τισαμενόν.* Scribendum: *μετὰ τῶν Δελφῶν.* Vide eundem ad vs. 1232.

§. 4. *Lydus et Tyrrhenus.* Sic omnes fere scriptores, quos Wassius ad Fragm. Historic. pag. 222. laudat, inde ab Herodoto I. 94. tradunt. Strabo, in huius rei narratione, V. pag. 335. labem suscepit, quae magni Casauboni acumen fefellit: *ὁ Ἄτυς — κλήρῳ Λυδὸν μὲν κατέσχε, τὸν δὲ Τυῤῥηνὸν, τὸν πλείω συστείλας λαὸν, ἐξέστειλεν.* Repone: *τὸν πλείω συστήσας λαόν.* quod Eustathius, qui Strabonem ob oculos habuit, planissime confirmat ad Dionys. Perieg. 347. *καλοῦνται δὲ Τυῤῥηνοὶ, ἀπὸ Τυῤῥηνοῦ Λυδοῦ, υἱοῦ Ἄτυος, ᾧ πολὺν λαὸν ὁ πατὴρ συστήσας ἐν καιρῷ λιμοῦ ἐξέστειλεν.*

Sors Tyrrhenum contigit. Rarissima loquendi forma. Septimius de Bell. Troi. V. 13. *Alii, ut quemque sors contigerat, praedam, aut ex captivis, quantum pro merito distribuebatur, habuere.*

Pervectus in Italiam. Hoc cum paullo abruptius dicatur, Munckerus ap. Heins. malit: *Is pervectus.* Certe pronomen *is* facile hauriri potuit a praecedenti syllaba. Sed est simillimus locus I. 12. *Consul creatus est. Bellum Carthagini intulit.* nisi ibi quoque *est* in *is* mutare velis.

Penthilus. Edit. pr. *Penthelus.* Saepe *e* et *i* in veteri Codice confunduntur, ut mox *Teminus* pro *Temenus.*

CAP. II. §. 1. *atavus. Abavus*

Eodem fere tempore Athenae sub regibus esse de- 2
sierunt: quarum ultimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non praetereundus. Quippe, cum Lacedaemonii gravi bello Atticos premerent, respondissetque Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores; deposita veste regia, pastoralem cultum induit, immixtusque castris hostium, de industria rixam ciens, imprudenter in-
teremptus est. Codrum cum morte aeterna gloria, 3
Athenienses secuta victoria est. Quis eum non miretur, qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab
ignavis vita quaeri solet? Huius filius Medon pri- 4

legunt Meurs. de regno Lacon. cap. 6. et Scaliger Anim. ad Euseb. pag. 58. Recte. Quis enim, in tam facili lapsu, non citius librarium errasse, quam scriptorem parum accurate locutum, credat?

§. 2. *Eodem ferme tempore.* Exemplar vetustum habet: *Eodem fere tempore.* Burerius.

pastoralem cultum induit. Non eundem Codro habitum tribuunt veteres scriptores, quos congessit Meursius de Reg. Athen. III. 12. *Veste famulari se in medios immisisse hostes*, scribit Cic. Tusc. Disput. I. 48. ubi Burmannum, *veste manipulari* legere tentantem, bene refellit Davisius. *Ἐν εὐτελεῖ σκευῇ ὡς ξυλιστήν*, cum aliis Scholiastes MS. ad Platonis Symp. pag. 330. *πιναρᾷ στολῇ ὡς γῆς ἐργάτην*, vetus Scriptor apud Suidam v. *Ἀδηλώσας*, cuius locum recte ad Codri historiam retulit Io. Taylorus ad Lycurg. c. Leocrat. pag. 335.

immixtusque castris hostium. Tacitus Hist. II. 88. *et effusa plebes se castris miscuerat.*

rixanincies. Puto legendum, *rixam iniiciens.* Rhenan. Ego vero *rixam ciens* legendum puto, literis vetusti exemplaris propius inspectis. Sic enim habet *rixam·ncies*, interposito inter *rixam* et *ncies* puncto divisibili, et transposita *n* litera. Burer. *rixam iniiciens* recepit Iunta; idque placet Burm. ad h. l. et Drakenb. ad Liv. III. 64. *rixam ciens* Basileensis Editor, cuius exemplum secuti sumus.

immixtusque castris hostium de industria, imprudenter rixam ciens interemptus est. Sic legitur et distinguitur in Edit. pr. Sed Acidalius, transposita voce *imprudenter*, optime interpungit: *immixtusque castris hostium, de industria rixam ciens, imprudenter interemptus est.* Quod, in tanta evidentia, recipere non dubitavi. [Male Vascosan. *impudenter rix. c.* Ex Add.]

§. 3. *Athenienses secuta victoria est.* Sallust. Fragm. I. pag. 18. *ubi malos praemia sequuntur.*

Quis eum non miretur. Scribendum: *Quis enim eum non miretur. enim* facile excidit ob simile *eum.* Ex Add.

his artibus. Vestis mutatione, ut II. 41.

mus Archon Athenis fuit. Ab hoc posteri apud Atticos dicti Medontidae: sed ii, insequentesque Archontes, usque ad Charopem, dum viverent, eum honorem usurpabant. Peloponnesii, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem, condidere. Ea tempestate et Tyria classis, plurimum pollens mari, in ultimo Hispaniae tractu, in extremo nostri orbis termino, insulam circumfusam Oceano, perexiguo a continenti divisam freto, Gadeis condidit. Ab iisdem post paucos annos in Africa Utica condita est. Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi, iactatique cum variis casibus, tum saevitia maris, quintodecimo anno sedem cepere circa Lesbum insulam.

CAP. III. Tum Graecia maximis concussa est motibus. Achaei ex Laconica pulsi, eas occupavere sedes, quas nunc obtinent: Pelasgi Athenas com-

§. 4. *sed ii.* Ed. pr. *sed hii.*

§. 5. *Peloponnesii.* Ed. pr. *Peloponnesi*, ut I. 9. *Octavi* pro *Octavii.* II. 7. *Opimi* pro *Opimii.* et passim.

Megaram. Megara melius videtur Heinsio. Sed feminina forma est apud idoneos scriptores, quos laudant Duker. ad Liv. XXXI. 22. et Oudendorp. ad Sueton. Tiber. 4.

in extremo nostri orbis termino. In abiiciendum, ut haec per appositionem, quam Grammatici vocant, accipiantur.

insulam circumfusam. Ed. pr. *insula circumfusam.* quod correxerunt Iunt. et Editor Basil.

Utica condita est. Etsi Velleius non quidem singulis paginis, ut Voss. ad I. 6. et Burmannus ad II. 111. scribunt, sed tamen frequentius, (certe ut nunc est,) easdem voces iterat, quam diserti scriptores facere solent, displicet tamen verbum *condere* tam paucis versibus ter repetitum. Malim: *Utica constituta est.* Mela I. 11. *constituta urbs mirae magnitudinis Babylon.* Ipse Velleius I. 4. *cognominem patriae suae Salamina constituit.* I. 1. *urbesque constituere Ephesum, Miletum.* ibid. *tres ibi urbes statuit.* Aeque frequens est *ponere urbem.* Vide Interpretes ad Virgil. Aen. II. 295. et ad Ovid. Met. III. 13.

sedem cepere circa Lesbum insulam. Heinsius ad cap. sequ. emendat: *sedem cepere Lesbum insulam, circaque.* cuius rationem probat Cortius ad Sallust. Catil. 30. Ceterum Lipsius aliud agebat, cum negaret, ullum se auctorem habere de Lesbo ab Orestis liberis occupata. Pindarum, Strabonem, Pausaniam, Athenaeum, alios, testes citat Bachetus, non vulgari eruditione de hac colonia disputans, ad Ovid. Ep. VIII. pag. 370.

migravere: acerque belli iuvenis, nomine Thessalus,
natione Thesprotius, cum magna civium manu, eam
regionem armis occupavit, quae nunc ab eius no-
mine Thessalia appellatur, ante Myrmidonum voci-
tata civitas. Quo nomine mirari convenit eos, qui 2
Iliaca componentes tempora, de ea regione, ut
Thessalia, commemorant: quod cum alii faciant,
Tragici frequentissime faciunt; quibus minime id
concedendum est. Nihil enim ex persona poëtae,
sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, di-
xerunt. Quod si quis a Thessalo, Herculis filio, eos
appellatos Thessalos dicet, reddenda erit ei ratio,
cur numquam ante hunc insequentem Thessalum, ea
gens id nominis usurpaverit. Paulo ante Aletes, sex- 3

CAP. III. §. 2. *Iliaca componentes tempora.* Exquisite pro, res Iliacis temporibus gestas narrantes. Tacit. Ann. I. 1. *temporibus Augusti dicendis non defuere decora ingenia.* Hist. II. 101. *Scriptores temporum. Componere* sic etiam est I. 5. *belli, quod composuit, Troici. Condere* dicunt alii apud Burm. ad Albinovan. ad Liv. 343. qui in transitu sic emendandus: *Femina digna illis, quos aurea prodidit aetas.* Vulgo editur: *quos aurea condidit aetas. Prodere* et *condere* saepe confusa, ut apud Ovid. Rem. Am. 465.

ut Thessalia. Vide Scaliger. Anim. ad Euseb. pag. 20. et Perizon. Diss. de Dictye Cret. §. 26.

§. 3. *Aletes.* Sic Ed. pr. quae grave mendum suscepit in hoc nomine I. 13. *Corinthum post annos DCCCCLII. quam a Belete Hipponis filio erat condita, funditus eruit.* Vales. ad Hesych. T. I. pag. 1005. in Velleio male scribi dicit *Haletes.* Sed error est Aldinae, non Editionis primae. Aletem sextum ab Hercule ponit Velleius, quintum Apollodor. II. 8. Pausan. III. 4. et Schol. Pindari Olymp. XIII. 17. quem numerum praeferunt Lipsius ad h. l. Scaliger Anim. ad Euseb. pag. 58. et Wesseling. ad Diodor. Sic. Fragm. pag. 635. De Alete haec habet Etymol. M. pag. 61. 50. *Ἀλήτης, ὁ Ἡρακλέους ἀπόγονος, ὁ τῆς Κορίνθου βασιλεὺς, υἱὸς δὲ Ἱππότου· ἀφ' οὗ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ἀλητίδαι.* (Respicit Callimach. Fr 103.) *εἴρηται ὅτι ὁ Ἱππότης διὰ τὸν Κάρνιδος θάνατον, ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκβληθεὶς, καὶ ληστεύων, ἔσχεν αὐτόν.* ubi pro *λησεύων* scribendum esse *ἀλητεύων*, clarum est ex Conone Narrat. 26. *ὁ δ' Ἱππότης ἁλώμενος τίκτει παῖδα, ἐκ τοῦ πράγματος Ἀλήτην καλέσας.* Aletem, postquam regno Corinthi excidisset, reditum tentasse, narrant Zenobius III. 22. et Hesych. v. *Διὸς Κόρινθος.* a quorum narratione in nonnullis discrepat Schol. Pindari Nem. VII. 155. Aletem filium et Hippotam patrem temere confundit Schol. Callimachi ad H. in Apoll. 71. ubi vide

tus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. Nam ex persona poëtae et hanc urbem, et quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur aetate eius, multo post Ilium captum conditae.

CAP. IV. Athenienses in Euboea Chalcida, Eretriam colonis occupavere: Lacedaemonii in Asia Magnesiam. Nec multo post Chalcidenses, orti, ut

Cl. Ernestum. Apud Tzetz. ad Lycophr. 1388. male scribitur Ἱππότας ὁ Ἀλήτης pro Ἱππότα ὁ Ἀλ.

claustra Peloponnesi continentem. Interpretes ad h. l. variis modis vexant verbum *continentem.* Davis. ad Caes. de B. G. VII. 11. explicat *contingentem*, significatione Latinis inaudita; nec melius Oudendorpius *amplectentem.* Velleius sine dubio scripsit: *claustra Peloponnesi ac continentis.* quod etiam Burmanno in mentem venit. *Peloponnesus* opponitur *continenti*, id est, Achaiae, sive Graeciae extra Peloponnesum. [Sed praeferam emendationem viri in his litteris excellenter versati, Petri Fonteinii: *claustra Peloponnesi a continente*, id est, propugnaculum Peloponnesi adversus Achaeos a parte continentis. Ex Add.]

CAP. IV. §. 1. *Chalcida, Eretriam.* Editor Basil. inseruit copulam *et.* At sic etiam I. 14. *Ariminum, Beneventum coloni missi.* II. 20. *Mario, Sulpicio.* ibid. *auctoritate, gratia.* De copula inter duo substantiva omissa vide Drakenb. ad Liv. I. 59.

in Asiam ac Nesiam. Alias, *Moesiam.* Rhenan. Foedissimo mendo Edit. pr. *in Asiam ac Nesiam*, quod Editor Basil., vix litera mutata, feliciter sic emendavit: *in Asia Magnesiam.* Quatuor Magnesiae in veterum monumentis reperiuntur, Thessaliae, Cretae, duplex Asiae, ad Sipylum, et ad Maeandrum. Cretensis tam obscura memoria est, ut Io. Meursii, omnes Cretae urbes recensentis, notitiam fugerit. Bis eius meminit Plato de Legg. VIII. pag. 650. F. et IX. pag. 654. H. ubi Scholiastes MS. *Μαγνησία, πόλις ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλῶν ἄποικος.* Adde Cononem Narrat. 29. et Apollodorum apud Tzetz. ad Lycophr. 902. Ut Cretensis Magnesia Thessalicae, sic Magnesia ad Maeandrum Cretensis et Thessalicae colonia fuit. Vide Strabon. XIII. pag. 943. et Schol. Apollon. Rhod. I. 584. Verum cum duae urbes hoc nomine in Asia fuerint, dubitatur, utra in Velleio sit intelligenda. Viri docti iam inde a Scaligero Anim. ad Euseb. pag. 59. in diversa abeunt. Nobis omnino Velleius de Magnesia ad Maeandrum accipiendus videtur, cum ob rationes a Burmanno allatas, tum multo magis, quod attendentes in legendo verissimam esse reperimus sententiam Cellarii Geogr. Ant. T. II. pag. 78. omnibus fere locis, ubi Magnesia sine cognomine commemo-

praediximus, Atticis, Hippocle et Megasthene ducibus, Cumas in Italia condiderunt. Huius classis cursum esse directum alii columbae antecedentis volatu ferunt, alii nocturno aeris sono, qualis Cereali-

retur, Magnesiam Maeandri significari. Idque confirmant numi apud Vaillant. Numism. Gr. Popul. et Urb. pag. 35. et Pellerinum in simili opere T. II. pag. 74.

Hippocle et Megasthene. Sic bene Editor Basil. Editio pr. *Megesthene.* Uterque dux eodem nomine commemoratur a Strabone V. pag. 372. cuius locum Vossius adscripsit.

columbae antecedentis volatu. Hoc ipsum miraculum celebrat Statius Silv. III. 5. 78. *Nostra quoque haud propriis tenuis, nec rara colonis Parthenope; cui mite solum trans aequora vectae Ipse Dionaea monstravit Apollo columba.* Item incertus Poëta Panegyr. in Pison. 79. *Testis Acidalia quae condidit alite muros, Euboïcam referens fecunda Neapolis arcem.* Vide Broukhusium, iisdem locis usum, ad Propert. II. 20. 30. et P. Burmann. Secundum V. C. ad Numism. Sicul. pag. 411. Apollo saepe, animalis specie, se coloniam condentibus ducem praebuit. Lexicon Sangermanense MS. *Ἀδιούνιος ταῦρος. ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ τῶν Κρητῶν οὕτως λέγεται. φασὶ γὰρ τὴν πόλιν μετοικίζοντα ταύρῳ πως εἰκασθέντα προηγεῖσθαι.* Qua de re copiose Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 66.

nocturno aeris sono. Ex. vetus habet: *nocturno aëris sono*. nisi veteres aliter pinxerint diphthongum æ, quam hodie pingamus. Erat enim *e* ab *a* spacio divisum. Buber. Idem miraculum oblatum est Tanagraeis, novas sedes quaerentibus. Etymolog. MS. in Biblioth. Regia: *Ἀχαιά, ἡ Δημήτηρ παρὰ Ἀττικοῖς. εἴρηται παρὰ τοῦ ἄχους, τῆς λύπης. οὕτω Δίδυμος. καὶ ὅτι μετὰ κυμβάλων ἠχοῦσα τὴν Κόρην ἐζήτει, ἤ, ὡς Φιλητᾶς, τὰς ἐρίθους ἀχαιὰς ἐκάλουν. ἔνιοι δὲ ἐκτείναντες τὸ α, ἀπὸ τοῦ συμβάντος Γεφυραίοις. καὶ πάλιν· Ἀχαιά, ἡ Δημήτηρ· μέμνηται τοῦ ὀνόματος Ἀριστοφάνης.* (Acharn. vs. 709.) *ἀπὸ τοῦ ἄχους τοῦ ἐπὶ τῆς Περσεφόνης. οἱ δὲ φασὶν ἀπὸ ἱστορίας τοιαύτης· Τοῖς Ταναγραίοις μεταναστᾶσιν ἐκ Τανάγρας ἡ Δημήτηρ ὄναρ φανεῖσα, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀκολουθῆσαι τῷ γενομένῳ ἤχῳ, καί, οὗπερ ἂν παύσηται, ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. καὶ διώδευον ἀκούοντες ψόφον καὶ κυμβάλων καὶ τυμπάνων, καὶ παυσαμένου, περὶ τὴν Ἀττικὴν ἔκτισαν πόλιν, καὶ ἱδρύσαντο ἱερὸν Ἀχαιᾶς Δημήτερος.* Quae vocem *πάλιν* sequuntur, ad verbum descripta sunt ex Orionis Thebani Etymolog. MS. ex quo etiam editus Etymologus pag. 180. 34. profecit. Sed Orion fontem, unde hauserit, sic indicat in fine: *οὕτως εὗρον ἐν ὑπομνήματι εἰς Ἀριστοφάνην.* Ex quo apparet, illum diversa ab iis, quae nunc supersunt, Scholia in suo Aristophanis Codice habuisse. Editus Scholiastes, ex eoque Suidas, haec annotarunt: *ἢ ἀπὸ τοῦ ἤχου, ὃν παρεῖχον ἐν τοῖς περὶ τὴν γέφυραν εἰς Ἀθήνας ἀπιοῦσιν.* quae minus feliciter tentavit doctissimus Kusterus. Scribendum: *ὃν παρεῖχεν τοῖς περὶ τὴν Γέφυραν εἰς Ἀθήνας ἀπιοῦσιν.* Quorum sensus est:

2 bus sacris cieri solet. Pars horum civium magno post intervallo Neapolim condidit. Utriusque urbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. Sed aliis diligentior ritus patrii mansit custodia: Cumanos Osca mutavit vicinia. Vires autem veteres earum urbium ho-
3 dieque magnitudo ostentat moenium. Subsequenti tempore magna vis Graecae iuventutis, abundantia virium, sedes quaeritans, in Asiam se effudit. Nam

Achaea Ceres dicitur ab aeris sono, quem dedit Tanagraeis, Athenas migrantibus. Gephyra eadem est, quae Tanagra, Gephyraei iidem, qui Tanagraei. Vide Herodot. V. 57. 61. ubi Tanagraeorum migrationem narrat, et Stephan. Byz. v. *Γέφυρα.* Ceterum de hoc in Cerealibus strepitu etiam intelligendus Ovid. A. A. II. 609. *Condita si non sunt Veneris mysteria cistis; Nec cava vesanis ictibus aera sonant.* Hunc enim locum Meursius Eleusin. pag. 80. rectius, si quid iudico, ad Cereris sacra refert, quam Heinsius et Burmannus ad Cybeles.

§. 2. *nobilitate atque amoenitate sua dignissimus.* II. 120. *vetustate familiae suae dignissimus.*

Sed aliis diligentior ritus patrii mansit custodia. Pro *aliis* repone *illis*, scilicet Neapolitanis, quod ex voce *Neapolim* assumendum, more utriusque linguae scriptoribus satis usitato, de quo vide Gronov. ad Liv. VIII. 11. IX. 41. et Davis. ad Cic. de Fin. V. 6. Sic II. 15. *Universa Italia. Quorum ut fortuna atrox.* ubi vide. *Alii* et *illi* centies permutantur, etiam in Velleio II. 13. Graeci mores, instituta, leges, lingua, nondum Velleii aetate Neapoli exoleverant. E multis unum Strabonem, eundemque Velleii aequalem, laudasse satis sit, V. pag. 377. *πλεῖστα δ' ἴχνη τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐνταῦθα σώζεται, γυμνάσιά τε καὶ ἐφηβεῖα καὶ φράτρια, ὀνόματα Ἑλληνικὰ καίπερ ὄντων Ῥωμαίων.* et VI. pag. 389. *νυνὶ δὲ πλὴν Τάραντος, καὶ Ῥηγίου, καὶ Νεαπόλεως, ἐκβεβαρβαρῶσθαι συμβέβηκεν ἅπαντα.* Reliqui magnae Graeciae populi bilingues erant, id est, Osce et Graece loquebantur. Vide Festum v. *Bilingues*, et ibi Ios. Scaligerum. De Siculis Asconius ad Ciceron. Divinat. 12. *Dicit Caecilium Graecas literas simul et Latinas in Sicilia didicisse: in ea insula, quae neutra lingua bene utatur.*

§. 3. *Graeciae iuventutis.* Exemplum vetustum habet *Graecae iuventutis.* BURER.

abundantia virium. Male Burmannus *virium* mutat in *virorum. Vires* intellige iuventutis subolem. Seneca Cons. ad Helv. 6. pag. 177. *alios nimia superfluentis populi frequentia, ad exonerandas vires, emisit.* Ammian. Marcell. XV. 9. *dein sequutis aetatibus oppida aucta virium copia. Vis virium* non magis in Velleio quenquam offendere debet, quam in Plauto Amphitr. I. 1. 79. *cadunt vulneris vi et virium.* [aut in Li-

et Iones, duce Ione profecti Athenis, nobilissimam
partem regionis maritimae occupavere, quae hodie-
que appellatur Ionia; urbesque constituere Ephe-
sum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum,
Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocaeam; mul-
tasque in Aegaeo atque Icario occupavere insulas,
Samum, Chium, Andrum, Tenum, Parum, Delum,
aliasque ignobiles. Et mox Aeolii, eadem profecti 4
Graecia, longissimisque acti erroribus, non minus
illustres obtinuerunt locos, clarasque urbes condi-
derunt, Smyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam,

vio IX. 16. *seu virium vi, seu exercitatione multa.* Ex Add.]

duce Ione profecti. Duplicem coloniam Ionicam, alteram ab Ione, Xnthi filio, in Peloponnesum, alteram a Nelco, Codri filio, in Asiam deductam, turpiter a Velleio confundi, Lipsius contendit; et de hoc eius errore paene triumphat. Qua culpa ut accuratissimum scriptorem liberarent Simsonus Chron. ad a. 2948. et Burmann. ad h. l. ille legere malebat: *Iones duce non uno profecti Athenis.* hic: *Iones, duce olim Ione profecti Athenas.* Sed non utitur his defensoribus Velleius. Meliores eius caussae patronos dedit Wesselingius ad Simson. l. c. Euripidem Ione vs. 74. et Vitruv. IV. 1. qui migrationem Ionum in Asiam non Neleo, sed Ione duce, factam scribunt. Quibus adde Nicandrum Alexiph. vs. 9. *Αὐτὰρ ἐγὼ τόθι παῖδες ἐΰζήλοιο Κρεούσης Πιοτάτην ἐδάσαντο γεωμορίην ἠπείρου, Ἑζόμενος τριπόδεσσι παρὰ Κλαρίοις Ἑκάτοιο.* Quem locum melius intellexit Scholiastes, quam Graecus Metaphrastes, nuper a Bandinio editus, Eutecnius Sophista. Sensus est: ego habito in vicinia Apollinis Clarii, Colophone, urbe Ioniae, in qua Ionia Ion, Xuthi et Creusae filius, coloniam constituit. Haec pro Velleio dixisse satis sit. Cum vero plerique scriptores satis constanter, et, si quaeras, haud paullo rectius, Neleum posterioris coloniae Ionicae caput fuisse tradant, nescio, quare illum Kusterus unius Mileti conditorem putarit, reprehenderitque Suidam, v. *Ἰωνία* bene scribentem: *Ἰωνίας πόλεις ιβ'. ἃς ἐνοικίζει Νηλεὺς ὁ Κόδρου.* Etymol. M. pag. 317. 11. *Ἐλεγηΐς, ἡ θυγάτηρ Νηλέως, τοῦ ἡγησαμένου εἰς Καρίαν τῆς Ἰώνων ἀποικίας.* Scholiastes Platonis ineditus: *ὁ δὲ νεώτερος Κόδρου παῖς Νηλεὺς τῆς δωδεκαπόλεως Ἰωνίας κτίστης ἐγένετο.* Quos omnes Hellanicum secutos esse, ex Harpocratione v. *Ἐρυθραῖοι* colligas.

Myuntem, Erythram. Teum inseri vult Vossius. Recte. Nunquam enim Teus in recensione XII civitatum Ionicarum omittitur.

Pharum. Sic Edit. pr. pro quo Editor Basileensis dedit *Parum.*

§. 4. *Et mox Aeolii.* Vide Scaliger. Animadv. in Euseb. pag. 60.

Larissam. Nescio, quid Editorem Basileensem impulerit, ut

Mitylenenque, et alias urbes, quae sunt in Lesbo insula.

CAP. V. Clarissimum deinde Homeri inluxit ingenium, sine exemplo maximum: qui magnitudine operis, et fulgore carminum solus appellari poëta
2 meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum, quem ille imitaretur; neque post illum, qui eum imitari posset, inventus est. Neque quenquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum, praeter Homerum et Archilochum, re-

Larissam mutaret in *Antissam.* Vide Herodot. I. 149. Holsten. ad Steph. Byz. v. *Λιράσσα.*

Mitylenem. Mitylenen scripsimus cum Munckero ad Hygin. F. 137. ut paullo ante est *Prienen* et *Cymen.*

urbes, quae sunt. Tolle vocem *urbes*, non voces *quae sunt*, quas una tolli volebat Gruterus. Vossius ad I. 6. tenet *urbes* ob similem repetitionem vocis *leges* II. 18. Sed ibi repetitio necessaria.

CAP. V. §. 1. *sine exemplo maximum.* Eleganter pro incomparabile, vel, ut Vellei. I. 9. loquitur, *omnium comparationem vincens.* Lapis apud Gruter. pag. 352. 1. *Huic primo duumviro biga posita ob eximias liberalitates, et abundantissimas sine exemplo largitiones.* Similis formula, *supra exemplum.* Lapis apud Donium Class. X. pag. 359. *Ossa Fortunatae Florae, dulcissimae, castissimae, supra omnia exempla sanctissimae.* Alius apud Maffeum Mus. Veron. pag. 287. 2. *Domitiae Caelliae, C. F. patronae et uxori supra omnia exempla.*

§. 2. *Archilochum.* Non multum dissimile de Archilocho iudicium Dionis Chrys. Or. XXXIII. pag. 397. A. δύο γὰρ ποιητῶν γεγονότων, ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος, οἷς οὐδένα τῶν ἄλλων ξυμβαλεῖν ἄξιον, Ὁμήρου τε καὶ Ἀρχιλόχου. Adde Valer. Max. VI. 3. 1. Quo magis miror, nondum inventum esse, qui eius fragmentis undique collectis operam navaret. Quam provinciam qui sibi sumserit, caveat, ne, quae sunt aliorum, temere pro Archilochiis arripiat. Nam eius nomen creberrime permutatur cum nominibus *Dinolochi*, *Aristophanis*, *Antiochi*, *Amphilochi*, et aliorum. Quoties eius nomen in *Aristarchi* abierit, et contra, in Praefat. ad Hesych. pag. VII. demonstravimus. Athenaeus III. pag. 111. C. Ἀρχίλοχος ἐν Τηλέφῳ — πᾶνα τὸν ἄρτον καλεῖ. Nec Telephum scripsit Archilochus, nec vocem *panis* nosse potuit. Legendum: Δεινόλοχος ἐν Τηλέφῳ. Grammaticus MS. in Biblioth. Sangerm. Πιττάκιον εἶπε Δεινόλοχος Τηλέφῳ. Dinolocho, Siculo poëtae, perinde atque Epicharmo, licebat Σικελίζειν, id est, vocibus uti sive Siculis, sive Latinis, *panis*, *pittacium* etc. Eustratius in Aristotel. Nicomach. pag. 65. b. ἀλλὰ καὶ Ἀρχίλοχος, καὶ Κρατῖνος, καὶ Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἐπιγράμ-

periemus. Hic longius a temporibus belli, quod 3 composuit, Troici, quam quidam rentur, abfuit. Nam ferme ante annos DCCCCL. floruit, intra mille natus est. Quo nomine non est mirandum, quod saepe illud usurpat: *οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.* Hoc enim ut hominum, ita seculorum notatur differentia. Quem si quis caecum genitum putat, omnibus sensibus orbus est.

CAP. VI. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis MLXX. translatum est ad Medos, abhinc annos ferme DCCLXX. Quippe Sardanapalum eorum regem, 2 mollitiis fluentem, et nimium felicem malo suo,

μασι μαρτυροῦσιν (Μαργίτην) εἶναι Ὁμήρου τὸ ποίημα. ubi pro Ἀρχίλοχος repone Ἀριστοφάνης. Locus Aristophanis, quem respicit, est in Avib. 910. Scholiast. Nicandri ad Theriac. 617. Ἀρχίλοχος τὸν κύτισον φυτόν φησιν ὠφέλιμον εἶναι τοῖς θρέμμασιν, ὅτι πλῆθος γάλακτος ποιεῖ. Botanici erat, non poëtae, herbarum vires docere. Scribe: Ἀμφίλοχος. Plinius H. N. XVIII. 16. *Unum de medica externa et cytiso volumen Amphilochus fecit confusim.* Alio modo peccatur in Polluce VI. 99. ὀλκαίου δὲ μέμνηται Ἀντίοχος. Nusquam nec a Polluce, nec ab ullo Grammaticorum Antiochus, ut idoneus scriptor, laudatur. Scribe: Ἀρχίλοχος. quod ipsum mendum ex Oenomao apud Euseb. P. E. V. 31. sustulit Holsten. ad Steph. Byz. v. Θάσος. Inter poëtas, ex quibus Stobaeus Sententias collegit, a Photio Biblioth. pag. 374. recensentur Ἀρχίλοχος et Ἀράλοχος. Archilochum Stobaeus saepe laudat, Aralochum ne semel quidem. Et qui poterat poëtam, qui nunquam in rerum natura extiterit, commemorare? Scilicet Photius, cum in suo Stobaei Codice Ἀράλοχος pro Ἀρχίλοχος vitiose scriptum reperisset, protinus inde poëtam omnibus inauditum finxit, pro summa negligentia, quam merito in illo castigavit amicus noster, L. C. Valckenarius Diatrib. in Euripid. cap. II. pag. 17.

§. 3. *Troici.* G. Cuperus in Sylloge Epistol. Noribergae edita III. pag. 449. malit *Troii*, ut II. 86. *in campis Philippiis.* quasi Velleius non usus fuisset altera forma II. 114. *belli Pannonici.* Tutius est, in talibus Codices sequi. Vide Bentlei. ad Horat. III. Carm. 3. 32.

οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. Graeca, quamvis absint a prima Editione, aliorum Editorum exemplo admisi.

caecum genitum. Vide, si tanti est, Davis. ad Cic. Tusc. Disp. V. 39.

CAP. VI. §. 1. DCCLXX. Lipsius, addito numero centenario, legit, DCCCLXX. quod probat Scaliger Canon. Isagog. III. pag. 320.

§. 2. *nimium felicem malo*

tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut semper successor regni paterni foret filius, Arbaces Medus
3 imperio vitaque privavit. Ea aetate clarissimus Graii nominis Lycurgus Lacedaemonius, vir generis regii, fuit severissimarum iustissimarumque legum auctor, et disciplinae convenientissimae vir; cuius quam diu
4 Sparta diligens fuit, excelsissime floruit. Hoc tractu temporum ante annos quinque et sexaginta, quam

suo. Rhenanus ita interpunxit, ut *malo suo* ad *natum* retulisse videatur, sicut apud Sueton. Neron. 6. *negantis, quidquam ex se et Agrippina, nisi detestabile et malo publico, nasci potuisse.* Sed hic rectius iungitur cum *felicem.* *Felix malo suo* est, cui felicitas sua malo vertit. Sic II. 48. *C. Curio facundus malo publico.* Sallust. Catil. 51. *qui malo rei publicae creverant.* ubi vide Cortium. Nazarius Paneg. Constantin. 17. *fecunda malis suis natio raptim adolevit.* Simile illud Ovidii Amor. III. 8. 46. *Et nimium damnis ingeniosa tuis.* Trist. II. 342. dicit: *Inque meas poenas ingeniosus eram.* Male Burmannus hanc elegantiam sumtam credebat ex Ovidio Met. III. 292. *Laeta malo, nimiumque potens.* ubi *laeta malo* non dicitur pro laeta in malum suum, sed pro laeta ob malum, sensu multum diverso, ut apud Iustin. XXVII. 2. *Laetus igitur malis suis, et damnis ditior redditus.*

tertio et trecentesimo loco. Exemplar vetustum habet: *tertio et tricensimo loco. Tricensimo* pro *tricesimo*, more veterum. Id quod etiam observavit Politianus in huiusmodi antiquis exemplaribus. Burer. Velleius Sardanapalum tertio et trigesimo loco a Nino ponit, uno tantum rege a Ctesia et Diodoro dissidens, nisi error sit, cuiusmodi non pauci in illo luculento scriptore leguntur, non illius, sed librariorum vitio. Scaliger l. c.

Arbaces. Edit. pr. *Pharnaces.*

§. 3. *disciplinae convenientissimae vir.* Convenientissimae sic nude positum placet Iac. Gronovio ad Ammian. Marcellin. XXVII. 11. non mihi. *Vir* autem nullo pacto tolerari potest. Heinsius emendat: *disciplinae convenientissimae virtuti.* id est, fortitudini: quod commodum sensum habet. Sed quoniam *virtutis* nomen aliquid ambigui relinquit, legere malim: *disciplinae convenientissimae viribus.* Quis enim nescit, omnem Lycurgi disciplinam huc comparatam fuisse, ut cives sui viribus, quibus victoria parabatur, superiores essent aliis? Quod ut alios taceam, luculenter explicat Xenophon aureolo libello de Rep. Lacedaem. Sed ut nihil scabri in Velleii oratione relinquatur, totus locus, una voce transposita, sic scribendus: *Ea aetate clarissimus Graii nominis, Lycurgus, vir generis regii, Lacedaemoniis fuit severissimarum iustissimarumque legum auctor, et disciplinae convenientissimae viribus.*

urbs Romana conderetur, ab Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa 5
quod tempus Caranus, vir generis regii, sextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniae occupavit. A quo magnus Alexander cum fuerit septimus decimus, iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est. [*Aemilius* 6
Sura de annis populi Romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persae, deinde Macedones. Exinde duobus regibus, Philippo et Antiocho, qui a Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam, devictis, summa imperii ad populum Romanum pervenit. Inter hoc tempus, et initium regis Nini Assyriorum, qui princeps rerum potitus, intersunt anni MDCCCCXCV.]

CAP. VII. Huius temporis aequalis Hesiodus fuit, circa CXX. annos distinctus ab Homeri aetate, vir perelegantis ingenii, et mollissima dulcedine carminum memorabilis, ocii quietisque cupidissimus, ut

§. 4. *autumant.* id est, dicunt, non, opinantur, ut Bachet. ad Ovid. Ep. VII. pag. 152. accepit. Vide Is. Casaubon. ad Appulei. Apol. pag. 131.

§. 5. *Caranus.* Editio pr. foedo errore *Taronus*, quem Editor Basil. correxit.

vir generis regii. Haec e praecedentibus temere hic intrusa esse, primus vidit Lipsius.

sextus decimus ab Hercule. De hoc numero disputant Scaliger Anim. ad Euseb. pag. 64. Can. Isag. pag. 313. et Wesseling. ad Diod. Sic. Fragm. pag. 637.

profectus Argis. Liv. XXVII. 30. *Philippus Argos venit. Ibi curatione Heraeorum Nemeorumque suffragiis populi ad eum delata, quia se Macedonum reges ex ea civitate oriundos referunt* etc. ubi vide Dukerum.

§. 6. *Aemilius Sura.* Haec omnia, quae aliis literarum formis describenda, uncisque includenda curavimus, ab aliena manu in Velleii contextum venisse, satis constat inter homines eruditos: nisi quod nonnulli ultima verba, *Inter hoc tempus et initium* etc. perperam Velleio tribuunt.

regis Nisi. Alias, *Nini.* Rhenan. Editor Basil. transposita voce, *Nini regis.*

CAP. VII. §. 1. *ocii quietisque cupidissimus.* Intelligit Hesiodi vitam pastoriciam, de qua ipse Θεογον. 23. Vide Davis. ad Max. Tyr. Diss. XXXVIII. pag. 630.

tempore tanto viro, ita operis auctoritate proximus. Qui vitavit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriamque et parentes testatus est; sed patriam,
2 quia multatus ab ea erat, contumeliosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam, maximique erroris, et multum discrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, a Tuscis Capuam, Nolamque conditam, ante annos fere DCCCXXX. quibus equidem adsenserim.
3 Sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eisdem Tuscis conditam, ac subinde Nolam: stetisse autem Capuam, antequam a Romanis capere-
4 tur, annis circiter CCLX. Quod si ita est, cum sint a Capua capta anni CCXL. ut condita est, anni sunt fere D. Ego (pace diligentiae Catonis dixerim) vix

incideret. Sic Editor Basil. dedit. Edit. pr. *inciderat.*

patriamque et parentes testatus est. Patriam Ascram Hesiodus contumeliosissime testatus est, sive, ut Strabo IX. pag. 628. eandem rem narrans, loquitur, *τὴν πατρίδα κεκωμῴδηκεν,* *Ἔργ.* vs. 639. At ubi parentes commemoravit? nisi forte Velleius *Ἔργ.* vs. 299. legerit: *Ἐργάζευ, Πέρση, Δίου γένος.* ubi, etsi nunc editur, *δῖον γένος*, Tzetzes tamen interpretando ostendit se *Δίου γένος* in aliis libris reperisse. Immo hanc lectionem, ut certam ac veram, sequuntur Suidas v. *Ἡσίοδος*, et Proclus Prolegomenis ineditis in Hesiodum, quae ex Codice Regio descripsimus: *Ἡσίοδος σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέρσῃ, παῖς ἐγεγόνει Δίου καὶ Πυκιμήδης, Κυμαίων Αἰολέων, πενήτων ἀνθρώπων, οἳ διὰ τὸ ἄπορον καὶ τὰ χρέα τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Κύμην ἀφέντες, μετανιστεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην* etc. quae impudens compilator, Tzetzes Proclo sublegit, et interpolando corrupit. Sic igitur Hesiodus patrem aut parentes testatur; at a patria se multatum ubi tandem dixit? Patrem, non filium, ob caedem patratam Cuma Ascram profugisse, ex Ephoro Cumano tradit Proclus ad Hesiodum pag. 142. Quid ergo? Aut memoria lapsus est Velleius, aut illorum omnium notitiam hausit ex Hesiodi poëmatis deperditis. Notissimi sunt versus, quibus patriam laceravit Hesiodus: *Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ, Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ' ἐσθλῇ.* Quos expressit Ovidius IV. ex P. 14. 31. *Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra, Ausa est agricolae Musa docere senis. At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa. Intumuit vati nec tamen Ascra suo.*

§. 2. *maximeque erroris.* Alias, *maximique erroris.* RHENAN.

crediderim, tam mature tantam urbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse.

CAP. VIII. Clarissimum deinde omnium ludicrum
certamen, et ad excitandam corporis animique virtutem
efficacissimum, Olympiorum initium habuit,
auctorem Iphitum Elium. Is eos ludos mercatumque
instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consula-
tum inires, DCCCXXIII. Hoc sacrum eodem loco 2
instituisse fertur abhinc annos ferme MCCL. Atreus,
cum Pelopi patri funebres ludos faceret. Quo quidem
in ludicro, omnisque generis certaminum, Her-

§. 4. *urbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse.* Similis locus II. 11. *quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.* Sulpic. Sev. II. 15. *Exin, vario rerum statu floruisse, concidisse, atque iterum malis emersisse.*

CAP. VIII. §. 1. *initium habuit, auctorem Iphitum Elium.* Placet quod Aldus Nepos de coniectura edidit: *initium habuit, auctore Iphito Elio.*

M. Vinici. Lipsius ad Tacit. Ann. VI. 15. scribit, Velleium huic Vinicio indecore et serviliter blandiri. Nihil falsius. Ne vestigium quidem adulationis toto opere apparet.

DCCCXXIII. Lipsius corrigit DCCCIV. quod inde in omnes Edd. receptum.

§. 2. *patri.* Edit. pr. *patris*, quod mutavit Editor Basil.

omnisque generis certaminum etc. Sic Edit. pr. At Editor Basil. *que* tacite expunxit: eaque lectio placebat C. A. Fabroto Ref. Ep. Salmas. de Mutuo pag. 1248. Possit illud *que* suspicionem movere de voce aliqua ob praecedentis similitudinem extrita. Forte: *Quo quidem in ludicro, luctae, omnisque generis certaminum, Hercules victor extitit. Victor certaminum* dicitur, ut *victor belli* II. 55. Quod aeque ac *victoria belli* usitatum est Ciceroni et Livio. Vide Duker. ad Flor. III. 21. pag. 623. In quo concedendo ut facilis est Burmannus ad h. l. disputans etiam de eadem locutione ad Claudian. de Bell. Get. vs. 570. ita dubitat, an *victor certaminis* eleganter dicatur, diversamque credit huius locutionis rationem: etsi, quale discrimen sit, nec dixit nec forte dicere potuit. Graeci scriptores millies dicunt νικᾶν ἀγῶνα. Sed mittamus Graecos. Quid? idoneusne Latinitatis auctor est Ennius apud Ciceron. de Senect. 5. *Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.* Hygin. fab. 91. *descendit in certamen, et omnia* (certamina) *vicit.* ubi vide Munckerum. Eodem modo dicitur, *iudicium, sponsionem, caussam vincere.* Qui Graecismus tametsi apud optimos quosque scriptores reperitur, vulgo tamen cum ab aliis, tum ab Oudendorpio ad Thom. M. pag. 628. prope e Latii finibus proscribitur. *Iudicium vincere* est apud Ciceron. Verr. I. 53. *sponsionem vincere* bis apud eundem pro Caecin.

3 cules victor extitit. Tum Athenis perpetui Archontes esse desierunt, cum fuisset ultimus Alcmaeon: coeperuntque in denos annos creari. Quae consuetudo in annos LXX. mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus resp. Ex iis, qui denis annis praefuerunt, primus fuit Charops, ultimus Ery-
4 xias; ex annuis, primus Creon. Sexta Olympiade, post duo et viginti annos, quam prima constituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus iniurias avi, Romam urbem Parilibus in Palatio condidit. A quo tempore ad vos Coss. anni sunt DCCLXXXII. Id actum post Troiam captam annis CCCCXXXVII.
5 Id gessit Romulus, adiutus legionibus Latini, avi sui. Libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim: cum aliter firmare urbem novam, tam vicinis Veientibus, aliisque Etruscis, ac Sabinis, cum
6 imbelli et pastorali manu vix potuerit. Quamquam, iam asylo facto inter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos appellatosque Patres, instar habuit consilii publici. Hanc originem nomen Patriciorum habet. Raptus virginum Sabinarum.

31. et 32. Quorum locorum scripturam ne quis in corruptelae suspicionem vocet, sciat, sic in spectatae fidei libris nuper reperisse Ciceronis sospitatorem, I. A. Ernestum. *Vincere caussam* dixit Ovid. Ep. XVI. 76. licet Heinsius hunc locum nobis eripere conetur. *Victa est caussa* Cic. pro Deiotar. 8. Phil. XI. 13. et Lucan. I. 128. Adde unicum Latinitatis magistrum, I. F. Gronovium ad Gell. V. 10. qui nonnulla ex his exemplis praecepit.

§. 3. *Eryxias.* Edit. pr. *Erix*, ex quo Aldus Nepos fecit *Eryx*, quod sequitur Scaliger Can. Isag. pag. 339. Verum nomen *Eryxias* ex Eusebii Chron. pag. 28. 43. restituerunt Meursius de Archont. I. 8. et alii.

§. 4. DCCCCLXXXL. Sic Edit. pr. mendose, pro quo Editor Basil. DCCCCLXXXV. Vide interpretes.

§. 5. *legionibus Latini, avi sui.* Verissime Lipsius: *legionibus Latinis avi sui.*

§. 6. *Quanquam iam.* Heins. bene corrigit: *Quanquam eam.* Frequentissime permutantur *iam* et *eam.* Iuntina Editio: *Quanquam in Asylo.*

Raptus virginum Sabinarum. Vossius suspicatur, haec verba esse argumentum eorum, quae mox sequebantur, et e margine in textum migrasse. Recte, ut opinor.

CAP. IX. ** quam timuerat hostis, expetit. Nam biennio adeo varia fortuna cum consulibus conflixerat, ut plerumque superior fuerit, magnamque par-

CAP. IX. ** Ingens haec lacuna etiam hausit fragmentum, quod laudat Priscian. VI. pag. 706. *M. Velleius Paterculus primo: Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon.*

§. 1. *quam timuerat hostis expetit.* Hic Velleio nostro rursum atrox vulnus inflixit iniuria temporis, quod neque Aesculapius, neque Chiron, Medici illi poëtici, quamlibet a veteribus egregie laudati, curare norint. Nam bonam operis partem hoc loco deesse nullus dubitabit. Porro omnis medendi spes in integro sita est exemplari. Quale repertum iam olim aiunt a Georgio Merula inter eos libros, de quorum ille inventione magnopere gloriatur in epistola quadam, quae inter Politianicas legitur. Sed isti rumori fidem non habeo. Scilicet tantus vir nugas edidisset, sic enim quasdam veterum Grammaticorum quisquilias ab illo publicatas non iniuria vocavero, praesertim cum Velleio commissas, et hoc opus suppressisset nobis, unde plus ad illum gloriae, et ad studiosos commodi rediturum erat, quam ex sexcentis istius generis Grammaticorum schedis. Nos hac editione nostra, tametsi mutila, provocabimus Italos, ut nobis, quod nacti sumus, in medium conferentibus, ipsi quoque sua candide studiosis impertiant. Sed de hac re plus satis iam locuti sumus. Caeterum ut quasi viam tibi sternamus ad sequentis Velleiani fragmenti intelligentiam, quod in media fermo periodo sublatis anterioibus aliquot ternionibus abruptum est, in hac ultima prioris libri particula Velleius, decursis ante cunctis historiis, iam inde ab urbe condita, propemodum ad initium tertii belli Punici pervenit, quo Carthago fuit excisa. Ante quod Macedonicum geri coeptum est. In quo P. Licinius Crassus, cui Macedonia decreta erat, contra Perseum regem pugnans, inferior discessit. Perseus vero perpendens inconstantiam fortunae, tametsi victor, aequam pacis conditionem a Romanis accipere paratus erat. Iniquam Licinius obtulit, ut se, videlicet, suaque Senatui Populoque Romano dederet, quemadmodum refert Eutropius. Forsitan igitur hic Velleii sensus fuerit: Perseus, Macedonum rex, conditionem pacis, quam timuerat hostis, expetit. Nisi de Gentio Illyriorum rege loquatur, quem Perseus subegit. Ut sit sensus: Gentius iniquam a Perseo conditionem, quam timuerat hostis, expetit. Neuter tamen mihi magnopere arridet. Sed fuit hic aliquid dicendum. At ridiculum est, ibi tam anxie diligentem esse, ubi diligentia locum non habet, verum sola divinatio. Rhenan. Probabilis, ut in re incerta, Lipsii coniectura est: *gravior quam timuerat, hostis extitit.* hoc sensu: Perses gravior quam Populus Ro. timuerat, hostis extitit.

superior fuerit. Exemplum vetustum habet: *superior fuit.* Burer. *Fuerit*, quod Rhenanus dedit, Acidalius mutabat in *foret*, [Vascosanus in *fieret*,] contra Lipsius *perduceret* in *perduxerit*, ut tempora inter se congruerent.

2 tem Graeciae in societatem suam perduceret. Quin Rhodii quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubia fide, speculati fortunam, proniores regis partibus fuisse visi sunt: et rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris initiis, neque suae
3 respondit consuetudini. Tum senatus populusque Romanus L. Aemilium Paulum, qui et praetor et consul triumphaverat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest, consulem creavit, filium eius Pauli, qui ad Cannas, quam tergiversanter perniciosam reip. pugnam inierat, tam fortiter
4 in ea mortem obierat. Is Persam ingenti proelio

Sed nemo est, qui nesciat, post toties repetitas Criticorum admonitiones, diversa tempora millies iungi. Vide quae annotavimus ad Rutil. Lup. I. pag. 45.

§. 2. *Quin Rhodii quoque.* Sic Editor Basil. quem secuti sumus. Edit pr. *Quibus Rhodii quoque.* Vide ad I. 1.

ante Romanis. Exemplar vetustum habet: *antea R.* Burer.

medius fuit animo. Fuit, quod Heinsius tolli iubet, nobis quoque elegantius abesse videtur. Quid? si legamus: *Eumenes in eo bello medius, dubiusque animi.* ut II. 21. *ita se dubium, mediumque partibus praestitit. Dubius* semper cum genitivo struitur. Sallust. Fragm. pag. 54. *Dubius consilii.* Vide Drakenborch. ad Liv. XXXIII. 25. et Oudendorp. ad Hirt. de Bell. Alex. 56.

§. 3. *qui et praetor et consul triumphaverat.* Vide Perizon. Animadv. Histor. cap. VI. pag. 211.

in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest. Eandem loquendi formam repetit II. 43. *viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest.* II. 114. *quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit.* Ios. Mercerus ad Septim. de B. Tr. II. 32. *in tantum, in quantum*, quod frequentissimum est Velleio pro tantum, quantum, ut minus Latinum, damnat. Argenteae aetati vindicat Vossius de Vit. Serm. IX. 11. Sed melioris aetatis esse, his exemplis planum fiet. Virg. Aen. VI. 876. *Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos In tantum spe tollet avos.* Ovid. Met. XI. 71. *Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est, Traxit.* ubi vide Burm. Liv. XXII. 27. *In tantum suam felicitatem virtutemque enituisse.* Seneca Pater Controv. III. pag. 121. *sufficiebat enim illi, in quantum voluerat, explicandi vis.* Vide Gronov. ad Liv. XXXVII. 57.

in ea mortem obierat. Exemplar vetus habet: *in ea morte obierat.* Ego legendum suspicor: *in eo Marte obierat.* Burer. Inepta coniectura, quam tamen Iuntina recepit.

§. 4. *Persam.* Alias, *Perseum.* Rhenan. Id receperunt Iunt. et Editor Basil. Male. Vide Scali-

apud urbem nomine Pydnam in Macedonia, fusum
fugatumque castris exuit, deletisque eius copiis, de-
stitutum omni spe coëgit e Macedonia profugere.
Quam ille linquens, in insulam Samothraciam pro-
fugit, templique se religioni supplicem credidit. Ad
eum Cn. Octavius praetor, qui classi praeerat, per-
venit; et ratione magis, quam vi persuasit, ut se Ro-
manorum fidei committeret. Ita Paulus maximum 5
nobilissimumque regem in triumpho duxit. Quo
anno et Octavii praetoris navalis, et Anicii, regem
Illyriorum Gentium ante currum agentis, triumphi
fuere celebres. Quam sit adsidua eminentis fortu- 6
nae comes invidia, altissimisque adhaereat, etiam hoc

ger. Anim. in Euseb. pag. 142. et Heins. ad h. l.

Samothraciam profugit. Quis credat, Velleium verborum tam inopem fuisse, ut *profugit* tantillo intervallo repeteret? Sed talia necesse est in scriptore, quem unus tantum, isque mutilus et vitiosus Codex, conservavit, saepe reperiri. Qui si cum altero vel paullo integriore exemplari comparari posset, quam diversam habiturus esset faciem! Quod semel omnibus locis, ubi talis verborum ieiunitas et inopia reperitur, intelligi velim.

§. 5. *ante currum agentis.* Edit. pr. *agentium*, quod Editor Basil. bene et historiae convenienter in *agentis* mutavit.

§. 6. *fortunae comes invidia* etc. Velleius manifesta imitatione expressit Livium XLV. 35. *Intacta invidia media sunt: ad summa ferme tendit. Nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit.* ubi translationem ab igni, sive fulmine ductam esse, ostendit similis locus VIII. 31. *Etiam invidiam, tanquam ignem, summa petere: in caput consilii, in ducem incurrere.* Livio praeivit Lucretius V. 1130. *Invidia quoniam ceu fulmine summa vaporant Plerumque, et quae sunt aliis magis edita cunque.* Ex quo loco etiam Ovidius colorem duxit Rem. Am. 369. *Summa petit Livor: perflant altissima venti: Summa petunt dextra fulmina missa Iovis.* Hieronymus Epitaph. Paulae pag. 679. *Semper quidem virtutes sequitur invidia; feriuntque summos fulgura montes.* ex Horat. II. Carm. 10. 11. ubi vide Bentleium. Eandem sententiam sic expressit Euripides Bellerophonte, in Stobaeo Grotii pag. 151. *Εἰς τἀπίσημα δ' ὁ φθόνος πηδᾷν φιλεῖ.* *Adhaereat* in Velleio intellige coniuncta sit, comitetur; quo sensu frequens est simplex *haerere.* Martial. V. 61. *Crispulus iste quis est, uxori semper adhaeret Qui, Mariane, tuae?* Plin. H. N. X. 22. *Anser comes perpetuo adhaesisse Lacydi philosopho dicitur.* Claudian. in Rufin. I. 35. *Et Luxus populator opum, quem semper adhaerens*

colligi potest, quod, cum Anicii Octaviique triumphum nemo interpellaret, fuere, qui Pauli impedire obniterentur: cuius tantum prioreis excessit, vel magnitudine regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecuniae, ut bis millies centies HS. aerario contulerit, et omnium ante actorum comparationem amplitudine vicerit.

CAP. X. Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympieum inchoavit, tum rex Syriae, Ptolemaeum puerum Alexandriae obsideret; missus est ad eum legatus M. Popilius Laenas, qui

Infelix humili gressu comitatur Egestas.

impedire obniterentur. Recte, ut opinor, Heinsius legit: *impedire conniterentur.* Gellius VII. 3. *connixi sunt Rhodienses id bellum inter eos componere. Obniti* et *conniti* saepe in MSS. commutantur, ut apud Liv. XXXI. 21. *Obniti* est contra niti, reniti: quae significatio ab hoc loco aliena. Scio quidem, apud Senecam Ep. 35. et 95. et Ammian. Marcell. XXIV. 2. *obnixe petere* reperiri pro enixe petere. Sed non dubito, quin meliores libri, si minus in Ammiano, at in Seneca, certiore Latinitatis auctore, aliquando praebituri sint *enixe petere*, ut rectissime praebuerunt, quos Drakenborchius adhibuit, in Livio IV. 26. *utrimque enixe obeditum dictatori est.* pro vulgata lectione: *utrimque obnixe obeditum dictatori est.* Vident certe, qui nunc in omnibus fere librorum dedicationibus dicunt, *obnixe te rogo*, leve in talibus locis esse praesidium.

bis millies centies HS. Vide Gronov. ad Liv. XLV. 39. et ad Plin. H. N. XXXIII. 3.

contulerit. Edit. pr. *contulerit his.* Editor Basil. *his* recte delevit, quod temere natum est ex praecedenti *bis.*

omnium ante actorum comparationem amplitudine vicerit. Id est, si cum ante actis triumphis comparetur, omnes amplitudine vicerit. Sic II. 9. *Ingenia usque in Graecorum ingeniorum comparationem evecta.* Quinctilian. Declam. VIII. 14. *Hoc est quod omnem comparationem feritatis excedit.* Macrob. Saturn. II. 7. pag. 346. *Pylades Hylam discipulum usque ad aequalitatis contentionem eruditione provexit.*

CAP. X. §. 1. *Olympicum.* Bene Fr. Sylburgius scribit *Olympieum*: male P. Faber Semestr. III. 3. pag. 58. Graeca forma *Olympieium.* Graeci duplici forma dicunt *Ὀλυμπίειον* et *Ὀλύμπιον*, unde Latini *Olympieum* et *Olympium*, non *Olympicum*, ut habet Editio prima. Vide Wesseling. ad Diod. Sic. XIII. pag. 546. Et sic aliorum etiam templorum nomina ab utrisque efferri, vi exemplorum ostendunt Fabric. ad Dion. Cass. L. pag. 606. et Duker. ad Liv. XXXVIII. 5.

tum rex Syriae. Sic legendum e certa Aldi Nepotis correctione. Edit. pr. *tum regem Syriae.*

M. Popilius Laenas. Antiquissimus huius historiae auctor est Polybius Exc. Legat. n. 92.

iuberet incepto desistere. Mandataque exposuit; et 2
regem, deliberaturum se dicentem, circumscripsit virgula, iussitque, prius responsum reddere, quam egrederetur finito harenae circulo. Sic cogitationem regiam Romana disiecit constantia; obeditumque imperio. Lucio autem Paulo, magnae victoriae com- 3
poti, quatuor filii fuere. Ex iis duos, natu maiores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paterna maiestate, praeter speciem nominis, vigoremque eloquentiae retinenti, in adoptionem dederat, alterum Fabio Maximo: duos minores natu, prae-

quem cum aliis eandem rem narrantibus laudat Drakenb. ad Liv. XLV. 12.

§. 2. *cogitationem regiam Ro. disiecit constantia.* Speciosa coniectura Acidalii et aliorum: *contationem regiam.* quae Boxhornio confirmari videbatur ex Iustino, eandem rem narrante, XXXIV. 3. *prolatoque Senatus decreto, et tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre.* Valer. Max. III. 2. 17. *eaque voce contatione bonorum civium discussa.* Appulei. Met. VI. pag. 395. *Quae res nunc vel maxime sustulit Psyches omnem contationem.* Nec tamen spreverim vulgatam, quam etiam Heinsius ad h. l. et Cortius ad Cic. ad Div. III. 2. defendunt. Nam cogitatio est deliberatio, consultatio. Terent. Andr. I. 2. 11. *Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.* Liv. XL. 5. *Itaque expertem eum pater omnium de rebus Romanis consiliorum habebat. Totus in Persea versus, cum eo cogitationes eius rei dies ac noctes agitabat.* Sueton. Ner. 47. *Sic cogitatione in posterum diem dilata.* Quibus exemplis facile defenditur Seneca Pater Suasor. VII. pag. 44. *Ciceroni, cum cogitasset, utrumne Brutum, an Cassium, an Sextum Pompeium peteret, omnia illi displicuisse, praeter mortem.* ubi miror, Latinae proprietatis intelligentissimum Gronovium maluisse *dubitasset.*

§. 3. *magnae victoriae compoti.* Friget meo sensu epitheton *magnae*, non item, quod repono: *Macedonicae victoriae compoti.* Edit. pr. *compote* pro *compoti.*

nihil ex paterna maiestate. Mitius de eo Ciceronis iudicium est Brut. 19. *Filius quidem Scipionis, is, qui hunc minorem Scipionem a Paullo adoptavit, si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. Indicant cum oratiunculae, tum historia quaedam Graeca, scripta dulcissime.* de Senect. 11. *Quam fuit imbecillus P. Africani filius is, qui te adoptavit? quam tenui, aut nulla potius valetudine? Quod ni ita fuisset, alterum ille exstitisset lumen civitatis. Ad paternam enim magnitudinem animi doctrina uberior accesserat.* Vide Sigonium ad Liv. XL. 42.

duos minores — habuit. Ante *habuit* excidisse videtur vox *domi*, necessaria ad sensum per-

textatos, quo tempore victoriam adeptus est, habuit.
4 Is cum in concione extra urbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum suorum commemoraret, Deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunae suae, in
5 ipsum potius saevirent, quam in remp. Quae vox, veluti oraculo emissa, magna parte eum spoliavit sanguinis sui. Nam alterum ex suis, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi; alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa haec tempora censura Fulvii Flacci et Postumii Albini fuit. Quippe Fulvii censoris frater, et quidem consors, Cn. Fulvius, senatu motus est ab iis censoribus.

CAP. XI. Post victum captumque Persen, qui quadriennio post in libera custodia Albae decessit, Pseudophilippus, a mendacio simulatae originis appellatus, qui se Philippum, regiaeque stirpis ferebat,

ficiendum. Liv. XLV. 40. *duobus e filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nominis, sacrorum, familiaeque heredes retinuerat domi.* Plutarch. Paulo pag. 274. A. οὓς ἐπὶ τῆς οἰκίας εἶχεν τῆς ἑαυτοῦ. Mox Velleius: *quos in familia retinuerat.*

§. 4. *suorum actorum.* In vetusto exemplari *actorum* praecedit *suorum.* Burer. [Pro *actorum* Vascosanus edidit *factorum.* Ex Add.]

ut, si quis eorum invideret etc. Hoc ita expressit Liv. XLV. 41. *Mihi ipsi nimia iam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. — illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, mutationem eius domus mea potius, quam respublica, sentiret.* Simile votum Camilli apud Liv. V. 21. ubi Velleio usus est Gronovius.

§. 5. *alterum ex suis.* Editor Basil. scripsit: *alterum ex his.* quod verum videtur.

et quidem consors. Liv. XLI. 27. *Insignis nota fuit Cn. Fulvii, qui frater germanus, et, ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat.* ubi de significatione vocis *consors*, post Burmann. ad h. l. agit Drakenborchius. Sed omnia de hoc vocabulo ante utrumque exquisita cum eruditione dixerat Iac. Cuiacius Observ. V. 10.

Cn. Fulvius. Vide Sigon. et Duker. ad Liv. XL. 41.

CAP. XI. §. 1. *Persen.* Alias, *Perseum.* Rhenan.

quadriennium. Exemplum vetustum habet: *quadriennio.* Burer.

qui se Philippum, regiaeque stirpis ferebat. Iisdem prope verbis Liviana Epit. 49. *Andriscus quidam, ultimae sortis homo, Persei regis se filium ferens* etc.

cum esset ultimae, armis occupata Macedonia, adsumptis regni insignibus, brevi temeritatis poenas dedit. Quippe Q. Metellus praetor, cui ex virtute 2
Macedonici nomen inditum erat, praeclara victoria ipsum gentemque superavit, et immani etiam Achaeos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic est 3
Metellus Macedonicus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus sine inscriptione positis, quae nunc Octaviae porticibus ambiuntur, fecerat: quique hanc turmam statuarum equestrium, quae frontem aedium spectant, hodieque maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit. Cu- 4
ius turmae hanc causam referunt: Magnum Alexandrum imperasse Lysippo, singulari talium auctori

adsumpti regni insignibus. Mihi videtur, *adsumptis regni insignibus*, legendum esse. Burer.

§. 2. *cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat.* Verbum *erat* sine ulla caussa delevit Editor Basil.

§. 3. *qui porticus, quae fuere* etc. Ingratam esse pronominis *quae* repetitionem, recte quidem sensit Heinsius, sed locum minus bene refinxit. Posterius *quae* si sustuleris, suam orationi concinnitatem reddes: *qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus sine inscriptione positis, (nunc Octaviae porticibus ambiuntur) fecerat.* Duas illas aedes, duplici porticu Metelli et Octaviae inclusas, Iovi et Iunoni dedicatas fuisse, intelligimus ex Vitruvio III. 1. et Plin. H. N. XXXVI. 5. Non inscripsit Metellus his templis nomen suum, ut talium monumentorum conditores facere solebant. Cuius modestiam imitatus Augustus in Monim. Ancyr. pag. 174. quod hic laudavit Boxhornius, sic ait: *Capitolium et Pompeium theatrum, utrumque opus impensa grandi refeci sine ulla inscriptione nominis mei.* De Septimio Severo idem narrat Spartianus in eius vita 23. quamvis Dione Cass. LXXVI. pag. 1284. dissentiente: *Magnum vero illud in civilitate eius, quod Romae omnes aedes publicas, quae vitio temporum labebantur, instauravit, nusquam prope suo nomine adscripto, servatis tamen ubique titulis conditorum.* De his inscriptionibus disputarunt Iac. Gothofredus ad L. 31. Cod. Theodos. de Operib. publ. T. V. pag. 343. et Phil. a Turre in Monum. vet. Antii pag. 117. quorum hic *subscribendi licentiam* reprehensam dicit ab Horat. III. Carm. 24. 28. quo nihil dici poterat ab Horatii mente alienius. Octavias porticus, quae hic commemorantur, cave, confundas cum illis, de quibus Velleius II. 1.

§. 4. *imperasse Lysippo, singulari talium auctori operum.* Edit. pr. *impetrasse a Lysippo, singulari talium auctore operum.* Sed recepimus certissimam emendationem Freinshemii ad Curt.

operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma
apud Granicum flumen ceciderant, expressa simili-
tudine figurarum, faceret statuas, et ipsius quoque
5 iis interponeret. Hic idem, primus omnium, Romae
aedem ex marmore in iis ipsis monumentis molitus,
6 vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. Vix
ullius gentis, aetatis, ordinis hominem inveneris,
cuius felicitatem fortunae Metelli compares. Nam
praeter excellenteis triumphos, honoresque amplis-

III. 11. 27. Sic apud Vellei. II. 107. permutantur *impetrato* et *imperato.*

§. 5. *in iis ipsis monumentis.* Hoc est, intra eas ipsas porticus, de quibus ante, ut bene cepit unus Gruterus. *Monumenta* dicuntur aedificia publica, quae magni copiosique viri in sui memoriam exstruxerunt. Sic *monumenta Mariana* apud Valer. Max. II. 5. 6. *monumenta Pollionis Asinii* apud Plin. H. N. XXXVI. 5. Velleiano loco similis est Asconii ad Cic. in Pison. 19. *Marcellus cum statuas sibi, ac patri, itemque avo poneret in monumentis avi sui ad Honoris et Virtutis aedem.* Vide Interpp. ad Tacit. Ann. IV. 7. Davis. ad Cic. de Divin. I. 28. et Cl. Ernestum Clav. Cic. v. *Monumentum.* At quid est, quare Velleius, qui ante duas aedes commemoravit, hic singulari *aedem* utatur? Nempe ambigui vitandi caussa *aedem* scripsit, ut de templis, non de privatis aedibus, intelligeretur. Utrumque autem templum marmoreum fuisse Plinius l. c. auctor est, Saurum et Batrachum, architectos, inter eos, qui marmorea struxerint, recensens. Quae cum minus attenderet Burmannus, invita Latinitate, *aedem* cepit de domo Metelli privata; quem, miror, huc non traxisse Plinium l. c. *Pasiteles Iovem fecit eboreum in Metelli aede, qua Campus petitur.* quamvis adiecta verba, *qua Campus petitur*, satis ostendant, alterum ex duobus templis significari. Sed vir doctus in illo loco explicando mentem alibi habuit, laudans Bentleium ad Horat. II. Ep. 2. 92. qui alia omnia docet, pro opinione sua.

vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. An *huius* excidit? *huius vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit.* Sic II. 33. *Lucullus profusae huius in aedificiis convictibusque et apparatibus luxuriae primus auctor fuit. Huius magnificentiae* eleganter pro, magnificentiae, quae nunc est. Liv. VI. 4. *opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum.* Vide Gronov. ad Liv. XXV. 40. Sed forte melius est nihil mutare ob similem locum II. 1. *publicam magnificentiam secuta privata luxuria est.* De re ipsa Velleio convenit cum Plinio H. N. XXXVI. 2. *qua magis via irrepunt vitia, quam publica? Enimvero non alio modo in privatos usus illa venere, ebora, aurum, gemmae.*

§. 6. *fortunae Metelli.* Vide Davis. ad Cic. Tusc. Disp. I. 35.

excellentes triumphos. Sigon. in Fastis ad a. 611. scribit: *Velleius tamen excellentes huius*

simos, et principale in republica fastigium, extentumque vitae spatium, et acreis innocenteisque pro rep. cum inimicis contentiones, quatuor filios sustulit, omnes adultae aetatis vidit, omnes reliquit superstites et honoratissimos. Mortui eius lectum pro 7

triumphos cum dicit, *eum saepius triumphasse significat.* Non necesse est sic verba urgere, nedum corrigere, *excellentem triumphum*, ut Lipsius et alii fecerunt. Vide Gruter. ad h. l.

extentumque vitae spatium. Sic optime Editor Basil. Mendose Edit. pr. *extenuatumque vitae spatium.* Laudavit Burm. notum illud Horatii: *Vivet extento Proculeius aevo.* Plura Oudendorp. ad Appuleii Metam. V. pag. 360.

acreis innocenteisque pro rep. cum inimicis contentiones. Velleius videri possit respexisse ad contentiones cum Scipione Aemiliano, popularem rationem amplexo, agitatas, quas etiam Cicero de Offic. I. 25. et de Amicit. 21. *sine acerbitate* fuisse praedicat. *Graves testatasque* eorum inimicitias facit Valer. Max. IV. 1. 12. Sed credimus potius Ciceroni, quocum consentit Horat. II. Serm. I. 65. *num Laelius*, *et qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen*, *Ingenio offensi? aut laeso doluere Metello?* ubi non spernendum Scholium est interpretis antiqui, Acronis: *Metellus temporibus Scipionis Africani potens fuit; et cum in concione quaedam adversus se decreta clamaret*, *Scipio ait*: *Hi sunt*, *quos Hannibali eripui. Patere ergo*, *inquit*, *hos liberos esse. Ob quae et alia Lucilius eum in gratiam Scipionis carpsit*, *quamvis amicum ipsius.* Sic illud Scholium scribendum: error autem, quo Scipio Africanus Maior cum Minore confunditur, auctori suo relinquendus. Cum igitur contentiones inter Metellum et Scipionem minus acres fuisse constet, credam potius, Velleium in animo habuisse atrocissimas Metelli cum C. Atinio Labeone, Tribuno plebis, contentiones, de quibus vide Ciceron. pro Domo 47. Liv. Epit. 59. et Plin. H. N. VII. 44. Ad easdem pertinet Senecae Patris locus foedissime depravatus Controvers. V. 30. pag. 359. *M. Cicero qua violentia in absentiam Metelli strepit?* Vidit Nic. Faber, eruditus sane homo, Ciceronis nomen alienum esse: ulceris sanandi rationem non vidit. Repone: *Macerio qua violentia in absentiam Metelli strepit?* Quam emendationem liquido confirmat Plin. l. c. *Metellus in ipso flore dignationis suae ab C. Atinio Labeone*, *cui cognomen fuit Macerioni*, *Tribuno plebis*, *quem e Senatu Censor eiecerat*, *revertens e Campo meridiano tempore*, *vacuo foro et Capitolio*, *ad Tarpeium raptus est*, *ut praecipitaretur.* Sed Plinius et ipse in hac narratione graviter laborat: *alieno beneficio postea vixit*, *bonis inde etiam consecratis a damnato suo*, *tanquam parum esset*, *faucium certe intortarum*, *expressique per aures sanguinis poenam exactam esse.* ubi verba *a damnato suo* aliis vel refingenda, vel explicanda commendamus. Reliquorum non dubia correctio haec est: *tanquam parum esset*, *faucium reste intortarum*, *expressique per aures et nares sanguinis poenam exactam esse.*

rostris sustulerunt quatuor filii; unus consularis et censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus consulatus: quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis feliciter de vita migrare, quam mori.

CAP. XII. Universa deinde, ut praediximus, instincta in bellum Achaia, cuius pars magna eiusdem Metelli Macedonici virtute armisque fracta erat, maxime Corinthiis in arma, cum gravibus etiam in Romanos contumeliis, instigantibus, destinatus ei
2 bello gerendo Cos. Mummius. Et sub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda adferebantur, statuit senatus Carthaginem ex-
3 cidere. Ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, vir avitis P. Africani, paternisque L. Pauli virtutibus simillimus, omnibus belli ac togae dotibus, in-

§. 7. *quatuor filii.* G. Cuperus Syllog. Epistol. Norimb. pag. 450. tolli vult has voces: quas nemo, semel monitus, facile requirat.

magis feliciter de vita migrare, quam mori. Eadem figura Hieronym. Epitaph. Nepotian. pag. 272. *Intelligere illum non emori, sed emigrare.* Vide Gataker. de Stylo N. T. cap. VII. pag. 49.

CAP. XII. §. 1. *cum pars magna — tracta erat.* Sic Edit. pr. Sed Aldus Nepos bene correxit: *cuius pars magna — fracta erat.* quod omnes deinde receperunt.

§. 2. *quia volebant Romani.* Contra Livius VI. 21. *ita placide a senatu responsum est, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea vera esse, appareret.* Ex. Add.

quicquid de Carthaginensibus dicebatur. Exemplar vetustum habet: *quicquid de Carthaginiensibus diceretur. ba* ab alio quopiam additum videtur. Nam non est chirographum scribae veteris exemplaris. Burer.

§. 3. *paternis virtutibus simillimus.* Rarior loquendi forma, sed Velleio non semel usurpata. II. 6. *tam virtutibus eius omnibus, quam huic errori, similem.* item II. 35. de coniectura nostra: *homo virtuti avitae simillimus.* Monument. Pisan. pag. 190. Ed. Chishul. *iustissimum ac simillimum parentis sui virtutibus principem.* Sulpic. Sever. I. 22. *illum sibi Moyses successorem constituerat, virum virtutibus suis simillimum.* Vide Miscell. Obs. VIII. 1. pag. 25.

omnibus belli ac togae dotibus, ingeniique etc. Huius loci structura, minime Velleiana, semper offendor. Ab auctoris manu sic profectum videtur: *omnibus belli ac togae artibus, ingeniique ac studiorum dotibus eminentissimus seculi sui.*

geniique ac studiorum eminentissimus seculi sui, qui nihil in vita nisi laudandum aut fecit, aut dixit, ac sensit; quem, Paulo genitum, adoptatum a Scipione Africani filio diximus, aedilitatem petens, Cos. creatus est. Bellum Carthagini, iam ante biennium a 4
prioribus Coss. inlatum, maiore vi intulit; cum ante in Hispania murali corona, in Africa obsidionali donatus esset; in Hispania vero etiam ex provocatione, ipse modicus virium, immanis magnitudinis hostem interemisset. Eamque urbem, magis invi- 5
dia imperii, quam ullius eius temporis noxiae invisam Romano nomini, funditus sustulit, fecitque suae virtutis monimentum, quod fuerat avi eius clementiae. Carthago diruta est, cum stetisset annis DCLXVII. abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. Hunc finem habuit Ro- 6
mani imperii Carthago aemula; cum qua bellare maiores nostri coepere, Claudio et Fulvio Coss. ante annos CCXCVI, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli praeparatio, aut infida pax fuit. Neque se Roma, iam terrarum orbe superato, 7
securam speravit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis: adeo odium, certaminibus or-

ac sensit. Aldus Nepos legit: *aut sensit.* Recte.

Cos. creatus est. Bellum Carthagini. Vide quae annotavimus ad I. 1. §. 4.

§. 4. *ex provocatione.* Vide Liv. Epit. 48. et ibi Drakenb.

§. 5. *ullius eius temporis noxiae.* Veram esse arbitror Gruteri coniecturam, Burmanno etiam probatam: *ulla eius temporis noxa.* De discrimine, si quod est, inter *noxia* et *noxa*, vide Duker. ad Liv. XLI. 23.

monumentum. Exemplar vetustum habet, *monimentum.* Burer.

avi eius clementiae. Multo elegantius, quod Heinsius reponi iubet: *avitae clementiae.* Iuntina pronomen *eius* eiecit.

CCLXXVII. Exemplar vetustum habet CLXXVII. Burer.

§. 7. *adeo odium, certaminibus ortum* etc. Contraria sententia Cicero dicit in Pison. 32. *Deinde hoc ita fit, ut viri fortes, etiamsi ferro inter se cominus decertarint, tamen illud contentionis odium simul cum ipsa pugna, armisque*

tum, ultra metum durat, et ne in victis quidem deponitur: neque ante invisum esse desinit, quam esse desiit.

CAP. XIII. Ante triennium, quam Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendae eius auctor, L. Censorino, M. Manlio Coss. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum, post annos DCCCCLII. quam ab Alete, Hip-
2 potis filio, erat condita, funditus eruit. Uterque imperator, devictae a se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus. Nec quisquam ex novis hominibus prior Mummio cogno-
3 men virtute partum vindicavit. Diversi imperatoribus mores, diversa fuere studia. Quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit, ut Polybium, Panaetiumque, praecellentes ingenio viros, domi militiaeque

ponant. quod suum fecit Claudian. de IV. Cons. Honor. 115. *odiis idem, qui terminus armis.* Mox *in victis* pro *in victos,* praeter Burmannum ad h. l. vindicat Passerat. ad Propert. III. 19. 28.

neque ante invisum esse desinit. Burmannus *invisum* refert ad *nomen Carthaginis*, idque capit pro ipsa Carthagine. Quam interpretationem refellunt verba *usquam maneret*, quae de nomine, sive fama per orbem terrarum vulgata, bene dicuntur, de urbe certo loco sita nullo modo. Ex quibus perspicuum est, necessariam esse Lipsii emendationem: *neque ante invisa esse desiit.* ut *invisa* ad *Carthaginis* referatur. Nihil dicam de ambiguitate, in quam Velleius incidisset, si *invisum*, tam vicina voce *odium*, scripsisset.

CAP. XIII. §. 1. *A. Mummius.* Alias, L. RHENAN. Exemplar vetus habet *a* parvum. Inde legendum coniicio: *At Mummius.* BURER.

a Belete Hipponis filio. Sic Edit. pr. At Editor Basil. et H. Iunius Animadv. VI. 25. veram lectionem restituerunt: *ab Alete, Hippotis filio.* Vide quae annotavimus ad I. 3.

§. 3. *omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit.* Lipsius pro *auctor* legebat *fautor:* quod bene refellit Scioppius de Stilo Hist. pag. 176. et Heins. ad h. l. Multo deterius est, quod Davis. ad Cic. Acad. II. 2. reponi volebat, *auditor.* Sed ipse repudiavit ad Cic. de Fin. IV. 16. prolato Ciceronis loco Acad. IV. 2. ubi *auctor philosophiae* dicitur, qui philosophiae auctoritatem dat, qui exemplum philosophiae colendae praebet. Sic II. 26. *Scaevolam, pontificem maximum, et divini humanique iuris auctorem celeberrimum.*

secum habuerit. Neque enim quisquam hoc Scipione
elegantius intervalla negociorum ocio dispunxit, sem-
perque aut belli aut pacis serviit artibus: semper
inter arma ac studia versatus, aut corpus periculis,
aut animum disciplinis exercuit. Mummius tam ru- 4
dis fuit, ut, capta Corintho, cum maximorum arti-
ficum perfectas manibus tabulas ac statuas, in Ita-
liam portandas locaret, iuberet praedici conducen-
tibus, si eas perdidissent, novas esse reddituros.
Non tamen, puto, dubites, Vinici, quin magis pro 5
republica fuerit, manere adhuc rudem Corinthio-
rum intellectum, quam in tantum ea intelligi, et
quin hac prudentia illa imprudentia decori publico
fuerit convenientior.

CAP. XIV. Cum facilius cuiusque rei in unum

intervalla negociorum ocio dispunxit. Claudius Puteanus ad Pacat. Paneg. 10. legendum censet *distinxit*, ut hunc locum etiam laudat Sigonius Vita Scipion. Aemilian. pag. 1102. Sed verbum *dispungere* exquisitius est altero, nec minus accommodatum sententiae. Cicero de Orat. II. 80. *narratio distincta personis, et interpuncta sermonibus.* Orat. 16. *Distincta alios et interpuncta intervalla, morae, respirationesque delectant.*

semperque aut belli aut pacis etc. Sigonius Vita Scipion. Aemilian. pag. 1102. hunc locum suum faciens, verba, *semperque aut belli aut pacis serviit artibus*, omisit, credo, offensus *ταὐτολογίᾳ*, quae mihi quoque in scriptore brevitatis perstudioso ita displicet, ut haec verba, quamvis bene Latina, de margine in textum irrepsisse credam. Iis, quae sequuntur, *aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit*, simillima sunt haec Nicolai Damasc. Exc. Peiresc. pag. 475. de Augusto: *ἤσκει γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν τοῖς καλλίστοις ἐπιτηδεύμασι, καὶ τὸ σῶμα ταῖς γενναίαις καὶ πολεμικαῖς μελέταις.*

§. 4. *Mummius tam rudis fuit.* Hoc aliorum quoque scriptorum testimoniis confirmatur. Strabo VIII. pag. 584. *Μεγαλόφρων γὰρ ὢν μᾶλλον ἢ φιλότεχνος ὁ Μόμμιος.* Plin. H. N. XXXV. 4. *Cum in praeda vendenda rex Attalus VI sestertium emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis, quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, et in Cereris delubro posuit.*

novas eos reddituros. Sic Edit. pr. Sed de Heinsii coniectura restitui: *novas esse reddituros.* Et sic locum Freinshem. Supplem. Liv. 52. pag. 1028.

§. 5. *et quin hac prudentia.* Tametsi sic habeat vetustum exemplar, tamen videtur legendum: *et quia hac prudentia.* Burer.

CAP. XIV. §. 1. *Cum facilius cuiusque rei etc.* Hunc locum Is.

contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhaereat, statui priorem huius voluminis, posterioremque partem, non inutili rerum notitia in artum contracta, distinguere, atque huic loco inserere, quae quoque tempore, post Romam a Gallis captam, deducta sit colonia iussu senatus. Nam militarium et causae, et auctores, et ipsarum praefulgent nomina. Huic rei per idem tempus civitates propagatas, auctumque Romanum nomen communione iuris, haud intempestive subtexturi videmur.
2 Post septem annos, quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deducta colonia est, et post annum Setina, novemque interiectis annis Nepe; deinde, interpositis duobus et triginta, Aricini in civitatem recepti.

Casaubonus comparavit cum simili Suetonii Aug. 9. *Proposita vitae eius velut summa, partes singulatim, neque per tempora, sed per species, exequar: quo distinctius demonstrari cognoscique possint.*

Nam militarium et causa. Exempl. vet. sic habuisse videtur: *Nam militarium et causae.* apiculo illo quo fit diphthongus abraso. Burer.

et ipsarum praefulgent nomina. Vix mihi temperavi, quin certissimam Heinsii emendationem reciperem: *ex ipsarum praefulgent nomine.* Ceterum in hac Velleii de Coloniis digressione nonnulla reprehendit W. Goesius Antiqu. Agr. cap. III. quae excutiat, qui volet. Ridicule is quidem ex corruptis Velleii verbis colligit, coloniarum nomina, columnis incisa, in publico fuisse proposita. Nec reliqua his sunt meliora.

civitates propagatas. Immo *civitatem propagatam*, scilicet Romanam, ut verissime legit Lipsius. Mox pro *communione* malim *communicatione.* Apposite Cicero pro Balb. 13. *Illud maxime nostrum fundavit imperium, et populi Ro. nomen auxit, quod Romulus foedere Sabino docuit, etiam hostibus recipiendis augeri hanc civitatem oportere. Cuius auctoritate et exemplo nunquam est intermissa a maioribus nostris largitio et communicatio civitatis.* Nec tamen negem, *communione* ferri posse. Rutil. Itin. I. 65. de hac ipsa re: *Dumque offers victis proprii consortia iuris, Urbem fecisti, quod prius orbis erat.*

§. 2. *Sutrium.* Sigon. ad Liv. VI. 16. et Ursin. ad h. l. *Sutrium* mutant in *Satricum*; quod secutus videtur Wesseling. ad Diod. Sic. XV. pag. 22. Sed idem Sigon. de Ant. Iur. Ital. II. 5. pag. 407. tenet vulgatam lectionem *Sutrium* Vide Drakenb. ad Liv. VI. 3. IX. 32.

Setina. Setia legit Aldus Nepos. Recte. Nam *Setina* adiectiva forma est. De hac colonia vide Duker. ad Liv. XXVI. 8. Eius mentio in lapide apud Murator. pag. 1117. 5.

Abhinc annos autem CCCL. Sp. Posthumio, Ve- 3
turio Calvino Coss. Campanis data est civitas, partique Samnitium, sine suffragio: et eodem anno Cales deducta colonia. Interiecto deinde triennio, Fundani et Formiani in civitatem recepti, eo ipso anno, quo Alexandria condita est. Insequentibusque Coss. 4
a Sp. Posthumio, Philone Publilio, censoribus, Acerranis data civitas: et post triennium Tarracinam deducta colonia: interpositoque quadriennio, Luceria: ac deinde, interiecto triennio, Suessa Aurunca; et Saticula, Interamnaque post biennium. De- 5
cem deinde hoc munere anni vacaverunt. Tunc Sora atque Alba deductae coloniae, et Carseoli post biennium. At quintum Fabio, Decio Mure quartum 6

§. 3. *Campanis.* De dissensu in tempore, qui est inter Livium et Velleium, vide Duker. ad Liv. VIII. 14.

quo Alexandria condita est. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. pag. 126.

§. 4. *a Sp. Posthumio, Philone Publilio, censoribus.* Satis constat, non censores, sed populum civitatem dedisse. Atqui his ipsis Acerranis Liv. VIII. 17. diserte scribit, civitatem sine suffragio datam esse, lege ab L. Papirio praetore lata. Quomodo igitur Velleius a censoribus concessam dicere potuit? Mihi nihil certius videtur, quam quod Dukerus ad Liv. l. c. suspicatur, praepositionem a mala manu venisse. Edit. pr. *Philone Publio.*

Tarracinam. Lipsius scribebat *Tarracina*, ut cum sequentibus conveniret. Contra Dacerius ad Fest. v. *Saticula*, tenens *Tarracinam*, sequentes nominativos in accusativos mutabat, *Luceriam, Suessam, Auruncam, Saticulam, Interamnam.* Lenissima, fateor, Lipsii medicina. Sed vulgata defendi potest ex iis, quae Gronov. ad Liv. IX. 28. et Drakenb. ad XXXIX. 44. annotarunt.

§. 5. *Sora atque Alba.* Vide Duker. ad Liv. Epit. 10. et ad XXVI. 8.

§. 6. *Ad quintum Fabioque Decio Mure quarto Coss.* Alias, *At Q. Fabio quintum.* Rhenan. Exemplar vetustum sic habet: *ad qntum Fabioque decio Mure Cons.* Locum hunc verae ac genuinae lectioni suae sic restituendum puto. Qui aliquando veterum exemplaria evolverunt, saepicule imo ferme semper et ubique *t* pro *d*, et rursum *d* pro *t* positum legerunt: ut *haut* pro *haud*: *aput* pro *apud*: et *at* pro *ad*: multaque huiusmodi. Noverunt item, pleraque veterum exemplaria sine maiusculis literis, sine punctis, demum etiam sine omni sententiarum discrimine scripta. Nunc cum praesentem Velleii locum sic scriptum repererim (*ad quintum Fabioque Decio Mure quarto Cons.*) literis singulis ordine diligenter excussis atque perpen-

Coss. quo anno Pyrrhus regnare coepit, Sinuessam,
Minturnasque missi coloni; post quadriennium Ve-
nusiam. Interiectoque biennio, M. Curio et Rufino
Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio data civitas.
7 Id actum ante annos ferme CCCXX. At Cosam et
Paestum abhinc annos ferme trecentos, Fabio Dor-
sone et Claudio Canina Coss. interiecto quinquen-
nio, Sempronio Sopho et Appio Caeci filio Coss.
Ariminum, Beneventum coloni missi; et suffragii fe-
8 rendi ius Sabinis datum. At initio primi belli Punici
Firmum et Castrum colonis occupata: et post an-
num Aesernia, postque XXII. annos Aesulum et Al-
sium; Fregellaeque anno post biennium; proximo-
9 que anno, Torquato Sempronioque Coss. Brundi-
sium, et post triennium Spoletium; quo anno Flo-
ralium ludorum factum est initium. Postque bien-
nium deducta Valentia, et sub adventum in Italiam
Hannibalis, Cremona atque Placentia.

sis, sic legendum hunc locum exhibeo: *Ad quintum Fabio Q.* (fuit autem Q. Fabius, teste Livio, quinquies Cons. iccirco *quintum* pro quinto adverbialiter hic positum opinor) *Decio Mure quarto Cons. Ad* hic, ut dixi, pro *at* positum est, nisi si cui videatur ad *Sinuessam* referri debere, quod tamen non est simile vero. *Fabioque* pro *Fabio Q.* positum videtur, non pro *Fabio* et *que* coniunctione. Burer. Recepimus correctionem Rhenani.

CCCXXX. Exemplar vetustum habet CCCXX. Burer.

§. 7. *At Cossa.* Exempl. vetustum habet: *At Cosa.* Burer. *Cosa* per unum s rectius scribitur, ut apud Liv. Epit. 14. *Coloniae deductae sunt Posidonia et Cosa.* Adiuncta Posidonia vel Paestum ostendit, Cosam Lucaniae, non Cosam Etruriae, intelligendam esse. Quae urbes saepe confunduntur, ut hic a Vossio, et ipso Cellario Geogr. Ant. T. I. pag. 576. Eadem urbs *Compsa* dicitur II. 68. Recte vero *Cosam* legit Editor Basil. Qui accusativus pendet a verbis sequentibus, *coloni missi.*

Ariminum, Beneventum. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. pag. 132.

§. 8. *Fregellaeque.* Sigonius ad Liv. Epit. 19. bene corrigit, *Fregenaeque.* Vide eundem de Ant. Iur. Ital. II. 5. pag. 410. Mox *anno* recte expunxit Editor Basil. quamvis Heinsio placuisse videatur.

Brundisium. Vide Drakenb. ad Liv. Epit. 19.

deducta Valentia. Edit. pr. *ducta*, quod Editor Basil. bene mutavit in *deducta*, frustra defendente Heinsio.

CAP. XV. Deinde, neque dum Hannibal in Italia moratur, neque proximis post excessum eius annis, vacavit Romanis colonias condere; cum esset in bello conquirendus potius miles, quam dimittendus; et post bellum vires refovendae magis, quam spargendae. Cn. autem Manlio Volsone et Fulvio 2
Nobiliore Coss. Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme CCXVII. et, post quadriennium, Pisaurum ac Potentia; interiectoque triennio, Aquileia et Gravisca, et post quadriennium Luca. Eodem 3
temporum tractu, quamquam apud quosdam ambigitur, Puteolos, Salernumque et Buxentum missi coloni. Auximum autem in Picenum, abhinc annos ferme CLXXXVII. ante triennium, quam Cassius censor, a Lupercali in Palatium versus, theatrum facere instituit. Cui in demoliendo eximia civitatis severitas, et Cos. Scipio restitere. Quod ego inter clarissima publicae voluntatis argumenta numeraverim. Cassio autem Longino et Sextio Calvino, qui 4
Sallues apud Aquas, quae ab eo Sextiae appellantur, devicit, Coss. Fabrateria deducta est, abhinc

CAP. XV. §. 2. *et Fulvio Nobiliore.* Sic Edit. pr. pro quo Editor Basil. *M. Fulvio Nobiliore.*

Potentia. Vide Interpretes ad Liv. XXXIX. 44.

Aquilia. Exemplar vetustum habet, *Aquileia.* BURER.

Luca. Vide Drakenb. ad Liv. XLI. 13.

§. 3. *Puteolos.* Vide Duker. ad Liv. XXXIV. 45.

Salernum. Edit. pr. *Falernum*, quod Editor Basil. emendavit ex Livio XXXIV. 45.

a Lupercali in Palatium versus theatrum facere instituit. Nonnihil dubito, an legendum sit: *Lupercalia in Palatium versus theatrum facere instituit.* BURER.

Cui in demoliendo. Diximus ad Rutil. Lup. I. pag. 4. nobis legendum videri: *cui id emolienti*, vel potius *molienti.* Scriptores eandem rem narrantes indicant Sigon. in Fast. pag. 341. et Freinshem. Suppl. Liv. 48. pag. 946.

Scipio. Edit. pr. *Cepio.* Verum nomen revocarunt Aldus Nepos, et Lipsius ad h. l. et ad Tacit. Ann. XIV. 20. *Scipio* et *Caepio* quoties a librariis confusa sint, ostendit etiam M. Solanus ad Plutarch. Lucull. pag. 176.

§. 4. *Sallyes.* Exempl. vetus habet, *Sallues.* BURER.

annos ferme CLVII. et post annum, Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia, Carthagoque in Africa prima, ut praediximus, extra Italiam colonia condita est. De Dertona ambigitur. Narbo autem Martius in Gallia, Porcio, Marcioque Coss. abhinc annos circiter CLIII. deducta colonia est. Post tres et viginti annos in Bagiennis Eporedia, Mario sexies, Valerioque Flacco Coss. Neque facile memoriae mandaverim, quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

CAP. XVI. Cum haec particula operis velut formam propositi excesserit, quamquam intelligo, mihi in hac tam praecipiti festinatione, quae me rotae, pronive gurgitis ac verticis modo nusquam patitur consistere, pene magis necessaria praetereunda, quam supervacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem saepe agitatam animo meo,

1 *Scolatium.* Sic Edit. pr. *Scylatium* dedit Editor Basil. Recte.

Neptunia. Mazochius, qui interdum supra compilatorem sapere audet, Collectan. de Paesto pag. 501. 509. *Neptuniam* eandem facit Paesto, sive Posidoniae. Cui coniecturae cum repugnet, quod capite praeced. legitur: *At Cosam et Paestum abhinc annos ferme CCC Fabio Dorsone et Claudio Canina Coss.* temere fingit duplicem coloniam diversis temporibus Paestum deductam. *Neptunium* est in lapide apud Reines. Inscript. Cl. VIII. n. 44. pag. 527. Sed diversum videtur a *Neptunia.*

ut praediximus. Assentior Vossio, haec verba eiicienti. De Carthagine colonia Velleius bis dixit, hoc loco, et II. 15. Quod cum plus satis sit, quis eum in parte operis deperdita tertio dixisse credat?

§. 5. *Narbo Martius.* Vide Scaliger. Anim. ad Euseb. pag. 148.

Porcio Marcioque. Edit. pr. *Portio Marcoque.* Editor Basil. scripsit: *M. Portio, Qu. Marcio.*

in Baciennis. Exempl. vetus habet: *in Bagiennis.* Burer. *Baciennis* habet Edit. pr. *Vagiennis* edidit Aldus Nepos. Sed *Bagiennis* quoque est in lapidibus et libris antiquis. Vide Gruter. Inscript. pag. 528. 4. et Interpretes ad Sil. Ital. VIII. 607.

Eporedia sexies, Mario sexies Valerioque Flacco Coss. Exemplar vetus habet: *Eporedi, Mario sexiens Valerioque Flacco Coss.* Burer.

CAP. XVI. §. 1. *quae me rotae — modo.* Seneca Hippol. 1236. *Haec incitatis membra turbinibus ferat Nusquam resistens orbe revoluta rota.* Ex Add.

ac verticis. Mirum, ni haec verba e glossa fluxerint.

neque ad liquidum ratione perductam, signem stilo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentissi- 2 ma cuiusque professionis ingenia, in eamdem formam, et in idem artati temporis congruens spacium; et, quemadmodum clausa capso, alioque septo diversi generis animalia, nihilo minus separata alienis, in unum quoque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum et profectuum semetipsa ab aliis separaverunt? Una, neque multorum annorum spa- 3 cio divisa, aetas, per divini spiritus viros, Aeschy-

§. 2. *quod eminentissima cuiusque professionis ingenia etc.* Hunc locum, paene pro conclamato habitum, cum aliorum, tum nostris coniecturis ita restituimus: *quod eminentissima cuiusque professionis ingenia, in eandem formam, et in idem artati temporis congruère spatium; et, quemadmodum clausa capso, aliove septo, diversi generis animalia, nihilo minus, separata alienis, in unum quaeque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia, in similitudine et temporum et profectuum, semetipsa ab aliis separaverunt.* Nunc singularum mutationum rationem reddamus. Pro *eam formam* Rhenanus bene scripsit *eandem formam.* Nec minus bene Heinsius *congruère* pro *congruens*, quod tempus postulat verbum *separaverunt.* Tum certum est *aliove* pro *alioque*, et *quaeque* pro *quoque*, ex Lipsii correctione. Nos denique pro *in similitudinem* scripsimus *in similitudine*, id est, cum ingenia aequalia fuerint et temporibus, et profectibus, cum et eodem tempore floruerint, et aeque excelluerint. Qua loquendi forma nihil frequentius apud Ciceronem. ad Div. I. 2. *in tanta hominum perfidia.* pro, cum homines tam perfidi sint. Liv. XXIII. 9. *torpescentne dextrae in amentia illa?* ubi vide Duker. Vellei. II. 118. *Germani in summa feritate versutissimi.* Sensus totius loci hic est: Summi quique in qualibet arte viri una eademque, tametsi paucorum annorum spatio divisa, aetate vixerunt, et doctrinae studia ad eundem modum coluerunt, Sophocles, Aristophanes, Plato, Isocrates, etc. Verum ut, si diversi generis animalia, pavones, anseres, gallinas, eodem septo claudas, pavones se iungant pavonibus, separent se ab anseribus; ita iidem viri excellentes, quanquam eadem aetate vixerunt, et pari studio bonas artes illustrarunt, tamen se in diversa corpora separarunt, ut alii essent Tragici, alii Comici, alii Philosophi, alii Oratores. Haec Velleii sententia Burmannum fefellit. Quo minus mirandum est, hanc comparationem ab eo parum ingeniosam vocari. Acidal.

in eam formam. Alias, *in eandem formam.* RHENAN.

capsa. Exemplum vetus habet *capso.* BURER.

separata alienis. Vascosan. *separata ab alienis.* EX AUD.

lum, Sophoclem, Euripidem, inlustravit tragoedias: una priscam illam et veterem sub Cratino, Aristophane et Eupolide comoediam. At novam [comicam] Menandrus, aequalesque eius aetatis magis quam operis, Philemon ac Diphilus, et invenere intra paucissimos annos, neque imitanda reliquere.
4 Philosophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos paulo ante enumeravimus, quanto post Platonis Aristotelisque mortem floruere
5 spacio? Quid ante Isocratem, quid post eius auditores, eorumque discipulos clarum in oratoribus

§. 3. *priscam illam et veterem.* Sic II. 89. et 125. iungit *priscus* et *antiquus.* ubi vide Burm. Cicero de Orat. III. 38. *Inusitata sunt, prisca fere ac vetusta.* pro Dom. 47. *veteribus et priscis institutis.* ubi Graevius favere videtur deteriori lectioni: *veteribus et publicis institutis.* At Cicero utrumque coniunxit exemplo Oratorum Atticorum, ut Lysiae c. Andocid. pag. 129. *κατὰ τὸ νόμιμον τὸ παλαιὸν καὶ ἀρχαῖον.* ubi Io. Taylorus *παλαιὸν* in *πάτριον* mutans, immemor erat Demosthenis sui c. Androt. pag. 216. *ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἀρχαῖα καὶ παλαιά.* Nec G. Arnaldus Var. Coni. II. 14. ab isto errore sibi cavit. Plin. III. Ep. 6. *aes ipsum vetus et antiquum.* Arnob. II. pag. 87. *priscorum veterrimorumque mortalium.*

Ac novam comicam. Pro *ac* recepimus *at* ex correctione Aldi Nepotis, et vocem *comicam*, quam Acidalius merito eiecit, uncis inclusimus.

Menandrus. De hac forma vide Heins. ad Virg. Aen. VIII. 100. et quos laudat Fabric. Bibl. Lat. T. II. pag. 25.

neque imitanda reliquere. Sic Edit. pr. Acidalius *imitandam* legit, constructionis potius, quam sententiae rationem habens. Nam si Menander novam Comoediam ingenio suo perfecit, sane omnibus imitandam reliquit. Nobis in mentem venit, quod et Warburtono Bibl. Brit. T. VII. pag. 264. legendum esse: *neque emendandam reliquere.*

§. 4. *ingenia, Socratico ore defluentia.* Expressit ex Cicerone de Orat. I. 10. *philosophorum greges, ab illo fonte et capite, Socrate.* quem etiam imitatur Incertus Paneg. Constantin. I. *Si quid forte commode dicimus, ex illo fonte et capite facundiae imitatio nostra derivat.*

omnium, quos paulo ante enumeravimus. Leve in hoc loco mendum est, sed tamen eiusmodi, ut viris doctis tenebras offuderit. Scribendum: *omniumque, quos paullo ante enumeravimus.* Intelligit Tragicos et Comicos, paulo ante commemoratos. *Que* quam facile haustum sit a sequenti *quos*, monere nihil attinet. Nec compositio *que, quos* asperior videri debet, quam in Nepote Epaminond. 8. *omniaque, quae collegae dixerant.* Plura eiusdem generis collegit I. M. Heusingerus ad Nepot. Lysandr. 1.

fuit? Adeo quidem artatum angustiis temporum, ut nemo memoria dignus, alter ab altero, videri nequiverint. Neque hoc in Graecis, quam in Romanis, evenit magis.

CAP. XVII. Nam, nisi aspera ac rudia repetas, et inventi laudanda nomine, in Accio circaque eum Romana tragoedia est. Dulcesque Latini leporis facetiae per Caecilium, Terentiumque et Afranium suppari aetate nituerunt. Historicos (ut et Li- 2
vium quoque priorum aetati adstruas) praeter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus LXXX. annis circumdatum aevum tulit: ut nec poëtarum in antiquius citeriusve processit ubertas. At 3
oratio, ac vis forensis, perfectumque prosae eloquentiae decus, ut idem separetur Cato, (pace P.

§. 5. *Adeo quidem artatum.* Scribendum: *Id adeo quidem artatum. Id* excidit vicinitate similium syllabarum.

nemo — nequiverint. Exempla, quibus *nemo* cum numero plurali struitur, collegit Oudendorp. ad Appulei. Met. IV. pag. 302. [Vascosan. *videri quiverit.* Ex Add.]

CAP. XVII. §. 1. *Inventi laudanda nomine.* II. 9. *novitate inventi a se operis commendabilem.*

circaque eorum. Alias, *circa quorum.* Rhenan. Ego legendum puto: *circaque eum.* Burer. Editor Basil. *eorum* delevit. Recte Burer. Seneca Pater Praef. Contr. I. pag. 65. *Quicquid Romana facundia habet, quod insolenti Graeciae, aut opponat, aut praeferat, circa Ciceronem effloruit.* ubi vide Io. Schulting.

Dulcesque Latini leporis facetiae. Manil. IV. 528. *Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore Corda creat.*

suppari aetate. Sic correxit Acidalius. Edit. pr. *sub pari aetate.* quod natum ex scriptura *subpari* pro *suppari.* Vide Cl. P. Burmann. Sec. ad Anthol. Lat. T. I. pag. 535.

§. 2. *et, ut Livium.* Alias *ut et.* Burer. Editor Basil. *et* expunxit. Legendum cum Burerio, *ut et.* Nec insolens est, *et quoque* iungi. Liv. Epit. 82. *et castris quoque expugnatis.* ubi vide Drakenb. Sic *et etiam.* Sueton. Aug. 19. *Tumultus post haec, et etiam rerum novarum initia.* Tres copulae cumulantur in lapide apud Gruter. pag. 173. 2. *macellum vetustate collapsum pecunia restituerunt, etiamque et mensas lapideas posuerunt.*

citerius. Eleganter pro propius, recentius. Cicero de Legib. III. 2. *ut ad haec citeriora veniam et notiora nobis.* De hac notione, non omisso Velleii loco, pulcre et copiose Gronov. Obs. IV. 11. pag. 167.

Crassi, Scipionisque, et Laelii, et Gracchorum, et Fannii, et Ser. Galbae dixerim); ita universa sub principe operis sui erupit Tullio, ut delectari ante eum paucissimis, mirari vero neminem possis, nisi
4 aut ab illo visum, aut qui illum viderit. Hoc idem evenisse grammaticis, plastis, pictoribus, scalptoribus, quisquis temporum institerit notis, reperiet, et eminentia cuiusque operis artissimis temporum clau-
5 stris circumdata. Huius ergo, praecedentisque se-

§. 3. *Fauni.* Exempl. vetus habet *Fannii.* Burer.

Ser. Galbae. Ita correxit Editor Basil. vitium Edit. pr. *Servi Galbae.*

§. 4. *grammaticis.* Hanc scripturam frustra sollicitant viri eruditi. Galenus Protrept. ad Artes pag. 1. *τούτων δ' ἐφεξῆς ὁ δεύτερος χορὸς, ζωγράφοι, πλάσται, γραμματισταὶ, τέκτονές τε καὶ ἀρχιτέκτονες, καὶ λιθογλύφοι.* Verissimam esse Velleii rationem, historia docet. Nam qui artis Grammaticae principes numerantur, Aristophanes, Aristarchus, Crates Mallotes, Apollodorus etc. eadem fere aetate floruerunt. Quodsi Velleius Latinos potius, quam Graecos, Grammaticos spectavit, non minus vera reperitur eius ratio. Nam Varro, Nigidius, et alii clari inter Latinos Grammatici, quos Suetonius recenset, eodem fere tempore vixerunt.

scalptoribus, quisquis temporum institerit notis. Exemplar vetus sic scriptum habet: *scaltoribusq. uisquisq. temporum institerit notis.* Ego literarum positione ducor, ut sic legendum existimem: *scalptoribusque, ut quisque temporum institerit notis.* aut sic: *scalptoribusque et quisquis temporum institerit notis.* Burer. Nulla causa est, quare a Rhenani lectione recedamus.

reperiet, et eminentiam — circumdatam. Exemplum vetus sic habet: *reperiet eminentia — circumdatam.* Burer. Restituimus: *reperiet, et eminentia — circumdata.* Bene Rhenanus addidit *et*, quod ultima syllaba verbi *reperiet* absorpserat.

§. 5. *Huius ergo praecedentisque seculi* etc. Exemplar vetus sic habet: *Huius ergo recedentis mq. seculum ingeniorum similitudines congregantesq. se et in studium par et memolumentum.* Hic ideo vetusti Codicis formam lectori proposuimus, ut videat, quibus laboribus Velleius a mendis, quibus scatebat innumeris, fuerit repurgandus. Burer. Rhenanus sic edidit: *Huius ergo praecedentisque seculi ingeniorum similitudines congregantis et in studium par et in emolumentum.* Scribendum: *Huius ergo, praecedentisque seculi ingeniorum similitudinis, congregationisque et in studium par, et in emolumentum* etc. Quod sine dubitatione in textum admisi. Librarium in fraudem induxit trium genitivorum cum uno nomine *causa* coniunctio. Livius Praef. *me ipsum consuluisse memoriae rerum gestarum principis terrarum populi.* Plin. H. N. II. 8. *trium maximarum rerum naturae partium magnitudinem detegit.* Plura Drakenb. ad Liv. XXV. 15. Ut hic *recedentis* vitiose pro *praecedentis*,

culi ingeniorum similitudinis, congregationisque et in studium par, et in emolumentum, causas cum semper requiro, numquam reperio, quas esse veras confidam, sed fortasse veri similes: inter quas has maxime. Alit aemulatio ingenia: et nunc invidia, 6
nunc admiratio imitationem accendit: matureque, quod summo studio petitum est, ascendit in summum, difficilisque in perfecto mora est; naturali-

sic II. 118. contrario errore *praecepit* pro *recepit*. De voce *emolumentum* ad II. 78. dicemus. [*et in emolumentum*. Vocem quae excidit, sic restitue: *et in idem emolumentum*. Ex Add.]

inter quas has maxime. Acidalius tentabat: *interque eas has maxime*. Nihil mutandum. Livius Ep. 88. *Italiam caedibus implevit, inter quas omnes Praenestinos* etc. Sueton. Caes. 52. *Dilexit et reginas, inter quas Eunoën*. etsi ibi quoque Cl. Ernestus malit, *interque eas*.

§. 6. *imitationem accendit*. Sic verissime Acidalius; quod in textum recepi. Edit. pr. *incitationem accendit*.

matureque. Idem Acidalius pari felicitate ex *naturaque*, quod est in Ed. pr. fecit *matureque*; quod et ipsum restitui. Quis *natura* ferat in tanta vicinitate vocis *naturaliter*? Et constat, haec verba perpetuo confundi.

difficilisque in perfecto mora est. G. Vossius praeclare vidit, Velleium ad literarum studia traduxisse, quod Hippocrates Aphorism. sect. I. 3. de athletarum veletudine dixerat: *αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ὦσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐκ ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον*. [quod elegantissime expressit Celsus de Medic. II. 2. *Si plenior aliquis, et speciosior, et coloratior factus est, suspecta habere sua bona debet. Quae quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur*. Ex Add.] Ab Hippocrate hanc etiam sententiam sumsit Eustath. ad *'Οδ. Λ.* pag. 439. de Oto et Ephialte: *εἰ ταχὺ ἀνθήσαντες ταχὺ ἀπεῤῥύησαν, καινὸν οὐδὲν, οὕτω γὰρ αἱ εἰς ἄκρον εὐεξίαι σφάλλονται*. cuius loci indicium debeo Valckenario meo. Sed nescio, an Velleius simul respexerit Cicer. Tusc. Disp. II. 2. *Oratorum laus ducta ab humili venit ad summum, ut iam, quod natura fert in omnibus fere rebus, senescat, brevique tempore ad nihilum ventura videatur*. Seneca Pater Praef. Contr. I. pag. 66. *fati maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quam ascenderant, relabantur*. ubi ob oculos habuit illa Laberiana apud Macrob. Saturn. II. 7. *Summum ad gradum cum claritatis veneris, Consistes aegre, et citius quam adscendas, decides*. Senecam imitando expressit Lucanus I. 70. *Invida fatorum series, summisque negatum Stare diu*. et vs. 81. *in se magna ruunt. Laetis hunc numina rebus Crescendi*

7 terque, quod procedere non potest, recedit. Et, ut primo ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur, ita, ubi aut praeteriri, aut aequari eos posse desperavimus, studium cum spe senescit, et, quod adsequi non potest, sequi desinit, et, velut occupatam relinquens materiam, quaerit novam: praeteritoque eo, in quo eminere non possumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus: sequiturque, ut frequens ac mobilis transitus maximum perfecti operis impedimentum sit.

CAP. XVIII. Transit admiratio ad conditionem temporum, et ad urbium. Una urbs Attica pluribus annis eloquentiae, quam universa Graecia, operibusque floruit; adeo ut corpora gentis illius separata sint in alias civitates, ingenia vero solis Athe-

posuere modum. Seneca Cons. ad Helv. 23. *ubi incremento locus non est, vicinus occasus est.* — *indicium imminentis exitii maturitas, et appetit finis, ubi incrementa consumta sunt.* Calpurn. Flacc. Declam. VIII. *Nesciunt stare successus, et quoties prodire felicitas non potest, redit,* vel potius *recedit;* ut Gronovius ex Velleio nostro scribebat.

§. 7. *aliquid.* pro aliud quid, ut saepe apud optimos quosque; ne cum Perizonio *aliud* legas. Vide quos laudat Cl. Ernestus ad Tacit. Ann. I. 4.

CAP. XVIII. §. 1. *Transit admiratio ad conditionem temporum, et ad urbium.* Schegkius, cuius ingenio Velleius parum aut nihil debet, hic bene emendat: *Transit admiratio ab conditione temporum et ad urbium.* scil. conditionem. Forte etiam *transeat* pro *transit* scribendum, ut Heinsius suspicatur.

Una urbs Attica pluribus annis eloquentiae etc. Huius loci emendatio cum male cessisset Velleii interpretibus, Gronovius Obs. II. 23. non mutanda verba, sed hoc modo explicanda esse censuit: „Eloquentiam quasi hominem considerat, eiusque et „annos et opera laudat. *Anni* „*eloquentiae* dicuntur, quia non „annos modo, sed secula aliquot „continuarunt Athenae ingeniis et „gignendis et nutriendis. *Opera* „*eloquentiae*, scripta edita, per „innumeras illas species, quibus „illa se induit.“ Quae ratio quam dura sit, vel me tacente intelligitur. Nos in Histor. Crit. Orat. Gr. pag. XXXVII. feliciter emendavimus: *Una urbs Attica pluribus sanae eloquentiae, quam universa Graecia, operibus effloruit.* Inde, quae sunt huic correctioni firmandae, petantur. [Vascosan. *operibus floruit.* Ex Add.]

ut corpora gentis illius separata sint. Sublato *sint*, concinnior est oratio; quod recte vidit Gruterus. [Vix dubitem, quin a Velleii manu sit: *ut corpora gentis illius sparsa sint in alias civitates.* Ex Add.]

ingenia vero solis Atheniensium muris etc. Hic locus ex-

niensium muris clausa existimes. Neque ego hoc 2
magis miratus sim, quam neminem Argivum, Thebanum, Lacedaemonium oratorem, aut dum vixit auctoritate, aut post mortem memoria dignum existimatum. Quae urbes [et in Italia,] talium studio- 3
rum fuere steriles, nisi Thebas unum os Pindari inluminaret. Nam Alcmana Lacones falso sibi vindicant.

pressus est e Ciceronis Bruto 13. *Hoc autem studium non erat commune Graeciae, sed proprium Athenarum. Quis enim aut Argivum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum scit fuisse temporibus illis? nisi quid de Epaminonda, docto homine, suspicari libet. Lacedaemonium vero usque ad hoc tempus, audivi, fuisse neminem.* Ex quibus locis inter se comparatis, quid nativa Ciceronis simplicitas ab argutiis Velleii differat, cognoscere licet. Vide Histor. Crit. Orat. Gr. l. c.

§. 2. *existimatum. Quae urbes talium studiorum.* Exemplar vetus habet: *existimatumque urbes et initalia talium studiorum.* Coniicio legendum: *quae urbes, et multae aliae*, sive, *item aliae, talium studiorum.* Mihi tamen prior lectio melius placet. Burer. Rhenanus verba, *et in Italia*, quae glossam sapiunt, recto iudicio omisisse videtur. Nos certe uncis sepsimus.

§. 3. *ni Thebas.* Exempl. vet. habet: *nisi Thebas.* Burer. [*nisi Thebas — illuminaret.* Poëta vetus Anthol. Lat. T. II. pag. 149. *Agori superbo qui creatus germine, Patriam, Senatum, coniugemque illuminas.* Ex Add.]

os *Pindari.* Plinius H. N. II. 12. *quo in metu fuisse Stesichori et Pindari vatum sublimia ora palam est.* Ceterum Thebas quoque illustravit Pindari aemula, Corinna. Themistius Or. XXVII. pag. 234. *ὗν τινα Βοιωτίαν ἐκάλουν, — ἀλλ' ὅμως Πίνδαρος καὶ Κόριννα, καὶ Ἡσίοδος, οὐκ ἐμολύνθησαν τῆς ὑός.*

C. VELLEII PATERCULI

HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBER II.

CAP. I.

Potentiae Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriae posterior aperuit: quippe remoto Carthaginis metu, sublataque imperii aemula, non gradu, sed praecipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum; vetus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigiliis, ab armis ad volupta-

CAP. I. §. 1. *remoto Carthaginis metu.* Huc, ni fallor, pertinet illud Varronis de Vita Pop. Ro. lib. II. apud Non. Marcell. pag. 481. *Propter res secundas, sublato metu, non in commune spectant, sed suum quisque diversi commodum focillantur.* Quam ipsam rem ita expressit Sallust. Iug. 45. *sibi quisque ducere, trahere, rapere. Ita omnia in duas partes distracta sunt. Resp. quae media fuerat, dilacerata.* Idem Histor. I. apud Augustin. de C. D. II. 38. *Postquam, remoto metu Punico, simultates exercere vacuum fuit, plurimae turbae, seditiones, et ad postremum bella civilia orta sunt.* Ex quibus Sallustii verbis colorem duxit Auctor Epigrammatis de Asdrubale, Anthol. Lat. T. I. pag. 200. *Tu quoque, Roma, doles; nam, dum cadit aemula virtus, In te converti, quae geris, arma vides.* Florus II. 15. 5. *Carthaginem servandam, ne metu ablato aemulae urbis, luxuriari felicitas inciperet.* Adde eundem III. 12. 2. et ibi Interpretes.

imperii aemula. Ex Sallustio Catil. 10. *ubi Carthago, aemula imperii Romani, ab stirpe interiit.*

non gradu, sed praecipiti cursu a virtute descitum. Imitatur Sallustium Hist. I. apud Augustin. l. c. *Ex quo tempore maiorum mores, non paullatim, ut antea, sed torrentis modo praecipitati.*

tes, a negociis in ocium conversa civitas. Tum Sci- 2
pio Nasica in Capitolio porticus; tum quas praediximus, Metellus; tum in circo Cn. Octavius multo amoenissimam, moliti sunt: publicamque magnificentiam secuta privata luxuria est. Triste deinde, et 3
contumeliosum bellum in Hispania, duce latronum Viriatho, secutum est: quod ita varia fortuna gestum est, ut saepius Romanorum gereretur adversa. Sed interempto Viriatho, fraude magis quam virtute Servilii Caepionis, Numantinum gravius exarsit. Haec 4
urbs numquam X. plura quam propriae iuventutis armavit: sed, vel ferocia ingenii, vel inscitia nostrorum ducum, vel fortunae indulgentia, cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis virum, ad turpissima deduxit foedera (hic primus e Pompeiis

§. 4. *nunquam X. plura quam propriae iuventutis.* Haec est scriptura Edit. pr. quam Editor Basil. ita tentavit: *nunquam decem millibus plura, quam pr. iuv.* Equidem sequar Aldi Nep. transpositionem: *nunquam plura, quam X. millia propriae iuventutis.* Sic Velleius II. 24. *haud plura quam XXX. armatorum millia.* Nota numeri millenarii M. in veteri Codice et hic et aliis locis ob caussam, quam Gronovius ad Liv. XXXIV. 10. tradit, omissa est. Heinsius particulam *quam* inducendam putabat, nescio quomodo sibi persuadens, veteres semper ante numeralia *quam* omisisse: eique temere assensus est Burmannus. Enimvero etsi haec ellipsis frequentissima est, praesertim apud vetustiores scriptores, non tamen perpetua existimari debet; ut vel ex Velleiano loco, quem paullo ante adscripsimus, apparet. Nepos Thrasyb. 8. *non plus habuit secum, quam triginta de suis.* Idem Eumen. 12. *non amplius, quam triduum, fame fatigatus.* Plin. H. N. XXV. 17. *si plura quam quatuor bibantur.* Gell. XVI. 10. *neque amplius quam mille quingentum aeris in censum deferebant.* Bina Ciceronis exempla laudavit Ier. Marklandus, docte explicateque de hac forma disputans, Animadvers. in Ciceronem Anglice scriptis pag. 114.

inscitia. Exempl. vet. habet, *inscia.* Burer.

hic primus e Pompeiis consul fuit. Haec verba, alieno loco posita, Acidalius revocat post vocem *Pompeium.* Optime. Sed vereor, ne plura in hoc loco turbata vitiataque sint. Quis enim Q. Pompeium, cuius nomen ob natalium sordes, mores his initiis dignos, et res infeliciter gestas, apud omnes infame et detestabile fuit, a Velleio *magni nominis virum* appellatum credat? Velleius, nisi vehementer fallor, hoc modo scripserat: *tum Pompeium (hic primus e Pompeiis, magni nominis viris,*

fuit Cos.) nec minus turpia ac detestabilia Manci-
5 num Hostilium consulem. Sed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia. Quippe non recusando perduxit huc, ut per Fecialeis nudus, ac post tergum religatis manibus, dederetur hostibus. Quem illi recipere se negaverunt, sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere unius lui sanguine.

CAP. II. Immanem deditio Mancini civitatis movit dissensionem. Quippe Tib. Gracchus, Tib. Gracchi, clarissimi atque eminentissimi viri, filius, P. Africani ex filia nepos, quo quaestore et auctore id foedus ictum erat, nunc graviter ferens aliquid
2 a se factum infirmari, nunc similis vel iudicii, vel poenae metuens discrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta et natura et industria mor-

consul fuit) *ad turpissima deduxit foedera.*

§. 5. *Quippe non recusando perduxit huc.* Ego nihil hic intelligo. Forte quaedam ad sententiam perficiendam necessaria, librarii culpa, exciderunt. Vide Ciceron. de Off. III. 30. quem Interpretes laudant, et Liv. Epit. 56.

Caudini fecerunt. Melius *fecerant*, ut Heinsius scribit.

publicam violationem fidei. H. Grotius de I. B. et P. II. 15. 16. legit: *publicae violationem fidei.* Sed sic perit vis et venustas oppositi, quod est in *publicam* et *unius.* Seneca Pater Suasor. I. pag. 53. *Pro uno homine iactura publica pacisceris.* Contr. V. pag. 389. *Nunquam unius facto publica fama corrumpitur.* Satius igitur est, vulgatam lectionem sequi, praesertim cum eam imitatione sua confirmet Sulpicius Sever. I. 29. *Ita paucorum scelus publico exitio punitum.*

CAP. II. §. 2. *proposito sanctissimus.* Graevius ad Cic. pro Dom. 8. *propositum* h. l. accipit pro ratione vitae. At sic *proposito sanctissimus* nihil differt a *vita innocentissimus.* Teneamus igitur tritam et vulgatam significationem. An legendum: *proposito constantissimus?* ut II. 60. *Asinius Pollio, firmus proposito, et Iulianis partibus fidus.* Sed sanctum Gracchi propositum fuisse, docet Sallust. Iug. 46. *Nam postquam Tiberius, et C. Gracchus vindicare plebem in libertatem, et paucorum scelera patefacere coepere.*

quantas perfecta et natura et industria etc. Editor Basil. ablativos *natura*, *industria*, inscienter pro nominativis capiens, haec ita corrupit: *quantas perfecta et*

talis conditio recipit, P. Mucio Scaevola, L. Calpur-
nio Coss. abhinc annos CLXII. descivit a bonis; pol- 3
licitusque toti Italiae civitatem, simul etiam promulgatis agrariis legibus, omnium statum concutientibus, summa imis miscuit; et in praeruptum atque anceps periculum adduxit remp. Octavioque collegae, pro bono publico stanti, imperium abrogavit: triumviros agris dividendis, coloniisque deducendis, creavit se, socerumque suum consularem Appium, et Gracchum fratrem, admodum iuvenem.

CAP. III. Tum P. Scipio Nasica, eius, qui optimus vir a senatu iudicatus erat, nepos, eius, qui censor porticus in Capitolio fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Africani patrui, privatusque et togatus, cum esset consobrinus Tib. Gracchi, patriam cognationi praeferens, et quidquid publice salutare non esset, privatim alie-

natura et industria mortalis conditionis recipit. Velleius ob oculos habuit Ciceron. de Orat. I. 9. *At vero Gracchi filii diserti, et omnibus vel naturae, vel doctrinae praesidiis ad dicendum parati, eloquentia remp. dissipaverunt.* Hanc ipsam loquendi formulam, paullum variatam, Velleius repetit II. 97. *adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria perficit.* Adde II. 104. *neque illi spectaculo simile conditio mortalis recipere videtur.*

§. 3. *omnium statum concutientibus.* Scriptura Ed. pr. haec est: *omnibus statim concupiscentibus.* Sed felix et palmaria Lipsii emendatio; quam in textum recipere non dubitavi. Formam loquendi illustrant Heins. ad h. l. et Duker. ad Flor. III. 23. 8.

praeruptum atque anceps periculum. Praeruptum pro praeceps, periculi plenum. Seneca Pater Praef. Contr. V. pag. 355. *virium fiducia aliis metuenda et praerupta audere.* Pseudo-Hegesippus, cui vox hoc sensu familiaris est, I. 24. *ut praerupto sese periculo daret.* Vide Wass. ad Sallust. Cat. 35. *Abruptum discrimen* dixit Ammian. Marc. XVI. 2. Et sic *abruptus* saepe apud alios, ut Liv. XXI. 44. et Quinctil. Decl. XVIII. 11.

imperium. Imperium de tribuno pl. dicit, non *potestatem,* ut alii fere semper dicunt. Qua de re vide Duker. ad Flor. III. 14. 6.

coloniisque. Lips. scribit *colonisque:* quem recte sequitur Freinshem. Suppl. Liv. 58. 26. pag. 1095.

CAP. III. §. 1. *patruus.* Sic Ed. pr. *patrui* correxit Editor Basil.

num existimans (ob eas virtutes primus omnium absens pontifex max. factus est) circumdata laevo brachio togae lacinia, ex superiore parte Capitolii, summis gradibus insistens, hortatus est, qui salvam vel-
2 lent rempublicam, se sequerentur. Tum optimates, senatus, atque equestris ordinis pars melior et maior, et intacta perniciosis consiliis plebs, inruere in Gracchum, stantem in area cum catervis suis, et concientem pene totius Italiae frequentiam. Is fugiens, decurrensque clivo Capitolino, fragmine subsellii ictus, vitam, quam gloriosissime degere potuerat, imma-
3 tura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis, gladiorumque impunitatis fuit. Inde ius vi obrutum, potentiorque habitus prior; discordiaeque civium, antea conditionibus sanari solitae, ferro diiudicatae; bellaque non causis inita, sed prout
4 eorum merces fuit. Quod haud mirum est. Non enim ibi consistunt exempla, unde coeperunt; sed

ob eas virtutes. Malim cum Aldo Nepote: *ob quas virtutes.*

circumdata. Est e correctione Aldi Nep. Edit. pr. *cum data.*

ex superiori. Exempl. vet. habet: *ex superiore.* Burer.

§. 2. *concientem pene totius Italiae frequentiam.* II. 20. *quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat.*

§. 3. *ius vi obrutum.* Etsi non temere muto hanc lectionem, pronior tamen sim in hanc partem, ut Velleium scripsisse putem: *ius vi obtritum.* Liv. III. 56. *implorare praesidium populi, qui omnia iura populi obtrisset.* ubi MSS. quidam apud Drakenb. pari errore, *obruisset*. Contrario modo bis peccatum est in Nazarii Panegyr. Constant. 3. *cuius* (oratoris) *copia tam larga, tam felix, quae, cum virtutes attrectaverit, non aut circumventa numero, desperato exitu, stupeat, aut obterat magnitudinem?* ubi e vestigiis Cod. Putean. *obteratur magnitudine*, scribendum: *obruatur magnitudine.* Alter locus est cap. 31. *et mira cum voluptate, conceptus e vita terror, insultatione interitus obterebatur.* Repone: *obruebatur.* Quinctil. Declam. VI. 16. *tot voluptates obruere possunt unum dolorem.*

antea conditionibus. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *ante a conditionibus.*

§. 4. *Non enim ibi consistunt exempla.* Imitatur, ut solet, Sallust. Cat. 51. *omnia mala exempla ex bonis orta sunt: sed ubi imperium ad ignaros, aut minus bonos pervenit; novum illud exemplum ab dignis et idoneis ad indignos et non idoneos transfertur.* [Vascosan. *ibi insistunt exempla.* Ex Add.]

quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissime evagandi sibi viam faciunt: et, ubi semel recto deerratum est, in praeceps pervenitur: nec quisquam sibi putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

CAP. IV. Interim dum haec in Italia geruntur, Aristonicus, qui, mortuo rege Attalo, a quo Asia populo Romano hereditate relicta erat, sicut relicta postea est a Nicomede Bithynia, mentitus regiae stirpis originem, armis eam occupaverat. Is victus a M. Perperna, ductusque in triumpho, sed a M'. Aquilio, capite poenas dedit; cum initio belli Crassum Mucianum, virum iuris scientissimum, decedentem ex Asia proconsulem interemisset. Et P. Sci- 2
pio Africanus Aemilianus, qui Carthaginem deleverat, post tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterum Cos. missusque in Hispaniam, fortu-

in tenuem recepta tramitem etc. Eadem translatione Quinctil. V. 14. pag. 261. *Feratur eloquentia non semitis, sed campis, ac sibi viam, si quando non accepit, faciat.* Plura Interpp. ad illud Phaedri III. Proleg. 38. *Ego porro illius semitam feci viam.*

recte deerratum est. Vascosan. sine causa: *a recto deerratum est.* Ex Add.

in praeceps pervenitur. II. 10. *a pravis in praecipitia pervenitur.*

nec quisquam putat turpe. Exempl. vet. habet: *nec quisquam sibi putat turpe.* Burer. II. 22. *nec quidquam videretur turpe, quod esset quaestuosum.*

CAP. IV. §. 1. *Aristonicus, qui.* Editor Basil. *qui* delevit, cum potius *is* ante *victus* tollere debuisset, ut Heins. fecit.

hereditate. Sic Ald. Nep. edidit. Edit. pr. *hereditati.*

occupaverat. Editor Basil. *occupat.*

M. Perperna. Ed. pr. *M. Perpenna.* Vide Duker. ad Flor. II. 20. 6.

ductusque in triumpho, sed M. Aquilio. Aldus Nepos, et Sigon. Fast. ad a. 624. rectissime legunt: *ductusque in triumpho, sed a M'. Aquilio.* Particula *sed* exceptionem quandam et correctionem significat. II. 8. *filiorum, sed alterius in adoptionem dati.* II. 41. *Caesar magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus.* II. 88. *equestri, sed splendido genere natus.* Cic. in Pison. 11. *buccae, dignae Capua, sed illa vetere.* Vide Burm. ad Petron. 128.

proconsulem. Vide Duker. ad Flor. II. 20. 5.

§. 2. *Et P. Scipio.* Vossius malit: *At P. Scipio.* Sed *et* saepe transitioni inservit, ut cap. seq. *Et ante eum.* II. 33. *Et Lucullus.* ubi Acidal. etiam *at* praeferebat.

nae virtutique expertae in Africa, respondit [in Hispania] et intra annum ac tres menses, quam eo venerat, circundatam operibus Numantiam, excisam-
3 que aequavit solo. Nec quisquam ullius gentis hominum ante eum clariori urbium excidio nomen suum perpetuae commendavit memoriae. Quippe, excisa Carthagine ac Numantia, ab alterius nos me-
4 tu, alterius vindicavit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Tib. Gracchi caede sentiret? respondit: si is occupandae reipublicae animum habuisset, iure caesum. Et, cum omnis concio adclamasset, *Hostium*, inquit, *armatorum totiens clamore non territus, qui possum*
5 *vestro moveri, quorum noverca est Italia?* Reversus in urbem, intra breve tempus, M'. Aquilio, C. Sempronio Coss. abhinc annos CL. post duos consulatus, duosque triumphos, et bis excisos terrores reipublicae, mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam elisarum faucium in cervice

in Hispania. Haec verba, Heinsio obsecutus, uncis circumscripsi.

§. 3. *clariori.* Lege, *clariore*, Burer.

§. 4. *Hostium armatorum totiens clamore.* Scipionis dictum hoc modo refert Valer. Max. VI. 2. 3. *Taceant, quibus Italia noverca est. Nec efficietis, ut solutos verear, quos alligatos adduxi.* Paullo aliter Aurel. Vict. de Vir. ill. 58. *Taceant, quibus Italia noverca, non mater est: quos ego sub corona vendidi.* Sed cum Velleio prorsus convenit Plutarch. Apophthegm. pag. 201. E. Ἐμὲ οὐδέποτε στρατοπέδων ἀλαλαγμὸς ἐθορύβησεν, οὔτιγε συγκλύδων ἀνθρώπων, ὧν οὐ μητέρα τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μητρυιὰν οὖσαν ἐπίσταμαι. Prius amaram habet servitutis exprobrationem: sed posterius magis consentaneum celso et magnifico Scipionis animo. *Italiam novercam* praeclare illustrat Gronov. Obs. III. 11. pag. 533. Sed fontem, unde Scipionis dictum fluxerit, primus monstravit P. Wesseling. Obs. I. 1. qui est Plato Menex. pag. 404. B. ἀλλ' αὐτόχθονας, καὶ τῷ ὄντι ἐν πατρίδι οἰκοῦντας καὶ ζῶντας, καὶ τρεφομένους οὐχ ὑπὸ μητρυιᾶς, ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ὑπὸ μητρὸς, τῆς χώρας ἐν ᾗ ᾤκουν.

§. 5. *CL.* Aldus Nepos legit CLVIII.

et bis excisos terrores reip. Utitur verbis Ciceronis pro Muren. 28. *Bis consul fuerat P. Africanus, et duos terrores huius imperii, Carthaginem Numantiamque, deleverat.* Ex quo hic etiam legere malim: *et binos excisos terrores.*

reperirentur notae. De tanti viri morte nulla habita est quaestio: eiusque corpus velato capite elatum est, cuius opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput. Seu fatalem, ut plures, seu conflatam insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit, vitam certe dignissimam egit, quae nullius ad id temporis praeterquam avito fulgore vinceretur. Decessit anno ferme LVI. De quo si quis ambiget, recurrat ad priorem consulatum eius, in quem creatus est anno XXXVI. ita dubitare desinet.

CAP. V. Ante tempus excisae Numantiae, praeclara in Hispania militia D. Bruti fuit: qui, penetratis omnibus Hispaniae gentibus, ingenti vi hominum, urbiumque potitus numero, aditis quae vix audita erant, Gallaeci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam severum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut, cum urbem Contrebiam nomine in Hispania oppugnaret, pulsas praecipiti loco quinque cohortes legionarias, eodem protinus subire iuberet: facientibusque omnibus in

§. 6. *cuius opera super totum terrarum orbem* etc. Hic unus locus est, quod sciam, ubi Velleius nimio captandorum acuminum amore in frigus putidum et puerile inciderit. Reliquis locis hoc studium tanta prudentia rexit, ut, etiamsi crebritatem argutiarum reprehendas, tamen elegantiam et concinnitatem laudes.

Seu fatalem, ut plures. Scribendum: *Sed seu fatalem, ut plures. Seu* similitudine sua necessariam particulam *sed* extrusit. Ex Add.

§. 7. *De quo si quis ambiget.* Hunc locum imitatur Sulpic. Sever. Dial. III. 5. *ad quos, si quis fuerit incredulus, quia adhuc in corpore sunt, recurrat.* Ex Add.

recurrat. Editor Basil. *recurret.* Male.

CAP. V. §. 1. *A. Bruti.* Sic Ed. pr. Sed *D. Bruti* scripsimus cum Aldo Nepote. Vide Freinshem. ad Flor. II. 17. 12.

numero. Ex glossa irrepsisse, bene vidit Lipsius.

aditis quae vix audita erant. Sigon. Fast. ad a. 617. hunc locum ita laudat: *aditis quae vix adita erant.* Sed vulgata praeferenda. Brutus Oblivionis flumen transiit, et usque ad extremum Oceanum penetravit. Quae loca vix audita erant Romae illis temporibus, ut miraculi simile haberetur, Brutum ea cum exercitu adiisse. Vide Florum II. 17. 12.

Gallaeci. Ed. pr. *Gallaeci.*

procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito, [perseverantia ducis] quem moriturum miserat, militem victorem recepit. Tantum effecit mixtus timori pudor, spesque desperatione quaesita. Hic virtute ac severitate facti, at Fabius Aemilianus, Paulli exemplo, disciplinae in Hispania fuit clarissimus.

CAP. VI. Decem deinde interpositis annis, qui Tib. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupavit furor, tam virtutibus eius omnibus, quam huic errori similem, ingenio etiam, eloquentiaque longe
2 praestantiorem. Qui cum summa quiete animi, civitatis princeps esse posset, vel vindicandae fraternae mortis gratia, vel praemuniendae regalis potentiae, eiusdem exempli tribunatum ingressus, longe maiora et acriora repetens, dabat civitatem omni-

§. 3. *in procinctu testamenta.* Locus nobilis, et ab omnibus certatim adhibitus ad illustrandam §. 1. Inst. *de Testam. ordin.*

perseverantia ducis. Manifestum glossema, ut bene iudicat Davis. ad Cic. Tusc. Disp. III. 1. Quare uncis inclusimus.

Tantum effecit mixtus timori pudor. Forte ex Virg. Aen. X. 308. *mixtus dolor et pudor armat in hostes.* Ex Add.

spesque desperatione quaesita. In hac sententia variis modis exprimenda veteres semper ludunt cum acumine quodam. Cicero ad Div. V. 13. *Te spes aliqua consolatur: nos erimus desperatione fortes.* Virg. Aen. II. 394. *Una salus victis, nullam sperare salutem.* ubi plura La Cerda. Ovid. Trist. I. 4. 4. *audaces cogimur esse metu.* Seneca N. Q. II. 59. *animus ex ipsa desperatione sumatur.* Ad Velleium proxime accedunt Curt. V. 4. *saepe desperatio spei caussa est.* et Oros. V. 15. *tandem Marius consul forti desperatione spei viam fecit.* Vide Freinshem. ad Curt. l. c. et ad Flor. II. 18. 13.

at Fabius Aemilianus, Pauli exemplo, disciplinae etc. Distingue cum Lipsio: *at Fab. Aemilian., Pauli, exemplo disciplinae in Hispania fuit clarissimus.* In *Pauli* Lipsius subintelligit *filius.* Verum cum Latini hanc Graecorum rationem non tam in suis, quam in peregrinis nominibus sequantur, ut *Asdrubal Gisgonis, Seleucus Antiochi,* de quibus vide Interpp. ad Liv. XXVIII. 12. et Duker. ad Flor. II. 6. 19. malim vocem *filius* addere, quae per unam literam *F.* notata facile excidere potuit. Exemplum disciplinae Q. Fabii Max. narrant Valer. Max. II. 7. 11. et Frontin. IV. 1. 42. ubi viri docti male Servilianum intelligunt, cum ex Velleio Aemilianus sit intelligendus.

CAP. VI. §. 2. *longe maiora*

bus Italicis. Extendebat eam pene usque Alpeis; divi- 3
debat agros; vetabat quemquam civem plus quingentis iugeribus habere: quod aliquando lege Licinia cautum erat: nova constituebat portoria; novis coloniis replebat provincias; iudicia a senatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare instituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem statu relinquebat: quin alterum
etiam continuavit tribunatum. Hunc L. Opimius 4
Cos. qui praetor Fregellas exciderat, persecutus armis, unaque Fulvium Flaccum, consularem ac triumphalem virum, aeque prava cupientem, quem

et acriora repetens. Forte legendum: *longe maiora et altiora petens.* Liv. IV. 13. *Ipse ad altiora et non concessa tendere.* Sueton. Caes. 26. *altiora iam meditans.* De his ipsis Gracchis Lucan. VI. 795. *Legibus immodicos, ausosque ingentia Gracchos. Altior* et *acrior* saepe permutari, ostendit Heins. ad Ovid. Rem. Am. 651. *Petere* idem est, quod *appetere* apud Nepot. Pausan. 2. *coepit maiores appetere res. Re* in *repetens* natum est ex ultima syllaba vocis praecedentis.

§. 3. *plus quingentis iugeribus habere.* De hac lege Gracchi vide Voss. ad h. l. et Duker. ad Liv. Epit. 58.

iudicia a Senatu transferebat ad Equites. De hac lege est locus elegans, sed mutilus, Varronis de Vita Pop. Rom. L. IV. apud Non Macell. pag. 454. *In spem adducebat, non plus soluturos quam vellent. Iniquus equestri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem civitatem fecit, discordiarum civilium fontem.* Legendum: *In spem plebem adducebat, non plus soluturos quam vellent. Iniquus Senatui, equestri ordini iudicia tradidit* etc. Vocem *plebem* similitudo praecedentis *spem* absorpsit. *Senatui* excidisse, vidit etiam Sigon. de Ant. Iur. Civ. Ro. II. 18. Ut Varro hoc loco *civitatem bicipitem*, sic alibi potentiae societatem, quam Pompeius, Caesar, et Crassus inierant, *tricipitem* appellavit, teste Appian. de B. C. II. pag. 716.

dare instituerat. Ed. pr. *dari instituerat.* quod correxit Aldus Nepos.

nihil quietum denique in eodem statu relinquebat. P. Manutius, hunc locum laudans, de Legib. cap. 15. vocem *quietum* omisit. Nec me, fateor, tot similium cumulatione delectari. Sed malim *tranquillum*, quam *quietum*, de glossa suspectum habere, ob imitationem Sallustii Iug. 70. *prorsus nihil intactum, neque quietum pati: cuncta agitare.* Catil. 21. *tamen etsi illis quieta movere, magna merces videbatur.* Vide Wassium ad eundem Iug. 93. Legendum igitur: *nihil immotum, nihil quietum, nihil denique in eodem statu relinquebat.*

C. Gracchus in locum Tiberii fratris III. virum nominaverat, eum socium regalis adsumpserat poten-
5 tiae, morte adficit. Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, sed civis Romani pretium se daturum, idque auro re-
6 pensurum proposuit. Flaccus in Aventino, armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus est. Gracchus profugiens, cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, cervicem Euporo servo praebuit, qui non segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo die singularis Pomponii equitis Romani in Gracchum fides fuit. Qui more Coclitis, sustentatis in ponte hosti-
7 bus eius, gladio se transfixit. Ut Tiberii Gracchi antea corpus, ita Caii, mira crudelitate victorum, in Tiberim deiectum est.

CAP. VII. Hunc Tib. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viva adhuc matre Cornelia, Africani filia, viri optimis ingeniis male usi, vitae mortisque habuere exitum. Qui si civilem dignitatis concupissent modum, quidquid tumultuando adi-

§. 4. *III. virum nominaverat, eum socium regalis ads.* Haec est Edit. pr. scriptura, quam satis vitiosam peius corrupit Editor Basil., pro *eum* scribens *eumque*. Repone: *quem C. Gracchus in locum Tiberii fratris triumvirum nominatum, socium regalis adsumserat potentiae.*

§. 6. *armatos.* Est ex correctione Editoris Basil. Ed. pr. *armatus.*

in ponte hostibus eius, gladio se transfixit. Sic distinximus cum Puteano. Ed. pr. interpungit post *hostibus.*

CAP. VII. §. 1. *Tib. Gracchi.* Ed. pr. *C. Gracchi*, quod correxit Aldus Nep.

vitae mortisque habuere exitum. Argutum, sed rarum loquendi genus. *Hunc vitae exitum habuit*, sic vitam finivit: at *hunc mortis exitum habuit*, hoc violento mortis genere periit. Quod perpetuum in his formulis discrimen est. Quinctil. Declam. XVII. 3. *Non habet alium, quam mortis exitum filius, qui nec reconciliari potest, nec abdicari.* Septimius de B. Troi. IV. 24. *Percontatus exitum paternae mortis.* Macrob. Sat. I. 11. pag. 237. *Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio praeferentem.* Vide Gronov. Obs. in Script. Eccles. cap. X. pag. 106.

si civilem dignitatis concupissent modum etc. Hoc ita expressit cap. praeced. *Qui cum sum-*

pisci gestierunt, quietis obtulisset respublica. Huic atrocitati adiectum scelus unicum. Quippe iuvenis, 2
specie excellens, nec dum duodevicesimum transgressus annum, immunisque delictorum paternorum, Fulvii Flacci filius, quem pater legatum de conditionibus miserat, ab Opimio interemptus est. Quem cum haruspex Tuscus, amicus, flentem in vincula duci vidisset, *Quin tu hoc potius*, inquit, *facis?* protinusque inliso capite in postem lapideum ianuae carceris, effusoque cerebro, exspiravit. Crudelesque 3
mox quaestiones in amicos clientesque Gracchorum habitae sunt. Sed Opimium, virum alioqui sanctum et gravem, damnatum postea iudicio publico, memoria ipsius saevitiae, nulla civilis persecuta est misericordia. Eadem Rupilium Popiliumque, qui Coss. 4
asperrime in Tib. Gracchi amicos saevierant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit invidia. Rei tantae parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic 5
est Opimius, a quo Cos. celeberrimum Opimiani vini nomen: quod iam nullum esse, spacio annorum colligi potest; cum ab eo sint ad te, M. Vinici, Cos.

ma quiete animi, civitatis princeps esse posset.

unicum. i. e. summum, singulare, ut recte Acidalius. Notandum est, hic in deteriorem partem dici, ut apud Lucan. III. 652. *tunc unica diri Conspecta est leti facies.*

§. 2. *interemptus est.* Pro, interimi iussus est, ut bene cepit Io. Schulting. ad Senec. Contr. I. pag. 96. Quae loquendi forma nunc vel tironibus nota est, post toties repetitas doctorum hominum admonitiones.

in postem lapideum. Ed. pr. *in pontem lapideum.* Sed recepimus emendationem Aldi Nep., quam planissime confirmat Valer. Max. IX. 12. 6. ubi Interpretes nimia socordia hunc Velleii locum praetermiserunt.

§. 3. *virum alioqui sanctum et gravem.* Sic Velleius saepe laudat innocentiam vitae, moresque incorruptos. II. 46. *vir cetera sanctissimus.* II. 59. *C. Octavius, gravis, sanctus, innocens.* II. 29. *sanctitate praecipuus.* Vide Duker. ad Flor. II. 6. 40. Pro eo dixit II. 2. *vir alioqui vita innocentissimus.* et II. 49. *vir antiquus et gravis.*

§. 4. *Rupilium.* Ed. pr. *Rutilium.* Correxit Ald. Nep., sive Puteanus.

§. 5. *vini.* Ed. pr. *vici*, quod emendavit Editor Basil.

cum ab eo ad te. Exempl. vet. habet: *cum ab eo sint ad te.* Burer.

6 anni CLI. Factum Opimii, quod inimicitiarum quaesita erat ultio, minor sequuta auctoritas: et visa ultio privato odio magis, quam publicae vindictae data.

CAP. VIII. Subinde Porcio Marcioque Coss. deducta colonia, Narbo Martius. Mandetur deinde memoriae severitas iudiciorum. Quippe C. Cato consularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est; cum lis eius IIII. aestimaretur. Adeo illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum, factaque ad

§. 6. *inimicitiarum quaesita erat ultio.* Merito Lipsium offendit ingrata vocis *ultio* repetitio. Sed eius medicina modum excedit. Forte legendum: *quod inimicitiarum quaesita erat relatio.* Cic. pro Scauro pag. 617. *eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas.* Saepe sic veteres de vindicta loquuntur. Seneca de Ira II. 32. *dulce est, dolorem reddere.* Ibidem: *Qui dolorem regerit, tantum excusatius peccat.* Lactant. VI. 18. *non minus enim mali est, referre iniuriam, quam inferre.* et mox: *iis, qui sibi nocent, vicem retribuere conantur.*

ultio privato odio magis, quam publicae vindictae data. Sensus hic est: ultus est C. Gracchum, eiusque socios, magis ut privato odio satisfaceret, quam ut reip. maiestatem vindicaret. Valer. Max. V. 8. 1. *Exuit patrem, ut consulem ageret: orbusque vivere, quam publicae vindictae deesse maluit.* Verbi *dare* elegantiam illustrarunt Gronov. Obs. II. 15. et Duker. ad Flor. IV. 2. 57. Similis locus Livii XXIV. 45. *ut irae magis, quam avaritiae, datum crederent homines.* Seneca Pater Contr. IV. pag. 298. *dedisti istud iactationi tuae.* Lucan. IV. 688. *Privatae sed bella dabat Iuba concitus irae.* quod, monente Tib. Hemsterhusio in Adversariis MSS. minus recte intellexit Oudendorp. Quinctil. X. 1. pag. 508. *plus stomacho, quam consilio dedit.*

CAP. VIII. §. 1. *Porcio Marcioque.* Ed. pr. *Portio Martioque.* Burm. totam hanc de colonia, Narbone Martio, periodum huc translatam putat ex I. 15. non improbanda coniectura.

C. Cato, consularis. Sic Ald. Nep. correxit. Ed. pr. *Cos. Cato, consularis.* pro quo Editor Basil. male: *M. Cato, consularis.*

lis eius IIII. aestimaretur. Pro *eius* Scaliger de Re Numar. pag. 79. et Sigon. de Iudic. I. 27. scribunt *ei.* Sed utroque modo dici, *litem alicui*, et *litem alicuius aestimare*, exemplis ostendit Drakenb. ad Liv. XLV. 24.

factaque ad consilium dirigebant. i. e. de factis ex consilio facientis iudicabant. II. 30. *invidiam rerum non ad caussam, sed ad voluntatem, personasque dirigere.* Pro *dirigere* Cic. dicit *referre, revocare.* Vide Io. Schulting. ad Senec. Contr. I. pag. 89. Sententia ipsa convenit legibus Romanis, quae, ut Cic. pro Milon. 7. ait, *tam hominum consilia, quam exitus rerum vindicabant.* Vide P. Pithoeum ad Coll. Legg. Mos. et Rom. I. 7. qui hoc Velleii loco usus est, et H.

consilium dirigebant, et quid, non in quantum, admissum foret, aestimabant. Circa eadem tempora 2
M. Metelli fratres uno die triumphaverunt. Non minus clarum exemplum, et adhuc unicum, Fulvii Flacci, eius qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in adoptionem dati, in collegio Cos. fuit. Adoptivus in Acidini Manlii familiam datus. Nam census Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit: quod solis contigerat Scipionibus. Tum 3
Cimbri, et Teutoni transcendere Rhenum, multis mox nostris, suisque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucii, qui porticus, quae hodieque celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit.

CAP. IX. Eodem tractu temporum nituerunt oratores, Scipio Aemilianus, Laeliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius. Nec

Grotium Flor. Spars. ad Ius Iustin. pag. 247. 379.

in quantum. I. Cuiacius Paratitl. D. de Leg. Iul. Repetund. pag. 88. hunc locum laudans, praepositionem *in* omittit. Sed hanc loquendi formam satis vindicavimus ad I. 9.

§. 2. *M. Metelli fratres.* Sic est in Ed. pr. Sed Sigonius Fast. ad a. 651. ex eoque, ut videtur, Ald. Nep. bene legunt: *II* sive *duo Metelli fratres.* ut illud *M.* quod Editor Basil. expunxit, natum sit ex nota numerali *II.* Quam correctionem sequitur Simsonius Chron. ad a. 3892.

dati, in collegio Cos. fuit. Adoptivus. Sic distinxit Edit. Basil. Prava interpunctione Ed. pr. *dati. In collegio Cos. fuit adoptivus.*

Acidini Manlii. Sic emendarunt Ald. Nep. et Sigon. ad Liv. XL. 43. Ed. pr. *Acidiani Manli.*

census. Censura reposuit Ed. Basil. Recte. Neque enim credo, veteres *census* et *censura* promiscue dixisse, ut Heinsio placet.

§. 3. *Minucii.* Sic Edit. Basil. scripsit. Ed. pr. *Minici*, ut saepe *Minicia porticus* pro *Minucia* in antiquis lapidibus apud Gruter. pag. 54. 6. Fabrett. pag. 709. et Murator. pag. 357. 3. De duplice *Minutia*, quarum altera *Vetus*, altera *Frumentaria* dicebatur, post Nardinum Rom. Antiq. VI. 10. egit Mazochius ad Tabul. Heracleens. pag. 319.

e Scordiscis. Est ab ingenio Editoris Basil. Ed. pr. mendose: *ex Cordiscis.*

CAP. IX. §. 1. *Eodem temporum tractu.* Exempl. vet. habet: *Eodem tractu temporum.* BURRR.

Carb. Papirius. Nec praetereundus etc. Haec, ut constructio constet, ita transpone: *Carbo Papirius, et ante omnes L. Crassus, et M. Antonius. Nec prae-*

praetereundus Metellus Numidicus, et Scaurus, et
2 ante omnes L. Crassus, et M. Antonius. Quorum
aetati ingeniisque successere C. Caesar Strabo, P.
Sulpicius. Nam Q. Mucius iuris scientia, quam pro-
3 prie eloquentiae nomine, celebrior fuit. Clara etiam
per idem aevi spacium fuere ingenia, in togatis Afra-
nii, in tragoediis Pacuvii, atque Accii, usque in
Graecorum ingeniorum comparationem evecta, ma-
gnumque inter hos ipsos facientis operi suo locum
[Ennii]; adeo quidem, ut in illis limae, in hoc pene
4 plus videatur fuisse sanguinis. Celebre et Lucilii
nomen fuit, qui sub P. Africano, Numantino bello
eques militaverat. Quo quidem tempore iuvenis ad-
huc Iugurtha ac Marius, sub eodem Africano mili-
tantes, in iisdem castris didicere, quae postea in
5 contrariis facerent. Historiarum auctor iam tum Si-
senna erat iuvenis; sed opus belli civilis, Sullanique

tereundus Metellus Numidicus, et Scaurus.

Crassus. Exempl. vetus habet: *L. Crassus.* Burer.

§. 2. *Nam Q. Mucius.* Sic bene correxit Ald. Nep. Edit. pr. *Namque Mucius.* ut cap. XI. eodem errore, *perque Metellum,* pro *per Q. Metellum.*

quam proprie eloquentiae nomine. Secuti sumus certissimam Lipsii emendationem. Edit. pr. *quam propriae eloquentiae nomine. Proprie* est praecipue, inprimis. Liv. XLIV. 22. *a prudentibus et proprie rei militaris peritis monendi Imperatores.* Valer. Max. VIII. 9. 3. *vim facundiae proprie expressit.* ubi vide Perizonium. Quinctil. X. 1. pag. 508. *mira sermonis, cuius proprie studiosus fuit, elegantia.* Adde Interpp. ad h. l.

§. 3. *in Graecorum ingeniorum comparationem eius aetatis.* Exempl. vet. habet: *in Graecorum ingeniorum comparationem evectis.* Burer. Mirum est, Rhenanum pro *evectis* in veteri Cod. legisse *eius aetatis.* Sed credimus Burerio, antiquae fidei homini, *evectis* esse in MS. Ex eo Basil. Editor fecit *evecti*, ut ad unum Accium referatur; rectius Heinsius, *evecta*, ut ad *ingenia.*

facientis operi suo locum. Heins. praeclare vidit, *Ennii* nomen post *locum* excidisse. Quo invento cum nihil verius sit, nomen poëtae, uncis inclusum, in pristinam sedem revocavi.

§. 4. *iuvenis.* Potius *iuvenes*, ut Burmanno placet.

§. 5. *opus belli civilis, Sullanique.* Haec est scriptura Edit. pr., ex qua Edit. Basil. coniunctionem *que* sustulit, ut *bellum civile Sullanum* eo modo dicatur, quo apud Sueton. Caes. 56. *bellum civile Pompeianum.* Cui temere obtemperarunt reliqui Editores, uno Raphelengio excepto, qui tamen *bellum Sullanum* male explicat, quod Sulla cum Mithri-

post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Coelius; aequalis Sisennae Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, et Valerius Antias. Sane non ignoremus, eadem aetate fuisse Pomponium, sensibus celebrem, verbis rudem, et novitate inventi a se operis commendabilem. 6

CAP. X. Prosequamur notam severitatem censorum, Cassii Longini, Caepionisque, qui abhinc annos CLVII. Lepidum Aemilium, augurem, quod sex milibus aedes conduxisset, adesse iusserunt. At nunc, si quis tanti habitet, vix ut senator agnoscitur. Adeo mature a rectis in vitia, a vitiis in

date gessit. Id enim non *Sullanum*, sed *Mithridaticum*, perpetua veterum scriptorum consuetudine, dicendum fuisset. Neque Sisenna res, quas Sulla adversus Mithridatem gessit, singulari opere persecutus est, sed attigit libro VI. Historiae, sicut ipse testatur apud Gell. XII. 15. Sisennam *res Romanas* scripsisse, dicit Ascon. ad Cic. Orat. Cornel. pag. 431. Verum, ut ex Fragmentis intelligitur, ceteris rebus Romanis breviter percursis, bellum Sociale, et Sullanum, non duplici, sed uno eodemque opere, copiosissime enarravit. Vide Seb. Corradum ad Cicer. Brut. pag. 344. et Vossium de Histor. Lat. I. 10. Ex quibus perspicuum est, Velleium scripsisse: *opus belli socialis, Sullanique.*

CAP. X. §. 1. *notam severitatem censorum.* Friget meo sensu adiectivum *notam.* Malim: *notam severam censorum. Notam* de animadversione censoria proprie dici, nemo nescit. Coniecturam nostram confirmat Valer. Max. VIII. 1. 7. eandem fere rem narrans: *Admodum severae notae et illud populi iudicium, cum M. Aemilium Porcinam a L. Cassio accusatum crimine nimis sublime exstructae villae in Alsiensi agro, gravi multa affecit.* ubi *L. Cassius* est Cassius Longinus, Censor: at *Aemilium,* quem Velleius *Lepidum*, Valerius *Porcinam* vocat.

Lepidum Aemilium. Sic Ald. Nep. emendavit errorem Ed. pr. *Lepidum Aelium.*

adesse iusserunt. Cic. pro Dom. 21. *cum eos, qui in conventu virorum bonorum verba de salute mea fecerant, adesse iussisti.* quem locum male accepit Tennul. ad Frontin. I. 12. 12. Ascon. in Cic. pro Scauro pag. 617. *ut Q. Varius Trib. pl. belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet.* Sed satis exemplorum habet Brisson. de Formul. V. pag. 445.

vix ut senator agnoscitur. I. e. vix pro senatore habetur. Liv. VI. 7. *An me, quod non dictator vobis, sed tribunus signum dedi, non agnoscitis ducem?* Plin. Paneg. 21. *reversus imperator, qui privatus exieras, agnosceris.* ubi vide Schwarzium. *Ut* ex vicino *vix* natum videri possit. Certe ab aliis scriptoribus in hac forma omittitur. Sed vide Acidal. ad II. 33.

a rectis in vitia, a vitiis in

2 prava, a pravis in praecipitia pervenitur. Eodem tractu temporum et Domitii ex Arvernis, et Fabii ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Pauli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum.
3 Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedam, et ut clarissima, ita artata numero felicitas: uti ante hunc nobilissimae simplicitatis iuvenem, Cn. Domitium, fuere singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiaque, ad triumphi autem pene omnes pervenerunt insignia.

CAP. XI. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum, nulli secundum seculi sui. Huius legatus fuit C. Marius, quem praediximus, natus equestri loco, hirtus atque horridus, vitaque

prava. Quasi discrimen esset inter *vitia* et *prava*, quae nihil differunt. Cic. Parad. III. 1. *pravitates animi recte vitia dicuntur.* Sed locus turpi glossemate liberandus, et in posterum sic legendus est: *Adeo mature a rectis in prava, a pravis in praecipitia pervenitur.*

§. 3. *artata numero felicitas.* Pacat. Paneg. 32. *quam numero artarat annonam, comparcendo laxabat. Artare* familiare Velleio verbum esse, Heinsius ad h. l. ostendit.

uti ante hunc. Id *uti* numerale nomen esse debet, meo iudicio. Nam hoc exposcit sensus. RHENAN. Aldus Nep. ad h. l. et Sigon. ad Liv. XXXI. 18. pro *uti* legunt *VII.* ex Sueton. Ner. 1. ubi vid. Interpp. At Lipsius *IV.* ut Velleius significet, quatuor Domitios, parentibus suis unicos, ad consulatum pervenisse. Lipsianam rationem non spreverim. At ubi quatuor triumphi? Eos ut Lipsius inveniat, huc trahit Domitii Calvini triumphum de Hispanis; cum tamen probabile sit, Velleium non felicitatem Domitiorum ex familia Calvinorum, sed tantum Aenobarborum, quorum posteri tum gratiosi erant apud Tiberium, praedicare voluisse. Videant acutiores.

nobilissimae simplicitatis iuvenem. Frequens et proprius Velleio laudandi modus. II. 72. *eminentissimae ac nobilissimae simplicitatis viri.* 125. *vir simplicitatis generosissimae. Simplicitas* est candor et veritas: nisi bonitatem interpretari malis ex simili loco II. 43. *viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest.* Lapis ad Gruter. pag. 1145. 2. *Sentiae Bittaliae, bonae memoriae coniugi, sincerissimae fidei et simplicitatis.*

CAP. XI. §. 1. *per Q. Metellum.* Sic Editor Basil. Ed. pr. *perque Metellum.*

natus equestri loco. Atqui II. 128. Marium *ignotae originis* fuisse scribit. Quae inter se pugnantia Iac. Perizon. ad Aelian. V. H. XII. 6. infeliciter in concordiam redigere tentavit. Clamat tota antiquitas, Marium sordidissima contemtissimaque stir-

sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriae, insatiabilis, impotens, semperque inquietus. Hic per publicanos, aliosque in 2
Africa negotianteis, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, et naturalem nobilitatis superbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, ut, cum, commeatu petito,

pe natum esse, Sallust. Iug. 73. Valer. Max. VI. 9. 14. Seneca Pater Contr. I. pag. 122. Flor. III. 1. 13. Plutarch. in eius Vita pag. 407. A. Dio Cass. Fragm. pag. 40. ut alios mittam. Eundem *aratorem* dicunt Plin. H. N. XXXIII. 11. et Iuvenal. Sat. VIII. 246. *ferri artificem* Aurel. Victor de Caesar. cap. 33. §. 11. Iure igitur viri docti gravissimum mendum hic sibi visi sunt deprehendisse. Sed, quid Velleius scripserit, nemo unus divinari potuit. Lege: *natus extremo loco.* Quod confirmatur ab ipso Velleio I. 11. *reginae stirpis se ferebat, cum esset ultimae.* Liv. I. 47. *maledicta ab stirpe ultima orsus.* Iustin. XXV. 1. *Balam quemdam sortis extremae iuvenem.* Sueton. Calig. 35. *Nullus tam abiectae conditionis, tamque extremae sortis fuit.* Vide Duker. ad Flor. II. 3. Sic Petron. cap. 126. *extrema plebs.* Appulei. Met. IV. pag. 85. *hominis extremi, tamque infimi.* Ulpian. L. 15. §. 44. D. de Iniur. *servus notae extremae.* Haec coniectura quin paullo audacior dicatur, nihil impedio; modo felix audacia fuerit in Velleii manu assequenda.

hirtus atque horridus. Refer cum Ruperto ad ingenium et mores, ut Horat. I. Ep. 3. 22. *non tibi parvum Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.* Idque convenit verbis Marii apud Sallust. Iug. 85. *Sordidum me et incultis moribus dicunt.*

quantum bello optimus, tantum pace pessimus. Imitatur Liv. Epit. 80. qui de hoc ipso Mario dicit: *vir, cuius si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit.* Livium, aut Velleium potius expressit Tacit. Hist. II. 86. *Primus Antonius pace pessimus, bello non spernendus.*

immodicus gloriae. Sallust. Fragm. pag. 84. *immodicus animi.* pro quo pag. 60. *nimius animi.* Hegesipp. V. 19. *sed immodicus animus, ac victoriae avidus, in hostem prosilivit.* ubi scribendum: *immodicus animi.* ut est apud eundem I. 15. Pro *immodicus gloriae* Seneca Pater Contr. I. pag. 140. dixit, *insatiabilis gloriae.* quod ipsum ad alterum explicandum in Velleii margine scripsit Grammaticus, unde, ut fieri solet, in textum venit. Quod pulcre animadvertit vir doctus, G. Cortius, ut opinor, in Act. Erud. a. 1721. pag. 117.

§. 2. *naturalem nobilitatis superbiam.* Ob oculos habuit Sallust. Iug. 64. *superbia, commune nobilitatis malum.* item quae sequuntur: *ab imperatore bellum consulto trahi, quod homo inanis et regiae superbiae imperio nimis gauderet.*

morandique. Alias, *immorandique.* Rhenan.

Romam venisset, consul crearetur, bellique pene patrati a Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli tamen et triumphus fuit clarissimus, et meritum: virtutique cogno-
3 men Numidici inditum. Ut paulo ante Domitiae familiae, ita Caeciliae notanda claritudo est: quippe intra XII. ferme annos huius temporis consules fuere Metelli, aut censores, aut triumpharunt amplius XII. ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.

CAP. XII. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, ut praecaventibus fatis, copulatum sibi quaestorem habuit, et per eum missum ad regem Bocchum, Iugurtha rege, abhinc annos ferme CXXXVIII. potitus est: designatusque iterum Cos. in urbem reversus, secundi consulatus initio Calendis Ianuariis eum
2 in triumpho duxit. Effusa, ut praediximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonis erat, cum Caepionem, Manliumque Coss. et ante Carbonem, Silanumque fudissent fugassentque in Galliis, et exuissent exercitu, Scaurumque

et meritum: virtutique cognomen Numidici inditum. Sic legitur, et interpungitur in Edit. pr. Sed sequenda coniectura Gruteri et Ortvini: *et meritum virtute ei cognomen Numidici inditum.* ut II. 15. *qui meritum cognomen Pii consecutus erat.* Idem tamen Gruterus frustra tolli vult *inditum.* I. 11. *cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat.* II. 91. *quod cognomen illi consensus universi Senatus populique R. indidit.*

§. 3. *claritudo.* Hanc vocem habet a Sallustio Iug. 2. ubi vide Cortium.

Metelli. De Metellis agit Burm. ad h. l. qui sequi non debebat vulgarem errorem, quo L. Metellus Diadematus, et L. Metellus Dalmaticus pro uno eodemque habentur, praesertim cum Graevius, post Pighium et Norisium, veriora docuisset ad Cic. p. Red. ad Quir. 3. Adde Cl. Ernestum Clav. Cic. v. *L. Metellus Diadematus.*

CAP. XII. §. 2. *Caepionem, Manliumque Coss.* Vide Liv. Epit. 67. Flor. III. 3. et utroque loco Interpretes.

Silanumque. Ita recte Aldus Nep. Edit. pr. *Syllanumque.* Idem in hoc nomine error relictus est in Quinctil. Declam. III. 13.

Scaurumque Aurelium Cos. Aldus Nepos, sive Puteanus malit

Aurelium Cos. et alios celeberrimi nominis viros trucidassent, populus R. non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, est ratus. Tum multiplicati consulatus eius. 3
Tertius in apparatu belli consumptus: quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, ut sacerdotes, quos antea conlegae sufficiebant, populus crearet. Quarto trans Alpeis circa Aquas Sextias cum Teu- 4
tonis conflixit, amplius CL. hostium, priore ac postero die ab eo trucidatis; gensque excisa Teutonum. Quinto, citra Alpeis in campis, quibus no- 5
men erat Raudiis, ipse Cos. et Procos. Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertavere praelio: caesa aut capta amplius C. hominum. Hac victoria videtur

consularem, ut alii scriptores dicunt.

celeberrimi nominis viros. Liv. IV. 54. *cum tres celeberrimi nominis haberet duces.* XXVII. 40. *duo celeberrimi nominis duces circumstare urbem Romanam.* Gell. XIII. 24. *homo in studiis doctrinae multi atque celebrati nominis.* Ciceronis consuetudo vocem *celeber* rebus, non personis, tribuit. *Celebritas* tamen dicitur pro hominis fama apud eundem de Off. II. 13.

§. 3. *Cn. Domitius Trib. pl. legem tulit.* De hac lege est locus Cic. ad Brut. Ep. 5. *Existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi. nam etiam factum est antea. C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur.* Atqui, si haec vera sunt, lex non secundo Marii consulatu, sed ante illum lata est, quoniam Marius, ut ex inscriptione apud Gruter. pag. 436. 3. apparet, iam ante secundum consulatum augur fuit. Haec aliaque plura disputat Ier. Markland. V. C. Animadvers. Anglice scriptis in Cic. ad Brut. Epist. pag. 170. Ego vero tametsi eidem Marklando, et Iacobo Tunstallo, viro doctissimo, facile assentior, Ciceronis ad Brutum, et Bruti ad Cic. epistolas a falsario esse confictas, tamen non video, quomodo, quod Markland. dicit, ex illa inscriptione colligi possit. Immo Scipionis Maffei Crit. Lapid. III. 3. pag. 226. iudicium de talibus Epigrammatis historicis secutus, totam inscriptionem commenticiam iudico. De Lege Domitia multi egerunt, sed omnium accuratissime Duker. ad Liv. XXXIX. 45. et Epit. 67. et Ernest. Indic. Legum v. *Domitia.*

§. 4. *trucidatis.* Scribendum: *trucidata.* ut mox: *caesa aut capta amplius C. hominum.*

§. 5. *Raudiis.* Ed. pr. *Raudis*, de more, quo centies in veteri Cod. simplex *i* pro duplice ponitur, ut statim *Servili* pro *Servilii.* De varietate in huius campi nomine vide Interpp. ad Flor. III. 3. 14.

meruisse Marius, ne eius nati remp. poeniteret, ac
6 bona malis repensasse. Sextus consulatus veluti praemium ei meritorum datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloria, quo Servilii Glauciae, Saturninique Apuleii furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, et gladiis quoque et caede comitia discutientium, Cos. armis compescuit; hominesque exitiabiles in Hostilia curia morte multavit.

CAP. XIII. Deinde interiectis paucis annis, tribunatum iniit M. Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia in-
2 genio animoque, quam fortuna usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet decus, et iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe eam potestatem nacti equites Gracchanis legibus, cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium, virum non seculi sui, sed omnis aevi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu civitatis, damnaverant) in iis ipsis, quae pro senatu moliebatur, senatum habuit adversarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandae, inliciendaeque multitudinis causa fieri,
3 ut minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta collegarum, quam

ne eius nati remp. poeniteret. Nescio, an colorem duxerit e Livio apud Senec. Nat. Qu. V. 18. *quod de Caesare olim maiore vulgo dictitatum est, et a T. Livio positum, in incerto esse, utrum illum magis nasci reip. profuerit, an non nasci.* Cic. Phil. I. 14. *ita guberna remp. ut natum esse te cives tui gaudeant.*

CAP. XIII. §. 1. *M. Livius Drusus.* Velleium, turpi erga Tiberium, qui ad Drusum genus maternum referebat, adulatione, modum in Druso laudando excedere, bene iudicant Putean. ad h. l. Manut. ad Cic. pro Rabir. Post. 7. et Freinshem. Supplem. Liv. LXXI. 25. Praeter Velleium, Drusus laudatorem invenit Pseudo - Sallust. de Rep. ord. Ep. II. 6. qui eius acta, nobilitatis odio, simili modo defendit.

§. 3. *malefacta collegarum, quam eius* etc. Transpone: *malefacta collegarum eius, quam optime ab ipso cogitata.* Sic vo-

eius optime ab ipso cogitata, senatus probaret magis; et honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret, iniurias, quae ab aliis intendebantur, aequo animo reciperet; et huius summae gloriae invideret, illorum modicam ferret.

CAP. XIV. Tum conversus Drusi animus, quando bene coepta male cedebant, ad dandam civitatem Italiae. Quod cum moliens revertisset e foro, immensa illa et incondita, quae eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suae cultello percussus, qui adfixus lateri eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum 2
ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium moerentiumque frequentiam, effudit vocem convenientissimam conscientiae suae: *Ecquandone*, inquit, *propinqui amicique, similem mei civem habebit resp.?* Hunc finem clarissimus iuvenis vitae habuit. 3
Cuius morum minime omittatur argumentum. Cum aedificaret domum in Palatio in eo loco, ubi est, quae quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilii Sisennae est; promitteretque ei architectus,

ces *ab ipso* non redundant, ut Lipsius putabat.

ab aliis. Scribendum: *ab illis.* ut mox, *illorum modicam ferret.* Planum est, ad *collegarum* referri. Vide quae de horum verborum permutatione annotavimus ad I. 4. pag. 12.

CAP. XIV. §. 1. *quando bene coepta male cedebant.* II. 18. *quasi bene consulta ei male cederent.* Vide Bentlei. ad Horat. II. Serm. I. 31.

incognita — multitudine. Sic Ed. pr. Sed in textum admisimus certissimam Acidalii coniecturam: *incondita — multitudine.* Vide Heins. ad h. l.

§. 2. *Ecquandone.* Edit. Basil. non capiens hanc elegantiam, abiecto *ne*, *ecquando* scripsit, traxitque reliquos Editores. Cic. de Fin. V. 22. *quoties hoc agitur, ecquandone, nisi admirationibus maximis?* ubi vide Davis. Propert. II. 7. 39. *Ecquandone tibi liber iam visus?* Ceterum Alexander moriens similiter quaerit apud Curt. X. 5. *Invenietis, cum excessero, dignum talibus viris regem?* ubi Velleium comparavit Freinshem.

§. 3. *templum in Palatio.* Exempl. vet. habet: *domum in Palatio.* Burer.

ubi est, quae quondam Ciceronis. Locus a mala manu interpolatus Scribe: *ubi quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilii Sisennae est.* Liv. IV. 59. *Anxur fuit, quae nunc Tarracinae sunt.* Ex Add.

ita se eam aedificaturum, ut libera a conspectu, immunisque ab omnibus arbitris esset, neque quisquam in eam despicere possit: *Tu vero*, inquit, *si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut, quicquid agam, ab omnibus perspici possit.*

CAP. XV. In legibus Gracchi inter perniciosissima numeraverim, quod extra Italiam colonias posuit. Id maiores (cum viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Syracusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali solo) diligenter vitaverant, ut cives Romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverint. Prima autem extra Italiam colonia Carthago con-
2 dita est. Mors Drusi iam pridem tumescens bellum

immunisque ab omnibus hominibus esset. Tu lege: *immunisque ab omnibus arbitris esset.* Sic enim vetus habet exemplar. Burer. Edit. Basil. sic dedit: *immunisque ab omnibus esset.* quasi *hominibus*, quod Rhenan. edidit, natum esset ex varia lectione vocis *omnibus.*

neque quisquam in eam despicere possit. Manifestum glossema, quod non fefellit Boxhornium. Iuvat comparare Plutarch. Reip. ger. praec. pag. 800. E. quem Puteanus laudavit: *Εἰκότως οὖν Δροῦσος ὁ δημαγωγὸς εὐδοκίμησε, ὅτι τῆς οἰκίας αὐτοῦ πολλὰ μέρη κάτοπτα τοῖς γειτνιῶσιν ἐχούσης, καὶ τῶν τεχνιτῶν τινος ὑπισχνουμένου ταῦτα ἀποστρέψειν καὶ μεταθήσειν ἀπὸ πέντε μόνων ταλάντων, Δέκα, ἔφη, λαβὼν, ὅλην μου ποίησον τὴν οἰκίαν καταφανῆ, ἵνα πάντες ὁρῶσιν οἱ πολῖται, πῶς διαιτῶμαι.*

si quid in te artis est. Elegans formula. Curt. III. 5. *si quid artis in medicis est.*

CAP. XV. §. 1. *Cyzicum ac Byzantium Mileto.* Puteanus, neminem, ait, praeter Velleium, tradere, Byzantium Milesiorum esse coloniam. At Velleii sententiam non obscure confirmat Strabo XIV. pag. 941. *μέγιστον δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν· ὅ τε γὰρ Εὔξεινος πόντος ὑπὸ τούτων συνῴκισται πᾶς, καὶ ἡ Προποντίς.* ubi etiam Cyzicum inter Milesiorum colonias recenset.

ut cives Romanos ad censendum — revocaverint. Haec Acidalius ita refinxit: *et cives Rom. ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverant.* quod verissimum indicamus. *ut* pro *et* in veteri Cod. est II. 25. et 125. contra *et* pro *ut* II. 29. et 32. Pro *cives Romanos* Edit. pr. *C. R.* Denique *ad censendum* Velleius passiva significatione dixit pro, ut censerentur, exemplo Ciceronis Act. I. in Verr. 18. *quae frequentia convenit uno tempore undique, comitiorum, iudiciorum, censendique caussa.* Vide Sanctium Minerv. III. 8. pag. 454. et ibi Perizon. et quos laudat Oudendorp. ad Sueton. Galb. 8.

§. 2. *tumescens bellum.* Intel-

excitavit Italicum. Quippe L. Caesare et P. Rutilio Coss. abhinc annos CXX. universa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset, (quippe Servium praetorem, Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Marsis exceptum, in omnes penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit. Quorum ut 3 fortuna atrox, ita causa fuit iustissima. Petebant enim eam civitatem, cuius imperium armis tuebantur: per omnes annos, atque omnia bella, duplici numero se militum equitumque fungi, neque in eius

lige, quod in eo est, ut erumpat. Virg. Georg. I. 465. *fraudemque et aperta tumescere bella.* Ovid. Ep. VII. 121. *Bella tument.* ubi Burm. metaphoram, quae ducta est ab arborum et plantarum gemmis, dum frondes et flores parturiunt, tumentibus, minus bene repetit a mari concitato.

P. Rutilio. Ed. pr. foedo errore *Pompeio Rutilio*; quem Ed. Basil. correxit.

cum id malum in universa Italia etc. Locum turbatum commoda transpositione sic restituit Putean. *universa Italia, cum id malum ab Asculanis* etc. Quam cum res ipsa postulet, recipere non dubitavi. Ed. pr. sic habet: *cum id malum in universa Italia ab Asculanis ortum esset. In* natum est ex ultima litera vocis *malum:* quo vitii genere nihil frequentius est in veteri Velleii Codice, ut aliis locis videbimus. *Ortum* operarum negligentia ex Edit. Iunt. excidit, unde error in alias Edd. venit.

quippe Servium praetorem. Ita Ed. pr. Sed pro certa habeo correctionem Heinsianam: *qui Q. Servilium.* nec quisquam, qui Duker. ad Flor. III. 18. 9. legerit, de illa dubitabit. Nollem vero, Heins. pro *praetorem* scripsisset *proconsulem;* quod ipsi veteres non satis constantes sunt in his nominibus distinguendis. Ne longe abeam, Velleius II. 4. Crassum Mucianum *proconsulem* vocat, quem *praetorem* Flor. II. 20. 5. ubi vide Dukerum.

Fonteiumque. Exempl. vet. habet: *Fontemiumque.* BURER.

§. 3. *Quorum.* Scil. *Italorum,* quod assumendum est ex praecedenti *Italia*, ut recte Burmann. Vide quae annotavimus ad I. 4. pag. 12.

caussa fuit iustissima. Cum Velleio sentit Ovid. Am. III. 15. 9. *Quam*, sc. gentem Pelignam, *sua libertas ad honesta coëgerat arma, Cum timuit socias anxia Roma manus.* Cum sequentibus mire convenit locus Cic. p. Balb. 22. *Etenim, cum ceteris praemiis digni sunt, qui suo labore et periculo nostram remp. defenderunt: tum certe dignissimi sunt, qui civitate ea donentur, pro qua pericula ac tela subierunt.*

tuebantur: per omnes annos. Distinctio, quam secuti sumus, est a Puteano. Ed. pr. sic interpungit: *tuebantur per omnes annos atque omnia bella: duplici numero* etc.

duplici numero fungi. I. e. duplicem numerum praestare, ut bene explicat Putean., perperam tamen huc trahens Cic. Verr. III. 16. *cum tribus decumis pro una*

civitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, per quod homines eiusdem et gentis et sanguinis, ut externos alienosque, fastidire
4 posset. Id bellum amplius CCC. iuventutis Italicae abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeii Magni pater, C. Marius, de quo praediximus, L. Sulla, anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pii consecutus erat.
5 Quippe expulsum civitate a L. Saturnino tribuno pleb. quod solus in leges eius iurare noluerat, pietate sua, auctoritate senatus, consensu P. R. restituit patrem. Nec triumphis honoribusque, quam aut causa exilii, aut exilio, aut reditu clarior fuit Numidicus.

CAP. XVI. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Popaedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius
2 Egnatius, Papius Mutilius. Neque ego verecundia, domestici sanguinis gloriae quicquam, dum verum refero, subtraham. Quippe multum Minatii Magii,

defungeretur. ubi *defungeretur* significat, periculo liberaretur. Aptiora exempla haec sunt: Iustin. IX. 2. *si voto fungi vellet.* Tacit. Ann. XIV. 20. *cum eo sumtu resp. fungatur.* Ulpian. L. 3. D. de dot. coll. *Si filia fuerit heres instituta, collatione dotis non fungetur.* Glossa Isidori: *Fungitur, solvit.* Plura ex Iurisconsultis Brisson. de V. S.

per quod. Lego: *ex quo.* II. 76. *nisi in id adscendisset, e quo infra se et Caesarem videret et remp.* Librarius *per quod* scripsisse videtur, aberrantibus oculis ad vicinum *per eos.*

§. 5. *L. Saturnino.* In Edit. pr. deest praepositio *a*, quam Ald. Nep. revocavit.

in leges eius. Ed. Basil. inverso ordine: *in eius leges.*

consensu P. R. Haec est Puteani correctio. Ed. pr. *consensu reip.* Error ex notis ortus, ut centies. Vide Interpp. ad Liv. IX. 26.

CAP. XVI. §. 1. *Herius Asinius.* Sic etiam Liv. Epit. 73. ubi vide Gronov.

Insteius Cato. De gente Insteia Cuiacius Obs. X. 37. *C.* et *L. Insteii* commemorantur in Liv. Fragm. nuper reperto pag. 24. 28. ubi vide Cl. Iuvenatium.

Papius Mutilius. Sic Edit. pr. non *Papius Mutilus*, ut ab aliis vocatur. Vide Interpp. ad h. l. et Wesseling. ad Diod. Sic. Excerpt. pag. 539.

atavi mei, Asculanensis, tribuendum est memoriae: qui nepos Decii Magii, Campanorum principis, celeberrimi et fidelissimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem praestitit, ut cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret, Cosamque occuparet. Cuius de virtutibus cum alii, tum maxime 3
dilucideque Q. Hortensius in Annalibus suis retulit. Cuius ille pietati plenam populus R. gratiam red-

§. 2. *T. Didio.* Hunc L. Iulii Caesaris Cos. legatum in bello sociali fuisse, dicunt Cic. pro Fontei. 15. et Appian. de B. C. I. pag. 635. In eodem bello periisse, Ovid. Fast. VI. 568. *Proximus annus erat: Pallantide caesus eadem Didius hostiles ingeminavit opes.* ubi Heinsius et Burmannus vehementer aestuant, quanquam, ut Duker. ad Flor. III. 18. 12. recte iudicat, sine ulla caussa. Eos in fraudem induxit Neapolis ad Ovid. l. c. scribens, Didium, Baeticam cum imperio obtinentem, a Sertorio fusum fugatumque esse decennio post, quam ab Ovidio caesus dicatur. Enimvero, qui alios decepit, ipse turpiter deceptus est sive aliorum errore, sive festinatione sua. Neque enim *Δίδιον* legitur apud Plutarch. Sertor. pag. 513. cuius testimonio nititur Neapolis, sed *που Φίδιον*· quod in *Αὐφίδιον* mutant Xylander, et Lipsius Epist. Quaest. IV. 4. haud dubie ex Plutarchi Sulla pag. 472. ubi alio mendo Edd. *Ἀφίδιόν τινα τῶν πρὸς χάριν ὁμιλούντων τῷ Σύλλᾳ.* Verum utroque loco scribendum *Φουφίδιον.* Sallustius, illam ipsam cum Sertorio pugnam narrans, apud Non. Marcell. pag. 231. *Et mox Fufidius adveniens cum legionibus, postquam tantas spiras, haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hosti, quam suis opportuniora videt.* De eodem sic Sallust. Fragm. pag. 12. *an, quibus praelatus in magistratibus capiundis Fufidius, ancilla turpis, honorum omnium dehonestamentum? Furfidius* mendose apud Flor. III. 21. 25. *Fursidius* apud Oros. V. 21. Sed *Fufidius* recte legit Duker.

§. 3. *tum maxime dilucideque.* An *que* inducendum, velut natum ex sequenti *Q.* ut Lipsio placet? Ammian. Marcell. XXI. 16. *Equitandi et iaculandi, maximeque perite dirigendi sagittas scientissimus.* Sed Velleius scripsisse videtur: *tum eximie dilucideque.* Nepos Ages. 1. *cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est.* Sic *maxima* et *eximia* confunduntur apud Liv. XLII. 15.

Cuius ille pietati plenam P. R. gratiam retulit. Edit. Basil. pro temeritate sua *ille* delevit Non spernenda Fr. Oudendorpii coniectura: *Cuius fidei et pietati. Fides* et *pietas* saepe iunguntur, ut apud Sallust. Iug. 31. et Senecam Thyest. 216. Pro *retulit,* quod modo praecessit, omnino cum Iac. Perizonio scribendum *reddidit*, praesertim cum Edit. pr. h l. non *retulit*, sed *rettulit* habeat. Saepe haec verba permutantur, ut apud Livium XXXVII. 6.

didit, ipsum viritim civitate donando, duos filios eius
4 creando praetores, cum seni adhuc crearentur. Tam varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo Romani Coss. Rutilius, ac deinde Cato Porcius ab hostibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, utque ad saga iretur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperii sui Corfinium legerant, quod appellarunt Italicum. Paulatim deinde recipiendo in civitatem, qui arma aut non ceperant, aut deposuerant maturius, vires refectae sunt, Pompeio, Sullaque et Mario fluentem procumbentemque remp. P. R. restituentibus.

§. 4. *per biennium continuum.* Sic dedit Edit. Basil. ut II. 48. *per continuos XX annos.* Edit. pr. *per biennium continuo.*

Corfinium legerantque Italicani. Exempl. vetus habet: *Corfinium legerant, quod appellarent Italicum.* Fortasse legendum, *appellarunt.* Burer. Mirum est, Rhenanum, qui Codicem veterem ob oculos haberet, legere potuisse: *Corfinium legerantque Italicani.* Nihilo tamen minus sua Burerio fides apud me constat; cuius etiam correctionem *appellarunt*, exemplo Editionis Iunt., recepi. Corfinium tum *Italicam* vocatam scribunt Strabo V. pag. 369. et de Casauboni Wesselingiique emendatione Diodor. Sicul. Excerpt. pag. 539. Id si quis in Velleio praeferat cum Puteano, non valde repugnem, praesertim cum eo ducant vestigia scripturae, quam Rhenanus prodidit, *Italicani.* [Vascosan. scripsit *Italicanum.* Ex Add.]

fluentem procumbentemque. *Fluentem* intellige labentem, ut loco simillimo dixit Cic. Phil. II. 21. *cum labentem et prope cadentem remp. fulcire cuperetis.* Manil. II. 807. *Dissociata fluat resoluto machina mundo.* cuius alterum locum IV. 17. *Hinc et opes et regna fluunt,* i. e. oriuntur, perperam ad hanc significationem refert Cortius ad Sallust. Catil. 1. Seneca Cons. ad Marc. 21. *Labuntur humana, ac fluunt.* Lactant. de M. P. 24. *res eius dilabi ac fluere coeperunt.* Sed inanem operam sumimus in hoc verbo illustrando post Gronov. ad Liv. XXVII. 17. Graeci ῥεῖν similiter dicunt. Gorgiae Leontini dictum est apud Stobaeum Serm. CXVII. pag. 600. ἐκ σαπροῦ καὶ ῥέοντος οἰκιδίου ἀσμένως ἀπαλλάττομαι.

rempublicam. Exempl. vet. habet: *rem P. R.* Burer. Antiqua formula, et frequens in libris et marmoribus, *respublica Populi Romani*, vel *publicum populi Romani.* Lapis apud Gruter. pag. 149. 4. *republica populi Rom. legibus reformata.* Alius pag. 135. 1. *Fortunae publicae populi Romani in colle.* Fragm. Fastor. Fratrum Arval. apud Murator. pag. 340. 2. *immolavit Saluti publicae P. R. bovem feminam.* Hanc formulam

CAP. XVII. Finito ex maxima parte, nisi qua Nolani belli manebant reliquiae, Italico bello (quo quidem Romani victis adflictisque ipsi exarmati, quam integris universis civitatem dare maluerunt) consulatum inierunt Q. Pompeius et L. Cornelius Sulla, vir, qui neque ad finem victoriae satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari potest. Hic natus familia nobili, sextus a Cornelio Ru- 2
fino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat

ubi saepe in libris depravatam docuisset Gronov. Obs. IV. 14. et ad Liv. VIII. 9. qui deinceps secuti sunt Critici, multis locis restituerunt, ut Perizonius Diss. III. pag. 268. Interpp. ad Tac. Hist. III. 72. et Drakenb. ad Liv. XXII. 10. XLV. 14. Paullum diverso modo est apud Vellei. II. 89. *reipublicae populoque Romano*. Cic. Phil. V. 18. *Audebo etiam obligare fidem meam, Patres Conscripti, vobis, populoque Romano, reique publicae.* ibid. 19. *quae praesidio consulibus, senatui, populoque Romano, reique publicae esset.* At Vossius hunc etiam Velleii locum ad priorem formam refingit: *reipublicae populi Romani.* Nec displicet illa ratio Ernesto meo ad Tacit. Hist. III. 72. ubi libri scripti editique inter utramque lectionem fluctuant. Ego veteres utroque modo locutos puto.

CAP. XVII. §. 1. *nisi qua.* Sic Voss. correxit. Edit. pr. *nisi quae.* II. 37. *nisi qua Luculli armis erat infractus.*

exarmati. Burm. sumit pro exorati, placati; cuius interpretationem sequitur Gesner. in Thes. L. L. Male. *Exarmati* sunt infirmi et debiles facti, ut verissime exponunt Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 33. et Duker. ad Flor. I. 22. 3. Idque congruit historiae, quae Romanos in eas angustias adductos esse tradit, ut, quod nunquam aut raro fecerant, libertinorum delectum haberent.

quam integris universis. Vidit Heins. pro *integris* scribendum esse *integri:* quod merito probat Duker. ad Flor. l. c. quia sic *exarmati* et *integri* eleganter opponuntur. Verum illa correctio hoc habet incommodi, quod eadem opera tollit oppositionem, quae erat inter *victis adflictisque* et *integris.* Cui difficultati ut medeare, fidenter repone: *quam integri integris universis.* Hanc concinnitatem Velleius facile suam agnoscat. Sic, quanquam alio sensu, in lapidibus apud Gruter. pag. 934. 4. et Donium pag. 237. *Vixit annos integer integros LVIII.* Mitto dicere, quoties, in tali eiusdem vocabuli geminatione, alterum exciderit.

Cn. Pompeius. Exempl. vetus habet, *Q. Pompeius.* BURER.

qui neque ad finem victoriae etc. Iam alii compararunt similem locum Valer. Max. IX. 2. 1. *L. Sulla, quem neque laudare, neque vituperare quisquam satis digne potest, quia, dum quaerit victorias, Scipionem se populo Romano, dum exercet, Annibalem repraesentavit.*

duces, cum familiae eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, ut nullam petendi consulatum co-
3 gitationem habere videretur. Deinde post praeturam inlustratus bello Italico, et ante in Gallia legatione sub Mario, qua eminentissimos duces hostium fuderat, ex successu animum sumsit; petensque consulatum, pene omnium civium suffragiis factus est. Sed eum honorem undequinquagesimo aetatis suae anno adsecutus est.

CAP. XVIII. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex, vir neque silendus, neque dicendus sine cura, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, semper animo maximus, consiliis dux, miles manu, odio in Romanos Hannibal, occupata

§. 2. *cogitationem habere.* Sigon. Fast. ad a. 665. hunc locum laudans, scribit *rationem habere*, memoriae lapsu, ut opinor. Certe nihil mutandum. Cic. Parad. I. 3. *Quaero a vobis, num ullam cogitationem habuisse videantur ii, qui hanc remp. tam praeclare fundatam nobis reliquerunt, aut argenti ad divitias, aut amoenitatum ad delectationem.* Sic ille locus corrigendus videtur. Vulgo editur nullo sensu: *aut argenti ad avaritiam.* Quinctil. XII. 11. pag. 639. *Si hanc cogitationem homines habuissent, ut nemo se meliorem fore eo, qui optimus fuisset, arbitraretur.*

§. 3. *qua eminentissimos.* Ita Editor Basil. scripsit. Ed. pr. *quae eminentissimos.*

ex successu animum sumsit. Ex Virg. Aen. V. 210. *successuque acrior ipso.* Ex Add.

CAP. XVIII. §. 1. *neque dicendus sine cura.* Hanc locutionem habet a Sallust. apud Senec. de Benef. IV. 1. *Ex omnibus quae tractavimus, potest videri nihil tam necessarium, aut magis, ut ait Sallustius, cum cura dicendum.* Vide Cort. ad Sallust. Fragm. pag. 1010.

consiliis dux, miles manu. Sallust. Catil. 60. *strenui militis, et boni imperatoris officia simul exsequebatur.* ubi multa similia collegit Cortius. Ad elegantem Velleii brevitatem proxime accedit Pacat. Paneg. 10. *dux consilio esse, miles exemplo.*

odio in Romanos Hannibal. Saepe veteres Hannibalis nomine vel inimicum P. R. vel insignem bellatorem, vel callidum hominem significant. Cic. Verr. V. 12. *Iste autem Hannibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari.* Phil. XIII. 11. *quem ita obsides, nove Hannibal, aut si quis acutior imperator fuit, ut te ipse obsideas.* Ex quo loco emendandus est Petron. cap. 101. *Quae autem hic insidiae sunt? aut quis nobis Hannibal navigat?* ubi Burmanno *nobis*, quod elegans esse putat, libenter remittimus, legendumque censemus: *aut quis novus Hannibal navigat?* Sic Liv. XXII. 14. *novus Camillus.* quod ab eo sumsit

Asia, necatisque in ea omnibus civibus R. quos qui- 2
dem eadem die atque hora, redditis civitatibus literis, ingenti cum pollicitatione praemiorum, interimi
iusserat (quo tempore neque fortitudine adversus 3
Mithridatem, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit: qui M'. Aquilium, aliosque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus libertas, in unius Theophanis gratiam, postea a Pompeio restituta est) cum terribilis Italiae quoque videretur imminere,

Claudian. de laud. Stilich. II. 390. *Splendida suscipiant alium te rostra Camillum*. Vellei. II. 82. *novus Liber Pater*. ubi plura dicemus. Aurel. Vict. de Caes. 37. *alter Hannibal*. Vide Bentlei. ad Horat. I. Ep. 15. 38.

§. 3. *fidem — perfidia illuminavit*. Cic. ad Div. I. 6. *Illustrabit tuam amplitudinem hominum iniuria*. Ed. pr. habet *Mytilenaeorum*, non *Mitylenaeorum*, ut post ediderunt. Quam scripturam confirmant Duker. ad Thucyd. III. pag. 182. et Wesseling. ad Herod. I. 160.

M'. Aquilium. De eo videndi Davis. ad Cic. Tusc. Disp. V. 5. et Duker. ad Liv. Ep. 77.

in unius Th. gratiam. Hanc locutionem non primum apud Velleium inveniri, ut Vavassor de vi et usu verb. pag. 155. putabat, sed saepe a Livio usurpatam, docet Duker. ad Flor. I. 3. 1.

cum terribilis Italiae q. v. imminere. Huc pertinet Epigramma vetus Anthol. Lat. T. I. pag. 301. quod de Mithridate intelligendum esse, rectissime vidit magnus Scaliger. Totum ponamus ex emendatione nostra: *Adspice, quem valido subnixum gloria regno Altius et coeli sedibus extulerat; Terrore hic belli magnum concusserat orbem: Hic reges Asiae fregerat, et populos. Hic grave servitium iam iam tibi, Roma, ferebat. Cetera namque viri cuspide conciderant: Cum subito in medio rerum certamine praeceps Corruit, e patria pulsus in exilium. Tale Deae numen; tali mortalia nutu Fallax momento temporis Hora premit*. Argumentum Epigrammatis sumtum est ex Cic. pro Muren. 15. unde etiam singulorum petenda explicatio. Vs. 3. editur: *Terrarum hic bello magnum concusserat orbem*. ut apud Pseudo-Sallust. Ep. I. 2. *neque orbis terrarum bello concussus foret*. Quod tamen prae illo, quod restituimus, nescio quomodo languere videtur. Velleius: *cum terribilis Italiae immineret*. Lucret. III. 846. *Omnia cum belli trepido concussa tumultu*. Versus 7. et 8. poëta effinxit e Cic. de Orat. I. 1. *consulatu devenimus in medium rerum omnium certamen atque discrimen*. et III. 2. *O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam; et inanes nostras contentiones! quae in medio spatio saepe franguntur, et corruunt*. Vs. ult. in vulgatis libris est: *Fallax momento temporis hora dedit*. Forte scribendum *premit* pro *dedit*. Ovid. Trist. III. 11. 67. *Humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem, Et premit*.

4 sorte obvenit Sullae Asia provincia. Is egressus urbe, cum circa Nolam moraretur (quippe ea urbs pertinacissime arma retinebat, exercituque Romano obsidebatur, velut poeniteret eius fidei, quam omnium
5 sanctissimam bello praestiterat Punico) P. Sulpitius, tribunus pl. disertus, acer, opibus, gratia, amicitiis, vigore ingenii atque animi celeberrimus, cum antea rectissima voluntate apud populum maximam quaesisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum, et bene consulta ei male cederent, subito pra-
6 vus et praeceps, C. Mario post LXX. annum omnia imperia, et omneis provincias concupiscenti addixit, legemque ad populum tulit, qua Sullae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliasque leges perniciosas et exitiabiles, neque tolerandas liberae civitati tulit. Quin etiam Q. Pompeii Cos. filium, eumdemque Sullae generum, per emissarios factionis suae interfecit.

CAP. XIX. Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit, eamque armis occupavit, XII. auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos Marium cum filio, et P. Sulpitio, urbe exturbavit, ac lege lata exules fecit. Sulpitium etiam adsecuti

Quod expressum est ex notissimo Hesiodeo *"Εργ. κ. Ἡμ.* 5. *Ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥεῖα δὲ βριάοντα χαλέπτει.* Sic *premit* respondet praecedentibus: *Altius et coeli sedibus extulerat. Hora* est fortuna in horas varians, ut apud Senec. Thyest. 598. ubi vide Gronov. Fortunae autem proprie tribuitur *nutus.* Appulei. Met. VII. pag. 146. *affulsit Fortunae nutus hilarior.* X. pag. 227. *haec feralem Fortunae nutum latere non potuerunt.*

§. 5. *vigore ingenii atque animi.* II. 41. *vigore animi acerrimus.* 127. *sufficiente vigori animi compage corporis.* Vide Drakenb. ad Liv. VII. 5.

quasi pigeret eum virtutum suarum. Elegans, sed nimis vicinum ei, quod modo dixerat: *velut poeniteret eius fidei.*

§. 6. *addixit.* Hanc lectionem, haud dubie vitiosam, explicant, ut possunt, Graevius ad Cic. pro Quint. 18. et Burm. ad h. l. At Putean., probante Heinsio, scripsit: *se addixit.* h. e. se Mario quasi in servitutem tradidit. Nihil verius. Cicero pro Planc. 39. *Senatus, cui me semper addixi.* de Fin. I. 6. *Epicurus in physicis se Democrito addixit, perpauca mutans.* ubi vide Davis.

equites, in Laurentinis paludibus iugulavere: caputque eius erectum et ostentatum pro rostris, velut omen imminentis proscriptionis fuit. Marius post sex- 2
tum consulatum annoque LXX. nudus, ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricae, in quam se, fugiens consectantes Sullae equites, abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem Minturnensium iussu II. viri perductus est. Ad quem 3
interficiendum missus cum gladio servus publicus, natione Germanus, qui forte ab imperatore eo, bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Marium, magno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri, abiecto gladio profugit e carcere. Tum cives, ab 4
hoste, misereri paulo ante principis viri docti, instructum eum viatico, conlataque veste, in navem imposuerunt. At ille, adsecutus circa insulam Aena-

CAP. XIX. §. 2. *annoque LXX.* Voss. recte, *annumque LXX.* ut cap. praeced.

§. 3. *natione Germanus.* Quem hic *Germanum* vocat, alii *Gallum* fuisse scribunt. Sed huius diversitatis haec est caussa, quod vulgus Interpretum nescit, Celtarum vocabulum, apud Graecos scriptores, et Gallis et Germanis accommodari. Verisimile est Germanum fuisse, qui sit Cimbrico Teutonicoque bello captus: Sed et insigne Germanicae probitatis specimen edidit, ei parcens, a quo vita donatus erat. Nec me moverit vel Plinius, vel Florus, qui Gallum fuisse scribunt: quod constet Romanos olim, Gallorum vocabulo Germanos etiam intellexisse, non Gallos tantum. Modo veterum annaleis uterque istorum secutus est. Sed haec satis sint in Velleii defensionem. Rhenan. Vide Drakenb. ad Liv. Ep. 77.

cum magno eiulatu. Exempl. vet. habet: *magno eiulatu.* Burer. Ed. pr. *cum magno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri.* Sed *cum* abesse a vet. Cod. Burerius testatur. Ed. Basil. absurda coniectura scripsit: *magno cum eiulatu se prodentem indignatione casus tanti viri.* Ceteri quoque Interpretes locum facilem et sanum vehementer vexarunt, exceptis Grutero, Vossioque, qui optime sic exponunt: magnum illum eiulatum exprompsisse indignationem casus tanti viri. Pro *expromenti* si malis *expromente*, ex perpetua Velleii consuetudine, et Bentleiano decreto ad Horat. I. Carm. 25. 17. non refrager. Livio tamen utramque formam promiscue usurpatam esse, ostendit Drakenb. ad VI. 14.

§. 4. *Aenariam.* Sic Edit. Basil. Ed. pr. *Taenariam.*

riam filium, cursum in Africam direxit, inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginiensium toleravit: cum Marius, aspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.

CAP. XX. Hoc primum anno, sanguine Cos. Romani militis imbutae manus sunt: quippe Pompeius, collega Sullae, ab exercitu Cn. Pompeii pro-

inopemque vitam etc. De hac Marii inopia est locus Diod. Sic. Excerpt. pag. 614. *καὶ τέλος ἐξέπεσε τῆς Λιβύης εἰς τὴν Νομαδίαν, δοῦλος, ἄπορος, ἔρημος σφῶν.* ubi Wesselingio iure displicet *δοῦλος*. Repone *ἄδουλος, ἄπορος, ἔρημος φίλων.* Euripid. Androm. 593. *Ἄκληστ', ἄδουλα δώμαθ' ἑστίας λιπών.* Phrynichus *Παρασκ. σοφ.* MS. *Ἄδουλος βίος· ὁ μὴ δουλεύοντα ἔχων.* Appian. de B. C. I. pag. 651. *ὁ δὲ Μάριος διέφυγεν, ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θεράποντος.*

cum Marius, aspiciens Carthaginem. Hoc acute dictum Velleius effinxit ex magnifico illo Mariano apud Plutarch. in Mario pag. 429. B. *ἄγγελλε, ὅτι Γάϊον Μάριον ἐν τῆς Καρχηδόνος ἐρειπίοις φυγάδα καθεζόμενον εἶδες.* quod commode explicat Plutarch. *οὐ κακῶς ἅμα τήν τε τῆς πόλεως ἐκείνης τύχην καὶ τὴν ἑαυτοῦ μεταβολὴν ἐν παραδείγματος λόγῳ θέμενος.* Idem Marii dictum respexisse videntur Manil. IV. 47. *Quod iacuit Libycis compar iactura ruinis.* et incertus poëta Anthol. Lat. T. I. pag. 535. *Quo Marium vidit suppar Carthago iacentem.* ut verissime correxit P. Burmann. Sec. Omnium vero primus Lipsius vidit, hunc Velleii locum imitatione expressum esse a Lucano, II. 90. *Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthae, Et Poenos pressit cineres. Solatia fati Carthago, Mariusque tulit: pariterque iacentes Ignovere deis.* Nec talis tam exquisitarum sententiarum consensus fortuitus existimari debet, praesertim cum Lucanum alia quoque aliis locis a Velleio sumsisse, certis indiciis deprehenderimus.

CAP. XX. §. 1. *imbutae manus.* Exempl. vet. habet: *imbutae manus sunt.* Burer.

quippe Pompeius. Heinsius bene addit praenomen *Q.* quod facile elapsum est post *quippe*, ut aliis locis.

ad exercitum — quam dux creaverat. Exempl. vet. sic habet, ut dubium mihi sit, utra sit verior lectionum, illa superior, an haec posterior: *quippe Pompeius, collega Syllae, ab exercitu Cn. Pompei proconsulis seditione, sed quam dux creaverat, interfectus est.* Dubito nonnihil, an pro *creaverat* legendum sit *exciverat* vel *excitaverat.* Burer. Ed. pr. habet, *ad exercitum,* manifesto errore. *Creare seditionem* non magis mihi, quam Heinsio, Latinum videtur. Nec, quod Latine dicitur, *creare periculum, lites, odium,* etc. argumento est, recte dici, *creare seditionem.* Talia non analogia, sed veterum consuetudine iudicanda sunt, ut recte monet Burm. Miscell. Obs. VIII. pag. 368. Immo cum haec loquendi ratio, cuius millies usurpandae occasio fuit, hoc

consulis, seditione, sed quam dux creaverat, interfectus est. Non erat Mario, Sulpitio Cinna tempe- 2
ratior. Itaque, cum ita civitas Italiae data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi cives; ne potentia eorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret, plusque possent recepti in beneficium, quam auctores beneficii; Cinna, in omnibus tribubus eos se distributurum, pollicitus est. Quo no- 3
mine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat. E qua pulsus collegae, optimatiumque viribus, cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est, suffectusque in eius locum L. Cornelius Merula, flamen Dialis. Haec iniuria homine, quam exemplo dignior fuit. Tum Cinna, corruptis primo centurionibus ac tri- 4
bunis, mox etiam spe largitionis militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus est. Is, cum universus in verba eius iurasset, retinens insignia consulatus, patriae bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium, e quorum delectu CCC. amplius cohortes conscripserat, ac triginta legionum instar impleverat. Opus erat par- 5

uno tantum loco, et, quod inprimis ad rem pertinet, apud scriptorem in uno Codice conservatum reperiatur, quis est, cui non statim vitii nascatur suspicio? *Excitaverat* merito etiam placuit Sigonio Fast. ad a. 665.

§. 2. *Mario, Sulpitio.* Alias, *Mario, Sulpitioque.* Rhenan. Sed asyndeton quoque est hoc ipso cap. *Opus erat partibus auctoritate, gratia.* et alibi passim. Vide ad I. 4. 1.

octo tribus. Poterat Velleius paulo distinctius dixisse. *octo novas tribus*, et mox, *in omnibus XXXV veteribus tribubus.* Res clara est ex Appiano de B. C. I. pag. 641. eandem, quam Velleius, rationem reddente: *ἵνα μὴ τῶν ἀρχαίων πλέονες ὄντες ἐν ταῖς χειροτονίαις ἐπικρατοῖεν.* et satis explicata a Sigon. de Ant. Iure Ital. III. 1. et Vinc. Contareno Var. Lect. I. 1. ut actum egerit Mazochius Addend. ad Tab. Heracl. pag. 552.

§. 3. *iniuria homine, quam exemplo dignior.* Imitatur Sallustium Cat. 31. *quod magis fecisse, quam illis accidisse, indignum.* ubi vide Cortium.

§. 4. *universos. Universos* pro *universus.* Rhenan. Ed. pr. *universos.*

§. 5. *Opus erat partibus* etc. Edit. pr. sic interpungit: *opus*

tibus auctoritate, gratia: cuius augendae, C. Marium cum filio de exilio revocavit, quique cum iis pulsi erant.

CAP. XXI. Dum bellum autem infert patriae
Cinna, Cn. Pompeius, Magni pater, (cuius praecla-
ra opera bello Marsico praecipue circa Picenum
agrum, ut praescripsimus, usa erat resp. quique
Asculum ceperat, circa quam urbem, cum in mul-
tis aliis regionibus exercitus dispersi forent, quinque
et LXX. civium Romanorum, amplius LX. Italico-
2 rum una die conflixerant) frustratus spe continuandi
consulatus, ita se dubium mediumque partibus prae-
stitit, ut omnia ex proprio usu ageret, tempori-
busque insidiari videretur, et huc atque illuc, unde
spes maior adfulsisset potentiae, se exercitumque
3 deflecteret. Sed ad ultimum magno atrocique prae-

erat partibus auctoritate, gratia cuius augendae, C. Marium. Recentiores Edd. *opus erat partibus, auctoritate, gratia: cuius augendae C. Marium.* partim bene, partim secus. Ego *partibus* in dativo capio de factione Cinnae, quae indigebat auctoritate et gratia: ac nescio, an ita ceperit Freinsh. Suppl. Liv. 77. §. 23. *Auctoritatem* et *gratiam*, quae hic sine copula ponuntur, coniungit etiam Sallust. Cat. 20. *vulgus sumus, sine gratia, sine auctoritate.* Mox in *cuius augendae* intelligi *caussa*, Interpretes monuerunt.

quippe cum iis pulsi erant. De hac orationis forma vide Cort. ad Sallust. Iug. 30. Pro *erant* Editor Basil. dedit *fuerant.*

CAP. XXI. §. 1. *ut praescripsimus.* Lege: *ut praediximus.* scil. II. 15. 16. Semper ita loquitur Velleius. Nec *praescribere* pro ante scribere Latinum esse videtur. Burm. ad Valer. Fl. VII. 72. Latinis, negat, verbum *praedicere* hoc sensu usitatum esse. Quod hactenus revocat ad Sueton. Aug. 90. ut *supra dicere*, quam *praedicere*, magis Latinum dicat. Sed sic optima aetate iam locutus est Trogus Pomp. XLIII. 14. *cum nocte a praedictis opertae portae forent.* Ac, ne quis forte Iustino potius, quam Trogo, hoc verbum tribuat, sunt, praeter Velleium, alii scriptores idonei, quorum auctoritate haec significatio confirmetur. Columella III. 9. *cur naturam dubitemus etiam in vitibus praedictam legem servasse?* Plinius H. N. XII. 16. *Sembracena praedictis caret vitiis.* Quinctil. III. 7. pag. 144. *nihil ne in his quidem praeter tria, quae praediximus, quaeri.*

§. 2. *se — medium partibus praestitit.* Liv. II. 27. *ita, medium se gerendo, nec plebis vitavit odium, nec apud Patres gratiam iniit.*

spes maior adfulsisset. Ed. pr. *adfuisset.* Sed contextui reddi-

lio cum Cinna conflixit. Cuius commissi patratique
sub ipsis moenibus oculisque urbis Romanae, pu-
gnantibus, spectantibusque quam fuerit eventus exi-
tiabilis, vix verbis exprimi potest. Post hoc, cum 4
utrumque exercitum, velut parum bello exhaustum,
laceraret pestilentia, Cn. Pompeius decessit: cuius
interitus voluptas, amissorum aut gladio aut morbo
civium pene damno repensata est: populusque Ro.
quam vivo iracundiam debuerat, in corpus mortui
contulit. Seu duae, seu tres Pompeiorum fuere fa- 5
miliae, primus eius nominis, ante annos fere CLXVII.
Q. Pompeius cum Cn. Servilio Cos. fuit. Cinna et 6
Marius, haud incruentis utrinque certaminibus edi-
tis, urbem occupaverunt: sed prior ingressus Cinna,
de recipiendo Mario legem tulit.

CAP. XXII. Mox C. Marius pestifero civibus
suis reditu intravit moenia. Nihil illa victoria fuis-
set crudelius, nisi mox Sullana esset secuta. Neque 2

dimus certam Aldi Nep. emendationem, *adfulsisset*, quam, praeter Velleii Interpretes, sequitur Duker. ad Flor. IV. 9. 3.

§. 3. *commissi patratique.* Sic etiam apud Sallust. Iug. 19. *coeptum patrato bello* opponitur. Vide Drakenb. ad Liv. XLII. 30.

sub ipsis moenibus oculisque. Tenemus hanc verissimam, Lipsii ingenio repertam, lectionem. Ed. pr. mendose: *sub ipsis moenibus sociisque.* II. 79. *gravis sub ipsius Caesaris oculis accepta clades.* 84. *in ore atque oculis Antonianae classis.* Vide Interpp. ad h. l. Duker. ad Flor. II. 15. 7. et Drakenb. ad Liv. IV. 28.

§. 4. *voluptas — civium p. damno repensata.* II. 115. *nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis.*

§. 5. *CLXVIII.* Exempl. vet. habet *CLXVII.* Burer.

Q. Pompeius. Est ex Editoris Basil. correctione. Ed. pr. *quam Pompeius.*

CAP. XXII. §. 1. *C. Marius.* Ita Edit. Basil. Ed. pr. *Cn. Marius.*

Nihil illa victoria etc. Eodem acumine Valer. Max. IX. 2. 2. *Sullanae crudelitatis C. Marius invidiam levat.*

§. 2. *Neque licentia gladiorum in mediocreis saev.* Exempl. vet. habet: *neque licentia immediocri saevitum.* Burer. Bene Acidal. scripsit: *in mediocris saevitum.* ut *mediocris* sit accusat. antiquus, extrita ultima litera *s* a verbo sequenti. Iunta, Editor Basil. aliique post eos, vocem *gladiorum*, quasi, teste Burerio, in veteri Cod. deesset, omiserunt. Ego esse in Cod. putem, sed operarum culpa ex Burerii notula elapsam.

licentia gladiorum in mediocris saevitum, sed excelsissimi quique atque eminentissimi civitatis viri variis suppliciorum generibus adfecti, in iis Cos. Octavius, vir lenissimi animi, iussu Cinnae interfectus est. Merula autem, qui se sub adventum Cinnae consulatu abdicaverat, incisis venis, superfusoque altaribus sanguine, quos saepe pro salute reip. flamen Dialis precatus erat Deos, eos in exsecrationem Cinnae, partiumque eius tum precatus, optime de rep. me-
3 ritum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps civitatis atque eloquentiae, gladiis militum, quos ipsos facundia sua moratus erat, iussu Marii Cinnaeque
4 confossus est. Q. Catulus, et aliarum virtutum et belli Cimbrici gloria, quae illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, quum ad mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce harenaque

excelsissimae quoque atque eminentissimae. Haec est Edit. pr. scriptura, quam optime refinxit Editor Basil. hoc modo: *excelsissimi quique atque eminentissimi.* Idque secuti sumus.

Octavius, vir lenissimi animi. Sallust. Fragm. pag. 56. *Octavium mitem, et captum pedibus.*

consulatu abdicaverat. Haec est emendatio Edit. Basil. qua nihil certius. Ed. pr. habet: *qui se sub adventum Cinnae Cos. abdicaverat.* ex quo alii fecere *consulis.*

§. 4. *loco n. calce harenaque perpolito.* De mortis genere, quo Catulus periit, Velleio convenit cum Scholiaste Lucani II. 174. qui Sallustium in Historia deperdita, ut aliis locis, secutus videtur. Adde Davis. ad Cic. de N. D. III. 32. Pro *perpolito* Lips. legebat *perlito*, credo, ex Valer. Max. IX. 12. 4. *Catulus recenti calce illito, multoque igni percalefacto cubiculo se inclusum peremit.* idque praeferebat Burm. ad h. l. post tamen sententiam mutans ad Phaedr. IV. 4. 26. Recte. Nam *polire* non minus proprie de opere albario, vel tectorio dicitur, quam *perlinere.* Varro apud Non. Marcell. pag. 56. *ex agri depolitionibus eiiciuntur: hic in coenaculo polito recipiuntur.* Liv. XL. 51. *columnasque circa poliendas albo locavit.* Columella VIII. 3. *aviaria intrinsecus poliantur opere tectorio.* Vetus Inscript. ap. Gruter. pag. 207. *eosque parietes, margines que omnes, quae lita non erunt calce harenato, lita politaque et calce uda dealbata recte facito.* In his et aliis, quae in promtu sunt, exemplis semper simplex *polire* de tali opere dicitur, quod etiam Velleio reddere malim, praesertim cum nihil ad rem faciat, locum illum fuisse *perpolitum*, sive penitus politum. Quanquam etiam compositum pro simplici sumi potest, sicut Cincius apud Festum v.

perpolito, inlatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inimicorum obiit.
Omnia erant praecipitia in rep. nec tamen adhuc 5
quisquam inveniebatur, qui bona civis Romani, aut donare auderet, aut petere sustineret. Postea id quoque accessit, ut saevitiae causam avaritia praeberet, et modus culpae ex pecuniae modo constitueretur; et, qui fuisset locuples, fieret nocens, sui quisque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod esset quaestuosum.

CAP. XXIII. Secundum deinde consulatum Cinna, et septimum Marius in priorum dedecus iniit. Cuius initio morbo oppressus decessit, vir in bello hostibus, in ocio civibus infestissimus, quietisque impatientissimus. In huius locum suffectus Valerius 2
Flaccus, turpissimae legis auctor, qua creditoribus

Rodus, *vestimentum rude* vocat *non perpolitum*.

§. 5. *Omnia erant praecipitia in rep.* Liv. XXIV. 7. *omnia in eo praecipitia ad exitium fuerunt.*

fieret nocens. Ita Editor Basil. rescripsit. Ed. pr. nullo sensu: *fieret innocens.*

sui quisque periculi merces foret. Haec est Edit. pr. scriptura, quam Acidal. depravavit adiicienda copula, *suique*. Potius tollendum est otiosum istud *foret*, ut *locuples quisque* per elegantem appositionem *periculi sui merces fieri* dicatur. Est autem *foret*, quod etiam Lipsius expellendum esse vidit, hic inculcatum ex cap. 28. *ut neque occisi hostis*, *quam civis*, *uberius foret praemium*, *fieretque quisque merces mortis suae*. Arguta loquendi forma, *periculi sui*, vel *mortis suae merces est*, pro, interfectus praemium percussoris est, quod occisorum bona percussoribus statim dividebantur. Florus III. 13. 7. *misera resp. in exitium suum sui merces erat.* ubi in hac locutione illustranda copiosus est Freinshem. Eandem rem sic expressit Seneca Cons. ad Marc. 20. pag. 280. *nec vidisset divisa percussoribus occisorum bona*, *ut etiam de suo perirent.* ubi vide Lips. Sed ipsa locutio fluxit a Sallustio Fragm. pag. 63. *Eumenem*, *cuius amicitiam gloriose ostentant*, *initio prodidere Antiocho*, *pacis mercedem.*

CAP. XXIII. §. 1. *vir in bello hostibus.* Vide quae annotavimus ad II. 11.

§. 2. *turpissimae legis.* Atqui legem aequissimam fuisse iudicat ill. Montesquieusius de Caussis Legum XXII. 22. Scilicet *quadrantem*, quae, ut Gronov. de Pec. Vet. IV. 5. demonstravit, quarta sortis pars est, de usuris trientibus perperam accepit. Quem errorem iam alii castiga-

quadrantem solvi iusserat: cuius facti merita eum
3 poena intra biennium consecuta est. Dominante in
Italia Cinna, maior pars nobilitatis ad Sullam in
Achaiam, ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla
interim cum Mithridatis praefectis, circa Athenas,
Boeotiamque, et Macedoniam ita dimicavit, ut et
Athenas reciperet, et plurimo circa multipliceis Pi-
raeei portus munitiones labore expleto, amplius CC.
4 hostium interficeret, nec minus multa caperet. Si
quis hoc rebellandi tempus, quo Athenae oppugna-
tae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum
veri vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Athe-
niensium in Romanos fides fuit, ut semper et in
omni re, quidquid sincera fide gereretur, id Ro-
5 mani, Attica fieri, praedicarent. Caeterum tum op-
pressi Mithridatis armis, homines miserrimae condi-
tionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab
amicis, et animos extra moenia, corpora, necessi-
6 tati servientes, intra muros habebant. Transgressus
deinde in Asiam Sulla, parentem ante omnia sup-

runt, et ipse sustulit in ultima operis editione.

legis auctor. Pro, legis lator. Vid. Graev. ad Cic. ad Att. I. 19.

§. 3. *Piraeci.* Ed. pr. *Pirei.*

§. 5. *Ceterum cum.* Exempl. vet. habet *tum.* Burer.

animos extra moenia etc. Nescio, an imitetur Liv. XXVII. 17. *Corpus duntaxat suum ad id tempus apud eos fuisse: animum iam pridem ibi esse, ubi ius ac fas crederent coli.* Potuit etiam a Graecis sumere. Isocrates Plataic. pag. 299. *πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δὲ εὐνοίαις μεθ' ἡμῶν ἦσαν.* Quod in rem suam vertit Dinarchus adv. Demosth. pag. 92. *τοῖς μὲν σώμασι μετ' Ἀλεξάνδρου διὰ τοὺς καιροὺς ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μετὰ Θηβαίων καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἦσαν.* Vide Drakenb. ad Liv. XXXIX. 47.

§. 6. *in Asiam.* Sic Edit. Basil. correxit. Ed. pr. *in Asia.*

ante omnia. De hoc loco Burmanni et Wopkensii rixas qui tanti putet cognoscere, adeat Misc. Obs. VIII. pag. 369. IX. pag. 250. et ad Virg. Aen. II. 40. Neuter legendum vidit: *ad omnia.* Sallust. ap. Donat. ad Terent. Phorm. I. 3. 18. *modestus ad omnia alia.* Liv. IV. 42. *Hortensii placabile ad iustas preces ingenium.* Permulta exempla congessit Broukhus. ad Propert. II. 8. 7. Verba *ad omnia* et *ante omnia* confunduntur apud Liv. XXXV. 32.

plicemque Mithridatem invenit. Quem multatum pecunia ac parte navium, Asia, omnibusque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decedere coëgit: captivos recepit; in perfugas, noxiosque animadvertit; paternis, id est, Ponticis finibus contentum esse iussit.

CAP. XXIV. C. Flavius Fimbria, qui, praefectus equitum, ante adventum Sullae, Valerium Flaccum consularem virum interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus, fonte Mithridaten pepulerat praelio, sub adventum Sullae se ipse interemit, adulescens, quae pessime ausus erat, fortiter executus. Eodem anno P. Laenas, trib. pleb. 2
Sext. Lucilium, qui in priore anno trib. pleb. fuerat,

in perfugas. Ita Editor Basil. Ed. pr. *in perfugam.*

id est. Hac fere nota glossemata produntur. Cic. ad Div. IV. 9. *Primum tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.* Scilicet Marcellus, cui Cicero scribit, quid esset *tempori cedere*, nesciebat, et a Cic. docendus erat. ad Div. IX. 24. *Sapientius nostri, quam Graeci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est, compotationes, aut concoenationes: nos convivia.* Tirunculus tali explicatione indigebat, non Paetus, ad quem haec scripta est epistola. Idem Bruto 62. *Catulum abducamus ex acie, id est, a iudiciis, et in praesidiis reip. collocemus.* Verba *id est, a iudiciis,* non videntur a Cic. profecta, quoniam, quae sit intelligenda *acies*, facile ex contextu, sine tali interpretatione, intelligitur. Alia dedit Valckenarius V. C. Diatr. in Eurip. XIX. pag. 194. Saepe tamen haec formula vim et elegantiam orationi addit, ut h. l. II. 48. *Pro Pompeii partibus, id est, pro rep.* plane ut Quinctil. XII. 1. pag. 597. *quo minus optimis se partibus, id est, reipubl. iungeret.* II. 63. *Plancus dubia, id est, sua fide.* Sallust. Iug. 81. *Vos autem, id est, populus R.* ubi vide Cortium. Adde Duker. ad Liv. Ep. 88.

CAP. XXIV. §. 1. *consularem virum.* Non *consularem*, sed *consulem* interfectum esse Valerium Flaccum, contendit Vincent. Contarenus Var. Lect. cap. 7. Sed Velleium recte atque ordine rem narrasse, ostendit H. Valesius ad Excerpt. Dion. Cass. pag. 51.

fonte. Alias *forte.* RHENAN. Edit. Basil. vocem *fonte*, ut se corrigendi molestia liberaret, abiecit. Ego Puteano, *forti* legenti, assentior. Valer. Max. V. 3. 2. *cum C. Gracchi aciem pia ac forti pugna fugasset.* Valer. Flacc. IV. 193. *Omnibus idem animus forti decernere pugna.* Sic ipse Velleius II. 112. *Forte conatu opus.* Plura Wopkens. Misc. Obs. IX. pag. 251. Nec tamen hanc correctionem in textum recipere audeo.

§. 2. *Sext. Lucilium.* Non ean-

saxo Tarpeio deiecit; et cum collegae eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugissent, aqua
3 ignique iis interdixit. Tum Sulla, compositis transmarinis rebus, cum ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorum venissent, et in iis quidam magi ex notis corporis respondissent, coelestem eius vitam et memoriam futuram, revectus in Italiam, haud plura quam XXX. armatorum milia ad-
4 versum CC. amplius hostium exposuit Brundusii. Vix quicquam in Sullae operibus clarius duxerim, quam quod, cum per triennium Cinnanae Marianaeque partes Italiam obsiderent, neque inlaturum se bellum iis dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit; existimavitque ante frangendum hostem, quam ulciscendum civem; repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset, vicisset, superaret, quod erat dome-
5 sticum. Ante adventum L. Sullae, Cinna, seditione orta, ab exercitu interemptus est, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quam iracundia militum; de quo vere dici potest, ausum eum, quae nemo auderet bonus, perfecisse, quae a nullo, nisi fortissimo, perfici possent; et fuisse eum in consul-

dem, ut quidam putant, sed diversam rem a Plutarcho in Mario pag. 432. narrari, docet Duker. ad Liv. Ep. 80.

in priore anno. Ed. Basil. *in* delevit, me non invito. Quanquam apud Drakenb. ad Liv. I. 57. exempla sunt, quibus defendi posse videatur.

motu. Mihi videtur legendum, *metu.* Burer. Etiam II. 42. Ed. pr. *motu* pro *metu.*

§. 3. *et in iis quidam magi.* Cum Velleio convenit Plutarch. in Sull. pag. 453. F. *ἱστορεῖται δέ τις ἀνὴρ τῶν μετὰ Ὀροβάζου καταβεβηκότων, Χαλκιδεὺς, εἰς τὸ Σύλλα πρόσωπον ἀπιδών.* ubi Xylander *Χαλκιδεὺς* accipit pro, Chalcide Syriae oriundus. Sed facili emendatione scribendum, *Χαλδαῖος*, i. e. magus. Quod ipse Plutarchus confirmat pag. 473. B. *Χαλδαῖος* et *Χαλκιδεὺς* saepe permutata esse, docet Wesseling. ad Herodot. III. 155.

§. 4. *superaret.* Editor Basil. scripsit, *superavit:* Ursinus, *superare*, ut modorum sit variatio: quod et Oudendorpio ad Appulei. Met. I. pag. 72. placuisse videtur. Equidem malim, *superandum*, quod ab *existimavit* pendet.

tando temerarium, in exequendo virum. Carbo, nullo suffecto collega, solus toto anno Cos. fuit.

CAP. XXV. Putares, Sullam venisse in Italiam, non belli vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque, cum singulari cura frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam; tentavitque iustis legibus et aequis conditionibus bellum componere. Sed iis, quibus et pessima et immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies 2
Sullae exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque et sanissimo. Felici deinde circa Capuam eventu Scipionem Norbanumque Coss. superat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu suo desertus ac proditus, inviolatus a Sulla dimissus est. Adeo 3
enim Sulla dissimilis fuit bellator ac victor, ut, dum

§. 5. *in exequendo virum.* Markland. ad Stat. Silv. V. 1. 63. *temerarium* et *virum* minus commode sibi opponi putans, legere tentabat: *in exequendo navum.* Sed sua scripturae constat integritas. *Vir* ponitur pro *fortis*, ut centies. Cic. Phil. II. 14. *virum res illa quaerebat. Fortis* autem saepe opponitur *temerario*, ut apud Auctor. ad Herenn. IV. 25. et Quinctil. XII. 10. pag. 635.

CAP. XXV. §. 1. *quibus et pessima et immodica cupiditas erat.* Lege: *quibus et res pessima, et immodica cupiditas erat.* quae duo saepe iunguntur. Sallust. Fragm. pag. 17. *flagrantes inopia et cupidinibus.* Idem Catil. 18. *quem ad perturbandam rempubl. inopia atque mali mores stimulabant.* unde colorem duxit Tacit. Hist. I. 27. *Othonem, cui, compositis rebus, nulla spes, omne in turbido consilium, multa simul exstimulabant.* ubi vide Lips. Rursus Sallust. Cat. 28. *plebem sollicitare, egestate simul, ac dolore iniuriae, novarum rerum cupidam.* 37. *Semper in civitate, quis opes nullae sunt, — — nova exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student.* Vocem *res* consequens syllaba *pes* intercepit.

§. 2. *sanissimo.* Alias, *sanctissimo.* Rhenan. Exempl. vet. habet: *optimo quoque et sanissimo.* Burer. Ed. pr. copulam *et* omisit. *Sani* dicuntur meliorum partium cives, et seditiosis opponuntur. Cic. pro Sext. 45. *quiqui integri sunt et sani.* Liv. VIII. 27. *tumultu etiam sanos consternante animos.* Vide Gronov. ad Gell. II. 12.

Felici denique. Exempl. vetus habet: *Felici deinde.* Burer.

Narbonumque. Exempl. vetus habet: *Norbanumque.* Burer.

Cos. superat. Tu fac: *Coss. superat.* Burer.

Narbonus. Exempl. vet. habet: *Norbanus.* Burer.

§. 3. *dum vincit, ac iustissimo.* Alias, *mitissimo ac iustissimo.*

vincit, ac iustissimo lenior; post victoriam audito fuerit crudelior. Nam et Cos. ut praediximus, exarmatum, Q. Sertorium, proh quanti mox belli facem! et multos alios, potitus eorum, dimisit incolumeis: credo, ut in eodem homine duplicis ac di-
4 versissimi animi conspiceretur exemplum. Post victoriam, quia descendens montem Tifata cum C. Nor-

Pro *vincit*, *ac*, lege *vinceret.* RHENAN. Mihi sic legendum videtur: *dum vincit*, *iustissimo lenior.* BURER. Burerio obsecuti Iunta et Ed. Basil. *ac* deleverunt. Ego restitui, ut alius, me felicior, ex corrupta lectione veram et Velleio dignam extundat. *Iustissimo lenior* dicitur, ut *optimo melior* apud Plin. Paneg. 92. De qua loquendi forma vide Voss. de Analog. II. 23. Verba, *audito crudelior*, si sunt sana, significant, crudelior, quam quisquam auditu cognitus.

Nam et Cos. ut praediximus etc. Ed. pr. sic legit et distinguit: *Nam ut Cos.* (*ut praediximus*) *exarmatumque Sertorium.* Quod ita correxit Edit. Basil. *Nam et Cos. ut praediximus, exarmatum, Q. Sertorium.* Praenomen *Q.* saepe in *que* abiisse, supra vidimus. Hic tamen cum Perizon. malim: *Q.que Sertor.*

proh quanti mox belli facem! Haec exclamatio Floro dignior est, quam Velleio.

§. 4. *Posuit victoriam* etc. Exempl. vet. sic scriptum habet: *posuit victoriam qua dementes montem ti fata cum C. Norbano concurrerat Sylla.* Hic locus depravatissimus adeo omnium suffugit coniecturas, ut pene de eo quasi irrestituibili loco desperatum esset. Nihilominus ego (ceu solent canes venatici) odorari non destiti, donec lectionem aliquam, si non germanam, attamen germanae simillimam deprehenderim. Ea haec est: *posuit victoriam, qua demens de monte in Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla.* Fuit autem Tifata (teste Volaterrano) oppidum in Campania, non longe a Capua, ubi Sylla Norbanum acie vicerat. BURER. Felicius, certe ex parte, rem gessit Edit. Basil. e corruptae lectionis vestigiis ita hunc locum refingens: *Post victoriam, qua descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla.* Verbo *descendens* favet rei ratio. Nam pugnaturi se ex locis montanis in plana demittere solent. Livius loco simillimo VII. 29. *Samnites Tifata, imminentes Capuae colles, quum praesidio firmo occupassent, descendunt inde quadrato agmine in planitiem, quae Capuam Tifataque interiacet.* Unde millies dicitur, *descendere in aciem*, *in pugnam* etc. Vide Io. Toupium V. C. Emend. in Suid. T. I. pag. 92. Atque in hac lectione facile acquiescerem, modo in promtu esset exemplum verbi *descendere* cum accusativo constructi. Nam quae Oudendorp. pro hac constructione attulit exempla, ad Sueton. Caes. 37. et ad Appuleii Met. V. pag. 359. incerta sunt omnia. Nec *montem* in *monte* mutare licet propter adiunctum *Tifata*, quod neutrum plurale est, non femininum singulare, ut perperam accepit Reines. ad Cl. VI. Inscript. 91. Sed salva res est. Omnem de verbi

bano concurrerat Sulla, gratis Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, solvit; aquas salubritate medendisque corporibus nobiles, agrosque omneis ad-

descendere constructione scrupulum nobis eximit Arusianus Messus Elocutionum libello MS. *Degredior illum locum. Sallustius: exercitum dimisit, ut primum Alpes degressus est.* Hactenus igitur locus non malo curatus videtur. Sed *victoria concurrere cum hoste*, quale tandem loquendi genus est? Burm. ad h. l. et Duker. ad Flor. III. 21. 9. id ullius scriptoris auctoritate defendi posse negant. Rectissime. At iisdem viris doctissimis, vide, quantillum mendum quas tenebras offuderit! Si, una litera adiecta, pro *qua* scripseris *quia*, liquidus et verus sensus existet: *Post victoriam, quia descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, gratis Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, solvit.* Sic II. 37. Edit. pr. *quia* habet pro *qua.*

gratus Dianae. Exempl. vetus habet: *gratis Dianae.* Burer. *Gratus*, quod Rhenan. in Edit. pr. dederat, Editor Basil. servavit, Iunta in *gratias* mutavit. *Gratis*, quod Cod. unicus, teste Burerio habet, est accusativus antiquus pro *grates*, ut II. 22. *mediocris* pro *mediocres.* Vide Heins. ad h. l.

cuius numini regio illa sacrata est. Exempl. vetus habet: *cuius nomini regio illa sacrata est.* Burer. Rhenanus bene de coniectura dedit *numini.* Non semel in antiquis monumentis commemoratur *Diana Tifatina.* Lapis apud Reines. Cl. VI. n. 91. *C. Velleio C. F. Pal. Urbano mag. fan. Dian. Tifat.* etc. Alius apud Mazochium de Campan. Amphith. pag. 46. *C. Terentio C. fil. Pal. Carino Pr. i. d. montis Dianae Tif.* Eadem *Diana Tifatina* intelligenda est apud Pausan. V. 12. et Gruter. Inscript. pag. 315. 1. Sed nihil luculentius est, nihil ad Velleium illustrandum appositum magis, quam marmor Capuae inventum, quod primus edidit Gorius inter Doniana pag. 12. post repetiit Murator. pag. 446. 4. *Imp. Caesar Vespasianus Aug. Cos. VIII. fines locor. dicator. Dianae Tifatinae Cornelio Sulla ex forma Divi Aug. restituit.* ubi de hac Diana omnia dixit Gorius.

salubritate medendisque corporibus. Exempl. vetus habet: *salubritate in medendisque corporibus.* Burer. Rhenanus *in*, quod ex prima litera *m* sequentis vocis natum est, bene omisit. Frequens hoc vitii genus in Velleii Codice, e. g. II. 76. *redderem, in eo*, pro, *redderem, eo.* 87. *in morsu*, pro, *morsu.* 105. *multiplicem in virtutibus*, pro, *multiplicem virtutibus.* vide Heins. ad h. l.

agrosque omnes adduxit, deae etc. Exempl. vetus sic habet, ut potius, *agros omneis adduxit deae, huius gratae religionis memoria et inscriptio templi adfixa posti*, legendum existimem. Burer. [Inepte Vascosan. *aegrosque omneis.* Ex Add.] In Edit. Rhenan. incisum ponitur post *adduxit*, non post *deae.* Hoc mutat, nihil amplius, Burerius, in re levicula nimis ambitiosus. Pro *adduxit* Editor Basil. scripsit *addixit*, id est, donavit. Optime. Iustin. XXII. 3. *nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas.* Valer. Max. VII. 7. 4. *neque erubescis ei totum patrimonium addicere.* [Appositus

dixit Deae. Huius gratae religionis memoriam et inscriptio templi adfixa posti hodieque, et tabula testatur aerea intra aedem.

CAP. XXVI. Deinde Coss. Carbo III. et C. Marius, septiens Cos. filius, annos natus XXVI. vir animi magis, quam aevi paterni, multa fortiterque molitus, neque usquam inferior nomine consulis, apud Sacriportum pulsus a Sulla acie, Praeneste, quod ante natura munitum praesidiis firmaverat, se

est lapis Inscript. Benevent. pag. 7. *Deo aeterno pro restituta valetudine ex voto aediculam T. Antonius Felicianus dat*; *addicit et coniunctum fundum trinum et tricenum iugerum cum oleto.* ubi lo. de Vita *addicit* male refert ad *aediculam*, quod ad *Deo aeterno* referendum, et ratio et Velleii locus ostendit. Ex Add.]

religionis memoriam. Sic edimus de Lipsii iudicio. Accusativus *memoriam* pendet a verbo *testatur.* Edit. pr. *religionis memoria.*

hodieque tabula testatur aerea intra aedem. Coss. Exempl. vet. habet: *hodieque erabula testatur aerea. Interea deinde Con. Carbo III. et C. Marius septiens* etc. Burer. Rhenanus, coniecturam secutus, bene edidit: *hodieque tabula testatur aerea intra aedem Coss.* Melius tamen Edit. Basil. *et inscriptio templi adfixa posti hodieque, et tabula testatur aerea intra aedem. Deinde Coss.* Quam lectionem, ad veteris scripturae vestigia proxime accedentem, [et fere per omnia probatam Stanleio ad Aeschyl. Sept. c. Theb. 4.] in textum admittere non dubitavimus. Sed ut illi etiam, quibus nulla Edit. pr. copia est, qualis opera cum a nobis, tum ab aliis navata huic loco sit, existimare possint, veteris Codicis scripturam monstrose depravatam, age, exhibeamus: *Posuit victoriam. qua demendesmontem ti fata cum C. Norbano concurrerat Sylla, gratis Dianae, cuius nomini regio illa sacrata est, solvit aquas, salubritate in medendisque corporibus nobiles, agrosque omneis adduxit, deae huius gratae religionis memoria, et inscriptio templi adfixa posti. hodieque erabula testatur aerea interea deinde Coss.*

CAP. XXVI. §. 1. *Coss. Carbo.* Tu lege: *Cos. Carbo.* Burer.

C. Marius, sept. Scribe cum Puteano: *C. Marius, septiens* etc. Sic Liv. Epit. 86.

vir animi magis. Lege: *qui animi magis.* Res ipsa postulat, ut, quae de Mario separatim dicuntur, hoc modo distinguantur. Quod ut recte sensit Editor Basil. ita minus bene *qui* ante *multa* inculcavit.

multa fortiterque molitus. Que abesse mallem cum Wopkensio Misc. Obs. VIII. pag. 37.

neque usquam inferior nomine consulis. Sallust. Fragm. pag. 34. *Et continentia vir gravis, et nulla arte cuiquam inferior.* [Vir elegantissimus, L. Santenius legit: *neque usquam inferior nomine consul.* scilicet nomine Mariano. quod argutius est vulgato. Ex Add.]

exercitumque contulit. Ne quid usquam malis pu- 2
blicis deesset, in qua civitate semper virtutibus certatum erat, certabatur sceleribus; optimusque sibi videbatur, qui fuerat pessimus. Quippe dum ad Sacriportum dimicatur, Damasippus praetor Domitium, Scaevolam etiam, pontificem maximum, et divini humanique iuris auctorem celeberrimum, et C. Carbonem praetorium, Cos. fratrem, et Antistium aedilitium, velut faventeis Sullae partibus, in curia

§. 2. *Ne quid unquam malis publicis deesset.* Edit. Basil. male dedit: *Et ne quid unquam* etc. At bene Puteanus pro *unquam* scripsit *usquam*, quod melius probat Burm., quam interpretatur. Frequens et venusta formula est, *ne quid usquam desit*, vel, *hoc deerat*, qua summum malum cum indignatione exprimitur. Cic. Verr. III. 87. *Haec deerat iniuria, et haec calamitas aratoribus.* Virgil. Aen. XII. 644. *Exscindine domos, id rebus defuit unum, Perpetiar?* Seneca Pater Contr. I. 2. pag. 93. *Id enim deerat, ut templa eas reciperent.* Plin. H. N. VII. 2. *ne quid usquam mali esset, quod in homine non esset.* Eandem formulam veteres aliis etiam modis extulerunt. Cic. Verr. V. 26. *Neque enim quicquam erat iam reliquum, nisi ut triumphus navalis tibi decerneretur.* pro Quint. 9. *Illud etiam restiterat, ut te in ius adducerent.* ubi formulae vim eleganter, ut solet, explicat P. Manutius. Seneca Phoeniss. 270. *in thalamos meos Deducta mater, ne parum sceleris foret, Fecunda.* Vellei. II. 67. *ne quid usquam sanctum relinqueretur.* Vide Freinshem. Ind. Flori v. *Ne.*

in qua civitate semper virtutibus certatum erat. Habet a Sallust. Cat. 9. *cives cum civibus de virtute certabant.*

Damasippus praetor. De eo vide Duker. ad Flor. III. 21. 20. et ad Liv. Ep. 86.

Domitium Scaevolam. Pro his Editor Basil. temere edidit: *Q. Mutium Scaevolam.* Recte Ald. Nepos post *Domitium* minorem distinctionem posuit, ut L. Domitius Ahenobarbus Consul cum C. Coelio A. U. C. 659. quem Appian. de B. C. I. pag. 675. et Oros. V. 20. in trucidatis referunt, intelligatur. Suspicor autem, post *Domitium* excidisse *consularem*. Neque enim ratio apparet, cur Velleius ceterorum occisorum dignitatem commemorans, unius Domitii praetermiserit. Sed quid hic facit *etiam*, quo nihil ignavius? Scribendum: *Scaevolam Mutium.* Nomen apud Velleium singulis fere paginis postponitur cognomini, ut II. 12. *Scaurum Aurelium.* 16. *Cato Porcius.* 27. *Ofella Lucretius. Mutium*, cum praecedens *m* in *Scaevolam*, quod sequitur, elisisset, quam facile in *etiam* abierit, sciunt talium rerum periti. In veteri autem Codice semper scribitur *Mutius* pro *Mucius.*

iuris auctorem. Vide Iac. Cuiacium Obs. VII. 25.

consulis fratrem. Intellige, patruelem, ut ostendit Perizon. Animadv. Hist. cap. III. pag. 96.

3 Hostilia trucidavit. Non perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiae filia, uxor Antistii: quae iugulato, ut praediximus, viro, gladio se ipsam transfixit. Quantum huius gloriae famaeque accessit? nunc virtute eminet, patria latet.

CAP. XXVII. At Pontius Telesinus, dux Samnitium, vir animi bellique fortissimus, penitusque Romano nomini infestissimus, contractis circiter XL. fortissimae pertinacissimaeque in retinendis armis iuventutis, Carbone ac Mario Coss. abhinc annos CXI. Cal. Novembribus, ita ad portam Collinam cum Sulla dimicavit, ut ad summum discri-
2 men et eum et remp. perduceret. Quae non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertium milia-

§. 3. *Quantum huius* etc. Facilius est, aliorum de hoc loco coniecturas convellere, quam, quid Velleius scripserit, ingenio reperire. Mihi quidem nihil, quod satis placet, in mentem venit.

CAP. XXVII. §. 1. *animi.* Alias, *domi.* Rhenan. Rhenani coniecturam sequitur Markland. ad Stat. Silv. V. 3, 171. Sed hic locus plures corruptelas suscepit, nec tam levi manu sanandus videtur. Nam quis unquam prosae orationis scriptorum *penitus*, aut similia cum superlativo iunxit? Propertio, ut poëtae, licuit fortasse comparativo iungere, nisi nos librarii fallunt, I. 16. 17. *Ianua vel domina penitus crudelior ipsa.* Profertur quidem ex Cic. Verr. II. 66. *maxime remotissimi.* ex Liv. XLI. 23. *maxime gravissimam.* ex Columella IX. 3. *maxime pessima.* ne attingam similes sordes, quas ex deterioris notae scriptoribus collegit Muncker. ad Fulgent. I. 26. Talibusque exemplis Velleii lectionem confirmari putabat Drakenb. ad Liv. l. c. Enimvero in Ciceronis Liviique locis nec scripti libri consentiunt, nec Critici; et, quae Columellae verba creduntur, glossatoris esse docet Gesnerus; ut nihil in his omnibus vulgatae lectioni sit praesidii. Equidem suspicor, verba quaedam Velleii loco suo mota esse, et inde vitium scripturae natum. Lege: *vir animi fortissimus, belli peritissimus, Romanoque nomini infestissimus.* II. 29. *Pompeius, dux belli peritissimus.* Liv. IV. 17. *centuriones veteres belli periti.* ubi vide Drakenb. Locutio, *Ro. nomini infestissimus*, totidem verbis est apud Sallust. Cat. 52.

fortissimae — iuventutis. Cum nimis propinqua sint *fortissimus* et *fortissimae*, vix dubitem, a Velleii manu esse: *ferocissimae — iuventutis.* II. 114. *Ferocem illam tot milium iuventutem.* Haec verba etiam confunduntur apud Liv. III. 39. et forte apud Vellei. II. 68.

annos XL. Exempl. vetus habet, *annos XI.* Burer. Ald. Nep. reposuit *annos CXI.* quod Fastis congruit.

rium castra conspicata, quam eo die, quo circumvolans ordines exercitus sui Telesinus, dictitansque, adesse Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque urbem, adiiciens, numquam defuturos raptores Italicae libertatis lupos, nisi sylva, in quam refugere solerent, esset excisa. Post pri- 3
mam demum horam noctis et Romana acies respiravit, et hostium cessit. Telesinus postera die semianimis repertus est, victoris magis quam morientis vultum praeferens; cuius abscissum caput ferri,

§. 2. *quam eodem die.* Exempl. vet. habet: *quam eo die.* BURER.

raptores Italiae libertatis lupos. Acerbum dictum, quo simul alluditur ad Romanorum conditores, lupae uberibus nutritos, ut apparét ex simili loco Iustini XXXVIII. 6. qui quanquam ab aliis iam allatus, tamen adscribendus videtur: *atque, ut ipsi ferunt, conditores suos lupae uberibus alitos: sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac ieiunos habere.* De iisdem Volsci et Aequi apud Liv. III. 66. *occaecatos lupos intestina rabie opprimendi occasionem esse. Lupi* proprie *raptores* dicuntur, ut apud Graecos λύκοι ἅρπαγες. Vide Pricaeum ad Matth. Euang. VII. 15.

refugere solent. Alias, *refugere solerent.* BURER. Burerii correctionem, quam temporum ratio postulat, Editor Basil. recepit.

§. 3. *morientis vultum.* Haec est Edit. Basil. emendatio. Ed. pr. mendose: *morientis cultum.* Velleius more suo Sallustium imitatur Cat. 61. *inter hostium cadavera repertus est, paulum etiam spirans, ferociamque animi, quam habuerat vivus, in vultu retinens.* ubi eius generis plura congesserunt Wassius et Cortius. Statius Theb. III. 94. *servantem vultus, et torvum in morte peracta.* quo loco satis vindicatur Valerii Max. lectio, quam suspectam habebat Perizon. IX. 2. 1. *Abscisa miserorum capita, modo non vultum ac spiritum retinentia.*

abscissum caput. Sic est in Edit. pr. At eadem II. 66. et 119. habet, *abscisum caput*; quod hic etiam praeferam, motus inprimis iis, quae de discrimine verborum *abscidere* et *abscindere* disputat Duker. ad Flor. II. 2. 2.

abscissum caput ferri, gestarique. Hic quoque locus Burmanni et Wopkensii rixis nobilitatus est. Quorum neuter, officiente animis iracundia, veram lectionem, quae se prope oculis ingerebat, viderunt. Repone: *cuius abscissum caput ferri, ostentarique circa Praeneste Sulla iussit.* Ipse Velleius II. 19. *caputque eius erectum et ostentatum pro rostris.* Liv. III. 5. *Aequos legati caput ferociter ostentantes.* XLIII. 4. *tantum pavorem ingressi castra, ostentantes capita, fecerunt.* Statius Theb. X. 447. *clausis ipse insultare Pelasgis Tendit, et abscisos sociorum ostendere vultus.* Capitolinus Maxim. 22. *Eorum capita praefixa contis Aquileiensibus demonstrarunt.* Sed rem

4 gestarique circa Praeneste Sulla iussit. Tum de-
mum, desperatis rebus suis, C. Marius adulescens
per cuniculos, qui miro opere fabricati, in diver-
sas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum
foramine e terra emersisset, a dispositis in id ipsum
5 interemptus est. Sunt, qui sua manu; sunt, qui
concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Te-
lesino, una obsesso et erumpente, occubuisse pro-
diderint. Utcunque cecidit, hodieque tanta patris
imagine non obscuratur eius memoria. De quo iu-
vene quid existimaverit Sulla, in promtu est. Oc-

conficit unus Frontin. II. 9. 3. *Sulla his, qui Praeneste obsidebantur, occisorum in proelio ducum capita, hastis praefixa, ostendit.* Adde Freinshem. ad Flor. IV. 9. 7.

§. 4. *in diversas ag. partes fuerunt.* Sic Edit. pr. pro quo Editor Basil. *in diversas agrorum partes ferunt.* Recte. Vide Interpp. ad h. l. et ad Liv. XXXIX. 27.

§. 5. *cum minore fratre Telesino.* Non Marii, sed Pontii Telesini, qui ad portam Collinam ceciderat, fratrem intelligendum esse, demonstrat Duker. ad Liv. Ep. 86. cui melius videtur legere, *Telesini*, aut, voce *fratre* abiecta, *cum minore Telesino.* Mihi posterior ratio placet.

patris imagine. II. 116. *consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectus est.* Quae vis potestasque voci *imago* in his locis subiecta sit, me nescire fateor. Neque de nobilitate capere, contextus sinit. Fallor, aut Velleius scripsit: *tanta patris magnitudine non obscuratur eius memoria.* Et altero loco: *evectae in altissimum paternumque fastigium magnitudinis.* Corruptela nata videtur ex compendio scripturae *magine* pro *magnitudine.* Sic apud Senecam Q. N. I. 11. *non enim totum imitantur, sed imaginem eius* MS. Vossian. qui est in Bibl. Leidensi, errore contrario praebet: *sed magnitudinem eius. Magnitudo* saepe a Velleio dicitur pro excellentia, dignitate, ut loco simili II. 36. *omnibus omnium gentium viris magnitudine sua inducturus caliginem.* cap. 55. *paterni nominis magnitudinem sequentium.* Iustin. XIX. 1. *filii magnitudini patris successerunt.* Inprimis hanc emendationem confirmat Liv. XXXVIII. 58. *ne magnitudo et splendor legati laudibus consulis officeret.* Sed non praetermittendus est tertius Velleii locus II. 33. qui, quod ex simili compendio vitium contraxit, eadem opera sanari debet: *neque Pompeius, ut primum ad remp. adgressus est, quemquam animo parem tulit.* Legendum: *quemquam magnitudine parem tulit.* Quod convenit Velleianae rationi II. 29. *Pompeius indignatus, cum omnes cives iure haberet pares, quemquam aequalem dignitate conspicere.*

eius memoria. Exempl. vetus habet: *civis memoria.* Burer.

ciso enim demum eo, Felicis nomen adsumpsit: quod quidem usurpasset iustissime, si eundem et vincendi et vivendi finem habuisset. Oppugnationi autem 6
Praenestis, ac Marii praefuerat Ofella Lucretius; qui cum ante Marianarum fuisset partium praetor, ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium Telesinique pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum circensium honoravit memoria, qui sub eius nomine Sullanae victoriae celebrantur.

CAP. XXVIII. Paulo ante quam Sulla ad Sacriportum dimicaret, magnificis praeliis partium eius viri hostium exercitum fuderant, duo Servilii apud Clusium, Metellus Pius apud Faventiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli ci- 2
vilis mala, cum Sullae crudelitate aucta sunt. Quippe dictator creatus (cuius honoris usurpatio per annos

quod quidem. Exempl. vet. habet: *quo quidem.* Burer.

§. 6. *Oppugnationi.* Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *oppugnationis.*

praefuerat Afella Lucretius. Exempl. vetus habet: *praefuera Affella Lucretius. Ofella* legitur in margine. Burer. *Offella* Iunta edidit, *Ofella* Editor Basil. Etiam in Liv. Ep. 88. quaedam Edit. male *Afella* habent pro *Ofella;* quo modo recte dicitur a reliquis scriptoribus. Vide Bentleium ad Horat. II. Serm. 2. 2.

cum a. Mar. fuisset partium praetor, ad Sull. Sic interpungitur in Edit. pr. Aldina et reliquae post *partium* non bene inciderunt. At negat Puteau. ex Appiano de B. C. I. pag. 688. Ofellam praetorem fuisse, et hunc locum de mendo suspectum habet. Scilicet vir doctiss. non animadvertebat, *praetorem* h. l. pro propraetore sumi, ut saepe. Vide quae annotavimus ad II. 15. 2.

Marianarum. Exempl. vet. habet: *marinarum.* Burer.

quibus sine nomine. Alias, *qui sub eius nomine.* Rhenan. Exempl. vet. habet: *qui sub eius nomine.* Burer. Rhenani notula sic invertenda: *qui sub eius nomine.* Alias, *quibus sine nomine.* Gronov. etiam Obs. II. 23. legit: *qui sine eius nomine Sullanae victoriae celebrantur.* propterea quod illi ludi a Cic. Act. I. in Verr. 10. et in Calendar. vet. apud Gruter. pag. 133. non *Sullanae victoriae*, sed simpliciter *victoriae* dicuntur. Ego, nihil in Velleio mutans, arbitrer, initio *Ludos victoriae Sullanae*, mox, brevitatis caussa, *Ludos victoriae* dictos. Verba tamen *Sullanae victoriae* cum Gronovio accipiam dativo casu.

CAP. XXVIII. §. 1. *Clusium.* Sic Edit. Basil. rescripsit ex Liv. Ep. 88. ubi vide Drakenb. Edit. pr. *Plusium.*

CXX. intermissa: nam proximus post annum, quam Hannibal Italia excesserat: uti adpareat, populum Romanum usum dictatoris haud ita in metu desi-

§. 2. *usum dictatoris* etc. Coniicio legendum: *haud deside metu a S. Tullio continuisse, potestatem imperio, (proh res ad vindicandum maximi periculi) spoliantem. nam multi abusi erant eo.* Rhenan. Hoc loco nullus in Velleio inquinatior est, nullus a Criticis saepius vehementiusque iactatus. Quorum coniecturas si recensere instituerem, vix finem inveniret oratio. Videamus potius Edit. pr. scripturam, prodigiose corruptam: *uti adpareat populum Rho. usum dictatoris aut metu desideras Tulio Co timuisse potestatem imperio, proh res ad vindicandum maximi periculi, spolia musieranteo immodicae crudelitatis licentia usus est.* In hac scriptura tentanda tametsi nemo Rhenano infelicius versatus est, Iunta tamen eius coniecturam expressit, nisi quod *aut* pro *haud* posuit, et *spoliantem* post *erant eo.* Multo sollertior, et in nonnullis valde probanda, Editoris Basil. est ratio: *uti adpareat, populum Romanum usum dictatoris non tam desiderasse, quam timuisse potestatem imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. usi fuerant, immodicae crudelitatis licentia usus est.* Quae correctio quicquid boni habet, primum Aldus Nep., mox Lipsius, paucis mutatis, suum fecerunt, non satis ingenue, unde profecissent, reticentes. Ego, veteris scripturae vestigiis insistens, adiutusque aliquot emendationibus aliorum, liquido confirmare ausim, me suam Velleio manum restituere: *dictator creatus (cuius honoris* etc. *uti adpareat, populum Romanum usum dictatoris haud ita in metu desiderasse, ut in ocio timuisse potestatem imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est.* Nunc singularum mutationum ratio reddenda. Primum pro *aut metu desideras* scripsimus, *haud ita in metu desiderasse.* Ex quibus *haud ita* Vossio, et Gronovio Obs. II. 23. debetur, *in metu* Heinsio, *desiderasse* Editori Basil. *In* absorptum est a prima litera vocis *metu*, ut saepe in vet. Velleii Codice. *Metus* est bellum, ut II. 24. *repulsoque externo metu.* Tacit. Hist. I. 86. *plura alia, rudibus seculis etiam in pace observata, quae nunc tantum in metu audiuntur.* Vide Heins. ad h. l. Tum ex monstro scripturae, *Tulio Co*, extudimus verissimam lectionem, *ut in ocio. Ocium* est pax, et *metui* sive bello opponitur, ut II. 23. *vir in bello hostibus, in ocio civibus infestissimus.* Iustin. XI. 13. *quaerentibus somni caussas omnibus inter pericula, cuius etiam in ocio semper parcior fuerit.* Mox Editor Basil. pro *proh res* optime restituit, *quo priores*, quamvis pronominis *quo* omne in veteri Codice vestigium evanuerit, sicut etiam evanuit II. 89. Nec minus feliciter pro *vindicandum maximi periculi spolia musi* idem rescripsit, *vindicandam maximis periculis rempublicam usi.* etsi *vindicandum* etiam servari possit. Immo servandum est, si ex *spoliam* non facias *rempublicam*, sed *populum*, ut Burmann. Tum pro *usierant* rectius Gronov. l. c. *usi erant*, quam Editor Basil. *usi fuerant.* Denique partim ex Davisii ad Cicer. Tusc. Disp. V. 21. partim ex nostra emendati-

derasse, ut in ocio timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est. Primus ille, et utinam ultimus, 3
exemplum proscriptionis invenit, ut, in qua civitate petulantis convicii iudicium histrioni ex alto reddi-

one, pro *immodicae crudelitatis licentia usus est* reposuimus, *in immodicam crudelitatis licentiam usus est.* Quod non solum melius respondet oppositis, *ad vindicandam maximis periculis rempubl.* sed etiam confirmatur ab ipso Velleio II. 41. *qui somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur.* Praepositionem *in* rursus hausit consequentis verbi *immodicam* prima syllaba. *Immodicam licentiam* Velleius dixit, ut II. 68. *immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem tribunos plebis.* Huius loci emendationem tam perspicuam, tamque idoneis rationibus confirmatam, temperare mihi non potui, quin in contextum, quem vocant, reciperem. Cuius rei, ut quisque artis criticae peritissimus est, ita nobis libentissime veniam dabit.

§. 3. *historiarium ex alto.* Exempl. vet. habet: *historiarum ex alto.* Burer. Edit. Basil. correxit, *histrioni exoleto.* Optime, *histrioni*, pessime, *exoleto.* [Pro *historiarum* Vascosan. in margine habet *hostium:* quod nihili est. Ex Add.] Quid alii deinde in loco tam depravato tentarint, nec ocii nostri est, nec stomachi, commemorare. Repone: *in qua civitate petulantis convicii iudicium histrioni exacto redditur.* Non agitur h. l. de histrione, qui spectatori convicium fecerit, sed, ut Gruterus bene animadvertit, de spectatore, qui histrionem per petulantiam exploserit. Cic. pro Rosc. Com. 11. *Eros comoedus postcaquam e scena non modo sibilis, sed etiam convicio explodebatur.* de Orat. I. 61. *at Aesopum, si paulum irrauserit, explodi.* Auctor ad Herenn. IV. 47. *citharoedus derisus et contemtus eiicitur.* Sueton. Aug. 45. *Pyladen urbe atque Italia submovit, quod spectatorem, a quo exsibilabatur, demonstrasset digito, conspicuumque fecisset.* In hac autem re non minus proprium est verbum *exigere*, quod restituimus, quam *explodere*, *exsibilare*, *eiicere*, quae in exemplis allatis vidimus. Terent. Hecyr. Prol. 11. *In his, quas primum Caecili didici novas, Partim sum earum exactus, partim vix steti.* Graeci similiter dicunt *κλώζειν*, *συρίττειν*, *ἐκβάλλειν*, *ἐκρίπτειν.* Vide Polluc. IV. 122. et virum summum Tib. Hemsterhusium ad Lucian. Nigrin. pag. 48. Sensus Velleii hic est: Quae civitas cives suos tanta cura defendere solebat, ut etiam personae infami, histrioni, adversus eum, a quo petulanter exactus esset, agendi potestatem faceret: ea iam percussores praemiis propositis ad cives iugulandos invitabat. Formulam, *iudicium reddere*, explicat Gronov. Obs. II. 23. Ceterum hic locus addendus iis, quibus Ant. Schulting. Exercitatt. ad Valer. Max. VII. 7. pag. 913. etiam probrosis et infamia notatis iniuriarum actionem dari, demonstrat.

tur, in ea iugulati civis Reip. constitueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemisset: neque occisi hostis, quam civis, uberius foret praemium; fieretque quisque merces mortis
4 suae. Nec tamen in eos, qui contra arma tulerant, sed in multos insonteis saevitum. Adiectum etiam, ut bona proscriptorum venirent; exclusique paternis opibus liberi, etiam petendorum honorum iure prohiberentur, simulque, quod indignissimum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent, et iura perderent.

CAP. XXIX. Sub adventum in Italiam L. Sullae, Cn. Pompeius, eius Cn. Pompeii filius, quem magnificentissimas res in consulatu gessisse bello Marsico praediximus, XXIII. annos natus, abhinc annos CXIII. privatis ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata executus, ad vindicandam restituendamque dignitatem patriae, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis refertus
2 erat, contraxit exercitum. Cuius viri magnitudo

civis Reip. Sic habet Edit. pr. Non contemnenda Puteani coniectura: *civis Romani publice.* quam ipse confirmat ex Velleio II. 6. *Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, sed civis Romani pretium se daturum, idque auro repensurum proposuit.* Melius tamen est legere, *civis Romani,* sine *publice;* quod etiam II. 31. eodem errore in veteri Cod. scribitur *Reip.* pro *Ro.* sive *Romani.* De voce *auctoramentum* omnia dixit Lips. Saturn. II. 5. ubi hunc locum ita scriptum affert: *Iugulati civis publice constitueretur auctoramentum.*

quisque merces mortis suae. Vide ad II. 22. 5.

§. 4. *Nec tamen in eos.* Scribendum cum F. Ursino: *nec tantum in eos. Tantum* et *tamen* centies in MSS. confundi, satis constat. Scio, aliis *tamen* pro *tantum* capiendum videri, idque *tritum et obvium* dicere Burmannum. At nego, ullum exemplum, ubi sic accipere liceat, reperiri. Nam quae adhuc pro illa significatione allata vidi, aut aliena sunt, si excutiantur, aut vitiosa, si libri meliores inspiciantur. Sic etiam iudicat Latinae proprietatis arbiter non e multis, Duker. ad Flor. III. 5. 25.

CAP. XXIX. §. 1. *eius Pompeii filius.* Revocavimus ex Edit. pr. *eius Cn. Pompeii filius.* Edit. Basil. nulla de caussa *Cn.* expunxerat.

in senatu. Exempl. vetus habet: *in consulatu.* Burer.

multorum voluminum instar exigit: sed operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic genitus matre Lucilia, stirpis senatoriae, forma excellens, non ea, qua flos commendatur aetatis, sed ex dignitate, constantiaque in illam conveniens amplitudinem, fortunamque eius, ad ultimum vitae comitata est diem: innocentia eximius, sanctitate praecipuus, eloquentia 3
medius; potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus;

§. 2. *multorum voluminum instar exigit.* II. 46. *cum immanes res, vix multis voluminibus explicandas, ageret.*

qua flos commendatur aetatis. Verbum *commendare* in hac re proprie et exquisite dicitur pro, amabilem facere, gratum acceptumque reddere. Nepos Dion. 1. *magnam habuit corporis dignitatem, quae non minimum commendat.* ubi vide Lambinum. Iustin. XXXVI. 8. *quem formae pulchritudo commendabat.* Tacit. Ann. XV. 59. *uxorem sola corporis forma commendatam.* Firmic. Mathes. I. pag. 10. *ultra commendationem gratiae puerilis aetatis.* Adde Interpp. ad Petron. 110.

sed ex dignitate, constantiaque in illam. Editor Basil. rescripsit: *sed dignitate constanti, quae in illam* etc. quod Casaubonus ad Sueton. Claud. 30. sequitur, *ex* tamen retinens. Malim: *sed ea dignitate et constantia, quae in illam* etc. Copulam *et* elisit ultima vocis *dignitate* syllaba, ut forte II. 20. 5. Et sic fere Burmannus, quem vide *formae constantiam* bene explicantem. [Velleium imitatur Sulpic. Sever. I. 33. *Saul forma excellenti erat: ut merito dignitas corporis dignitati regiae conveniret.* Ex Add.]

fortunamque eius, ad ultim. v. c. e. diem. Editor Basil. *fortunam quoque eius ad u. v.* etc. Multo verius legit distinguitque Lipsius: *quae in illam conveniens amplitudinem fortunamque, eum ad ultimum comitata est diem.* Pompeii formam ita describit Plutarch. in eius Vita pag. 619. D. ἐν ἀκμῇ δὲ καὶ τὴν ὄψιν ἔσχεν οὐ μετρίως συνδημαγωγοῦσαν καὶ προεντυγχάνουσαν αὐτοῦ τῆς φωνῆς. τὸ γὰρ ἐράσμιον, ἀξιωματικὸν ἦν φιλανθρώπως, καὶ τῷ νεαρῷ καὶ ἀνθοῦντι διέφαινεν εὐθὺς τὸ γεραρὸν καὶ τὸ βασιλικὸν τοῦ ἤθους. Sic ille locus scribendus.

ad ultimam. Exempl. vetus habet: *ad ultimum.* Buber.

§. 3. *potentiae, quae honoris causa* etc. Totum hunc locum manifesta imitatione expressit Lucan. IX. 195. sqq. *nil belli iure poposcit: Quaeque dari voluit, voluit sibi posse negari. — Praetulit arma togae: sed pacem armatus amavit. Iuvit sumta ducem, iuvit dimissa potestas. Casta domus, luxuque carens, corruptaque nunquam Fortuna domini.* ubi vide H. Grotium. Huc addenda, quae de eodem Velleius cap. 33. *in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus: ut qui eos, ut libentissime iniret, ita finiret aequo animo; et, quod cupisset, arbitrio suo sumeret, alieno deponeret.*

dux bello peritissimus; civis in toga, nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus; amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus; potentia sua numquam, aut raro, ad im-
4 potentiam usus; pene omnium vitiorum expers, nisi numeraretur inter maxima, in civitate libera, dominaque gentium, indignari, cum omnes cives iure haberet pares, quemquam aequalem dignitate con-
5 spicere. Hic a toga virili adsuetus commilitio prudentissimi ducis parentis sui, bonum et capax recta discendi ingenium singulari rerum militarium pru-

dux bello peritissimus. Lipsius scribit *belli.* Sed *peritus* aliquando cum ablat. construi, docent Gronov. ad Gell. IV. 8. et Davis. ad Hirt. de B. Afr. 31.

in reconcilianda gratia. Rectissime Lipsius: *in reconciliata gratia.* Saepe Gerundia et Participia praeteriti passivi in libris antiquis permutantur, ut apud Liv. XXVIII. 17. *et in suum decus nomenque velut consummatam eius belli gloriam spectabat.* ubi si pro *consummatam* scripseris *consummandam*, nihil ad loci integritatem requiras.

in accipienda satisfactione facillimus. Quinctil. Decl. CCCXXIII. pag. 650. *Dii immortales, ut peccantibus graves, ita satisfacientibus faciles.*

potentia sua nunquam etc. II. 130. de Livia: *cuius potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi, aut accessione dignitatis. Potentiam* opponit *impotentiae*, ut Seneca Ep. 42. *qui subita et magna potentia impotenter utuntur.*

§. 4. *paene omnium vitiorum expers.* Ita Ald. Nep. scripsit pro *votorum*, quod est in Edit. pr. II. 35. *omnibus humanis vitiis immunis.*

civitate libera. Exempl. vetus habet: *in civitate libera.* Burer.

cum omnes cives etc. Cic. Phil. I. 14. *Illa erat vita, illa secunda fortuna, libertate esse parem ceteris, principem dignitate.*

§. 5. *Hicce toga.* Exempl. vet. habet: *Hic a toga* etc. Is qui Velleium e vetusto descripsit, falsus est a litera in ccc. Nam ut in hoc, sic etiam in quibusdam aliis veterum codicibus *a* sic scribitur cc, quod iste pro ce syllaba aspexit. Burer.

adsuetus commilitio. Lege unius literae mutatione: *adsumtus commilitio.* Vellei. II. 32. *multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis.* Amm. Marcell. XXVII. 6. *Gratianum in Augustum sumere commilitium paro.* In eodem verbo laborat Livius XXIV. 5. *Gelonem quendam, aequalem Hieronymi, et iam inde a puero in omnia familiaria iura adsuetum.* ubi *adsumtum* scribendum esse, planissimum est. Si quis tamen in Velleio *adsuetus* servare malit, non valde repugnem.

prudentiae celeriora, et a Sertorio. Exempl. vet. sic habet, ut potius legendum videatur: *prudentia celerior, ita ut a Serto-*

dentia excoluerat, ut a Sertorio Metellus laudaretur
magis, Pompeius timeretur validius.
CAP. XXX. Tum M. Perperna praetorius, e
proscriptis, gentis clarioris, quam animi, Sertorium
inter coenam Oscae interemit, Romanisque certam
victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam
mortem pessimo auctoravit facinore. Metellus et 2
Pompeius ex Hispaniis triumphaverunt: sed Pompe-
ius hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus,
ante diem, quam consulatum iniret, curru urbem
invectus est. Quem virum, quis non miretur, per 3
tot extraordinaria imperia in summum fastigium ve-
ctum, iniquo tulisse animo, C. Caesaris, in altero
consulatu petendo, senatum populumque Ro. ratio-
nem habere. Adeo familiare est hominibus, omnia
sibi ignoscere, nihil aliis remittere; et invidiam re-
rum non ad causam, sed ad voluntatem personasque
dirigere. Hoc consulatu Pompeius tribunitiam po- 4

rio. Burer. Ex Editionis pr. corruptissima scriptura, *prudentiae celeriora*, et *a Sertorio*, Editor Basil. fecit: *prudentia excoluit*, *ut a Sertorio* etc. Nihil verius. Id igitur in textum recepimus, sed pro *excoluit* propius ad veteris scripturae ductus *excoluerat* scribentes.

CAP. XXX. §. 1. *Perperna.* Edit. pr. *Perpenna*, ut semper.

gentis clarioris, quam animi. Contra II. 112. *qui vir animo etiam, quam gente nobilior.*

Oscae. Ed. pr. *Etoscae.* Sed Puteanus, applaudentibus viris doctis, restituit verum nomen, *Oscae*, quod dudum debuerat in contextu poni. Vide Wesseling. ad Antonini Itinerar. 391.

§. 2. *ex Hispanis triumpharunt.* Exempl. vet. habet: *ex Hispaniis triumphaverunt.* Burer.

§. 3. *vectum.* Heins. bene legit *evectum.* Sic semper Velleius et optimus quisque veterum in prosa oratione loquuntur.

omnia sibi ignoscere. Sallust. Cat. 52. *qui mihi atque animo meo nullius unquam delicti gratiam fecissem, haud facile alterius lubidini malefacta condonabam.* ubi vide Cortium. Ex Sallustio similem sententiam effinxit Seneca Herc. Fur. 1267. *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*

invidiam rerum non ad causam etc. H. e. res gestas aut gerendas odisse, non quod odio dignae sunt, sed quod geruntur a personis invisis. Acidal. commode comparavit II. 31. *Interdum persona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget aut levat.* II. 8. *factaque ad consilium dirigebant.* ubi vide.

§. 4. *tribunitiam potestatem.*

testatem restituit, cuius Sulla imaginem sine re re-
5 liquerat. Dum Sertorianum bellum in Hispania geritur, LXIIII. fugitivi e ludo gladiatorio Capua profugientes, duce Spartaco, raptis ex ea urbe gladiis, primo Vesuvium montem petiere, mox crescente in dies multitudine, gravibus variisque casibus adfecere
6 Italiam. Quorum numerus in tantum adulevit, ut qua ultimo dimicavere acie, XL. a CCC. hominum se Romano exercitui opposuerint. Huius patrati gloria penes M. Crassum fuit, mox Reip. omnium principem.

Edit. pr. *tribunitiam P.* per usitatam librariis notam.

imaginem in iure reliquerat. Haec est Edit. pr. scriptura, ex qua Casaub. ad Sueton. Caes. 5. fecisse videtur: *imaginem in Republ. reliquerat.* Sed Velleius potius suum velit, quod Editor Basil. reposuit: *imaginem sine re reliquerat.* Idque sequitur Menardus ad Cic. Verr. I. 45. *Imago, species, umbra, nomen, appellatio*, quoties rei opponantur, viri docti et hic et alibi prope ad fastidium demonstrarunt.

§. 5. *LXIIII. fugitivi.* Lipsius malebat *LXXIV. fugitivi*, ut in Liv. Ep. 95. quem sequitur Mazoch. de Campan. Amphitheatr. pag. 171.

gravibus variisque casibus affecere Italiam. Afficere casu etiam alii dixerunt. Seneca Cons. ad Marc. 2. *quae pari affecta casu, maiore damno, non tamen dedit longum in se malis suis dominium.* Solinus cap. 11. *Argivam classem vel Minervae ira, vel, quod certior prodit memoria, sidus Arcturi gravibus affecit casibus.* Sulpic. Sev. de Vita Mart. 21. *sollicitos esse praecepit per cellulas singulorum, quisnam hoc casu fuisset adfectus.* Quem Wopkensius Misc. Observ. VIII. pag. 41. Velleii imitatione sic locutum esse putat. At vero ne his quidem et aliis, quae in promptu sunt, exemplis impedior, quo minus in Velleio vere correxisse arbitrer elegantissimum Dukerum ad Flor. II. 18. 2. *gravibus variisque cladibus affecere Italiam.* Aliter enim Velleii aetate loquebantur, aliter, ne de Solino et Sulpicio Severo dicam, Senecae. Quid? si ne Seneca quidem hac loquendi forma usus est, sed cum melioris aetatis auctoribus scripsit: *quae pari afflicta casu, maiore damno.* Cic. pro Sull. 21. *In hoc tamen casu, quo afflictus iacet.* ad Div. IX. 11. *eo casu, quo sum gravissime afflictus.* Hic si quis nobis ita occurrat, ut *afflicta* convenire *casu*, non *damno* dicat, ei legendam commendamus longam de hac forma digressionem Dorvillii ad Chariton. pag. 395. sqq.

§. 6. *XL. a CCC. hominum.* Sic Edit. pr. ex quo Edit. Basil. fecit, *XL. M. hominum.* Drakenb. ad Liv. Ep. 97. *LX. M. hominum*; alii aliter.

mox Reip. omnium principem. Editor Basil. scripsit: *mox Ro. omnium principem.* Diximus ad Rutil. Lup. I. pag. 53. nobis legendum videri: *mox Romani*

CAP. XXXI. Converterat Cn. Pompeii persona
totum in se terrarum orbem, et per omnia maiore
vi habebatur. Qui cum Cos. perquam laudabiliter
iurasset, se in nullam provinciam ex eo magistratu
iturum, idque servasset, post biennium A. Gabinius 2
tribunus legem tulit, ut, cum belli more, non latro-
ciniorum, orbem classibus, iam non furtivis expedi-
tionibus, piratae terrerent, quasdamque etiam Italiae
urbeis diripuissent; Cn. Pompeius ad eos opprimen-
dos mitteretur; essetque ei imperium aequum in omni-
bus provinciis cum proconsulibus, usque ad quinqua-
gesimum miliarium a mari. Quo senatusconsulto pene 3

nominis principem. ut II. 128. *C. Marium sine dubitatione Romani nominis habuere principem.* *Reip.* pro *Ro.* vetus Cod. etiam habet II. 28.

CAP. XXXI. §.1. *et per omnia maiore vi habebatur.* Hic locus quantopere Interpretum ingenia torserit, ex illorum annotationibus cognoscere licet. Equidem, veteris scripturae ductus secutus, sic legendum censeo: *et per omnia homine maior existimabatur.* a qua lectione Editoris Basil. coniectura, quam Aldus Nep. pro sua venditat, non multum aberravit: *et pene homine maior habebatur.* Sic Velleium scripsisse, aliis eius locis planissime intelligitur. II. 40. de hoc ipso Pompeio: *per omnia fortunam hominis egressus.* cap. 35. de Catone: *per omnia ingenio Diis, quam hominibus, propior.* cap. 130. de Livia: *per omnia ingenio Diis, quam hominibus, similior femina.* cap. 41. de Caesare: *animo super humanam naturam evectus.* Quibus locis Velleius expressit Sallustium, ab Aldo Nepote laudatum, Iug. 92. *Numidae Marium magis, quam mortalem, timere.* Seneca Pater Suas. IV. pag. 29. *magnus iste et supra humanae sortis habitum.* Lucan. VII. 594. *Iuris et humani culmen, quo cuncta premuntur, Egressus.* Claudian. de Laud. Stilich. III. 40. *Solus hic invidiae fines virtute reliquit, Humanumque modum.* Sed nihil ad Velleii verba propius accedit, quam incerti poëtae locus Anthol. Lat. T. I. pag. 204. *Litore diverso Libyae clarissima longe Nomina vix ullo condita sunt tumulo. Magnus, et humano maior Cato. Homine,* quod Velleio reddidimus, quam facile post *omnia* excidere potuerit, sciunt, qui libros veteres tractarunt.

ex eo magistratu. Vide Gronov. Obs. IV. 20. pag. 321.

§. 2. *furtivis expeditionibus.* Sic *furtim* et *per latrocinia* iungit Sallust. Iug. 4.

quasdamque etiam. Editor Basil. *que* tamquam supervacaneum recidit. Male.

§. 3. *Quo senatusconsulto.* Sic Editor Basil. Edit. pr. *quo senatus Cos.* Iac. Cuiacius Obs. VII. 9. malebat, *quo plebiscito*, prudenter tamen addens: *nisi dixeris utrumque intervenisse.* Scilicet cum senatusconsultum plerumque legem praecederet, scri-

totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur. Sed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonii
4 praetura decretum erat. Sed interdum persona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget, aut levat. In Antonio homines aequo animo passi erant. Raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut depósituri, aut retenturi videntur, et modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates: sed consilia impetu victa sunt.

CAP. XXXII. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas, tum verecundia: qui cum dissuadens

ptores in eadem re modo SC., modo legem, modo utrumque ponunt. Exemplum aliud, ne longe abeam, ipse Velleius praebet II. 38. *Cyprus senatusconsulto facta provincia est.* Atqui alii scriptores *plebiscito*, quod ibi etiam Cuiacius reponi volebat, provinciam factam dicunt. Recte atque ordine omnes. Sed ipse vir summus Obs. XV. 13. plura exempla senatusconsultorum, quibus idem quod legibus constitutum sit, collegit, ut, priores coniecturas ab eo repudiatas esse, facile appareat. Vide Vinc. Contarenum Var. Lect. I. 1. et I. A. Ernestum ad Tacit. Ann. XI. 25.

in M. Antonii praetura decretum erat. Davisius ad Cic. Tusc. Disp. V. 21. coniicit: *M. Antonio praetori decretum erat.* At Io. Boherius ad eundem Cic. locum, ut minore mutatione, ita multo verius, scribit: *in M. Antonio praetore decretum erat.* Liv. XXVI. 2. *hoc idem in Cn. Fulvii legionibus nuper decretum.* Cuius constructionis plura exempla dabimus ad II. 43. De hoc Antonio vide P. Manut. ad Cic. Divin. in Caecil. 17. Idem, aut C. Antonius, intelligendus in Iuvenale Sat. VIII. 105. *Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde Sacrilegus Verres*, ubi sic Scholiastes: *Antonius trium Antoniorum corruptor, ille Sallustius, qui orae maritimae, qua Romanum esset imperium, contrarius piratis. Hi omnes socios, et maxime Graecos, Asiaticos, ac Siculos, fortunis omnibus spoliaverunt. C. Antonius a Caesare accusatus.* Quod Scholion, minus bene tentatum a I. Rutgersio Var. Lect. III. 17. sic corrigendum videtur: *Antonius, Triumviri Antonii pater, curator, ut ait Sallustius, orae maritimae, qua Romanum esset imperium, contra piratas.* De M. Antonio Sallustium in Historia egisse, clarum est ex fragmentis apud Ascon. ad Cic. Verr. I. 23. et Non. Marcell. pag. 366. De C. Antonio, a Caesare accusato, quem Scholiastes cum M. Antonio confundit, vide quos laudat Wesseling. Obs. II. 18.

§. 4. *In Antonio.* Scribendum; *Id in Antonio.* quod Heinsius quoque vidit.

modum in voluntate habent. II. 45. *qui neque dicendi, neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum.*

legem, in concione dixisset, esse quidem praeclarum virum Cn. Pompeium, sed nimium iam liberae reip. neque omnia in uno reponenda: adiecissetque, *si quid huic acciderit, quem in eius locum substituitis?* sub-

CAP. XXXII. §. 1. *nimium iam liber aere reip.* Alias, *nimium iam liberae reip.* RHENAN. Exempl. vet. sic habet: *nimium iam liber aeret.* Mirum est, si me literarum coniectura hoc loco fallit. Nam ex *aeret* sic coniicio legi debere: *nimium iam libere imperaret reip.* etc. Quod si cui haec nostra coniectatio non placuerit, habeat is occasionem quaerendae melioris. BURER. [Burerium secutus Vascosanus edidit: *sed nimium iam libere imperare reip.* Ex ADD.] Nihil certius Rhenani emendatione. Livius, exemplo simillimo, III. 9. *maxime in consulare imperium, tanquam nimium, nec tolerabile liberae civitati, invehebatur.* Tacit. Hist. III. 52. *quippe nimius iam Antonius.* Quam elegantissimam loquendi rationem copiose illustrarunt Interpretes ad Liv. VI. 11. et quos laudat Burm. ad h. l. *Nimius* cum dativo etiam iungit Silius XV. 708. *gelido nunc flumine soles Frangebat nimios pecori.* Ceterum Velleius totum hunc locum duxit a Cic. pro L. Manil. 20. *Cum Catulus ex vobis quaereret, si in uno Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid eo factum esset, in quo spem essetis habituri: cepit magnum suae virtutis fructum ac dignitatis, cum omnes prope una voce, in ipso vos spem habituros esse, dixistis.* Quanquam etiam sumere potuit a Sallustio suo, quem eandem rem Historiarum quinto narrasse, I. Dousa sollerter coniecit ex his eius verbis Fragm. pag. 75. *Nam si Pompeio quid humani evenisset.* Non iniucundum fuerit, aliorum etiam narrationes comparasse. Valer. Max. VIII. 15. 9. *Cum populus Ro. a Catulo pro rostris interrogaretur, si in uno Pompeio Magno omnia reponere perseverasset, absumpto illo subiti casus incursu, in quo spem esset habiturus: summo consensu acclamavit, In te.* ubi ista, *absumpto illo subiti casus incursu,* quam putida sunt prae venusta aliorum, quos modo laudavimus, simplicitate! Plutarch. Pompei. pag. 632. B. *Κάτλου δὲ κατὰ τοῦ νόμου προελθόντος, πολλὴν μὲν αἰδούμενος ὁ δῆμος ἡσυχίαν παρεῖχεν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ μετὰ τιμῆς ἀνεπιφθόνως ὑπὲρ τοῦ Πομπηΐου διελθὼν, συνεβούλευε φείδεσθαι, καὶ μὴ προβάλλειν τὸν τοιοῦτον ἄνδρα κινδύνοις ἐπαλλήλοις καὶ πολέμοις· Ἢ τινα, εἶπεν, ἕξετε ἄλλον, ἂν ἀπολέσητε τοῦτον; ἐκ μιᾶς γνώμης ὑπεφώνησαν ἅπαντες, Σεαυτόν.* Dio Cass. XXXVI. pag. 98. *Κάτλου δὲ εἰρηκότος πρὸς τὸν δῆμον, ἐὰν ἐπὶ ταῦτα ἐκπεμφθεὶς σφαλῇ, τίνα ἄλλον ἀντ᾽ αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀναγκαιότερα εὑρήσετε; ὁ ὅμιλος σύμπας, ὥσπερ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἀνεβόησεν εἰπὼν, Σέ.* Comparandus etiam alter locus Sallust. Fragm. pag. 976. *Verum, Quirites, antea singuli cives in pluribus, non in uno cuncti praesidia habebatis: neque mortalium quisquam dare, aut eripere talia unus poterat.*

substituitis. Pro *substituetis,* praesens pro futuro, ut saepe. Vide Drakenb. ad Liv. III. 56. [Quod non animadvertentes Vascosanus et alii, *substituetis* ediderunt. Ex ADD.]

clamavit universa concio, *Te, Q. Catule.* Tum ille victus consensu omnium, et tam honorifico civitatis
2 testimonio, e concione discessit. Hic hominis verecundiam, populi iustitiam mirari libet: huius, quod non ultra contendit; plebis, quod dissuadentem, et adversarium voluntatis suae, vero testimonio fraudare
3 noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui, ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter inter utrumque ordinem partitus est. Otho Roscius
4 lege sua equitibus in theatro loca restituit. At Cn. Pompeius, multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis, descriptoque in omneis recessus maris praesidio navium, brevi, inexuperabili manu terrarum or-

§. 3. *Per idem tempus.* Tales formulae in Historicis pinguius, sive populari quadam ratione capiendae sunt. Neque enim Velleius nescire potuit, Legem Aureliam biennio ante, Pompeio et Crasso Coss., latam esse. Id annotare visum est propter P. Manutium, qui de Legib. cap. 15. minus considerate scribit: Videtur Paterculus, nisi mendosi libri sunt, neque tempus, neque sententiam huius legis perfecte novisse. De sententia tamen, mox se revocat ipse Manutius.

inter utrumque ordinem. Cotta quidem lege sua iudicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos aerarios communicarat. Sed scriptores saepe tribunorum aerariorum mentionem omittunt, ut Velleius h. l. Cicero pro Cluent. 43. 47. et Scholiastes ad Cic. Act. I. in Verr. 1. non quod tribuni aerarii equitum nomine comprehenduntur, ut perperam scribit Ant. Augustin. de Legib. v. *Aurelia;* aut quod tribunorum ordo non numeratur, ut sexta classis census Tulliani, quae Cl. Ernesti est opinio Ind. Legum v. *Aurelia;* sed quod ex re, quae potiores partes continet, tota res appellatur. Vide de hac iudiciorum translatione praeclare disputantem Dukerum ad Liv. Epit. 97.

Ut Horoscius. Alias, *et Horoscius.* Burer. Turpi vitio pr. Editio: *ut Horoscius.* Non longe a vero abest Editor Basil. legens: *ut Roscius.* Sed Claud. Puteanus, una tantum litera mutata, verissime scripsit: *Otho Roscius.* Verbo *restituit*, quo Velleius usus est, etiam in hac lege commemoranda bis utitur Cicero pro Muren. 19. ut credibile sit, quod Putean. suspicatur, equites aliquando ante hanc legem separatis a plebe locis sedisse. A qua ratione se non alienum profitetur doctissimus Ernestus Ind. Legg. v. *Roscia.* Sed quod idem addit, forte *restituit* intelligi posse *praestitit*, exemplis ostendendum erat, Ciceronem et aequales sic locutos esse.

§. 4. *in omnes recessus maris.* Vide Flor. III. 6. 11. et ibi Duker.

bem liberavit, praedonesque per multa, a multis lo-
cis victos, circa Ciliciam classe adgressus fudit ac fu-
gavit. Et, quo maturius bellum tam late diffusum 5
conficeret, reliquias eorum contractas, in urbibus, re-
motoque mari loco, in certa sede constituit. Sunt
qui hoc carpant. Sed quamquam in auctore satis 6
rationis est, tamen ratio quemlibet magnum aucto-
rem faceret. Data enim facultate sine rapto vivendi,
rapinis arcuit.

CAP. XXXIII. Cum esset in fine bellum pirati-

per multa, a multis locis victos. Alias, *ac multis locis victos.* Burer. Editor Basil. fidenter, ut solet, vocem *praelia* inculcavit: *per multa praelia multis locis victos.* Quem omnes Editores imitati sunt inde ab Aldo Nep. usque ad Burmann. Mihi satius visum est, corruptam lectionem in textu relinquere, quam vanas eruditorum hominum coniecturas dare.

§. 5. *reliquias eorum contractas.* Lipsius hunc l. minus bene comparavit cum Seneca Ep. 94. pag. 453. *Ne Cn. quidem Pompeio externa bella aut domestica, virtus aut ratio suadebat: sed insanus amor magnitudinis falsae, modo in Hispaniam et Sertoriana arma, modo ad colligendos piratas, ac maria pacanda rapiebat.* Aliud est *colligere piratas*, sive in unum locum cogere, ut omnes simul capias; aliud *contrahere piratarum reliquias*, ut in certa sede, procul a mari, constituas. Rectius Lipsius verbum *colligendos* vindicasset ex Plutarcho in Pomp. pag. 632. E. et Floro III. 6. 11.

remotoque mari loco. Editor Basil. intrusit praepositionem: *remotoque a mari loco.* quam saepe omitti notissimum est. Cic. orat. 2. *ne opifices quidem se artibus suis removerunt.* Sueton. Tib. 42. *quasi civitatis oculis remotus.* ubi plura Interpretes.

§. 6. *quamquam in auctore satis rationis est.* Cicero Tusc. Disp. I. 21. *Ut enim rationem Plato nullam adferret, (vide quid homini tribuam) ipsa auctoritate me frangeret.* Plin. I. Ep. 8. *obsequar consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficit.*

tum ratio quemlibet. Sic Editio pr. Sed sequimur Editorem Basil. pro *tum* scribentem *tamen.* Quae particulae quoties in compendiaria scribendi ratione permutentur, nemo nescit. Loci sensus, ni fallor, hic est: Etsi nulla facti ratio appareret, Pompeius tamen, qui id fecit, existimandus est idoneas rationes, quare sic faceret, habuisse. Atqui ratio tam bona est, ut, quicunque idem fecisset, magnus pulcherrimae rei auctor futurus esset.

rapinis arcuit. Omisit pronomen *eos*, exemplo optimorum scriptorum. Vide Interpretes ad Liv. XXIII. 15.

CAP. XXXIII. §. 1. *Cum esset in fine bellum piraticum.* Laurentius Santenius, vir ingenio et eruditione praestanti, emendabat: *Cum esset in fine bellum Mithridaticum.* Recte, et historiae con-

cum, cum et L. Lucullus, (qui ante septem annos ex Cos. sortitus Asiam, Mithridati oppositus erat, magnasque ac memorabiles res ibi gesserat, Mithridaten saepe multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat victoria, Tigranen regum maximum in Armenia vicerat, ultimamque bello manum pene magis noluerat imponere, quam non potuerat, qui alioqui per omnia laudabilis, et bello pene invictus, pecuniae expellebatur cupidine) idem bellum adhuc administraret, Manilius, trib. pleb. semper venalis, et alienae minister potentiae, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur.
2 Accepta ea, magnisque certatum inter imperatores iurgiis: cum Pompeius Lucullo infamiam pecuniae, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem obiiceret imperii, neuterque ab eo quod arguebatur, men-

gruenter. Nam piraticum bellum iam finitum erat, cum Manilius legem suam ferebat: in fine erat Mithridaticum.

ex Cos. Pessime Vascosanus: *ex SC.* Ex Add.

pecuniae expellebatur cupidine. In verbo *expellebatur* corrigendo omnes Interpretes, alius alio infelicius, ingenium suum sunt experti. Repone: *pecuniae exercebatur cupidine.* Exquisita loquendi forma est, *exerceri cupidine*, pro vexari, agitari, quam Velleius, ut alias multas, duxit e Sallustio Cat. 11. *Sed primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat.* quod Auson. Grat. act. pag. 705. imitatur: *Sunt quos exercet ambitus.* Pseudo-Sallust. de Rep. ord. II. 12. *Sed me illa magis cupido exercet.* Possem hanc coniecturam pluribus exemplis confirmare, si, quae Ierem. Marklandus Epist. Crit. pag. 115. plena manu dedit, repetenda putarem.

§. 2. *infamiam pecuniae.* Nihil sollicitandum. *Infamia pecuniae* est infamia collecta ex pecuniae cupidine. ut *infamia II. legionum* apud Caes. de B. C. I. 4. infamia, quam Pompeius sibi contraxerat ob duas legiones interceptas. Avaritiam in Lucullo etiam notant Seneca Pater Contr. IV. 25. pag. 308. et Plutarch. in Vita pag. 514. E.

ne uterque ab eo quod arguebatur. Melius, si leg. *nec uterque.* Rhenan. Exempl. vetus habet: *neuterque ab eo quod arguebatur* etc. Ut autem facile ex *neuterque*, *ne uterque* fit, si diviseris, sic rursum ex *ne uterque* diviso facile *neuterque* fit, si commiseris. Burer. Editor Basil. scripsit: *neuterque ab eo quo arguebatur.* Clarius erit, si legeris: *neuterque ab eo, quem arguebat* etc. Sed accesserim Grutero, verba, *ab eo quod arguebatur*, tanquam glossema, delenti.

titus argui posset. Nam neque Pompeius, ut pri- 3
mum ad rempublicam adgressus est, quemquam ani-
mo parem tulit: et in quibus rebus primus esse de-
bebat, solus esse cupiebat. Neque eo viro quisquam
aut alia omnia minus, aut gloriam magis concupiit.
In adpetendis honoribus immodicus, in gerendis ve-
recundissimus: ut qui eos, ut libentissime iniret, ita
finiret aequo animo; et, quod cupisset, arbitrio suo
sumeret, alieno deponeret. Et Lucullus, summus 4

§. 3. *ut primum rempubl. adgressus est.* Exempl. vetus habet: *ut primum ad rem P. adgressus est.* Burer. Ut hic Rhenanus, sic alibi librarii praepositionem *ad* in verbi *adgredi* constructione omiserunt. Vide Interpp. ad Liv. I. 42.

quenquam animo parem tulit. Diximus ad II. 27. legendum videri: *quenquam magnitudine parem tulit.* Hanc Pompeii ambitionem Velleius alio atque alio modo expressit. II. 29. *nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem.* ibid. *indignari, quemquam aequalem dignitate conspicere.* quod simillimum est verbis Caesaris de eodem Pompeio de B. C. I. 4. *neminem secum dignitate exaequari volebat.* Seneca Cons. ad Marc. 14. *In oculis erat iam Cn. Pompeius, non aequo laturus animo quemquam alium esse in Rep. magnum.* Qui Senecae locus similitudine sua facit, ut nunc pronior sim in sententiam Lipsii, elapsam vocem revocantis: *neque Pompeius — quemquam aequo animo parem tulit.* Velleium, ut saepe, ob oculos habuit Lucan. I. 125. *Nec quemquam iam ferre potest, Caesarve priorem, Pompeiusve parem.* Quod bene observatum comperio a I. Nic. Loënsi Epiphyll. IX. 20. Lucanum imitatus est Florus IV. 2. 14. *Nec Caesar ferebat parem, nec Pompeius superiorem.* item Dio Cass. XLI. pag. 296. *Πομπήϊος μὲν, οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύτερος, Καῖσαρ δὲ, καὶ πρῶτος πάντων εἶναι ἐπεθύμει.* Quae loca tametsi magnam partem ab Acidalio ad h. l. H. Grotio ad Lucan. l. c. et Cortio ad Sallust. de Rep. ord. I. 2. laudata scio, tamen quod et Velleium illustrant, et, quot modis una eademque res expressa sit, ostendunt, iterum apponenda existimavi.

primus esse debebat. Forte: *primum esse decebat.*

aut alia omnia minus etc. Colorem duxit e Sallustio apud Donat. ad Terent. Phorm. I. 3. 18. *Modestus ad omnia alia, nisi ad dominationem.*

ut libentissime iniret etc. Hinc sumsit Lucan. IX. 20. *Iuvit sumta ducem, iuvit dimissa potestas.* Vide quae annotavimus ad II. 29.

quod cupisset, arbitrio suo sumeret. In textum admisimus elegantem Acidalii correctionem, distinctionemque: *quod cupisset, arbitrio suo sumeret.* Ed. pr. *quod cupisset arbitrio suo sumere.*

alioqui vir, profusae huius in aedificiis, convictibusque et apparatibus luxuriae primus auctor fuit. Quem ob iniectas moles mari, et receptum suffossis montibus in terras mare, haud infacete Magnus Pompeius Xerxen togatum vocare assueverat.

CAP. XXXIV. Per id tempus a Q. Metello Creta insula in P. R. potestatem redacta est. Quae, ducibus Panare et Lasthene, XXIIII. milibus iuvenum coactis, velocitate pernicibus, armorum labo-

§. 4. *Et Lucullus.* Editor Basil. et abiecit: Acidal. in *at* mutavit. Vide ad II. 4. 2.

huius — luxuriae. Pro, luxuriae, quae nunc est, ut explicuimus ad I. 11. 5. Athenaeus VI. pag. 274. F. τῆς δὲ πολυτελείας τῆς νῦν ἀκμαζούσης πρῶτος ἡγεμὼν ἐγένετο Λεύκολλος.

iniectas moles mari. Veterum loca, quibus haec Luculli et aliorum luxuria notatur, dedit Gronov. Diatr. Stat. cap. 39. pag. 252. Corruptus est in huius rei narratione Plinius II. N. II. 63. *In maria iacitur* (terra) *aut, ut freta admittamus, eroditur aquis. Ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis.* Lege et interpunge: — *aut, ut freta admittamus, effoditur. Aquis, ferro, ligno, igne* etc. XVII. 8. *quacunque terra infra tres pedes effossa.* Eodem modo interpungebat, *cruitur* scribens, Io. Boherius ad Petron. Carm. de B. C. pag. 122.

haud infectae. Puto legendum: *infacete*, vel *infestive*. Rhenan. Optime Rhenan. *infacete* facit ex *infectae*, transpositis tantum literis, nulla mutata. Idque Edit. Basil. recepit. II. 83. *haud absurde.*

Xerxen togatum. Editio pr. *Xersen*, frequenti errore literae s pro *x* positae. Pompeium quoque huius dicti auctorem edit Plin. H. N. IX. 54. *Lucullus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio, quam villam exaedificaverat, euripum et maria admisit: qua de caussa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat.* At Plutarch. in Lucullo pag. 518. D. idem dictum Tuberoni Stoico, qui per aetatem ne videre quidem potuit Lucullum, tribuit: τὰ δ' ἐν τοῖς παραλίοις καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἔργα — ὁ Στωϊκὸς Τουβέρων θεασάμενος, Ξέρξην αὐτὸν ἐν τηβέννῳ προσηγόρευσεν. Sic ille locus castigandus. Vulgo, ἐκ τηβέννου. Ἐν τηβέννῳ, sicut *in toga* apud Latinos, est *togatus*. De qua vi praepositionis ἐν videndus T. Hemsterhus. ad Aristoph. Schol. in Plutum pag. 479. [Sed nullus Plutarchi, accuratissimi scriptoris, in tempore error est. Quippe pro ὁ Στωϊκὸς Τουβέρων nulla fere literarum mutatione scribendum ὁ ἱστορικὸς Τουβέρων. Intelligitur L. Aelius Tubero, historiae scriptor, Luculli aequalis, de quo vide Voss. de Hist. Lat. I. 12. Ex Add.]

CAP. XXXIV. §. 1. *armorum laborumque patientissimis.* II. 105. *militarium officiorum patientem.* Sallustiana formula Cat. 7. *iuventus simul laboris ac belli patiens erat.* Iug. 44. *exercitus ne-*

rumque patientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat. Ne ab 2
huius quidem usura gloriae temperavit animum Cn. Pompeius, quin victoriae partem conaretur vindicare. Sed et Luculli et Metelli triumphum, cum ipsorum singularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem. Per 3
haec tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimae, et, ut vita clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur, Cos. Sergii Catilinae, Lentulique, et Cethegi, et aliorum utriusque ordinis virorum coniurationem sin-

que periculi, neque laboris patiens.

§. 2. *ab huius quidem usurae gloria temperavit.* Fort. *ab huius quidem usura gloriae vix temperavit.* Rhenan. Editio pr. *ab huius quidem usurae gloria temperavit.* Bene Rhenan. legit: *usura gloriae.* Cetera Editor Basil. melius sic: *Ne ab huius quidem usura gloriae temperavit* etc. Nam particula *quidem* manifesto indicio est, *ne* intercidisse.

quin victoriae. Est e correctione Editoris Basil. Edit. pr. *qui victoriae.*

fecit favorabilem. II. 40. *Cuius reditum favorabilem opinio fecerat.*

§. 3. *qui omnia incrementa sua sibi debuit.* Sive *ex se ortus*, ut eleganter Cicero se ipsum et similes non uno loco vocat. pro Planc. 27. *ego huc a me ortus et per me nixus adscendi.* Phil. VI. 6. *quem vos a se ortum, hominibus nobilissimis, omnibus honoribus, praetulistis.* Tacit. Ann. XI. 21. *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Quinctil. Declam. III. 19. *apud quem maximum est, ex se coepisse.* Eumen. Paneg. Constant. 3. *magnum est, ab se profectum ad maxima pervenire.* Similiter a Cic. dicitur *homo per se cognitus.* Catil. I. 11. *qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum* etc. Brut. 25. *qui summos honores, homo per se cognitus, sine ulla commendatione maiorum est adeptus.*

qui effecit. Oudendorp. in marg. libri sui scribebat, *quique.* Ita cap. seq. et II. 117.

ne quorum arma viceramus etc. Hoc elegantissimum dictum effinxit ex illo ipso, quem laudat, Cicerone Brut. 73. *Magnifice te a Caesare laudatum puto, quem non solum principem atque inventorem copiae dixerit, quae erat magna laus, sed etiam bene meritum de populi Romani nomine et dignitate. Quo enim uno vincebamur a victa Graecia, id aut ereptum illis est, aut certe nobis cum illis communicatum.*

utriusque ordinis. Exempl. vet. habet: *utrius ordinis.* Burer. Viri docti vitiosae scripturae *utrius* pro *utriusque* praesidium quaerunt ex Quadrigario apud

gulari virtute, constantia, vigilia, curaque aperuit.
4 Catilina metu consularis imperii urbe pulsus est. Lentulus consularis et praetor iterum, Cethegusque, et alii clari nominis viri, auctore senatu, iussu Cos. in carcere necati sunt.

CAP. XXXV. Ille senatus dies, quo haec acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam atque praenitentem, in altissimo luminavit.
2 Hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiae Portiae, homo Virtuti simillimus, et per omnia ingenio Diis, quam hominibus propior, qui nunquam

Gell. IX. 13. et Livio XXVI. 39. Frustra. Nam meliores libri utroque loco habent *uterque*, probantibus Gronov. et Drakenb.

coniurationem — eripuit. Sic Editio pr. At verissime Editor Basil. *coniurationem — aperuit.* Sallust. Cat. 40. *eo praesente coniurationem aperit.* Cicero pro Sull. 2. *Tu enim investigasti, tu patefecisti coniurationem.*

§. 4. *metu imperi.* Exempl. vetus habet: *metu consularis imperi.* Burer.

CAP. XXXV. §. 1. *Ille senatus dies, quo haec acta sunt.* Non dubito, quin verba, *quo haec acta sunt*, ex Grammatici alicuius interpretatione in textum irrepserint. Nam *dies* nude et simpliciter dicitur pro actis alicuius diei. II. 86. de pugna Actiaca: *quid ille dies terrarum orbi praestiterit.* Vim exemplorum congesserunt Graev. ad Cic. pro Sext. 36. et Drakenb. ad Liv. XLII. 67. in quorum nullo tale additamentum reperias.

in altissimo luminavit. Alias, *altissime inluminavit.* Rhenan. Placet mihi coniectura Rhenani. *In* natum est ex *m* vocis praecedentis, ut multis locis apud Velleium. *Altissime inluminavit* dicitur, ut *excelsissime floruit* I. 6. quod bene comparavit Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 44. Eodem modo cepit Oudendorp. ad Appuleii Met. VI. pag. 411. *Inluminare*, non *luminare*, semper dicit Velleius, c. g. II. 18. *horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit.* Quae verba saepe a librariis permutari, docet Iuretus ad Symmach. IV. 71.

§. 2. *homo virtuti simillimus.* Exempl. vet. habet: *non virtuti simillimus.* Sed (ut sunt varia chirographorum genera) suspicor librarium *homo* sic *hō* scriptum pro *non* aspexisse: nam si aspirationis caudam quam sursum erectam habet; non longule in altum protraxeris, *n* esse cuivis non penitus introspicienti videtur. Burer. *Virtuti* litera maiuscula edi iussimus, ut Dea Virtus, cuius etiam templum Romae erat, intelligatur. Vide Burmann. Misc. Observ. VIII. pag. 377.

Diis, quam hominibus propior. Saepe veteres hac formula utuntur in eximia quadam ingenii aut virtutis praestantia declaranda. II. 130. loco simillimo: *per omnia Deis, quam hominibus similior femina.* Plautus Pseud. V. 1. 13. *in hoc omnes venustates sunt: Deis proximum esse arbi-*

recte fecit, ut facere videretur, sed quia ali-
ter facere non potuerat; cuique id solum visum
est rationem habere, quod haberet iustitiam:
omnibus humanis vitiis immunis; semper fortu-
nam in sua potestate habuit. Hic trib. pleb. desi- 3
gnatus, et adhuc admodum adulescens, cum alii sua-
derent, ut per municipia Lentulus coniuratique cu-
stodirentur, pene inter ultimos interrogatus senten-
tiam, tanta vi animi atque ingenii invectus est in con-
iurationem, et ardore oris orationem omnium leni-
tatem suadentium, societate consilii suspectam fecerit:
sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis, et com- 4
mutatione status publici pericula exposuit, ita con-
sulis virtutem amplificavit, ut universus senatus in

tror. Cicero pro Marcell. 3. *Haec qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico.* Sil. Ital. XI. 170. *Novi Dis animas similes et pectora magnis Nunquam angusta malis.* Praeter Heins. ad h. l. videndi Iuretus ad Symmach. X. 27. et Markland. ad Stat. Silv. V. 2. 170.

nunquam recte fecit, ut facere videretur. Habet a Sallustio Cat. 54. ubi de hoc ipso Catone dicitur: *esse, quam videri, bonus malebat.* unde etiam sumsit Sulpic. Sev. Ep. II. 30. *sancta magis esse, quam videri, stude.* Nisi forte Vellei. hausit ex communi fonte, Aeschylo S. c. Theb. 508. *Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει.* Vide Cl. Ernest. ad Xenoph. Mem. I. 7. 1. Mox pro *potuerat* Editor Basil. bene scripsit *poterat.*

quod haberet iustitiam. Sic Editor Basil. correxit. Edit. pr. *quod haberet iustitiae.*

omnibus humanis vitiis immunis Lucan. II. 257. de hoc ipso Catone: *quid tot durasse per annos Profuit immunem corrupti moribus aevi?*

semper fortunam in sua potestate habuit. Huius dicti explicationem pete a Platone Menex. pag. 408. E. vel e Cicerone, qui Platonica vertit, Tusc. Disp. V. 12.

§. 3. *Hic trib. pleb. designatus.* Exempl. vetus habet: *Hic TR. PL. designatus est.* Burer. Vossius ex *est*, quod Rhenan. omiserat, bene *et* fecit: *et adhuc adm. adul.*

ut ardore oris — suspectam fecerit. Est e correctione certa Editoris Basil. Edit. pr. *et ardore oris — suspectam fecit.*

ita consilii virtutem amplificavit. Exempl. vet. habet: *ita consilis virtutem amplificavit.* Burer. Editor Basil. pro *consilii* vel *consilis* scripsit *consulis.* Nihil verius. Errantes in hoc l. tractando Interpretes in viam reducere potuisset Cicero, cuius de hac ipsa re memorabilis est locus ad Attic. XII. 21. *Cur ergo in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus, et pluribus rem*

eius sententiam transiret, animadvertendumque in
eos, quos praediximus, censeret; maiorque pars or-
5 dinis eius Catonem prosequerentur domum. At
Catilina non segnius conata obiit, quam sceleris
conandi consilia inierat. Quippe fortissime dimi-
cans, quem spiritum supplicio debuerat, praelio
reddidit.

CAP. XXXVI. Consulatui Ciceronis non mediocre
adiecit decus natus eo anno divus Augustus, abhinc
annos LXXXII, omnibus omnium gentium viris ma-
2 gnitudine sua inducturus caliginem. Iam pene su-
pervacaneum videri potest, eminentium ingeniorum
notare tempora. Quis enim ignorat, diremptos gra-

eandem comprehenderat. Me autem Brutus laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus sim, quod denique ante, quam consulerem, ipse iudicaverim. Quae omnia, quia Cato laudibus extulerat in coelum, perscribendaque censuerat; idcirco in eius sententiam est facta discessio. Quem locum Graevius etiam Heinsio suggessit Syll. Epist. IV. pag. 378.

§. 5. *vota obiit.* Exempl. vet. habet: *nota obiit.* Burer. Nihili est, quod Rhenanus de coniectura dedit, *vota obiit.* Pulchre Acidalius ex *nota* fecit *conata.* Quod ipse Velleius confirmat II. 29. *magna ausus, magnificeque conata executus.* Accius apud Non. Marcell. pag. 202. *Ego incipio, conata exsequar.* Nepos Dione 8. *ne prius consilium aperiretur suum, quam conata perfecisset.* Vide Drakenb. ad Liv. XLII. 11.

quem spiritum supplicio debuerat, praelio reddidit. Ita ex ingenio Editor Basil. restituit. Ed. pr. mendose: *quem spiritum supplicio debuerat, supplicio reddidit.* Vere sic emendatum esse, clarum est ex simili loco II. 119. *auctor deditionis supplicio, quam praelio, mori voluit.* Calpurn. Flacc. Declam. 19. *quominus spiritum, quem fortunae meae debeo, patriae profundam.* quod Burmann. ex hoc Velleii loco expressum putat. Sed et Velleius et Calpurnius imitati sunt Ciceronem Phil. X. 10 *Non est viri, minimeque Romani, dubitare, eum spiritum, quem naturae debeat, patriae reddere.* XIV. 12. *O fortunata mors, quae naturae debita, pro patria est potissimum reddita.* Ceterum Burmannus, locutionem, *spiritum praelio reddere*, damnans, incidit in plagas adversarii, Wopkensii Misc. Obs. VIII. pag. 46. IX. pag. 258. et ad Iustin. XXXIX. 4. unde ne per argutias quidem, quas protulit Misc. Obs. VIII. pag. 378. se explicare potuit.

CAP. XXXVI. §. 1. *magnitudine sua inducturus caliginem.* Simillimus locus Quinctiliani X. 1. pag. 500. *Menander omnibus eiusdem operis auctoribus abstulit nomen, et fulgore quodam suae claritatis tenebras obduxit.*

§. 2. *diremptos.* Exempl. vetus habet, *direptos.* Burer.

dibus aetatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, saneque Crassum, Catonem, Sulpitium; moxque Brutum, Calidium, Coelium, Calvum, et proximum Ciceroni Caesarem; eorumque velut alumnos, Corvinum ac Pollionem Asinium; aemulumque Thucydidis, Sallustium, auctoresque carminum, Varronem ac Lucretium, neque ullo in suspecti operis sui carmine minorem Catullum. Pene stulta est in- 3
haerentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quae maxime nostri aevi eminent princeps carminum, Vir-

saneque Crassum. Editor Basil. ineptissime: *senemque Crassum.* Recte Aldus Nepos, sive Puteanus vidit, in depravata scriptura *saneque* latere *Antonium*, cuius mentio nullo modo praetermitti a Velleio poterat.

Catonem. Idem Aldus praeclare emendat, *Cottam.* Cicero Brut. 97. *Antonius, Crassus, post Cotta, Sulpitius, Hortensius, nihil dico amplius.* Orat. 30. *Atqui, si Antonio Crassus eloquens visus non est, aut sibi ipse: nunquam Cotta visus esset, nunquam Sulpitius, nunquam Hortensius.*

Coelium. Edit. pr. *Caelium*, ut semper in hoc nomine variatur. Diversas gentes esse *Cocliam* et *Caeliam* putat Iac. Perizon. Diss. de Num. Consular. pag. 593.

Varronem. Intellige *Atacinum*, interpretem Apollonii Rhodii, de quo Voss. de Histor. Lat. I. 16.

in suspecti operis sui carmine. Pro *suspecti* Lipsius rectissime legit *suscepti.* Columella IX. 2. *consummatio susceptae professionis.* Lactant. VI. 1. *Quod erat officium suscepti muneris.* ubi Codex Duisburg. cuius variantes penes me sunt: *Quod erat officium suscepti operis et muneris.* Hoc ut clarum est, ita explicari mihi velim, quid sit *suscepti operis carmen?* Equidem nihil melius invenio sagacissimi Marklandi coniectura Epist. Crit. pag. 12. *in suscepti operis sui forma.* Ita mox: *perfectissimi in forma operis sui.* Malim tamen, abiecto *sui*, quod ex altero loco inculcatum videtur, et iure displicebat Heinsio: *in suscepti operis forma.* Frequens apud Velleium *operis forma*, ut II. 49. 66. 96. *operis modus* II. 29. Cuius imitatione Sulpic. Sev. I. 20. a Burm. laudatus: *Nos enim suscepti operis modum custodientes, solam historiam persequimur. Carmine* pro *forma* librarius scripsit, oculis ad vicinum *carminum* aberrantibus, ut cap. praeced. per eundem errorem *supplicio* pro *praelio.*

Catullum. Edit. pr. *Catulum.*

§. 3. *principes carminum.* Exempl. vetus habet: *princeps carminum Vergilius.* Burer.

Rabiriusque. Puteanus legebat, *Variusque:* quod placet Marklando Epist. Crit pag. 14. Perizonius, *Horatiusque.* Sane Horatium, et perfectissimum in forma operis sui, et vero tam in domo Augusta gratiosum, ab eiusdem domus adulatore praetermissum esse, vix credibile videatur. Dicerem, eius nomen excidisse, nisi Propertium quoque praeteritum viderem. *Rabirius* autem locum suum facile tuetur

gilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque, et Naso, perfectissimi in forma operis sui. Nam vivorum ut magna admiratio, ita censura difficilis est.

CAP. XXXVII. Dum haec in urbe, Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile adversus Mithridaten, qui post Luculli profectionem magnas
2 novi exercitus vires reparaverat, bellum gessit. At rex fusus fugatusque, et omnibus exutus copiis, Armeniam, Tigranemque socerum petit, regem eius temporis, nisi qua Luculli armis erat infractus, po-
3 tentissimum. Simul itaque duos persecutus Pompeius, intravit Armeniam. Prior filius Tigranis, sed discors patri, pervenit ad Pompeium; mox ipse supplex et praesens se regnumque ditioni eius per-

testimonio Ovidii IV. ex P. 16. 5. *magnique Rabirius oris.* ubi iocularis error est Burmanni, titulum orationis Ciceronis, *Rabirius, qui perduellionem fecisse dicebatur*, apud Charis. II. pag. 188 pro Rabirii poëtae fragmento accipientis.

et consecutus Sallustium Livius. Non possum probare rationes, quibus adductus Burmannus, hunc locum ita tentavit: *et consecutus Gallum Tibullus, Propertiusque et Naso.* Nam primum, quod miratur, Livium inter poëtas recenseri, non poëtas Velleius, sed eminentia aetatis suae ingenia, in quibus Livius omitti non poterat, recenset. Deinde, quod credit, Livium facile omissum esse, ne Tiberius laude hominis, antiquae reipublicae nimis studiosi, offenderetur, non meminerat, Livium a Velleio I. 17. cum laude commemorari. Denique, si Velleius Livii mentionem eo refugisset, stulte Gallum, cui ingratus adversus Augustum animus exitii causa fuit, in poëtis laudasset.

perfectissimi. Sic Editor Basil. Male Edit. pr. *perfectissime.*

CAP. XXXVII. §. 1. *magnas novi exerc. vires reparaverat.* Legendum suspicabar: *magnas novi exercitus vires paraverat*, ut *re* ortum sit ex ultima syllaba vocis *vires.* Sed *reparare* pro simplici *parare* positum videtur. Lucan. I. 134. *Nec reparare novas vires.*

§. 2. *Ac rex.* Exempl. vetus habet: *At rex.* Burer.

socerum. Immo *generum*, ut Aldus Nepos scribit, historia postulante. Neque enim crediderim, Velleium *socer* et *gener* inter se permutasse, ut Euripidem et Sophoclem in πενθερός et γαμβρός fecisse, auctor est Suidas v. Πενθερά Vide praestantissimum Valckenarium ad Eurip. Phoeniss. 431.

nisi qua. Est e correctione Gruteri. Editio pr. *nisi quia.* II. 17. *nisi qua Nolani belli reliquiae manerent.* Vide Interpp. ad h. l. et Oudendorp. ad Lucan. X. 84.

misit, praefatus, neminem alium, neque Romanum, 4
neque ullius gentis virum futurum fuisse, cuius se potestati commissurus foret, quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi, vel adversam, vel secundam, cuius auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram: non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque ei inhoneste aliquem summitti, 5
quem fortuna super omneis extulisset. Servatus regi honos imperii, sed multato ingenti pecunia: quae omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quae-

§. 4. *cuius se potestati commissurus foret.* Editio pr. *cuius se societati commissurus foret.* At Editor Basil. audacter dedit: *cuius se fidei commissurus foret.* Verissime Aldus Nep. correxit: *cuius se potestati commiss. foret.* Quod confirmatur verbis Velleii: *se regnumque ditioni eius permisit.* Superest, ut hanc lectionem, quae nobis tam perspicua et certa visa est, ut eam in contextum admitteremus, Burmanni dubitatione liberemus. Is cum aliis credit, veteres dixisse, *permittere potestati, committere fidei.* Frequentius sic dici, fateor: perpetuum discrimen esse, nego. Cicero Verr. IV. 7. *quem non solum potestati tuae, sed etiam fidei populus Ro. commiserat.* pro Milon. 23. *commisit se eius potestati, cui senatus totam remp. commiserat.* Sulpic. Sev. Ep. III. pag. 369. *totum se domini arbitrio potestatique committens.* Similiter *committere* et *permittere fidei* promiscue dicitur, ut apud Caes. de B. G. V. 3. et Liv. VIII. 31. ubi vide Drakenb.

non esse turpe ab eo vinci etc. Accius *Armorum Iudicio* apud Macrob. Sat. VI. 1. pag. 534. *Nam tropaeum ferre me a forti viro pulchrum est. Si autem vincar, vinci a tali nullum est probrum.*

§. 5. *neque inhoneste.* Alias, *neque ei inhoneste.* RHENAN. Hanc correctionem bene recepit Editor Basil.

redacta in quaestoris potestatem. Insolens loquendi forma, et a Romanorum consuetudine abhorrens. Talis enim pecunia a bonis scriptoribus dicitur *redigi ad quaestorem, quaestori annumerari, appendi, redigi a quaestore in publicum, in aerarium,* non, *redigi in quaestoris potestatem.* Nec quaestori, cui ne nummum quidem sine proconsulis iussu erogare liceret, tribui potestas in pecuniam publicam potest. Huc adde, vix a tam elegante scriptore ingratissimam repetitionem verborum, *in potestatem redacta,* proficisci potuisse. Lege: *redacta ad quaestorem, ac publicis descripta literis.* Livius IV. 53. *venditum sub hasta consul redigere ad quaestores iussit.* ubi plura Gronovius. Mendum frequentissimum in libris veteribus, etiam apud Velleium II. 15. 3. ortum est a festinantis librarii aberratione a verbis, *redacta ad quaestorem,* ad sequentia, *in eius potestatem redactae.*

storis potestatem, ac publicis descripta literis. Syria, aliaeque, quas occupaverat, provinciae ereptae; et aliae restitutae P. R. aliae tum primum in eius potestatem redactae, ut Syria, quae tum primum facta est stipendiaria. Finis imperii regii terminatus Armenia.

CAP. XXXVIII. Haud absurdum videtur propositi operis regulae, paucis percurrere, quae cuiusque ductu gens ac natio redacta in formulam provinciae, stipendia pacta sit, notabimus, facilius ut, quam partibus, simul universa conspici possint.
2 Primus in Siciliam traiecit exercitum Cos. Claudius, et provinciam eam, post annos ferme LII. captis Syracusis, fecit Marcellus Claudius. Primus Africam Regulus, nono ferme anno primi Punici belli. Sed post CCIIII. annos P. Scipio Aemilianus, eruta Carthagine, abhinc annos CLXXXII. Africam in formulam redegit provinciae. Sardinia inter primum et secundum bellum Punicum, ductu T. Man-

occupaverat. Sic Editor Basil. Edit. pr. *occupaverant.*

provinciae ereptae; et aliae. Lege et distingue: *provinciae ereptae ei; aliae* etc. Etiam II. 45. *ei* et *et* confunduntur.

imperii regii. Editio pr. *regi* pro *regii*, ut singulis fere paginis. Male Editor Basil. *regis.*

CAP. XXXVIII. §. 1. *stipendia pacta sit.* Etsi Iac. Perizonius Syll. Epist. T. IV. pag. 770. exemplis ostendit, eum quoque, cui gravis et molesta conditio imponatur, aliquando dici *pacisci*, malim tamen cum Lipsio legitimam formulam revocare: *stipendiaria facta sit.*

notavimus facilius, ut quae partibus. Alias, *notabimus, ut facilius e partibus.* Rhenan. Editor Basil. dedit: *notavimus, ut quae facilius, quam partibus.* Omnino scribendum: *Id notabimus, facilius ut, quam partibus, simul universa conspici possint. Id* a praecedente *sit* extritum esse, Popma vidit, *quam* pro *quae* scribendum, Lipsius. Atque huic lectioni interpunctionem accommodavimus. Interpretes commode compararunt Vellei. I. 14. 1. *Cum facilius cuiusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhaereat.* Contraria sententia Seneca Ep. 94. pag. 442. *quae in universo confusius videbantur, in partes divisa diligentius considerantur.*

§. 2. *Primus Africam.* Editor Basil. recte scripsit: *Primus in Africam.* scilicet, *traiecit exercitum.*

lii Cos. certum recepit imperii iugum. Immane bel- 3
licae civitatis argumentum, quod semel sub regibus,
iterum hoc T. Manlio Cos. III. Augusto principe,
certae pacis argumentum Ianus Geminus clausus de-
dit. In Hispanias primi omnium duxere exercitus 4
Cn. et P. Scipiones, initio secundi belli Punici, ab-
hinc annos CCL. Inde varie possessa, et saepe
omissa partibus, universa ductu Augusti facta sti-
pendiaria est. Macedoniam Paulus, Mummius 5
Achaiam, Fulvius Nobilior subegit Aetoliam: Asiam
L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: sed
beneficio senatus populique R. mox ab Attalis pos-
sessam regibus, M. Perperna, capto Aristonico,
fecit tributariam. Cypri devictae nulli adsignanda 6
gloria est. Quippe senatusconsulto, ministerio Ca-
tonis, regis morte, quam ille conscientia acciverat,

§. 3. *Immane bellicae civitatis argumentum* etc. Etsi Heinsius, qua erat sagacitate, facile sensit, manum interpolatricem in hoc loco grassatam esse, non tamen, quid Velleii, quid glossatoris sit, ausus est decernere. Mihi nullum dubium est, quin hic locus ita de Velleii manu exierit: *Immane bellicae civitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertio Augusto principe, Ianus Geminus clausus dedit.* Velleius ob oculos habuit Livium I. 19.

Ianus Geminus. Exempl. vetus habet: *Ianius Geminius.* Burer.

§. 4. *universa ductu Augusti* etc. Velleio praeivit Liv. XXVIII. 12. *Hispania prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sint, postrema omnium, nostra demum aetate, ductu auspicioque Augusti Caesaris, perdomita est.*

§. 5. *mox ab Attalis possessam regibus.* Nihil inquinatius scriptura Editionis pr. *mox habita lis. Possessam regibus.* ex qua Editoris Basil. ingenium sollertissime fecit id, quod in textu exhibuimus.

Perperna. Editio pr. *Perpenna*, ut alibi.

§. 6. *Cypri devictae nulli assignanda gloria est.* Sic edimus de Editoris Basil. iudicio. Edit. pr. *Cypro devicta, nullis assignanda gloria est.* II. 30. *Huius belli patrati gloria penes M. Crassum fuit.* Nec tamen ignoro, ablativum absolutum interdum praecedere, non respondentibus quae sequuntur: de quo vide Duker. ad Flor. IV. 12 28. et Interpp. ad Sueton. Tiber. 31.

senatusconsulto. Vide quae diximus ad II. 31.

quam ille conscientia acciverat. Pro *arcessiverat*, quod multo frequentius est. Florus IV. 2. 70. *mortem etiam laetus accivit.* Bis haec locutio restituenda est Hegesippo I. 29. *Phaselus ascitae sibi mortis celeritate contumeliam*

facta provincia est. Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine multata. Et Syria Pontusque Cn. Pompeii virtutis monumenta sunt.

CAP. XXXIX. Gallias primum Domitio, Fabio, nepote Pauli, qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, magna mox clade nostra, saepe et adfectavimus, et amisimus. Sed fulgentissimum C. Caesaris opus in iis conspicitur: quippe eius ductu auspiciisque infractae, pene idem quod totus terrarum orbis ignavum conferunt stipendium.
2 Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Isau-

praevertit. III. 17. *Naturae lex valida est, velle vivere, nec sibi mortem asciscere.* ubi *accitae* et *accire* scribendum. Nisi forte illa aetas *asciscere mortem* pro *consciscere* dixit. Ceterum de Ptolemaeo, rege, eiusque morte, vide quos laudat H. Valesius ad Ammian. Marcell. XIV. 8.

longissimae libertatis fine multata. Id est, servitute multata est, quia poena finem libertati imponebat. Florus II. 14. 5. *Nam et Macedoniam servitute multavit.* ubi vide Dukerum. Ex Add.

CAP. XXXIX. §. 1. *Domitio, Fabio.* Editor Basil. *Domitio et Fabio.* Velleio asyndeta placere, supra vidimus. Scribendum autem cum Aldo Nep. *a Domitio* etc. vel, si malis, cum Lipsio: *Domitio, Fabio, nepoti Pauli.*

Gallias — adfectavimus. Sallust. Iug. 66. *civitates, quae ab se defecerant, formidine, aut ostentando praemia adfectare.* ubi vide Cortium.

pene idem, quod t. t. o. ignavum conferunt stipendium. Pro *pene idem*, quod stare non posse, Lipsius demonstravit, forte scribendum: *bona fide. Ignavum stipendium* Gronovio ad Tacitum de M. G. 29. significare videtur, Gallos in bello segnes minusque fortes constantesque fuisse atque esse. Sed, ne dicam, historiam alia omnia de Gallis tradere, nimis dura ad sensum meum et contorta est haec interpretatio. Sequar igitur Aldum Nep. ex loco proximo simplicissime corrigentem: *in aerarium conferunt stipendium.*

§. 2. *Ab eodem facta* etc. Mutili mendosique loci scriptura haec est in Edit. pr. *Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit; uisa vicisset post bellum Antiochinum. Vulso Manlius Gallograeciam.* Quod vulnus Editor Basil. non sanavit, sed gravius fecit audacissima coniectura: *Ab eodem Pompeio fractam Numidicus Ciliciam perdomuit, nisi vicisset post bellum Antiochicum Vulso Manlius Gallograeciam.* At loci feliciter instaurati gloria est penes Carol. Sigonium Fast. ad a. 707. qui acute videns, in corruptis literis, *uisa viciss*, latere nomen *Isauricus*, omnia historiae convenienter sic correxit: *Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Isauricus: et post bellum Antiochinum Cn. Manlius Vulso Gallograeciam.* In verbo *facta* Sigonius intelligit *provincia.* Sed cum

ricus, et post bellum Antiochinum Vulso Manlius
Gallograeciam. Bithynia, ut praediximus, testamento
Nicomedis relicta hereditaria. Divus Augustus prae-
ter Hispanias, aliasque genteis, quarum titulis fo-
rum eius praenitet, pene idem, facta Aegypto sti-
pendiaria, quantum pater eius Gallia, in aerarium
reditus contulit. At Ti. Caesar, quam certam Hi- 3
spanis parendi confessionem extorserat parens, Illy-
riis Delmatisque extorsit. Rhetiam autem et Vin-
delicos ac Noricos, Pannoniamque et Scordiscos,

Boxhorn. malim: *Ab eodem fracta Numidia.* Formam *Antiochinum*, ab Editore Basil. sollicitatam, facile tuetur Gellius VII. 19. ubi vide Interpretes.

post bellum. Alias, et *post bellum.* Rhenan.

quarum titulis forum eius praenitet. Praeter Lipsium, Is. Casaubonus hunc locum comparavit cum Sueton. Aug. 31. *Itaque et opera cuiusque, manentibus titulis, restituit: et statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui porticu dedicavit.* Locutioni Velleianae non dissimilis est in Monum. Ancyr. pag. 174. *theatrum, quod sub nomine M. Marcelli generi nitescit.*

pene idem. Suspicio nobis oborta est, haec verba temere repetita esse e praecedentibus iam corruptis. Neque enim Latinum videtur *idem*, *quantum*, pro, *idem*, *quod.* Vulgatum explicare conatur Lipsius de Magn. Ro. II. 3.

quantum pater eius Galli in aerarium reditus contulit. At T. Exempl. vetus habet: *Galli in aerarium redditus contulit. Ad T. Caesar* etc. Burer. Editor Basil. bene rescripsit *Gallia* pro *Galli*, quod est in Edit. pr.

§. 3. *certam Hispanis parendi confessionem extorserat.* II. 90. *Dalmatia, XX. et CC. annos rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii.* Saepe veteres scriptores hac formula utuntur in magna et iusta victoria significanda; quoniam, ut Ennius ait apud Serv. ad Aen. XI. 306. *Qui vincit, non est victor, nisi victus fatetur.* Liv. III. 28. *ut exprimatur tandem confessio, subactam domitamque esse gentem, sub iugum abituros.* Hegesipp. I. 32. *Cum tot secundis nostrorum procliis fractae res hostium usque ad ipsorum fuerint confessionem.* Vide Schwarzium ad Plin. Paneg. 16.

extorserat parens, Illyriis Delmatisque. Ita edimus de F. Ursini emendatione. Edit. pr. prava lectione et distinctione: *extorserat? parem Illyriis Delmatisque.* Peius Editor Basil. legebat: *extorserat, tam parem Illyriis Delmatisque.*

parem Illyriis Delmatisque. Exempl. vetus habet: *parem Illyriis Delmatisque extorsit.* Burer. *Extorsit*, quod eleganter repetitur, non Rhenani, sed operarum culpa, ex Edit. pr. excidisse videtur.

Scordiscos. Edit. pr. *Cordiscos*, quod Editor Basil. emendavit. Vide Interpp. ad Flor. III. 4. 2.

novas imperio nostro subiunxit provincias. Ut has armis, ita auctoritate Cappadociam P. R. fecit stipendiariam. Sed revertamur ad ordinem.

CAP. XL. Secuta deinde Cn. Pompeii militia, gloriae, laborisne maioris, incertum est. Penetratae cum victoria Media, Albani, Hiberi; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quae dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochosque, et Achaeos. Et oppressus auspiciis Pompeii, insidiis filii Pharnacis, Mithridates, ultimus omnium iuris
2 sui regum, praeter Parthicos. Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, suoque et civium voto maior, et per omnia fortunam hominis egressus, revertit in Italiam. Cuius reditum favorabilem opinio fecerat. Quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem adfirmabant, et libertati publi-
3 cae statuturum arbitrio suo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit. Omni quippe Brundusii dimisso exercitu, nihil praeter nomen imperatoris re-

CAP. XL. §. 1. *Penetratae cum victoria Media, Albani*, etc. Editor Basil. rescripsit: *Penetratae cum victoria Media, Albania, Hiberia.* Gentium nomina pro regione; et contra poni, notissimum est. Binis exemplis ex hac ipsa historia sumtis defungamur. Plinius H. N. VII. 26. *Pompeius ex Syria, Scythis, Iudaeis, Albanis, Iberia, triumphavit.* Florus III. 5. 28. *Colchos cecidit: ignovit Iberiae: pepercit Albanis.* Adde Burm. ad h. l. et ad Claudian. in Eutrop. II. 247. Sed quoniam *ac* ante *deinde* e temere distracto *a* ab *Hiberi* ortum videtur, praeferam Edit. Basil. correctionem, a Burmanno leviter sic immutatam: *Penetratae cum victoria Media, Albania, Hiberia: deinde flexum* etc.

Pharnacis. Sic Editor Basil. pro *Pharnaces*, quod est in Editione pr.

§. 2. *per omnia fortunam hominis egressus.* Pro eo dixit II. 31. de coniectura nostra: *per omnia homine maior existimabatur.* Verbum *egredi*, quod hic pro *superare* ponitur, diligentius, quam Burm. ad h. l., illustravit Markland. ad Stat. Silv. V. 3. 154. Non minus frequens est hac significatione *supergredi.* Lapis apud Gruter. pag. 260. 4. *omnes omnium ante se maximor. impp. glorias supergressus.* Nazarius Paneg. Constantin. 16. *quum gloria tua humanum modum supergressa sit.* Sulpic. Sev. Dial. II. pag 452. *qui humanam substantiam supergressus.*

tinens, cum privato comitatu, quem semper illa fatare moris fuit, in urbem rediit; magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum; longeque maiorem omni ante se inlata pecunia in aerarium, praeterquam a Paulo, ex manubiis intulit. Absente Cn. Pompeio, T. Ampius et T. La- 4
bienus trib. pleb. legem tulerunt, ut is ludis circensibus corona laurea, et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta, coronaque laurea. Id ille non plus quam semel, et hoc sane nimium fuit, usurpare sustinuit. Huius viri fasti-

§. 3. *illa fatare.* Alias, *illi vacare.* RHENAN. Etsi, quod Rhenanus coniicit, a Latinae linguae ratione abhorret, tamen, cum semel a Iunta et Editore Basil. receptum esset, omnes Editiones occupavit. Venit nobis in mentem legere: *quem semper illi trahere moris fuit. Trahere* proprium hac in re verbum est. II. 66. *comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet.* 80. *cum inermis et lacernatus esset, praeter nomen nihil trahens.* Curtius VIII. 3. *uxorem in omne discrimen comitem trahebat.* Eandem rem ita expressit Plutarchus in Pompei. pag. 642. B. ὁρῶσαι γὰρ αἱ πόλεις Πομπήϊον Μάγνον ἄνοπλον, καὶ μετ' ὀλίγων τῶν συνήθων, ὥσπερ ἐξ ἄλλης ἀποδημίας διαπορευόμενον.

praeterquam a Paulo. Editor Basil. audacius, incertum, an ineptius scripsit: *praeterquam Capitolio.* in eundem errorem, quod miror, trahens doctissimos viros, Lipsium ad h. l. et de Magnit. Ro. II. 8. 9. et Freinshem. Supplem. Liv. 103. pag. 468. Pulchre vidit Vossius, haec verba a sciolo, qui, quae Velleius I. 9. de Paulo tradiderat, meminisset, adscripta esse margini, et mox in textum traducta.

§. 4. *T. Ampius.* De eo vide P. Manutium ad Cicer. ad Div. I. 3.

T. Labienus. Hoc nomen Editor Basil. reposuit pro vitioso Edit. pr. *T. Labenius.*

ut si ludis. Alias, *ut scilicet ludis.* RHENAN. Editor Basil. *si* abiecit; ex quo F. Ursinus recte *is* fecit.

corona laurea. Ita Lipsius ad h. l. et de Milit. Ro. V. 17. scripturam Editionis pr. et hic, et paulo post, *corona aurea*, correxit ex Dione Cass. XXXVII. pag. 126. ubi idem tribunorum pl. decretum reperitur. Freinshem. Suppl. Liv. 102. pag. 443. priore loco servat *aurea*, posteriore scribit *laurea.* Contra facit Fabric. ad Dion. l. c. Sed hic *laurea* scribendum esse, ex Dione clarum est.

Huius viri fastigium tantis auctibus etc. Hunc locum usque ad verba *victoriae suae* affert Scholiastes Lucani ad IX. 178. ubi pro *auctibus* male *actibus* legitur. Tacit. Hist. IV. 28. *At Civilem immensis auctibus universa Germania extollebat.* ubi vide Interpp. Spartian. Hadrian. 8. *Senatus fastigium in tantum extulit.*

gium tantis auctibus fortuna extulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Asia triumpharet: et, quot partes terrarum orbis sunt, totidem faceret monumenta victoriae suae. Nunquam eminentia invidia carent. Itaque et Lucullus, memor tamen acceptae iniuriae, et Metellus Creticus, non iniuste querens (quippe ornamentum triumphi eius captivos duces Pompeius subduxerat) et cum iis pars optimatium refragabatur, ne aut promissa civitatibus a Pompeio, aut bene meritis praemia, ad arbitrium eius, persolverentur.

CAP. XLI. Secutus deinde est consulatus C. Caesaris, qui scribenti manum iniicit, et quamlibet festinantem in se morari cogit. Hic, nobilissima Iuliorum genitus familia, et, quod inter omnis antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere deducens genus, forma omnium civium excellentissimus,

primum ex Africa. Editio pr. *primus ex Africa*, pro quo Editor Basil. scripsit, *primum ex Africa.* Et sic legit Scholiast. Lucani l. c.

ex Asia. Scholiast. Lucani l. c. male, *ex Hispania.*

et, quot partes terrarum orbis sunt etc. Scholiast. Lucani l. c. minus bene: *ut quot partes terrae sunt, totidem facerent monumenta* etc. Velleius imitatur Ciceronem pro Balb. 4. *qui* (Pompeius) *tot habet triumphos, quot orae sunt, partesque terrarum.*

§. 5. *ducus.* Alias, *duces.* Rhenan. Duces illi sunt Panares et Lasthenes, de quibus Velleius II. 34. Dio Cass. XXXVI. pag. 88. τὸν δὲ δὴ *Πανάρη*, τόν τε *Λασθένη* (καὶ γὰρ ἐκεῖνον εἶλεν) οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινικίοις· ὁ γὰρ *Πομπήϊος*, ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ, προαφείλατο αὐτούς. ubi scribendum καὶ γὰρ κἀκείνους εἶλεν. Florus III. 7. 6. *victisque Lasthene et Panare, Cydoneae ducibus, victor rediit.* Lasthenis, praeter ceteros, meminit Sulpicius Sev. II. 24.

CAP. XLI. §. 1. *qui scribenti manum iniicit.* Ex Cicerone pro Rosc. Com. 16. *ipsa mihi veritas manum iniecit, et paulisper consistere, et commorari cogit.* Vide Lambin. ad Horat. I. Carm. 17. 26.

quemlibet. Alias et, *quamlibet.* Burer.

et, quod inter omneis antiquissimos constabat. Vellei manum assecutus videtur Acidalius, locum ita refingens: *et, quod inter omneis constat, antiquissima.* Quod inventum ita placuit Lipsio, ut non dubitaret illud sibi, sicut alia Acidaliana aliis locis, assumere.

vigore animi acerrimus, munificentiae effusissimus, animo super humanam et naturam et fidem evectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus; qui denique sem- 2
per et somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur; cum fuisset C. Mario sanguine coniunctissimus, atque idem Cinnae gener; cuius filiam ut repudiaret, nullo metu compelli potuit; (cum M. Piso consularis Anniam, quae Cinnae uxor fuerat, in Sullae dimisisset gratiam) habuissetque fere XVIII. annos eo tempore, quo Sulla rerum potitus est; magis ministris Sullae, adiutoribusque partium, quam ipso, conquirentibus eum ad necem, mutata

vigore animi acerrimus. Plin. H. N. VII. 25. *Animi vigore praestantissimum arbitror genitum Caesarem dictatorem. Nec virtutem constantiamque nunc commemoro etc. sed proprium vigorem celeritatemque quodam igne volucrem.* Mallem, Velleius scripsisset: *vigore ingenii acerrimus.* ut II. 18. *vigore ingenii atque animi celeberrimus.* Sic odiosam, quae Lipsium offendit, vocis *animo* repetitionem vitasset.

munificentiae effusissimus. Vascosan. et Editor Basil. dederunt *munificentia:* quod reliquae huius loci structurae melius respondere, non male iudicat Acidalius.

§. 2. *et somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur.* Ob oculos habuit Sallustium Iug. 89. *Cibus illis adversus famem atque sitim, non lubidini, neque luxuriae erat.* Eandem rem ita expressit Livius, Hannibalem describens, XXI. 4. *cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate, modus finitus.* unde Dio Cass. XXXIV. pag. 21. hausisse videtur. Lucan. II. 384. de Catone: *Huic epulae, vicisse famem.* [Sed propius ad Velleium accedit dictum Musonii apud Stobaeum S. XVII. pag. 167. *προσήκει ἐσθίειν ἡμῖν, ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδώμεθα.* Ex Add.]

C. Mario sanguine coniunctissimus. Vide scriptores, quos laudant Casaubon. ad Sueton. Caes. 2. Perizon. Animadv. Hist. 3. pag. 103. et Fabric. ad Dion. Cass. XLIII. pag. 343.

nullo metu compelli potuit. Sic Editio pr., quam qui *motu* habere dicunt, non inspexerunt. Nec ullam caussam video, quare ab hac lectione recedatur.

ministris Sullae, adiutoribusque partium. Eosdem *Sullae satellites* non semel vocat Sallust. Fragm. pag. 8. Vide Duker. ad Liv. XXXIV. 41. Ceterum Is. Casaubon. ad Sueton. Caes. 2. non dubitat, quin Velleius verba, quibus Sulla purgatur, alicuius de familia Sullana gratiae dederit.

veste, dissimilemque fortunae suae indutus habitum,
3 nocte urbe elapsus est. Idem postea admodum iuvenis, cum a piratis captus esset, ita se per omne spacium, quo ab his retentus est, apud eos gessit, ut pariter his terrori venerationique esset; neque unquam, aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum est, si narrari verbis speciosis non potest, omittatur?) aut excalcearetur aut discingeretur, in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus his, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret.

CAP. XLII. Longum est narrare, quid et quo

§. 3. *ita semper omne spacium.* Exempl. vetus habet: *ita se per omne spacium* etc. Nec miror, cur hic *semper* pro *se per* inoleverit, cum facile *se per* vel sola *m* literae interpositione depravari poterat in *semper*. Buber.

ut pariter iis terrori venerationique esset. Convenit Suetonius Caes. 4. *mansitque apud eos* (praedones) *non sine summa dignatione.* ut egregie legendum docuit Casaubonus. Quo magis miror, nuper viros doctos et bene de Suetonio meritos, in prava lectione *indignatione* argutari, quam rectam *dignatione* agnoscere, maluisse.

quod vel maximum est, si narrari etc. Burmannus minus bene tentat: *quod vel maximum, etsi narrari* etc. *Si* pro *etsi* ponitur. Sallust. Iug. 85. *quae si dubia aut procul essent, tamen omnis bonos reipublicae subvenire decebat.* ubi vide Cortium. Sed hoc notius est, quam ut exemplis demonstrare attineat.

in hoc scilicet. II. 27. *a dispositis in id ipsum interemtus est.* 114. *in hoc solum importatum instrumentum balinei. In hoc,* pro, eius rei caussa, primi, ni fallor, dixerunt poëtae Graecissantes, ut Horat. Epod. XVII. 63. et Ovid. Met. VIII. 77. ubi vim praepositionis rectius cepit Burmannus, quam in eiusdem Epist. XV. 197. *Non mihi respondent veteres in carmina vires.* Quod confirmat ipse Ovid. Amor. I. 13. 46. *Commisit noctes in sua vota duas.* Vide Duker. ad Flor. IV. 7. 13.

CAP. XLII. §. 1. *Longum est.* Observavimus, bonos scriptores fere semper hanc formulam per indicativum efferre, *longum est, infinitum est*, vel *longum erat*, ut Petron. 28. non per subiunctivum, ut hominibus nostris familiare est, *longum esset*, *infinitum foret.* Quo minus imiter virum eruditissimum in Cicerone de Orat. I. 46. pro, *quod et infinitum est*, et *non necessarium*, scribentem, *quod et infinitum esset.*

quid et quoties ausus sit etc. Hac tam abrupta et obscura oratione iniecta mihi est suspicio, aliquot verba, quibus, quid Caesar ausus esset, exprimeretur, per librarii negligentiam intercidisse. Videtur autem Vel-

ties ausus sit, quanto opere conata eius, qui obti-
nebat Asiam, magistratus P. R. metu suo desti-
tuére. Illud referatur, documentum tanti mox eva-
suri viri. Quae nox eam diem secuta est, qua pu- 2
blica civitatium pecunia redemptus est, (ita tamen
ut cogeret ante obsides a piratis civitatibus dari)
contracta classe et privatus et tumultuaria, invectus
in eum locum, in quo ipsi praedones erant, partem
classis fugavit, partem mersit, aliquot naveis, mul-
tosque mortales cepit; laetusque nocturnae expedi- 3
tionis triumpho ad suos reversus est: mandatisque
custodiae, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad

leius in transitu significasse, quod clarius narrat Sueton. Caes. 4. *Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis, et praefecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.* Talem ac tantam rem cum Caesar, iuvenili ambitione ductus, suscepisse videretur, Iunius, qui tum Asiam obtinebat, eius conata destituit. Atque ita hunc locum cepit Is. Casaubon. ad Sueton. l. c. quem si alii deinceps, nova interpretatione missa, sequendum putassent, haud paulo elegantius fecissent. Iunium Freinshemius Suppl. Liv. 93. pag. 817. nescio unde, M. Iunium Silanum vocat, cuius certe manifestus error est in eo, quod addit, huic, quoniam ex illis, qui provincias obtinerent, Bithyniae proximus erat, negotium datum esse, ut regnum Nicomedis in provinciam redigeret. Scimus enim ex Appiano Mithridat. pag. 367. Bithyniam multo post a M. Aurelio Cotta in provinciae formam esse redactam.

metu suo. Ita Editor Basil. bene correxit scripturam Editionis pr. *motu suo.*

motu suo destituére. Mihi rectius videtur, ut *destituere* infinite legatur. Burer. Iuntae et Vascosani correctionem, quam Aldus Nep. recepit, *destituerit*, praetulerim vulgato. In Edit. Burmanniana annotatio ad h. l. Rhenano tribuitur, quae alterius est, nescio cuius.

§. 2. *pecunia redemptus.* Exempl. vetus habet: *pecunia redemptus est.* Burer.

privatus. Omnino cum Oudendorpio scribendum, *privata.*

multosque mortales cepit. Sic loquitur imitatione Sallustii Iug. 20. *multos mortales cum pecore atque alia praeda capit.*

§. 3. *laetusque nocturnae expeditionis* etc. Cum Rhenanus hunc locum sine distinctione edidisset, Aldus Nepos interpunxit post *triumpho*, Acidal. vero post *expeditionis*, ut ille genitivus a *laetus* pendeat, *triumpho* iungatur cum *reversus est.* Quae ratio nobis quoque praeferenda videtur. *Triumpho* ponitur pro *triumphans.* Centies apud Livium, e. g. II. 20. *triumphans in urbem rediit.*

proconsulem Iunium (cum idem enim Asiam eam quam obtinebat) petens, ut auctor fieret sumendi
4 de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, venditurumque captivos dixisset, (quippe sequebatur invidia inertiam) incredibili celeritate revectus ad mare, prius quam de ea re ulli proconsulis redderentur epistulae, omnes, quos ceperat, suffixit cruci.

CAP. XLIII. Idem mox ad sacerdotium ineundum (quippe absens pontifex factus erat in Cottae consularis locum, cum pene puer a Mario, Cinnaque flamen Dialis creatus, victoria Sullae, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id sacer-

cum idem enim Asiam eam quam obtinebat. Puto legendum per parenthesim: (*tum idem enim Asiam eam obtinebat*). RHENAN. Editor Basil. sic dedit: *is enim Asiam tum obtinebat.* Ego haec verba nec intelligo, nec emendare possum. Quid? si ne Velleii quidem sunt, sed glossatoris, monentis, Iunium eundem esse *magistratui P. R. qui Asiam obtinebat*, ut paullo ante dixit Velleius. Superest etiam difficultas in eo, quod Iunius in Bithynia fuisse dicitur, ubi nihil dum rei populo Romano erat, ut modo demonstravimus.

§. 4. *quippe sequebatur invidia inertiam.* Cl. Oudendorpius in margine libri coniicit: *quippe sequebatur avaritia inertiam.* forte e Plutarcho in Caes. pag. 708. B. *ἐκείνου δὲ καὶ τοῖς χρήμασιν ἐποφθαλμιῶντος.* Equidem vulgatum teneo, quod tritam et loco valde accommodatam sententiam habet. Seneca de Tranq. an. pag. 345. *Alit enim livorem infelix inertia: et omnes destrui cupiunt, quia se non potuerunt provehere.* Eodem pertinet illud Ciceronis Phil. X. 1. *verum esse id, quod ego semper sensi, neminem alterius, qui suae confideret, virtuti invidere.*

redderetur epistola. Exempl. vetus habet: *redderentur epistula.* Opinor legendum, *epistulae.* BURER.

CAP. XLIII. §. 1. *in Cottae consularis locum, cum pene puer.* Editio pr. sic habet: *in Cottae consularis locum pene puer.* Editor Basil. *cum* immisit ante *in Cottae*, non animadvertens, sic sensum existere historiae contrarium. Omnino sequendus est Lipsius, *cum* ex ultima syllaba vocis *locum*, qua absorptum erat, egregie revocans. Quam emendationem, praeter Burmannum ad h. l. vehementer probat Wesselingius Obs. II. 18. qui de temporum ratione, quam in his narrandis Velleius sequitur, consulendus.

id sacerdotium. Sic Editor Basil. correxit scripturam Edit. pr. *ad sacerdotium*, in qua locus prave interpungitur hoc modo: *qui omnia ab iis acta fecerat inrita amisisset, ad sacerdotium festinans in Italiam.*

dotium) festinans in Italiam, ne conspiceretur a praedonibus, omnia tunc obtinentibus maria, et merito tam infestis sibi, quatuor scalmorum navem, una cum duobus amicis, decemque servis ingressus, effusissimum Adriatici maris traiecit sinum. Quo 2
quidem in cursu conspectis, ut putabat, piratarum navibus, cum exuisset vestem, alligassetque pugionem ad femur, alterutri se fortunae parans, mox intellexit frustratum esse visum suum, arborumque ex longinquo ordinem antemnarum praebuisse imaginem. Reliqua eius acta in urbe, nobilissimaque 3
Dolobellae accusatio, et maior civitatis in ea favor, quam reis praestari solet; contentionesque civiles cum Q. Catulo, atque aliis eminentissimis viris, celeberrimae; et ante praeturam victus maximi pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps; et restituta in aedilitate, adversante 4
quidem nobilitate, monumenta C. Marii; simulque revocati ad ius dignitatis proscriptorum liberi; et praetura quaesturaque mirabili virtute atque indu-

effusissimum Adriatici maris tr. sinum. Horat. I. Ep. 11. 26. *Non locus effusi late maris arbiter.* Mela I. 1. *ubi iterum mare se effundit.* Universe Latini *effusa*, ut Graeci *κεχυμένα*, omnia ampla et spatiosa dicunt.

§. 3. *Dolobellae.* Sic Edit. pr. hic, et alibi, non *Dolabellae*, de qua scribendi ratione Drakenb. ad Liv. Ep. 119.

maior civitatis in ea favor. Heins. optime legit, *in eo*, scil. Dolabella: quod forma non vulgari dicitur pro, in eum, erga eum. Sallust. Cat. 52. *sint misericordes in furibus aerarii.* ubi vide Cortium. Valer. Max. VIII. 1. 12. *Tam vehementes iudices adversus excellentissimum accusatorem, quam mites in longe inferioris fortunae reo.* Sulpic. Sev. I. 24. *cum toties in domino rebelles deprehendantur.* ubi frustra est Vorstius, *in dominum* scribens. Velleius I. 12. *odium ne in victis quidem deponitur.* II. 31. *idem hoc ante biennium in M. Antonio praetore decretum erat.* Sed otium nobis fecit Gronov. ad Senec. praef. IV. N. Q. pag. 742. Vulgata Velleii lectione deceptus Freinshem. Suppl. Liv. 93. pag. 350. Dolabellam a Caesare, *summo favore populi*, accusatum esse, scribit.

victimus maximi pontificatus petitione etc. Sallust. Cat. 49. *Catulus ex petitione pontificatus odio incensus, quod extrema aetate, maximis honoribus usus, ab adolescentulo Caesare victus discesserat.*

stria obita in Hispania, cum esset quaestor sub Vetere Antistio, avo huius Veteris consularis atque pontificis, duorum consularium et sacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest; quo notiora sunt, minus egent stilo.

CAP. XLIV. Hoc igitur Cos. inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum, nec minus diverso quo-
2 que tempore ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam habuerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrectabant, per Caesarem confirmarentur Cos. Caesar autem, quod animadvertebat, se cedendo Pompeii gloriae aucturum suam, et invidia commu-

§. 4. *quo notiora sunt* etc. Velleii imitator, Sulpic. Sev. I. 45. *quae omnia notiora sunt, quam ut nostro stilo egeant.* Solinus cap. 9. *Iam Taygeta mons, et flumen Eurotas notiora sunt, quam ut stilo egeant.*

CAP. XLIV. §. 1. *Hoc igitur Cos.* Oudendorp. ad Sueton. Caes. 19. hoc non de *Caesare* capit, ut ceteri Interpretes, sed de *Metello.* In quo ratio fugit virum doctissimum. Nam si Velleius, quae hic tradit, ad Metelli consulatum referre voluisset, sane hunc consulatum, sicut res postulabat, in praecedentibus commemorasset. Nunc tantum cap. 40. quo remittimur ab Oudendorpio, Metellum Pompeio obtrectasse dicit. Quorsum igitur haec verba referenda? Nempe ad initium capitis 41. *Secutus deinde est consulatus C. Caesaris.*

§. 2. *invidia communis potentiae in illum relegata. Relegata* pro *derivata*, ut Cicero loquitur Verr. II. 20. vel *reiecta*, ut Liv. II. 28. Iam Burm. comparavit Velleium II. 64. *fortunae, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat.* Etiam *delegare* sic dicitur. Liv. V. 20. *ipsum dictatorem fugere invidiam ex eo criminaque, eo delegasse ad senatum.* Tacit. Ann. XIII. 43. *ubi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegent.* Vide Gronov. ad Liv. XXVIII. 42. Ut vero Caesar potentiae suae invidiam in Pompeium transferebat, sic Pompeius in Caesarem. Cicero de Off. III. 21. *qui omnia recta et honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur, nonne idem faciunt, quod is, qui etiam socerum habere voluit eum, cuius ipse audacia potens esset? Utile ei videbatur plurimum posse alterius invidia.* Seneca de Benef. V. 16. *Pompeius hanc gratiam reipublicae reddidit, ut in possessionem eius alios quoque induceret, quasi potentiae suae detracturus invidiam, si quod nulli licere debebat, pluribus licuisset.*

nis potentiae in illum relegata, confirmaturum vires suas: Crassus, ut quem principatum solus adsequi non poterat, auctoritate Pompeii, viribus teneret Caesaris. Adfinitas etiam inter Caesarem Pompeium- 3
que contracta nuptiis. Quippe filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem. In hoc consulatu Caesar le- 4
gem tulit, ut ager Campanus plebei divideretur, suasore legis Pompeio. Ita circiter XX. civium eo deducta, et ius ab his restitutum post annos circiter CLII. quam bello Punico ab Romanis Capua in formam praefecturae redacta erat. Bibulus, col- 5
lega Caesaris, cum actiones eius magis vellet impedire, quam posset, maiore parte anni domi se

ut qui principatum. Exempl. vetus habet: *ut quem principatum.* BURER.

Pompeii viribus teneret Caesaris. Exempl. vetus habet: *Pompei viri viribus teneret Caesaris.* BURER.

§. 4. *plebei.* Dativus antiquus. RHENAN.

ius ab his restitutum. Huic loco nihil ad integritatem deesse putant Voss. ad h. l. Mazochius de Amphit. Campan. pag. 15. et ad Tab. Heracleens. pag. 393. et Iuvenatius V. C. de Urbe Aveia pag. 101. At rectius alii, corruptela animadversa, remedium quaerere instituerunt. Puteani coniectura est: *ius civitatis restitutum*, non, *ius civitatis his restitutum*, ut Aldus Nep. eum coniecisse scribit; Lipsii ad h. l. et Sigonii de Ant. Iure Ital. III. 4. *ius iis restitutum.* Nobis cum Puteani ratio verissima videatur, breviter, quae Mazochius contra illam disputat, refellamus. Ex Livio, inquit, XXXVIII. 36. apparet, Campanos ex SCto Romae censos esse, et a senatu impetrasse, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceret; et, si qui prius duxissent, ut habere eas, et ante eam diem nati, uti insti sibi liberi heredesque essent. Atqui Romae censeri, matrimonia cum civibus Romanis iungere, sunt civium Romanorum. Ergo clarum est, Campanis ius civitatis non demum per legem Iuliam, sed iam A. U. C. 564. restitutum esse. Enimvero ex re per senatum extra ordinem constituta nullo modo argumentari licet, Campanos tum civitatem recuperasse. Neque enim senatus civitatem dabat, sed solus populus sive per legem, sive per plebiscitum. Connubium vero qui satis certum civitatis signum esse potest, cum Canuleius trib. pl. apud Liv. IV. 3. dicat, *illud finitimis externisque dari solere.* Campanis connubium ad pristinam calamitatem levandam concessum esse, facile credimus Sigonio de Ant. Iure Ital. II. 12. Sed quod idem, quasi Livio auctore, senatus decretum, ut Campani Romae censerentur, pro beneficio habet, tantum abest, ut ex Livio colligi possit, ut potius eius verbis ante laudatis ex XXXVIII. 36. prorsus repugnet.

tenuit. Quo facto dum augere vult invidiam collegae, auxit potentiam. Tum Caesari decretae in quinquennium Galliae.

CAP. XLV. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque dicendi, neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum; malorum propositorum executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro, et actus incesti reus ob initum inter religiosissima P. R. sacra adulterium; cum graves inimicitias cum M. Cicerone exerceret (quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?) et a patribus ad plebem transisset, legem in tribunatu tulit: Qui civem Ro. indemna-
2 tum interemisset, ei aqua et igni interdiceretur. Cuius verbis etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur. Ita vir optime meritus de rep. conservatae patriae precium, calamitatem exilii tulit. Non caruerunt suspicione oppressi Ciceronis Caesar et

CAP. XLV. §. 1. *qui neque dicendi, neque faciendi.* Ita edi iussimus de Vascosani et Editoris Basil. iudicio. Edit. pr. *quique dicendi, neque faciendi.* quam lectionem defendit Burm. ex Statio Theb. I. 101. *neque enim velocior ullus Itque reditque vias, cognatave Tartara mavult.* In quo, etiamsi *cognataque* legas cum nonnullis Edd. quid simile? Proferendus erat locus, ubi *que* vel *et* praecedat *neque;* in quo quaerendo operam, ut opinor, perdas. Disiunctivas particulas *ve*, *vel*, *aut*, post *neque* negandi vim habere, nemo ignorat. Sed nuper exorti sunt Grammatici, qui coniunctivis *ac*, *et*, *que*, post *neque* positis, eandem vim tribuerent. Quorum doctrinam, ex locis mendosis ductam et conflatam, non dubitem repudiare cum Bentleio ad Horat. Epod. XVI. 6. et I. Serm. 6. 68. Sed, ut ad Velleium redeam, lectionem, quam reduxi, plane confirmat Sallustius, qui Velleio ob oculos fuit, Catil. 23. *Prorsus neque dicere, neque facere quidquam pensi habebat.* ubi vide Cortium.

quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat? Imitatur Sallustium Iug. 31. *Potestne in tam divorsis mentibus pax, aut amicitia esse?*

indemnatum. Hoc, in tanta rei evidentia et necessitate, de Vascosani et Puteani emendatione recepimus pro *damnatum*, quod habet Edit. pr. Vide Cic. pro Dom. 9.

ei aqua et igni. Sic Editor Basil. ex Cicerone pro Dom. 18. Edit. pr. *et aqua et igni.*

§. 2. *calamitatem exilii.* Ita Editor Basil. scripsit pro *calamitate exilii*, quod est in Ed. pr.

Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quod inter XX. viros dividendo agro Campano esse noluisset. Idem intra biennium, sera Cn. Pompeii 3 cura, verum, ut coepit, intenta, votisque Italiae, ac decretis senatus, virtute atque actione Annii Milonis tribuni pl. dignitati patriaeque restitutus est. Neque post Numidici exilium aut reditum, quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est laetius. Cuius domus, quam infeste a Clodio disiecta erat, tam speciose a senatu restituta est. Idem P. Clo- 4 dius [in senatu] sub honorificentissimo ministerii titulo, M. Catonem a rep. relegavit. Quippe legem tulit, ut is quaestor cum iure praetorio, adiecto

§. 3. *cupit interita.* Forte, *cupito interitu.* Rhenan. In Editione pr. hic locus ita exhibetur: *sera Cn. Pompei cura, verum et cupit interita,* ex quo Editor Basil. partim bene, partim secus fecit: *sera Cn. Pompeii cura, verum, ut coepit, interrita.* Libenter amplectimur, *ut coepit.* Liv. XXI. 10. *Quo lenius agunt, segnius incipiunt, eo, quum coeperint, vereor, ne perseverantius saeviant.* Seneca de Ira I. 1. *necessitudinum immemor, in quod coepit, pertinax et intenta.* Verum pro *interita* Wopkensius Misc. Obs. VIII. pag. 51. rectius scripsit *intenta*, ipso Burmanno in iisdem Miscell. pag. 382. non valde adversante, Oudendorpio vero ad Appulei. Met. III. pag. 231. vehementer approbante. *Intenta cura* quam frequenter apud bonos scriptores occurrat, exemplis ostendunt Interpp. ad Liv. XXV. 9. Ut hic *interita* et *intenta*, sic apud Appulei. Met. I. pag. 60. *interior* et *intentior* confunduntur. Huius loci certam et veram instaurationem in textum admisi, veritus, ne, si aliter in tanta rei perspicuitate fecissem, ineptae superstitionis accusarer.

§. 4. *in senatu.* Haec verba e vicinis temere repetita esse, vidit Iac. Cuiacius Observ. VII. 9. Uncis inclusimus.

sub honorificentissimo ministerii titulo. *Ministerium* hanc publicam curationem Catonis etiam vocant Vellei. II. 38. et Valer. Max. IV. 1. 14. quod vocabulum illustrarunt Cuiacius l. c. et Drakenb. ad Liv. VIII. 40.

M. Catonem a rep. relegavit. Ex Cicerone pro Sext. 28. *Non illi ornandum M. Catonem, sed relegandum putaverunt.*

quaestor cum iure praetorio. Aurel. Victor de Vir. illustr. 80. *Cato quaestor in Cyprum missus ad advehendam ex Ptolemaei hereditate pecuniam, cum summa eam fide perduxit.* Utroque loco *quaestor* dicitur *proquaestor*, ut *praetor* apud alios *propraetor:* ut nihil caussae esset, quare viri docti pro *quaestor* scriberent *quaestorius.* — *quaestor cum iure praetorio* etc. Secuti sumus Editoris Basil. castigationem. In Edit. pr. mendose et legitur et interpungitur: *quaestor*

etiam quaestore, mitteretur in insulam Cyprum, ad spoliandum regno Ptolemaeum, omnibus morum vitiis eam contumeliam meritum. Sed ille sub adventum Catonis, vitae suae vim intulit: unde pecuniam longe sperata maiorem Cato Romam retulit. Cuius integritatem laudari, nefas est: insolentia pene argui potest, quod una cum Coss. ac senatu effusa civitate obviam, cum per Tiberim subiret navibus, non ante iis egressus est, quam ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.

CAP. XLVI. Cum deinde immaneis res, vix multis voluminibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret; nec contentus plurimis ac felicissimis victoriis, innumerabilibus caesis et captis hostium milibus, etiam in Britanniam traiecisset exercitum, alterum pene imperio nostro ac suo quaerens orbem:

cum iure praetorio adiecto, etiam quaestor emitteretur in insulam Cyprum.

§. 5. *Cuius integritatem laudari, nefas est.* Lipsius in hoc loco similem sibi visus est reperisse sententiam illi apud Tacit. Agric. 9. *Integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, iniuria virtutum fuerit.* Cuius iudicium sequuntur viri docti ad Plinii Paneg. 20. et Heusinger. ad Nepot. Phocion. 1. Sed talis sensus quomodo ex his verbis elici queat, me non intelligere fateor. Scribendum: *cuius integritatem haud laudari, nefas est.* ut fere Aldus Nep. coniecit. Negationem *haud* a sequenti syllaba *laud* absorptam esse, facile apparet. *Integritas* est abstinentia a pecunia Cypria, quam Clodius criminationibus laeserat. Quo respicit Seneca Pater Contr. V. 30. pag. 359. *M. Cato Pulchrum obiicientem furtorum crimina audivit. Quae maior indignitas esse potuit illius seculi, quam aut Pulcher accusator, aut reus Cato?* Vide Plutarchum in Cat. pag. 781. D.

non ante iis egressus est. Editor Basil. pro *is*, quod est in Edit. pr., scripsit *his*. Aldus Nep. *iis*. Recte. Liv. IX. 6. *venientibus Capuam cunctus senatus populusque obviam egressi.*

CAP. XLVI. §. 1. *caesis ac captis.* Exempl. vetus habet: *caesis et captis.* Burer.

alterum — quaerens orbem. Velut Alexander M. cui unus orbis non sufficiebat. Noti sunt versus Iuvenalis Sat. X. 168. *Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis: Aestuat infelix angusto limite mundi.* [Velleium imitatus videtur Pseudo-Hegesippus II. 9. pag. 244. *Terra ipsa infra Romanorum imperium est, super quam progressa Romana virtus, ultra Oceanum alterum sibi orbem quaesivit, et in Britannia sibi remota a confinio terrarum novam sibi invenit possessionem.* Ex Add.]

victus pars consulum, Cn. Pompeius et M. Crassus, alterum iniere consulatum; qui neque petitus honeste ab his, neque probabiliter gestus est. Caesari lege, 2
quam Pompeius ad populum tulit, prorogatae in idem spacium temporis provinciae: Crasso bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. Qui vir, cetera sanctissimus, immunisque voluptatibus, neque in pecunia, neque in gloria concupiscenda aut modum norat, aut capiebat terminum. Hunc 3
proficiscentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl. frustra retinere conati. Quorum execrationes si in ipsum tantummodo valuissent, utile imperatoris

victus pars consulum. Alias, *invictum par.* Rhenan. Forte: *unicum par consulum.* pro quo Livius, ab Heinsio laudatus, XXVII. 34. *egregium par consulum.* *Unicus* est singularis, eximius, ut *unicus consul* apud Liv. II. 58. Nec tamen mihi displicet Lipsii coniectura: *inclitum par consulum.*

§. 2. *lege.* Sic Editor Basil. Edit. pr. *legem.*

cetera sanctissimus. Ex Sallustio apud Serv. ad Aen. III. 594. *sanctus alia.* Sulpic. Sev. Dial. III. 11. *Maximus Imperator, alias sane bonus.* qui Sallustii imitatione, *alia sane bonus*, scripsisse videtur: quamvis illam aetatem *alias* pro *aliter* vel *alioqui* dixisse sciam. Vide Bentl. ad Hor. I. Ep. 10. 3.

immunisque voluptatibus. Plutarch. in eius Vita pag. 543. B. *σώφρων καὶ μέτριος περὶ τὴν δίαιταν.*

§. 3. *Hunc proficiscentem in Syriam* etc. In Editione pr. hic locus sine distinctione sic legitur: *Hunc proficiscentem in Syriam diris cum omnibus trib. pleb. frustra retinere conati.* Sed Editor Basil. pro *omnibus* rescripsit *ominibus*, et Aldus Nep. post illam vocem interpunxit. Utrumque recte factum arbitramur. Nam quod Burm. dicit, *omina* nihil ad tribunos plebis attinere, satis refellitur disertis verbis Dionis Cass. XXXIX. pag. 210. *οἱ οὖν δήμαρχοι, ἰδόντες ὅτι ἡ παῤῥησία αὐτῶν ἄοπλος οὖσα, ἀσθενὴς πρὸς τὸ κωλῦσαί τι πραχθῆναι, ἄλλως μὲν ἐσιώπων, ἐπεφήμιζον δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ ἄτοπα.* Nec minus labitur in eo, quod *ominibus* cum *proficiscentem* bene iungi negat. Cic. pro Sext. 33. *Exierunt malis ominibus atque exsecrationibus duo vulturii paludati.* Phil. XII. 8. *Proficiscantur legati optimis ominibus.* Iustin. XX. 2. *Faustisque profecti ominibus.* Thucyd. VII. pag. 497. *ἀντὶ δ' εὐχῆς τε καὶ παιάνων, μεθ' ὧν ἐξέπλεον, πάλιν τούτων τοῖς ἐναντίοις ἐπιφημίσμασιν* (ominibus) *ἀφορμᾶσθαι.*

in ipsum — valuissent. Exquisite pro, adversus ipsum vim exercuissent, efficaces fuissent. Sallust. Fragm. pag. 52. *alio modo neque valent in universos, neque conabuntur.* Liv. VII. 6. *num etiam in Deos immortales inauspicatam legem valuisse?* Formulam explicuit, quanquam

4 damnum salvo exercitu fuisset reip. Transgressum Euphraten Crassum, petentemque Seleuciam, circumfusis immanibus copiis equitum, rex Orodes una cum parte maiore Romani exercitus interemit. Reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quaestor, conservavit; Syriamque adeo in P. R. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, felici rerum eventu fugaret ac funderet.

CAP. XLVII. Per haec insequentiaque, et quae praediximus tempora, amplius CCCC. hostium a C. Caesare caesa sunt, plura capta. Pugnatum saepe directa acie, saepe in agminibus, saepe eruptionibus: bis penetrata Britannia. Novem denique ae-

alienis admixtis, Burm. ad Ovid. Amor. I. 7. 26.

utile imperatoris damnum. Quam sint diversi hominum sensus, mirari subit. *Utile damnum* adeo placebat Freinshemio ad Tacit. Ann. II. 85. ut illud Tacito, ubi *vile damnum* legitur, ex Velleio restitueret. Contra Lipsius in Velleio reponit *vile damnum:* idemque in Tacito tuetur Gronovius. Ego posteriorem rationem, quod et Heinsium fecisse video, longe longeque praeferam priori, tum quod *vile damnum* veriorem sententiam habet, tum quod propria et legitima loquendi forma est. Statius, a Gronovio laudatus, Theb. I. 649. *iacturaque vilior orbis.* Sic *leve, facile damnum.* Ovid. Met. XIV. 197. *Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademtae.* Virg. Aen. II. 646. *Facilis iactura sepulcri.* Liv. V. 39. *facilem iacturam esse seniorum.* XXII. 8. *levem, ex comparatione priorum, ducere recentem equitum iacturam.* Sulpic. Sever. de vita Mart. 13. *facilemque arboris suae habuere iacturam.*

§. 4. *circumfusis immanibus copiis.* Recepimus Editoris Basil. emendationem. Edit. pr. *circumfusos immanibus copiis.* Nam *circumfundi* et *circumdari* etiam dicuntur, qui circumcingunt. II. 112. *At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui — circumfusa quinque legionibus nostris.* Liv. XXVI. 27. *Consuli Laevino Capuam praetereunti circumfusa multitudo Campanorum est.* Vide Heinsium ad h. l. et Oudendorp. ad Hirt. de B. Afr. 78. [*Circumfusus*, quod Burmanno placebat, iam dederat Vascosanus. Ex Add.]

fugaret ac funderet. Duker. ad Flor. III. 4. 4. observat, Velleium h. l. praeter suum et aliorum morem mutato ordine, scripsisse, *fugaret ac funderet*, pro, *funderet ac fugaret.* Sed Velleius huius ordinis auctorem habet Sallustium suum Iug. 21. *semisomnos partim, alios arma sumentes fugant funduntque.*

CAP. XLVII. §. 1. *Novem denique aestatibus vix ulla* etc. Hic locus torsit viros eruditos, quamvis in promtu sit eius emendatio. Lege: *novem denique aestatibus vix ullus non iustis-*

statibus vix ulla non iustissimus triumphus emeritus. Circa Alesiam vero tantae res gestae, quantas audere vix hominis, perficere, pene nullius, nisi Dei fuerit. Septimo ferme anno Caesar morabatur in 2
Galliis, cum medium iam ex invidia potentiae male cohaerentis inter Cn. Pompeium et C. Caesarem concordiae pignus, Iulia uxor Magni decessit; atque, omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortuna, filius quoque parvus Pompeii, Iulia natus, intra breve spacium obiit. Tum in gladios 3
caedesque civium furente ambitu, cuius neque finis

simus triumphus emeritus. id est, omnes triumphi, quos novem aestatibus emeruit, iustissimi fuerunt. *Vix ullus* ponitur pro nullus, ut apud Ovid. A. A. III. 508. *Cognoscat faciem vix satis ulla suam.*

Circa Alesiam vero tantae res. Exempl. vetus habet: *Circa Alesiam vero tantae res gestae, quantas* etc. Burer.

pene nullius, nisi Dei. Cicero Orat. 5. *quem si imitari atque exprimere non possumus, quod idem ille vix Deo concessum esse dicebat.*

§. 2. *Septimo ferme anno.* Acidal. malit: *septimum ferme annum.* quia tempus continuum significatur. Hanc observatiunculam recentiores inprimis veterum librorum Editores multis locis inculcarunt. Qua quid opus erat, cum Grammaticorum princeps, Vossius de Construct. cap. 44. veteres utroque modo locutos esse, dudum demonstrarit?

ex invidia Ponti ac Camiliae cohaerentis. Fort. leg. *ex invidia Ponti, male cohaerentis.* Rhenan. Exempl. vetus sic habet, ut appareat legendum: *Pontiae Camillae cohaerentis* etc. Burer. Editor Basil. dedit: *ex invidia Pompeii male cohaerentis.* At locus tam desperatae sanitatis medicum postulabat, Lipsium, cuius haec est felicissima coniectura: *ex invidia potentiae male cohaerentis.* Nihil pulchrius, nihil quod sensum magis perspicuum reddat. *Male cohaerere* legitima formula est, in qua *male* pro *vix* ponitur. Liv. XXIII. 24. *arbores, alia in aliam, instabilem per se ac male haerentem, incidentes.* Seneca Cons. ad Marc. 11. *precarii spiritus, et male haerentis.* Contra idem Cons. ad Polyb. 34. *cuius morte optime cohaerentis Romanae pacis vincula resoluta sunt.* Qui locus simillimus est Velleiano. Lipsianam emendationem etiam Plutarchus confirmat in Caesare pag. 719. C. οἱ δὲ φίλοι συνεταράχθησαν, (Iuliae morte) ὡς τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τἆλλα νοσοῦσαν τὴν πολιτείαν φυλασσούσης οἰκειότητος λελυμένης. Ex Velleio forte colorem duxit Lucanus I. 111. *nam pignora iuncti Sanguinis, et diro ferales omine taedas Abstulit ad manes, Parcarum, Iulia, saeva Intercepta manu.*

medium — concordiae pignus. Seneca Pater Controv. I. pag. 77. *me foederi, medium pignus addite.*

reperiebatur, nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio, etiam adversantium antea dignitati eius iudicio, delatus est. Cuius ille honoris gloria, veluti reconciliatis sibi optimatibus, maxime a C. Caesare alienatus est. Sed eius consulatus omnem vim
4 in coërcitionem ambitus exercuit. Quo tempore Publius Clodius a Milone, candidato consulatus, exemplo inutili, facto salutari reip. circa Bovillas, contracta ex occursu rixa, iugulatus est. Milonem reum non magis invidia facti, quam Pompeii damnavit
5 voluntas. Quem quidem M. Cato palam lata absolvit sententia. Quam si maturius tulisset, non defuissent, qui sequerentur exemplum; probarentque eum civem occisum, quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicior vixerat.

CAP. XLVIII. Intra breve deinde spacium belli civilis exarserunt initia: cum iustissimus quisque et a Caesare, et a Pompeio, vellet dimitti exercitus. Quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, easque per triennium absens ipse ac praesidens urbi, per Afranium et Petreium, consularem, ac praetorium, legatos suos, administrabat; et iis, qui a Caesare dimittendos exercitus contendebant, adsentabatur; iis, qui dimit-

§. 3. *in coertionem.* Exempl. vetus habet: *in coercitionem.* Burer.

§. 4. *exemplo inutili, facto salutari reip.* Sic edi iussimus ex Edit. Basil. correctione. Edit. pr. *exemplo inutiliter facto, salutari reip.* Velleium imitatur Sulpic. Sever. II. 30. *licet malo exemplo, bono tamen affectu reip. ab improbis vindicandae.* Vide Gronov. ad Liv. II. 30. et ad Tacit. Ann. I. 38. qui Ursini coniecturam, *exemplo inutili, sed facto salutari*, praetulisse videtur. Sed concinnior est lectio, quam restituimus. *Inutile* pro pernicioso dici, nunc vel tirones sciunt.

§. 5. *Quam si maturius tulisset.* Sic Editor Basil. correxit scripturam Edit. pr. *qui si maturius tulisset.*

CAP. XLVIII. §. 1. *per Afranium.* Exempl. vetus habet: *per Africanium.* Ego legendum puto, *Africanum*, aut certe *Afranium.* Burer.

adsentabatur. Sic II. 128. *assentatio* pro assensione. Frontin. III. 3. 4. *Ille, adsentante iniuriarum fide, creditus inimi-*

tendos ab ipso quoque, adversabatur. Qui si ante 2
biennium quam ad arma itum est, perfectis muneribus theatri et aliorum operum, quae ei circumdedit, gravissima tentatus valetudine decessisset in Campania (quo quidem tempore universa Italia vota pro salute eius, primo omnium civium suscepit) defuisset fortunae destruendi eius locus; et, quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulisset ad inferos. Bello autem civili, et tot, quae 3
deinde per continuos XX. annos consecuta sunt,

cissimus Cyro. ubi nihil mutandum. [Male Vascosan. *adsentiebatur.* Ex Add.]

ab ipsoque. Sic habet vetus exempl. *ab ipso quoque.* Burer. Iunta, quem Aldus Nep. aliique secuti sunt, primus edidit: *iis, qui ab ipso, adversabatur.* Sane verbum *dimittendos* [quod et Vascosanus omisit] elegantius abfuerit.

§. 2. *ad arma itum est. Ire in arma* alii dicunt, ut Flor. IV. 5. 2. ubi vide Duker.

primo omnium civium. Vascosanus et I. Perizonius Animadv. Hist. cap. 8. pag. 346. scribunt: *primi omnium civium.* Optime. Sic II. 24. *cum ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorum venissent.* Post etiam pro Hirtio aegrotante publica vota suscepta esse, docet Broukhus. ad Tibull. I. 5. 10.

defuisset fortunae destruendi eius locus. Non imiter Marklandum ad Stat. Silv. III. 4. 103. verbo efficaci *destruendi* inertius *destituendi* substituentem. Seneca praef. IV. N. Q. pag. 747. *quamque diversa via magnam potentiam fortuna destrueret.* Curtius VIII. 14. *a suis credebat magnitudinem suam destrui posse.* Tacit. Ann. II. 63. *suaque in destruendo eo consilia extulit.* Sed quid attinet hanc lectionem exemplis, quae cumulare facile est, defendere, cum Lucanus VIII. 27. se *destruendi* legisse, Velleio imitando ostendat: *Sic longius aevum Destruit ingentes animos, et vita superstes Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum Adfuit, et celeri praevertit tristia leto, Dedecori est fortuna prior.* De Pompeio simile est iudicium Ciceronis loco illustri Tusc. Disp. I. 35. ubi vide Davisium. Iuvenalis Sat. X. 284. *Provida Pompeio dederat Campania febres Optandas: sed multae urbes, et publica vota Vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Urbis Servatum victo caput abstulit.* ubi non dubitanter legimus: *sed moestae urbes. Moestus* et *multus* saepe a librariis permutari, docet Drakenb. ad Sil. Ital. V. 380.

quam apud superos habuerat magnitudinem etc. Similiter Flor. IV. 8. 3. de Sexto, Pompeii filio: *magnique famam ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius. Superi* sunt homines viventes, ut viri docti ad h. l. et saepe alibi docuerunt. Sic apud Graecos οἱ ἄνω. Vide Hemsterhus. ad Lucian. Dial. Sel. pag. 13. qui memoriae lapsu, Velleio *superos relinquere*, pro vita defungi, tribuit.

malis, non alius maiorem flagrantioremque, quam C. Curio trib. pleb. subiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, suae alienaeque et fortunae et pudicitiae prodigus, homo ingeniosissime nequam, et
4 facundus malo publico. Huius animo, voluptatibus vel libidinibus, neque opes ullae, neque cupiditates sufficere possent. Hic primo pro Pompeii partibus,

§. 3. *vir nobilis, eloquens, audax.* Eloquentiam Curionis post paulo describit, et *facundus malo publico;* ut vix dubites, quin vitium haereat in voce *eloquens.* Legendum: *vir nobilis, opulens, audax* etc. Formam *opulens* sumsit a Sallustio suo Iug. 69. *Civitas magna et opulens poenae cuncta, aut praedae fuit.* ubi vide Cortium. Totum hunc locum more suo imitatus est Sulpic. Sever. II. 46. *Ab his Priscilianus est institutus, familia nobilis, praedives opibus, acer, inquies, facundus, multa lectione eruditus* etc. Ex Add.

suae alienaeque et fortunae et pudicitiae prodigus. Sollemnis hac in re formula. Cic. pro Rabir. 3. *hunc nec suae, nec alienae pudicitiae pepercisse.* quod Sueton. Calig. 36. inde sumsit. Cic. pro Coel. 18. *parcat iuventus pudicitiae suae, ne spoliet alienam.* Sallust. Cat. 52. *parcite dignitati Lentuli, si ipse pudicitiae suae pepercit.* Eandem rem alio modo expressit Auctor ad Herenn. IV. 40. *Suae pudicitiae proditor est, insidiator alienae.* Rursus alio loco Seneca praef. Controv. I. pag. 66. *expugnatores alienae pudicitiae, negligentes suae.* Velleius vero inprimis respicit infamem Curionis in Antonium amorem, de quo Cic. Phil. II. 18. et Plutarch. Anton. pag. 916. C.

§. 4. *Huius animo.* Editor Basil. *Cuius animo,* quod melius.

Huius animo voluptatibus vel libidinibus etc. Locus non una labe maculatus. *Animo,* in quo viri docti haerent, Gronov. ad Senec. de Benef. VII. 11. magis erudite, quam vere, explicat de effusa largitione. Mihi venit in mentem corrigere: *cui nimio cupiditatibus et libidinibus, neque opes ullae, neque voluptates sufficere possent.* Forma loquendi Sallustiana. Arusianus Mess. MS. *Nimius hac re. Sallust. Hist. Post ubi fiducia nimius. Sallust. Hist. Impotens et nimius animi est.* Sed hoc loquendi genus satis illustravimus ad II. 32. *Opes* refer ad *cupiditatibus, voluptates* ad *libidinibus.* Voces *voluptatibus* et *cupiditates* transponendas esse, tam evidens, tamque necessarium est, ut id ne Wopkensium quidem, virum Latine bene doctum, sed in talibus cernendis parum acutum, fefellerit, Misc. Obs. VIII. pag. 52. Haec mihi scribenti alia de voce *animo* coniectura nascitur, priore fortasse haud deterior: *Cuius insanis cupiditatibus et libidinibus* etc. Cic. Verr. IV. 18. *Similis istius cupiditas, hoc etiam acrior, atque insanior.* pro Sull. 25. *quis insaniam libidinum recordatur?* Seneca Ep. 39. *quorum impotentiae atque insanae libidini ob hoc unum possis ignoscere.* Calpurn. Flacc. Decl. XXIII. pag. 821. *Adultera, quae per insanam libidinem, stimulis tanti furoris exarserat.*

id est, ut tunc habebatur, pro rep. mox simulatione contra Pompeium et Caesarem, sed animo pro Caesare stetit. Id gratis, an accepto centies HS fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus. Ad ultimum saluberrimas et coalescentis conditiones pacis, quas et Caesar iustissimo animo postulabat, et Pompeius aequo recipiebat, discussit ac rupit; unice cavente Cicerone concordiae publicae. Harum praeteritarumque rerum ordo cum iustius aliorum voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris explicabitur.

CAP. XLIX. Nunc proposito operi sua forma reddatur, si prius gratulatus ero Qu. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque et Hortensio; qui cum sine invidia in rep. floruissent, eminuissentque sine periculo, quieta, aut certe non praecipitata, fatali

simulatione — animo. Cic. de N. D. II. 67. *Mala enim et impia consuetudo est contra Deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate.*

stetit. Sic edimus cum Editore Basil. pro *restitit*, quod est in Edit. pr.

centies HS. Sexcenties HS. Valer. Max. IX. 1. 6. XXVII *HS.* Serv. ad Aen. VI. 621. *decies HS.* Scholiast. Lucan. ad IV. 820. Librariorum in numeris permutandis levitas facit, ut nihil certi dici possit. Vide Lipsium ad h. l. et Fr. Brummerum ad Leg. Cinc. cap. VIII. pag. 120.

§. 5. *saluberrimas et coalescentis.* Iam ante Heinsium *et* sustulerat Editor Basil. Recte.

praeteritumque. Lege: *praeteritarumque.* Burer.

cum iustius aliorum voluminibus promatur. Editor Basil. pro *iustius* scripsit *iustis*: quod, licet refragante Heinsio, praeferam vulgato ob simillimum locum II. 119. *Ordinem atrocissimae calamitatis — iustis voluminibus, ut alii, ita nos conabimur exponere.* At male idem Basil. Editor *promatur* mutavit in *promitur.* Nam *cum* saepe ponitur cum subiunctivo, sequente *tum* cum indicativo. II. 13. *equites cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium damnaverant.* 92. *Sentius cum alia, prisca severitate summaque constantia gessisset, tum in comitiis habendis praecipuum egit consulem.* Vide Interpp. ad Liv. IV. 60.

CAP. XLIX. §. 1. *si prius gratulatus ero Q. Catulo* etc. Etiam Cicero mortem gratulatur Catulo, ad Att. II. 24. Hortensio, in Bruto 96.

quieta, aut certe non praecipitata. Lips. *praecipitata* ad *rep.* refert, ad *morte* Oudendorp. ad Lucan. II. 106. Neuter bene. Mihi nullum dubium est, quin vox, propter soni affinitatem elapsa, hoc modo revocanda sit:

ante initium bellorum civilium morte functi sunt.
2 Lentulo et Marcello Coss. post urbem conditam annis DCCIII, et LXXVIII. quam tu, M. Vinici,
3 consulatum inires, bellum civile exarsit. Alterius ducis causa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic omnia speciosa, illic valentia. Pompeium senatus auctoritas, Caesarem militum armavit fiducia. Consules senatusque causae, non Pompeio, sum-
4 mam imperii detulerunt. Nihil relictum a Caesare, quod servandae pacis causa tentari posset: nihil receptum a Pompeianis: cum alter Cos. iusto esset ferocior; Lentulus vero salva rep. salvus esse non posset; M. autem Cato moriendum ante, quam ullam conditionem civis accipiendam reip. contenderet: vir antiquus et gravis Pompeii parteis laudaret

quieta, aut certe non praecipitata civitate.

§. 2. *annis ACCIII. et LXXVIII. quam tu* etc. Leg. *annis A.CC.III. et annos LXXVIII. quam tu* etc. Burer. Editor Basil. scripsit: *annis DCCIII. et anno LXXVIII. quam tu* etc. Sed quid *anno* attinebat repetere? Nisi forte *ante* scribere voluit, ut locum similem faceret alteri II. 66. *post urbem conditam annis DCCIX. ante LXXII. quam tu, M. Vinici, consulatum inires.*

§. 3. *Alterius ducis causa melior videbatur.* Comparent elegantiae studiosi Ciceronem pro Ligar. 6.

Pompeium senatus auctoritas — armavit. Hinc sumsit Sulpic. Sev. Dial. III. 12. *si Theognisti pertinaciam Martini armaret auctoritas.* Vide quae annotavimus ad Rutil. Lup. I. pag. 71.

causae, non Pompeio, summam imperii detulerunt. Hic locus quomodo intelligendus sit, imitatione sua docet Lucanus, certatim ab Interpp. laudatus, V. 13. *docuit populos venerabilis ordo, Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.* Eodem adde illa Catonis apud eundem II. 319. *quin publica signa, ducemque Pompeium sequimur? nec, si fortuna favebit, Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi, Non bene compertum est: ideo me milite vincat, Ne sibi se vicisse putet.*

§. 4. *alter Cos.* Sic Editor Basil. Edit. pr. *altero Cos.*

salva rep. salvus esse non posset. II. 91. *Caesare salvo salvus esse non poterat.*

ullam conditionem civis. Scripsit, ni fallor: *ullam conditionem cuiusvis.* Sallust. Cat. 17. *cuiusvis opes voluisse contra illius potentium crescere.*

vir antiquus et gravis. Sallust. apud Macrob. Sat. II. 9. *Quibus rebus aliquantam partem gloriae dempserat, maxime apud veteres et sanctos viros.* ubi notandum, etiam *veteres* pro

magis, prudens sequeretur Caesaris, et illa gloriosa, haec terribiliora duceret. Ut deinde, spretis omnibus, quae Caesar postulaverat, tantummodo contentus cum una legione titulum retinere provinciae, privatus in urbem veniret, et se in petitione consulatus suffragiis P. R. committeret, decrevere: ratus bellandum Caesar, cum exercitu Rubiconem transiit. Cn. Pompeius, consulesque, et maior pars senatus, relicta urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyrrachium.

CAP. L. At Caesar, Domitio legionibusque Corfinii, quae una cum eo fuerant, potitus, duce, aliisque, qui voluerant abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus Brundusium, ita ut ap-

---

antiqui, sive severi dici, ut apud Cic. Act. I. in Verr. 10. *tres hi homines veteres*, Asconio interprete, sunt graves et severi. Cave autem, nomen viri excidisse, suspiceris. *Vir antiquus* est unusquisque vir antiquus, vel omnes viri antiqui. Similis locus Valerii Max. IV. 3. 6. *Licet Athenae doctrina sua glorientur, vir tamen prudens Fabricii detestationem, quam Epicuri maluerit praecepta.* ubi recte cepit Perizonius. Vide Misc. Obs. VIII. pag. 384.

illa gloriosa. Burmannus, haec quo referantur, se nescire fatetur. Quasi vero constructio semper ad rationem grammaticam, nunquam ad sensum, referatur. Sexcenta exempla huic Velleiano similia cum alii, quos nominare longum est, tum inprimis Gronov. Obs. III. 2. et ad Senec. de Clem. II. 3. collegerunt.

§. 5. *Ut deinde, spretis omnibus* etc. Totum h. l. ex verissima emendatione Editoris Basil. quam pro sua venditat Schegkius, exhibemus. Edit. pr. sic habet: *Ut deinde spretis omnibus quae Caesar postulaverat, tantummodo contentus cum una legione titulum retinere provinciae, privatusque in urbem venire, et se in petitione consulatus, suffragiis P. R. committere decrevere.* Librarius *privatusque* pro *privatus* scripsit, quod verba, *tantummodo contentus* etc. ad sequentia referebat, quae cum *Caesar postulaverat* iungenda esse, et res ipsa et Suetonius Caes. 29. declarant.

decrevere. Alias, *decreverit.* Rhenan. Exempl. vetus sic habet, ut legendum existimem: *committere decreverat.* Burer.

CAP. L. §. 1. *qui voluerant abire.* Edit. pr. manifesto mendo: *qui venerant abire.* quod Editor Basil. correxit.

persecutus Brundusium etc. Locus vitiosus, in quo, quid Caesar persecutus sit, desideratur. Lege et interpunge: *persecutus Brundusium iter, ut appareret, malle* etc. Terent. Hecyr. III. 5. 4. *viam, quam decrevi persequi.*

pareret, malle integris rebus et conditionibus finire bellum, quam opprimere fugienteis, cum transgres-
2 sos reperisset. Coss. in urbem revertit: redditaque ratione consiliorum suorum in senatu, et in concione, ac miserrimae necessitudinis, cum alienis armis ad arma compulsus esset, Hispanias petere de-
3 crevit. Festinationem itineris eius aliquamdiu morata Massilia est, fide melior, quam consilio prudentior, intempestive principalium armorum arbitria captans, quibus hi se debent interponere, qui non
4 parentem coërcere possunt. Exercitus deinde, qui sub Afranio consulari ac Petreio praetorio fuerat, ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus, se Caesari tradidit. Uterque legatorum, et quisquis cuiusque ordinis sequi eos voluerat, remissi ad Pompeium.

CAP. LI. Proximo anno, cum Dyrrachium ac vicina ei urbi regio castris Pompeii retinetur (qui accitis ex omnibus transmarinis provinciis legionibus, equitum ac peditum auxiliis, regumque, tetrarcharum, simulque dynastarum copiis, immanem exercitum con-

§. 3. *principalium armorum.* Qui sic ante Velleium locutus sit, reperio neminem. Vide Schelium ad Hygin. de Castr. Ro. pag. 45.

§. 4. *sub Africano consulari.* Exempl. vetus habet *Africanio*, erasis *i* et *c* mediis literis. Hinc legendum opinor: *Afranio consulari* etc. Burer.

ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus. Pro *adventu*, quod est in Edit. pr. Editor Basil. bene scripsit *adventus.*

remissi ad Pompeium. Sic de Editoris Basil. correctione restituimus. Edit. pr. *remisit ad Pompeium.*

CAP. LI. §. 1. *ac vicina ei urbi regio castris Pompeio retinetur.* Exempl. vetustum habet: *ac vicinia ei urbi regio castris Pompei*, o literae puncto deletili superscripto, sic ȯ. Burer. *Retinetur* pro tenetur, compositum pro simplici, quod, praeter Vossium ad h. l. exemplis confirmat Dukerus ad Flor. II. 20. 3. Malim tamen in hac constructione *teneretur*, ut Editor Basil. emendavit. [Vascosan. *retineretur.* Ex Add.]

regumque, tetrarcharum. Exempl. vetus habet: *regumque tetarcharum.* Burer. Editor Basil. copulam interposuit: *regumque et tetrarcharum.* quae facile a vicinis vocibus absorberi potuit.

fecerat, et mare praesidiis classium, ut rebatur, sepserat, quo minus Caesar legiones posset transmittere) sua et celeritate, et fortuna C. Caesar usus, 2
nihil in mora habuit, quo minus et cum vellet, ipse, exercitusque classibus perveniret, et primo pene castris Pompeii sua iungeret, mox etiam obsidione munimentisque eum complecteretur. Sed inopia obsidentibus, quam obsessis, erat gravior. Tum Bal- 3

uirebatur. Alias, *ut rebatur.* Rhenan. Rhenani correctionem inde a Iunta omnes Editores receperunt.

§. 2. et *cum vellet.* Recte Acidalius rescripsit: *et quo vellet. Quum* vel *quom*, ut in membranis antiquis scribi solet, saepe cum *quo* permutari, docet Drakenb. ad Livium XXIV. 34. [Nisi potius legendum sit: *quo minus et cum vellet, et quo vellet, ipse* etc. Idque nunc magis placet. Ex Add.]

Sed inopia obsidentibus etc. Livius XXV. 11. *propiusque inopiam erant obsidentes, quam obsessi.*

§. 3. *Balbus Cornelius.* Duo L. Cornelii Balbi fuerunt, uterque Gaditanus, et civitate Romana donatus, quorum alter Maior dicitur, alter, ex Maioris fratre natus, Minor. Quos, non mirum est, si recentiores confuderint, cum ne Velleius quidem eos satis accurate distinxerit, ut Puteanus ad h. l. et Basilius Lexico Histor. et Crit. v. *Balbe* ostenderunt. Maior Consul suffectus fuit A. U. C. 713. Vide Dionem Cass. XLVIII. pag. 549. et tabulam Colotianam apud Gruter. pag. 298. Eiusdem mentio est in lapide apud Muratorium pag. 293. *Consul* autem *factus est ex privato*, ut Velleius ait. Quae verba, a viris doctis mirifice vexata, sic intellige: Consul factus est ex eo, qui nunquam rempublicam attigisset, nullos unquam honores gessisset, ut Nepos de Reg. 1. *quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus.* Id historiae congruit, quae non nisi praefecturae fabrum, qua in Caesaris exercitu functus est, mentionem facit. Vide Ciceronem oratione pro eodem 28. Insignis de illo locus est Plinii H. N. VII. 43. *Fuit et Balbus Cornelius Maior Consul, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicum in consilium missus: primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum usus illo honore, quem maiores Latio quoque negaverunt.* In quo loco tentando frustra fuit Salmasius Plin. Exerc. pag. 272. Scribendum: *atque de iure virgarum in eum iudicium in consilium missum. Iudicium* dicit pro iudices, ut Cic. Verr. II. 18. *te ex lege Rupilia sortiri iudicium debuisse.* Minor Balbus fuit Quaestor Asinii Pollionis in Hispania, mox A. U. C. 734. Pro consule Africae de Garamantibus triumphavit; nec tamen ad consulatum pervenisse videtur. Nam quod Perizonius ex marmore apud Gruter. pag. 299. hunc quoque consulem suffectum fuisse suspicatur, id vix veri speciem habet, cum ille consul non *L. Cornelius Balbus*, sed *L. Cornelius* vocetur. Triumphum eius memorant Fasti Capitolini, Strabo III. pag. 257. inprimisque

bus Cornelius, excedente humanam fidem temeritate, ingressus castra hostium, saepiusque cum Lentulo conlocutus Cos. dubitante quanti se venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non Hispaniae Asiae natus, sed Hispanus in triumphum et pontificatum adsurgeret, fieretque ex privato consularis. Va-

Plinius H. N. V. 5. cuius locus totus adscribendus est: *omnia armis Romanis superata, et a Cornelio Balbo triumphata: uni huic omnium externorum curru et Quiritium iure donato: quippe Gadibus genito civitas Romana cum Balbo Maiore patruo data est.* Ne hic quidem Salmasium sequimur. Tolle praepositionem *a*, ut omnia tertio casu dicantur: *et Cornelio Balbo triumphata, uni huic omnium externorum curru* etc. de quo dativo Drakenb. ad Liv. VI. 11. Quae cum ita sint, liquido apparet, Velleium aliquid de accurata sua diligentia remisisse, et Balbum consulem cum triumphali confudisse. Hoc autem temeritatis exemplum non Balbus Maior, sed Minor edidit, iam ante a Caesare ad Lentulum, adhuc in Italia degentem, sollicitandum missus, ut ex Cic. ad Att. VIII. 9. 11. 15. IX. 6. intelligitur. Quem cum ita convenire non potuisset, postea cum Caesare in Graeciam transiens, in ipsis Pompeii castris convenit. De quo itinere, post Caesaris necem, fabulam praetextatam Gadibus edidit, ut Ciceroni narrat Asinius Pollio ad Div. X. 32. Maior autem Balbus non interfuit bello civili, sed Romae mansit, Caesaris et Lentuli negotia procurans. Ipse in epistola ad Ciceronem, quae est inter epistolas ad Attic. IX. 6. ait: *Mihi ipse Caesar sua concessit voluntate, ne in iis castris essem, quae contra Lentulum, aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem: sibique satis esse dixit, si rogatus urbana officia sibi praestitissem* etc.

excedente humanam fidem temeritate. II. 56. *quod humanam excedat fidem.* Vide Bentlei. ad Manil. II. 617.

cum Lentulo conlocutus Cos. dubitante. Sic Editor Basil. bene mutavit interpunctionem Edit. pr. *cum Lentulo conlocutus, Cos. dubitante.*

non Hispaniae Asiae natus. Alias, *Asiaeve.* Rhenan. Mihi videtur legendum: *non Hispaniae suae natus.* Burer. Editor Basil. rescripsit: *non Hispaniae Gadibus natus.* cuius coniecturam pro Editionis pr. scriptura perperam accepit Rigaltius de Pop. fundis pag. 199. moliens etiam alia, quae commemorare et refellere non est tanti. Argutae Velleii orationi satis convenit, quod Lipsianum ingenium reperit: *non Hispaniensis natus, sed Hispanus.* De forma *Hispaniensis* videndi Is. Casaub. ad Spartian. Hadrian. 1. Scip. Maffeius ad Mus. Veron. pag. 88. et T. Hemsterhus. ad Thom. M. pag. 793. Etiam *natus* in hac lectione eleganter abundat, ut ad Rutil. Lup. II. pag. 94. ostendimus. Tamen aliud latere videtur, quod acutiores me quaerant. Alius alia vulnera sanare potest, nemo omnia.

ex privato consularis. Omnino scribendum, *consul.* Librarius, cum *Cos.* scriptum invenisset, ex quo *consul* facere debebat,

riatum deinde praeliis, sed uno longe magis Pompeianis prospero, quo graviter impulsi sunt Caesaris milites.

CAP. LII. Tum Caesar cum exercitu fatalem victoriae suae Thessaliam petiit. Pompeius longe 2
diversa aliis suadentibus (quorum plerique hortabantur, ut in Italiam transmitteret: neque hercules quicquam partibus illis salubrius fuit: alii, ut bellum traheret, quod dignatione partium in dies ipsis magis prosperum fieret) usus impetu suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam, et illum cruentissimum Ro- 3
mano nomini diem, tantumque utriusque exercitus profusum sanguinis, et conlisa inter se duo reip. capita, effossumque alterum Romani imperii lumen,

consularis fecit, ut apud Liv. II. 18. ubi vide Drakenb. Perizonius quidem Syllog. Epist. T. IV. pag. 717. *consularis* pro *consul* dici putat apud Cic. Phil. I. 6. ad Div. X. 6. et Valer. Max. IX. 12. 5. sed de illorum locorum integritate merito dubites. In Cicerone quidem Phil. I. 6. *consul* pro *consularis* ex libris suis edidit Cl. Ernestus.

CAP. LII. §. 2. *salubrius fuit. Fuit* pro *fuisset*, perfectum indicativi pro plusquamperfecto subiunctivi. Vide Iac. Frid. Heusingerum V. C. ad Ovid. Ep. XVII. 170.

quod dignationi partium in dies ipsis. Exempl. vetustum sic habet: *quod dignationi partem indie ipsiis.* ubi ego *ipsi* legendum puto, ut ad Pompeium referatur. Burer. Sequimur Editorem Basil. ita scribentem: *quod dignatione partium in dies ipsis.* Sic etiam Rhenanus ediderat, nisi quod *dignationi* habet pro *dignatione*; de qua voce vide Drakenb. ad Liv. II. 16.

usus impetu suo. Suo consilio Pompeius Caesarem secutus est, conflixit cum eo ad Pharsalum alieno. Quod qui minus distinguunt, temere Velleium reprehendunt, ut Fabricius ad Dion. Cass. XLI. pag. 298.

§. 3. *Romano nomini diem.* Exempl. vetus habet: *Romani nomini diem.* Opinor autem *Romani nominis diem* legi posse, fortassis etiam debere. Burer.

et consilio inter se duo Reip. capita. Fortasse leg. *commissa.* Rhenan. Coniicio legendum: *et consiliunt inter se duo Reip. capita.* Burer. Praeclare Editor Basil. restituit, *et collisa inter se duo Reip. capita*, pro Editionis pr. scriptura, *et consilio inter se* etc. Statius Theb. VI. 435. *Ambitiosa pios collidit gloria fratres.* Graeci centies ita dicunt *συγκρούειν.* Sed hic *collisa* elegantius dicitur ob adiunctum *capita*, metaphora deducta ab animalibus, quae mutuo concursu capita collidunt.

effossumque — lumen. Iunta consulto, an temere, edidit: *effusumque — lumen.* qui error peperit non necessarias virorum

tot talesque Pompeianarum partium caesos viros, non
4 recipit enarranda hic scripturae modus. Illud notandum est: ut primum C. Caesar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque prius, neque antiquius quicquam habuit, quam in omneis partes (ut militari et
5 verbo et consuetudine utar) dimitteret. Pro Dii immortales! quod huius voluntatis erga Brutum suae
6 postea vir tam mitis precium tulit? Nihil illa victoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit, quando neminem, nisi acie consumptum, civem patria desideravit: sed munus misericordiae corrupit pertinacia, cum libentius vitam victor iam daret, quam victi acciperent.

doctorum de verbo *effundere* disputationes.

enarranda. Editor Basil. *enarrandas,* sine ulla caussa.

§. 4. *quam in omneis partes* etc. Vascosan. *quam ut in omneis partes.* Editor Basil. scripsit: *quam ut omnes patres* etc. Viri docti in vulgari locutione, *in omnes partes dimittere*, ridicule quaerunt verbum militare, quod e contextu excidisse, recte viderunt Schefferus Misc. Obs. Vol. VIII. pag. 460. et Burm. ad h. l. Sane Velleius aut hoc, aut non multum dissimili modo scripserat: *neque prius*, *neque antiquius quicquam habuit*, *quam ut in omnes partes praecones clamantes*, parce civibus, *ut militari et verbo et consuetudine utar*, *dimitteret.* Res clara et perspicua est ex simillima narratione Appiani de B. C. II. pag. 759. *κήρυκας εἰς τὰς τάξεις πανταχοῦ περιέπεμπεν* (i. e. in omnes partes dimisit) *οἳ τοῖς νικῶσι ἐκέλευον ἀψαυστεῖν τῶν ὁμοεθνῶν, ἐπὶ δὲ τοὺς συμμάχους μόνους χωρεῖν.* Sueton. Caes. 75. *Acie Pharsalica proclamavit*, *ut civibus parceretur.* Florus IV. 2. 50. *Voces quoque obequitantis exceptae*, *altera cruenta, sed docta, et ad victoriam efficax:* Miles faciem feri: *altera ad iactationem composita:* Parce civibus. ubi vide Freinshem. *Parce* autem an illud ipsum vocabulum sit, quod Velleius militare dicit, ut Scheffero placet, in medio relinquo, satis habens, si minus verba Velleii, at sententiam restituisse.

§. 5. *post eam.* Alias, *postea.* Rhenan.

§. 6. *corrumpit.* Alias, *corrupit.* Rhenan.

victoriam dare. Alias, *victores darent.* Rhenan. Exempl. vetus sic habet, ut legendum existimem: *cum libentius vitam victor iam daret*, *quam* etc. Burerr. Editor Basil. scripsit: *cum libentius vitam victor daret.* Sed Burerianum *victor iam* propius accedit ad Editionis pr. scripturam, *victoriam.* Similis locus II. 85. *citius vitam veniamque Caesar promisit*, *quam illis*, *ut ea precarentur*, *persuasum est.*

CAP. LIII. Pompeius profugiens cum duobus Lentulis consularibus, Sextoque filio, et Favonio praetorio, quos comites ei fortuna adgregaverat, aliis ut Parthos, aliis ut Africam peteret, in qua fidelissimum partium suarum haberet regem Iubam, suadentibus, Aegyptum petere proposuit, memor beneficiorum, quae in patrem eius Ptolemaei, qui tum puero quam iuveni propior regnabat Alexandriae, contulerat. Sed quis in adversis beneficiorum 2
servat memoriam? aut quis ullam calamitosis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam a Mytilenis Corneliam uxorem receptam in navem, fugae comitem habere coeperat) consilio Theodoti et Achilli exciperent, hortarenturque, ut ex oneraria in eam navem, quae obviam processerat, transcenderet. Quod cum fecisset, princeps Romani nominis, imperio arbitrioque Aegyptii mancipii, C. Caesare, P. Servilio Coss. iugulatus est. Hic post tres consulatus, et totidem 3
triumphos, domitumque terrarum orbem, sanctissimi ac praestantissimi viri, in id evecti, super quod adscendi non potest, duodesexagesimum annum agentis, pridie natalem ipsius, vitae fuit exitus: in tantum in illo viro a se discordante fortuna, ut cui

CAP. LIII. §. 1. *sextoque filio.* Lege, *Sextoque filio.* ut hoc *Sexto* sit proprium nomen filii Pompeii. Burer.

quos comites. Asteriscum et lectionem marginalem (Alias. *victores darent.*) inducito, nam et superior illa restituta, et inferior haec lectio integra est. Burer.

in qua. Edit. pr. *in quo*, quod Editor Basil. correxit.

§. 2. *Achillae.* Exempl. vetus habet, *Achili.* Ipse lector coniice, utrum horum hoc loco rectius legatur. Burer. Restitui genitivum antiquum *Achilli*, de quo, praeter alios multos, Heins. ad Ovid. A. A. I. 743. et Bentleius ad Terent. Andr. II. 2. 31. Plures huius nominis formas esse, *Achilleus, Achilles, Achillas, Achilla*, ostendit Gronov. Observ. IV. 15. pag. 238. *Achilleus* idem vocatur a Lucano X. 523.

§. 3. *in tantum.* Lege, *intantum*, coniunctim. Burer.

cui modo ad victoriam etc. Pari acumine de Pompeio Va-

modo ad victoriam terra defuerat, deesset ad se-
4 pulturam. Quid aliud quam nimium occupatos dixerim, quos in aetate et tanti, et pene nostri seculi viri fefellit quinquennium? cum a C. Atilio et Q. Servilio Coss. tam facilis esset annorum digestio. Quod adieci, non ut arguerem, sed ne arguerer.

CAP. LIV. Non fuit maior in Caesarem, quam in Pompeium fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. Quippe cum venientem eum tentassent insidiis, ac deinde bello lacessere auderent, utrique summo imperatorum, alteri
2 superstiti, meritas poenas luere suppliciis. Nusquam erat Pompeius corpore, adhuc ubique Iubae nomine: quippe ingens partium eius favor bellum excitaverat Africum, quod ciebat rex Iuba, et Scipio, vir consularis, ante biennium, quam extingue-

ler. Max. V. 1. 10. *In suo modo terrarum orbe nusquam sepulturae locum habuit.* Poëta Scholasticus Anthol. Lat. T. I. pag. 200. in Pompeios: *Iunxit magnorum casus Fortuna virorum. Hic parvo, nullo conditus ille loco est. Ite, novas toto terras conquirite mundo. Nempe manet magnos parvula terra duces.*

§. 4. *aetatem.* Alias, *aetate.* RHENAN.

C. Atilio. Edit. pr. *C. Attilio.*

tam facilis esset annorum digestio. Rectissime Editor Basil. pro *felix*, quod Edit. pr. habet, *facilis* reposuit: quae vocabula in libris scriptis non parum saepe permutari, ostendit Duker. ad Flor. II. 6. 38. et ad Liv. XXXI. 26.

CAP. LIV. §. 1. *Non fuit maior in Caesarem.* Exempl. vetus habet: *non fuit no maior in Caesarem.* Mihi videtur legendum: *Non fuit tamen maior in Caesarem* etc. BURER. *Non* temere repetiit librarius, ut *mox* II. 83. *Max autem hunc mox avunculum.* Quare delevi cum Rhenano et Editore Basil.

§. 2. *adhuc ubique Iubae nomine.* Ita Edit. pr. Primus *Iubae* nomen, huc e sequentibus tractum, expulit Editor Basil. cuius emendatio latuit Ios. Scaligerum Animadv. in R. Titii Loc. Contr. pag. 114. eodem modo corrigentem. De Pompeio victo, sed adhuc superstite, similiter Lucan. VII. 717. *Scilicet immenso superest ex nomine multum; Teque minor solo, cunctas impellere gentes Rursus in arma potes, rursusque in fata redire.*

*excitaverat * Africum.* Asteriscus ante *Africum* obliteretur, cum nihil desit sententiae Velleianae. BURER.

retur Pompeius, lectus ab eo socer. Eorumque co- 3
pias auxerat M. Cato, ingenti cum difficultate itinerum; locorumque inopia, perductis ad eos legionibus: qui vir cum summum ei a militibus deferretur imperium, honoratiori parere maluit.

CAP. LV. Admonet promissae brevitatis fides, quanto omnia transcursu dicenda sint. Sequens fortunam suam Caesar, pervectus in Africam, quam, occiso Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus. Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua; inclinataeque hostium copiae.
Nec dissimilis ibi adversus victos, quam in priores, 2
clementia Caesaris fuit. Victorem Africani belli C. Gaesarem gravius excepit Hispaniense (nam victus ab eo Pharnaces, vix quicquam gloriae eius ad-

lectus ab eo sacer. Exempl. vetus habet: *lectus ab eo socer.* Burer.

§. 3. *locorumque inopia.* Duplici modo dicitur *locorum inopia*; primum vulgari, cum locus angustior est, quam esse debet, ut apud Liv. I. 33. *Ianiculum quoque adiectum, non inopia loci, sed* etc. deinde exquisitiore, cum locus rebus ad vitam necessariis caret. Sallustius apud Schol. Iuvenal. ad Sat. XV. 115. *quod, quantum coniicio, locorum egestate, rapto vivere coacti.* Seneca ad Helv. 12. *Nec tantum conditio illos temporum, aut locorum inopia, pauperibus exaequat.* Sic apud Iustin. II. 13. *multorum dierum inopia.* apud Columell. IX. 14. *temporum penuria.* Ad quod discrimen Heinsius ad h. l. animum non satis attendit.

ei ambitus deferretur imperium. Exempl. vetustum habet: *ei a militibus deferretur imperium.* *A militibus* in *ambitus* depravatum est, vitio scribae posterioris. Burer.

parare maluit. Pro *parare* legendum videtur *parere.* Burer.

CAP. LV. §. 1. *pervectus.* Scribe: *pervectus est.* Nisi malis *pervectusque* legere, et haec omnia, deleto puncto post *exercitus*, cum sequenti periodo coniungere.

Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua. Edit. pr. sic habet: *Ibi primo varia fortunam expugnavit via.* pro quo Editor Basil. rescripsit: *Ibi primo variam fortunam expugnavit.* quod inficetum est prae venustissima verissimaque Acidalii correctione: *Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua.* quod plane sapit Velleii ingenium. Id cum Lipsius etiam sensisset, obtulit se in talis inventi societatem, non satis, ut mihi videtur, honeste.

§. 2. *quam in priores.* Haec verba mihi de glossa suspecta sunt. Certe elegantius omittuntur.

struxit,) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adulescens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat, undique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem sequentium, ex toto orbe ter-
3 rarum auxiliis confluentibus. Sua Caesarem in Hispaniam comitata fortuna est; sed nullum umquam atrocius periculosiusque ab eo initum praelium, adeo ut plus quam dubio Marte, descenderet equo, consistensque ante recedentem suorum aciem, increpita prius fortuna, quod se in eum servasset exitum, denuntiaret militibus, vestigio se non recessurum: proinde viderent, quem et quo loco imperatorem de-
4 serturi forent. Verecundia magis quam virtute acies restitutae a duce, quam a milite fortius. Cn. Pompeius, gravis vulnere, inventus inter solitudines avias, interemptus est. Labienum, Varumque acies abstulit.

CAP. LVI. Caesar omnium victor, regressus in urbem, quod humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se arma tulerant, ignovit, magnificentissimis gladiatorii muneris, naumachiae, et equitum peditumque, simul elephantorum certaminis spectaculis, epulique per multos dies dati celebratione,
2 replevit eam. Quinque egit triumphos, Gallici appa-

§. 3. *quod se in eum servasset exitum.* Forte ex Virg. Aen. V. 625. *cui te exitio fortuna reservat?*

§. 4. *acies restitutae sunt a duce.* Exempl. vetus habet: *acies restitutae C. A. duce* etc. Burer. Legendum: *acies restitutae: et a duce* etc. *Et* pro et quidem, ut II. 60. *maluitque avunculo et Caesari de se, quam vitrico, credere.* Verbo *sunt*, quod Rhenanus inseruerat, facile caremus.

CAP. LVI. §. 1. *magnificentissimis glad. mun.* Lege: *magnificentissimisque glad. mun.* Burer. Scribendum: *ignovit: et magnificentissimis* etc. ut copula et hausta sit ab ultima syllaba verbi *ignovit.*

replevit eam. Verba *replere, explere, implere,* interdum ponuntur recreandi et reficiendi potestate, quam vix quisquam recentiorum interpretum, praeter Forcellinum in Lex. Lat. nuper edito, observavit. Velleius II. 100. *magnificentissimi gladiatorii muneris naumachiaeque spectaculis animos oculosque P. R. repleverat.* Plinius Paneg. 26.

ratus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Afri ebore, Hispaniensis argento rasili constitit. Pecunia ex manubiis lata paulo amplius sexies millies HS. Neque illi tanto viro, et tam clemen- 3 ter omnibus victoriis suis uso, plus quinque mensium principalis quies contigit. Quippe cum mense Octobri in urbem revertisset, Idibus Martiis, coniurationis auctoribus Bruto et Cassio, quorum alterum promittendo consulatum non obligaverat, contra differendo Cassium offenderat; adiectis etiam consiliariis caedis familiarissimis omnium, et fortuna partium eius in summum evectis fastigium, D. Bruto et C. Trebonio, aliisque clari nominis viris, interemptus est. Cui magnam invidiam conciliarat M. 4 Antonius, omnibus audendis paratissimus, consulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus sedentis pro rostris insigne regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus videretur.

quanquam laetissimum oculis tuis, conspectu Romanae sobolis impleri. Statius Theb. IV. 759. *tu refugas vires, et pectora bello Exanimata reple.* ubi Scholiast. vetus Barthii bene exponit *refice.* Nazarius Paneg. Constantin. 32. *Pari studio missum eiusdem tyranni ad permulcendam Africam caput, ut, quam maxime vivus adflixerat, laceratus expleret.*

§. 2. *Hispaniensis argento rasili.* Hispaniensis triumphi apparatum ex ebore constitisse, scribunt Quinctil. VI. 3. pag. 293. et Dio Cass. XLIII. pag. 369. quibus facile Velleium concilies, si verba hoc modo transponas: *Africi argento rasili, Hispaniensis ebore.* Sed verisimilius est, Africam ebur, quo abundabat, ad triumphum Africum suppeditasse.

§. 3. *tam clementer omnibus uso.* Exempl. vet. habet: *tam clementer omnibus victoribus suis uso etc.* Burer. Ex scriptura, quam Burer. prodidit, Editor Basil. recte fecit: *tam clementer omnibus victoriis suis uso.* Iustin. XXV. 5. *qui victoria mitius usus.* Contra Sulpic. Sever. II. 23. *cruente admodum victoria sunt usi.*

evectis. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *revectis.*

C. Trebonio. Sic Editor Basil. Edit. pr. *C. Tribonio.*

§. 4. *quod ab eo id repulsum erat, ut non offensum videretur.* Alias, *ita repulsum, ut non offensus.* Rhenan. Exempl. vetus sic habet, ut ita legendum videatur: *quod ab eo ideo repulsum erat, ut non offensus videretur.* nisi *offensum* (sic enim habet vetus exempl.) ad *Lupercal* referre velis. Burer. Rhenani correctionem iure recepit Editor Basil.

CAP. LVII. Laudandum experientia consilium est Pansae atque Hirtii: qui semper praedixerant Caesari, ut principatum armis quaesitum armis teneret. Ille dictitans, mori se, quam timeri malle, dum clementiam, quam praestiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus est: cum quidem plurima praesagia atque indicia Dii immortales futuri
2 obtulissent periculi. Nam et haruspices praemonuerant, ut diligentissime Iduum Martiarum caveret diem; et uxor Calpurnia territa nocturno visu, ut ea die domi subsisteret, orabat; et libelli coniurationem nunciantes dati, ab eo neque protinus lecti
3 erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cuiuscunque fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.

CAP. LVII. §. 1. *ut principatum armis quaesitum armis teneret.* Sulpic. Sever. Dial. II. 6. *Sed magnum imperium nec sine periculo renui, nec sine armis potuit teneri.*

quam timeri malle. Timere optime reponit Oudendorp. ex Sueton. Caes. 86. *Alii e diverso opinatum, insidias undique imminentes subire semel satius esse, quam cavere semper.* Plutarch. in Caes. pag. 734. E. εἰπὼν ὡς βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. Lucanus, quamvis in alia re, VIII. 576. *letumque iuvat praeferre timori.*

cum quidem plurima. Exempl. vetus habet: *cum quidem plurimi* etc. Burer.

obtulissent. Proprie hoc verbo utitur. Servius ad Aen. VI. 190. *Auguria aut oblativa sunt, quae non poscuntur: aut impetrativa, quae optata veniunt.*

§. 2. *dati, ab eo neque protinus lecti erant.* Sic interpungitur in Edit. pr. Legendum suspicor: *et libelli, coniurationem nunciantes, delati ad eum, neque protinus lecti erant.* Cum Velleii narratione ferme convenit Dio Cass. XLIV. pag. 392. ubi vide Fabric.

§. 3. *ineluctabilis fatorum vis.* Ex Virgilio Aen. VIII. 334. *Fortuna omnipotens, et ineluctabile fatum.* Pro quo Livius VIII. 7. *inexsuperabilis vis fati.* Ovid. Met. XV. 807. *insuperabile fatum.* Curt. X. 1. 6. *inevitabilis sors fati.* *Ineluctabilis* in prosa etiam dixerunt Seneca praef. lib. III. N. Q. pag. 706. et Arnob. VII. pag. 219.

cuius quom fortunam. Exempl. vetus habet: *cuius cum fortunam.* Burer. Editor Basil. bene correxit: *cuiuscunque fortunam.* quod recepi.

fatorum vis — consilia corrumpit. Eandem sententiam repetit II. 118. *Ita se res habet, ut plerumque fortunam mutaturus Deus consilia corrumpat.* Pervagata apud veteres opinio fuit, Deos illis, quos perdere vellent, sanam mentem eripere, stuporem

CAP. LVIII. Quo anno id patravere facinus Brutus et C. Cassius, praetores erant; D. Brutus Cos. designatus. Hi una cum coniurationis globo, 2 stipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupavere, cum Cos. Antonius (quem cum simul interimendum censuisset Cassius, testamentumque Caesaris abolendum, Brutus repugnaverat, dictitans, nihil

et oblivionem iniicere. Lysias adv. Andocid. pag. 116. ὁ δὲ θεὸς λήθην ἔδωκεν, ὥστε εἰς τοὺς ἠδικημένους αὐτὸς ἐπεθύμησεν ἀφικέσθαι. ubi vide Marklandum. Lycurgus adv. Leocrat. pag. 213. οἱ γὰρ θεοὶ οὐδὲν πρότερον ποιοῦσιν ἢ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν παράγουσι. quod ipse confirmat praeclaris iambis Tragici, Euripidis, ut opinor: Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινά, Τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν Τὸν νοῦν τὸν ἐσθλὸν, εἰς δὲ τὴν χείρω τρέπει Γνώμην· ἵν' εἰδῇ μηδὲν ὧν ἁμαρτάνει. Quos versus sic expressit Ovidius IV. ex P. 12. 47. *Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit: Et sensus cum re consiliumque fugit.* De Pompeio Valer. Max. I. 6. 12. *Sed invictae leges necessitatis pectus, alioqui procul ab amentia remotum, prodigia ista iusta aestimatione perpendere passae non sunt.* Appian. Mithridat. pag. 397. καὶ ὁ βασιλεὺς μὲν οὐκ ἐπείθετο, εἴθ' ὑπὸ δέους, εἴθ' ὑπὸ ἀγνοίας, ἣ πᾶσιν ἐγγίνεται πλησιαζόντων τῶν κακῶν. Sic illum locum bene correxit P. Wesseling. ad Diodor. Sic. XIII. pag. 566. Idem in Excerpt. Peiresc. pag. 562. Καὶ σκαιὸς ἐς πάντας ἐγίγνετο, ἀρχομένης αὐτὸν ἐπιλιπεῖν τῆς τύχης· ὥσπερ ἐστὶ πολλοὺς ἰδεῖν μεταβολῆς προϊούσης ἀλογωτέρους γιγνομένους ἑαυτῶν. Ammian. Marcellin. XIV. 11. *Utque solent manum iniectantibus satis hebetari sensus hominum et obtundi.* ubi vide Interpretes. Ex hac opinione explicandus est Lucanus, quem viri docti non satis ceperunt, VII. 53. *Hoc placet, o Superi, cum vobis perdere cuncta Propositum, nostris erroribus addere crimen?* Sensus est: Parum est Diis, cum omnia perdere constituerint, nobis errorem obiecisse, mentem abstulisse, nisi etiam nos crimini obnoxios reddant. Graeci, quibus ira Deorum intelligentiam abstulisset, θεοβλαβεῖς dicebant, ducta significatione ex Homero Ὀδ. Ψ. 14. Οἵ σε περ ἔβλαψαν· πρὶν δὲ φρένας αἰσίμη ἦσθα. Apud Latinos etiam frequens est, *Deos iratos habere*, pro stulte agere, et contra *propitios*, pro sapere. Vide Brisson. de Formul. I. pag. 100.

CAP. LVIII. §. 1. *Brutus.* Bene Heinsius Bruto reddit praenomen *M.* quod in tali et temporis et coniuratorum descriptione omitti non poterat. Vide Tunstallum Obs. in Epist. Cic. et Brut. pag. 189.

§. 2. *Brutus repugnaverat.* Inanes sunt ratiunculae, quibus hoc non ad M. Brutum, sed ad Brutum proxime nominatum, sive Decimum Brutum, referendum contendit Tunstallus de Cic. Epist. ad Brutum pag. 206. et Obss. Anglice scriptis in easdem Epist. pag. 183. quem satis re-

amplius civibus praeter tyranni, ita enim appellari Caesarem facto eius expediebat, petendum esse san-
3 guinem) convocato senatu, (cum iam Dolobella, quem substiturus sibi Caesar, designaverat Cos., fasces atque insignia corripuisset consularia,) velut pacis auctor, liberos suos obsides in Capitolium misit, fidemque descendendi tuto interfectoribus Cae-
4 saris dedit: et illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, oblivionis praeteritarum rerum, decreto patrum comprobatum est.

CAP. LIX. Caesaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octavium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat. De cuius origine, etiamsi prae-

futavit Middletonus Praef. ad easdem Epist. pag. 51. Velleius haud dubie intellexit M. Brutum, ut Plutarch. in Anton. pag. 921. E. in Brut. pag. 992. B. et Appian. de B. C. II. pag. 814. Ac nescio, an hic quoque *M. Brutus* plene scripserit. Certe praecedentis verbi ultima litera *m* facile potuit praenomen *M.* elidere.

§. 3. *insignia corripuisset consularia.* Edit. pr. *insignia corripuisset Cos.* pro quo Aldus Nep. recte edidit: *insignia corripuisset consularia.* Sallust. Cat. 18. *ipsi fascibus correptis, Pisonem cum exercitu ad obtinendas duas Hispanias mittere.* ubi vide Cortium. Aurel. Victor de Viris ill. 70. *Ipse, correptis imperii insignibus, provinciam ingressus.* *Corripere* proprie dicuntur, qui aliena invadunt nullo iure. Vide Duker. ad Liv. XXIV. 4.

liberos suos. Sic de uno Antonii filio dicit cum Cic. Phil. I. 1. quod aliis etiam satis usitatum est. Vide Duker. ad Flor. IV. 3. 2. et Drakenb. ad Liv. Ep. 116.

§. 4. *et illud decreti Atheniensium* etc. Utitur ipsis Ciceronis hac de re verbis, Phil. I. 11. *Atheniensiumque renovavi vetus exemplum: Graecum etiam verbum usurpavi, quo tum in sedandis discordiis erat usa civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.* ubi vide P. Manutium.

CAP. LIX. §. 1. *quo C. Octavium adoptabat.* Hoc loco usus est Iac. Cuiacius, de adoptione per testamentum facta disputans, Observ. VII. 7.

nepotem sororis suae. Vide Duker. ad Liv. Ep. 116.

etiam si praevenit et. Alias, *praeventis et, pauca.* Rhenan. In Edit. pr. sic interpungitur: *etiam si praevenit et, pauca dicenda sunt.* Gesnerus in Thes. L. L. Rhenani coniecturam secutus, *praeventis* explicat, nobis, qui praeventi sumus. Sed melius est, ut in re incerta, quod Heinsius reponit: *etiamsi praenitet*, vel *praeniteat:* idque placet Oudendorpio ad Apulei. Met. V. pag. 360. [Vascosan.

venit et, pauca dicenda sunt. Fuit C. Octavius, ut 2
non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic praetor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum ei dignatio Iulia genitam Atiam conciliasset uxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam, appellatusque in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit, praetextato relicto filio. Quem C. 3
Caesar, maior eius avunculus, educatum apud Philippum vitricum, dilexit ut suum, natumque annos XVIII. Hispaniensis militiae, adsecutum se, postea comitem habuit, numquam aut alio usum hospitio quam suo, aut alio vectum vehiculo: pontificatusque sacerdotio puerum honoravit; et patratis bellis civi- 4
libus, ad erudiendum liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis, Apolloniam eum in studia mi-

verba, *si praevenit et*, prorsus omisit. Ex Add.]

§. 2. *Atiam.* Sic Aldus Nep. edidit. Edit. pr. *Acciam*, ut cap. 66. *Acciae* pro *Atiae*. De *Atia* videndus N. Heinsius ad Virg. Aen. V. 568.

in ea. Edit. pr. *in eam*, quod Editor Basil. correxit.

§. 3. *annos XVIII.* Verum esse *annos XVII*, disputat Oudendorp. ad Sueton. Aug. 8.

§. 4. *patratis bellis.* Edit. pr. *paratis bellis*, pro quo Edit. Basil. scripsit, *peractis bellis*, melius Vascosan. et Aldus Nep. *patratis bellis.* quod recepi. Nam verbo *patrare* Velleius delectatur, Sallustii imitatione. Vide Duker. ad Flor. II. 15. 1. ubi eodem modo variatur. Quis primus in recentiores Editiones *paratis bellis* invexerit, nescio. Latinos ita loqui non solere, scio. Id tamen Lexicographi, tanquam bene Latinum, receperunt.

ad erudiendum liberalibus disciplinis etc. Malim: *ad erudiendam* etc. etsi non damno vulgatum. *Indolem*, in quo Burmannus tricatur, accipe pro ingenio: quae, non intelligo, quare minus recte *erudiri* dicatur, quam *educari* a Flor. I. 6. 1. cuius locum attulit Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 57. *In studia*, quod eidem Burmanno de glossa suspectum est, salvo sensu, abesse posse fateor. Probam tamen locutionem esse, ostendit Ammian. Marcell. XVI. 5. *cum legeret libellum adsidue, quem Constantius ut privignum ad studia mittens, manu sua conscripserat.* Immo Gronovius eandem formam de coniectura reddidit Quinctiliano Decl. CCCXXXIII. pag. 683. *Adolescentem dives pauperem impensis suis in studia Athenas misit.*

singularis indolem iuvenis. Quod post aliis etiam in mentem venit, *singularis indolis iuvenem*, iam dederat Vascosanus. Ex Add.

serat, mox belli Gethici, ac deinde Parthici habi-
5 turus commilitonem. Cui ut est nunciatum de caede avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei pollicerentur, neque eam spernendam Salvidienus et Agrippa dicerent; ille festinans pervenire in urbem, omnem ordinationem et necis, et testamenti Brundusii
6 comperit. Cui adventanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: et cum intraret urbem, solis orbis super caput eius, curvatus aequaliter, rotundatusque, in colorem arcus, velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est.

CAP. LX. Non placebat Atiae matri, Philippoque vitrico, adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris: sed adserebant salutaria reip. terrarumque orbis fata conditorem, conservatoremque Romani no-

belli Gethici. Vide Duker. ad Liv. Ep. 117.

§. 5. *centuriones suam.* Edit. pr. *suas*, quod Editor Basil. correxit.

pollicerentur. Exempl. vetus habet, *pollicentur.* Burer.

omnem ordinationem et necis, et testamenti. Editor Basil. rectissime scripsit: *omnem ordinem et necis* etc. Liv. XL. 55. *ordinemque omnem facinoris legatorum ministeriique sui exposuit.* Ipse Velleius II. 119. *Ordinem atrocissimae calamitatis conabimur exponere.*

§. 6. *solis orbis* etc. Huius ostenti, quod ambitiosius a Velleio narrari, vere iudicat Casaubonus ad Sueton. Aug. 95. etiam alii scriptores mentionem fecerunt, quos indicat Fabric. ad Dion. Cass. XLV. pag. 422.

CAP. LX. §. 1. *adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris.* Mirum est, hic nominis tantum recepti, non hereditatis, quam omnes cum nomine coniungunt, mentionem fieri. Cicero ad Att. XV. 12. *Sed quid aetati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni consilii est.* Vide Dion. Cass. XLV. pag. 421. et quos ibi laudat Fabricius. Omnino locus vitiosus est; qui ne in posterum aliis fraudi sit, ut fuit Henr. Cannegietero de Nomin. Rom. pag. 274., hac emendatione cavemus: *adiri nomen, invidiosamque fortunam Caesaris. Fortuna* pro *fortunae*, vel opes dici, etiam tirones sciunt.

adserebant. Si sanum hoc verbum est, nihil aliud significare potest, quam vindicabant. Valer. Max. IV. 4. 4. *quos pericula reip. imperatores asserebant, angustiae rei familiaris bubulcos fieri cogebant.* Scribendum etiam *orbi* pro *orbis*, ut Burmanno placet. Ovid. Met. I. 761. *meque adsere coelo.* Optima tamen aetate aliter loquebantur.

minis. Sprevit itaque coelestis animus humana con- 2
silia; et cum periculo potius summa, quam tuto humilia, proposuit sequi; maluitque avunculo et Caesari de se, quam vitrico credere, dictitans, nefas esse, quo nomine Caesari dignus esset visus, semetipsum videri indignum. Hunc protinus Antonius Cos. 3
superbe excipit; (neque is erat contemptus, sed metus) vixque admisso in Pompeianos hortos, loquendi secum tempus dedit; mox etiam, velut insidiis eius petitus, sceleste insimulare coepit: in quo turpiter deprehensa eius vanitas est. Aperte deinde Antonii 4
ac Dolabellae consulum ad nefandam dominationem erupit furor. HS. septies milies, depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiusdem insertis falsis, civitatibusque cor-

§. 2. *et Caesari.* Duplex in duobus verbis elegantia, primum a copula *et* pro et quidem posita, deinde a pondere, quod est in nomine *Caesari.* Cic. ad Div. II. 7. *a tribuno plebis, et a Curione tribuno.* ubi vide Manutium. Liv. XXVI. 13. *Cum hostis alienigena in Italia esset, et Hannibal hostis.* Plutarch. in Sulla pag. 466. C. *ἐμοὶ δὲ ἡγεμόνι Ῥωμαίων ὄντι καὶ Σύλλᾳ, τολμᾷς διαλέγεσθαι περὶ προδοσίας;* Sed hanc vim nominum propriorum satis illustrarunt viri in paucis eruditi, Perizonius ad Valer. Max. VI. 5. 5. et Valckenarius Diatr. in Eurip. cap. XX. pag. 211.

credere. Sic Editor Basil. scripsit pro *cedere*, quod est in Edit. pr.

semetipsum videri indignum. Lipsius in margine libri, qui est in Biblioth. Leidensi, bene corrigit: *semetipsum sibi videri indignum.*

§. 3. *velut insidiis eius petitus.* De his insidiis vide Is. Casaub. ad Sueton. Aug. 10.

§. 4. *HS. septies millies.* Vide P. Manutium ad Cic. Phil. I. 7.

actorum eiusdem insertis falsis etc. Locus prope desperatus, cui primus omnium Editor Basil. hanc medicinam facere tentavit: *actorum eiusdem insertis falsis indubitateque corruptis commentariis.* Sed adverbio *indubitate* nullus idoneus scriptor usus est. Nam quod Lexica ex Livio XXXIII. 40. laudant: *quae indubitate Lysimachi fuerint*, id sine dubio a correctore fluxit, cum priscae editiones, teste Drakenborchio, mendose quidem, sed tamen ut appareat, aliud a Livio scriptum esse, locum ita exhibeant: *sunt quae diu dubitare Lysimachi fuerunt.* Quid alii deinceps ad Velleium sanandum attulerint, apud eos legat, qui volet. Ego mihi non temere persuasi, Velleium hoc modo scripsisse: *actorum eiusdem, in-*

ruptis, commentariis. Atque omnia precio temperata, vendente remp. Cos. Idem provinciam D. Bruto designato Cos. decretam, Galliam occupare statuit; Dolabella transmarinas decrevit sibi. Interque naturaliter dissimillimos, ac diversa volenteis crescebat odium; eoque C. Caesar iuvenis cotidianis Antonii petebatur insidiis.

CAP. LXI. Torpebat oppressa dominatione An-

sertis *falsis, vitiatique et corrupti commentarii; atque omnia precio* etc. De re ipsa sic Cicero Phil. V. 4. *Neque solum commentariis commenticiis, chirographisque venalibus innumerabilis pecunia congesta in illam domum est, cum, quae vendebat Antonius, ea se ex actis Caesaris agere diceret.* Plutarch. in Anton. pag. 922. C. *ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τὰ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνήματα τῶν κεκριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα. καὶ τούτοις παρεγγράφων οὓς ἐβούλετο* etc. Propius ad Velleium accedit Dio Cass. XLIV. pag. 416. *ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἐγκρατὴς τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ἐγένετο, πολλὰ μὲν ἀπήλειψε, πολλὰ δὲ ἀντενέγραψεν.* Reliquum est, ut bonorum scriptorum exemplis ostendamus, verbum *vitiare* aptum esse huic loco, et saepe cum *corrumpere* coniungi. Cic. pro Sext. 54. *Comitiorum et concionum significationes, interdum verae sunt, nonnumquam vitiatae atque corruptae.* Liv. XL. 55. *Falsas esse literas, et a scriba vitiatas.* Seneca apud Lactant. V. 22. *sed corruptos et vitiosos luxuriose ac delicate patitur vivere.* Arnob. VII. pag. 224. *iam profecto cernetis viscera illa taurorum sacra — vitiare et corrumpere statum coeli.* Sic etiam *depravare* et *corrumpere* iunguntur. Cic. pro Muren. 12. *ea iureconsultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata sunt.* Seneca l. c. *nec eos caducis ac mortalibus bonis corrumpi ac depravari sinit.* Plin. Paneg. 53. *quam longa consuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noster reformet ac corrigat.* ubi vide Schwarzium.

Atque omnia precio temperata. Non facile *temperata* cum alio verbo commutem. Quod etiam T. Hemsterhusii iudicium erat, in Adversariis MSS. haec annotantis: Apud Vellei. Paterc. II. 60. *atque omnia pretio temperata.* nihil movendum puto: omnia dicit ad pretium redacta, per corruptionem et pretio repraesentato administrata: N. Heinsii *pretio temerata* ne Latinum quidem arbitrer. Valer. Max. IX. 5. 3. *Pompeius in foro non erubuit P. Scipionem socerum suum legibus noxium — muneris loco a iudicibus deposcere, maritalis lecti blanditiis statum reip. temperando.* Perizonius malit, *temerando:* ego firmatam a Codd. lectionem hoc sensu capio: dum precibus ac blanditiis uxoris, filiae Scipionis, inductus, statum reip. et leges, per quas reum condemnari oportebat, infirmat ac veluti diluit. Hactenus ille.

CAP. LXI. §. 1. *Torpebat — civitas.* Sallust. Fragm. pag. 951. *si tanta torpedo animos*

tonii civitas. Indignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum nulli aderat, cum C. Caesar, XVIIII. annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, maiorem senatu pro rep. animum habuit. Primumque a Calatia, mox a Casilino, ve- 2
teranos excivit paternos. Quorum exemplum secuti alii, brevi in formam iusti coiere exercitus. Mox cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis provinciis Brundusium venire iusserat, legio Martia et Quarta, cognita et senatus voluntate, et tanti iuvenis indole, sublatis signis ad Caesarem se contulerunt. Eum senatus, honoratum equestri sta- 3
tua, quae hodieque in rostris posita, aetatem eius scriptura indicat (qui honor non alii per CCC. annos, quam L. Sullae, et Cn. Pompeio, et C. Caesari contigerat) pro praetore una cum Coss. designa-

oppressit. et pag. 977. *verum occupavit nescio quae vos torpedo.* Liv. XLIV. 2. *ut obtorpuisse inops consilii videretur.*

XVIIII. annum ingressus. Chishullus ad Monim. Ancyr. pag. 178. legit: *XIX. annum egressus.* Sed altera lectio melius convenit Velleii adulationi. Vide Interpp. ad h. l.

maiorem senatu pro rep. animum habuit. Markland. ad Stat. Silv. V. 2. 11. legendum coniicit: *maiorem aetate pro rep. animum habuit.* Enimvero si Velleius ita scripsisset, non, quod facere voluit, Augusti animum verbis auxisset, sed potius frigide laudasset. Totus contextus *senatu*, non *aetate*, postulat.

§. 2. *Calatia.* Sic Editor Basil. bene scripsit pro *Galatia*, quod est in Edit. pr. *C* et *G* centies permutantur in libris et lapidibus, ut *Gallaecia*, *Callaecia.* Vide Scaligeri Indicem grammaticum in Gruteri Inscriptt. in *C.*

in brevi in formam iusti coiere exercitus. Exempl. vetus habet: *brevi in forma iusti coire exercitus.* Burer. Credo Burerio, praepositionem *in*, quam Rhenanus dedit, a veteri Codice abesse. Alioqui rectum est *in brevi.* Flor. I. 1. 15. *auctis in brevi viribus.* ubi vide Dukerum, et quae nos ad II. 24. 2.

tanti iuvenis indole. Malim: *tanta iuvenis indole.* Plin. V. Ep. 9. *quod in flore primo tantae indolis iuvenis extinctus est.*

§. 3. *et Cn. Pompeio.* At de Pompeio, Velleio non credit P. Manutius, adductus his Ciceronis verbis Phil. V. 15. *nec vero cuiquam possumus commemorare hunc honorem* (statuae equestris in rostris) *a senatu tributum iudicio senatus soluto et libero.* Equidem non tam facile fidem Velleio detraham, cum verisimile sit, quod Cl. Ernestus monet, Ciceronem rem oratorie auxisse.

pro praetore. Edit. pr. *pro P.*

tis, Hirtio et Pansa, bellum cum Antonio gerere
4 iussit. Id ab eo annum agente vicesimum, fortissime circa Mutinam administratum est; et D. Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam: consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex volnere mortem obiit.

CAP. LXII. Omnia antequam fugaretur Antonius, honorifice a senatu in Caesarem exercitumque eius decreta sunt, maxime auctore Cicerone: sed, ut recessit metus, erupit voluntas, protinusque Pom-
2 peianis partibus rediit animus. Bruto Cassioque provinciae, quas iam ipsi sine ullo senatusconsulto occupaverant, decretae. Laudati quicumque his se exercitus tradidissent: omnia transmarina imperia eo-
3 rum commissa arbitrio. Quippe M. Brutus et C. Cassius, nunc metuentes arma Antonii, nunc ad augendam eius invidiam, simulantes se metuere, testati edictis, libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum reip. constaret concordia, nec ullam belli civilis praebituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui, profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo, sine auctoritate

R. Sed dudum a Puteano, aliisque recepta est verissima emendatio Sigonii ad Liv. Ep. 118. et Emendat. I. 17. 31. *pro praetore.*

cum Coss. designatis. Immo, magistratum petentibus, ut demonstrant Manutius ad Cic. Phil. V. 15. et Chishullus ad Monim. Ancyr. pag. 182.

§. 4. *Id ab eo.* Pronomen *id*, quod ultima syllaba verbi *iussit* interceperat, Editor Basil. restituit.

CAP. LXII. §. 2. *quicunque his se exercitus tradidissent.* Recte Editor Basil. se, quod ex vicinis vocibus natum est, eiecit. Vide Cic. Phil. X. 6.

§. 3. *dum reip. constaret concordia.* Hoc Editor Basil. dedit pro scriptura Edit. pr. *dum resp. constaret conc.*

intento ac pari animo. Lipsius in margine libri, qui est in Bibl. Leidensi, et Burm. ad Sueton. Caes. 65. scribunt: *intento ac parato animo.* Quod ex rata formula dictum vulgato praetulerim. Sallust. Cat. 27. *uti semper intenti paratique essent.* Et sic Livius et alii saepe. Vide Drakenb. ad Liv. XXX. 10.

publica, provincias, exercitusque occupaverant, et ubicunque ipsi essent, praetexentes, esse remp., pecunias etiam, quae ex transmarinis provinciis Romam ab quaestoribus deportabantur, a volentibus acceperant. Quae omnia senatus decretis compren- 4
sa, et comprobata sunt. Et D. Bruto, quod alieno beneficio viveret, decretus triumphus. Pansae atque Hirtii corpora publica sepultura honorata.
Caesaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui 5
ad exercitum eius missi erant, iuberentur summoto eo milites adloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat senatus. Nam, cum eam iniuriam dissimulando Caesar ferret, negavere milites, sine imperatore suo ulla se audituros mandata. Hoc est 6
illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompeianarum partium, Caesarem laudandum et tollendum censebat; cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.

CAP. LXIII. Interim Antonius, fuga transgressus Alpes, primo per conloquia repulsus a M.

ab quaestoribus deportabantur. Respicit quaestores, Apuleium et Antistium Veterem, qui Bruto, et P. Lentulum, qui Cassio pecuniam publicam dederunt. Id ex Cic. Phil. X. 11. Lentuli ep. ad Cic. ad Div. XII. 14. Plutarcho in Bruto pag. 995. C. et Appiano de B. C. III. pag. 921. IV. pag. 1013. accurate demonstravit Ier. Markland. Animadv. in Cic. Anglice scriptis pag. 151.

§. 4. *quod alieno beneficio viveret.* Amarus sarcasmus, et similis illi II. 82. *Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.* Vide Heinsium ad h. l.

decretus triumphus. Vide Gronov. ad Liv. Ep. 119.

§. 5. *Caesaris adeo nulla habita mentio.* Utitur verbis Livii Ep. 119. *Senatus Caesaris militumque eius mentionem non satis gratam habuit. Mentionem habere* pro *facere* etiam alii dixerunt. Iustin. XIII. 2. *denique morientem nullam de eo mentionem habuisse.* Ascon. in Cic. in Toga cand. pag. 433. *quod is nullam mentionem rei habet.* Sulpic. Sever. Ep. II. pag. 371. *potero illius mentionem habere sine fletu?*

Caesar ferret. Edit. pr. *Caesari*, quod Editor Basil. correxit.

§. 6. *cum aliud diceret* etc. Color est ex Sallustio Cat. 10. *aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habere.*

CAP. LXIII. §. 1. *per colloquia repulsus.* Editor Basil. praeter rem scripsit: *spe collo-*

Lepido, qui pontifex maximus in C. Caesaris locum furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur: mox saepius in conspectum veniens militum, cum et Lepido omnes imperatores forent meliores, et multis Antonius, dum erat sobrius, per aversa castrorum proruto vallo militibus receptus est: qui titulo imperii cedebat Lepido,
2 cum summa virium penes eum foret. Sub Antonii ingressum in castra Iuventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus, cum acerrime suasisset Lepido,

quii repulsus. cuius coniecturam Lipsius pro Editionis pr. scriptura accepit. Intelliguntur colloquia per internuntios ultro citroque missos, ut viri docti viderunt.

pontifex maximus — furto creatus. Eandem rem sic expressit Livius Ep. 117. *In confusione rerum ac tumultu Lepidus pontificatum maximum intercepit.* Locutionem Velleius habet a Sallust. Iug. 14. *homines novi, qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire, furtim et per latrocinia potius ad imperia et honores nituntur.* Liv. XLIII. 10. *nec obsides, pignus futuros furto et fraude agendae rei, posceret.*

cum et Lepido omnes imperatores etc. Similis locus II. 69. *cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur, et Vatinius nulli non esset postferendus.*

per aversa castrorum. Sic Editor Basil. bene correxit scripturam Edit. pr. *per aversam castrorum.* Liv. V. 29. *quia nocte proditione oppidum captum liberam per aversa urbis fugam dederat.* Plin. H. N. VI. 18. *Gens haec obtinet aversa montis Paropamisi.* Minus considerate F. Ursinus scribebat: *per aversam castrorum portam.* Nam, si *per portam* receptus est Antonius, quid opus erat *proruto vallo?*

proruto vallo. Est ex Iuntae et Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *proruta vallo.* Liv. IV. 29. *Et dictator, proruto vallo, iam in castra proelium intulerat.* ubi vide Gronovium.

militibus receptus est. Heinsius malit: *a militibus rec. est.* Vulgata confirmatur ex II. 39. *Gallias primum Domitio, Fabio, nepoti Pauli, intratas.* Quanquam ne illius quidem loci scriptura satis certa est.

§ 2. *vir vita ac morte consentaneus.* Locutionem habet a Cic. Phil. IX. 6. *Cum eius mors consentanea vitae fuerit, sanctissime, honestissimeque actae.* Eadem forma est in inscriptione apud Reines. Cl. VII. n. 30. quam, vereor, ne falsarius aliquis ex Ciceronis verbis laudatis finxerit. Ovid. Amor. II. 10. 38. *Conveniens vitae mors fuit ista suae.* Iustin. VI. 8. *Neque ab hoc vitae proposito mortis ratio dissensit.* Sueton. Othon. 12. *mors eius minime congruens vitae.*

cum acerrime suasisset Lepido. Liv. Ep. 49. *rogationem M. Cato acerrime suasit.*

ne se cum Antonio, hoste iudicato, iungeret, inritus consilii, gladio se ipse transfixit. Plancus dein- 3

§. 3. *Plancus*. Nihil illa aetas Planco vidit foedius ac perditius: quem desultorem bellorum civilium omnes praedicant, maximum adulationis artificem Seneca Praef. lib. IV. N. Q. pag. 741. ignavum in bello Appian. de B. C. V. pag. 1114. et 1118. delicate luxuriosum auctor Epigrammatis Anthol. Lat. T. I. pag. 305. Etsi igitur maledicere cupienti non deesse poterat materia, tamen Velleius suas caussas habuisse videtur, quare eius nomini tam acerbe tot locis sempiternas maculas inureret. Gronov. ad Tacit. Ann. I. 12. suspicatur, Velleium Asinii Galli clientem fuisse, atque eius gratiae non modo laudes patris, sed etiam Planci, qui patris inimicus fuerit, vituperia dedisse. Quae sententia non uno nomine reprehendenda videtur. Quis enim credat, tum aliis summis honoribus, tum praetura functum, se in Asinii Galli clientelam dedisse? aut quis hominem adeo stultum fuisse putet, ut eiusdem Galli, Tiberio semper invisi, amicitiam et praesidium, magno cum capitis sui periculo, expeteret? At multus est in Asinii patris laudibus celebrandis. Immo iustum debitumque insignis viri virtutibus testimonium tribuit, nec quicquam in eo laudat, cuius auctoritatem defugere debeat. Sunt alii, ne de Seiano dicam, quos multo laudarit effusius, ut Messala Corvinus II. 71. L. Piso II. 98. etc. Asinii autem Galli, cuius eum clientem facit Gronovius, ne verbo quidem meminit, quamvis ipse II. 116. ingenue fateatur, se amicorum suorum mentioni locum in historia quaesisse. Quid igitur? Num Velleius animi caussa sibi Plancum infamandum sumsit? Crediderim, ipsi cum posteris Planci, nominatim cum Planco consulari, quem Lipsius ad Tacit. Ann. I. 39. huius filium fuisse putat, aliquid simultatis intercessisse, eumque patre vituperando aegre filio facere voluisse. Honores Planci recensentur in monumento Caietano apud Gruter. pag. 439. 8. quod levi, vel dicam, nulla de causa in fraudis suspicionem vocat Scip. Maffeius Crit. Lapid. pag. 339. Ex hoc et aliunde Planci res gestas illustravit Schoepflinus Alsat. illustr. II. 1. 54. dupliciter tamen errans, primum in eo, quod Plancum bis censorem fuisse scribit ex Plinio H. N. XIII. 3. *L. Plotium*, *L. Planci bis consulis, censorisque fratrem, proscriptum a triumviris* etc. cum *bis* tantum ad *consulis*, non ad *censoris* referatur: deinde in eo, quod Plancum cum Tiberio de Rhaetis triumphasse credit. Nullum enim Tiberio ob Rhaetos domitos triumphum decretum esse, vel ex Velleio intelligitur II. 96. 97. 121. 122. Vide Oudendorp. ad Sueton. Tiber. 9. Quid? si triumphus *ex Rhaetis*, qui in monumento Caietano memoratur, non diversus est a triumpho *ex Gallia*, A. U. C. 711. cuius Fasti Capitolini et Velleius mentionem faciunt? Nam si alius praeter hunc Planci triumphum fuisset, qui in monumento, quod eius honori proprie consecratum erat, silentio praeteriri potuisset? Mecum sentit Freinshem. Suppl. Liv. 120. pag. 760. re bene perpensa, scribens: *L. Plancus triumphavit ex Gallia, Rhaetis devictis.* Ceterum quam pravus Planci animus, tam rectum et elegans erat in-

de dubia, id est, sua fide, diu, quarum esset partium, secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, et nunc adiutor D. Bruti, designati Cos. collegae sui, senatuique se literis venditans, mox eiusdem proditor; Asinius autem Pollio, firmus proposito, et Iulianis partibus fidus, Pompeianis adversus; uterque exercitus tradidere Antonio.

CAP. LXIV. D. Brutus, desertus primo a Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus, paulatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cuiusdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab his,

genium. Quo captus Cicero, eum inter eloquentiae studiosos, qui domi suae declamarent, facile admisit. Hieronymus Chronic. pag. 155. *Munatius Plancus, Ciceronis discipulus, orator, habetur insignis.* Ipse Cicero ad Div. X. 3. ei *summam eloquentiam* tribuit. Extant undecim eius epistolae inter Ciceronianas ad Div. X. de quibus idoneus priscae elegantiae arbiter, Ios. Scaliger Animadv. in Euseb. Chron. pag. 168. sic iudicat: *quibus* (epistolis) *ego iudico nihil absolutius esse, nihil castius, elegantius, rotundius, sine ulla putiditate et cacozelia. Planci* nomen, ut hoc obiter addamus, cum *Plancii* confunditur apud Porphyrionem ad Horat. Serm. I. 1. 105. *Tanais spado fuit, ut quidam aiunt, Maecenatis libertus, ut nonnulli, L. Munatii, ut nonnulli, Plancii.* Corrige: *ut nonnulli, L. Munatii Planci.*

sibi difficile consentiens. Cic. de Off. I. 1. *si sibi ipse consentiat.* pro quo alibi dicit, *si sibi ipse constet.* Lepide ac venuste Plato Gorg. pag. 295. E. οὔ σοι ὁμολογήσει Καλλικλῆς, ὦ Καλλίκλεις, ἀλλὰ διαφωνήσει ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ. quod recte explicat Olympiodorus Commentario MS. οὐδέποτε σαυτῷ συμφωνήσεις, ἀλλ' ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ διαφωνήσεις τυφλώττων. Haec inconstantia aliis atque aliis modis exprimitur. Liv. IV. 2. *ne secum quidem ipse concors.* Ovid. Trist. V. 5. 35. *Ipsa sibi discors.* Seneca de Brevit. Vit. 2. *sibi displicens levitas.* Sulpic. Sever. Dial. I. 6. *miror, unum eundemque hominem tam diversum a se esse potuisse.*

CAP. LXIV. §. 1. *in hospitis cuiusdam, nobilis viri.* Huius loci si meminisset R. Bentleius, non sollicitasset Ciceronem Tusc. Disp. I. 48. *Alcidamas quidam, rhetor antiquus in primis nobilis, scripsit etiam laudationem mortis.* Quanquam eum ab hac lectione mutanda revocare poterat ipse Cicero de Divin. I. 40. *Quo in genere Marcios quosdam fratres, nobili loco natos, apud maiores nostros fuisse scriptum videmus.* Scilicet utriusque linguae scriptores *quidam* vel de nobilissimis hominibus dicunt, si aut sibi, aut quibus scribunt, minus noti sint: quod multis exemplis demonstravit I. Perizon. Syllog. Epist. T. IV. pag. 778.

nomine Cameli. Editor Basil. scripsit *Capeni*, ex Liv. Ep.120. ubi vide Duker. et Drakenb. Id-

quos miserat Antonius, iugulatus est, iustissimasque optime de se merito viro C. Caesari poenas dedit. Cuius cum primus omnium amicorum fuisset, inter- 2 fector fuit, et fortunae, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat, censebatque aequum, quae acceperat a Caesare, retinere, Caesarem, quia illa dederat, perisse. Haec sunt tem- 3 pora, quibus M. Tullius continuis actionibus aeternas Antonii memoriae inussit notas. Sed hic fulgentissimo et coelesti ore, at tribunus Canutius continua rabie lacerabat Antonium. Utrique vindicta 4 libertatis morte stetit: sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio poena, 5

que sequitur Muretus ad Senec. Ep. 82. Ad Velleii narrationem, nominisque scripturam proxime accedit Appian. de B. C. III. pag. 950. Κάμιλλον hominem vocans. Quae nominis scriptura verior sit, non tanti est quaerere.

§. 2. *cum primus.* Sic Iunta et Editor Basil. ediderunt. Edit. pr. *cum primis.*

fortunae, ex qua fructum tulerat etc. Non dissimilis est locus Hirtii de B. Alex. 50. *familiares Cassii, quum in illa societate versarentur rapinarum, nihilo minus oderant eum, cuius nomine peccabant: sibique, quod rapuerant, acceptum referebant; quod interciderat, aut erat interpellatum, Cassio adsignabant.*

quia illa dederat. Sic Edit. pr. Sed praeferam, quod Aldus Nep. edidit: *qui illa dederat.*

* *peris.* Alias, *perisse* vel *perire.* Rhenan. Prius Iunta recepit, posterius Editor Basil. Elegantius est *perisse*, praeteritum pro praesenti. Vide Gronov. ad Senec. Troad. 1085.

§. 3. *aeternas Antonii memoriae inussit notas.* Ex Cic. Phil. XIII. 19. ut Acidal. vidit: *quem ego inustum verissimis maledictorum notis tradam hominum memoriae sempiternae.* Vide Broukhus. ad Propert. III. 9. 40. Velleium sic expressit Poëta Scholasticus Anthol. Lat. T. I. pag. 343. *Vulnere nempe uno Ciceronem conficis: at te Tullius aeternis vulneribus lacerat.*

Canutius. Ex Aldi Nep. correctione. Edit. pr. *Cannutius.*

continua rabie lacerabat Ant. Legendum: *canina rabie lacerabat A.* quod epitheton et *rabies* et *lacerabant* postulant. Sallust. apud Non. Marc. pag. 60. *caninam, ut ait Appius, facundiam exercebat.* Sed in hac locutione illustranda nihil nobis reliqui fecerunt I. Cuiacius Obs. IV. 40. et Io. Savaro ad Sidon. Apollin. IV. 3. Librarius ut *continua* pro *canina* scriberet, *continuis actionibus*, quae modo praecedunt, inductus videtur.

§. 4. *tribuni sanguine commissa proscriptio.* Canutium non anno, quo proscriptio facta est, sed quatuor annis post periisse, docet Perizon. Anim. Hist. cap II. pag. 51.

Ciceronis, vel satiato Ant. etc.

finita. Lepidus deinde a senatu hostis iudicatus est, ut ante fuerat Antonius.

CAP. LXV. Tum inter eum, Caesaremque et Antonium, commercia epistolarum; et conditionum iacta mentio, cum Antonius et subinde Caesarem admoneret, quam inimicae ipsi Pompeianae partes forent; et in quod iam emersissent fastigium: et quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attollerentur; denunciaretque, se cum Bruto Cassioque, qui iam decem et septem legionum potentes erant, iuncturum vires suas, si Caesar eius aspernaretur concordiam; diceretque, plus Caesarem patris, quam
2 se amici ultioni debere. Igitur inita potentiae societas, et hortantibus, orantibusque exercitibus, inter Antonium etiam et Caesarem facta adfinitas; cum esset privigna Antonii desponsa Caesari. Con-

In Edit. pr. hic locus ita legitur et distinguitur: *sed tribuni sanguine commissa, proscriptio Ciceronis vel satiato Antonio poena finita.* Quam scripturam distinctionemque Claud. Puteanus sic mutavit: *sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio, poena finita.* Perplacet mihi *velut*, quod etiam II. 67. cum *vel* permutatur: at interpungendum hoc modo: *sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio poena, finita.* In *Ciceronis* intellige *sanguine.* Liv. XXIX. 9. *nec satiatus virorum poena, insepultos proiecit.*

CAP. LXV. §. 1. *iacta mentio.* Mihi videtur leg. *facta mentio.* Burer.

Brutus Cassiusque attollerentur. Hos adversariorum sermones refellit Cicero Phil. XI. 14. *Animadverti, dici iam a quibusdam, exornari etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari.* ubi Cicero *ornare* dicit; quod Velleius *attollere*, alii *evehere.* Tacit. Ann. III. 72. *cum Iunium Blaesum, procos. Africae, triumphi insignibus attolleret.* Pacatus Paneg. 16. *Praefectus attollitur? imponendum est provinciae caput.* Etiam simplex *tollere* sic dicitur. Horat. I. Carm. I. 8. *Certat tergeminis tollere honoribus.* Tacit. Ann. IV. 8. *ne secus, quam suum sanguinem, foveret ac tolleret.*

legionum potentes. Liv. XXIII. 16. *potentes rerum suarum atque urbis.* ubi vide Interpp.

ultioni. Sic Editor Basil. correxit scripturam Edit. pr. *ultione.*

§. 2. **tur inita potentiae societas.* Fort. *igitur.* Rhenan. Mihi videtur leg. *tum* vel *tunc inita potentiae societas.* Sed lectio marg. non usquequaque displicet. Burer. Cum Editore Basil. *igitur* recepi.

sulatumque iniit Caesar pridie, quam viginti annos
impleret, X. Calend. Octobres, cum collega Q. Pe-
dio, post urbem conditam abhinc annis DCCVIIII,
ante LXXII, quam tu, M. Vinici, consulatum inires.
Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter 3
captivos Picentium in triumpho ductus erat, in ea
consularem praetextam iungentem praetoriae. Idem
hic postea triumphavit.

CAP. LXVI. Furente deinde Antonio, simul-
que Lepido, quorum uterque, ut praediximus, ho-
stes iudicati erant, cum ambo mallent sibi nunciari
quid passi essent, quam quid emeruissent, repu-
gnante Caesare, sed frustra adversus duos, instau-
ratum Sullani exempli malum, proscriptio. Nihil 2
tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut
Caesar aliquem proscribere coactus est, aut ab ullo
Cicero proscriptus est; abscisaque scelere Antonii
vox publica est, cum eius salutem nemo defendis-
set, qui per tot annos et publicam civitatis, et pri-
vatam civium defenderat. Nihil tamen egisti, M. 3

quam viginti annos impleret. Vide Interpp. ad Liv. Ep. 116.

DCCVIIII. Aldus Nep. recte scribit, *DCCXI.*

§. 3. *Ventidium.* De illo veterum loca congessit Pighius Annal. T. III. pag. 472.

iungentem praetoriae. Edit. pr. *praetoria*, quod Editor Basil. correxit.

CAP. LXVI. §. 1. *quom ambo.* Exempl. vetus habet: *cum ambo.* Burer.

cum ambo mallent sibi nunciari. Gesnerus Thes. L. L. v. *Emereor* exponit, cum ambo magis recordarentur. Sed quis unquam eo modo locutus est? Ego verbum *nunciari* in mendo cubare puto.

emeruissent. Alias, *demeruissent.* Rhenan. Editor Basil. *meruissent.*

sed frustra adversus duos. Concinnius et magis Velleianum: *sed frustra adversus duos uno.*

§. 2. *aut bullo.* Forte, *aut ab illo*, vel, *ab ullo.* Rhenan. Iunta et Editor Basil. receperunt, *ab illo*, rectius Lipsius, *ab ullo.*

abscisaque. Vascosan. *abscissaque*, et mox *abscissi.* Ex Add.

vox publica. Cornelius Severus, Ciceronis mortem deplorans, apud Senecam Suas. VI. pag. 49. *Publica vox saevis aeternum obmutuit armis.* Lucan. I. 270. de Curione: *Vox quondam populi, libertatemque tueri Ausus.* Vide Cl. Burmannum Sec. ad Anthol. Lat. T. I. pag. 337.

§. 3. *Nihil tamen egisti, M.*

Antoni: (cogit enim excedere propositi formam ope-
ris, erumpens animo ac pectore indignatio;) nihil,
inquam, egisti, mercedem coelestissimi oris, et cla-
rissimi capitis abscisi numerando, auctoramentoque
funebri ad conservatoris quondam reipub. tantique
4 Cos. invitando necem. Rapuisti tu M. Ciceroni lu-
cem solicitam, et aetatem senilem, et vitam mise-
riorem te principe, quam sub te triumviro mortem:
famam vero gloriamque factorum atque dictorum
5 adeo non abstulisti, ut auxeris. Vivit, vivetque per

Antoni. Velleius aeque ac Plin. H. N. VII. 30. in Ciceronis laude celebranda, et morte deflenda, cum historicis, quorum excerpta dedit Seneca Pater Suasor. VI. certamen iniisse videtur. Velleium autem certatim expresserunt Poëtae Scholastici Anthol. Lat. T. I. pag. 342. *Nil agis, Antoni: scripta diserta manent.* pag. 347. *Sed nihil infanda profecit caede tyrannus. Ingenium vivit, corpus inane perit.*

auctoramentoque funebri. Funebri pro funesto, quod Graevius Syllog. Epistoll. T. IV. pag. 423. Latine dici negabat. Sed multis exemplis refellitur. Dira sacra, quae *funesta* Lucan. VII. 167. Ovidius vocat *funebria,* Trist. IV. 4. 85. Plin. H. N. XXVI. 1. *Aegypti peculiare hoc malum, et, cum in reges incidisset, populis funebre.*

invitando necem. Edit. pr. *irritando*, ex quo Lipsius, una litera mutata, rectissime fecit *invitando;* quod ipse Velleius confirmat loco, quem Burmannus laudat, II. 67. *velut in dotem invitamentumque sceleris.* Cic. pro Ligar. 4. *ipse iubebat occidi, nullo postulante: praemiis etiam invitabat.* Virg. Aen. V. 291. *Hic, qui forte velint rapido contendere cursu, Invitat pretiis animos, et praemia ponit.* Plin. H. N. XIV. 28. *atque etiam praemio invitatur ebrietas.* At *mercede irritare* Latine dici credam, ubi illud exemplis demonstratum videro.

§. 4. *Rapuisti tu M. Ciceroni.* Edit. pr. *Rapuisti tum Ciceroni.* pro quo Editor Basil. eleganter scripsit: *Rapuisti tu M. Ciceroni.* quod admisimus.

vitam miseriorem te principe etc. Colorem duxit e Sallust. Iug. 14. *pauci, quibus relicta anima, clausi in tenebris, cum moerore et luctu; morte graviorem vitam exigunt.* ubi vide Cortium. Sententia gemina dixit Seneca Pater Suas. VI. pag. 38. *inutilis Ciceroni sua vita futura proponitur, morte gravior, detracta libertate.*

§. 5. *Vivit, vivetque* etc. Sollemnis formula. Plin. II. Ep. 1. *Vivit enim, vivetque semper, atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur.* Vide Bentlei. ad Horat. II. Carm. 2. 7. et Drakenb. ad Liv. XXXIX. 40. Velleium imitatur Poëta Scholasticus Anthol. Lat. T. I. pag. 344. *Ac, ne quid fortuna viro nocuisse putetur, Vivus in aeternum docta per ora volat.* item alius pag. 348. *Vivit, et ingenti pollet cum laude per orbem*

omnem seculorum memoriam. Dumque hoc vel forte, vel providentia, vel utcunque constitutum rerum naturae corpus, quod ille pene solus Romanorum animo vidit, ingenio complexus est, eloquentia inluminavit, manebit incolume, comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet; omnisque posteritas illius in te scripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur; citiusque in mundo genus hominum * quam cedet.

CAP. LXVII. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest. Id tamen notan- 2
dum est, fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus utcunque conceptae spei mora. Ne quid ulli sanctum relin- 3

rerum naturae corpus. Plato Tim. pag. 527. D. τὸ τοῦ παντὸς σῶμα. quod Cicero de Univ. 5. vertit *universitatis corpus.* Plinius H. N. II. 1. et Lactant. VII. 14. dicunt *rerum naturae opus.* Vide Cl. Markland. ad Stat. Silv. V. 3. 200.

* *quam cedet.* Apparet hic aliquid deesse. Forte legendum est: *quam huius nomen cadet.* Rhenan. Eadem sententia de Cicerone Seneca Pater Suas. VI. pag. 37. ex emendatione Gronovii, quam hic Velleii locus confirmat: *Idem virtutis tuae, qui finis est mortalium.*

CAP. LXVII. §. 1. *ne deflere quidem.* Exempl. vetus habet: *nec deflere quidem.* Burer. Sunt mihi ad manum bina Edit. pr. exempla, quorum alterum *ne* habet, alterum *nec.*

ne deflere quidem quisquam satis digne. Florus IV. 6. 4. *Pro quibus quis pro dignitate rei ingemiscat?* ubi vide Interpp.

§. 2. *utcunque conceptae spei mora.* Intelligit filios patrum mortem exspectantes, de quibus diximus ad Rutil. Lup. I. pag. 21.

§. 3. *Ne quid ulli sanctum relinqueretur.* Dubito, an Burmannus Velleii sententiam satis recte ceperit. Certe eius explicatio ipsis scriptoris verbis obscurior est. Ego sic intelligo: Antonius et Lepidus proximis proscribendis exemplum aliis dederunt cognatorum, omni pietate abiecta, violandorum. Sallust. in Fragm. apud Bimardum Diss. I. in Muratorii Inscript. pag. 3. *neque sanctum aut nefandum quicquam fuit irae barbarorum.* quod imitatur Tacitus III. 51. *tantam victoribus adversus fas nefasque irreverentiam fuisse.* Neque Antonius et Lepidus coacti, ut vir clarissimus scribit, sed sua voluntate, saltem non nimis inviti, proximos proscripserunt, ut idoneis testimoniis demonstravit I. Perizonius Animadv. Hist. cap. III. pag. 139.

queretur, velut in dotem invitamentumque sceleris, Antonius L. Caesarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proscripserant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, ut frater eius Plancus Plotius pro-
4 scriberetur. Eoque inter iocos militareis, qui currum Lepidi Plancique secuti erant, inter execrationem civium usurpabant hunc versum:

De Germanis, non de Gallis, duo triumphant consules.

CAP. LXVIII. Suo praeteritum loco referatur: neque enim persona umbram actae rei capit. Dum

velut in dotem. Sic correxit Editor Basil. quod fugit Freinshemium ad Flor. IV. 6. 4. Edit. pr. habet: *vel in dotem. Vel* et *velut* etiam II. 64. permutantur.

invitamentumque sceleris. Forte elegantem locutionem sumsit a Livio II. 42. *largitiones temeritatisque invitamenta horrebant.* ubi vide Drakenborch.

§. 4. *inter execrationem.* Recte Heinsius addit copulam: *et inter execrationem.*

De Germanis. L. Paulum Lepidi triumviri germanum, non adoptione, fratrem fuisse, ostendit Perizon. Animadv. Hist. cap. III. pag. 124. Plotium Plancum, Planci consulis germanum fratrem, Wesseling. Obs. II. 21. pag. 235. Plotium etiam in proscriptis commemorat Appian. de B. C. IV. pag. 961. de quo hoc singulare narrat Valer. Max. VI. 8. 4. *Adiunxit se iis cladibus L. Plotius Plancus, Munatii Planci consularis et censorii frater. Qui cum a triumviris proscriptus in regione Salernitana lateret, delicatiore vitae genere, et odore unguenti, occultam salutis custodiam detexit.* ubi Editorum socordia *Minucii* pro *Munatii* in textu reliquit. Valerii narrationem confirmat Plin. H. N. XIII. 3. ex eoque Solin. cap. 46. *L. Plotium, L. Planci bis consulis, censorisque fratrem, proscriptum a triumviris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum constat.* Luxuries hominis etiam notatur Epigrammate veteri Anthol. Lat. T. I. pag. 305. Ceterum Burmannus Secundus V. C. ad Anthol. Lat. T. I. pag. 423. lusum ambiguum in voce *Germanis* bene comparat cum simili Ciceronis Phil. XI. 6. *Lumen et decus illius exercitus paene praeterii, C. Annium Cimbrum, Lysidici filium, Lysidicum ipsum, quoniam omnia iura dissolvit: nisi forte iure Germanum Cimber occidit.* ubi Ernestus noster, historiam, ad quam alludatur, se ignorare confessus, Cimbrum caedis in Germano factae reum fuisse, et male absolutum, suspicatur. At, quomodo Cicero intelligendus sit, iam ostenderat Quinctil. VIII. 3. pag. 373. *Cimber hic fuit, a quo fratrem necatum hoc Ciceronis dicto notatum est,* Germanum Cimber occidit.

CAP. LXVIII. §. 1. *neque enim persona umbram actae rei capit.* Rara loquendi forma, cuius exemplum nec ipse reperi, nec ab aliis repertum scio. De

in acie Pharsalica Africaque de summa rerum Caesar dimicat, M. Caelius, vir eloquio animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior, nec minus ingeniose nequam, cum in modica quidem servari posset (quippe peior illi res familiaris quam mens erat) in praetura novarum tabularum auctor extitit, nequiitque senatus et auctoritate Cos. deterreri, ac- 2

sensu, accesserim Gesnero Thes. L. L. v. *Umbra*, sic interpretanti: „Non talis est persona Caelius, ut taceri eius acta possint; *umbra* hic est obscuratio, silentium de illo.“ Eodem redit, quamvis minus simplex, Burmanni explicatio.

Africa. Acuta et vera Lipsii emendatio: *circaque.*

M. Caelius. Huius insignis oratoris vitam accurate enarravit, eiusque Epistolis praemisit P. Manutius. Nomen eius saepe in *Caecilii* abiit, ut apud Plin. N. N. VII. 49. *M. Caecilius Rufus et C. Licinius Calvus eodem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tamen dispari eventu:* ubi Harduinus pravam scripturam inepte defendit in eiusdem XXVII. 2. *Hoc fuit venenum, quo interemptas a Calpurnio Bestia uxores M. Caecilius accusator obiecit.* Utroque enim loco scribendum: *M. Caelius.* Priore quidem sic corrigendum viderat Colerus ad Valer. Max. IV. 2. 7. quod, ut sexcenta alia, Harduinum fugit. Idem error est in Prisciano VI. pag. 678. *Caecilius: Nullae nationi tot, tantas, tam continuas victorias, tam brevi spacio datas arbitror, quam vobis.* Quod fragmentum cum ex oratione ad Quirites sumtum sit, non ambigam corrigere, *Caelius;* qui ab eodem Prisciano etiam laudatur XIII. pag. 960. Plura de hac nominum permutatione Drakenb. ad Liv. Ep. 111. et nos ad Iul. Rufinian. de Fig. Sent. et Eloc. pag. 211.

cum in modica quidem servari posset. Haec est Edit. pr. lectio, pro qua Editor Basil. quem nullae salebrae morabantur, audacter hyperbolicam, et ab historiae scriptore alienam, locutionem posuit: *cum ne a Diis quidem servari posset.* Invenit tamen, qui eius coniecturam sequerentur, Ursinum ad h. l. P. Manutium in Caelii Vita, paulo ante laudata, aliosque plures. Forte Velleius scripsit: *cum in ocio ac quiete servari non posset.* Tale quid etiam Freinshemio in mentem venisse videtur, qui Suppl. Liv. 111. pag. 602. hunc locum respiciens, ita scribit: „Nisi forte homo ingeniosissime nequam aeris alieni magnitudine, ut alii multi, ad res novandas impulsus est, quod servari se posse in ocio desperabat.“ *Ocium* et *quietem* Velleius etiam iungit I. 7. Sallust. Iug. 66. *vulgus cupidum novarum rerum, quieti et ocio aversum.* Ita si legamus, hic locus eandem sententiam habet, quam alter II. 49. *cum Lentulus salva rep. salvus esse non posset.*

§. 2. *senatus et auctoritate Coss.* Editor Basil. copulam transposuit: *senatus auctoritate et Coss.* Sed frequens est talis vocum traiectio. Sueton. Ner. 15. *Triumphalia ornamenta, etiam quaestoriae dignitatis, et non-*

cito etiam Milone Annio, qui non impetrato reditu, Iulianis partibus infestus erat, in urbe seditionem, haud magis occulte bellicum tumultum movens, primo summotus a rep. mox consularibus armis, auctore
3 senatu, circa Thurios oppressus est. Incepto pari, similis fortuna Milonis fuit; qui Compsam in Irpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriae, quam armis petebat, poenas dedit;
4 vir inquies, et ultra fortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem,

nullis ex equestri ordine tribuit. ubi vide Oudendorp. Bene autem Lips. *Cos.* scripsit, ut unus consul Servilius intelligatur.

haud magis occulte. Forte: *aut magis occulte.* Rhenan. Mihi (quantum ex vetusto codice coniicere possum) legendum videtur: *in urbe seditionem, magis autem occulte bellicum tumultum movens* etc. Burer. Nihil verius Lipsii emendatione, *in agris*, quam Burmannus bonis rationibus confirmat. Si *haud* est in veteri Codice, legerim: *in urbe seditionem, at in agris occulte bellicum* etc. *Haud* et *at* non raro confunduntur.

summotus a rep. Caesar de B. C. III. 21. *senatusque Caelium ab rep. removendum censuit.* Vide Gronovium ad Liv. V. 11.

Thurios. Edit. pr. *Turios.*

§. 3. *Incepto pari.* Non in dativo, sed ablativo, absolute dictum sumo, pro, cum par inceptum esset, ut cepit etiam Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 60. Itaque post *pari* minorem distinctionem, quam Editio pr. habet, revocavi.

Compsam. Vide quae notavimus ad I. 14. 7.

vir inquies. II. 11. *impotens, semperque inquietus.* ubi forte scribendum *inquies*; cui formae librarios saepe notiorem *inquietus* substituisse, docet Oudendorp. ad Appulei. Met. II. pag. 128. II. 77. *in quo tamen animus inquies manere non potuit.* Sallustius Fragm. pag. 934. *ingenium inquies atque indomitum.* ubi vide Cortium. Arusianus Mess. Elocutionum libello MS. *Inquies illius. Sallustius Histor. IV. L. Hostilius Dasianus, inquies animi.* Inde, praeter Velleium, sumserunt alii Sallustii imitatores, Sulpic. Sever. II. 46. Septimius de B. Tr. II. 24. et Hegesipp. IV. 6. Vide Gronovium Obss. in Scriptt. Eccles. 16. pag. 176. Pro *inquies* Velleius II. 23. dixit, *quietis impatientissimus.*

ultra sortem temerarius. Exempl. vetus habet: *ultra fortem temerarius.* Burer. *Ultra fortem temerarius* est magis temerarius, quam fortem decet. At fortis nunquam temerarius est. *Ultra sortem temerarius* cum Lipsio explicari potest, magis temerarius, quam exulis sorti convenit. Mihi, ut verum fatear, neutra lectio placet. De vi praepositionis *ultra*, qua Velleius delectatus est, praeter Interpp. ad h. l. vide Dukerum ad Flor. II. 7. 9.

Marullum Epidium, Flavumque Caesetium trib. pleb. dum arguunt in eo regni voluntatem, pene vim dominationis expertos. In hoc tamen saepe 5
lacessiti principis ira excessit, ut censoria potius contentus nota, quam animadversione dictatoria, summoveret eos a rep. testareturque, esse sibi miserrimum, quod aut natura sua ei excedendum foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem revertendum est.

CAP. LXIX. Iam et Dolabella in Asia C. Trebonium consularem, cui succedebat, fraude deceptum, Smyrnae occiderat, virum adversus merita Caesaris ingratissimum, participemque caedis eius, a quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat: et C. Cassius, acceptis a Statio Murco et Crispo 2
Marcio, praetoriis viris, imperatoribusque, praevalidis in Syria legionibus, inclusum Dolabellam, (qui

§. 4. *Caese etiam.* Alias, *Saesetium.* Rhenan. Exempl. vetus habet: *Caesetium* etc. Burer.

§. 5. *In hoc — ira excessit.* *In hoc* non sexto, sed quarto casu pro *huc* sumendum. Liv. VIII. 33. *quo ultra iram violentiamque eius excessuram fuisse?* IX. 26. *eoque ira processit, ut Romae quoque* etc.

contentus. Exempl. vetus habet, *contemptus.* Burer.

CAP. LXIX. §. 1. *cui succedebat.* H. Norisius ad Cenotaph. Pis. Diss. II. §. 4. pag. 278. Velleium erroris postulat, quod Dolabellam, cui Syria, non Asia, provincia obvenisset, Trebonio in Asia successisse scripsit. Etiam Lipsio haec non satis accurate tradita videbantur. Sed librarii error non debet in Velleium conferri. Is enim sine dubio scripserat: *cui succensebat.*

§. 2. *a Staio Murco.* Alias, *Sexto.* Rhenan. Rhenanus in fraudem inductus videtur corrupta lectione Appiani de B. C. IV. pag. 1000. *Καὶ Σέξστιον Μοῦρκον ὑπὸ Καίσαρος αὐτοῖς σὺν τρισὶ τέλεσιν ἐπιπεμφθέντα* etc. ubi Noris. ad Cenotaph. Pis. Diss. II. §. 3. pag. 274. Wesseling. Obs. I. 13. et Fabric. ad Dion. Cass. XLVII. pag. 510. bene corrigunt: *Στάτιον Μοῦρκον.* *Staius* pro *Statius* etiam est apud Vellei. II. 72. 77. Quod mendum sustulerunt Vascosan. et F. Ursinus. Frustra autem Norisius l. c. negat, familiam *Staiam* inter Romanas reperiri. Nam *Staius*, tribunus, est apud Tacit. Ann. IV. 27. alii plures in Muratorii Inscriptionibus.

Crispo Marcio. De eo vide Fabric. ad Dion. Cass. XLVII. pag. 510.

imperatoribusque. Edit. pr. *imperatoribus, qui.* Editor Basil. *qui* delevit. Sed lenius est remedium Edit. Bonhommei: *imperatoribusque.*

praeoccupata Asia in Syriam pervenerat) Laodiciae, expugnata ea urbe, interfecerat, ita tamen, ut ad ictum servi sui Dolabella non segniter cervicem daret: et decem legiones in eo tractu sui iuris fece-
3 rat. Et M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonii, in Macedonia, Vatinioque circa Dyrrachium volentis legiones extorserat: sed Antonium bello lacessierat; Vatinium dignatione obruerat; cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur, et Vati-
4 nius nulli nomini non esset postferendus; in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenii,

Laodiceam expugnata ea urbe etc. Exempl. vetus habet: *Laodicia expugnat.* Burer. Ut hic vetus Codex *Laodicia* habet pro *Laodicea*, sic contra II. 87. *Alexandrea* pro *Alexandria*. Quam duplicem in urbium nominibus scripturam exemplorum vi illustrarunt Heins. ad Virg. Aen. I. 201. et Drakenborch. ad Liv. XXXI. 43. [Vascosan. edidit: *Laodicia expugnata interfecerat.* Ex Add.]

ea urbe fecerat etc. Forte leg. *interfecerat*, vel *confecerat; ita tamen, ut ad ictum.* Rhenan. Hunc locum cum multis foedisque maculis ita exhibet Edit. pr. *Laodiceam expugnata ea urbe fecerat, ita tamen ut adiectum servi sui* etc. Nos, Rhenani Vossiique emendationes secuti, veram lectionem in textu expressimus.

sui iuris fecerat. Hinc locutionem sumsit Sulpic. Sev. II. 17. *per omne imperium, quod sui iuris effecerat.* Lucan. VII. 55. *qui tot simul undique gentes Iuris habere sui vellet.* Vide Gronov. ad Liv. XXIX. 31. et Duker. ad eundem XXXII. 33.

§. 3. *voluentis legiones.* Exempl. vetus habet: *volentes legiones.* sicque leg. Burer.

sed Antonium bello lacessierat etc. Hunc locum ex Editoris Basil. restitutione exhibuimus. Edit. pr. habet pravam et lectionem et interpunctionem: *Sed Antonium bello lacessierat Vatinius, dignatione obruerat.*

nulli nomini non esset postferendus. Nomini in textum venit ex variante scriptura sequentis *non*, atque adeo delendum. Quod tam perspicuum est, ut nemini, praeter Aldum Nep., in mentem venisse mirer. Simile mendum olim insidebat Ciceroni Parad. IV. 1. *cum ferro pulsis magistratibus, senatus nomen in rep. non erat.* Sed Graevius, *non* sublato, vim et elegantiam illi loco reddidit. [*nulli homini* dedit Vascosan. Ex Add.]

§. 4. *in quo deformitas cum turpitudine.* Exempl. vetustum habet: *in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenii.* Burer. Seneca de Const. Sap. 17. *Vatinium hominem natum et ad risum, et ad odium, scurram fuisse venustum ac dicacem, memoriae proditum est. In pedes suos ipse plurima dicebat, et in fauces concisas. Sic inimicorum — et inprimis Ciceronis urbanitatem effugit.* Quod a Seneca scriptum esse, magnopere

adeo ut animus eius dignissimo domicilio inclusus videretur. Eratque septem legionibus validus. Et 5
lege Pedia, quam Cos. Pedius, collega Caesaris, tulerat, omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique damnatis interdictum erat. Quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis senatorii, Agrippae subscripsit in C. Cassium. Dumque ea in 6
Italia geruntur, acri atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus Lycios devicerat; et inde in Macedoniam exercitus traiecerant: cum per omnia repugnans naturae suae Cassius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque

miror. Tantum enim abest, ut Vatinii deformitas Ciceronis urbanitatem effugerit, ut is potius crebra dicta in eius strumam iecerit, apud Plutarch. in Cic. pag. 865. B. ad Att. II. 9. pro Sext. 65. in Vatin. 2. 16. quorum locorum postremum male a Scaligero ad Catull. Carm. 53. sollicitatum, nec bene a Graevio declaratum, unus recte cepit Manutius. Eiusdem ventrem obesum et proiectum ridet Cic. in Vatin. 4. pedes podagra contusos Augustus apud Macrob. Sat. II. 4. pag. 334. Ceterum hunc Velleii de Vatinio locum festivum vocat Manutius ad Cic. in Vatin. 1.

animus eius dignissimo domicilio inclusus. Ut Velleius turpi animo turpe corpus, velut dignum domicilium, tribuit, sic veteres quidam pulchram animam in pulchro corpore habitare censuerunt. Socrates, teste Maximo Tyrio Diss. XXV. pag. 303. et XXVII. pag. 331. pulchros iuvenes captabat, et in corporis pulchritudine cernebat *οἱονεὶ μελλούσης ἀρετῆς ἄνθος, καὶ προοίμιον κάλλους ὡραιοτέρου.* Huc respexit Eumenius Paneg. Constantio. 17. *Non frustra doctissimi viri dicunt, naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum digna metari, et ex vultu hominis, ac decore membrorum colligi posse, quantus illos coelestis spiritus intrarit habitator.* Quem locum imitando expressit alter ex eadem aetate orator, Pacatus Paneg. 6. *Non frustra plane opinione sapientium, qui naturalium momenta caussarum subtilius sciscitati, arcanis coelestibus nobiles curas intulerunt, augustissima quaeque species plurimum creditur trahere de coelo. Sive enim divinus ille animus venturus in corpus dignum prius metatur hospitium, sive quum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, sive aliud ex altero crescit* etc. [Inscriptio Benevent. apud Io. de Vita pag. 54. *Nam fuit eximia specie miroque decore. Mens inerat vere corpore digna suo.* Ex Add.] Locutionem, *corpus animi domicilium*, philosophis propriam esse, docet H. Grotius ad 2. ad Corinth. V. 1.

§. 5. *aqua ignique damnatis interdictum erat.* Vocem *damnatis*, ex glossa natam, bene expunxit P. Delbenius apud Aldum Nep.

reperias, quos aut pronior fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit, quam Brutum et Cassium.

CAP. LXX. Tum Caesar et Antonius traiecerunt exercitus in Macedoniam, et apud urbem Philippos cum M. Bruto Cassioque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus praeerat, impulsis hostibus, castra Caesaris cepit. Nam ipse Caesar, etiamsi infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris rema-

§. 6. *veluti fatigata maturius destituerit.* Hunc locum, ob singularem elegantiam, a Velleio mutuatus est Lucanus II. 727. *lassata triumphis Destituit fortuna tuis.* Haec enim meliorum MSS. lectio, cui scioli *descivit*, *recessit*, et alia substituerunt. Nec est necesse cum Bentleio scribere: *lassata triumphos Destituit fortuna tuos.* quamvis Velleius id confirmare videatur. Nam *destituit* absolute ponitur, ut V. 297. *quando pietasque fidesque Destituunt.* Vetus autem opinio fuit, fortunam, ubi nimium indulsisset, fatigari solere, et tandem deficere; quam prius sic expressit Euripides in Stobaeo Grotii pag. 433. *Οὐ χρή ποτ' ὀρθαῖς ἐν τύχαις βεβηκότα Ἕξειν τὸν αὐτὸν δαίμον' εἰσαεὶ δοκεῖν. Ὁ γάρ θεός πως, εἰ θεόν σφε χρὴ καλεῖν, Κάμνει ξυνὼν τὰ πολλὰ τοῖς αὐτοῖς ἀεί.* ubi Interpp. *κάμνει* non *fastidit* vertere debebant, sed *lassatur*, *fatigatur*, *deficit.* Iustin. XII. 8. *ne fortunam suam nimis onerando fatiget.* ubi vide I. F. Gronovium. Seneca Agam. 89. *Sidunt ipso pondere magna, Ceditque oneri fortuna suo.* Curt. VIII. 3. *fortuna indulgendo ei nunquam fatigata.* Plin. H. N. VII. 40. *Ut alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est.* Alter Plin. Paneg. 61. *nec unquam in hoc opere, aut animus tuus, aut fortuna lassetur.* Non dissimilis sententia est in Florilegio MS. Biblioth. Leidensis: *Ἡ τύχη καθάπερ μοχθηρὸς ὁδοίπορος πολλάκις ἐκ μέσης εὐτυχίας ἀναλύειν εἴωθεν ὥσπερ ἐξ ὁδοῦ.* ubi pro *ἀναλύειν* scribendum *καταλύειν.*

CAP. LXX. §. 1. *ab Artorio medico.* Veterum scriptorum de eo loca diligenter indicavit Fabric. ad Dion. Cass. XLVII. pag. 520. Smyrnenses eius memoriae hunc titulum posuerunt: *Μάρκον Ἀρτώριον Ἀσκληπιάδην θεοῦ Καίσαρος σεβαστοῦ ἰατρὸν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν Σμυρναίων ἐτίμησαν ἥρωα πολυμαθίας χάριν.* in quem singularem, etsi nulla exquisitiore eruditione commendabilem, libellum scripsit Car. Patinus. Eandem inscriptionem repetit Scip. Maffeius Mus. Veron. pag. 55. Ad hunc ipsum Artorium R. Chandlerus V. C. Inscript. pag. 57. refert lapidem, a se Athenis repertum, cum hac inscriptione: *Ὁ δῆμος Μάρκον Ἀρτώριον εὐεργεσίας καὶ εὐνοίας ἕνεκα.* Verum cum ille titulus nullum medici indicium habeat, non huic, sed alteri nescio cui, dedicatus videtur. *M. Artorius*, a medico diversus, occurrit apud

neret, manifesta denunciatione quietis territo. Id 2
autem, in quo Cassius fuerat, fugatum ac male
mulcatum, in altiora se receperat loca. Tum Cas-
sius ex sua fortuna eventum collegae aestimans, cum
dimisisset evocatum, iussissetque nunciare sibi, quae
esset multitudo ac vis hominum, quae ad se ten-
deret, tardius eo nunciante, cum in vicino esset
agmen cursu ad eum tendentium, neque pulvere
facies aut signa denotari possent; existimans hostes
esse, qui inruerent, lacerna caput circumdedit, ex-
tentamque cervicem interritus liberto praebuit. De- 3
ciderat Cassii caput, cum evocatus advenit, nun-
cians Brutum esse victorem. Qui cum imperatorem
prostratum videret; *sequar*, inquit, *eum, quem mea
occidit tarditas;* et ita in gladium incubuit. Post 4
paucos deinde dies Brutus conflixit cum hostibus,
et victus acie, cum in tumulum nocte ex fuga se
recepisset, impetravit a Stratone Aegeate, familiari
suo, ut manum morituro commodaret sibi; reiecto- 5

Gruter. pag. 130. 1. et Murator. pag. 258. 1.

manifesta denuntiatione. Sic bene scripsit Heinsius. Edit. pr. *manifeste.* ex quo Vascosan. male *manifestae.*

§. 2. *male mulcatum.* Est ex Puteani correctione. Edit. pr. ut semper in hoc verbo erratur: *male multatum.*

in altiora receperat loca. Editor Basil. bene se, quod exciderat, revocavit: *in altiora se receperat loca.* Vide Burmannum ad h. l. Frustra Vossius vulgatum defendit ex mendoso loco Valerii Flacci V. 102. *Altius in ventos recipit ratis.* ubi cum doctiss. Herelio Epist. Crit. pag. 70. scribendum: *Altius in ventos rediit ratis.*

cursu ad eum tendentium. Sallust. Iug. 91. *pedites cursu tendere ad Capsam iubet.* Ex quo clarum est, Heinsium, *cursus* legentem, non emendasse h. l., sed corrupisse. Adde Burmannum ad h. l.

denotari. Rariore significatione dicitur pro noscitari, cognosci. Cicero Acad. II. 18. *sapientem, cum ei res similes occurrant, quas non habeat denotatas, retenturum assensum.*

§. 4. *in tumulum.* Sic Vascosan. et Editor Basil. scripserunt pro *in tumultum*, quod est in Edit. pr.

§. 5. *reiectoque laevo super caput brachio.* Burmannus Misc. Observ. VIII. pag. 389. scribit: „nisi *ἀκυρολογίαν* Velleii noscerem, emendationem Heinsii, *erecto*, probarem: nam reiicimus proprie illa, quae a nostro corpore arcemus et repellimus“ etc. Vellem, vir doctissimus vel unum *ἀκυρολογιῶν*, quas iactat,

que laevo super caput brachio, cum mucronem gladii eius dextera tenens, sinistrae admovisset mammillae, ad eum ipsum locum, qua cor emicat, impellens se in vulnus, uno ictu transfixus expiravit protinus.

CAP. LXXI. Messalla, fulgentissimus iuvenis, proximus in illis castris Bruti Cassiique auctoritati, cum essent, qui eum ducem poscerent, servari beneficio Caesaris maluit, quam dubiam spem armorum tentare amplius. Nec aut Caesari quicquam ex victoriis suis fuit laetius, quam servasse Corvinum; aut maius exemplum hominis grati ac pii,
2 quam Corvinus in Caesarem fuit. Non aliud bellum cruentius caede clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum Hortensiumque, eminentissimorum civium filios, fortuna abstulit. Nam Varro ad ludibrium moriturus Antonii, digna illo ac vera de exitu eius magna cum
3 libertate ominatus est. Drusus Livius, Iuliae Au-

exemplum in scriptore, quem ego proprietatis verborum studiosissimum fuisse reperio, indicasset. Nam quod Velleium verbo *reiicere* contra veterum consuetudinem usum dicit, non meminerat, illud saepe poni pro reclinare, reflectere. Terent. Andr. I. 1. 109. *Reiecit se in eum, flens, quam familiariter.* Curtius X. 5. *fatigata membra reiecit.* Appulei. Met. II. pag. 86. *Et statim rubore suffusus, reiecto capite restiti.* Hic autem *reiecto* a Velleio scriptum esse, ipsa natura rei docet. Brachium enim non, nisi eius reiectione, vel reclinatione, imponi capiti potest.

expiravit. Protinus Messalla. Perplacet mihi interpunctio Io. Schefferi Misc. Obs. IX. pag. 170. *protinus* non ad *Messalla* etc. sed ad *expiravit* referentis. Idque sequi non dubitavi, praesertim confirmatum a Plutarcho in Bruto pag. 1009. B. *ἐκεῖνον δὲ ῥύμῃ προσβαλόντα τὸ στέρνον καὶ διώσαντα, συντόμως ἀποθανεῖν.* et ab ipso Velleio II. 120. *ut protinus pariter sanguinis cerebrique profluvio expiraret.*

CAP. LXXI. §. 2. *Varro.* Forte hic fuit M. Terentius Varro, quem in proscriptis nominat Dio Cass. XLVII. pag. 499. qui agnomine quodam, sed quod Dio tacet, a Romanorum doctissimo, et altero, tribuno pl. distinguebatur. Popma ad h. l. eumque secutus Rupertus ad Valer. Max. pag. 308. agnomen *Luculli* fuisse coniiciunt; sed mihi non persuadent.

§. 3. *Drusus Livius.* De eo Oudendorp. ad Sueton. Tib. 3.

gustae pater, et Varus Quintilius, ne tentata quidem hostis misericordia, alter se ipse in tabernaculo interemit; Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, iugulatus est.

CAP. LXXII. Hunc exitum M. Bruti partium, septimum et XXX. annum agentis, fortuna esse voluit: incorrupto animo eius in diem, quae illi omnes virtutes unius temeritate facti abstulit. Fuit autem 2 dux Cassius melior, quanto vir Brutus. E quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Cassium. In altero maior vis, in altero virtus. Qui si vicissent, quantum reip. interfuit, Caesarem potius habere, quam Antonium principem, tantum retulisset habere Brutum, quam Cassium. Cn. Domitius, pater L. Domitii, nuper a nobis visi, 3

Iuliae Augustae. Ita per anticipationem vocat *Liviam*, ut post alios notavit Spanhemius de U. et P. N. Diss. XI. pag. 275. Pulchre observat Is. Casaubonus ad Sueton. Aug. 101. *Iuliae* nomen multo crebrius in lapidibus et numis, quam in scriptorum libris, reperiri; ex eoque suspicatur, *Iuliam* in libris, ut magis obnoxiis corruptelae, saepe in *Liviam* abiisse. Quae non vana est suspicio. Quippe librarii apud Plinium, ut hoc utar, H. N. VII. 13. X. 55. XIV. 6. et aliis locis, *Iuliae Liviam* substituerunt, antiquissimis tantum libris, in quibus sunt Leidenses, veram lectionem retinentibus. Illud autem monstri simile est, repertos esse viros eruditos, qui contra tot veterum testimonia, quae Puteanus ad h. l. Lipsius ad Tacit. Ann. I. 8. et Spanhemius l. c. collegerunt, prope impudenter negarent, Liviam Iuliae nomen gessisse. In quo errore etiam Harduinus, ubique apud Plinium *Liviam* edens pro *Iulia*, versatus videtur. Sed eos erudite refutavit Bimardus ad Iobertum de Re Numar. T. II. pag. 275.

CAP. LXXII. §. 1. *corrupto animo eius in diem.* Suam Velleio manum restituit Iac. Tollius ad Auson. pag. 309. corrigens: *incorrupto animo eius in diem. In*, ut saepe, absorptum est a verbo praecedenti. In tanta rei perspicuitate *incorrupto* pro *corrupto* in textum admisi.

unius temeritate fecit. Alias, *facti.* RHENAN. Recepi Rhenani correctionem *facti*, pro nihili lectione *fecit*, quae est in Edit. pr. Eam confirmat Valer. Max. VI. 4. 5. loco simillimo: *M. Brutus suarum prius virtutum, quam patriae parentis parricida, (uno enim facto et illas in profundum praecipitavit, et omnem sui nominis memoriam inexpiabili detestatione perfudit,) ultimum praelium initurus* etc.

eminentissimae ac nobilissimae simplicitatis viri, avus huius Cn. Domitii, clarissimi iuvenis, occupatis navibus, cum magno sequentium consilia sua comitatu, fugae fortunaeque se commisit, semetipso con-
4 tentus duce partium. Statius Murcus, qui classi et custodiae maris praefuerat, cum omni commissa sibi parte exercitus naviumque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui ex Hispania revertens, Siciliam
5 armis occupaverat, petit. Ad quem et e Brutianis castris, et ex Italia, aliisque terrarum partibus, quos praesenti periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant. Quippe nullum habentibus statum quilibet dux erat idoneus; cum fortuna non electionem daret, perfugium ostenderet; exitialemque tempestatem fugientibus statio pro portu foret.

§. 4. *Statius Murcus.* Edit. pr. *Staius Murcus.* Vide quae annotavimus ad II. 69. In eadem editione male interpungitur: *semetipso contentus duce. Partium Staius Murcus* etc. quod Editor Basil. mutavit.

parte exercitu. Alias, *exercituum.* RHENAN. Melius Editor Basil. *exercitus.* Errant autem viri docti, qui *navium*, non *naviumque*, in Editione pr. esse dicunt.

petit. Editor Basil. *petiit.*

§. 5. *Ad quem et e Brutianis castris,* Alias, *Quin et.* RHENAN. Lectio Velleiana bene habet. In vet. Cod. sic scriptum erat: *adque me T e brutianis castris* etc. BURER.

nullum habentibus statum. II. 2. *promulgatis agrariis legibus, omnium statum concutientibus. Status* in utramque partem dicitur de conditione vitae vel fortunae, etiam a Cicerone, ut Ernestus in Clav. h. v. ostendit. Itaque saepe promiscue ponuntur *status* et *fortuna*, ut apud Iustin. III. 1. XI. 15.

perfugium ostenderet. Editor Basil. temere *sed* inculcavit: *sed perfugium ostenderet.* quasi particula adversativa non multo elegantius abesset. Dici vix potest, quoties etiam librarii, ubi forte oratio non satis cohaerere videretur, talia supplementa inferserint. Seneca de Benef. I. 5. *Non potest beneficium manu tangi: animo cernitur.* ubi librario Codicis Vossiani necessarium visum est *sed* immittere: *sed animo cernitur.* Similis interpolatio sine dubio corrupit alium locum Senecae Ep. 108. pag. 535. *Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat, ad pristinam consuetudinem redii.* Legendum: *Patre itaque meo rogante, qui calumniam timebat, non philosophiam oderat, ad pristinam* etc. Vide praeter Burm. ad h. l. Criticos, quos laudat Oudendorp. ad Cic. de Inv. I. 41.

tempestatem fugientibus sta-

CAP. LXXIII. Hic adulescens erat studiis rudis, sermone barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitator celer, fide patri dissimillimus, libertorum suorum libertus, servorumque servus, speciosis invidens, ut pareret humillimis: quem sena- 2
tus, pene totus adhuc e Pompeianis constans partibus, post Antonii a Mutina fugam, eodem illo tempore, quo Bruto Cassioque transmarinas provincias decreverat, revocatum ex Hispania, ubi adversus eum clarissimum bellum Pollio Asinius praetorius gesserat, in paterna bona restituerat, et orae maritimae praefecerat. Is tum, ut praediximus, oc- 3
cupata Sicilia, servitia fugitivosque in numerum exercitus sui recipiens, magnum modum legionum

tio pro portu foret. Proverbii speciem habet. Seneca de Ocio Sap. 32. pag. 582. *Alii petunt illam: nobis haec statio est, non portus.*

CAP. LXXIII. §. 1. *cogitator celer.* Alias, *cogitatione.* Rhenan. Vox *cogitator* bis occurrit in Glossis veteribus: *Βουλευτικός, cogitator.* et: *Λογιστικός, cogitator.* nec eam Velleio eripi volebat Hemsterhusius in Adversariis MSS. Mihi tamen blanditur Rhenani emendatio, *cogitatione celer*, vel potius Schefferi Misc. Obs. IX. pag. 170. *cogitatu celer.* Rarior forma *cogitatu* facile in *cogitator* depravari potuit. Appulei. Met. IV. pag. 245. *divinato et antecapto meo cogitatu.* Sulpic. Sever. Epist. II. 26. *malitiae et nequitiae cogitatu pectus emunda.* Immo *cogitatione* vel *cogitatu* non solum membrorum aequalitas postulat, sed etiam alter locus II. 118. *iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promtus ingenio.*

§. 2. *post Antonianam fugam.* Exempl. vetus sic habet: *post Antonii A mutinam fugam.* Quid hic legendum coniiciam nescio, nisi si cui, *post Antonii a Mutina fugam*, legendum videatur. Burer. Verissima est Burerii correctio, quam iure receperunt Iunta, Editor Basil. et post eos alii. Sed Velleius tempus restitutionis Pompeii, et praefecturae ipsi demandatae, non satis distinguere videtur. Restitutum esse, ante Antonii a Mutina fugam, ex Cicerone Phil. V. 15. XIII. 4. 5. et Dione Cass. XLV. pag. 425. intelligitur: praefectum esse orae maritimae, post eiusdem a Mutina fugam, ex Dione XLVI. pag. 479. quanquam Appianus etiam de B. C. IV. pag. 1020. utramque rem in idem tempus coniecit.

§. 3. *Is tum.* Sic Vascosan. et Editor Basil. correxerunt scripturam Edit. pr. *Istum.*

magnum modum legionum effecerat. II. 96. *modum virium alio loco explicabimus.* Curt. VI. 4. *pomorum quoque ingens modus nascitur.* Sulpic. Sever. I. 37. *Auri atque aeris ex prae-*

effecerat; perque Menam et Menecraten, paternos libertos, praefectos classium, latrociniis ac praedationibus infestato mari, ad se exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depuderet, vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.

CAP. LXXIV. Fractis Brutianis Cassianisque partibus, Antonius transmarinas obiturus provincias substitit; Caesar in Italiam se recepit, eamque longe

da immensum modum retulit. Alia dedit Drakenb. ad Liv. Ep. 58. Pro *legiones efficere* Vellei. II. 109. dicit, *exercitum facere*; quod, miror, a Seneca Ep. 114. pag. 564. inter Sallustii singularia referri, cum omnes omnium aetatum scriptores, Graecorum exemplo, ita locuti reperiantur. Vide Gronov. ad Liv. XXIII. 25. et Cortium ad Sallust. Fragm. pag. 998.

piraticis sceleribus. Lipsius acute legendum vidit: *piraticis celocibus.* Liv. XXXVII. 27. *apparuit inde, piraticas celoces et lembos esse.* Tamen virum egregium non dicam vox, sed forma vocis, qua Velleius usus est, fefellit. Nam haud dubie scribendum: *piraticis celetibus.* Plinius H. N. VII. 57. *cymbam Phoenices invenerunt, celetem Rhodii.* Placidi Glossae MSS. *Celetes, veloces.* Corrige: *Celetes, celoces.* Glossae Isidori: *Cetes, oves, aves.* ubi Graevius pro *Cetes* in MS. reperit *Celes.* Glossographus, ni fallor, scripsit: *Celetes, celoces, naves.* Adde Gellium X. 25. Isidor. Origg. XIX. 1. et Salmas. ad Ius Attic. et Rom. pag. 698. Utrumque vocabulum, *celox* et *celes*, Graecum est, nec nisi forma differt. Photius Lexico MS. *Κέλης· τὸ ληστρικὸν πλοῖον.* Ut Velleius dixit *mare infestare celetibus,* sic Cicero apud Non. Marcell. pag. 125. *mare habere infestum myoparone.* Qui locus si Heinsio in promtu fuisset, non, puto, poëticum verbum *incestare* Velleio obtrusisset. At Vossius non his parvis et agilibus, sed gravioribus navibus mare a Pompeio infestatum dicit. Ridicule. Quasi vero ad piraticam faciendam quadriremes accommodatae essent, leves agilesque naves non essent. Atqui *celes* celeritate, unde nomen invenit, omnes naves vincebat. Etymol. M. pag. 350. 6. *Ἐπακτροκέλης· συνετέθη ἔκ τε κέλητος καὶ ἐπακτρίδος· πλοῖα δὲ ἦν βραχέα ληστρικά· ἡ μὲν ἐπακτρὶς, εἰς τὸ κατάγειν* (sic lege e MS. Leidensi) *τὰ συλώμενα· ὁ δὲ κέλης, εἰς τὸ διώκειν καὶ φεύγειν· κουφότατος γὰρ ἦν.* Sed Vossium aberrantem in viam reducere poterat Plutarch. Anton. pag. 930. A. *Σέξτον δὲ Πομπηΐον — Ἰταλίαν πορθοῦντος ληστρίσι ναυσὶ πολλαῖς, ὧν Μηνᾶς ὁ πειρατὴς καὶ Μενεκράτης ἦρχον.* Ceterum sententiam Velleianam sic expressit Lucan. VI. 421. *Qui mox Scyllacis exul grassatus in undis, Polluit aequoreos Siculus pirata triumphos.*

CAP. LXXIV. §. 1. *substitit.* Haeret Burmann. in loco facili. Non substitit Antonius in Asia,

quam speraverat tumultuosiorem reperit. Quippe L. 2
Antonius Cos. vitiorum fratris sui consors, sed virtutum, quae interdum in illo erant, expers, modo apud veteranos criminatus Caesarem, modo eos, qui iusta divisione praediorum, nominatisque colonis agros amiserant, ad arma conciens, magnum exercitum conflaverat. Ex altera parte uxor Antonii 3
Fulvia, nihil muliebre praeter corpus gerens, omnia armis tumultuque miscebat. Haec bellis sedem Praeneste ceperat. Antonius pulsus undique viribus Caesaris, Perusiam se contulerat: Plancus, Antonianarum adiutor partium, spem magis ostenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Usus Caesar 4
virtute et fortuna sua, Perusiam expugnavit; Antonium inviolatum dimisit. In Perusinos magis ira militum, quam voluntate saevitum ducis. Urbs incensa, cuius initium incendii princeps eius loci fe-

ut ipse suspicatur, sed apud Philippos in Macedonia, ut contextus docet. Ex Macedonia abiit in Graeciam, inde demum in Asiam. Itineris ratio clara est ex Plutarcho in Anton. pag. 925. et Dione Cass. XLVIII. pag. 528.

§. 2. *interdum.* Male pro *interim* accipit Acidalius, quem refellunt Gruterus ad h. l. et Dukerus de Latin. IC. Vet. pag. 377.

iusta divisione praediorum. Non ita Velleius frontem perfricuerat, ut hanc praediorum divisionem *iustam* diceret; nec contra *iniustam* dicere, quod Lipsio placebat, Augusti adulatio sivit. *Iussa* autem *divisione*, quod Heinsius coniicit, dignius est poëta, quam prosae orationis scriptore. His incommodis medebimur, si non ita magna literarum mutatione legamus: *instituta divisione praediorum.* [Vascosan. *iusta divisione.* Ex Add.]

nominatisque colonis. Scribendum; *nominatisque coloniis.* Frontinus de Colon. pag. 138. *sicut ante colonias nominatas exquisita sunt, exequi oportet.*

§. 3. *bellis sedem Praeneste ceperat.* Si *bello* scriptum esset, nihil mutarem: de quo dativo vide quae notavi ad Rutil. Lup. I. pag. 38. Nunc cum Editore Basil. malim: *belli sedem.* Litera s ex sequenti voce adhaesit.

spem magis ostenderat. Exempl. vetustum videtur habere: *spe magis ostenderat* etc. Burer.

§. 4. *cuius initium incendii.* Cum Velleio convenit Appianus de B. C. V. pag. 1112. a Vossio laudatus: *Κέστιος δέ τις αὐτῶν ὑπομαργότερος, ἐν Μακεδονίᾳ πεπολεμηκὼς, καὶ ἐκ τοῦδε Μακεδονικὸν αὐτὸν ὀνομάζων, ἐνέπρησε τὴν οἰκίαν, καὶ*

cit Macedonicus; qui subiecto rebus ac penatibus suis igni, transfixum se gladio flammae intulit.

CAP. LXXV. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum, quod, professus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat T. Claudius Nero, praetorius et pontifex, T. Caesaris pater, magni vir animi, doctissimique ingenii. Id quoque
2 adventu Caesaris sepultum atque discussum est. Quis fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? Quis non diversa praesentibus, contrariaque expectatis aut speret aut ti-
3 meat? Livia, nobilissimi et fortissimi viri, Drusi Claudiani filia, genere, probitate, forma Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad Deos sacerdotem ac

ἑαυτὸν ἐς τὸ πῦρ ἐνέβαλε, καὶ ἄνεμοι τὴν φλόγα ὑπολαβόντες etc.

CAP. LXXV. §. 1. *magni vir animi.* Exempl. vetustum habet: *magni viri animi.* Burer.

doctissimique ingenii. Cum nemo veterum, quod sciam, hunc Claudium Neronem, cuius vitam breviter enarravit Manutius ad Cic. ad Div. XIII. 64. ab eruditione laudarit, vereor, ne vitium traxerit vulgata scriptura. Legendum conieci: *promtissimique ingenii.* ut II. 118. *manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promtus ingenio.* Liv. V. 3. *non promtus ingenio tantum, sed usu etiam exercitatus.* Tacit. Ann. I. 23. *qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promtum ingenium. Promtus* etiam nude et simpliciter ad ingenii praestantiam referri, Manutius ad Cic. Verr. IV. 17. docet. Cicero ad Div. II. 18. *tres fratres summo loco natos, promtos, non indisertos.* Aliis locis *promti* dicuntur parati ad aliquid audendum. Quas significationes, tam inter se diversas, subtilis ille proprietatis Latinae iudex, Gronovius, praeter consuetudinem suam confudit ad Iustin. XXII. 2. ad Tacit. Ann. I. 12. IV. 17.

Id quoque adventu etc. Imitatur Ciceron. pro Leg. Manil. 11. *quod bellum adventu Pompeii sublatum ac sepultum est.*

§. 2. *Quis fortunae mutationes* etc. Haec a Velleio tragice narrari, non male iudicat Harduin. ad Plin. H. N. VII. 45.

§. 3. *Drusi Calidiani filia.* Quanquam exempl. vetus sic habeat, tamen *Drusi Claudiani filia* legendum esse, ex sequentibus constat. Burer. *Claudiani* pro *Calidiani* inde a Iunta et Aldo Nep. omnes Editores receperunt. De eo vide Lipsium ad Tacit. Ann. V. 1. Plenum eius nomen fuisse *Marcus Livius Drusus Claudianus*, ostendit Fabrettus ad Inscript. pag. 438.

transgressi ad deos. Editt. Iuntae et Aldi Nep. per opera-

filiam, tum fugiens, mox futuri sui, Caesaris manus,

rum errorem: *transgressi ad eos.* unde nata est correctio Lipsii ad Tacit. Ann. XIII. 2. Vossii ad h. l. et Freinshemii Ind. Curtii v. *Dictandi.* Pro *transgredi ad deos* Velleius II. 1. dixit, *excedere ad deos.* Ita alii quoque de iis, qui in deorum numerum referuntur, loqui solent. Cicero Tusc. Disp. I. 14. *Abiit ad deos Hercules.* Septimius de B. Tr. I. 14. *post discessum Herculis ad deos.* Vide P. Wesselingium ad Diod. Sic. I. pag. 24.

sacerdotem. Hoc veterum testimoniis confirmant Lipsius ad Tac. Ann. I. 10. Excurs. C. et Spanhem. de U. et Pr. N. Diss. XI. pag. 275. Eodem pertinet lapis vetus, quem edidit Gorius ad Columbar. lib. et serv. Liviae, pag. 143. *Divae Aug. L. Cnidus ab ornamentis sacerdotalibus.* Cum Caligula Antoniae aviae omnes, quas Livia cepisset, honores contulisset, ea quoque facta est *Augusti sacerdos.* Inscriptio apud Gruter. pag. 236. 9. *Antoniae Augustae Drusi, Sacerdoti Divi Augusti* etc. Vide Sueton. Calig. 15. et ibi Graevium.

ac filiam. De hac adoptione Tacit. Ann. I. 8. *Livia in familiam Iuliam, nomenque Augustae, adsumebatur.* Sueton. Aug. 101. *Liviam ferre nomen suum iussit.* Dio Cass. LVI. pag. 843. ἱέρειάν τε τὴν Λιουΐαν, τὴν Ἰουλίαν τε καὶ Αὐγοῦσταν ἤδη καλουμένην, ἀπέδειξεν. Sic illum locum, a Spanhemio l. c. perperam tentatum, commoda transpositione restituit Reimarus. At Ursino ad h. l. absurdum, et Torrentio ad Sueton. l. c. ab honestate remotum videtur, uxorem Liviam mariti Augusti filiam dici. Est etiam vir eruditus, qui eadem de caussa in Velleio legere malit: *sacerdotem ac Iuliam.* de quo Liviae nomine diximus ad II. 71. Enimvero haec non nostris moribus iudicanda sunt, sed Romanis, quibus quae adoptabatur, filia adoptantis fiebat. Nec ullo modo sollicitanda est Velleii lectio, *filiam*, quam lapides et nummi sartam tectamque praestant. Lipsius ad Tacit. Ann. I. 14. laudat inscriptionem apud Gruterum pag. 234. 2. *Iuliae Aug. Divi filiae, matri Ti. Caesaris Aug. principis et conservatoris, et Drusi Germanici, M. Cornelius Proculus, pontifex Caesarum.* Quem lapidem cum insigni varietate repetit Muratorius pag. 222. 4. *Iuliae Aug. Drusi filiae, matri Ti. Caesaris Aug. principis et conservatoris, et Drusi Germanici, geni . . . . . is orbis, M. Cornelius Proculus, pontifex Caesarum.* ubi *Drusi* pro *Divi* profectum est ab imperito descriptore, non concoquente Liviam Augusti filiam. Lacuna autem lapidis sic explenda: *genitrici orbis.* Quo titulo Livia etiam ornatur in nummis apud Ant. Augustinum de Numis ant. Dial. VIII. pag. 126. Tristan. Comm. Hist. T. I. pag. 123. aliosque. Iam numi veteres non minus, quam lapides, *filiae* nomen confirmant. Duo sunt apud Mediobarbum Imperator. Numism. pag. 53. alter cum hac inscriptione: *Iulia Augusta Aug. filia, genetrix orbis.* alter cum hac: *Divae Iuliae Augusti filiae.* Eosdem aut similes viderunt Lipsius ad Tacit. l. c. et Vossius ad h. l. Putabat quidem Reinesius Var. Lect. I. 21. pag. 87. non Liviam, sed Iuliam, Tiberii coniugem, his numis designari. Sed eius errorem castigarunt Ruper-

bimum hunc Tiberium Caesarem, vindicem Romani imperii, futurumque eiusdem Caesaris filium, gestans sinu, per avia itinerum vitatis militum gladiis, uno comitante, quo facilius occultaretur fuga, pervenit ad mare, et cum viro Nerone pervecta in Siciliam est.

CAP. LXXVI. Quod alieno testimonium redderem, in eo non fraudabo avum meum. Quippe C. Velleius, honoratissimo inter illos CCCLX. iudices loco a Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marcique Bruti, ac Ti. Neronis praefectus fabrûm, vir nulli secundus, in Campania, digressu Neronis a Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, gravis iam aetate et corpore, cum comes esse non posset, gladio se ipse
2 transfixit. Inviolatam excedere Italia Caesar passus Fulviam, Plancumque, muliebris fugae comitem. Nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu re-

tus Ep. 34. ad Reines. pag. 222. et Spanhem. de U. et Pr. N. Diss. XI. pag. 273.

nus bimum. Forte, *tum bimum*. Rhenan. Exempl. vetustum sic habet, ut legendum existimem: *Caesaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Caesarem* etc. Burer. Editor Basil. scripsit: *vix bimum*. quod in plerasque Editiones receptum. [Vascosanus istud corruptum *nus* abiecit. Ex Add.] Repone: *tum fugiens, mox futuri sui, Caesaris manus, bimum hunc* etc. Hanc correctionem eo libentius in textum admisi, quo minus a me impetrare poteram, ut truncatam Editionis pr. lectionem, *arma*, *nus*, iterum exhiberem.

futurumque eiusdem. Acidal. copulam *que* traiicit ad *eiusdem*. Sed vide quae notavimus ad II. 67.

CAP. LXXVI. §. 1. *in eo non fraudabo*. Editor Basil. *in*, quod, ut saepe, praecedens *m* peperit, recte delevit.

CCCLX. iudices. Huius loci explicatio petenda a Manutio ad Cic. ad Div. VII. 2.

Ti. Neronis. Secuti sumus Aldum Nep. sic emendantem scripturam vitiosam Ed. pr. *Tyronis*.

cum esse non posset. Exempl. vetustum habet: *comes esse non posset*. Burer. Pro scriptura Edit. pr. *cum esse non posset*, Editor Basil. scripsit: *cum eum sequi non posset*. Quanto blandius est remedium Aldi Nepot. vel Puteani? *cum comes esse non posset*. *Cum* a sequentis vocis *comes* similitudine extritum esse, facile apparet. [Vascosanus *cum*, quod ante *comes* elapsum erat, ante verba *in Campania* posuit. Ex Add.]

tenta in potestate Antonii Venetia, magnis speciosisque rebus circa Altinum, aliasque eius regionis urbes editis; Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum e Brutianis castris post caedem eius praediximus, et propriae classis factum ducem, consiliis suis illectum, ac fide data, iunxit Antonio. Quo facto, quisquis aequum se 3
praestiterit, sciat non minus a Pollione in Antonium, quam ab Antonio in Pollionem esse conlatum. Adventus deinde in Italiam Antonii, praeparatusque contra eum Caesaris, habuit belli metum: sed pax contra Brundisium composita. Per quae tempora 4
Rufi Salvidieni scelesta consilia patefacta sunt. Qui natus obscurissimis initiis, parum habebat summa accepisse, et proximus a Cn. Pompeio, ipsoque Caesare ex equestri ordine Cos. creatus esse, nisi

Nom. c. inf. n
Graecorum pro
c inf cf. Rams
p. 432

§. 2. *propriae classis.* Exempl. vetus habet: *proprae classis.* Vide num legendum videatur: *properae classis.* Burer.

consiliis suis illectum. Est ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *consiliis suis electum.*

§. 3. *praeparatusque Caesaris contra eum.* Exempl. vetus habet: *praeparatusque contra eum Caesaris.* Burer. Editor Basil. male, *paratus.*

sed pax circa Brundusium. Exempl. vetus habet: *sed pax contra Brundisium.* Burer. Ego praefero Rhenani correctionem, *circa.* Dio Cass. XLVIII. pag. 547. *Συνθέμενοι οὖν ταῦτ' ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον. Circa* et *contra* centies confunduntur. Vide Interpp. ad h. l. et Drakenb. ad Liv. XXXVII. 15.

§. 4. *Rufi Salvidieni.* Edit. pr. *Ruffi Salv.*

parum habebat summa accepisse. Ex Sallustio Iug. 31. *haec talia facinora impune suscepisse, parum habuere.* ubi v. Cortium.

summam accepisse. Alias, *summum.* Rhenan. Bene Acidalius pro *summam acc.* quod est in Edit. pr. scripsit: *summa accepisse*, ut II. 61. *mira ausus, ac summma consecutus.* Aliorum dubitationibus satisfecit Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 62.

ex equestris ordinis Cos. Exempl. vetustum habet: *ex equestri ordinis Cons.* etc. Burer. Editor Basil. recte scripsit: *ex equestri ordine.* quod explicat Dio Cass., a Lipsio laudatus, XLVIII. pag. 550. *ἐς τοσοῦτον δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προήχθη, ὥστε αὐτόν τε ὕπατον, μηδὲ βουλεύοντα, ἀποδειχθῆναι.* Brutus quidem Ep. 16. de Salvidieno, tanquam de senatore, loquitur. Sed hinc etiam Cl. Marklandus Animadv. in Cicer. Anglice scriptis, pag. 166. non dubium argumentum, quo illarum epistolarum fidem convelleret, cepit.

ni simul ascendisset, e quo infra se. Exempl. vetustum sic habet:

in id ascendisset, e quo infra se et Caesarem videret et remp.

CAP. LXXVII. Tum expostulante consensu populi, quem gravis urebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurdo, cum in navi Caesaremque et Antonium coena exciperet, dixit: in Carinis suis se coenam dare; referens hoc dictum ad loci nomen, in
2 quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis foedere placuit, Siciliam Achaiamque Pompeio concedere. In quo tamen animus inquies
3 manere non potuit. Id unum tantummodo salutare [adventu suo] patriae attulit, quod omnibus pro-

nisi in is ascendisset equo infra se etc. Legendum suspicor: *nisi in iis ascendisset quo infra se* etc. Burer. Editor Basil. Editionis pr. scripturam, *ni simul ascendisset, e quo infra se,* sic mutavit: *ni simul ascendisset, aeque infra se.* Verum vidit Puteanus: *nisi in id ascendisset, e quo infra se* etc. II. 15. 3. ex emendatione nostra: *quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, ex quo homines eiusdem et gentis et sanguinis, ut externos alienosque, fastidire posset.*

infra se — videret. Id est, despiceret. Seneca Thyest. 365. *Qui, tuto positus loco, Infra se videt omnia.*

CAP. LXXVII. §. 1. *haud absurdo.* Alias, *absurde.* Rhenan. II. 83. *haud absurde Coponius — inquit.* Ex Sallustio Cat. 25. *ingenium eius haud absurdum.* unde etiam hanc formulam duxit Tacitus Ann. XIII. 45.

in Carinis suis se coenam dare. Venustum iocum eodem modo refert Aurel. Vict. de Vir. ill. 84. *Pace facta epulatus in navi cum Antonio et Caesare, non invenuste ait: Hae sunt meae Carinae; quia Romae in Carinis domum eius Antonius tenebat.* item Dio Cass. XLVIII. pag. 555. *ἐπειδὴ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πατρῴαν τὴν ἐν ταῖς Καρίναις κατεῖχε, — ἀποσκώψας τρόπον τινὰ ἥδιστον, ἐν ταῖς Καρίναις αὐτοὺς ἑστιᾶν ἔφη.* At Plutarch. Anton. pag. 530. B. quod in hoc dicto acutum et facetum est, male narrando frigidum et plebeium fecit: *ἐρομένου δὲ αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπνήσουσιν, ἐνταῦθα, ἔφη, δείξας τὴν στρατηγίδα ναῦν οὖσαν ἑξήρη· πατρῷος γὰρ οἶκος αὕτη Πομπηΐῳ λέλειπται.* Nimirum Graecus homo vim ambigui, quod est in Latina voce *carinae*, non satis cepit, ut Fabric. etiam indicat ad Dionem l. c. *Suas Carinas* Pompeius dixit, quod eius aedes paternae pars essent Carinarum. Quam pronominis potestatem, hoc loco non praetermisso, explicat Gronov. ad Plin. H. N. XXXI. 2.

§. 2. *adventu suo.* Quo adventu? Neque enim Pompeius in patriam venit. Suspecta sibi haec verba esse, in libri margine notaverat Oudendorpius. Ego non

scriptis, aliisque, qui ad eum ex diversis causis fu-
gerant, reditum salutemque pactus est. Quae res 3
et alios clarissimos viros, et Neronem Claudium, et M. Silanum, Sentiumque Saturninum, et Aruntium, ac Titium restituit reip. Statium autem Murcum, qui adventu suo classisque celeberrimae vires eius duplicaverat, insimulatum falsis criminationibus, quia talem virum collegam officii Mena et Menecrates fastidierant, Pompeius in Sicilia interfecerat.

CAP. LXXVIII. Hoc tractu temporum Octaviam, sororem Caesaris, M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias: quas magnis momentis Labienus,

dubito, quin delenda sint. Scilicet hic quoque accidit, quod mille aliis locis, ut librarius temere aberraret ad verba sequentia, *adventu suo*, *classisque celeberrimae*, et mox, errore animadverso, rediret quidem, quo oportebat, sed tamen perperam scripta, ne Codex litura foedaretur, relinqueret. In tanta rei perspicuitate haec verba uncis inclusi.

§. 3. *et M. Syllanum, Sentiumque Saturninum.* Exempl. vetustum sic habet: *et M. Silanum Sentium Q. Saturninum et Atruncium ac Titium.* Vide, an legendum sit: *et Atruncium Actitium.* nam e codice vetusto nihil certi coniici potuit. Burer. Rhenanus edidit: *et M. Syllanum, Sentiumque Saturninum, et Atruntium ac Titium restituit reip.* Editor Basil. optime reposuit *Aruntium:* at pessime Iunta pro *ac Titium*, *Actium;* cuius error in plures Editiones propagatus est. De M. Titio accurate Noris. ad Cenotaph. Pisan. Diss. II. 16. §. 9.

Statium. Edit. pr. *Staium*, ut supra.

et Menocres. Alias, *Menecrates.* Rhenan. Exempl. vetus habet: *et Menotrades.* Burer.

CAP. LXXVIII. §. 1. *quas magnis momentis concusserat.* Acidalius ad h. l. et Schulting. ad Quinctilian. Declam. XIV. 12. *momentis* explicant motibus, Burmannus praeliorum eventibus, qui efficerent, ut Labienus superior fieret. Enimvero tam insolens vocis notio idoneis exemplis confirmanda erat. Nunc nihil, nisi quod alienum sit, affertur. Velleius autem, ut ego arbitror, non explicandus est, sed corrigendus. Num scribendum? *quas magnis emolumentis — concusserat.* Vox *emolumentum* ex iis est, in quibus saepe haeserint viri eruditi, etiam Burmannus, illam explanare conatus, ad Vell. I. 17. *Emolimentum* sive *emolumentum*, ab *emoliri* derivatum, primum significat molitionem difficilis rei, atque adeo ipsam difficultatem, ut apud Caesar. de B. G. I. 34. deinde id, quod emoliendo efficitur, effectum, profectum, efficaciam. Quam potestatem, age, exemplis planam faciamus, ipsum-

ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, interfectoque legato Antonii concusserat: qui virtute et ductu Ventidii una cum Parthorum copiis, celeberrimoque iuvenum Pa-

que Velleium vocis, qua delectatus est, interpretem adhibeamus. I. 17. *congregatio ingeniorum et in studium par, et idem emolumentum.* Hoc I. 16. aliis verbis ita exprimit: *clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum et profectuum semetipsa ab aliis separaverunt.* Ut hoc loco *emolumentum* et *profectum*, sic alibi *emolumentum* et *effectum*, tanquam vocabula eandem rem significantia, inter se permutat. II. 105. *Anni eius aestiva, usque in mensem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecere victoriae.* II. 114. *Hiems emolumentum patrati belli contulit.* II. 115. *Illa aestas maximi belli consummavit effectus.* Iustin. IX. 1. *Ad cuius belli emolumentum egregie pertinere ratus.* Plinius H. N. XVIII. 4. *Et nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse, quae fuerint imperatorum?* XXVIII. 14. *Si et coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat.* Gellius X. 22. *qui emolumenta verae philosophiae ignorant.* XI. 13. *quae vis, quodve emolumentum eius sententiae foret.* pro quo mox dicit: *quid efficiant verba haec.* ubi vide Gronov. vocis vim, breviter quidem, sed docte, declarantem. XIII. 8. *quod mores et emolumenta philosophiae in linguae verborumque artes converterent.* Imp. Antoninus L. 2. Cod. de Execut. rei iudic. *Rem iudicatam praeses provinciae, etiam pignoribus captis ac distractis, ad emolumentum perduci iubebit.* pro quo idem Imp. L. 3. cod. dicit: *res ad effectum perducatur.* Quod ad vocis orthographiam attinet, Gesnerus Thes. L. L. scribi vult *emolimentum.* Sed forte utraque scribendi ratio usitata fuit, ut in *monumentum* et *monimentum.* Nostri quidem libri satis constanter habent *emolumentum.* — Haec scripseram, cum, iterum locum considerans diligentius, notionem vocis, modo explicatam, non satis verbo *concusserat* convenire sentio. Praeferam igitur, ut simplicius et verius, *quas magnis molimentis — concusserat.* Sisenna apud Non. Marcell. pag. 142. *Contra magno cum molimento ac perpetuo sono procedunt.* Seneca Cons. ad Marc. 11. *Numquid ut corpus concidat, res magni molimenti est?*

producto eorum exercitu. I. Arnzenius ad Aurel. Victor. de Vir. ill. cap. 2. malit *perducto.* Recte. De horum verborum discrimine vide ad II. 106.

legato Antonii. L. Decidio Saxa. Acron ad Horat. III. Carm. 6. 9. *Bis autem Parthos victoriam retulisse dixit, quia et ante Crassum, et post Decium Sextum cum exercitibus suis occiderunt.* Paulo rectius Scholiastes Cruquianus: *post Didium Saxam legatum Antonii cum exercitu ceciderunt.* Scribendum: *Decidium Saxam.* Reliqua de eo dedit Norisius ad Cenotaph. Pisan. Diss. II. 16. §. 5.

celeberrimoque iuvenum. Saepe animus tentatus est, ut legerem: *acerrimoque iuvenum.* Livius XXXVII. 7. *Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuvenum.* Florus IV. 4. 1. *con-*

coro, regis filio, extinctus est. Interim Caesar per 2
haec tempora, ne, res disciplinae inimicissima, ocium corrumperet militem, crebris in Illyrico Delmatiaque expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum. Eadem tem- 3
pestate Calvinus Domitius, cum ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi, comparandique antiquis, exempli auctor fuit. Quippe primipili centurionem nomine Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fusti percussit.

CAP. LXXIX. Crescente in dies et classe, et fama Pompeii, Caesar molem belli eius suscipere statuit. Aedificandis navibus, contrahendoque militi ac remigi, navalibusque adsuescendo certaminibus atque exercitationibus, praefectus est M. Agrippa, virtutis nobilissimae, labore, vigilia, periculo invictus, parendique, sed uni, scientissimus, aliis sane imperandi cupidus, et per omnia extra dilationes positus, consultisque facta coniungens. Hic in Aver- 2
no ac Lucrino lacu speciosissima classe fabricata,

tra adoptionem acerrimi iuvenis susceperat bellum. Sed, quoniam celeber inter voces est Velleio inprimis frequentatas, nihil affirmare audeo.

§. 3. *comparandique antiquis exemplis.* Plin. VII. Ep. 33. *cui seculo exemplum simile contigisset.* Vellei. II. 92. *Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae comparandum reor.*

nomine Iubillium. Exempl. vetustum habet: *nomine Vibillium.* Burer.

fuste percussit. Exempl. vetustum *fusti percussit.* Burer. In altero Edit. pr. exemplo legitur *fuste*, in altero *fusti.* Similem in una eademque Editione varietatem iam notavimus ad II. 67. 1.

CAP. LXXIX. §. 1. *contrahendoque militi ac remigi.* Sic Editor Basil. correxit scripturam Editionis pr. *contrahendoque milite ac remige.*

virtutis nobilissimae. Repone: *vir virtutis nobilissimae.* Nullum vitii genus in Velleio frequentius. Contrario errore II. 44. 2. *viri viribus* pro *viribus.*

parendique, sed uni, scientissimus. Convenit Dio Cass. LIV. pag. 759. ὅσον τε γὰρ τοὺς ἄλλους ἀρετῇ κατεκράτει, τοσοῦτον ἐκείνου ἐθελοντὴς ἡττᾶτο.

consultisque facta coniungens. Imitatur, ut solet, notissima illa Sallustiana Cat. 1. *Nam et prius, quam incipias, consulto: et, ubi consulueris, mature facto opus est.* ubi vide Interpp. Eadem loquendi forma repetitur locis, ab Acidalio indicatis, II. 110. 118.

cottidianis exercitationibus militem remigemque ad summam et militaris, et maritimae rei perduxit scientiam. Hac classi Caesar, cum prius despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam, auspicatis reip. ominibus duxisset eam uxorem, Pompeio, Si-
3 ciliaeque bellum intulit. Sed virum humana ope invictum, graviter eo tempore fortuna concussit. Quippe longe maiorem partem classis circa Veliam, Palinurique promontorium, adorta vis Africi laceravit ac distulit. Ea patrando bello mora fuit, quod postea dubia, et interdum ancipiti fortuna gestum
4 est. Nam et classis eodem loco vexata est tempestate, et ut navali primo praelio apud Mylas ductu Agrippae pugnatum prospere; ita inopinato classis adventu, gravis sub ipsius Caesaris oculis circa Tauromenium accepta clades: neque ab ipso periculum abfuit. Legiones, quae cum Cornificio erant legato Caesaris, expositae in terra, pene a Pompeio op-
5 pressae sunt. Sed ancipitis fortuna temporis matura virtute correcta. Explicatis quippe utriusque partis classibus, pene omnibus exutus navibus Pompeius Asiam fuga petivit, iussuque M. Antonii, cuius

§. 2. *Hac classi.* Vascosan. et Editor Basil. *Hac classe.*

duxisset eam uxorem. Pronomen *eam* non debebat viros doctos offendere, quod sexcentis locis abundare, post toties repetitas Criticorum admonitiones, nemo nescit. Terent. Eun. V. 4. 6. *virginem, quam amabat, eam confeci sine molestia.* Vide Interpp. ad. Liv. XXV. 27.

§. 4. *inopinato classis adventu.* Revoca vocem elapsam: *inopinato classis adversae adventu.* Omissum est *adversae* ob similes fere syllabas in *adventu.* Idem etiam Heinsio in mentem venisse video.

§. 5. *Sed ancipitis fortuna temporis* etc. Malim: *Sed ancipitis fortuna temporis mature virtute correcta.* quamvis vulgatum non damnem ob II. 125. *Sed haec omnia veteris imperatoris maturitas brevi sopiit ac sustulit.* Locutio *fortunam corrigere* sumta est a Sallustio Iug. 94. *Si forte correcta Marii temeritas.*

Asiam fuga petivit. Livius Ep. 129. *Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit.* Sed ibi quoque legendum: *in Asiam profugit.* ut Liv. cum aliis scriptoribus, quos Drakenb. laudat, consentiat.

opem petierat, dum inter ducem et supplicem tu-
multuatur, et nunc dignitatem retinet, nunc vitam
precatur, a Titio iugulatus est. Cui in tantum du- 6
ravit hoc facinore contractum odium, ut mox lu-
dos in theatro Pompeii faciens, execratione po-
puli, spectaculo, quod praebebat, pelleretur.

CAP. LXXX. Acciverat, gerens contra Pom-
peium bellum, ex Africa Caesar Lepidum cum
XII. semiplenis legionibus. Hic vir omnium vanis-
simus, neque ulla virtute tam longam fortunae in-
dulgentiam meritus, exercitum Pompeii, quia pro-
pior fuerat, sequentem non ipsius, sed Caesaris au-
ctoritatem ac fidem, sibi iunxerat: inflatusque am- 2
plius XX. legionum numero, in id furoris proces-
serat, ut inutilis in aliena victoria comes, quam
diu moratus erat, dissidendo in consiliis Caesari,
et semper diversa his, quae aliis placebant, dicen-
do, totam victoriam ut suam interpretaretur, au-
debatque denunciare Caesari, excederet Sicilia. Non 3

dum inter ducem et supplicem tumultuatur. Exquisite pro, dum per animi perturbationem inter ducem et supplicem fluctuat, ut Seneca Ep. 4. loquitur, dum incertus est, ducem agat, an supplicem. *Tumultus* saepe dicitur de animi aestu. Horat. II. Carm. 16. 10. *neque consularis Summovet lictor miseros tumultus Mentis.* Seneca Pater Contr. IV. pag. 289. *confusum adolescentem subito, et tanto tumultu parum sibi constitisse.* Seneca Fil. Oedip. 328. *Quid fari queam Inter tumultus mentis attonitae vagus?* Sil. Ital. X. 373. *Quos inter motus animi, vanosque tumultus.* ubi vide Drakenb. Boëthius de Consol. phil. I. pag. 952. *quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te dolor, ira, moeror distrahunt.* Eandem animi agitationem sic expressit Sallustius Iug. 25. *metu atque lubidine diversus agitabatur.*

CAP. LXXX. §. 2. *ut inutilis alienae victoriae comes.* Exempl. vetust. habet: *ut inutilis in alienae victoriae comes.* Suspicor legendum: *ut inutilis in aliena victoria comes* etc. Burer. Heinsius *in* cum Rhenano tollit. Ego Burerium sequor.

dissidendo in consiliis Caesaris. Acidalius pro *Caesaris*, quod Edit. pr. habet, recte scribit *Caesari:* quod recepi.

tutam victoriam. Exempl. vet. habet: *totam victoriam.* Burer.

totam victoriam ut suam interpretaretur. Edit. pr. *interpretabatur*, quod Editor Basil. correxit. Forte etiam scrib. *auderetque* pro *audebatque.*

ab Scipionibus, aliisque veteribus Romanorum ducum, quicquam ausum patratumque fortius, quam tunc a Caesare. Quippe cum inermis et lacernatus esset, praeter nomen nihil trahens, ingressus castra Lepidi, evitatis, quae iussu hominis pravissimi tela in eum acta erant, cum lacerna eius perforata esset lancea, aquilam legionis rapere ausus
4 est. Scires quid interesset inter duces. Armati inermem secuti sunt; decimoque anno, quam ad in dissimillimam vita sua potentiam pervenerat Lepi-

§. 3. *Scipionibus.* Respicit periculosum Scipionis Africani iter, cum duabus tantum quinqueremibus ad Syphacem susceptum, de quo Liv. XXVIII. 17.

veteribus Romanorum ducum. Graeci, etiam in prosa oratione, praesertim ubi res aliquà in varias formas dividitur, adiectivis genitivos substantivorum iungunt: de qua constructione vide T. Hemsterhus. ad Lucian. Timon. pag. 117. Hanc rationem Latini interdum sequuntur, frequentius tamen poëtae, quam solutae orationis scriptores. Sallust. Cat. 53. *effoetae parentum.* ut quidem locum vexatum exponit Cortius. Plinius H. N. VIII. 48. *lanarum nigrae.* XI. 50. *canum degeneres.* Florus III. 2. 4. *impiger fluminum.* Aurel. Victor Epit. 48. *benigni principum.* Arnobius V. pag. 160. *intestes sacerdotum.* Sed hunc Graecismum viri docti satis illustrarunt, quamvis saepe aliena admiscentes, velut Burmannus ad h. l. affert *quorum pleraque,* et Drakenb. ad Liv. XXX. 9. *ultimos militum:* quorum diversa est ratio.

tela in eum acta erant. Male Editor Basil. *acta* in *iacta* mutavit. Nam *agere tela* non minus recte dicitur, quam *adigere.* Scribon. Larg. 201. *quum vulnus ita actum est, ut os laedatur, vel frangatur.* Sil. Ital. XII. 240. *Et fugientis agit costis penetrabile telum.* Forte haec forma reddenda Ciceroni pro Quint. 2. *cum etiam telum adversarius nullum iecerit.* ubi cum MSS. et Edd. veteres, teste Cl. Ernesto, pro *iecerit* habeant *legerit*, a Cicerone *egerit* profectum videri possit. Ita *actus* pro *iactus*, vel *ictus.* Statius Theb. II. 9. *capulo nam largius illi Transabiit costas cognatis actibus ensis.* Sic legendum esse, non *ictibus*, manifestum est ex imitatione Virgilii Aen. IX. 431. *sed viribus ensis adactus Transabiit costas.* Plura Gronov. ad Senec. Agam. 432. et Interpp. ad h. l.

§. 4. *ad in dissimillimam vita sua potentiam.* Alias, *vitae suae.* Rhenan. Alias sic legitur: *quam ad in (diis simillima vita) potentiam pervenerat.* Nunc videat lector, utra lectio rectius legatur. Burer. Apparet, dubiam fuisse veteris Codicis scripturam, quam aliter legerit Rhenanus, aliter Burerius. Iunta edidit: *ad in dissimillimam vitae suae potentiam.* Melius, abiecto *in*, Vascos. et Editor Basil. *ad dissimillimam vitae suae potentiam.* Sic II. 41. *dissimilemque fortunae suae indutus habitum.* Sed

dus, et a militibus, et a fortuna desertus, pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Caesarem turbam latens, genibus eius advolutus est. Vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt: spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.

CAP. LXXXI. Subita deinde exercitus seditio (qui plerumque contemplatus frequentiam suam, a disciplina desciscit; et quod cogere se putat posse, rogare non sustinet) partim severitate, partim liberalitate discussa principis. Speciosumque 2
per id tempus adiectum supplementum Campanae coloniae. Eius relicti erant publici: pro his longe uberiores reditus duodecies HS. in Creta insula

ne hoc quidem animum explet. Lege quam proxime ad depravatae scripturae vestigia: *ad indignissimam vita sua potentiam.* id est, ad potentiam, quae eius vitam non decebat. Cicero in Pison. 23. *L. Flaccus, vir tua legatione indignissimus.* Iustin. XI. 15. *tam indignam illo fastigio mortem lacrimis prosecutus est.* Sed ipse Velleius II. 91. omnium optime emendationem nostram confirmat: *mortem indignissimam vita sua obiit.*

inter ultimam — turbam latens. Seneca Thyest. 133. *liceat in media mihi Latere turba.*

quam tueri non poterat. Exempl. vetustum habet: *quam intueri non poterat.* Burer. Rhenanus *in*, quod ex praecedenti litera *m* natum est, iure delevit.

CAP. LXXXI. §. 1. *qui plerumque contemplatus frequentiam suam.* Hoc loco usi sunt, illam militum consuetudinem illustrantes, Lipsius ad Tac. Ann. I. 25, et Gronov. Obs. III. 10. pag. 119.

§. 2. *Eius relicti erant publici.* Editor Basil. vocem *relicti* non intelligens, *reditus* a Velleio scriptum putabat. Lipsius etiam, quanquam sententiam pulchre vidit, tamen in hac voce haesit. At vero Mazochius de Campan. Amphitheatr. pag. 39. et Wesselingius Obs. II. 20. recte docuerunt, *relicta* in re agraria dici non assignata, non divisa, quae communi coloniae servirent. In *relicti* viri docti intelligunt *agri*. Quae ellipsis cum durior et sine exemplo sit, malim plene legere: *Agri eius relicti erant publici.* Ac facile ultima vocis *coloniae* syllaba *agri* intercipere potuit. Mazochius l. c. pag. 62. pro *publici* mallet *plurimi.* Sed nihil opus est mutatione: nec ipse multum coniecturae tribuit.

in Creta insula. Nominatim in regione Cnosia, ut tradit Dio Cass. XLIX. pag. 579. ubi vide Fabric. Italicis autem populis possessiones non modo in regionibus, quas incolebant, sed etiam in remotissimis datas esse, docet Is. Casaubonus ad Sueton. Aug. 46. quem Interpp. ad h. l.

redditi, et aqua promissa, quae hodieque singulare et salubritatis instar, et amoenitatis ornamen-
3 tum est. Insigne coronae classicae, quo nemo unquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Caesar reversus in urbem, contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usibus destinare professus est: templumque Apollinis, et circa porticus facturum promisit, quod ab eo singulari extructum munificentia est.

CAP. LXXXII. Qua aestate Caesar tam prospere Libium in Sicilia bene fortuna in Caesare

et Mazochius l. c. pag. 61. compilarunt.

et aqua promissa. Iac. Martorellus de Theca Calamar. pag. 543. *promissa* ex prima verbi significatione interpretatur procul missa, longius prolata. Sed quis unquam *aquam promittere* hoc sensu dixit? Trahit ille quidem ad hanc potestatem verba inscriptionis apud Gruterum pag. 163. 9. *opus pilarum vi maris collapsum, a divo patre suo promissum, restituit.* Sed hoc quam ineptum sit, disputare nihil attinet. Rectius igitur Heinsius, cui illam verbi vim satis notam fuisse, ex eius Notis ad Sil. Ital. III. 534. intelligitur, hoc loco scribendum censuit: *et aqua permissa.* Gellius VII. 20. *ob aquam a Nolanis sibi non permissam.* Ceterum hanc *aquam Iuliam* Campaniae, cave, confundas cum *aqua Iulia* urbis Romae, de qua Frontin. de Aquaeduct. pag. 40. et ibi Polenus, ut nonnullos fecisse video.

§. 3. *quo nemo unquam Romanorum donatus erat.* Vide Duker. ad Liv. Ep. 129. Si certis testimoniis probari posset, quod Oudendorp. ad Sueton. Aug. 25. suspicatur, aliam fuisse coronam navalem vulgarem, aliam classicam, Agrippae datam, omnis hac de re pugna inter veteres scriptores esset sublata.

templumque Apollinis. Editor Basil. sine caussa, *Apollini.*

CAP. LXXXII. §. 1. *Libium.* Alias, *Lepidum.* Rhenan. Rhenanus ambiguitate vocis *alias,* qua coniecturas suas, non veteris Codicis lectionem, significare solet, viros doctos induxit, ut nubem pro Iunone, i. e. scripturam *Lepidum* pro sincera et e Codice ducta amplecterentur. Ego, cum saepe locum conclamatum, nullo emolumento, in omnes partes versassem, tandem vi sententiae et orationis Velleianae indole ad veram sum Velleioque dignam lectionem deductus. Lege: *Qua aestate Caesar tam prospere sepelivit in Sicilia bellum, fortuna in Caesare et rep. mutavit ad Orientem. Sepelire bellum* est extinguere, finire. II. 75. *Bellum adventu Caesaris sepultum atque discussum est.* 89. *Finita vicesimo an-*

et rep. militavit ad Orientem. Quippe Antonius
cum XIII. legionibus ingressus Armeniam, ac de-
inde Mediam, et per eas regiones Parthos petens,
habuit regem eorum obvium. Primoque duas le- 2
giones, cum omnibus impedimentis tormentisque et
Statiano legato amisit; mox saepius ipse, cum sum-
mo totius exercitus discrimine, ea adiit pericula,
quibus servari se posse desperaverat; amissaque non
minus quarta parte militum, captivi cuiusdam, sed
Romani, consilio ac fide servatus. Qui clade Cras-
siani exercitus captus, cum fortunam, non animum
mutasset, accessit nocte ad stationem Romanam,
praedixitque, ne destinatum iter peterent, sed di-

no bella civilia, sepulta externa. 90. *Sepultis bellis civilibus.* 129. *Magni etiam terroris bellum Africum consiliis eius brevi sepultum est.* Valer. Max. VI. 9. 5. *quo minus virtute civile bellum ingenti motu oriens sepeliret.* *In Caesare et rep.* ponitur pro in Caesarem et remp. vel erga Caesarem et remp. modo loquendi Velleiano, de quo diximus ad I. 12. 7. et II. 46. 3. Mox *fortuna militat in Caesarem* insolens orationis forma est, et vix in poëta ferenda. At *fortuna mutavit* exquisite dicitur pro, fortuna mutata est. Liv. XXIX. 3. *tantum fortunam mutasse, ut, qui modo ipsi exercitum* etc. *Mutare* passiva significatione Velleius dixit, Sallustium suum imitatus, Iug. 38. ubi vide Cortium. Aliorum exempla plena manu dederunt Iurctus ad Ambros. adv. Symmach. pag. 330. et Duker. ad Liv. II. 52. Ceterum hic locus comparandus cum altero II. 97. *Dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato M. Lollio.*

cum XIII. legionibus. Alii scriptores, *cum XVI. legionibus.* Quem numerum in Velleio reponi vult Freinshem. ad Flor. IV. 10. 10.

ingressus Armeniam. Sic cum Editore Basil. scripsimus. Edit. pr. *egressus Armeniam.*

§. 2. *servatus.* Editor Basil. *est servatus.* Sed aliis etiam locis *est*, ubi esse debebat, omissum, ab auctore, nescio, an librariis, e. g. II. 55. 76. etc.

cum fortunam, non animum mutasset. Exempl. vetustum habet: *cum fortuna non animum mutasset.* Burer. Secuti sumus Rhenani correctionem, multo elegantiorem veteris Cod. scriptura. [Eadem forma Sallust. Fragm. pag. 999. *Malae, secundaeque res, opes, non ingenium, mihi mutabant.* Ex Add.]

ne destinatum iter peterent. Proba locutio, *iter petere.* Cic. pro Plancio 40. *iter a Vibone Brundisium terra petere contendi.* ubi Ernestus meus quaerit: *iter terra petere aliquo*, qualis forma dicendi? At sic locutus est Ovid. III. ex P. 2. 79. *Quove parum fausta puppe petistis*

3 verso sylvestrique pervaderent. Hoc M. Antonio atque illius legionibus saluti fuit: de quibus tamen totoque exercitu haud minus pars quarta, ut praediximus, militum; calonum, servitiique desiderata tertia est; impedimentorum vix ulla superfuit. Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. Qui tertia aestate reversus in Armeniam, regem eius Artavasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis vin-
4 xit. Crescente deinde et amoris in Clopatram incendio, et vitiorum, quae semper facultatibus, licentiaque et assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriae inferre constituit; cum ante, novum se Liberum Patrem appellari iussisset, cum redi-

iter? Liv. XLIV. 2. *quod iter petiturus esset ignarus.* qui eodem cap. etiam dixit *viam petere*, ubi plura Gronov. et Drakenborch.

§. 3. *Hoc M. Antonio, atque illius legionibus.* Edit. pr. *Hoc M. Antonio acto, illis legionibus.* Pro *acto* Editor Basil. scripsit *atque*, pro *illis* Vossius *illius*. Utrumque recepimus.

Hanc tamen Antonius fugam suam etc. Ob oculos habuit Sallustium, a Grutero laudatum, Iug. 98. *ipsi duces feroces, quia non fugerent, pro victoribus agere.* ubi vide Wassium.

§. 4. *novum se Liberum Patrem appellari.* Turpem consuetudinem, quae hominibus Deorum nomina tribueret, superbia peperit, Graecorum adulatio confirmavit. Antiquissimum eius rei exemplum est apud Apollodorum I. 7. pag. 25. ὁ μὲν γὰρ Κῆϋξ τὴν γυναῖκα ἔλεγεν Ἥραν· ἡ δὲ τὸν ἄνδρα Δία. Eadem narrat Eustath. ad Iliad. I. pag. 776. Athenienses, sive per adulationem, sive per iocum, Periclem *Olympium*, Aspasiam *Iunonem* vocarunt. Scholiastes Platonis ineditus ad Menex. pag. 403. E. ὁ δὲ Κρατῖνος Ἀσπασίαν καὶ Ἥραν καλεῖ, ἴσως ὅτι καὶ Περικλῆς Ὀλύμπιος προσηγορεύετο. Iidem, teste Posidonio apud Athen. V. pag. 212. D. Mithridatem νέον Διονύσου nomine ornarunt. Vide Wesseling. ad Diodor. Sic. Excerpt. pag. 613. At semetipsos adulandi impudentia superarunt, Demetrium Poliorceten, ut Demochares apud Athen. VI. pag. 253. C. narrat, μόνον θεὸν ἀληθινὸν dicentes. Haec adulatio a Graecis transiit ad Alexandrinos et Romanos; sed nunquam magis se profudit, quam tempore Imperatorum Romanorum, ut ex multis lapidibus et numis, in quibus Imperatores titulo *novi Iovis, Martis, Liberi Patris,* etc. celebrantur, apparet. De Caligula Athenaeus IV. pag. 148. D. οὐ μόνον ὠνομάζετο νέος Διόνυσος, ἀλλὰ καὶ τὴν Διονυσιακὴν πᾶσαν ἐνδύνων στολὴν προῄει. Ex quo profecit Eustath. ad Homer. l. c. Lapis apud Gorium Inscript. Florent.

mitus hederis, coronaque velatus aurea, et thyr-

T. I. pag. 22. *ἀρχιερεὺς Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνίνου σεβαστοῦ, τοῦ νέου Διονύσου.* Adde Tristanum Comm. Histor. T. I. pag. 715. et Murator. Inscript. pag. 219. 4. 221. 8. 236. 2. Similiter Imperatorum uxores *novae Vestae, Iunonis, Cereris, Veneris, Dianae*, etc. nomen ferunt. Lapis apud Maffeium Mus. Veron. pag. 475. *Iunoni Faustinae Augustae sacrum.* Marmor. Oxon. n. 46. pag. 76. *Ἰουλίαν σεβαστὴν, Ἑστίαν, νέαν Δήμητρα.* Museum Florent. T. VI. pag. 43. *Pro salute Iuliae Augustae, matris Aug. et castrorum, Cereris novae.* Appulei. Met. IV. pag. 314. *cum novam me Venerem ore consono nuncuparent.* Vide, praeter Interpp. ad h. l., Fabrettum de Col. Traian. pag. 250. Cuperum ad Marmor. antiq. pag. 263. et Gorium Praef. ad Columbar. libert. Liviae pag. 23. Nec tamen reginae *novae Deae* appellatae sunt exemplo Dearum, ut Burmann. putat ad Ovid. Ep. XVI. 332. Nam *νέη Δηώ*, quam laudat ex Inscriptione Regillae, non est Proserpina, sed Sabina, Hadriani uxor, ut Spanhem. ad Callim. H. in Cerer. 133. demonstravit. Principum autem vanitas sibi maxime in Liberi Patris nomine placebat, ut, quod bene vidit Plutarch. Demetr. pag. 889. F. sese tam terribiles in bello, quam amabiles in pace significarent. Ceterum Antonii infamiam, praeter Velleium, notarunt Socrates Rhodius apud Athen. IV. pag. 148. B. Eustath. ad Homer. l. c. et alii, quos laudat Fabric. ad Dion. Cass. XLVIII. pag. 555. et L. pag. 607.

coronaque velatus aurea. Si coronam hederaceam gessit, auream quomodo gerere potuerit, non intelligo. Erunt fortasse, qui verba, *redimitus hederis*, non de corona, sed de redimiculo accipiant, quod inter Bacchi ornamenta refertur in lapide Gruter. pag. 67. 2. *T. Vibius Zoticus, VIvir Augustalis, Liberum Patrem cum redimiculo aurific. et thyrso, et cantharo* etc. *poni iussit.* Lucianus Baccho pag. 76. *βοτρύοις ἐστεφανωμένον, μίτρᾳ τὴν κόμην ἀναδεδεμένον, ἐν πορφυρίδι, καὶ χρυσῇ ἐμβάδι.* Sed hoc si concedam, illud quaero, quis unquam in prosa oratione *corona velari* pro coronari dixerit? Ne multa; sine ulla dubitatione legendum: *crocotaque velatus aurea. Crocotam* Baccho propriam fuisse, multis exemplis intelligitur. Aristophanes Ran. 46. *Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην.* ubi Scholiast. *κροκωτὸς, Διονυσιακὸν φόρημα.* Eodem respicit Pollux IV. 117. *ὁ δὲ κροκωτὸς, ἱμάτιον. Διόνυσος δὲ αὐτῷ ἐχρῆτο.* Callixenus Rhodius apud Athen. V. pag. 198. D. *ἄγαλμα Διονύσου δεκάπηχυ, — χιτῶνα πορφυροῦν ἔχον διάπεζον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ κροκώτὸν διαφανῆ.* Cui loco similis est ille Plinii H. N. XXXVI. 5. pag. 728. *ex quibus unus Liberum Patrem palla velatum Veneris praefert.* ubi *palla* est *crocota.* Eadem veste utebantur Bacchi comites, bacchantes, et *οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται*, sive histriones. Lucian. l. c. de Sileno: *νάρθηκι ἐπερειδόμενον, ἐπ' ὄνου τὰ πολλὰ ἱππεύοντα, ἐν κροκωτῷ.* Philostrat. de Vita Apollon. IV. 21. pag. 159. de Atheniensibus Dionysia agitantibus: *κροκωτοὶ δὲ ὑμῖν, καὶ ἁλουργία, καὶ κροκοβαφία τοιαύτη πόθεν;* Item saltantes. Duris Samius apud Athen. IV.

sum tenens, cothurnisque succinctus, curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandriae.

CAP. LXXXIII. Inter hunc apparatum belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque amore reip. aut Caesaris (quippe haec semper impugnabat) sed morbo proditor, cum fuisset humillimus assentator reginae, et infra servos cliens, cum Antonii librarius, cum obscoenissimarum rerum et au-

pag. 155. C. καὶ ἐνδυόμενον αὐτὸν κροκωτὸν, καὶ ὑποδούμενον Σικυώνια, διατελεῖν ὀρχούμενον. Polyaenus V. 3. 3. κροκωτὸν ἐνδὺς Ταραντῖνον, περιβαλλόμενος ηὔλησεν, ἐκιθάρισεν, ὠρχήσατο. ubi verbum ἐνδὺς, quod e glossa in textum venit, expungendum videtur. Vide Perizon. ad Aelian. V. H. VII. 9. et Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 83. *Crocota* et *corona* etiam confunduntur in Virg. Cir. 252. ubi Ios. Scaliger verissime legit: *Quae prius in tenui steterat succincta crocota.* pro vulgata scriptura: *Quae — corona.* Hanc lectionem postulat adiunctum *tenui*, quod proprie de *crocota* dicitur, ut paulo ante apud Callixen. κροκωτὸς διαφανής. Melius quidem crocota convenit mulieri in publicum prodeunti, quam in thalamo degenti, ut recte monet priscae eruditionis in Germania vindex, cuius amicitia gloriamur, C. G. Heynius. Nec tamen mirum videri debet, si, quae aliis mulieribus vestis forensis, regis filiae domestica fuit. Scaligeranam correctionem etiam probavit Salmasius ad Tertull. Pall. pag. 329.

cothurnisque succinctus. Repone: *cothurnisque subnixus.* Horatius de A. P. 280. *Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.* Ovidius Amor. III. 1. 31. de tragoedia: *pictis innixa cothurnis.* ubi vide Heinsium. Plinius IX. Epist. 7. *hanc tragoediam appellare soleo, quod quasi cothurnis, illam comoediam, quod quasi socculis, sustinetur.*

CAP. LXXXIII. §. 1. *morbo proditor.* Imitatur Ciceronem pro Cluent. 65. *mulier non iam morbo, sed scelere furiosa.* ubi Graevius laudare neglexit Gronovium, hanc vocis vim luculenter explicantem, ad Senec. de Benef. I. 14.

humillimus assentator reginae. Adiunctum *humillimus*, et quod sequitur, *infra servos cliens*, postulant, ut legatur: *humillimus assectator reginae.* Cic. Verr. II. 11. *cum ab ea quidam vetus assectator non impetraret* etc. Tacitus Ann. XI. 21. *sectator quaestoris, cui Africa obtigerat.* ubi vide praestantissimum Ernestum. *Asseclam* alii vocant. Iuvenal. Sat. IX. 48. *Vos humili adseculae, vos indulgebitis unquam Cultori?* qui locus emendationem nostram egregie confirmat. Glossae MSS. *Assecla, buccellarius, scurra.* Glossae editae: *Adsecula.* παράσιτος. In hoc famulatu Plancus iudex lectus est sponsionis, qua Cleopatra Antonium provocavit, solam se centies HS. una coena absumturam, ut narrant Plinius H. N. IX. 35. et Macrob. Sat. II. 13. pag. 370.

ctor et minister, cum in omnia et in omnibus ve- 2
nalis, cum ceruleatus et nudus, caputque redimitus arundine, et caudam trahens, genibus innixus, Glaucum saltasset in convivio, refrigeratus, ab Antonio, ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Caesarem. Et idem postea clementiam victoris pro sua virtute interpretabatur; dictitans, id probatum a Caesare, cui ille ignoverat. Mox autem hunc avunculum Titius imitatus est. Haud ab- 3

§. 2. *in omnia et in omnibus venalis.* Editor Basil. et Lipsius, deleto altero *in*, commode legunt: *in omnia et omnibus venalis.* Heinsius etiam *et* tolli volebat: quod etsi elegantius abesse fateor, tamen hic teneo ob simillimum locum II. 110. *omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata.* [Iulianus L. 2. §. 3. D. de iure codicill. *cum per omnia, et in omnibus, absentis vel quiescentis loco habetur.* Ex Add.]

Glaucum saltasset. Plancus, ni fallor, saltando effinxit Aeschyli Γλαῦκον Πόντιον, de qua tragoedia opportuniore loco dicemus. Ex ea sumta videntur, quae de Glauco narrat Ovid. Met. XIII. 904. seqq. cuius hi versus cum Velleio comparandi: *Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam, Caesariemque meam, quam longa per aequora verro, Ingentesque humeros et caerula brachia vidi, Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.* Velleii loco usus est Ios. Mercerus ad Aristaenet. I. Ep. 26.

in convivio, refrigeratus, etc. Hic locus aliquid obscuritatis traxit ab Edit. pr. interpunctione: *Glaucum saltasset, in convivio refrigeratus ab Antonio, ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Caesarem.* Recte Lipsius minorem distinctionem posuit post *in convivio*: quippe Plancus in convivio saltavit. Sed eadem opera interpungere debuerat post *refrigeratus*, ut verba *ab Antonio* ad *transfugit* referrentur. *Refrigeratus* interpretor, frigide spectatus, frigide exceptus, ut saltationem suam parum placere sentiret. Atque ita Is. Casaubonus in Sueton. Claud. 41. accepit *refrigeratus a semetipso:* Gesnerus in Quinctil. V. 7. pag. 211. *aliquo urbane dicto refrigerandus:* qui tamen in Thes. L. L. Velleianum *refrigeratus* minus recte ad frigus amicitiae refert cum Lipsio, explicans: frigide tractatus, ut sentiret, se non amplius gratiosum esse.

ob manifestarum rapinarum indicia. Aliam caussam, quare Plancus Antonium reliquerit, tradunt Plutarch. Anton. pag. 942. E. et Dio Cass. L. pag. 605.

clementiam victoris pro sua virtute interpretabatur. Imitatur Sulpic. Sever. II. 40. *quin etiam Synodum Nicaenam pro se interpretantes.*

hunc mox avunculum etc. Exempl. vetust. sic habet: *Mox autem hunc, mox avunculum Titius imitatus est* etc. Burer. Sic non perperam repetitur II. 54. Lipsius bene scripsit *M. Titius.* quod praenomen, similiter a

surde Coponius, vir praetorius, gravissimus pater, Silii socer, cum recens transfuga, multa ac nefanda Plancus absenti Antonio in senatu obiiceret: *Multa*, inquit, *mehercules fecit Antonius, pridie quam tu illum relinqueres.*

CAP. LXXXIV. Caesare deinde et Messala Corvino Coss. debellatum apud Actium; ubi longe ante quam dimicaretur, exploratissima Iulianarum
2 partium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles atque imperator, illâ marcebant omnia. Hinc remiges firmissimi, illinc inopia adfectissimi. Navium haec magnitudo, modicane celeritate, adversa illa

praecedenti litera *m* interceptum, Bruto restituimus II. 58. 2.

§. 3. *Coponius, vir praetorius* etc. Exempl. vetustum habet; *Coponius vir. E. praetorius* etc. BURER. Hic locus non sine gravi macula legitur in Edit. pr. *Haud absurde Coponius, vir praetorius, gravissimus pater, Silii socer.* Quam scripturam Editor Basil. ita mutavit: *Haud absurde Coponius, vir praetorius gravissimus, P. Silii socer.* Praeclare *P. Silii* pro *pater Silii* legendum vidit. Idque confirmat Oudendorp. ad Sueton. Aug. 71. Librarii error natus est ex nota *P.* modo *Publius*, modo *pater* significante. Sed quid in illo *E.* quod Burerius in veteri Codice reperit, latere dicamus? Schegkius coniicit: *vir e praetoriis.* At, sic Velleium loqui, non memini. In antiquis lapidibus, tanquam apud Gruter. pag. 311. 1. *V. E.* significat *vir egregius*, vel *excellens.* Sed neutra vox ob sequentem superlativum huic loco satis apta. Praeterea Velleius, ni fallor, verba hoc ordine collocasset: *Coponius, praetorius, vir gravissimus* etc. Quid? si legamus: *Haud absurde Coponius, praetorius, vir eminentissimus et gravissimus, P. Silii socer.* Certe voce *eminentissimus* Velleius frequentius utitur, quam scriptorem tam elegantem deceat.

nefanda. Nescio, quid in mentem venerit Editori Basil. ut huic voci *miranda* substitueret.

CAP. LXXXIV. §. 2. *illa marcebant omnia.* Exempl. vetustum habet: *illam arcebant omnia.* Sed perinde *m* ab *arcebant* detractum, atque praecedenti dictioni est additum: ac si quis studiosissime id fecerit. Odoratur hic etiam inscitia librariorum non intelligentium ea quae scribebant. BURER. Vascosan. *in illa marcebant.* Ex ADD.

hinc remiges firmissimi. Sic Lipsius verissime correxit Editionis pr. scripturam: *hinc reges firmissimi.*

modicave. Exempl. vetustum habet: *modicáne celeritate* etc. BURER. Sensus perspicuus est: sed in verbis aliquid scabri. Edit. pr. *navium haec magnitudo, modicave celeritate.* pro quo Editor Basil. dedit: *navium hinc magnitudo modica, sed celerior.* Ego, Heinsii prope in omnibus coniecturam secutus, totum locum ita constituo: *navium hac ma-*

species terribilior. Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliqui transfugiebant. Denique in 3 ore atque oculis Antonianae classis per M. Agrippam Leucas expugnata, Patrae captae, Corinthus occupata, bis ante ultimum discrimen classis hostium superata. Rex Amyntas meliora et utiliora secutus (nam

gnitudo modica, nec celeritati adversa: illá species terribilior. Similis locus II. 49. *Hic omnia speciosa, illic valentia. — illa gloriosa, haec terribiliora duceret.* [Vascosan. *modica celeritate.* Ex Add.]

specie et terribilior. Forte: *erat terribilior.* Rhenan. Exempl. vet. sic habet, ut mihi legendum videatur: *adversa illa species terribilior.* Burer. Iunta et Vascosan. ediderunt: *adversa illa specie terribilior.* Editor Basil. *ex adverso illa specie terribilior.* Vide notam praeced.

aliqui transfugiebant. Exempl. vetustum habet: *aliquid transfugiebat* etc. Burer. Praetuli, quod Rhenanus dedit. Litera *d* in *aliquid* nata est ex sequenti *t*: tum, ut syntaxis constaret, pluralis in singularem mutatus.

§. 3. *Corinthus occupata* etc. In Edit. pr. male interpungitur: *Corinthus occupata bis, ante ultimum discrimen* etc. quod Editor Basil. bene mutavit. Nam Liv. quoque Ep. 132. *pugnas navales* numero multitudinis commemorat: ubi vide Drakenb.

Amyntas. Hoc nomen Editor Basil. restituit. Edit. pr. *Myntas.* De hoc Galatiae et Lycaoniae rege quae dici poterant, dixit Noris. ad Cenotaph. Pis. Diss. II. 10. pag. 209. Eius filius Pylaemenes memoratur in marmore apud Chishull. ad Monum. Ancyr. pag. 168.

nam Deillius, exempli sui tenax etc. Hunc locum Edit. pr. monstrose depravatum exhibet: *nam de illius exemplis vitae naxuta Dolabella ad Caesarem.* Pro quo Editor Basil. summa temeritate et contra historiae fidem scripsit: *inde illius exemplo vir audax Dolabella, virque clarissimus* etc. Quam tamen coniecturam, velut praeclaram, arripuit, et pro sua venditavit Ursinus. Nec feliciora sunt Schegkii et Acidali commenta, quae, ut lectorum fastidio occurram, praetereo: [aut Vascosani, ex *naxuta* facientis *ac natura.*] At vero Lipsius, vir magnus, etiam in arte critica, quicquid Burmannus in Praef. ad Syllog. Epist. dicat, Lipsius igitur hunc locum divinitus restituit, non literis mutandis, sed male distractis apte coniungendis: *Nam Deillius exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Cassium.* Cuiusmodi emendationes, utile est, adolescentibus critices studiosis ad imitandum proponi; quod in Graecis fecit Valckenarius noster Diatr. in Eurip. cap. XXV. Fundus Lipsianae correctionis est Seneca Pater Suasor. pag. 7. *Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messala Corvinus* (in libro, puto, *de Familiis Romanis*) *desultorem bellorum civilium vocat, quia ab Dolabella ad Cassium transiturus, salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset; et a Cassio deinde transivit ad Antonium: novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem.* In eo tamen non imiter Lipsium, quod verba *ad Caesarem* velut huc tracta e vicinia delet, aut

Deillius, exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Caesarem) virque clarissimus, Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium, nunquam reginam nisi nomine salutavit, maximo et praecipiti periculo transmisit ad Caesarem.

CAP. LXXXV. Advenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum
2 orbis dimicavere. Dextrum navium Iulianarum cornu M. Lurio commissum, laevum Aruntio, Agrip-

mutat. Quae, tantum abest, ut supervacua aut corrupta sint, ut potius manifestum lacunae indicium praebeant. Nam Velleius haud dubie scripserat: *Nam Dellius exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Cassium, a Cassio ad Antonium, ita ab Antonio transiit ad Caesarem.* Fateor quidem, verba *ad Caesarem* hoc modo bis in eadem periodo poni. Sed tot verba interiecta facile medentur vel delicatissimo aurium fastidio. *Dellius* autem scripsimus, non *Deillius.* Sic eum vocat Horatius, non minus huius nebulonis, quam Planci, quod uterque Augusti gratia florebat, insignis adulator. II. Carm. 3. 4. Sic, praeter Plutarchum et Dionem, Iosephus Ant. Iud. XIV. 15. pag. 729. ex quo *Dellius* pro *Gellius* Pseudo-Hegesippo I. 30. restituit Gronovius Observ. in Script. Eccles. cap. 34. pag. 268. Dellium historicum dicit Plutarch. in Anton. pag. 943. D. quod Antonii Parthicam expeditionem literis mandarat. Id nos docet unus Strabo XI. pag. 794. ex certa Casauboni emendatione: ὥς φησι Δέλλιος, ὁ τοῦ Ἀντωνίου φίλος, συγγράψας τὴν ἐπὶ Παρθυαίους στρατείαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ παρῆν καὶ αὐτὸς, ἡγεμονίαν ἔχων. Hanc historiam Graece, an Latine scripserit, tametsi incertum est, a Vossio tamen inter historicos Graecos refertur, IV. 13. Pene exciderat, errorem castigare Torrentii ad Horat. l. c. Dellium, desultorem bellorum civilium, a Dellio historico diversum statuentis. Adde Lipsium ad Tacit. Ann. I. 6.

naxuta. Opinor legi debere, *natura.* Burer.

nisi nomine salutavit. Sueton, Vesp. 15. *qui et reversum se ex Syria solus, privato nomine Vespasianum salutaverat.* ubi vide Interpp.

transmisit ad Caesarem. Lipsius malebat: *transmisere ad Caesarem.* ut Amyntas etiam comprehendatur. Sed centies duobus pluribusve nominibus singularibus iungitur verbum singulare. Exempla sunt apud Drakenborch. ad Liv. XXXVII. 29.

CAP. LXXXV. §. 2. *M. Lurio.* Edit. pr. *M. Lario*, quod correxit Ursinus ad h. l. et de Famil. Ro. pag. 161. Discrepat a Velleio in hac re narranda Plutarchus Ant. pag. 946. A.

Aruntio. Edit. pr. *Adruntio*, in qua hoc nomen semper corruptum est, ut II. 77. in *Atruntium*, II. 86. in *alarunt.* Hic illud restituit Editor Basil.

pae omne classici certaminis arbitrium. Caesar ei parti destinatus, in quam a fortuna vocaretur, ubique aderat. Classis Antonii regimen Publicolae, Sosioque commissum. At in terra locatum exercitum Taurus Caesaris, Antonii regebat Canidius. Ubi 3
initum certamen est, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites; in altera nihil praeter milites. Prima occupat fugam Cleopatra. Antonius fugientis reginae, quam pugnantis militis sui, comes esse maluit; et imperator, qui in desertores saevire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis, etiam detracto capite, in longum fortissime 4
pugnandi duravit constantia; et desperata victoria, in mortem dimicabatur. Caesar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitansque et ostendens, fugisse Antonium, quaerebat, pro quo, et cum quo pugnarent? At illi, cum diu pro ab- 5

Publicolae, Sosioque. Ed. pr. turpi mendo: *Pulico Laesosioque,* quod ab Editore Basil. sublatum. E Velleio emendandus est Plutarchus Anton. pag. 945. F. *Ἀντώνιος μὲν, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων καὶ Ποπλικόλας· Κοίλιος δὲ, τὸ εὐώνυμον· ἐν μέσῳ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος, καὶ Μάρκος Ἰνστήϊος.* Pro *Κοίλιος* scribe *Σόσιος.* Quod nomen quam varie scribatur a librariis, Oudendorp. ad Sueton. Aug. 17. ostendit. C. Sosius, Consul fuit A. U. C. 722. et legatus Antonii, multis rebus gestis nobilitatus, post pugnam Actiacam veniam ab Augusto impetravit, ut narrant Velleius II. 86. et Dio Cass. LI. pag. 633. LVI. pag. 836. At idem Dio L. pag. 614. Sosium in proelio navali, quod cum Aruntio ante pugnam Actiacam inierat, periisse tradit, hoc nomine reprehensus a Lipsio ad h. l. et Norisio ad Cenot. Pis. Diss. II. 16. pag. 284. Sed quis eruditum scriptorem tam repugnantia scripsisse credat? Alii igitur duo Sosios in partibus Antonianis fuisse suspicantur, ut Lipsius ad h. l. Puteanus ad II. 86. et Fabric. ad Dion. l. c. Atqui alterius Sosii ne vestigium quidem in horum temporum historia reperitur. Nobis igitur culpa in librarios releganda videtur, qui in Dione L. pag. 614. *Σόσσιον* scripserint, ubi ipse auctor alium legatum Antonianum, cuius nomen ignoramus, et in hac monumentorum penuria semper ignorabimus, memorarat.

§. 4. *detracto capite.* Sic Vascosan. et Editor Basil. emendarunt scripturam Edit. pr. *detrectato capite.*

verbis mulcere. Sallust. apud Priscian. IX. pag. 871. *Dein lenita iam ira, postero die liberalibus verbis permulcti sunt.*

sente dimicassent duce, aegre summissis armis cessere victoriam; citiusque vitam veniamque Caesar promisit, quam illis, ut ea precarentur, persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio.
6 Quis dubitet, suo, an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad eius arbitrium direxit fugam? Idem locatus in terra fecit exercitus, cum se Canidius praecipiti fuga rapuisset ad Antonium.

CAP. LXXXVI. Quid ille dies terrarum orbi praestiterit, ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica, quis in hoc transcursu tam artati
2 operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementissima; nec quisquam interemptus est: paucissimi, et hi, qui deprecari quidem pro se non sustinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumviratus sui, aut in campis Philippiis, si sic licuisset, victoriae suae facturus fuerit

§. 5. *summissis armis.* Vide H. Valesium ad Ammian. Marc. XXVI. 7.

§. 6. *videbit e suo.* Alias, *viderit.* Rhenan. Mihi melius placet ut legatur: *ut dubites suone, an Cleopatrae* etc. Burer. Locus varie tentatus. Repone: *Quis dubitet, suo, an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit?* Id simplicissimum est, et proxime accedit ad Editionis pr. vestigia: *videbit è suo, an Cleopatrae — temperaturus fuerat.* Itaque recepi.

CAP. LXXXVI. §. 2. *nec quisquam interemptus est: paucissimi* etc. Editor Basil. scripsit: *nec quisquam interemptus, nisi paucissimi.* Verior est emendatio nostra: *nec quisquam interemptus est, paucissimis exceptis, qui ne deprecari quidem pro se sustinerent.* Heinsius etiam legit: *ne deprecari quidem.* Clementiam suam erga victos cives ipse Augustus praedicat in Monim. Ancyr. pag. 172. *victorque omnibus supplicibus civibus peperci.*

si sic licuisset. Vascosanus *sic* expungit, me non invito. Ex Add.

victoriae suae facturus fuerit. Videtur deesse *modum.* Et hic, ut videtur, multa desunt. Rhenan. Mihi sic legendum videtur: *quem autem initio triumviratus sui, aut in campis Philippiis, si licuisset, victoriae suae facturus fuerit triumphum.* Burer. Pro *Philippiis* Editor Basil. dedit *Philippicis.* Sed vide quae notavimus ad I. 5. 3. Mox Rhenanus bene *modum* supplet. Sallust. Cat. 24. *ubi aetas tantummodo quaestui, neque luxuriae modum fecerat.* ubi vide Cortium. Alioquin etiam *finem*

[modum.] At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate celeberrimi, fides, mox, diu clementia luctatus sua, Caesar servavit incolumem. Non praetereatur Asi- 3
nii Pollionis factum et dictum memorabile. Namque cum se post Brundisinam pacem continuisset in Italia, neque aut vidisset unquam reginam, aut post enervatum amore eius Antonii animum, partibus eius se miscuisset, rogante Caesare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum; *Mea*, inquit, 4

supplere possis. Sallust. Iug. 31. *utriusque cladis non lex, verum lubido eorum finem fecit.* Liv. XLII. 23. *ipsum nullum, praeterquam suae libidinis arbitrio, finem facturum.* Seneca Troad. 786. *Magnus sibi ipse non facit finem dolor.*

At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate etc. Monstrum lectionis habet Edit. pr. *ad solium alarunt, in prisca gravitate celeberrimi fides.* At vulnus tam grave, et ab ipso Lipsio pro desperato habitum, Claud. Puteanus incredibili felicitate sanavit: *At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate celeberrimi, fides.* Comparent critices studiosi hanc palmariam emendationem cum illa Lipsiana, quam tantopere laudavimus II. 84. 3. in eaque non magis sagacitatem, qua Puteanus verum invenit, quam modestiam, qua crisin proposuit, mirentur; discant denique hoc exemplo, ne in locis quidem depositis esse desperandum, cum hic etiam fortuna partes suas agat, et saepe, quod alter longa meditatione frustra quaesiverat, alteri offerat non quaerenti. Hunc L. Aruntium, qui A. U. C. 732. consul fuit, viri docti saepe confundunt cum filio, consule A. U. C. 759. ut Lipsius ad Tacit. Annal. I. 12. Sed, quomodo distinguendi sint, praeter Puteanum ad h. l. erudite docet Fr. Brummerus ad Leg. Cinciam cap. 7. pag. 84. Arruntius per duplex *r* ubique scribi vult N. Faber ad Senec. Contr. III. pag. 223. Sed promiscue scribi, lapides apud Gruterum et alios ostendunt.

mox, diu clementia luctatus sua, Caesar. Luctari cum dativo et ablativo saepe struunt poëtae. Vide Interpp. ad Sil. Ital. IV. 592. XIV. 454. Id si in prosae orationis scriptore durius videatur, scribe cum Lipsio: *cum clementia luctatus sua.* ut II. 63. *Plancus diu, quarum esset partium, secum luctatus.* 115. *cum difficultate locorum luctatus. Cum,* quod librarii per *c.* scribere solent, facile excidere potuit ante vocem ab hac litera incipientem, *clementia.* Sensus est: Caesar diu, quid ageret, dubitavit, hinc clementia ad veniam dandam; illinc ira ad ulciscendum stimulante. Appositus locus Senecae de Clement. II. 1. *quae vox bonitatem tuam cum fortuna tua litigantem in medium adduxit.*

§. 3. *Nam cum se post Brundusinam pacem.* Exempl. vetus habet: *Namque cum se post Brundisinam* etc. Burer.

se immiscuisset. Exempl. vetustum habet: *se miscuisset* etc. Burer.

in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notiora: itaque discrimini vestro me subtraham, et ero praeda victoris.

CAP. LXXXVII. Proximo deinde anno, persecutus reginam Antoniumque Alexandream, ultimam bellis civilibus imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit, adeo ut multa desidiae crimina morte redimeret. At Cleopatra, frustratis custodibus, inlata aspide, morsu sane eius, expers
2 muliebris metus, spiritum reddidit. Fuitque et fortuna et clementia Caesaris dignum, quod nemo ex his, qui contra eum arma tulerant, ab eo, iussuve eius, interemptus. D. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eo devictum, idem

§. 4. *discrimini vestro.* Recepimus Acidalii correctionem. Edit. pr. *discrimine vestro.* quod Burmannus frustra defendit ex Virg. Aen. VI. 465. *teque adspectu ne subtrahe nostro.* ubi *adspectu* est dativus antiquus.

et ero praeda victoris. Hoc velut ex legitima formula dicitur. Liv. XXXII. 21. *quid aliud quam praeda victoris eritis?* Valer. Max. V. 6. 7. *cum urbs nostra nihil aliud, quam praeda victoris esse videretur.* Iustin. XLI. 1. *Parthi, veluti vulgus sine nomine, praeda victorum fuere.* Seneca Medea 517. *nos confligere inter nos sine; Sit pretium Iason.* ubi hoc Velleii loco usus est Gronovius. Eandem sententiam ita exprimit Lucan. IX. 241. *dominum, quem clades cogit, habebo.*

CAP. LXXXVII. §. 1. *Proximo anno.* Exempl. vetus habet: *Proximo deinde anno* etc. Burer.

Alexandriam. Exempl. vet. habet: *Alexandream.* Burer. Vide Interpp. ad h. l. et quae notavimus ad II. 69. 2.

multa desidiae crimina morte redimeret. Elegans locutio, in qua *redimere* est pensare. Vide, praeter Interpp. ad h. l. Gronovium ad Senec. Suasor. pag. 47. et Schwarzium ad Plin. Paneg. 28.

morsu sane eius. Exempl. vet. habet: *inlata aspide in morsu sane eius* etc. Burer. Certa nobis videtur Acidalii ratio, verba ita transponentis: *morsu eius, sane expers muliebris metus, spiritum reddidit.* II. 88. *vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis.* 93. *iuvenis sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum. Sanies*, quod nonnulli Velleio obtrudunt, poëtis usitatum est pro veneno, non item solutae orationis scriptoribus. *In* ante *morsu*, volentibus omnibus, qui, quoties ex sequenti *m* natum sit, sciant, eiecimus.

§. 2. *ob eodem victum.* Exempl. vet. habet: *ab eodem victum.* Burer. Recepimus Acidalii correctionem: *ab eo devictum.*

Antonius, cum dignitatis quoque servandae dedisset fidem, etiam spiritu privavit. Brutus et Cassius, 3 ante quam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt. Antonii Cleopatraeque quis fuisset exitus, narravimus. Canidius timidius decessit, quam professioni eius, qua semper usus erat, congruebat.

CAP. LXXXVIII. Ultimus autem ex interfectoribus Caesaris, Parmensis Cassius morte poenas

§. 3. *professioni eius, qua semper usus erat.* Hunc locum non intellexit Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 67. *Professio* dicitur pro militaris vitae instituto, ut apud Valer. Max. III. 3. 4. pro philosophia, Scribonius Largus 200. pro medicina, Quinctil. I. 4. pag. 18. pro grammatica, et universe pro quavis arte, quam quis profitetur.

CAP. LXXXVIII. §. 1. *Ultimus autem ex interfectoribus* etc. Wesselingius Obs. I. 26. non Cassium Parmensem, sed P. Turullium ultimum ex interfectoribus Caesaris poenam dedisse, disputat. Nec tamen eius rationes apud me tantum ponderis habent, ut id, quod Velleius tradit, in dubium vocandum putem. De huius Cassii rebus gestis videndus Appian. de B. C. V. pag. 1072. Eundem, ingenio et poëtica facultate clarum, cum Cassio Severo, oratore, qui sub Augusto et Tiberio vixit, temere confundunt Vossius de Poëtis Latinis cap. 2. pag. 237. et Burmannus ad Quinctil. V. 11. pag. 443. Ad eius laudem pertinet locus Horatii I. Ep. 4. 3. *Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat.* ubi eruditum Scholium est Acronis: *Hic aliquot generibus stilûm exercuit. Inter quae opera elegiaca et epigrammata eius laudantur. Hic est, qui in partibus Cassii et Bruti tribunus militum militavit, quibus victis Athenas se contulit. Q. Varius ab Augusto missus, ut eum interficeret, studentem reperit, et peremto eo scrinium cum libris tulit. Unde multi tradiderunt, Thyesten Cassii Parmensis fuisse. Scripserat enim multas tragoedias.* Alius Scholiastes MS. in Cod. Franequ. teste Cl. Burmanno Sec. Anthol. T. I. pag. 98. ad eundem versum notaverat: *Hic Epicurus fuit et poëta.* ubi scribe: *Hic Epicureus fuit* etc. Cassium enim Parmensem imperite confundit cum altero Caesaris interfectore, C. Cassio Longino, quem Epicureum fuisse scimus ex Cic. ad Div. XV. 16. et Plutarcho in Bruto pag. 1001. A. Ad Parmensem quoque cum Massono Vit. Horat. pag. 156. referam alterum locum Horatii I. Serm. 10. 60. *amet scripsisse ducentos Ante cibum versus, totidem coenatus: Hetrusci Quale fuit Cassi rapido ferventius amni Ingenium, capsis quem fama est esse librisque Ambustum propriis.* ubi eiusdem Acronis Scholium est multum dissimile priori: *Cassium, malum poëtam, rapido amni, qui multa purgamenta secum trahit, comparat, qui multos versus in*

dedit, ut dederat [primus] Trebonius. Dum ultimam bello Actiaco, Alexandrinoque Caesar imponit manum, M. Lepidus, iuvenis forma quam mente melior, Lepidi eius, qui triumvir fuerat reip. constituendae, filius, Iunia Bruti sorore natus, interficiendi, simul in urbem revertisset, Caesaris consi-
2 lia inierat. Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas, equestri, sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exomnis, providens, atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negocio

parvo momento scripserat nullius utilitatis. Ideo post eius mortem decrevit senatus, ut libri cum corpore exurerentur. Quot verba, tot errores. Nam primum non talis hic comparatio est, qualis in Callimacho H. in Apoll. 108. *Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος* etc. nec Horatius laudi, quam altero loco Cassio dedit, quicquam detrahit, sed tantum fervidi ingenii in versibus fundendis celeritatem, et inde natam librorum multitudinem reprehendit. Deinde Grammaticus turpi errore huc trahit, quod de Cassio Severo, oratore, legerat in Suetonio Calig. 16. *Cassii Severi scripta senatusconsultis abolita.* Veruntamen ne illud quidem, quod Acron superiore Scholio narrat, credibile videtur poëtam Varium (quod hominum genus mitissimum esse solet) ad alterum poëtam, Cassium Parmensem, interficiendum ab Augusto missum esse. Tale negotium tribunis aut centurionibus mandari solebat. Cum igitur sub Augusto Varus, a Virgilio cultus, dux copiarum fuerit, ut Servius ad Virg. Ecl. IX. 35. testatur, huic Cassii trucidandi ministerium delegatum suspicor, et totam fabulam de Cassio per Varium interfecto ex perpetua confusione nominum *Varus* et *Varius* fluxisse. Ceterum Plin. H. N. XXXI. 2. laudat Cassii Parmensis epistolam ad M. Antonium; aliam ad Augustum Suetonius Aug. 4. quam, miror, a viro doctissimo non diversam statui ab illa ad Antonium, quamvis in hac ipsum Augustum alloquatur: *Materna tibi farina* etc.

ut dederat Trebonius. Exemp. vet. habet: *Tribonius.* BURER. Scribendum de Aldi Nepot., an Puteani, coniectura: *ut dederat primus Trebonius.* idque probarunt Vossius de Poët. Lat. cap. 2. pag. 237. et Massonus Vita Horat. pag. 155. Haec emendatio cum tam certa et perspicua sit, ut sine stupore vix dubitari posse videatur, vocem *primus* in textum, unde exciderat, quanquam uncis inclusam, reduxi.

§. 2. *equestri, sed splendido genere natus.* Optime sic emendarunt Vascosan. et Editor Basil. Editionis pr. vitiosam scripturam: *equestris et splendido genere natus.* De *equitibus splendidis*, qui etiam *illustres*, *speciosi*, *insignes* dicuntur, vide Lipsium ad Tacit. Ann. XI. 4. et Massonum Vit. Horat. pag 114.

agendi sciens. Locutionem habet a Sallust. Iug. 85. *locorum sciens.* 97. *scientes belli.* Arusian. Mess. MS. *sciens huius rei.*

remitti posset, ocio ac mollitiis pene ultra femi-
nam fluens; non minus Agrippa Caesari carus, sed
minus honoratus: quippe vixit angusti clavi pene
contentus; nec minora consequi potuit, sed non tam
concupivit. Hic speculatus est per summam quie- 3
tem ac dissimulationem praecipitis consilia iuvenis, et
mira celeritate, nullaque cum perturbatione aut re-
rum aut hominum oppresso Lepido, immane novi
ac resurrecturi belli civilis restinxit initium. Et ille
quidem male consultorum poenas exolvit. Aeque-
tur praedictae iam Antistii Servilia Lepidi uxor, quae
vivo igni devorato, praematuram mortem immortali
nominis sui pensavit memoria.

Sallustius; sciens horum. [Forte, *locorum.*] *Idem Hist. L. II. bellicae rei sciens.*

mollitiis pene ultra feminam fluens. Forcellinus Lex. Lat. v. *Ultra* alios legere dicit: *ultra famam*, h. e. plus quam fama praedicaret, aut homines crederent. Isti correctores qui sint, nescio: a Velleii mente aberrasse, scio. *Fluere mollitia* dixit etiam Cicero Tusc. Disp. II. 21. absolute *delicati ac fluentes* Pacatus Paneg. 14. Vide Drakenb. ad Liv. VII. 29.

angusti clavi pene contentus. Editor Basil. scripsit: *angusto clavo pene contentus.* At mihi genitivus a substantivo, quod in *pene* corruptum latet, pendere videtur. Pugnat quidem Heins. ad h. l. et ad Ovid. Met. V. 169. XV. 515. pro constructione adiectivi *contentus* cum genitivo. Sed si quis exempla, quibus nititur, diligenter excusserit, dubia reperiet omnia. Nec aliter iudicat Gesnerus Thes. L. L. Cum Velleio, praeter alios, convenit Porphyrion ad Horat. I. Carm. 20, 5. *Constat, Maecenatem in equestri dignitate sua voluntate permansisse, cum utique facultas lati clavi pateret.* Eandem rem poëtice sic expressit Statius Silv. IV. 5. 42. *Hic parvus, inter pignora curiae, Contentus arto lumine purpurae, Crescis.* ubi vide Marklandum.

nec minora consequi potuit. Forte leg. *nec maiora consequi non potuit.* Rhenan. Mihi asteriscus et lectio marginalis inducendae videntur, cum bene habeat Velleiana lectio, si quis propius intueatur. Burer. *Nec* resolvendum in *et non:* et non minora consequi potuit, quam Agrippa, sed non tam concupivit, quam ille. Sic etiam Popma et Heinsius ceperunt. Vide Cortium ad Sallust. Iug. 1.

§. 3. *praedictae iam Antistiae* etc. Alias, *Calpurniae Antisti et Servilia Lepidi uxor.* Rhenan. Recepi Vossii emendationem: *praedictae iam Antistii.* scilicet uxori. De *Servilia* vide Perizon. Anim. Hist. cap. 3. pag. 135. Porciam Bruti sibi etiam ignis haustu mortem conscivisse, alii scriptores narrant, quos laudat Fabric. ad Dion. Cass. XLVII. pag. 526.

praematuram mortem etc. Exempl. vet. sic habet, ut potius

CAP. LXXXIX. Caesar autem reversus in Italiam atque urbem, quo occursu, quo favore omnium hominum, aetatium, ordinum exceptus sit; quae magnificentia triumphorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam
2 recisi, digne exprimi potest. Nihil deinde optare a Diis homines, nihil Dii hominibus praestare possunt; nihil voto concipi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus, post reditum in urbem, reip. popu-
3 loque Ro. terrarumque orbi repraesentaverit. Fini-

legendum existimem: *praematura morte immortalem nominis sui pensavit memoriam.* Burer.

CAP. LXXXIX. §. 1. *quo occursu.* Hoc de necessaria et certa Lipsii correctione recepimus. Edit. pr. *Caesar autem reversus in Italiam atque urbem occursus, quo favore* etc. [Vascosan. *quo concursu.* Mox idem *aetatum* pro *aetatium.* Ex Add.]

nedum in operis siquidem iusti materia. Alias, *vix in operis et quidem.* Rhenan. Lectioni Velleianae nihil deesse videtur, si bene perpendas. Burer. Editor Basil. optime hunc locum restituit: *ne in operis quidem iusti materia.* Edit. pr. *nedum in operis siquidem iusti materia.* ubi *nedum* inculcatum est ex sequentibus, *si* natum ex ultima syllaba vocis *operis.* II. 103. *Laetitiam illius diei — vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere.*

huius tam recisi. Praecisum opus Sulpic. Sever. I. 10. 19. II. 27. dixit Velleii imitatione. Plin. I. Ep. 20. *quae latius dixerit, postea recisa ac purgata in unum librum coarctasse.*

§. 2. *Nihil deinde optare a diis.* Scribendum: *Nihil denique optare* etc. II. 113. *tanto denique exercitu.* Particulae elegantiam illustrarunt Interpp. ad Flor. I. 16. 3. Ipsa loquendi forma similis illi Ciceronis pro Leg. Manil. 16. *qui a diis immortalibus tot et tantas res tacitus auderet optare, quot et quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt.* Liv. XXXV. 31. *Nihil quemquam ab diis immortalibus precari posse, quod non Magnetes ab illis haberent.*

felicitate consummari. Ferrarius ad Cic. Phil. XI. 7. haec observat: „Verbum *consummare* neque superior, quod sciam, neque Ciceronis aetas usurpavit; quod inferior aetas postea trivit.“ Recte hoc verbum Ciceronis esse negat; sed errat, inferiori aetati tribuens, quod est aureae. Liv. XXIX. 23. *Ad eam rem consummandam profectus Hasdrubal.* ubi Drakenborchii quoque inanis est dubitatio. Ovid. Trist. V. 5. 24. *Consummetque annos, sed diuturna, suos.* Manil. IV. 159. *numerisque modisque Consummant orbem.* Vitruvius I. 1. *Per arithmeticen sumtus aedificiorum consummantur.* Vide Voss. de Vitiis Serm. VII. pag. 356. et Burmannum Secund. ad Anthol. Lat. T. II. pag. 258.

ta vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax, sopitus ubique armorum furor; restituta vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas: imperium magistratuum ad pristinum redactum modum; tantummodo ocio praetoribus allecti duo; prisca illa et antiqua reip. forma revocata. Rediit 4
cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; senatus sine asperitate, nec sine severitate lectus. Principes viri, triumphisque et amplissimis honoribus functi, hortatu principis, ad ornandam urbem inlecti sunt. Consulatus tan- 5
tummodo usque ad undecimum, quem continuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrare potuit. Nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit. Bella sub 6
imperatore gesta, pacatusque victoriis terrarum or-

§. 3. *allecti duo.* Vide Lipsium, quem viri docti ad h. l. laudarunt, ad Tac. Annal. I. 14. Excursu D.

revocata. Malim cum Acidalio, *renovata*, praesertim cum in hoc loco orationis variandae studium appareat. Perpetuam horum verborum permutationem esse, nemo nescit.

§. 4. *Rediit cultus agris.* Comparandus hic locus cum Horat. IV. Carm. 15. *tua, Caesar, aetas Fruges et agris rettulit uberes* etc.

§. 5. *Consulatus tantúmmodo* etc. Sensus satis perspicuus est, sed verba impedita. Editor Basil. scripsit: *Consulatus tantummodo usque ad undecimum ut continuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrari potuit.* Quae correctio non temere repudianda videtur. Certe congruit historiae. Sueton. Aug. 26. *consulatus* (a tertio) *usque ad undecimum continuavit.* Burmannus in *consulatus*, nullo exemplo, *cepit* vel *gessit* intelligens, non animadvertit, se Velleium in gravis erroris societatem trahere. Neque enim Augustus tantum consulatus gessit usque ad undecimum, sed post hunc etiam bis consul fuit, atque adeo consulatus gessit tredecim. Vide Oudendorp. ad Sueton. l. c.

§. 6. *pacatusque victoriis terrarum orbis.* Eleganter coniicit Lipsius: *peragratusque victoriis terrarum orbis.* Liv. XXXV. 12. *peragratusque orbis terrarum victoriis eius gentis.* Curt. III. 5. *terras, quas victoriis peragrassent.* Flor. II. 1. *orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.* ubi vide Dukerum. Nihil tamen mutare, melius est. *Pacare* Romanis scriptoribus est domare, sub imperium Romanum redigere. Cur igitur minus dicere liceat *pacare victoriis*,

bis, et tot extra Italiam, domique opera, omne aevi sui spacium impensurum in id solum opus scriptorem fatigent. Nos memores professionis, universam imaginem principatus eius oculis animisque subiecimus.

CAP. XC. Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus, coalescentibusque reip. membris, et coram aliero, quae tam longa armorum series laceraverat, Dalmatia XX. et CC. [annos] rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii; Alpes feris incultisque nationibus celebres perdomitae; Hispaniae, nunc ipsius praesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium consulatum, et mox collegium tribunitiae potestatis, amicitia principis evexerat, multo
2 varioque Marte pacatae. In quas provincias cum initio, Scipione et Sempronio Longo Coss. primo anno secundi Punici, abhinc annos CCL. Romani exercitus missi essent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC. in his multo mutuoque ita

quam *domare victoriis*, ut dixit Cicero pro Sext. 31.

fatigent. Hoc recepimus de Acidalii correctione. Edit. pr. *fatigant.*

CAP. XC. §. 1. *et coram aliero.* Mihi legendum videtur: *et coram altero*, ut subaudiatur *P. R. membro.* BURER. Huius loci vulnus Editorem Basil. aliosque ad eam desperationem adegit, ut, cum nullam medicinam reperissent, illud crudeliter exsecarent, textuque eiicerent. Nos, etsi nihil hic praestare possumus, tamen corruptam lectionem, ut aliis verae quaerendae occasio praebeatur, in pristinam sedem reduximus. Videant acutiores, an Velleio corrigendo prodesse possit, qui illum ob oculos habuisse videtur, Pacatus Paneg. 36. *Iunguntur socia agmina, et sub uno capite divisa reipublicae membra coalescunt.* ubi *divisa* respondet Velleiano *laceraverat.*

XX. et CC. Lipsius bene addit *annos.*

feris multisque nationibus. Nihil verius Heinsiana emendatione: *feris incultisque nationibus.* Eam igitur recepi pro Edit. pr. scriptura: *feris multisque nationibus.*

ipsius praesentia. Commodius est, *ipsius praesentis*, ut Burm. malebat.

§. 2. *secundi Punici.* Heins. scribit: *secundi belli Punici.* Recte. Neque enim ullum talis ellipsis exemplum reperitur.

multo mutuoque — sanguine. Eleganter. Pro eo Liv. II. 64. *pugnatum utrimque plurimo sanguine.* Iustin. XXII. 7. *magno utriusque exercitus sanguine.*

certatum est sanguine, ut, amissis P. R. imperatoribus, exercitibusque, saepe contumelia etiam, nonnunquam periculum Romano inferretur imperio. Il- 3
lae enim provinciae Scipiones consumpserunt: illae contumelioso XX. annorum bello sub duce Viriatho maiores nostros exercuerunt; illae terrore Numantini belli populum R. concusserunt. In illis turpe Q. Pompeii foedus, turpiusque Mancini, senatus cum ignominia dediti imperatoris rescidit: illa tot consulares, illa tot praetorios absumpsit duces, patrumque aetate, in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis, Romanisne in armis plus esset roboris, et uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias 4
tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Caesar Augustus, ut, quae maximis bellis nunquam vacaverant, eae sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, caeterisque, postea etiam latrociniis vacarent.

CAP. XCI. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac rege Parthorum signa Romana, quae Crasso op-

amissis P. R. imperatoribus. Merito ab omnibus recepta est haec Editoris Basil. emendatio. Edit. pr. *amissis practor imperatoribus.* Eundem errorem vidimus II. 61. 3.

saepe contumelia etiam, nonnunquam periculum. Aldus Nep. sic interpunxit: *saepe contumelia, etiam nonnunquam periculum.* Editor Basil. *etiam* frigere sentiens, sic traiecit: *saepe contumelia, nonnunquam etiam periculum.* Mihi ex ultimis syllabis vocis *contumelia* natum, atque adeo delendum videtur.

§. 3. *illa tot praetorios.* Vascosanus male delet *illa.* Ex Add.

non potuerit. Exempl. vet. habet: *non poterit.* Burer.

Hispanis, Romanisne in armis etc. Vascosanus, sede, quam particula *ne* occupat, offensus, haec ita mutavit: *Hispanisne, an Romanis.* Sed facile refellitur et Velleii et aliorum exemplis. II. 40. *gloriae, laborisne maioris, incertum est.* Nepos Dat. 9. *verum, falsumne esset relatum.* Liv. I. 46. *filius, neposne fuerit.* ubi vide Drakenb. Ex Add.

§. 4. *C. Antistio.* Edit. pr. *C. Aristio.* Verum nomen Editor Basil. reposuit. Res certa ex Flor. IV. 12. 51. et Dione Cass. LIII. pag. 720.

CAP. XCI. §. 1. *Crasso oppresso.* Sic Editor Basil. optime

presso Orodes, quae Antonio pulso filius eius Phrahates ceperant, Augusto remissa sunt. Quod cognomen illi viro, Planci sententia, consensus uni-
2 versi senatus populique Ro. indidit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent. Quippe L. Murena, et Fannius Cepio, diversis moribus (nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cepio et hoc ante erat pessimus) cum inissent occidendi Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod
3 vi facere voluerant, iure passi sunt. Neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiatori, quam senatori, propior, collecto in aedilitate favore populi, quem extinguendis privata familia incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, ut ei praeturam continuaret; mox etiam consulatum petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientia

correxit lectionem Edit. pr. *Crasso presso.* Eodem modo praecedens o sequens elisit in Marmor. Salonitan. pag. 31. *Scio Dalmatae, homini bono, qui incendio pressus est, Aurelia Victorina uxor.* ubi *oppressus* bene legit Cl. Zacharias.

Quod cognomen illi viro, Planci sententia etc. Nescio, an damnandum sit *illi viro* pro simplici *illi.* Cicero ad Div. I. 9. *quae mihi videbatur, contentionem cum illis viris nolle fieri.* Tamen animus magis inclinat, ut legam: *quod cognomen illi vere, Planci sententia, consensus* etc. *Planci sententia* in ablat. capiendum. Censorin. de D. N. 21. *Imperator Caesar, D. F. sententia L. Munatii Planci, a senatu, ceterisque civibus, Augustus appellatus est.*

§. 2. *et hoc ante erat pessimus.* Editor Basil. praepositione traiecta, dedit: *et ante hoc erat pessimus.* Quod ita secuti sunt reliqui editores, ut scripturae, quae in Edit. pr. est, vix mentionem fecerint. At Latini saepe praepositiones casui suo postponunt. Sallust. Iug. 101. *quos advorsum.* Cic. de Nat. D. II. 4. *quos ad.* ad Att. X. 4. *quos propter.* pro Muren. 4. *quem contra.* pro Leg. Manil. 16. *quo de.* Nepos Epam. 4. *Diomedonte coram.* Tacit. Ann. IV. 5. *Rhenum iuxta.* XIII. 47. *urbem extra.* Eundem etiam locum *ante*, de qua dicere coepimus, interdum tenet. Nepos Chabr. 3. *quam ante.* Plin. H. N. XXXV. 10. *omnia ante.* ubi vide Gronovium. Aliae tamen aliis frequentius casui suo postponuntur, v. c. *coram* saepissime, de qua vide Oudendorp. ad Sueton. Aug. 69. *tenus* fere semper.

§. 3. *cum esset omni flagitiorum* etc. De hoc loco rixantes Burmannus et Wopkensius, P. Syri dictum plane confirmant: *Nimium altercando veritas amittitur.* Legendum: *cum esset omnium flagitiorum scelerumque*

mersus; nec melior illi res familiaris, quam mens foret; adgregatis simillimis sibi, interimere Caesarem statuit, ut, quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato moreretur. Quippe ita se mores habent, 4 ut publica quisque ruina malit occidere, quam sua proteri, et idem passurus minus conspici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: abditusque carceri, cum consciis facinoris, mortem dignissimam vita sua obiit.

sentina emersus. Velleius imitatur Ciceronem in Vatin. 7. *unus tu, emersus e coeno, omnium facile omnibus rebus infimus.* pro Sext. 9. *hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorum ac stuprorum.* in Pison. 12. *At ne tum quidem emersisti, lutulente Caesonine, ex miserrimis naturae tuae sordibus.* Pulchre Donatus monet ad Terent. Eun. III. 5. 7. *emergere* proprie dici, qui ex lustris atque inhonestis locis prodeunt. Ut hic *scelerum sentina*, sic *scelerum colluvio* apud Ciceronem pro Sext. 7. *At ille nefarius, ex omnium scelerum colluvione natus.* Heinsius, cui reliquorum emendatio minus successit, tamen vocem *sentina* restituendam esse, quasi per nebulam vidit.

§. 4. *ita se mores habent, publica* etc. Mihi ante *publica* deesse videtur *ut*. Burer. *Ut* recepit Editor Basil. quod imitatus sum ob locum similem II. 118. *Quippe ita se res habet, ut plerumque* etc. Cic. de Orat. III. 23. *Res quidem se mea sententia sic habet, ut, nisi quod quisque cito potuerit* etc. Si quis tamen *ut* addere nolit, legat *mavult* pro *malit*, ut verba, *ita se mores habent*, absolute ponantur. Cicero de Orat. II. 6. *sic enim se res habet: quemadmodum volucres videmus* etc. ubi vide Cl. Ernestum.

publica quisque ruina malit occidere etc. Trita sententia, sed Velleiano acumine expolita. Cicero pro Sext. 46. *qui communi incendio malint, quam suo, deflagrare.* Catil. IV. 7. *qui cum sibi viderent esse pereundum, cum omnibus potius, quam soli perire voluerunt.* quae totidem verbis sunt apud Liv. II. 24. Nec aliam vim habet Catilinae dictum: *incendium meum ruina restinguam.* de quo vide Flor. IV. 1. 7. et ibi Interpp. Seneca Pater Controv. III. 21. pag. 272. *tunc tamen solatium fuisset, cum multis pati.* et IV. 29. pag. 337. *naturali quodam deploratae mentis affectu morientibus gratissimum est, commori.* Seneca Fil. Troad. 1014. *Semper, ah, semper dolor est malignus: Gaudet in multos sua fata mitti, Seque non solum placuisse poenae. Ferre, quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat.* Ex hac cupiditate malorum socios habendi natae sunt formulae in monumentis sepulchralibus, *οὐδεὶς ἀθάνατος, nemo immortalis*, apud Eduard. Corsinum de Not. Graecor. pag. 59. *hic omnes exitus unus habet*, Anthol. Lat. T. II. pag. 96. *dolor talis non nunc tibi contigit uni*, apud Murator. pag. 1551.

CAP. XCII. Praeclarum excellentis viri factum C. Sentii Saturnini, circa ea tempora consulis, ne
2 fraudetur memoria. Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar, circumferens terrarum orbi praesentia sua pacis suae bona. Tum Sentius forte et solus, et absente Caesare, Cos. cum alia, prisca severitate summaque constantia, vetere consulum more [ac severitate] gessisset, protraxisset publicanorum fraudes, punisset avaritiam, regessisset in aerarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis praeci-
3 puum egit consulem. Nam et quaesturam petentes, quos indignos iudicavit, profiteri vetuit; et, cum, id facturos se, perseverarent, consularem, si in cam-
4 pum descendissent, vindictam minatus est. Et Egnatium, florentem favore publico, sperantemque, ut praeturam aedilitati, ita consulatum praeturae se iuncturum, profiteri vetuit; et, cum id non obtinuisset, iuravit, etiamsi factus esset Cos. suffragiis populi,
5 tamen se eum non renunciaturum. Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae comparandum reor, nisi quod naturaliter, audita visis laudamus libentius; et praesentia invidia, praeterita ve-

4. Ceterum Velleius eleganter et proprie dixit *ruina proteri*. Cic. de Orat. II. 86. *neque possent ruina obtritos internoscere.* [Unde corrigendus Sulpic. Sever. I. 29. *turbaque omnis ruina domus obruta.* Lege, *obtrita*. Ex Add.]

CAP. XCII. §. 2. *praesentia sua pacis suae bona*. Miror, istud *sua suae* virorum doctorum aures non offendisse. Lege: *praesentia pacis suae bona. Praesentia* non substantivum est, sed adiectivum. *Bona praesentia* sunt certa, magna, parata. Quae vocis notio centies explicata est a viris eruditis. Cic. ad Div. I. 9. *Qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores et praesentiores praesens capere potuisses.*

cum alia, prisca severitate etc. Legendum: *eum alia, prisca severitate summaque constantia, veterum consulum more, gessisset. Veterum* confirmat, quod mox sequitur: *cuilibet veterum consulum gloriae comparandum.* Verba *ac severitate* temere repetita sunt ex praecedentibus, *prisca severitate*. Itaque uncis circumscripsi. Constructio coniunctionum *eum, tum*, quae Burmanno Misc. Obs. VIII. pag. 394. displicebat, satis vindicata est ad II. 68. 4.

§. 5. *praesentia invidia, praeterita* etc. Hanc sententiam Vel-

neratione prosequimur; et his nos obrui, illis instrui credimus.

CAP. XCIII. Ante triennium fere quam Egnatianum scelus erumperet, circa Murenae Cepionisque coniurationis tempus, abhinc annos L. M. Marcel- 2
lus, sororis Augusti Octaviae filius, quem homines ita, si quid accidisset Caesari, successorem potentiae eius arbitrabantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei posse contingere non existimarent; magnificentissimo munere aedilitatis edito decessit, admodum iuvenis, sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum, laetusque animi et ingenii, fortunaeque, in quam alebatur, capax. Post cuius obitum 3
Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam, ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offensiones, praesenti se subduxerat tempori; reversus inde filiam Caesaris Iuliam, quam

leius cum sexcentis communem habet: at acutam, quam addit, rationis explicationem cum nemine, quod sciam. Semina tamen sententiae sunt apud Thucyd. II. pag. 118. eiusque imitatorem, Sallust. Catil. 3.

CAP. XCIII. §. 2. *securos ei.* Alias, *secure*, vel *securius*. Rhenan. Bene Editor Basil. pro *securus ei*, quod Edit. pr. habet, *securo ei* scripsit. Idque recepi.

sane ingenuarum, ut aiunt, virtutum. Exempl. vetustum sic habet: *sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum* etc. Burer. *Ut aiunt* est formula frigide et non ex animo laudantis, ut apud Terent. Andr. I. 2. 21. ubi vide Donat. Nimirum oportebat Velleium ita Marcelli laudes temperare, ne in Tiberii offensionem incurreret.

laetusque animi et ingenii. Non aliter de Marcello Seneca Cons. ad Marc. 2. *adolescentem animo alacrem, ingenio potentem.* Hellenismum *laetus animi* R. Bentleius reddidit Horatio III. Carm. 16. 25. *Laetus in praesens animi, quod ultra est Oderis curare.* et Oudendorp. Appuleio Met. V. pag. 330. *Iamque laetior animi* etc. ut Tacit. Ann. II. 26. *Reductus inde in hiberna miles, laetus animi.*

fortunae, in quam alebatur, capax. Tacit. Hist. II. 1. *Augebat famam ipsius Titi ingenium, quantaecumque fortunae capax.*

§. 3. *ut fama loquitur.* Astute Velleius sibi cavet hac formula, ne aulae arcana curiosius speculatus videretur. In simili re II. 102. dicit: *fama vulgavit.* ubi vide Lipsium. Ex talibus etiam iudicari potest, omnem sentiendi et scribendi libertatem sub Tiberio periisse.

in matrimonio Marcellus habuerat, duxit uxorem, foeminam neque sibi, neque reip. felicis uteri.

CAP. XCIV. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo trimo, ut praediximus, Livia Drusi Claudiani filia, despondente ei Nerone, cui ante
2 nupta fuerat, Caesari nupserat, innutritus coelestium praeceptorum disciplinis, iuvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est, spe-
3 rari potuerat, visuque praetulerat principem; quaestor undevicesimum annum agens, capessere coepit

CAP. XCIV. §. 1. *Ti. Claudius Nero.* Edit. pr. *Titus Claudius Nero.* quod Edit. Basil. correxit.

quo primo. Male Editor Basil. scripsit: *quo prius nato.* Recte Aldus Nepos ex scriptura Edit. pr. *quo primo*, una litera mutata, fecit: *quo trimo.* quod edi iussimus.

respondente Nerone. Exempl. vet. videtur habere: *respondente ei Nerone.* BURER. Editor Basil. correxit: *despondente Nerone.* ut est II. 19. *Hac classi Caesar, cum prius, despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam auspicatis reip. ominibus, duxisset eam uxorem, Pompeio* etc. Ex quo loco hic inculcata puto verba: *despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat.* Forte etiam verba, *Drusi Claudiani filia*, huc migrarunt ex II. 75. Quae omnia quid tam parvo intervallo repetere attinebat, praesertim ipso Velleio nos ad ea, quae supra dixerat, remittente?

§. 2. *visusque praetulerit principem.* Viri doctissimi, Ursinus ad h. l. Schefferus Misc. Obs. IX. pag. 173. et Marklandus ad Stat. Silv. IV. 2. 54. certatim corrigunt: *visuque praetulerat principem.* probatque Heinsius ad II. 116. Nec nos ita edere dubitavimus pro Edit. pr. lectione: *visusque praetulerit principem. Visus* saepe est species. Cic. de N. D. I. 1. *quia visum haberent quendam insignem et illustrem.* ubi vide Davisium. Plin. H. N. XIII. 12. *charta indecoro visu pertranslucida.* XXII. 6. *visuque ipso animos invitaverat.* Statius Theb. IX. 880. *Aegraque per trepidos expirat gratia visus.* Sed hic *visus*, bene monente Marklando, sumitur pro toto corporis habitu et specie, ut saepe *facies* et *forma.* Apposite ad h. l. Liv. VIII. 9. *Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano visu.* Eadem loquendi forma Martialis, a Burm. laudatus, V. 61. dixit: *Procuratorem vultu qui praeferat ipso.* Ceterum assentior Ursino, Velleium respexisse arbitranti ad locum Euripidis, a multis expressum, in Stobaeo Grotii pag. 269. *Ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄῤῥεν' ἀῤῥένων, Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος. Πλείστη γὰρ ἀρετὴ τοῦθ' ὑπάρχον ἐν βίῳ, Τὴν ἀξίωσιν τῶν καλῶν τὸ σῶμ' ἔχειν.* Adde Muretum Var. Lect. III. 2.

§. 3. *capescere.* Tu scribe, *capessere.* BURER.

remp. maximamque difficultatem annonae, ac rei
frumentariae inopiam, ita Ostiae atque in urbe mandato
vitrici moderatus est, ut per id, quod agebat,
quantus evasurus esset, eluceret. Nec multo post 4
missus ab eodem vitrico cum exercitu ad visendas
ordinandasque, quae sub Oriente sunt, provincias,
praecipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu
editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta
ea in potestatem P. R. regnum eius Artavasdi
dedit. Quin rex quoque Parthorum tanti nominis
fama territus, liberos suos ad Caesarem misit
obsides.

Ostia eratque. Alias, *Ostiae atque.* RHENAN. Vascosan. pessime dedit: *Hostae.* Ex ADD.

vitrici. Edit. pr. *victrici*, ut mox *victrico* pro *vitrico.* Prius correxit Aldus Nepos, posterius Editor Basil.

§. 4. *in eo tractu.* Sic Editor Basil. scripsit pro *in eo tractatu*, quod est in Edit. pr.

Artavasdi. Exempl. vetustum habet: *Artauzdi.* BURER. Atqui *Tigrani*, non *Artavasdi*, Armeniae regnum a Tiberio datum esse, uno ore tradunt non modo reliqui historici, quos Interpp. ad h. l. et Norisius ad Cenot. Pis. Diss. II. 9. pag. 185. 16. pag. 293. laudant, sed ipse etiam Augustus in Monim. Ancyr. pag. 176. ubi vide Chishullum. Nec Velleius rem tam claram et testatam ignorare potuit. Relinquitur ergo, ut cum Lipsio ad h. l. et Oudendorpio ad Sueton. Tib. 9. lacunam in h. l. esse statuamus. Lipsius non male supplet: *regnum eius Artavasdi ereptum Tigrani dedit.* Multum a Velleio, aliisque in hac re narranda discrepat Horat. I. Ep. 12. 95. *Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res; Cantaber Agrippae, Claudii virtute Neronis Armenius cecidit: ius imperiumque Phraates Caesaris accepit, genibus minor.* Bentleius quidem ad I. Ep. 18. 56. ut poëtam cum historicis in concordiam redigat, pro *Phraates* reponit *Tigranes.* Sed fac, Horatium ita scripsisse. Quid illis facies, *Armenius cecidit?* Quae non minus repugnant historiae, Armenium sive Artavasden, non Tiberii virtute, sed propinquorum fraude, cecidisse docenti. Teneamus igitur hoc, Horatium, adulatorum more, popularem potius rumorem, ex quo plus laudis ad Augustum et Tiberium, quam certam exploratamque rem, ex qua minus perveniret, sequi maluisse.

Cuius rex quoque Parthorum etc. Lege: *Quin rex quoque Parthorum* etc. *Quin etiam*, *quin quoque* Velleio frequens esse ad I. 1. 3. ostendimus. In tanta rei evidentia putavi mihi licere *quin* pro *cuius* in textum recipere, exemplo superiorum Editorum, qui I. 9. 2. pro *Quibus Rhodii quoque proniores regis partibus*, sine ulla dubitatione edi iusserunt: *Quin Rhodii quoque* etc.

CAP. XCV. Reversum inde Neronem Caesar haud mediocris belli mole experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra
2 Caesaris penates enixa erat Livia. Quippe uterque, divisis partibus, Rhetos Vindelicosque adgressi, multis urbium et castellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quam damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine, per-
3 domuerunt. Ante quae tempora censura Planci et Pauli acta inter discordiam, neque ipsis honori, neque reipub. usui fuit: cum alteri vis censoris, alteri vita deesset: Paulus vix posset implere censorem,

CAP. XCV. §. 1. *belli mole experiri.* Dedimus certam Heinsii emendationem pro scriptura Edit. pr. *belli molem experiri.*

§. 2. *divisis partibus.* Ex his verbis Bentleius ad Horat. IV. Carm. 4. 17. colligit, Tiberium Rhaetos, Drusum Vindelicos aggressum esse. Rectius Drakenb. ad Liv. Ep. 136. Tiberium et Drusum utramque gentem divisis copiis, diversis locis, invasisse.

nec non. His particulis qui meliore aetate pro *et* in soluta oratione usi sint, non reperio, praeter Varron. de R. R. I. 13. 35. et Trogum IV. 1. VI. 3.

gentes locis tutissimas etc. II. 106. *iuventus, infinita numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima.* Similis locus Ciceronis pro Marcell. 3. *Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes.* De locutione, *tutus loco*, vide Gronov. ad Liv. XXIII. 26.

§. 3. *neque ipsis honori.* Sic Editor Basil. Edit. pr. *neque ipsi honori.*

neque reipub. usui fuit. Fuit cum Editore Basil. scripsimus pro *foret*, quod est in Edit. pr.

vis censoris. Hoc quoque ex Editoris Basil. correctione; nisi cum Burm. malis: *vis censoria.* Edit. pr. *vis censori.*

Paulus vix posset implere censorem. Exquisite dicitur pro, Paulus vix posset vim et auctoritatem censoris plene praestare, vel *numeros* censoris *implere*, ut Albinovanus ad Liv. 285. loquitur. [Claudian. de B. Get. 143. *Unus in hoc Stilicho diversis artibus hoste Tres potuit complere duces.* ut recte e libris scriptis legunt viri eruditi. Ex Add.] Ammian. Marcell. XXVII. 6. *quae indoles imperatorem implesset cum veterum lectissimis comparandum.* Sidonius Apoll. VII. Ep. 15. *licet ruri positi strenuos impleatis agricolas.* ubi plura Savaro. Eodem fere modo *implere aliquem* Solinus cap. 1. pag. 6. dixit pro, oris figura aliquem plene perfecteque re-

Plancus timere deberet: nec quicquam obiicere posset adulescentibus, aut obiicientes audire, quod non agnosceret senex.

CAP. XCVI. Mors deinde Agrippae (qui novitatem suam multis rebus nobilitaverat, atque in hoc perduxerat, ut et Neronis esset socer; cuiusque liberos, nepotes suos, D. Augustus, praepositis Gaii ac Lucii nominibus, adoptaverat) admovit propius Neronem Caesari. Quippe filia eius Iulia, quae fuerat Agrippae nupta, Neroni nupsit. Subinde bel- 2
lum Pannonicum, quod inchoatum Agrippa Mar-

ferre: *Oratorem L. Plancum Rubrius histrio sic implevit, ut et ipse Plancus a populo vocaretur.* Vide Io. Schulting. ad Senec. Contr. I. 5. pag. 108. Male igitur Cortius ad Cic. ad Div. XVI. 25. hoc loquendi genus deteriori aetati tribuit. Notiora sunt illa, *principem praestare, consulem agere, ducem exhibere, ultorem polliceri, exequi agricolam* etc. de quibus hic et alibi viri docti, sed omnium accuratissime Casaubonus ad Sueton. Tiber. 33. et Gronov. Obs. I. 6. IV. 14. pag. 227. Ad censuram a Paulo remissius actam tecte respexisse videtur Propert. IV. 11. 41. ubi uxor Pauli, Cornelia ait: *Testor maiorum cineres tibi, Roma, colendos, — Me neque censurae legem mollisse, nec ulla Labe mea vestros erubuisse focos.* quorum sensus est: Testor maiorum cineres, me non iis fuisse moribus, ut maritus propter illos censuram minus severe gereret. De Paulo censore late disputat Perizon. Animadv. Hist. cap. 3. pag. 121. seqq.

Plancus timere deberet, ne quicquam etc. Suum Velleio acumen reddiderunt Editor Basil. et Lipsius, *ne* in *nec* mutantes: *Plancus* (censorem) *timere deberet: nec quicquam* etc. Hanc lectionem recepi, eique interpunctionem accommodavi.

aut obiicientes audire. Haec verba si omittas, apta et rotunda est sententia: sin retineas, impedita languescit. Videntur e glossemate in textum irrepsisse.

quod non agnosceret senex. Frustra hunc locum sollicitat Heinsius. Nam *agnoscere crimen* simpliciter dicitur pro, fateri suum esse, a se perpetratum. Cic. in Pison. 6. *ipse certe agnoscet, et cum aliquo dolore flagitiorum suorum recordabitur.* Plin. VII. Ep. 28. *Agnosco crimen, amplector etiam.* Calpurn. Flacc. Decl. 36. *Pater, quod patior, agnoscit; quid in me pater reprehendat, ignoro.* Sulpic. Sever. de Vita Martin. 27. *ut, si quis haec legerit, et agnoverit, erubescat.*

CAP. XCVI. §. 1. *Quippe filia eius Iulia.* Sic Editor Basil. verba transposuit. Edit. pr. *Quippe filia Iulia eius.*

§. 2. *quod inchoatum Agrippa* etc. Verissimam Lipsii emendationem, *quod inchoatum ab Agrippa, M. Vinicio avo tuo Cos.* in qua refellenda operam

coque Vinicio avo tuo Coss. magnum atroxque et perquam vicinum imminebat Italiae, per Neronem
3 gestum est. Gentes Pannoniorum, Delmatarumque nationes, situmque regionum ac fluminum, numerumque et modum virium, excelsissimasque et multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus servet formam suam. Huius victoriae compos Nero, ovans triumphavit.

CAP. XCVII. Sed dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniae, quam recte faciendi cupidiore, et inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo; amissaque legionis quintae aquila vocavit ab urbe in Gal-
2 lias Caesarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria perficit; cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civili-

ludit Gruterus, merito probat Casaub. ad Sueton. Aug. 21.

§. 3. *Dalmatarumque.* Exemplar vetustum habet: *Delmatarumque.* Burer.

ovans triumphavit. Ponitur pro simplici *ovavit*, ut II. 122. Cl. Oudendorp. ad Sueton. Tib. 9. Velleium per Tiberii adulationem sic locutum existimat. Sed non meminerat, Augustum eadem loquendi forma usum esse in Monim. Ancyr. pag. 172. ubi nullus adulationi locus erat: *Bis ovans triumphavi, tres egi curules triumphos. Triumphus* pro *ovatione* est II. 97. 99.

CAP. XCVII. §. 1. *M. Lollio.* Edit. pr. *M. Lolio*, ut MSS. quidam in Sueton. Aug. 23. ubi Casaubonus monet, unum esse Eusebium in Chronico n. MM. pag. 155. qui Lollii non cladem, sed victoriam in Germania, commemoret: *Germanos in arma versos M. Lollius superat.* Addit Vossius ad h. l. Obsequentem, idem narrantem, cap. 131. *Insidiis Romanorum Germani circumventi, sub M. Lollio legato graviter vexati.* Enimvero Eusebium, recte iudicat Ios. Scaliger, in tempore et historia peccare. Obsequentem vero sic emendat Lipsius ad Tacit. Ann. I. 10. *Insidiis Germanorum Romani circumventi.* Nec ab ea sententia nos revocant rationes, quas attulit Massonus Vita Horat. pag. 319.

§. 2. *vel industria perficit.* Haec certissima Lipsii emendatio est. Edit. pr. *vel industria percipit.* Vide quae notavimus ad II. 2. 2.

bus suffecerit artibus, in incerto est. Morum certe 3
dulcedo ac suavitas, et adversus amicos aequa ac
par sui aestimatio inimitabilis fuisse dicitur. Nam
pulchritudo corporis proxima fraternae fuit. Sed
illum, magna ex parte domitorem Germaniae, plu-
rimo eius gentis variis in locis profuso sanguine,
fatorum iniquitas, consulem, agentem annum trice-
simum, rapuit. Moles deinde eius belli translata 4
in Neronem est. Quod is sua et virtute, et for-
tuna administravit, peragratusque victor omnes par-
teis Germaniae, sine ullo detrimento commissi
exercitus, quod praecipue huic duci semper curae
fuit; sic perdomuit eam, ut in formam pene sti-
pendiariae redigeret provinciae. Tum alter trium-
phus, cum altero consulatu, ei oblatus est.

CAP. XCVIII. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia Germaniaque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, Lucii Pisonis, quem hodieque diligentissimum, atque eundem lenissimum securita-

§. 3. *adversus amicos aequa etc.* Sensus est: de amicis non aliter iudicabat, ac de semetipso. II. 127. *semperque infra aliorum aestimationes se metientem.* Heinsius perperam tentabat: *par sibi aestimatio.* Valer. Max. III. 7. 1. *Laudanda profecto fiducia est, quae aestimationem sui certo pondere examinat.*

§. 4. *peragratusque victor omnes partes Germ.* Nihil vitii suspicati, Lipsius ad Tac. Ann. I. 5. Vossius de Anal. III. 5. et Burmann. ad h. l. ut minus accuratam Lexicographorum nationem praeteream, *peragror* ex hoc loco in Deponentium verborum numerum retulerunt. Primus de loci sanitate dubitare coepit Oudendorp. ad Sueton. Aug. 93. sed nihil ultra tentavit. Mihi vero Velleius hoc modo scripsisse videtur: *pervagatusque victor omnes partes Germaniae.* Livius XXXVIII. 17. *ferox natio, pervagata bello prope orbem terrarum.* Iustin. II. 13. *Spartani per omnia castra victores vagantur.* Quinctil. Declam. III. 14. *Gens maiorem terrarum partem victoriis pervagata.* Vide Duker. ad Flor. I. 13. 6. et quae notavimus ad II. 89. 6.

quod praecipue huic duci semper curae fuit. Vide II. 115. et Casaub. ad Sueton. Tib. 19.

CAP. XCVIII. §. 1. *securitatis urbanae custodem. Urbis custodem* praefectum urbi etiam appellant Seneca Ep. 83. ubi luculentus de hoc Pisone locus est; Iuvenal. XIII. 157. et in-

tis urbanae custodem habemus, virtus compressit.
2 Quippe legatus Caesaris triennio cum his bellavit, gentesque ferocissimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in pristinum pacis redegit modum; eiusque patratione Asiae secu-
3 ritatem, Macedoniae pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse mores eius vigore ac lenitate mixtissimos, et vix quemquam reperiri posse, qui aut ocium validius diligat, aut facilius sufficiat negocio, et magis, quae agenda sunt, curet sine ulla ostentatione agendi.

CAP. XCIX. Brevi interiecto spacio Tib. Nero, duobus consulatibus, totidemque triumphis actis, tribuniciae potestatis consortione aequatus Augusto, civium post unum (et hoc, quia volebat) eminentissimus, ducum maximus, fama fortunaque celeberrimus, et vere alterum reip. lumen et caput,
2 mira quadam, et incredibili, atque inenarrabili pie-

certus poëta Anthol. Lat. T. I. pag. 258. qui eundem pag. 254. *vigilem urbis* vocat. Velleius II. 88. *Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas.* ut Statius Silv. I. 4. 16. *Quem penes intrepidae mitis custodia Romae.* De Pisone vide Tacit. Ann. VI. 10. et ibi Lipsium.

§. 2. *eiusque patratione.* Liv. II. 26. *in magna iam spe undique patratae pacis.* XLIV. 25. *modo pacis patrandae cum Romanis paciscebatur mercedem.* ubi vide Dukerum.

§. 3. *mores eius vigore ac lenitate mixtissimos.* Superlativi *mixtissimus* insolentia non minus me, quam Heinsium, offendit. Sed longe diversam emendandi rationem sequor. Lege: *mores eius vigore ac lenitate temperatissimos.* Nimirum glossa *mixtissimos* veteris lectionis *temperatissimos* locum occupavit: quod centies factum esse, harum rerum periti sciunt. Vox *temperatus* quam bene huic loco conveniat, vix opus est exemplis probare. Velleius II. 116. *priscam gravitatem semper humanitate temperans.* Cic. ad Att. IV. 6. *hominem in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum.* Valer. Max. II. 1. 5. *non tristis earum et horrida pudicitia, sed honesto comitatis genere temperata.*

CAP. XCIX. §. 2. *mira quadam, et incredibili, atque inenarrabili pietate.* Forte: *mira quadam, et incredibili, ac pene inenarrabili pietate.* Cic. Phil. IX. 5. *Nec vero silebitur admirabilis quaedam, et incredibilis, ac pene divina eius in legibus interpretandis, aequitate explicanda, scientia. Inenarrabilis* et

tate, cuius causae mox detectae sunt, cum C. Caesar sumpsisset iam virilem togam, L. item maturus esset viris, ne fulgor suus orientium iuvenum obstaret initiis, dissimulata causa consilii sui, commeatum ab socero atque eodem vitrico adquiescendi a continuatione laborum petiit. Quis fuerit eo tem- 3
pore civitatis habitus, qui singulorum animi, quae digredientium a tanto viro omnium lachrymae, quam pene ei patria manum iniecerit, iusto servemus operi. Illud etiam in hoc transcursu dicen- 4
dum est, ita septem annos Rhodi moratum, ut omnes, qui pro consulibus legatique, in transmari-

inenarrabiliter est etiam apud Liv. XLI. 15. XLIV. 5.

cuius causae mox detectae sunt etc. Haec verba usque ad *initiis* parenthesi includi vult Burmannus, cuius rationes vide; ego Vascosani emendationem, de qua mox, secutus, usque ad *maturus esset*. Hanc autem secessus Tiberiani caussam ne quis per adulationem a Velleio ceteris, quae afferuntur, caussis praelatam arbitretur, sciat, eandem a Dione Cass. LV. pag. 780. verissimam iudicari.

maturus esset viris. Heinsius, huius locutionis κακεμφάτῳ offensus, corrigebat: *L. item maturus esset curis*. Felicior est medicina Vascosani: *L. item maturus esset, veritus, ne fulgor suus* etc. *Maturus* simpliciter dicitur, qui ad virilem aetatem, sive, ut Censorin. de D. N. 14. loquitur, *ad viros pervenit*. Ammian. Marcell. XVI. 7. *Quem si Constans imperator olim ex adulto iamque maturum audiret*. Similiter *immaturus* ponitur. Iustin. XXIV. 4. *inclytum illud Macedoniae regnum brevi, immaturi iuvenis temeritate, casurum*. Seneca de Benef. V. 16. *Pompeius pro tot honoribus, quos ex maxima parte immaturus invaserat, hanc gratiam reip. reddidit*.

commeatum ab socero etc. *Commeatus* est venia, etiam extra rem militarem. Vide Gronov. ad Tacit. Agric. 5. Hinc pendet *acquiescendi*, non ab omisso *gratia*, ut putabat Acidalius ad II. 20.

§. 4. *Rhodi moratum est, ut omnes*. Exempl. vetustum habet: *Rhodi moratum, ut omnes* etc. Burer. Casaubonus ad Sueton. Tib. 12. haec ita scripta laudat: *Ita septem annos Rhodi moratus est*. Ego, Burerii fidem secutus, *est*, quod Rhenanus dederat, et Vascosanus in *esse* mutarat, exclusi.

ut omnes, qui pro consulibus legatique etc. Forte legendum et distinguendum: *esse, ut omnes qui pro Coss. legatisque in transmarinas profecti provincias, visendi eius gratia atque conveniendi (semper privatus ille, maiestas privata numquam fuit) fasces suos subm.* etc. Rhenan. Constructio postulat, ut legatur: *ut omnes, qui pro consulibus legatique in transmarinas profecti provincias, visendi eius gratia ad eum venissent, semper*

nas profecti provincias, visendi eius gratia ad quem convenientes, semper privato (si illa maiestas privata unquam fuit) fasces suos summiserint, fassique sint, ocium eius honoratius imperio suo.

CAP. C. Sensit terrarum orbis, digressum a custodia Neronem urbis. Nam et Parthus desciscens a societate Romana, adiecit Armeniae manum: et Germania, aversis domitoris sui oculis, rebellavit.
2 At in urbe, eo ipso anno, quo magnificentissimi gladiatorii muneris, naumachiaeque spectaculis, D. Augustus, abhinc annos XXX. se et Gallo Caninio Coss. dedicato Martis templo, animos oculosque P. R. repleverat, foeda dictu, memoriaque horrenda
3 in ipsius domo tempestas erupit. Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pati turpiter posset foemina, luxuria, libidine infectum reliquit; magnitudinemque fortunae suae peccandi licentia metiebatur, quid-

etc. Nepos Dione 9. *sicuti conveniendi eius gratia viderentur venire.* Cicero Tusc. Disp. V. 3. *qui visendi caussa venirent.* Vereor tamen, ne in *quem con* aliud quid lateat. Vascosan. edidit: *visendi eius gratia convenissent.*

si illa maiestas privata unquam fuit. Ita ex certa Aldi Nep. et Lipsii emendatione dedimus. Edit. pr. *semper privatos illa maiestas privata nunquam fuit.*

CAP. C. §. 1. *adiecit Armeniae manum.* Si in textu esset *animum,* sine ulla dubitatione *manum* reponerem. Tantum abest, ut Burmanni coniecturam *animum* probem. Neque enim Phraates modo consilium Armeniae invadendae agitavit, sed eam etiam armis vindicavit. Vide Dionem Cass. LV. pag. 782. et quos ibi laudat Fabric. At *adiicere manum* pro *iniicere* quis, praeter Velleium, dixit? Quasi vero, cum Latini nullo discrimine *inferre* et *afferre manum* dicant, non promiscue dici possit *iniicere* et *adiicere manum.* Ovidius IV. ex P. 8. 82. dixit: *Atque isdem studiis imposuisse manum.* quod non est ad eadem studia aggressum esse, ut Burm. explicat ad Trist. IV. 1. 28. sed eadem studia tractasse. Num ergo minus dicere licuit Senecae Patri Contr. IV. 25. pag. 313. *Et ad hanc controversiam Graeci apposuerunt manum.* Vulgatam Velleii scripturam defendit etiam Oudendorp. ad Appulei. Met. IV. pag. 295.

§. 3. *quod facere aut pati turpiter posset foemina.* Forte ex Cic. in Pison. 5. *qui nihil sibi unquam nec facere, nec pati turpe duxit.*

quid liberet, pro licito vindicans. Tum Iulius An- 4
tonius, singulare exemplum clementiae Caesaris, violator eius domus, ipse sceleris a se commissi ultor fuit; quem, victo eius patre, non tantum incolumitate donaverat, sed sacerdotio, praetura, consulatu, provinciis honoratum, etiam matrimonio sororis suae filiae, in arctissimam adfinitatem rece-
perat. Quintiusque Crispinus, singularem nequitiam 5
supercilio truci protegens, et Appius Claudius, et Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliique minoris nominis utriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet uxore violata, poenas pependere, cum Caesaris filiam, et Neronis violassent coniugem. Iulia relegata in insulam, patriaeque et parentum subducta oculis. Quam tamen comitata mater Scribonia, voluntaria exilii permansit comes.

CAP. CI. Breve ab hoc intercesserat spacium, cum C. Caesar, ante aliis provinciis ad visendum obitis, in Syriam missus, convento prius Tib. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori, habuit, tam varie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat: cum

vindicans. Alias, *iudicans.* Rhenan.

§. 4. *Iulius Antonius.* De eo vide Lipsium ad Tacit. Ann. I. 10.

§. 5. *singularem nequitiam supercilio* etc. Imitatur Ciceronem de Prov. Cons. 4. *lateant libidines eius illae tenebricosae, quas fronte et supercilio, non pudore et temperantia contegebat.* in Pison. 6. *qui istius insignem nequitiam, frontis involutam integumentis, nondum cernat.*

Sempronius Gracchus. De hoc egregie Tacitus Ann. I. 53. ubi vide Lipsium.

voluntaria exilii. Sic Lipsius correxit. Edit. pr. *voluntarii exilii.*

CAP. CI. §. 1. *ad sedandum.* Alias, *adsidendo.* Rhenan. Exempl. vetust. habet: *adsidendum obitis* etc. Burer. Ex vet. Codicis lectione *adsidendum*, quam Burerius prodidit, Lipsius rectissime fecit *ad visendum;* quod multis exemplis confirmavit Heinsius.

convento prius Tib. Nerone. Velleii adulationem hic etiam deprehendit Is. Casaub. ad Sueton. Tib. 12.

materia deficiat: cum rege Parthorum etc. Sic interpungitur in Edit. pr. Distingue et scribe: *materia deficiat, et cum*

rege Parthorum iuvenis excelsissimus in insula, quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque
2 partis numero, coiit. Quod spectaculum stantis ex diverso hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum et hominum coirent capita, perquam clarum et memorabile, sub initia stipendiorum meorum, tribuno mi-
3 litum mihi visere contigit. Quem militiae gradum ante sub patre tuo, M. Vinici, et P. Silio auspicatus in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad Orientem visis provinciis, et ore atque utroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in nostra ripa, posterior hic apud regem in hostili epulatus est.

CAP. CII. Quo tempore M. Lollii, quem velluti moderatorem iuventae filii sui Augustus esse voluerat, perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata Caesari, fama vul-

rege Parthorum etc. *Et* elisum est praecedentis syllabae similitudine.

cum rege Parthorum iuvenis excelsissimus etc. Non una labe hic locus maculatus est in Edit. pr. *cum rege Parthorum iuvene excelsissimae insulae*, *quam* etc. Editor Basil. partim bene, partim secus, scripsit: *cum rege Parthorum iuvene excelsissimo in insula*, *quam* etc. Ego certam Lipsii emendationem in textu expressi. Nam quod Heinsius negat, Caium a Velleio *iuvenem excelsissimum* dici potuisse, verbis mox sequentibus refellitur, ubi eundem *eminentissimum imperii et hominum caput* appellat.

§. 3. *sub patre tuo*, *M. Vinici.* Exempl. vet. sic habet, ut potius legendum existimem: *sub patre tuo M. Vinicio.* Burer.

P. Silio. Oudendorp. ad Sueton. Aug. 71. corrigit: *C. Silio.* Ego nihil caussae video, quare ille potius, quam *P. Silius*, de quo Velleius II. 83. 3. intelligendus sit.

visis. Alias, *usus.* Rhenan.

CAP. CII. §. 1. *M. Lollii.* De illo Lipsius ad Tacit. Ann. III. 48. inprimis Norisius ad Cenot. Pis. Diss. II. 14. pag. 253.

Caesaris iam avulgavit. Alias, *Caesaris ira evulgavit.* Rhenan. Ex mendosa Edit. pr. scriptura, *per Parthorum indicata Caesaris iam avulgavit*, Lipsius ingeniose et feliciter, ut solebat, veram lectionem elicuit: *per Parthum indicata Caesari*, *fama vulgavit.* Curtius IV. 9. *Ut idoneis auctoribus fama vulgavit.* Sulpicius Sever. Dial. I. 17. *fama*

gavit. Cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed quam hunc decessisse laetati homines, tam paulo post obisse Censorinum in iisdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam 2
deinde ingressus, prima parte introitus prospere gessit; mox in conloquio, cui se temere crediderat, circa Artageram graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus, ex eo, ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reip. habere coepit. Nec 3
defuit conversatio hominum, vitia eius assentatione alentium. Etenim semper magnae fortunae comes adest adulatio. Per quae eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo con-

vulgaverat, sanctum illum ab angelis visitari.

odisse. Lege, *obisse.* RHENAN.

virum demerendis hominibus genitum. Eadem forma Sallust. Fragm. pag. 979. *M. Antonius perdundae pecuniae genitus.*

§. 2. *prima parte introitus prospere gessit.* Heinsius optime legit: *prima parte introitus prospere rem gessit.* Quis enim est, qui non videat, *rē* vel *rem* a praecedenti syllaba interceptum esse? Tamen Wopkensius Misc. Obs. Nov. T. X. pag. 302. vulgatum defendit binis Livii locis, XXV. 22. *quia consules ad id locorum prospere gererent.* et XL. 57. *sive caesi ab Romanis forent Bastarnae — sive prospere gessissent.* Enimvero altero loco Gronovius, altero Drakenb., quorum iudicio plus tribuo, quam Wopkensii, veram lectionem *prospere rem gererent*, restituerunt. Sordes istae sunt cadentis Latinitatis, quibus non debent melioris aetatis scriptores inquinari.

mox in colloquio. Est ex Editoris Basil. correctione, quam sequitur Muretus ad Tacit. Ann. I. 3. Edit. pr. *mox in colloquium.*

circa Artageram etc. Muretus ad Tacit. Ann. I. 3. hunc locum laudans, *Artagera* scribit, ut Dio Cass. LV. pag. 783. Ἄδδων γάρ τις, τὰ Ἀρτάγειρα κατέχων, ὑπηγάγετο παρὰ τὸ τεῖχος τὸν Γάϊον etc. Ex quo corrigendus Strabo XI. pag. 801. Ἀρταγῆρας δὲ ἀπέστησε μὲν Ἄδωρ ὁ φρούραρχος. Lege: Ἀρτάγειρα δὲ ἀπέστησε μὲν Ἄδδων ὁ φρούραρχος. Vide Cellar. Orb. Ant. T. II. pag. 331. Alius *Adduus ex Megistanis Armeniis* memoratur a Frontino II. 9. 5. si vera est coniectura Oudendorpii.

§. 3. *conversatio hominum.* Ne quis Velleium voce *conversatio* nove usum dicat, sciat, illam usurpari a Trogo XXXIX. 1. XLIV. 4. Nec est, quod Iustino potius, quam Trogo, hoc vocabulum tribuatur. Recte enim iudicat magnus Latinitatis magister, Gronovius Obs. IV. 10. pag. 154. Iustini vix ulla, ab Trogo aliena, in sermone vestigia apparere.

4 senescere, quam Romam regredi mallet. Deinde reluctatus, invitusque revertens in Italiam, in urbe Lyciae (Limyra nominant) morbo obiit; quum ante annum ferme L. Caesar, frater eius, Hispanias petens Massiliae decessisset.

CAP. CIII. Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum reipub. sua praesidia reddiderat. Quippe ante utriusque horum obitum, patre tuo P. Vinicio Cos. Tib. Nero, reversus Rhodo,
2 incredibili laeticia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus. Neque enim quaerendus erat, quem legeret; sed legendus, qui emine-
3 bat. Itaque, quod post L. mortem, adhuc C. vivo, facere voluerat, atque, vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus, post utriusque adulescentium obitum facere perseveravit, ut et tribunitiae pote-

§. 4. *Deinde reluctatus.* Exempl. vet. sic habet, ut nescias, an *diu reluctatus*, seu potius *de reditu luctatus*, legendum sit. Mihi tamen prior lectio non usquequaque displicet. Burer. Rhenani lectionem servavi, quamvis Velleium scripsisse putem: *Diu deinde reluctatus.*

in urbe Lyciae. Vide Lipsium ad h. l. et ad Tacit. Ann. I. 3. et Dukerum ad Flor. IV. 12. 43.

Limyram nominant. Exempl. vetus habet: *Lymira nominant* etc. Burer. Recepi *Limyra*, cum veteris Codicis, tum Strabonis auctoritatem secutus, XIV. pag. 981. εἶθ' ἡ ἐκβολὴ τοῦ Λιμύρου ποταμοῦ, καὶ ἀνιόντι πεζῇ σταδίους εἴκοσι τὰ Λίμυρα πολίχνη. Alios tamen hoc nomen feminina forma extulisse, ostendit Wesseling. ad Hierocl. Synecd. pag. 683.

quum ante annum ferme L. Caesar. Sic Editor Basil. locum depravatum restituit. Cuius correctionem deinde Aldus Nep. ad h. l. et Petavius de D. T. XI. 3. pro sua venditarunt. Edit. pr. *quom ante annum ferme quinquagesimum Caesar* etc. ubi librarii inscitia *L.* id est, *Lucius*, redicule pro nota numerali accepit. Vide Noris. ad Cenot. Pis. Diss. II. 16. pag. 349.

Massilia decessisset. Exempl. vet. habet: *Massiliae decessisset.* Burer.

CAP. CIII. §. 2. *legeret.* Exemplar vetustum habet: *legerat.* Burer.

§. 3. *atque vehementer* etc. Ex vestigiis vetusti codicis apparebat pro *atque*, *coque* sive *eo quod* scriptum: nam vestigia literarum vix poterant videri prae vetustate. Burer. Ex vet. Codicis vestigiis lege: *quoque, vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus. Quoque* pro *et quo.* Celsus de Medic. VIII. 11. *quoque in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.*

statis consortionem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domi, tum in senatu recusante, et eum Aelio Cato, Sentio Cos. V. Kalend. Iul. post urbem conditam annis DCCLIIII, abhinc annis XXVII. adoptaret. Laeticiam illius diei, concur 4
sumque civitatis, et vota pene inserentium coelo manus, spemque conceptam perpetuae securitatis, aeternitatisque Romani imperii, vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere. Tentemus id unum dixisse, quam ille omni- 5

annis D. CCLIIII. Exempl. vet. habet: *annis ACC. LIIII.* Burer. Vide Oudendorp. ad Sueton. Tib. 15. qui Burmanni hac in re errorem castigat.

§. 4. *pene inserentium coelo manus. Manus* coelo inserere per hyperbolen dicit pro *manus ad coelum tollere*, vel *tendere*, vovendi caussa. Rarior est haec loquendi forma.

spemque conceptam perpetuae securitatis. Ita Boeclerus Ind. v. *Spes* legit pro scriptura Edit. pr. *spemque conceptae perpetuae securitatis.* II. 67. *utcunque conceptae spei mora.*

securitatis aeternitatisque Romani imperii. Loquitur ex formula. Saepe enim et *securitas*, et *aeternitas imperii Romani* numis celebrantur. Vide Spanhem. de U. et P. N. Tom. II. pag. 346. et 384.

nedum hic implere. Sic Editor Basil. Edit. pr. *nedum hinc implere.* De verbo *implere* videndus Schulting. ad Senec. Contr. I. pag. 107.

§. 5. *id unum dixisse, quam* etc. Forsan sic legendum est: *id unum dixisse contenti, quam ille charus omnibus fuerit tum apparuit. Tum refulsit.* Rhenan. Mihi sic legendum videtur: *id unum dixisse iuvat, quam ille omnibus fuerit charus, cum refulsit certa spes liberorum* etc. Burer. Hic locus laborat et interpunctione, et verborum corruptela. Editionis pr. scriptura haec est: *nedum hinc implere tentemus: id unum dixisse quam ille omnibus fuerit, tum refulsit* etc. Recte Heinsius distinxit hoc modo: *nedum hic implere. Tentemus id unum* etc. Placet mihi quoque Burmanni coniectura: *Contenti simus id unum dixisse.* Arnobius VII. pag. 219. *Quas tamen nos partes inexplicatas transcurrimus atque intactas, solum illud posuisse contenti.* Sulpic. Sever. II. 28. *Huius vitia ut plenius exponerem, res admonebat, nisi non esset huius operis tam vasta ingredi: id tantum adnotasse contentus sum* etc. Ipse etiam Velleius II. 49. *contentus* cum infinitivo iunxit: *contentus titulum retinere provinciae.* 112. *nec hostes sustinuisse contenti.* In sequentibus verbis elegantem Lipsii coniecturam, *quam ille omnia omnibus fuerit*, probarem, si exemplis constaret, Latinos non tantum de personis, sed etiam de rebus ita locutos esse: qua de re Burmannus dubitasse videtur. Graeci, quanquam raro, et sensu paulum diverso, ita loquuntur. Herodot. VII. pag. 576. καὶ ἔσαν ἅπαντα οἱ αἱ Συρήκουσαι. ubi

bus fuerit. Tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeo, ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius.

CAP. CIV. Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, quem post mortem Agrippae Iulia enixa erat. Sed in Neronis adoptione illud adiectum his ipsis Caesaris verbis: *Hoc*, inquit, *reipub. causa*
2 *facio.* Non diu vindicem custodemque imperii sui morata in urbe patria, protinus in Germaniam misit; ubi ante triennium sub M. Vinicio, avo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum. Erat et ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eoque nomine decreta ei cum

amicissimus Valckenarius laudat similem locum Thucydidis VIII. pag. 565. *Εὔβοια γὰρ αὐτοῖς, ἀποκεκλεισμένης τῆς Ἀττικῆς, πάντα ἦν.* ubi vide Dukerum. Equidem, Velleii loco saepe multumque considerato, legendum censeo: *quam in illo omnia omnibus fuerint.* id est, quam in illo die omnium salus et fortuna positae fuerint. Cic. ad Div. II. 6. *Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantae curae fuisse unquam puto, quantae mihi sit honos eius, in quo omnia mea posita esse decrevi.* ubi vide P. Victorium. II. 8. *Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. In eo mihi sunt omnia.* XV. 14. *Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. — Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia.* Seneca ad Polyb. 26. *Hoc incolumi, salvi tibi sunt tui: — in hoc tibi omnia sunt.* Pro quo Sallust. Iug. 114. dicit: *in eo spes atque opes sitae.* Cave tamen, hanc formulam, ut nonnullos fecisse video, confundas cum altera, *cum eo mihi sunt omnia*, apud Cic. ad Div. XIII. 1. qua summa amicitia et familiaritas significatur. Totus igitur locus sic de mea sententia scribendus: *nedum hic implere. Contenti simus id unum dixisse; quam in illo omnia omnibus fuerint. Tum refulsit* etc. *In* a vicino *m*, ut centum prope locis in Velleio, elisum est.

CAP. CIV. §. 2. *Erat et ab eo.* Bene Lipsius: *Erat id ab eo. decreta ei cum speciosissima inscriptione* etc. Res eius gestae inscriptae sunt arcui triumphali, in Alpibus posito, ut narrat Dio Cassius, de hac expeditione agens, LIII. pag. 721. Velleius igitur arcum cum inscriptione comprehendit ornamentorum triumphalium nomine. Nimis festinanter hunc locum inspexit Wassius ad Sallust. Iug. 42.

speciosissima inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum ante tribunatu 3
castrorum, Ti. Caesaris militem fecit. Quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam, successor officii patris mei, coelestissimorum eius operum, per annos continuos VIIII. praefectus aut legatus spectator, pro captu mediocritatis meae adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sum, simile conditio mortalis recipere videtur mihi; cum per celeberrimam Italiae partem, tractum omnem Galliae provinciarum, veterem imperatorem, et ante meritis ac viribus, quam nomine Caesarem, revisentes, sibi quisque, quam illi, gratularentur plenius. At vero militum con- 4
spectu eius elicitae gaudio lachrymae, alacritasque, et salutationis nova quaedam exultatio, et contingendi manum cupiditas, non continentium, protinus quin adiicerent, *Videmus te, imperator, salvum recepimus:* ac deinde, *Ego tecum, imperator, in*

§. 3. *functum antea tribunatu castrorum.* Vanissimae sunt Dodwelli, Burmanni, et aliorum de *tribunatu castrorum*, qui nullus unquam fuit, disputationes. Locus ita interpungendus: *Hoc tempus me, functum ante tribunatu, castrorum Ti. Caesaris militem fecit.* quod praeclare vidit Io. Massonus Novell. Liter. T. XI. pag. 363. Ex Add.

spectator, pro captu. Edit. pr. mendose: *spectatus, pro captu.* pro quo Editor Basil. scripsit: *spectator, et pro captu* etc. Sed copula *et* facile caremus.

quo fruitus sum. Exempl. vetustum habet: *quo fructus sum.* Burer. Utrumque rectum esse, ostendit Cuiacius Obs. X. 26. Sed vetus Codex sequendus.

meritis ac viribus. Perplacet mihi Lipsii emendatio: *meritis ac virtutibus.* Burmannus nihil mutari vult, quod *vis* etiam pro virtute dicitur. Audio. At ubi *vires* pro virtutibus ponuntur?

§. 4. *non continentium. Continentium* absolute dixit pro *continentium se.* Sic eiusdem significationis verbo *temperare* usus est Sueton. Caes. 22. *Quo gaudio elatus non temperavit, quin paucos post dies frequenti curia iactaret.*

protinus quin adiicerent. Secutus sum interpunctionem Acidalii. Edit. pr. *non continentium protinus, quin adiicerent.*

Ego tecum, imperator, in Armenia etc. Comparandus locus similis Ciceronis pro Muren. 18. *gravis est illa* (militum) *oratio, me saucium recreavit: me praeda donavit: hoc duce castra cepimus, signa contulimus: nun-*

Armenia; ego in Rhetia fui: ego a te in Vindelicis, ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum; neque verbis exprimi, et fortasse vix mereri fidem potest.

CAP. CV. Intrata protinus Germania, subacti Caninefates, Attuarii, Bructeri, recepti Cherusci gentes, et amnis, mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis; penetrata ulteriora; cum omnem partem asperrimi et periculosissimi belli Caesar vindicaret; in iis, quae minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germania

quam ille plus militi laboris imposuit, quam sibi sumsit ipse.

neque verbis exprimi etc. Haec verba in recentioribus Editionibus pessime ad sequens caput trahuntur. Nos Editionis pr. fidem secuti sumus.

CAP. CV. §. 1. *Caninifaci, Attuari, Bruteri.* Sic leges: *Caninefates, Cattuari, Bructeri.* Rhenan. De scriptura Edit. pr. *Caninifaci, Attuari, Bruteri* multis disputant Interpp. ad h. l. Ego Rhenani correctionem recepi, nisi quod *Attuarii* pro *Attuari* edi iussi. *Attuarios* pro Chattuariis etiam accipit Henr. Cannegieter. in Postumo cap. 14. pag. 156.

recepti Cherusci gentes. Sic est in Edit. pr. Forte: *receptae Cheruscorum gentes.* ut II. 106. *Victae gentes, pene nominibus incognitae. Receptae Cauchorum nationes.* Sed melius est *gentes* cum Lipsio delere. Quam vocem aliquis margini adscripserat, ut Caninefates, Attuarios etc. gentium nomina esse significaret. *Receptae* in hac formula pro simplici *captae* poni, docent Interpp. ad Liv. XXXIX. 23.

et inamninus. Alias, *in amnibus*, h. e., inter amnes. Malim tamen sic legere: *et amnis mox nostra clade nobilis transitus Visurgis.* Rhenan. Exempl. vet. habet: *et inamminus.* Hinc legendum coniicio: *et inamoenus* etc. Burer. Edit. pr. foedissimo vitio: *et inamninus, mox nostra clade nobilis transitu Visurgis.* Vossii coniectura, quam tantopere laudat Heinsius: *et utinam minus mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis:* mihi quoque blanditur, certe prae commento Cannegieteri de Brittenb. cap. 9. pag. 100. *Attuarii, Bruteri recepti, Cheruscae gentis et Inguiomerus, mox nostra clade nobilis. Transitus Visurgis.* quod, non intelligo, quomodo placere potuerit Oudendorpio ad Caesar. de B. G. II. 16. Veruntamen omnium ut simplicissimam, ita verissimam Rhenani correctionem iudico: *et amnis, mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis.* Velleius II. 101. *in insula, quam amnis Euphrates ambiebat.* Comparandus etiam alter locus II. 8. *Cimbri, multis mox nostris suisque cladibus nobiles.* Savaro ad Sidon. Apoll. Carm. XXIII. 244. a Velleio *Visurigis* scribi dicit. Sed in Edit. pr. est *Visurgis.*

qui tum legatus patris eius

fuerat, praefecisset; virum multiplicem in virtutibus, 2
navum, agilem, providum, militariumque officio-
rum patientem ac peritum pariter; sed eundem, ubi
negocia fecissent locum ocio, liberaliter lauteque eo
abutentem; ita tamen, ut eum splendidum ac hila-
rem potius, quam luxuriosum aut desidem dice-
res. De cuius viri claro celebrique consulatu prae-
diximus. Anni eius aestiva, usque in mensem De- 3
cembrem perducta, immanis emolumentum fecere
victoriae. Pietas sua Caesarem, pene obstructis
hyeme Alpibus, in urbem traxit: at tutela imperii
eum veris initio reduxit in Germaniam; in cuius
mediis finibus, ad caput Lupiae fluminis, hyberna
digrediens princeps locaverat.

etc. Scribendum: *qui tum legatus patris eius in Germania erat. Legatus* h. l. est legatus Caesaris consularis, sive praeses Germaniae. Quod planum est e Dione Cass. LV. pag. 802. *Γαΐον Σεντίον τοῦ τῆς Γερμανίας ἄρχοντος* etc.

§. 2. *multiplicem in virtutibus.* Raphelengius *in*, quod ex praecedenti *m* natum est, bene expungit. Sil. Ital. V. 542. *hunc tristes luxere Fregellae Multiplicem proavis.* Adde Burmann. ad h. l.

ubi negocia fecissent locum ocio etc. Eodem fere modo descripsit Maecenatem II. 88. *vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens, atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negocio remitti posset, ocio ac mollitiis pene ultra feminam fluens.* Utriusque loci color ductus est ex Sallustio Iug. 95. *Sulla ocio luxurioso; tamen ab negotiis nunquam voluptas remorata.* et Fragm. pag. 979. *M. Antonius perdundae pecuniae genitus, vacuusque curis, nisi instantibus.* Adde Nepotem, Alcibiadis mores similiter deformantem, cap. 1. *cum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus — Idem, simul ac se remiserat, luxuriosus, dissolutus* etc.

ac hilarem. Scrib. *aut hilarem. Ac* nunquam ponitur ante vocalem.

§. 3. *in mensem Decembrem perducta.* Bene Lipsius, *producta.* Vide ad II. 106. Ex Add.

pene obstructis hyeme Alpibus. Edit. pr. *pene exstructis hyeme Alpibus.* Sed certa est Editoris Basil. correctio, quam in textu exhibemus. Apposite Mamertinus Paneg. Maximiani 9. *Vos prope soli Alpium vias, hibernis nivibus obstructas, divinis vestigiis aperuistis.*

in urbem traxit: at tutela imperii eum etc. Vim et concinnitatem huic loco reddidit felix Lipsii emendatio. Edit. pr. nulla aut inepta sententia: *in urbem traxit ad tutelam imperii: eum veris* etc.

veris initi. Alias, *veris initio.* Rhenan.

ad caput Lupiae fluminis.

CAP. CVI. Prò Dii boni, quanti voluminis opera insequenti aestate, sub duce Tiberio Caesare, gessimus! Perlustrata armis tota Germania est. Victae gentes, pene nominibus incognitae. Receptae Cauchorum nationes. Omnis eorum iuventus, infinita numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima, traditis armis, una cum ducibus suis, septa fulgenti armatoque militum nostrorum agmine, ante
2 imperatoris procubuit tribunal. Fracti Langobardi, gens etiam Germana feritate ferocior. Denique, quod nunquam antea spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringentesimum miliarium, a Rheno usque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundurorumque fines praeterfluit, Romanus cum signis
3 perductus exercitus: et eodem, mira felicitate et cura ducis, temporum quoque observantia, classis,

Hanc lectionem Lipsius praeclare substituit corruptae Edit. pr. *ad caput Iuliae fluminis.*

CAP. CVI. §. 2. *Fracti Longobardi.* Exempl. vet. habet: *fracti Langobardi.* BURER.

gens etiam Germana feritate ferocior. Ad hanc formam Quinctil. Decl. III. 13. de Cimbris dixit: *invisitata corporum magnitudo, mores etiam Germanis feri.*

nunquam ante spe conceptum etc. Hic locus a viris doctis adhiberi debuerat ad firmandam lectionem Livii XXXIII. 33. *Hoc spe concipere, audacis animi fuisse: ad effectum adducere, virtutis et fortunae ingentis.*

Semnonum. Edit. pr. *Senonum.* Sed Puteani correctionem *Semnonum* egregie confirmat Monim. Ancyr. ex edit. Chishulli pag. 175. *Classis Ro. ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad orbis extrema navigavit, quo neque terra neque mari quisquam Romanorum ante id tempus adiit. Cimbrique et Harudes et Semnones et eiusdem tractus alii Germanorum populi per legatos amicitiam meam et P. R. petierunt.* De *Semnonibus* vide Interpp. ad Flor. IV. 12. 4.

perductus exercitus. Burmann. ad h. l. et ad Virg. Ecl. III. 94. malit *productus.* ut II. 78. *producto eorum exercitu in Syriam.* Lipsius etiam II. 105. pro, *anni eius aestiva, usque in mensem Decembrem perducta,* legit *producta.* Librariorum in his verbis permutandis levitas facit, vix ut eorum discrimen constitui possit. Illud tamen satis certum videtur, *produci exercitum* dici, qui in aciem ducitur, *perduci,* qui ad locum destinatum. Maneat ergo h. l. *perductus,* et II. 78. *producto* in *perducto* mutetur.

quae Oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurimarum gentium victoria, cum abundantissima rerum omnium copia, exercitui Caesarique se iunxit.

CAP. CVII. Non tempero mihi, quin tantae rerum magnitudini hoc, qualecunque est, inseram. Cum citeriorem ripam praedicti fluminis castris occupassemus, et ulterior armata hostium iuventute fulgeret, sub omnem motumque nostrarum navium protinus refugientium, unus e barbaris, aetate senior, corpore excellens, dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, cavatum, ut illis mos est, ex materia conscendit alveum, solusque id navigii genus temperans, ad medium processit fluminis; et petiit, liceret sibi, sine periculo, in eam, quam ar-

§. 3. *plurimarum gentium victoria.* Neque hic mihi convenit cum Burmanno. *Plurimarum gentium victoria* absolute dicitur pro, cum plurimas gentes vicisset. Ita Velleius II. 68. *Incepto pari, similis fortuna Milonis fuit.* Sallust. Cat. 11. *L. Sulla, armis recepta republica, bonis initiis, malos eventus habuit.* Locutionem *victoria gentium*, pro de gentibus, illustrat Duker. ad Liv. Ep. 5. Tum illa classis non commeatum vexit, sed milites armatos, qui Oceanum Septentrionalem cognoscerent, eiusque accolas imperio Romano subiungerent. Quod clarum est ex Monim. Ancyr. l. c. et Plinio H. N. II. 67. *Septentrionalis vero Oceanus, maiore ex parte navigatus est, auspiciis Divi Augusti, Germaniam classe circumvecta ad Cimbrorum promontorium: et inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, et humore nimio rigentia.* Ceterum Velleius male reprehenditur a Lipsio et aliis, quod nimio Tiberii studio mare, quod iam Drusus navigarat, *inauditum atque incognitum* dicat. Primus quidem ducum Romanorum Drusus Oceanum Septentrionalem navigavit, teste Suetonio Claud. 1. At non ultra Chaucos penetrasse, Dio Cass. LIV. pag. 762. narrat; Tiberii autem classis usque ad mare glaciale pervenit, ut Chishull. l. c. bene docet. Ex quibus cogitur, Velleium non adulatorie, sed vere et rei convenienter de hac expeditione locutum esse.

CAP. CVII. §. 1. *sub omnem motum nostrarum navium* etc. Exempl. vetust. habet: *sub omnem metumque nostrarum navium.* Inter *omnem motumque* quiddam deesse videtur. Burer. Rhenanus *que* omisit. Forte in *omnem* aliud substantivum latet.

quam armis tenebamus. Exempl. vetustum habet: *quam armis tendebamus.* Burer.

mis tenebamus, egredi ripam, ac videre Caesarem.
2 Data petenti facultas. Tum adpulso lintre, et diu tacitus contemplatus Caesarem, *Nostra quidem*, inquit, *fuit iuventus, quae, cum vestrum numen absentium colat, praesentium potius arma metuit, quam sequitur fidem. Sed ego beneficio ac permissu tuo, Caesar, quos ante audiebam, hodie vidi Deos: nec feliciorem ullum vitae meae aut optavi, aut sensi diem.* Impetratoque, ut manum contingeret, reversus in naviculam, sine fine re-
3 spectans Caesarem, ripae suorum adpulsus est. Victor omnium gentium locorumque, quos adierat, Caesar, cum incolumi, inviolatoque, et semel tantummodo, magna cum clade hostium, fraude eorum tentato exercitu, in hyberna legiones reduxit, eadem, qua priore anno, festinatione urbem petens.

CAP. CVIII. Nihil erat iam in Germania, quod vinci posset, praeter gentem Marcomannorum; quae, Maroboduo duce, excita sedibus suis, atque in interiora refugiens, incinctos Hercyniae
2 sylvae campos incolebat. Nulla festinatio huius viri

§. 2. *Data a Caesare petenti facultas.* Exempl. vetust. habet: *data petenti facultas.* Hoc *a Caesare* in vetust. Cod. h. l. non reperitur, unde unde huc immigrarit. Burer.

et diu tacitus. Tolle copulam cum Vascosano et Heinsio.

Impetratoque, ut manum contingeret etc. Exemplar vetustum habet: *imperatoque, ut manum* etc. Burer.

§. 3. *Victor omnium gentium locorumque* etc. II. 40. *Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius.* Hinc sumsit Velleii imitator, Sulpic. Sever. II. 26. *Pompeius tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia et Ponto, victor omnium gentium, quas adierat.*

CAP. CVIII. §. 1. *Marcomannorum.* Edit. pr. *Marcomanorum*, ut saepe Graeci. Mox tamen per duplex *n* scribitur.

Maroboduus. De illo luculentus locus est Strabonis VII. pag. 445. quem emendat Lips. ad Tacit. Ann. II. 44.

in interiora refugiens. Sic Editor Basil. et Lipsius correxerunt. Edit. pr. *in inferiora refugiens.*

incinctos Hercyniae sylvae campos. Scribendum: *incinctos Hercynia sylva campos.* quod Heinsio quoque placet.

mentionem transgredi debet. Maroboduus genere nobilis, corpore praevalens, animo ferox, natione magis quam ratione barbarus, non tumultuarium, neque fortuitum, neque mobilem, et ex voluntate parentium constantem, inter suos occupavit principatum; sed certum imperium, vimque regiam complexus animo, statuit, avocata procul a Romanis gente sua, eo progredi, ubi, cum propter potentiora arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis igitur, quos praediximus, locis, finitimos omneis aut bello domuit, aut conditionibus iuris sui fecit.

CAP. CIX. Corpus suum custodia, tum imperium perpetuis exercitiis pene ad Romanae disciplinae formam redactum, brevi in eminens et nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium; gerebatque se ita adversus Romanos, ut ne-

§. 2. *ex voluntate parentum.* Exempl. vetus habet: *ex voluntate parentium* etc. Burer.

et ex voluntate parentium constantem etc. Forte legendum: *et ex voluntate parentium constitutum — principatum. Parentes* Velleius imitatione Sallustii Iug. 102. dicit; quos *obedientes* Sallust. Iug. 31. Liv. II. 59. et Ammian. Marcell. XV. 13. nunc barbari *subditos* vocant.

quos praediximus. Exempl. vetustum habet: *quis praediximus.* et recte quidem. Nam *quis* h. l. pro *quibus* positum videtur. Burer.

CAP. CIX. §. 1. *Corpus suum custodia, tum imperium* etc. Exempl. vetustum sic habet, ut potius legendum existimem: *Corpus suum custoditum, imperium perpetuis* etc. Burer. Longum est, nec necessarium, aliorum in loco tam desperato aestus et errores referre aut refellere. Lege de certissima emendatione nostra: *Corpus suum custodia munivit. Imperium, perpetuis exercitiis exercitu pene ad Romanae disciplinae formam redacto, brevi in eminens et nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium.* Ex *tum*, transpositis literis, fecimus *munivit*, i. e. circumdedit, sepsit. Cic. pro Sext. 44. *qui stipatus semper sicariis, septus armatis, munitus indicibus fuit.* Catil. I. 3. *coloniam custodiis munitam.* Maroboduus corpus suum armatis satellitibus munivit, more tyrannorum. Liv. I. 49. *Conscius deinde Tarquinius, male quaerendi regni ab se ipso adversus se exemplum capi posse, armatis corpus circumsepsit.* ubi vide Drakenb. Mox vulgatum, *imperium exercitiis redactum* etc. explicet, qui potest. *Exercitu* quam facile interciderit, vel me tacente intelligitur. Statim Velleius: *exercitumque adsiduis adversus finitimos bellis exercendo.*

que bello nos lacesseret, et, si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi [ostenderet.]
2 Legati, quos mittebat ad Caesares, interdum ut supplicem commendabant, interdum ut pro pari loquebantur. Gentibus hominibusque a nobis desciscentibus erat apud eum perfugium; totumque ex male dissimulato agebat aemulum; exercitumque, quem LXX. milium peditum, quatuor equitum fecerat, adsiduis adversus finitimos bellis exercendo, maiori, quam quod habebat, operi praeparabat.

lacesseretur etc. Puto leg. *lacesseret: at si lacesseretur, sup. declararet* vel simile quippiam hic deesse videtur. Nam hic in exemplari lacunulam omissae dictionis offendimus. Rhenan. Mihi sic leg. videtur, nec dubito, quin recte: *ut neque bello si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi* etc. Burer. Edit. pr. locum lacunosum sic exhibet: *ut neque bello nos lacesseretur superesse sibi vim ac voluntatem resistendi. Legati* etc. Rectius, quam Burerius, lacunas explevit Rhenanus, nisi quod verbo *declararet* praeferam repositum a Burmanno *ostenderet.* Rhenani supplementa etiam receperunt Vascosan. et Editor Basil. quorum hic pro *at si* dedit *et si*, ille *ac si.* Edi iussimus *et, si.* Caesar de B. G. IV. 11. *mittit, qui nunciarent, ne hostes praelio lacesserent: et, si ipsi lacesserentur, sustinerent, quoad ipse cum exercitu propius accessisset.*

§. 2. *totumque ex male dissimulato agebat aemulum.* Placet Heinsii correctio: *totusque ex male diss.* etc. Caesar de B. G. VI. 5. *totus et mente et animo in bellum Trevirorum et Ambiorigis insistit.* Liv. XXV. 16. *toti a patiendo exspectandoque eventu in impetum atque iram versi.* ubi vide Gronov. Iustin. XII. 13. *totusque in laetitiam effusus. Dissimulato* Burm., tanquam deponentis participium, capit pro, qui dissimulaverat. Contra Wopkens. Misc. Obs. VIII. 71. *ex male dissimulato* quasi adverbialiter dictum intelligit pro, non satis dissimulanter. Qui suam in rem uti potuisset Seneca Praef. IV. N. Q. pag. 741. *Plancus artifex ante Vitellium maximus, aiebat non esse occulte, nec ex dissimulato blandiendum.* Mihi tamen neutra ratio probatur. Velleius enim haud dubie scripsit: *totusque ex male dissimulante agebat aemulum.* i. e. qui ante non satis occulte dissimulaverat, nunc totus, nec amplius occulte, agebat aemulum. *Male* est non satis, ut apud Ovidium, a Burm. laudatum, Ep. XVI. 7. *Sed male dissimulo.* Sueton. Tiber. 42. *cuncta simul vitia, male diu dissimulata, tandem profudit.* Contra Terent. Andr. I. 1. 105. *Bene dissimulatum amorem et celatum indicat.*

quem LX. milium peditum. Ex vestigiis vet. Cod. apparet, *LXX.* fuisse, eraso *X.* posteriore. Burer.

maiori, quam quod habebat, operi praeparabat. Probo Graevii Syll. Epist. T. IV. pag. 415. et Burmanni emendationem, *quam*

Eratque etiam eo timendus, quod, cum Germaniam 3
ad laevam et in fronte, Pannoniam ad dextram,
a tergo sedium suarum haberet Noricos, tanquam
in omnes semper venturus, ab omnibus timebatur.
Nec securam incrementi sui patiebatur esse Italiam: 4
quippe cum a summis Alpium iugis, quae finem
Italiae terminant, initium eius finium haud multo
plus CC. milibus passuum abesset. Hunc virum, 5
et hanc regionem, proximo anno diversis e partibus Tib. Caesar adgredi statuit. Sentio Saturnino mandatum, ut per Catthos, excisis continentibus Hercyniae sylvis, legiones Boiohoemum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen est) [duceret] ipse a Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est.

CAP. CX. Rumpit, interdum moratur propo-

quod agebat, quamvis hic eam deseruerit Misc. Obs. VIII. pag. 402. Hanc lectionem confirmat Velleius II. 94. *ut per id, quod agebat, quantus evasurus esset, eluceret.* inprimisque Livius, a viris doctis laudatus, XXI. 2. *ut appareret, maius eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum.* Qui locus, nescio, an Velleii, haec scribentis, animo obversatus sit.

§. 4. *initium eius finium. Eius* scil. Marebodui. RHENAN. Exempl. vetus habet: *initium cuius finium* etc. BURER.

§. 5. *Boiohoemum. Boiohemum, Bocheim*, h. e. Boiorum patria. Nunc ab Illyriis (quos Sclavos appellant) habitatur. RHENAN.

nomen est. Aliorum Editorum exemplo, verbum *duceret*, quod hinc elapsum revocavit Lipsius, adieci. Plura quidem periisse putat Dodwellus Annal. Vellei. §. 3. sed frustra. *Ipse* enim, in quo argutatur, est Tiberius, qui ex urbe, ubi hiemem egerat, in Illyricum profectus est, ut ab illa parte Marcomannos aggrederetur.. [Errantem Dodwellum in viam reduxit Massonus Novell. Literar. T. XI. pag. 351. Ex ADD.]

CAP. CX. §. 1. *Rumpit, interdum moratur* etc. Iam Acidalius recte monuerat, *interdum* semel positum, bis intelligendum esse. Heinsius tamen, ne parum ingeniosus videretur, corrigere tentavit: *Rumpit interdum, interdum moratur* etc. Perperam. Sueton. Aug. 75. *Festos et sollemnes dies profusissime, nonnunquam ilocaliter tantum, celebrabat.* Tacit. Hist. III. 83. *utque in ludicro certamine, hos, rursus illos clamore et plausu fovebat.* ubi librarii, deesse aliquid existimantes, scripserunt, *modo hos, rursus illos.* Sed sa-

sita hominum fortuna. Praeparaverat iam hyberna Caesar ad Danubium, admotoque exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Sa-
2 turninum admoveri placuerat, pene aequali divisae intervallo ab hoste, intra paucos dies in praedicto loco cum Caesare iuncturae erant; cum universa Pannonia insolens longae pacis bonis, et adulta viribus Delmatia, omnibusque tractus eius gentibus in societatem adductis, constituto arma corripuit.

tis exemplorum est apud Gronov. ad Liv. III. 37. et Oudendorp. ad Appulei. Met. IV. pag. 267. Nec tamen male iudicat Davis. ad Cic. Disp. Tusc. IV. 12. fieri aliquando posse, ut, quod librarius omiserit, ab ipso scriptore, brevitatis studio, praetermissum putetur.

admotoque exercitu non plus etc. Hunc locum foedissime mutilatum depravatumque ita restituendum censeo: *amotoque exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Saturninum eodem admovere copias iusserat; quae pene aequali divisae intervallo ab hoste, intra paucos dies se in praedicto loco cum Caesare iuncturae erant; cum universa Pannonia* etc. Primum *amoto* scripsimus cum Heinsio pro *admoto*. Mox *eodem* elisum est similitudine sequentis *admo*, et *se* praecedentis *es* in *dies*. Denique de correctione, *copias iusserat*, *quae*, ipsa vis sententiae vix quenquam dubitare sinit. Quanquam, si quis literas rimari velit, etiam in *placuerat* vestigia quaedam syllabarum *pias iusserat* reperiet.

§. 2. *cum universa Pannonia.* Exempl. vet. habet: *tum universa Pannonia* etc. Burer.

et adulta viribus Delmatia. Ursinus non corrigit, sed corrumpit Velleium coniectura sua: *et adiuta viribus Delmatiae.* Lucret. III. 450. *Inde ubi robustis adolevit viribus aetas.* Immo cum Velleio congruit Dio Cass. LV. pag. 802. Belli Delmatici mentionem habet marmor apud Murator. Inscript. pag. 40. 5. *Iano patri Aug. sacrum C. Iulius C. f. strator aed. donatus ab Ti. Caes. Aug. f. Augusto torque maiore bello Delmatico, ob honorem IIviratus cum liberis suis posuit.* ubi nihil causae est, quare Muratorius potius bellum Delmaticum prius, de quo Velleius II. 96. quam posterius, de quo hic agit, intelligat.

omnibusque tractus eius gentibus. Editor Basil. *que* delevit. Scribendum: *omnibus quoque tractus* etc.

gentibus in societatem adductis. Heinsius bene coniicit: *gentibus in societatem adiunctis.* Liv. XXXVII. 15. *Patara, caput gentis, in societatem adiungenda.* Nisi legere malis: *gentibus in societatem adsumtis.* Liv. II. 22. *rursus occultum parant bellum, Hernicis in societatem armorum adsumtis.* Sulpic. Sev. II. 15. *Moabitis adversum Iudaeos in societatem belli adsumtis.* Velleius II. 32. *multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis.* Adde quae notavimus ad II. 29. 5.

constituto arma corripuit. Edit. pr. *constitit, arma corripuit.* pro

Tum necessaria gloriosis praeposita: neque tutum 3
visum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vi-
cino hosti relinquere Italiam. Gentium nationum-
que, quae rebellaverant, omnis numerus amplius
DCCC. milibus explebat. CC. fere peditum colli-
gebantur armis habilia, equitum VIIII. Cuius im- 4
mensae multitudinis, parentis acerrimis ac peritissi-
mis ducibus, pars petere Italiam decreverat, iun-
ctam sibi Nauporti ac Tergestis confinio; pars in
Macedoniam se effuderat; pars suis sedibus prae-
sidium esse destinaverat. Proxima duobus Batoni-
bus ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omni- 5
bus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo,
sed linguae quoque noticia Romanae, plerisque etiam

quo Editor Basil. rescripsit: *ex constituto arma corripuit.* Sed melius *ex* omisit Vossius. Terent. Phorm. V. 1. 29. *Composito factum est.* ubi Donat. laudat Virg. Aen. II. 129. *Composito rumpit vocem.* Nepos Datam. 6. *perfugas mala fide, compositoque fecisse.* Vide Interpp. ad Liv. V. 11.

§. 3. *abdito in interiora exercitu.* Sic Vascosan. et Editor Basil. pro *addito in* etc. quod est in Edit. pr.

§. 4. *pars acerrimis.* Exempl. vetustum habet: *parentis acerrimis* etc. sicque leg. opinor. BURER. Edit. pr. *pars acerrimis* etc.

properare in Italiam decreverat. Exempl. vetustum habet: *pars petere Italiam decreverat.* BURER. Edit. pr. *properare in Italiam decreverat.*

pars in Macedoniam se effuderat. Recepimus facilem et veram Ursini emendationem, quam ipse Velleius confirmat I. 4. *magna vis Graecae iuventutis, abundantia virium, sedes quaeritans, in Asiam se effudit.* II. 112. *quae obviam se effuderat exercitui.* Edit. pr. *pars in Macedoniam effugerat.* ex quo Editor Basil. minus feliciter fecit: *pars in Macedoniam eruperat.*

Proxima duobus Batonibus ac Pinneti etc. Sic legendum puto: *Proxima duobus Batoni ac Pineti ducibus autoritas erat.* Nam paulo post Velleius Batonis ac Pinetis rursus meminit. Et Suetonius Bationem Pannoniorum ducem a Tiberio Caesare scribit ingentibus donatum praemiis. RHENAN. Pro *proxima,* aut *prima* legendum cum Lipsio, aut *maxima* cum Heinsio. Utramque vocem saepe cum *proxima* confundi, notissimum est. Pro *Batonibus* Rhenan. pessime scribit *Batoni.* Duo enim Batones erant, alter Desitiatum in Dalmatia, alter Breucorum in Pannonia dux, quos ipsi veteres interdum confundunt. Vide Puteanum ad h. l. et Scaligerum ad Euseb. Chron. n. MMXXIII. pag. 179.

§. 5. *In omnibus.* Malim *in* delere cum Heinsio.

literarum usus, et familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla unquam natio tam mature consilio belli bellum iunxit, ac decreta pa-
6 travit. Oppressi cives Romani, trucidati negociatores, magnus vexillariorum numerus ad internecionem, ea in regione, quae plurimum ab imperatore aberat, caesus. Occupata armis Macedonia; omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata. Quin tantus etiam huius belli metus fuit, ut stabilem illum et firmatum tantorum bellorum experientia, Caesaris Augusti animum quateret atque terreret.

CAP. CXI. Habiti itaque delectus, revocati undique et omnes veterani; viri, foeminaeque ex censu libertinum coactae dare militem. Audita in senatu vox principis, *decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romae venire conspectum.* Senatorum equitumque Romanorum exactae ad id

animorum erat exercitatio. *Animorum exercitationem* cultum ingenii dicit locutione Sallustiana Catil. 2. *pars ingenium, alii corpus exercebant.* quod etiam expressit Velleius I. 13. 3. *aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit.* Proprietatem verbi *exercere* melius explicuit Gronovius Obs. II. 3. pag. 234. quam Burm. ad h. l.

§. 6. *Quin tantus etiam.* Sic recte edidit Vascosanus. Edit. pr. *quia tantus etiam.*

et fortunatum tantorum bellorum experientia. Exempl. vetust. habet: *et formatum tantorum bellorum* etc. Forte *firmatum* legendum est. Burer. Edit. pr. *et fortunatum tantorum* etc. Recte Burer. *firmatum.* Cicero de Fin. III. 8. *quemquam stabili et firmo et magno animo, quem fortem virum dicimus, effici posse.*

CAP. CXI. §. 1. *revocati undique et omnes veterani.* Edit. pr. *revocatus*, quod Editor Basil. correxit. Quem tamen non imiter in copula *et* tollenda. Vide ad II. 83. 2. Pro *revocati*, cave, cum Acidalio scribas *evocati.* Tacit. Hist. II. 82. *agere delectus, revocare veteranos.* ubi vide Cl. Ernestum.

viri feminaeque ex censu etc. Vide Sueton. Aug. 25. et ibi Casaubonum.

militum. Alias, *militem.* Rhenan.

exactae ad id bellum operae. pollicitati. Pro *pollicitati* Editor Basil. perperam scripsit *pollicitae.* Repone: *exactae ad id bellum operae ex pollicitatione.* Ultimas syllabas *one* a sequenti *omnia* haustas esse, manifestius est, quam ut moneri debeat. *Ex pollicitatione* formula frequens, praesertim apud Iureconsultos, de promissione, quam quis reipublicae fecit. Lapis apud Gru-

bellum operae pollicitati. Omnia haec frustra prae- 2
parassemus, nisi, qui illa regeret, fuisset. Itaque ut praesidium militum, resp. ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Habuit in hoc quoque 3
bello mediocritas nostra speciosi ministri locum. Finita equestri militia, designatus quaestor, nec dum senator aequatus senatoribus, etiam designatis tribunis plebei, partem exercitus ab urbe, traditi ab Augusto, perduxi ad filium eius. In quaestura dein- 4
de, remissa sorte provinciae, legatus eiusdem ad eundem missus, quas nos primo anno acies hostium vidimus? quantis prudentia ducis opportunitatibus,

ter. pag. 422. 3. *C. Iulio Augusti C. Heleno ex decreto decur. municipii Aletrinat. et pollicitatione sevir. et municipum et incolar. ob merita eius.* Paulus L. 46. §. 1. D. *de administr. et peric. tut. Sempronii, qui ex pollicitatione debitor patriae suae extiterat, bona respublica iussu praesidis possedit.* Qua lege etiam refellitur Burmannus, negans, exactioni locum esse, ubi quis operam pollicitus sit. Plura exempla sunt apud Brissonium de V. S. in *Pollicitatio.* Nec minus ex formula dicitur *operam pollicitari*, ut apud Sallust. Catil. 40. ubi vide Cortium.

§. 2. *Itaque ut praesidium militum* etc. Mirifice nobis arridet Lipsii emendatio, qua tantum transponuntur, non mutantur, literae: *Itaque ut praesidium ultimum respublica ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Praesidium ultimum* est summum, ultra quod nullum aliud reperitur. Iuvenalis Sat. XII. 55. *discriminis ultima quando Praesidia afferimus.* Ita Liv. IV. 28. *necessitate, quae ultimum ac maximum telum est, superiores estis.* IX. 31. *ultimam spem furto insidiarum tentantem.* XXIII. 14. *ad ultimum prope desperatae reip. auxilium, cum honesta utilibus cedunt, descendit.* Curt. VIII. 14. 6. *illud ultimum auxilium suorum rati.*

§. 3. *Habuit in hoc quoque bello. Bello* ex glossa natum iudico cum Burmanno.

etiam designatis tribunis, plebei. Sic puto leg. *etiam designatus tribunus plebi.* Et mox *perduxi.* Nam de se ipso loquitur. Rhenan. Editor Basil. pro *etiam* scripsit *et iam.*

perduxi. Edit. pr. *perduxit.*

§. 4. *acies hostium vidimus?* Elegans Heinsii coniectura: *acies hostium fudimus? Vidimus* et *fudimus* in MSS. saepe confunduntur, ut apud Senecam Med. 135. et Epist. 13. pag. 43.

quantis prudentia ducis opportunitatibus. Vidit Heinsii sagacitas, verbum *usi* excidisse: *quantis prudentia ducis usi opportunitatibus.* nisi malis verba hoc ordine collocare: *quantis prudentia ducis opportunitatibus usi;* ut syllaba *us* in *opportunitatibus* verbum *usi* absorbuerit.

furenteis eorum vires universas evasimus partibus? quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate imperatoris agi vidimus? qua prudentia hyberna disposita sunt? quanto opere inclusus custodiis exercitus nostri, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum, et intra se furens, viribus hostis elanguesceret?

CAP. CXII. Felix eventu, forte conatu, prima aestate belli, Messalini opus mandandum est me-
2 moriae. Qui vir animo etiam, quam gente, nobi-

furenteis in eum vireis universas, Exempl. vetust. habet: *furenteis eorum vires universas* etc. Burer. Edit. pr. *furenteis in eum vireis universas*. Legendum: *florenteis eorum vires universas exhausimus partibus?* Eleganter *florentes vires*, ut Livius I. 2. *ad florentes Etruscorum opes confugiunt*. Iustin. V. 1. *florentes Atheniensium opes ruisse*. Sed ipse Velleius hanc lectionem confirmat II. 110. *et adulta viribus Delmatia*. item Dio Cass. LV. pag. 802. ὡς οἱ Δαλμάται τὴν ἡλικίαν σφῶν ἀνθοῦσαν εἶδον. *Exhausimus* certae Gruteri coniecturae debetur. Valer. Max. III. 4. 4. *Cum apud Cannas culpa sua vires populi Romani exhausisset*. III. 7. 10. *Cannensi clade exhaustis Romani imperii viribus*. Vossius vulgatum minus considerate defendit ex Suetonii Tib. 20. ubi Tiberius Batoni gratias refert, quod se cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere. Atqui Tiberium decebat hoc periculum commemorare, non Tiberii adulatorem, Velleium, saltem non eo loco, ubi plenis velis in eius laudes vehitur.

partibus. Puto leg. *artibus*. Rhenan. Rhenani coniecturam male secutus Vascosanus edidit: *vireis universas evasimus? quantis artibus, quanto cum temperamento* etc.

quanto cum temperamento simul etc. Coniecimus ad Rutil. Lup. I. 13. pag. 46. *quanto cum temperamento simul civilitatis et auctoritatis imperatoris res agi vidimus?* Sed aliud remedium exspectandum.

qua prudentia hyberna etc. Recte Burmannus, *qua providentia*, ne idem vocabulum tantillo intervallo repetatur. Vide Davis. ad Cic. Acad. I. 8.

quanto opere inclusus custodiis etc. Nondum me poenitet coniecturae, quam ad Rutil. Lup. I. 13. pag. 46. proposui: *quanto opere inclusus custodiis exercitus nostri hostis, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum, et intra se furens, viribus haustis, elanguesceret? Hostis* interceptum est a vicino *nostri*. *Viribus haustis* pro *exhaustis*, ut saepe. Porro *intra se* non debebat sollicitari ab Heinsio et Burmanno. Florus III. 21. 1. *Hoc deerat unum populi Romani malis, iam ut ipse intra se parricidale bellum domi stringeret*. ubi vide Dukerum.

CAP. CXII. §. 2. *vir animo etiam, quam gente, nobilior*. Ita Liv. IV. 28. *nobilior vir factis, quam genere*. Velleius II. 13. *meliore in omnia ingenio animo-*

lior, dignissimus, qui et patrem Corvinum habuisset, et cognomen suum Cottae fratri relinqueret, praepositus Illyrico, subita rebellione, cum semiplena legione vicesima circumdatus hostili exercitu, amplius XX. hostium fudit fugavitque; et ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita place- 3
bat barbaris numerus suus, ita fiducia virium, ut, ubicunque Caesar esset, nihil in se reponerent. Pars exercitus eorum proposita ipsi duci, et ad arbitrium utilitatemque nostram macerata, perductaque ad exitiabilem famem, neque instantem sustinere, neque ut facientibus copiam pugnandi, dirigentibus-

que, quam fortuna, usus. Hanc formam imitatus est Sulpic. Sev. II. 16. *Iudith insignis specie, sed moribus, quam vultu, illustrior.*

dignissimus, qui. Bene Heins. *dignissimusque, qui.*

cognomen suum Cottae fratri relinqueret. M. Valerii Messalini frater dictus est Valerius Maximus Cotta, cognomen Cottae trahens a matre Aurelia ex Cottarum familia, post fratris mortem, Valerius Maximus Cotta Messalinus. De eo diligentius aliis disputat Io. Massonus Vita Ovid. pag. 107.

ornamentis triumphalibus honoratus est. Huius honoris meminit etiam Ovid. epist. ad Messalinum, quae est secunda lib. II. ex P. vs. 91. *Hanc colit atque ducem, per quem decreta merenti Venit honoratis laurea digna comis.* Sic enim locum vexatum optime emendat Laur. Santenius, cuius ingenio poëtae Latini aliquando multum debebunt.

§. 3. *Ita placebat barbaris numerus suus* etc. Exquisitum loquendi genus, quod, vereor, ut satis ceperit Burmannus. Neque enim sarcasmus in his verbis est, sed haec simplicissima sententia: Etsi barbari sibi satis magnum exercitum, satis virium collegisse videbantur, tamen, ubicunque Caesar esset etc. Sallust. Cat. 2. *sua cuique satis placebant.* Iug. 64. *debere illi res suas satis placere.* Seneca N. Q. I. 5. *Sunt, quae cum videris, placere tibi vires tuae possint: in tantum lacerti crescunt.* Lucan. II. 605. *nisi cum cervice repleta Excussi placuere tori.* Plin. H. N. VIII. 33. *ubi placuit robur, in aperta prodeunt.* Tacit. H. IV. 23. *Inde non loco, neque munimentis labor additus: vis et arma satis placebant.* de Morib. Germ. 11. *Ut turba placuit, considunt armati.* ubi formulam pulchre illustrat Gronovius.

proposita ipsi duci. Lipsius bene correxit: *opposita ipsi duci.* quam lectionem postulat, quod sequitur: *pars, quae obviam se effuderat.*

instantem sustinere. Instantes scribendum esse cum Acidal. et Lipsio, clarum est.

neque ut facientibus copiam pugnandi, Editor Basil. *ut* abiecit, velut natum ex praecedentis vocis ultima syllaba. Scri-

que aciem ausa congredi, occupato monte Claudio,
4 munitione se defendit. At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui, quem A. Caecina et Silvanus Plautius consulares ex transmarinis adducebant provinciis, circumfusa quinque legionibus nostris, auxiliaribusque et equitatui regio (quippe magnam Thracum manum iunctus praedictis ducibus Rhoe-

bendum: *neque cum facientibus* etc.

etiam. Alias, *aciem*. Rhenan. Exempl. vetus habet: *dirigentibusque aciem*. Lectio igitur marginalis reponatur in ordinem suum. Burer.

occupato monte Claudio. Recte Fabric. ad Dion. Cass. LV. pag. 803. errorem eorum, qui montem Claudium a Dione *Almam* dici statuunt, castigat; sed ipse errat, Claudium montem non ab hostibus, sed a Romanis occupatum dicens.

§. 4. *Antea*. Alias, *At ea*. Rhenan. Exempl. vetust. habet: *At ea pars* etc. Redigatur ergo lectio marginalis in contextum. Burer.

Silvanus Plautius. Hic tamen, quasi sua, non militum, virtute vicisset, triumphalibus ornamentis honoratus est. Lapis apud Gruter. pag. 452. 6. et Fabrett. pag. 171. *M. Plautius M. f. A. n. Silvanus Cos. VII.vir epulon. Huic senatus triumphalia ornamenta decrevit ob res in Illyrico bene gestas.*

equitatui regio, quippe magna etc. Puto leg. *equitatu r. q. magnam T. manum iunctus prae. d. Romanis*. Rhenan. Et hic locus usque adeo depravatus (meo iudicio) sic restituendus erit, suffragante ad hoc nonnihil codice vetusto, in quo pro *vinctum*, *iunctum* scriptum legitur. Deinde quia Velleius cum *praedictis ducibus* inquit, non *Rhomum* et *Alcem* intelligi vult, de quibus etiam abhinc si voluminis ad caput usque recurras, nil scriptum reperies. Sed quos hic *praedictos duces* appellat, Caecina et Silvanus fuere. Nunc quid mihi legendum videatur, audi: *et equitatu regio, quippe magna Thracum manu iunctus praedictis ducibus Romanis* (Caecinae videlicet et Silvano) *Moetalces Thraciae rex, in adiutorium eius belli* etc. Burer. Editionis pr. scriptura haec est: *et equitatui regio, quippe magna Thracum manu vinctus praedictis ducibus Rhomo et Alces Thraciae rex in adiutorium eius belli* etc. Rhenanus male scripsit: *circumfusa — equitatu*, pro *equitatui*; quam constructionem vindicavimus ad II. 46. 4. At mox bene, *quippe magnam Thracum manum iunctus* etc.

Rhomo et Alces. Lege: *Rhoemetalces*. cuius in prioribus libris saepe meminit Tacitus. Rhenan. in Addendis. Editor Basil. scripsit: *Rhomotulces*. In libris saepe scribitur Ῥυμητάλκης, *Rumotalces*, ut apud Plutarchum Apophtheg. pag. 207. A. et Dion. Cass. LIV. pag. 749. sed in numis et lapidibus semper Ῥοιμητάλκης. quod iure praefert Gronov. Obs. IV. 15. pag. 243. Historiam huius regis, post Tristanum, Spanhemium, et alios, ex numis illustravit Cary Hist. Reg. Thrac. pag. 64. Cum notum esset Atheniensibus, quem

metalces Thraciae rex in adiutorium eius belli secum trahebat) pene exitiabilem omnibus cladem intulit. Fusa regiorum equestris acies, fugatae alae, conversae cohortes sunt. Apud signa quoque legionum trepidatum. Sed Romani virtus militis plus eo tempore vindicatum gloriae, quam ducibus reliquit: qui multum a more imperatoris sui discrepantes,

amicitiae gradum apud Augustum teneret, ei per adulationem Archontis eponymi honorem detulerunt. Marmor apud Sponium de Pop. Att. pag. 196. *οἱ ἐφηβεύσαντες ἐν τῷ ἐπὶ βασιλέως Ῥοιμητάλκα ἄρχοντος ἐνιαυτῷ.* Quod Ed. Corsinus Fast. Att. T. I. pag. 195. rectissime de hoc Roemetalce accipit, quanquam minus accurate scribens Tom. IV. pag. 147. etiam de alio Roemetalce, Bospori rege, intelligi posse. Nam Philostratus de Vit. Sophist. I. 25. pag. 535. quem testem laudat, non Roemetalcem, sed simpliciter Bospori regem, nullo addito nomine, commemorat; ut multo probabilius sit, quod Cary Hist. Reg. Bospor. pag. 69. suspicatur, Eupatorem in Philostrato intelligendum esse. Eidem Roemetalci Thraciae, non alteri, Bospori regi, ut Corsino l. c. placet, Augustus contulit civitatem Ro. cum nomine et praenomine suo. Quod Fabrettus Inscriptt. pag. 439. hoc lapide demonstravit: *Iulia Tyndaris, C. Iulii regis Rhoemetalces liberta, facit sibi et suis* etc. Quem titulum, a Scip. Maffeio Crit. Lapid. pag. 257. temere in fraudis suspicionem vocatum, nuper non contemnendis rationibus vindicavit F. A. Zacharias Institut. Lapid. I. 3. pag. 31.

adiutorium. Hac voce iam usus est Cicero apud Columell. Praef. lib. XII. pag. 809. *ut ex hac eadem societate mortalibus adiutoria senectutis, nec minus propugnacula, praepararentur.* Quodsi forte dicas, Columellam magis sensum, quam verba Ciceronis retulisse, ecce aliam ex eadem aetate Asinii Pollionis auctoritatem apud Sueton. de Gramm. 10. *In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius.* ubi viri docti, qui *fuit* pro *fecit* legere malint, refelluntur inscriptione apud Reines. Cl. II. n. 82. *C. Manilius Firmus, quod potuit huic monumento adiutorium facere, fecit animo libens.*

§. 5. *Fugata regiorum equestris acies.* Exempl. vetust. habet: *Fuga regiorum* etc. Burer. Ex *fuga*, quod vet. Codex pro *fugata* habet, Vossius recte fecit *fusa;* idque recepi.

Sed Romani virtus militis etc. Editor Basil. minus bene: *Sed Romana virtus militis* etc. Verum vidit Puteanus: *Sed Romani virtus militis plus eo tempore vindicavit gloriae* etc. *Vindicare* sine dativo personae non semel est apud Velleium, ut mox hoc ipso capite: *ex insperato victoriam vindicaverunt.*

qui multum a more imperatoris sui discrepantes. Edit. pr. *qui multum amore imperatoris sui crepantes.* Quod ulcus, frustra tentatum a viris primariis, feliciter sanavit tanto minor Io. Isac. Pontanus Anal. I. 1. cuius emendationem recepimus. Vasco-

ante in hostem inciderunt, quam per exploratores, ubi
6 hostis esset, cognoscerent. Iam igitur in dubiis rebus semet ipsae legiones adhortatae, iugulatis ab hoste quibusdam tribunis militum, interempto praefecto castrorum, praefectisque cohortium, non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidere, invasere hostes, nec sustinuisse contenti, perrupta eorum acie, ex insperato victoriam vindi-
7 caverunt. Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo suo naturali erat, et iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, mira pravitate animi atque ingenii in praecipitia conversus, patris atque eiusdem avi sui animum alienavit sibi; moxque crescentibus in dies vitiis, dignum furore suo habuit exitum.

CAP. CXIII. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus, quique sub Caesare fuerant, quique ad eum venerant, contractisque in una castra decem legionibus, LXX. amplius cohortibus, XIIII. sed pluribus quam decem veteranorum mili-

sanus edidit: *qui multum amore imperatoris sui properantes.* unde forte coniecturam sumsit Lipsius.

§. 6. *qui etiam.* Alias, *quin etiam.* RHENAN. Exemplar vetust. habet: *quibus etiam primi ordines cecidere.* Obliteretur lectio in margine. BURER. Vossius praepositionem *e* intelligi vult, quam addere malim cum Boeclero: *e quibus etiam primi ordines* etc. *Primi ordines* sunt primi ordinis centuriones, ut praeter Interpp. ad h. l. docent Gronov. et Drakenborch. ad Liv. XXX. 4.

§. 7. *etiam ante biennium.* Editor Basil. *et iam ante b.* quod recepi.

dignum furore suo habuit exitum. Velleii imitator, Sulpic. Sever. I. 51. *ibique a filiis interfectus, dignum se exitum tulit.* ubi Drusii correctionem *exitum* pro *exitium* hic locus confirmat.

CAP. CXIII. §. 1. *in pace vides. Principes.* Exemplar vetust. sic habet, et recte quidem, ut mihi videtur: *Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus* etc. BURER. Edit. pr. *quantum in pace vides. Principes iunctis exercitibus* etc.

XIIII. sed pluribus. Nihil verius Lipsii correctione: *XIIII. alis, et pluribus* etc.

bus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio, tanto denique exercitu, quantus nullo unquam loco post bella fuerat civilia; omnes eo ipso laeti erant, maximamque fiduciam victoriae in numero reponebant. At impera- 2
tor optimus eorum, quae agebat, iudex, et utilia speciosis praeferens, quodque semper eum facientem vidi in omnibus bellis, quae probanda essent, non quae utique probarentur sequens, paucis diebus exercitum, qui venerat, ad refovendas ex itinere eius vires, moratus; cum eum maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit: prosecutusque longo et per- 3
quam laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, ut neque universos quisquam auderet adgredi, et partem digredientium, suorum quisque metu finium, universi tentare non possent, remisit eo unde venerant; et ipse asperrimae hyemis initio regressus Sisciam, legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hybernis.

CAP. CXIV. O rem dictu non eminentem, sed solida veraque virtute atque utilitate maximam, experientia suavissimam, humanitate singularem! Per

§. 2. *neque habilem gubernaculo cerneret.* Frontin. II. 1. 14. *cum hostis haberet innumerabilem multitudinem, eoque ipso inhabilem.* Incertus Paneg. Constant. 5. *nunquam maiores quadraginta millium copias duxit, inhabile regenti ratus quicquid excederet. Habilis* est, qui facile regi potest. Sic *haberi* pro geri, tractari, apud Tacit. Ann. II. 14. ubi vide Ernestum.

§. 3. *et partem digredientium suorum* etc. Editor Basil. huius loci integritatem duabus vocibus flagitiose truncavit: *et partem digredientium suorum metu universi tentare non possent.* Clara sunt omnia, si cum Vascosano sic interpungas: *et partem digredientium, suorum quisque metu finium, universi tentare non possent.*

Sistiam. Exempl. vetus habet, *Sisciam.* Burer. Edit. pr. *Sistiam. Sciscia* haec urbs dicitur in lapidibus apud Murator. pag. 849. 7. et 862. 7. ubi ille, nihil de hac urbe antiquam geographiam habere, dicit. At *Sciscia* non est diversa a *Siscia*, cuius frequens mentio apud geographos.

omne belli Germanici Pannonicique tempus, nemo e nobis, gradumve nostrum aut praecedentibus aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus ac valetudo non ita sustentaretur Caesaris cura, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni ne-
2 gocio vacaret animus. Erat desiderantibus paratum iunctum vehiculum; lectica eius publicata, cuius [usum] cum alii, tum ego sensi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc solum importatum instrumentum balinei, nullius non succurrit valetudini. Domus tantum ac domestici deerant; ceterum nihil, quod ab illis aut praestari, aut desiderari posset.
3 Adiiciam illud, quod, quisquis illis temporibus interfuit, ut alia quae retuli, agnoscet protinus. Solus semper equo vectus est; solus cum iis, quos invitaverat, maiore parte aestivarum expeditionum, coenavit sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignovit; admonitio frequens inerat et castigatio, vindicta rarissima: age-

CAP. CIV. §. 1. *distraximus.* Alias, *distractissimus.* RHENAN.

onerum mole. Malim cum Santenio nostro: *operum mole.* Sic *belli moles* cap. seq. *Onus* et *opus* alibi etiam apud Velleium confunduntur.

huic uni vacaret animus. Exempl. vetust. habet: *huic uni genitio.* Puto leg. *huic uni genti vacaret animus.* BURER. Possis scribere: *huic uni penitus vacaret animus.* Cic. pro Arch. 1. *ne nos quidem huic uni studio penitus unquam dediti fuimus.* Sed melius est, quod Editor Basil. reposuit: *huic uni negotio vacaret animus.*

§. 2. *cuius cum alii.* Hic deesse puto *beneficium*, vel simile quippiam, nisi placet, ut *cuivis* legatur, hoc modo: *lectica eius publicata cuivis.* Sed prior lectio magis arridet. RHENAN. Lipsius optime legit: *cuius usum cum alii.* Vocem *usum* a vicinis absorptam esse, luce clarius est.

§. 3. *quisquis illis temporibus interfuit.* Hinc locutionem sumsit Sulpic. Sever. Dial. III. 3. *cui quidem tempori hic etiam Saturninus interfuit.* Quem locum indicavit Wopkens. Misc. Obs. VIII. pag. 75.

equo vectus est. Non vehiculo, aut lectica. Vide Lipsium ad Plin. Paneg. 14.

coenavit sedens. Hunc morem militarem explicat H. Valesius ad Ammian. Marcell. XXV. 4. pag. 459.

et castigatio, vindicta rarissima. Vascosanus male edidit: *et castigatio ac vindicta rarissima.* Intelligitur castigatio, quae

batque medium plurima dissimulantis, aliqua inhibentis. Hyems emolumentum patrati belli contulit. 4
Sed insequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Delmatia manentibus, pacem petiit. Ferocem illam tot milium iuventutem, paulo ante servitutem minatam Italiae, conferentem arma, quibus usa erat apud flumen nomine Bathinum, prosternentemque se universam genibus imperatoris, Batonemque et Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum a se deditum, iustis voluminibus ordine narrabimus, ut spero. Autumno victor in hyberna re- 5
ducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare

verbis fit, non vitibus aut fustibus.

amarissima. Alias, *rarissima.* Rhenan. Eadem verba confunduntur apud Statium Praef. IV. Silv. *cum lugeret veris, quod amarissimum est, lacrimis senem patrem.* ubi *rarissimum*, quod Barthius reposuit, minus bene sprevit Marklandus. Respicitur enim ad filios patrum mortem exspectantes; de quibus alio loco diximus.

agebatque medium plurima dissimulantis etc. Velleius vulgatiore ratione dicere potuisset: gerebatque se medium inter plurima dissimulantem, et aliqua inhibentem. Sed exquisitior est constructio cum genitivo. Horat. II. Carm. 19. 27. *sed idem Pacis eras mediusque belli.* ubi plura exempla collegit Torrentius.

§. 4. *Sed insequenti.* Lipsius bene: *Et insequenti.* Ceterum Dodwellus Annal. Vellei. §. 23. mihi non persuadet argutiis suis, ut omnia acta a. 760. magna huius loci lacuna hausta esse credam. [Vide Massonum, multos Dodwelli errores castigantem, Novell. Liter. T. XI. pag. 365. Ex Add.]

captum alterum a se deditum. *Alterum* deesse videtur. Rhenan. Editor Basil. omissis verbis *a se*, de Rhenani coniectura dedit: *captum alterum, alterum deditum.* Ac forte in corruptis *a se* nihil, nisi *alterum*, latet. In Edit. pr. h. l. scribitur *Pinetem*, supra II. 110. *Pinnetem*, ut apud Dionem. Sic Livius XXII. 33. *Pineum* Illyriorum regem vocat, quem alii *Pinneum*. Pinnes a Batone Breuco Romanis proditus est. Quem Batonem cum alter Bato Desitiates de medio sustulisset, tandem semet ipse Romanis dedidit. Cuius rei notitiam uni debemus Dioni Cass. LV. pag. 806. LVI. pag. 818. Pinnetem et Batonem supplices sibi videre visus est Albertus Rubenius in gemma Augustea, quam singulari Dissertatione enarravit, pag. 218.

§. 5. *Autumno.* Edit. pr. *autumni*, quod Editor Basil. correxit.

Caesarem Lepidus praefectus est. Alias, *a Caesare.* Rhenan. Lectionem Velleianam sic restituendam puto: *Caesare M. Lepidus praefectus est.* Burer. Pro *Caesarem*, quod in Edit. pr. est, Editor Basil. scripsit *a Cae-*

M. Lepidus praefectus est, vir nomini ac fortunae eorum proximus: quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorumque nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat.

CAP. CXV. Caesar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit. In qua regione quali adiutore legatoque fratre meo, Magio Celere Velleiano usus sit, ipsius patrisque eius praedicatione testatum est, et amplissimorum honorum, quibus triumphans eum Caesar donavit, si-
2 gnat memoria. Initio aestatis Lepidus, educto hybernis exercitu, per gentis integras immunesque adhuc clade belli, et eo feroces ac truces, tendens ad Tiberium imperatorem, et cum difficultate locorum, et cum vi hostium luctatus, magna cum

saribus, ob sequens *eorum*. Sed vide Burmannum hunc locum bene explicantem.

nomini — proximus. Sic Acidalius correxit. Edit. pr. *nominis.*

aut intelligere potuit. II. 116. *quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus est.* Vim verbi *intelligere* explicuimus ad Rutil. Lup. I. 4. pag. 16.

CAP. CXV. §. 1. *In qua regione quali adiutore* etc. Insolentior haec locutio videtur Burmanno ad Claudian. in Eutrop. II. 247. quod *regio* ad *Delmaticum bellum*, pro bellum in Dalmatia, refertur. At mihi nullum dubium est, quin Velleius scripserit: *in qua expeditione quali adiutore* etc.

Magio Celere ulli flano. Ego legendum puto: *Magio Celere Uliflano.* Burer. Edit. pr. *Magio Celere ulli flano.* pro quo Editor Basil. scripsit: *Magio Celere Velleiano.* Nec quicquam caussae erat, cur de illa correctione dubitaret Dodwellus Annal. Vellei. §. 7.

et amplissimorum honorum etc. Cum Lipsio legerim: *et amplissimorum donorum* etc. non quo *honor* pro dono dici nesciam, sed quod *donis donare* in tali re sollemnis et perpetua formula est, ut in lapidibus apud Gruter. pag. 350. 1. Fabrett. pag. 127. Murator. pag. 799. 6. [Eandem redde Sulpic. Sev. I. 12. *Ita eos oneratos frumento, multisque donatos, domum remisit.* ubi *donis* ante *donatos* excidisse, clarum est. Ex Add.]

§. 2. *pergentis integras immunesque adhuc* etc. Exempl. vetust. habet: *pergentis in integras immunesque adhuc* etc. Nisi quis mavelit legere: *in integratas immunesque adhuc clade belli.* cum exempl. vetust. habeat, *in integritas.* Burer. Edit. pr. *pergentis integras.* Recte Editor Basil. dedit: *per gentes integras* etc.

clade obsistentium, excisis agris, exustis aedificiis, caesis viris, laetus victoria, praedaque onustus, pervenit ad Caesarem; et ob ea, quae si propriis ges- 3
sisset auspiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, consentiente cum iudicio principum voluntate senatus [donatus] est. Illa aestas maximi 4
belli consummavit effectus. Quippe Perustae ac Desitiates Delmatae, situ locorum ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scientia, sed praecipue angustiis saltuum pene inexpugnabiles, non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Caesaris tum demum pacati sunt, cum pene funditus eversi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil 5
in Germania aut videre maius, aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis. Semperque visum est glo-

§. 3. *quae si propriis gessisset auspiciis.* Quanquam Exempl. vetust. sic habeat, tamen non dubito, quin sic (si recte legas) legendum sit: *quasi propriis gess. ausp.* Burer. Burmannus male *quae* sumit pro *ob quae.* Ubi enim in illa constructione accusativus, quocum *gessisset* iungendum est? Alio modo hanc construendi rationem expedire conatur Wopkensius Misc. Obs. VIII. pag. 75. et Misc. Obs. Nov. T. X. pag. 18. Sed exempla allata non satis huic loco conveniunt. Lege et interpunge: *et ob quae, si propriis res gessisset auspiciis, triumphare debuerat.* Cum semel *res* a sequenti syllaba *ges* elisum esset, pronominis *ea* consecuta est interpolatio.

senatus est. Donatus deest, aut simile. Rhenan.

§. 4. *Perusia aede siciales Dalmatae.* Legendum reor: *perfidia exitialis Dalmatae.* Rhenan. Monstrosam scripturam Edit. pr. *Perusia aede siciales* ita refinxit Editor Basil. *Daorisi et Desitiates Dalmatae.* Praeclare, *Desitiates:* sed pro *Perusia* felicius Vossius *Pirustae,* vel propius ad corruptae lectionis vestigia, *Perustae*, ut Heinsius scripsit. Vide Drakenborch. ad Liv. XLV. 26. *Desitiates* alia forma *Δαισιτιᾶται* sunt Straboni VII. pag. 483. *Δυσιτιᾶται* Dioni Cass. LV. pag. 802. *Daesitiates* in lapide apud Sponium Misc. Erud. Ant. pag. 179. et Zachariam Marmor. Salonit. pag. 20. Apud Plin. H. N. III. 22. fluctuant libri inter *Daesitiates* et *Desitiates.*

Dalmatae. Exempl. vetus, *Delmatae.* Burer.

§. 5. *visum est gloriosum, quod esset tutissimum.* Ex Sallust. Fragm. pag. 938. *Uti nihil gloriosum, nisi tutum, et omnia retinendae dominationis*

riosum, quod esset tutissimum; et ante conscientiae quam famae consultum; nec unquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentia ducis rectus est.

CAP. CXVI. Magna in bello Delmatico experimenta virtutis in multos ac difficileis locos prae-
2 missus Germanicus dedit; celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus, vir consularis, praepositus Delmatiae, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Passienus et Cossus, viri quibusdam diversis virtutibus celebres, in Africa meruerant. Sed Cossus victoriae testimonium etiam in cognomen filii contulit, adulescentis in omnium
3 virtutum exempla geniti. At Postumi operum L. Apronius particeps, illa quoque militia eos, quos mox consecutus est, honores excellenti virtute meruit. Utinam non maioribus experimentis testatum esset, quantum in omni re fortuna posset; sed in hoc quoque genere abunde agnosci vis eius potest.

honesta existumet. ubi Cortium, *tutum* active sumentem, falli, Velleii imitatio docet.

nec unquam consilia ducis. Exempl. vetus habet: *ne cum quod consilia ducis.* Burer.

CAP. CXVI. §. 1. *Dalmatico.* Exempl. vetust. habet: *Delmatico.* Burer.

§. 2. *celebri etiam opera.* Alias, *celebris etiam opera.* Burer. Forte scribendum: *virili etiam opera diligentique.* ut II. 120. *nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum immunem tanta calamitate servavit.* Sed quoniam, ut ad II. 78. 1. monuimus, *celeber* est inter voces Velleio familiares, vulgato acquiescamus.

Iulius Posthumius. Exempl. vetustum habet: *Iul. Postumus.* Burer. Mendose Edit. pr. *celebri etiam opera diligenti, quibus Iulius Posthumius.* pro quo Editor Basil. perperam scripsit: *celebris etiam opera diligenti Q. Iulius Posthumus.* Optime Pighius Annal. T. III. pag. 538. emendat: *C. Vibius Postumus.* qua correctione recepta, si cetera cum Vossio leviter ita mutes, *celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus*, nihil videtur ad loci integritatem deesse.

Dalmatiae. Exempl. vetustum habet: *Delmatiae.* Burer.

Passienus. De illo vide Lipsium ad Tacit. Ann. XII. 6. Excurs. A.

§. 3. *At Posthumi.* Exempl. vetust. habet: *Ad Postumio* etc. Burer.

sed in hoc quoque genere. Rectissime Editor Basil. sic re-

Nam et etiam vir antiquissimi moris, et priscam gravitatem semper humanitate temperans, in Germania, Illyricoque, et mox in Africa, splendidissimis functus ministeriis, non merito, sed materia adipiscendi triumphalia defectus est. Et A. Licinius 4
Nerva Silianus, P. Silii filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus est, ne nihil non optimo civi, simplicissimo duci perisset, praeferens immatura, et fructu amplissimae principis amicitiae,

scripsit pro Editionis pr. scriptura: *sed in loco quoque genere.*

Nam et etiam vir antiquissimi moris etc. Editor Basil. huc non ferenda audacia *Seianum* intrusit: *Nam et Seianus, vir antiquissimi moris.* cuius mentio quam aliena ab hoc loco sit, viri docti ostendunt. Nec minus a vero abhorrent Lipsii et Heinsii coniecturae. Cuius igitur nomen hic restituendum? Lege: *Nam Aelius Lamia, vir antiquissimi moris* etc. Is Africam obtinuit, et apud Tiberium tam gratiosus fuit, ut magnopere mirandum esset, si Velleius, omnium, qui tum Tiberii gratia florebant, adulator, huius laudandi occasionem praetermisisset. Tacitus Ann. IV. 13. *Ac ni Aelius Lamia et L. Apronius, qui Africam obtinuerant, Gracchum insontem protexissent, claritudine infausti generis, et paternis adversis foret abstractus.* VI. 27. *Extremo anni mors Aelii Lamiae funere censorio celebrata, qui administrandae Syriae imagine tandem exsolutus, urbi praefuerat.* (nempe post Pisonem, de quo Vellei. II. 98.) *Genus illi decorum; vivida senectus; et non permissa provincia dignationem addiderat.* Eadem ex Tacito repetit Dio Cass. LVIII. pag. 891. Mortuus est Lamia A. U. 786. biennio post Velleium.

priscam gravitatem semper humanitate temperans. Mirum, ni otiosum istud *semper* temere natum sit ex vicino *temperans.*

functus ministeriis. Iunta, credo, *ministeriis* accipiens pro *ministris*, edidit: *splendidissimis cinctus ministeriis.* Inepte.

materia adipiscendi triumphalia etc. Liv. XLV. 12. *alterius consulis obscura fama, quia materiam res gerendi non habuit.* Incertus Epithalam. Maximian. 4. *tibi interim deest materia vincendi.* Vide Gronov. ad Senec. Cons. ad Helv. 6.

§. 4. *ne nihil optimo civi — perisset.* Exempl. vetust. habet: *ne nihil non optimo civi, simplicissimo duci, perisset* etc. Burer. Intellige: ut omnia optimo civi perissent. Burmannus, hunc locum interpretans, aliud agebat. Edit. pr. *ne nihil optimo civi* etc.

praeferens immatura. Nihil melius invenio correctione Editoris Basil. *praereptus immature.* Aurel. Victor de Vir. ill. 5. *Ancus Marcius immatura morte praereptus, non potuit praestare, qualem promiserat regem.* Auson. Profess. 24. *omnia acerbo Funere praereptus, Glabrio, destituis.* Vide eruditissimum Burmannum Secundum ad Anthol. Lat. T. II. pag. 203.

et consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectus est. Horum virorum mentioni si quis quaesisse me dicet locum, fatentem arguet. Neque enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est.

CAP. CXVII. Tantum quod ultimam imposuerat Pannonico ac Dalmatico bello Caesar manum, cum, intra quinque consummati tanti operis dies, funestae ex Germania epistolae, caesi Vari, trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum, et sex cohortium; velut in hoc salutem tantummodo indulgente nobis fortuna, ne occupato

evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis. II. 27. 5. *hodieque tanta patris imagine non obscuratur eius memoria.* quibus locis una superest ratio vocis *imago* defendendae, si eam accipias non pro nobilitate ex maioribus, sed pro splendore, decore, amplitudine, quae ex rebus domi bellique bene gestis nascitur. Certe sic sumenda videtur apud Liv. III. 72. *Clarum hac fore imagine Scaptium: populum Romanum quadruplatoris et interceptoris litis alienae personam laturum. Fulgorem* eadem significatione Velleius alibi dicit. II. 4. *Vita, quae nullius ad id temporis, praeterquam avito fulgore, vinceretur.* 99. *ne fulgor suus orientium iuvenum obstaret initiis.*

defectus est. Non tali verborum inopia Velleius laborabat, ut idem verbum tam brevi spatio repeteret. Vide quae diximus ad I. 9. 4. Recte igitur Burmannus legit: *deceptus est*, i. e. frustratus, destitutus est fructu etc. Quam verbi vim viri docti certatim illustrarunt, inprimis Pricaeus ad Appulei. Met. VIII. pag. 166. et Burmannus ad h. l.

§. 5. *Quorum virorum* etc. Opinor legendum, *horum virorum*, cum exempl. vet. habeat *honorum.* Burer. Edit. pr. *Quorum virorum* etc.

crimini est. Tantum quod ultimam etc. Edit pr. prava distinctione: *crimini est, tantum quod. Ultimam imposuerat* etc. quam Edit. Basil. mutavit.

CAP. CXVII. §. 1. *ex Germania literae, caesi Vari* etc. Totus hic locus variis lacunis misere foedatus est; cuius sensum facilius per historiae seriem reperias, quam verba e fuga reprehendas.

velut in hoc salutem tantummodo etc. Mutila Editionis pr. scriptura haec est: *velut in hoc saltem, tantummodo nobis indulgente fortuna, ne occupato ducem, et causa persona moram exigit.* Primum pro *saltem* cum Schegkio scripsimus *salutem*, mox *occupato duce* cum Editore Basil. Denique Lipsius videtur bene correxisse: *sed causa et persona moram exigit.* Sensus haud dubie is est, quem Vossius ex Sueton. Tib. 17. eruit.

duce, et causa persona moram exigit. Varus Quintilius, inlustri magis, quam nobili ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore et animo immobilior, ocio magis castrorum, quam bellicae adsuetus militiae; pecuniae vero quam non contemptor, Syria, cui praefuerat, declaravit; quam pauper divitem ingressus, dives pauperem reliquit. 2

§. 2. *illustri magis, quam nobili ortus familia. Nobilis* cum Gesnero Thes. L. L. v. *Illustris* refer ad vetustatem familiae. At iure miratur F. Ursinus de Famil. Ro. pag. 237. Quinctiliam familiam, cuius origo cum ipsius Romae primordiis coniungitur, a Velleio magis illustrem, quam nobilem, dici. Cui difficultati succurrimus verbis ita traiiciendis: *Varus Quinctilius nobili magis, quam illustri ortus familia.* Sane nullos Quinctilios historia memorat rebus excellenter gestis illustres.

moribus quietus. II. 119. *Vala Numonius, legatus Vari, caetera quietus ac probus.* Velleius imitatur Sallustium Iug. 20. *is, quem petebat, quietus, imbellis, placido ingenio. Quietus* est modestus, qui non vult excellere supra alios, nullam sibi potentiam adsciscit, cui opponitur *inquies*, vel *inquietus*, de quo diximus ad II. 68. 3. Plin. VII. Ep. 31. *Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene ultra modum verecundus.* Hegesipp. I. 14. *illum versutum et callidum, et ideo suspectum vicinis, hunc mitem et quietum.* Sic *quies* dicitur pro modestia. Tacit. Ann. XIV. 47. *Vixit tamen post haec Regulus, quiete defensus.* Statius Silv. V. 1. 76. *Vidit quippe pii iuvenis navamque quietem, Intactamque fidem.* Ita Marklandus pulchre rescripsit pro *raramque quietem.* Quam correctionem firmare potuisset simili oxymoro Taciti Hist. III. 50. *ad omnia, quae agenda forent, quieta cum industria aderat.*

ut corpore et animo immobilior. Acidalius bene legit: *ut corpore, ita animo immobilior.* II. 102. 2. *ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reip. habere coepit.* Burmanno, vocem *immobilior* vexanti, miror, non in mentem venisse: *ut corpore, ita animo imbellior,* Sallust. l. c. *quietus, imbellis, placido ingenio.* Liv. XXVI. 2. *ut feroces et inquieti inter socios, ignavi et imbelles inter hostes essent.* Sed nihil novare, melius est. *Immobilis* enim recte dicitur tam de corpore, quam de animo torpente. Seneca Pater Contr. I. pag. 131. *ego senectute immobilis, et vincto simillimus.* Plin. H. N. VII. 12. *velocitas cogitationum, animique celeritas, et ingenii varietas multiformes notas imprimit, cum ceteris animantibus immobiles sint animi.* Lactant. de Ira 4. *Quae igitur in deo potest esse beatitudo, si semper quietus et immobilis torpet?* Vide Pricaeum ad Appulei. Met. VI. pag. 123.

quam pauper divitem ingressus. Pari venustate Cicero Verr. II. 4. *non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Verrem ipsum, qui plenus decesserat, provinciam fuisse.* Ex Add.

3 Is cum exercitui, qui erat in Germania, praeesset, concepit esse homines, qui nihil praeter vocem membraque haberent hominum; quique gladiis do-
4 mari non poterant, posse iure mulceri. Quo proposito mediam ingressus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agendoque pro tribunali ordine, trahebat aestiva.

CAP. CXVIII. At illi, quod nisi expertus vix credat, in summa feritate versutissimi, natumque mendacio genus, simulantes fictas litium series, et nunc provocantes alter alterum iniuria, nunc agentes gratias, quod ea Romana iusticia finiret, feritasque sua novitate incognitae disciplinae mitesceret, et solita armis decerni iure terminarentur, in summam socordiam perduxere Quintilium, usque eo, ut se praetorem urbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniae finibus exercitui praeesse crederet.
2 Tum iuvenis, genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio, nomine

§. 3. *qui nihil praeter vocem membraque* etc. Liv. XXIX. 17. *In hoc legato vestro nec hominis quicquam est, praeter figuram et speciem.* ubi vide Drakenborch.

§. 4. *agendoque pro tribunali ordine.* Suspecta mihi est vox *ordine.*

CAP. CXVIII. §. 1. *vix credebat.* Lipsius pro *credebat* scripsit *credat*; quod recepi.

procaces. Alias, *provocantes.* Rhenan. Exempl. vetustum non habet *procaces*, sed *procat aes.* Hinc lectionem marginalem, ut veram, in ordinem redigendam puto. Burer.

iniuria. Lipsius malebat *iniuriis*, quia mox sequitur *eas.* At illa lectio fluxit ab Editoris Basil. interpolatione. Nam Editio pr. habet: *quod ea Romana iustitia finiret.* Neutrum *ea* recte femininis subiungi, notius est, quam ut moneri debeat.

feritasque sua novitate etc. Vix fero tautologiam, *novitate incognitae disciplinae.* Lege: *feritasque sua suavitate incognitae disciplinae mitesceret.* Facile apparet, syllabam *sua* in *suavitate* interceptam esse a praecedenti *sua.*

mitesceret. Exempl. vetust. habet: *mutesceret.* Burer.

solita armis discerni. Pro *discerni* edidi *decerni*, secutus iudicium Gronovii Obs. III. 13. pag. 548.

§. 2. *sensu celer.* Ei opponitur *sensu hebes* apud Plin. H. N. VII. 16. Neutrius loci meminerat Dorvillius apud Burmann.

Arminius, Sigimeri principis gentis eius filius, ardorem animi vultu oculisque praeferens, adsiduus militiae nostrae prioris comes, iure etiam civitatis Romanae ius equestris consequens gradus, segnitia ducis in occasionem sceleris usus est; haud imprudenter speculatus, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret; et frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem. Primo igitur paucos, 3
mox pluris in societatem consilii recipit; opprimi posse Romanos, et dicit, et persuadet; decretis facta iungit; tempus insidiarum constituit. Id Varo 4
per virum eius gentis fidelem clarique nominis Segesten indicatur. Obstabant iam fata consiliis, omnemque animi eius aciem praestrinxerant. Quippe ita se res habet, ut plerumque [qui] fortunam for-

Sec. Anthol. Lat. T. II. pag. 77. locutionem *sensu mirabilis*, velut semibarbaram, damnans. Comparandus locus similis II. 73. 3. *adolescens impetu strenuus, manu promtus, cogitatu celer.*

Romae ius. Alias, *Romanae ius* etc. BURER. Edit. pr. hunc locum ita scriptum exhibet: *iure etiam civitatis Rhomae ius equestris consequens gradus.* ubi licenter more suo grassatus est Editor Basil. *comes, et iam civitatis Romanae ius equestremque consecutus gradum.* Lenior est medicina Heinsii: *cum iure etiam civitatis Romanae ius equestris consecutus gradus.* Praepositionem *cum* praecedens *comes* intercepit.

neminem celerius opprimi etc. Liv. XXXVII. 4. *et eo ipso, quod nihil tale timerent, opprimi incautos posse.*

§. 3. *mox pluris in societate consili praecepit.* Alias, *mox plureis in societatem consilii recepit.* RHENAN. Edit. pr. *mox pluris in societate consili praecepit.* Cum Rhenano *in societatem*, et cum Vascosano et Editore Basil. *recipit* scripsimus, ut tempora convenirent.

et dicit. Melius est, quod Heinsius reponit: *et docet.*

§. 4. *indicatur: postulabat etiam fata consiliis.* Deponatur asteriscus, cum nihil deesse videatur sententiae Velleianae. BURER. Editor Basil. ita refinxit: *Sed praevalebant iam fata consiliis.* Particulam adversativam *sed*, vel aliam excidisse, manifestum est. Pro *postulabat etiam* Lipsius verissime scripsit *obstabant iam*; quod recepi. Statius Theb. VII. 423. *sed bellicus ardor Consiliis obstat divûm.*

omnemque animi eius aciem praestrinxerant. Hoc dedi ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *praestruxerat*, quod Vascosanus mutavit in *perstrinxerat.* Sed in hac formula *praestringere* legitimum est, *perstringere* non item. De quo discrimine multi ad fastidium usque.

ut plerumque qui fortunam

-tunam mutaturus Deus consilia corrumpat, efficiatque, quod miserrimum est, ut quod accidit, id etiam merito accidisse videatur, et casus in culpam
5 transeat. Negat itaque se credere, spemque in se benevolentiae ex merito aestimare profitetur. Nec diutius, post primum indicem, secundo relictus locus.

CAP. CXIX. Ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla, post Crassi in Parthis damnum, in externis gentibus gravior Romanis fuit, iustis voluminibus, ut alii, ita nos conabimur exponere. Nunc
2 summa deflenda est. Exercitus omnium fortissimus, disciplina, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunae circumventus, (cum ne pugnandi quidem egrediē, aut occasionis, in quantum

etc. Vitiavit hunc locum Editor Basil. scribens: *ut plerumque, qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat.* At sanavit Vascosanus, *qui* ex praecedenti *que* natum tollens. Cuius correctionem Lipsius et Ursinus sibi adsciverunt. Sententiam ipsam illustravimus ad II. 57. 3.

etiam merito accidisse videatur. Exempl. vetust. habet: *et etiam merito accidisse* etc. Ego legendum puto: *id etiam.* Burer. Hoc, ut simplicissimum, recepi; nec quicquam amplius ad loci sanitatem requiro. Sallust. Cat. 51. *Illis merito accidit, quicquid evenerit.*

et casus in culpam. Exempl. vetust. habet: *et casus in culpa transeat* etc. Burer. Tacit. Ann. IV. 64. *qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes.*

§. 5. *spemque in se benevolentia.* Forte sic legendum: *spemque de Germanorum in se benevolentia.* Rhenan. Alias sic legendum videtur: *Negat itaque se credere* (ut subaudiatur *fortunae*) *spemque in se benevolentia et merito aestimare profitetur.* vel sic: *spemque se benivolentia ex merito aestimare profitetur.* Burer. Editor Basil. locum hoc modo tentavit: *spemque se benevolentiae ex merito aestimare profitetur.* Recte scripsit *benevolentiae.* At *in* omnino servandum. Varus negabat, se credere Segesti, coniurationem indicanti, professus, se, prout de Arminio et Germanis bene meruisset, ita etiam de illorum in se benevolentia bene sperare. Haec sententia tam plana quomodo fallere Burmannum potuerit, vix intelligo.

CAP. CXIX. §. 1. *qua nulla post Crassi.* Exempl. vetustum aperte habet: *qua nulla post Cassi.* Burer.

§. 2. *inter Romanos milites.* Vox *milites* videtur e glossa fluxisse.

egregie. Mihi pro *egregie, aegre dies* legendum videtur,

voluerant, data esset immunis, castigatis etiam quibusdam gravi poena, quia Romanis et armis et animis usi fuissent,) inclusus sylvis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem eius, nunc ira, nunc venia temperaret. Duci plus ad moriendum, quam ad pugnan- 3
dum animi fuit. Quippe paterni avitique exempli successor, se ipse transfixit. At e praefectis castro- 4
rum duobus quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit: qui, cum longe maximam partem absumpsisset acies, auctor dedi-

cum exempl. vetustum habeat, *egrediē*. Burer.

data esset immunis. Deest hic vel *potestas*, vel simile. Rhenan. Mihi Velleii lectio sic restituenda videtur, ut pro *inquantum*, *quantum*, pro *immunis*, *inimicis* legas. Sic enim ex vestigiis vet. cod. legendum conieci. Burer. Hunc locum, sicut in Editione pr., vel potius vetere Codice, mendis contaminatus legitur, in textu exhibemus, non probantes eorum rationem, qui in talibus locis, quod utcunque intelligi possit, dare contenti, veterem scripturam nihil morantur. Ex quo genere est Editor Basil. haec, quasi Velleiana, corruptis verbis substituens: *cum ne pugnandi quidem egregie occasio inquantum voluerant data esset miseris, castigatis* etc. *Occasio immunis* Wopkensio Misc. Obs. VIII. pag. 78. explicatur libera a periculo; cuius sententiae accedit Oudendorp. ad Appulei. Met. IV. pag. 243. Ego vero huius significationis exemplum frustra quaesivi. In *egrediē* sine dubio substantivum latet. Reliqua sic corrigenda: *aut occasio iis, in quantum voluerant, data esset impune*. Tale quid, inter alia minus probanda, etiam Burmannus Misc. Obs. VIII. pag. 406. coniecit.

quia Romanis et armis et animis usi fuissent. Suspicor legendum: *qui a Romanis et armis, et animis visi fuissent*. ut hic verbum aliquod deesse videatur. Burer. Pro eo Sallust. Iug. 58. dicit: *memores nominis Romani*. *Arma et animos* eleganter coniungi, docet Obrechtus ad Septim. de B. Tr. II. 39.

inclusus sylvis, paludibus, insidiis etc. Sic scripsimus de Editoris Basil. iudicio. Edit. pr. *inclusus sylvis, paludis insidiis* etc.

more pecudum trucidaverat. Sallustius Cat. 58. *neu capti, sicuti pecora, trucidemini*. ubi vide Cortium.

§. 3. *paterni avitique exempli*. Exempl. vetust. habet: *paterni avique exempli*. Burer.

§. 4. *L. Eggius*. Editor Basil. scripsit *L. Egilius*. Nempe eius aetate gens Eggia nondum nota erat ex inscriptionibus.

Ceionius. Sic edimus de Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *C. Eionius*.

tionis supplicio, quam praelio mori maluit. At Vala
Numonius, legatus Vari, caetera quietus ac probus,
diri auctor exempli, spoliatum equite peditem re-
linquens, fuga cum alis Rhenum petere ingressus
est. Quod factum eius fortuna ulta est: non enim
5 desertis superfuit, sed desertor occidit. Vari cor-
pus semiustum hostium laceraverat feritas; caput
eius abscisum, latumque ad Maroboduum, et ab
eo missum ad Caesarem, gentilitii tamen tumuli
sepultura honoratum est.

CAP. CXX. His auditis, revolat ad patrem Caesar; perpetuus patronus Romani imperii adsuetam sibi causam suscipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, disponit exercitus, praesidia mu-

Valnumonius. Alias, *Val. Num.* Rhenan. Forte legendum *Valumnius.* Tale enim mihi quiddam quasi per transennâm legendum videbatur. Burer. Editor Basil. scripturam Edit. pr. *Valnumonius* perperam mutavit in *Volumnius*, verissime Ursinus in *Vala Numonius.*

spoliatum equite peditem. Dedi lectionem, Editoris Basil. ingenio debitam. Edit. pr. *spoliatum equitem, peditem relinquens.* Hoc audacius dictum videtur Burmanno ad Lucan. II. 714.

fuga cum aliis etc. Exempl. vetust. *fugatum aliis Rhenum.* Hinc sic legendum puto: *spoliatum equitem, peditem relinquens fugatum* etc. Burer.

aliis Rhenum petere ingressus est etc. Mihi pro *aliis*, *ab cis* sive *ab iis* legendum videtur, ut subaudias *equitibus* et *peditibus.* Fort. *pectore* pro *petere* legendum est. Burer. Editor Basil. hunc locum unius literae detractione sanavit, pro *aliis*, quod in Edit. pr. est, *alis* scribens. Eum secuti sumus. *Ingredi* pro *aggredi* Velleius dixit exemplo Sallust. Iug. 42. et aliorum.

§. 5. *hostium laceraverat feritas.* Opinor legi debere: *hostilis laceraverat feritas.* cum exempl. vetust. tantum habeat *hosti.* Burer.

gentilitii tamen tumuli. Editor Basil. scripsit: *gentilitii tandem tumuli* etc. quod praeferam vulgato.

CAP. CXX. §. 1. *praesidia munit, se magnitudine sua* etc. Sic legendum videtur, quanquam ex vet. cod. nihil certi coniici queat: *praesidia munit, et se magnitudine sua, non fiducia metiens.* Burer. Copulam *et*, a Burerio in vet. Cod. repertam, Rhenanus recte exclusit. Est enim nata ex ultima syllaba verbi *munit.* At idem, si *hostium* in veteri Cod. deest, ut Burerius testatur, minus bene nomen plurale *hostium* post *fiducia* supplevit, cum *minabatur*, quod vetus Codex habet, singulare requirat. Repone: *se magnitudine sua, non fiducia ducis metiens.* Vox *ducis* extrusa est similitudine vicinae *fiducia:*

nit; se magnitudine sua, non fiducia metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiae minabatur; ultro Rhenum cum exercitu transgreditur. Ar- 2
ma interfecti, quae arcuisse pater et patria contenti erant, penetrat interius, aperit limites, vastat agros, urit domos, fundit obvios; maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hyberna revertitur. Reddatur verum L. Asprenati 3
testimonium; qui legatus sub avunculo suo Varo militans, nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum immunem tanta calamitate servavit; matureque ad inferiora hyberna descendendo, vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit. Sunt tamen, qui, ut vivos ab eo vindicatos, ita iugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatemque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. Lucii etiam Caedicii, praefecti castrorum, eorum- 4

quo vitii genere nullum in Velleio crebrius. *Dux* est Arminius.

minabantur. Exempl. vetustum habet: *minabatur.* Burer.

ultra Rhenum. Freinshem. Ind. Flor. v. *Ultro* legit: *ultro Rhenum* etc. Recepi.

§. 2. *Arma interfecti, quae arguisse.* Haec ita mutavit Editor Basil. *Arminio territo, quem arguisse.* in quibus nihil est, quod probare possis. Lipsius coniicit: *arma infert, quae arcuisse.* Qua coniectura tametsi verba prope omnia restituit; tamen totam sententiam depravavit. Quid enim? An pater et patria contenti erant arcere arma, quae Tiberius Germanis inferebat? Legendum arbitror: *Arma infert genti, quam arcuisse pater et patria contenti erant. Arcuisse* pro *arguisse* recepi. Quae verba quoties confusa sint, ostendit Drakenborch. ad Liv. VI. 25.

aperit limites. Vide Gronovium ad Tacit. Ann. I. 50.

fundit obvios. Exempl. vetust. habet: *fundit obulos.* Burer.

§. 3. *cis Rhenum.* Edit. pr. *cis Rheno*, quod Editor Basil. correxit.

in quantum voluerit. h. e. ex arbitrio, ex libidine, ut recte explicat Burm. Sic etiam loquitur II. 119. ubi non intellexit Rupertus. Seneca Pater Praef. III. Contr. pag. 221. *Sufficiebat illi, in quantum voluerat, explicandi vis.*

§. 4. *Lucii etiam Caedicii.* Huius etiam mentionem facit Frontin. IV. 7. 8. ex certa emendatione Oudendorpii: *Caeditius primipilaris, qui in Germania post Varianam cladem obsessis nostris pro duce fuit, veritus, ne barbari* etc.

que, qui una circundati Alisone immensis Germa-
norum copiis obsidebantur, laudanda virtus est; qui
omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum
intolerabileis, vis hostium faciebat inexuperabileis,
nec temerario consilio, nec segni providentia usi,
speculatique opportunitatem, ferro sibi ad suos pe-
5 perere reditum. Ex quo apparet, Varum, sane
gravem et bonae voluntatis virum, magis impera-
toris defectum consilio, quam virtute destitutum
militum, se magnificentissimumque perdidisse exer-
6 citum. Cum in captivos saeviretur a Germanis,
praeclari facinoris auctor fuit Caldus Caelius ad
vetustatem familiae suae dignissimus; qui complexus
catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas in-
lisit capiti suo, ut protinus pariter sanguinis cere-
brique influvio expiraret.

a Lisone. Alias, *Alisone.* Est loci nomen. Nam extat hodieque oppidulum *Altzheim* prope Vangionas. Meminit eius et Tacitus. RHENAN. Edit. pr. *a Lisone.* Vide Interpp. ad Tacit. Ann. II. 7.

nec segni providentia usi. Exempl. vetustum habet: *nec segni providentia uiti* etc. Mihi (quantum ex literis coniicio) *adiuti* legendum videtur. BURER.

§. 6. *Caldus Caelius ad vetustatem familiae suae dignissimus.* Editor Basil. *ad* abiecto, rescripsit: *Caldus Caelius, vetustate familiae suae dignissimus.* Vulgatum quam inepte defendat Wopkens. Lect. Tull. II. 3. nihil attinet commemorare. Forte legendum: *Caldus Caelius, adolescens vetustate familiae suae dignissimus.* Quae tamen coniectura nullum locum habet, si inscriptio cenotaphii, Bergendalae prope Cliviam servata, ad hunc Caelium referenda est. Eum titulum a multis vitiose proditum, nuper accurate descriptum dedit Iurisconsultorum literatissimus, Hermannus Cannegieterus Observ. Iur. Ro. III. 5. *M. Caelio T. f. Lem. Bono. c. leg. XIIX. ann. LIII. Cecidit bello Variano. Ossa inferre licebit. P. Caelius T. f. Lem. frater fecit.* Quam integerrimam scripturam si Maffeius Crit. Lapid. III. 4. pag. 445. cognovisset, ipse sententiam, qua hunc titulum inter spurios retulit, statim revocasset. Sed quoniam Caldi cognomen ibi non comparet, potius Caelius aliquis ex alia minus nobili Caeliorum familia intelligendus videtur. Ne dicam, vix consentaneum videri, virum vetusta Caldorum familia ortum, aetatis anno LIII. non tribunum aut legatum, sed centurionem fuisse.

influvio. Editor Basil. legit *profluvio.* Melius Lipsius *effluvio.* II. 7. *protinusque inliso capite in postem lapideum ianuae*

CAP. CXXI. Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore ingressa animum imperatoris Tiberii fuit, quae initio fuerat; qui concussis hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximae molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coërcitione magis quam poena mollisset; et senatus populusque Rom. po-

carceris, effusoque cerebro, expiravit.

CAP. CXXI. §. 1. *ingressa animum imperatoris.* Exempl. vetust. habet: *ingressa animam imperatoris* etc. Burer. Rhenanus bene *animum* edidit. Tacit. Agric. 5. eadem loquendi forma: *intravitque animum militaris gloriae cupido. Virtus et fortuna* velut ex formula iunguntur, ut II. 97. sed paulo durius dicitur *fortuna ingressa animum.*

concussis hostium viribus. Vereor, ne verbum *concutere* pro re nimis lene sit. Mihi certe efficacius videtur: *contusis hostium viribus.* Sallust. Iug. 43. *avaritia magistratuum ante id tempus in Numidia nostrae opes contusae, hostiumque auctae erant.* ubi vide Cortium. Valer. Max. III. 2. 11. *quo praelio Hannibal magis vires Romanorum contudit, quam animos fregit.* Idem IV. 2. 2. *terribiles Punicas vires contuderunt.* Sed rem conficit ipse Velleius II. 122. *fractis continua triennii militia Germaniae viribus.* et mox: *post cladem sub Varo acceptam — eadem excisa Germania.* *Contusus* et *concussus* saepe a librariis permutari, ostendit Ernestus ad Tacit. Ann. XII. 31.

accensasque plebis. Exempl. vetust. habet: *accensaque plebis Viennen.* etc. Burer.

coërcitione magis quam poena mollisset. Sallust. Iug. 45. *Ita prohibendo a delictis magis, quam vindicando, exercitum brevi confirmavit.* ubi vide Cortium. Edit. pr. *coërtione*, ut II. 47. pag. 138. Non est tanti.

senatus populusque R. etc. Sic legendum puto: *Et senatus populusque R. (postulante patre eius) ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset.* Rhenan. Non dubium est, quin Velleius hoc loco sic sit restituendus: *Senatus populusque R. postulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quas* (ut subaudiatur *provincias exercitusque*) *erat ipse decreto complexus. Esset enim absurdum, eas* (subaudi *provincias*) *non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur* etc. Burer. Facilem et veram Rhenani emendationem cum Editore Basil. recepi, ac glossam, *quam erat ipsi*, de Aldi Nep. monito uncis inclusi. Editionis pr. scriptura haec est: *poena mollisset, senatus populusque R. postulante patre eius, ut equum eius in omnibus provinciis exercitibusque esset quam erat ipse decreto complexus esset: Etenim absurdum* etc. Peius Burerio Vascosanus hunc locum corrupit: *senatum populumque R. postulante patre eius ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset quas erat ipse decreto*

stulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, [quam erat ipsi] de-
2 creto complexus esset: (etenim absurdum erat, non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur; et qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in urbem reversus, iam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Delmatisque egit triumphum.
3 Cuius magnificentiam quis miretur in Caesare? Fortunae vero quis non miretur indulgentiam? Quippe omneis eminentissimos hostium duces non occisos fama narravit, sed vinctos triumphus ostendit. Quem mihi, fratrique meo, inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros, comitari contigit.

CAP. CXXII. Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Tib. Caesaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus conten-
2 tus fuerit? Quis enim dubitare potest, quin ex Armenia recepta, et ex rege ei praeposito, cuius capiti insigne regium sua manu imposuerat, ordinatisque rebus Orientis, ovans triumphare debuerit? et, Vindelicorum Rhetorumque victor, curru urbem in-
3 gredi? Fractis deinde post adoptionem continua triennii militia Germaniae viribus, idem illi honor et deferendus, et recipiendus fuerit? et post cladem sub Varo acceptam, ocius prosperrimo rerum eventu eadem excisa Germania, triumphum summi

complexus. esse etenim absurdum etc.

§. 3. *Quem mihi fratrique meo.* Pro *militi* videtur legendum *mihi.* Burer. Edit. pr. *quem militi fratrique meo.* [Iam correxerat Rhenanus in Vita Velleii. Ex Add.]

CAP. CXXII. §. 2. *ex rege propositi. Ex rege ei praeposito.* Loquitur autem de Tigrane. Rhenan. Exempl. vetustum habet, *praepositi* etc. Burer. Edit. pr. *ex rege propositi.* Secutus sum Rhenani correctionem.

§. 3. *ocyus.* Exempl. vetustum habet: *totius.* Burer. Recepi, quod Rhenanus restituit, *ocius.*

ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro nescias, 4
utrum magis mireris, quod laborum periculorumque semper excessit modum, an quod honorum temperavit.

CAP. CXXIII. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. Quippe Caesar Augustus, cum Germanicum nepotem suum, reliqua belli patraturum misisset in Germaniam, Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum, ad firmanda pace, quae bello subegerat, prosequens eum, simulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori sacratum a Neapolitanis est, processit in
Campaniam. Quanquam iam motus imbecillitatis, 2
inclinataeque in deterius principia valetudinis senserat; tamen obnitente vi animi, prosecutus filium, digressusque ab eo Beneventi, ipse Nolam petiit; et ingravescente in dies valetudine, cum sciret, quis, volenti omnia post se salva remanere, arcessendus foret, festinanter revocavit filium. Ille ad patrem
patriae expectato revolavit maturius. Tum secu- 3
rum se Augustus praedicans, circumfususque amplexibus Tiberii sui, commendans illi sua atque ipsius opera, nec quicquam iam de fine, si fata

adornare debuerit. Exemplar vetust. habet: *adornari debuerit* etc. BURER.

CAP. CXXIII. §. 1. *ad formanda pace.* Mihi legi debere videtur: *ad firmanda pace, quae bello subegerat.* tametsi exempl. vetust. *formanda* habeat. BURER. Quid aliud, nisi vim iudicandi, viris doctis defuisse dicam, qui dubitare potuerint, *formanda*, an *firmanda*, legendum esset? Bello subacta firmantur pace, non formantur. Vellei. I. 8. 5. *cum aliter firmare urbem novam cum imbelli et pastorali manu vix potuerit.* ubi rursus in hoc verbo haerebat Burm. Livius I. 15. *non condendae urbis consilium, non bello ac pace firmandae.* Itaque *firmanda* de Burerii correctione pro *formandae*, quod Edit. pr. habet, recepi.

certaminis ludicro. Bene, praeter alios, Oudendorp. ad Sueton. Aug. 98. corrigit: *certamini ludicro.*

§. 3. *de fine.* Non habeo vetustiorem Velleio auctorem, qui *finem* pro fine vitae sive morte dixerit. Ex eadem aetate Valer. Max. III. 3. 4. *forti fine illu-*

poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu alloquioque charissimi sibi spiritus, mox cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia, Pompeio, Apuleioque Coss. septuagesimo sexto anno, animam coelestem coelo reddidit.

CAP. CXXIV. Quid tunc homines timuerint, quae senatus trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi tam festinanti exprimere vacat,

strem professionis actum comprobavit. Sic *finitio* in lapide apud Gruter. pag. 810. 10. *si permanserit usque in diem finitionis suae.* At *finiri* pro mori est apud antiquiores Velleio. Cicero, oraculum Graecum vertens, Tusc. Disp. I. 48. *Sic fuit utilius finiri ipsique, tibique.* Trogus XXVII. 3. *Seleucus quoque, amisso regno, equo praecipitatus, finitur.* ubi multa exempla habent Interpp. Adde Duker. ad Flor. II. 15. 1. et Henr. Cannegieter. ad Trebell. Pollion. XXX. Tyr. cap. 8.

in sua resolutus initia. Haec loquendi ratio a philosophis fluxit, inprimis Pythagoricis Platonicisque, quorum sententiam his verbis tradit Plutarchus de Placit. Philos. IV. 7. ἐξιοῦσαν εἰς τὸ τοῦ παντὸς ψυχὴν ἀναχωρεῖν πρὸς τὸ ὁμογενές. *animam corpore solutam ad animam mundi cognatam, unde decerpta est, tanquam ad fontem suum redire.* unde intelligenda vox morientis Plotini apud Porphyr. in eius Vita pag. 94. πειρῶμαι τὸν ἐν ὑμῖν θεὸν ἀνάγειν πρὸς τὸ ἐν τῷ παντὶ θεῖον. Dici non potest, quoties quot modis hanc opinionem expresserint utriusque linguae scriptores, praesertim poëtae. Virg. Georg. IV. 223. seqq. *Hinc (a Deo) pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum, Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas. Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri Omnia.* Seneca Pater Suasor. pag. 37. *Animus divina origine haustus, cui nec senectus ulla, nec mors, onerosi corporis vinculis exsolutus, ad sedes suas et cognata sidera recurret.* Quod hic breviter dixit, id Quinctil. Declam. X. 17. per longas verborum ambages traxit. Seneca Filius Ep. 79. pag. 317. *cum animus redditus coelo suo fuerit, cum receperit locum, quem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua.* Alia non vulgaria, quae huc pertineant, dedit Valckenarius noster Diatr. Euripid. VI. pag. 54.

Pompeio Apuleioque Cos. Pro cos. scribatur coss. ss duplici: nam sic solet scribi *consules. consul* vero unico s. In cod. vet. sic scriptum est, cos. Potest autem scribi s acurato et erecto utcunque libebit, nec me fugit quomodo in veterum codicibus plerisque scribatur, in quibus *consul* sic cōs. *consules* vero sic *cons.* scriptum reperio. Burer.

neque, cui vacat, potest. Id solum voce publica dixisse habeo. Cuius orbis ruinam timueramus, eum ne commotum quidem sensimus. Tantaque unius viri maiestas fuit, ut nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Una tamen veluti luctatio 2
civitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populique Romani, ut stationi paternae succederet: illius, ut potius aequalem civem, quam eminentem liceret agere principem. Tandem magis ratione, quam honore victus est: cum, quicquid tuendum non suscepisset, periturum videret. Solique huic contigit, pene diutius recusare principatum, quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Post red- 3
ditum coelo patrem, et corpus eius humanis honoribus, nomen divinis honoratum, primum principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum; quam manu sua scriptam D. Augustus reliquerat. Quo 4
tempore mihi fratrique meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis ac sacerdotibus viris, destinari praetoribus contigit, consecutis, ut neque post

CAP. CXXIV. §. 1. *voce publica dixisse habeo.* Hanc loquendi formam illustravit Gronovius ad Senec. Contr. I. pag. 89. Hic tamen legere malim: *Id solum voce publica dixisse satis habeo.* Sic II. 103. 5. *contenti simus id unum dixisse.*

Cuius orbis ruinam. Mihi videtur legendum: *cuius urbis ruinam* etc. Burer.

§. 2. *Una tamen veluti luctatio civitatis* etc. Lege et interpunge: *Una tamen veluti luctatio civilis fuit pugnantis cum Caesare senatus populique R.* etc. *Civilis luctatio* dicitur, ut *bellum civile*, quod inter cives geritur..

Tandem ratione magis etc. Exempl. vetustum habet: *tandem magis rōne* etc. Burer.

paene diutius recusare principatum etc. Hanc oratoriam figuram forte expressit ex illa Ciceronis pro Leg. Manil. 10. *qui saepius cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico concertavit? plura bella gessit, quam ceteri legerunt? plures provincias confecit, quam alii concupiverunt.*

§. 3. *honoribus — honoratum.* Sallust. Cat. 35. *quod non dignos homines honore honestatos videbam.* ubi vide Interpp. Mamertin. Paneg. Iulian. 35. *omnes a te honoribus honestantur.*

§. 4. *candidatis.* Sic Editor Basil. correxit. Edit. pr. *candidatos.*

nos quenquam D. Augustus, neque ante nos Caesar commendaret Tiberius.

CAP. CXXV. Tulit protinus ut voti, ita consilii sui precium resp. neque diu latuit, aut quid non impetrando passuri fuissemus, aut quid impetrando profecissimus. Quippe exercitus, qui in Germania militabat, praesentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones, quae in Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi omnia cupiditate. novum ducem, novum statum, novam
2 quaerebant rempub. Quin etiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendii, finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt. Processum etiam in arma, ferrumque strictum est; et pene in ultimum gladiorum erupit impunitas. Defuitque, qui contra remp. duceret, non qui
3 sequerentur. Sed haec omnia veteris imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, inter severam praecipue noxiorum ultionem, mitis aliorum castigatio, brevi sopiit ac su-
4 stulit. Quo quidem tempore, ut pleraque ignave

CAP. CXXV. §. 1. *ut voti, ita consilii sui precium.* Edit. pr. *ut voti et consilii sui* etc. Editor Basil. scripsit: *et voti et consilii.* Burm. *ut voti, ita consilii.* quod recepi.

profunda — cupiditate. Ex Sallustio Fragm. pag. 982. *cupido profunda imperii et divitiarum.*

§. 2. *conati sunt.* Gruterus *sunt* tollit, me non invito.

pene in ultimum etc. Exempl. vetust. habet: *pene in ultimam* etc. Burer.

Defuitque, qui contra remp. duceret. Imitatur Sallust. Fragm. pag. 948. *quin, praeter idoneum ducem, nihil abest ad subvertundum imperium.*

§. 3. *inter severam praecipue noxiorum* etc. Hunc locum ita restituit Gronov. Obs. II. 23. *inter severam praecipue noxiorum ultionem, miti aliorum castigatione, brevi sopiit ac sustulit.* Nihil hoc emendatione verius. Certe *noxiorum* in textum admisi. Edit. pr. *inter severam praecipue nostrorum ultionem, mitis aliorum castigatio* etc.

§. 4. *ut pleraque ignave Germanicus.* Sic Velleius Tiberii adulator: nihil impedio. At certe sapit, ac sibi constat sive in vituperando, sive in adulando. Videamus igitur, quale iudicium aliis locis de Germanico fecerit. II. 116. *Magna in bello Delmatico experimenta virtutis in mul-*

Germanicus, ita Drusus, qui a patre in id ipsum, plurimo quidem igne emicans, incendium militaris tumultus missus erat, prisca antiquaque severitate usus, ancipitia sibi tam re, quam exemplo perniciosa, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidenteis coërcuit, singulari adiutore in eo nego- 5
cio usus Iunio Bleso, viro nescias utiliore in ca-

tes ac difficiles locos praemissus Germanicus dedit. II. 129. *Quibus praeceptis instructum Germanicum suum, imbutumque rudimentis militiae secum actae, domitorem recepit Germaniae? Quibus iuventam eius exaggeravit honoribus, respondente cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini?* et paulo post: *Quanto cum honore Germanicum suum in transmarinas misit provincias?* II. 130. *Quid Tiberius meruit, ut iuvenes amitteret filios?* id est, Germanicum et Drusum. Quid, quaeso, ad Germanici laudem dici potuit magnificentius? Profecto stulti levisque hominis fuisset, tale virtutis praeconium cum foeda exprobratione ignaviae coniungere. Lege igitur: *ut pleraque egit nave Germanicus.* Plautus apud Festum v. *Navus: Nave agere oportet, quod agas.* Aliae rationes huic lectioni firmandae a Boeclero ad h. l. afferuntur. Vulgata etiam suspecta fuit Dodwello Annal. Vellei. §. 19. sed in fraudem induxit magnos viros, Casaubonum ad Sueton. Calig. 1. et Gronov. ad Tacit. Agric. 27.

Drusus. Ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *Brutus. Drusus* pro *Brutus* etiam Gronov. ad Senec. Cons. ad Marc. 3. restituit Auctori Elegiae de Morte Maecenatis vs. 4.

plurimo quidem igne emicans incendium etc. Poëta, quam historico, dignior sermo. *Incendium tumultus* dicitur, ut *incendium belli* apud alios. Marmor apud Gruter. pag. 1067. 5. *abolendo incendio tumultus civilis.*

tam re, quam exemplo. Exempl. vetustum habet: *timere, quam exemplo* etc. Burer. Bene Rhenanus pro *timere* de coniectura *tam re* edidit. Velleius II. 47. 4. *exemplo inutili, facto salutari reip.* Totum locum, varie tentatum ab aliis, sic refinxit Gronov. Obs. II. 23. *prisca antiquaque severitate, ausos ancipitia sibi tam re, quam exemplo perniciosa, his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coërcuit.* Sed verba *ancipitia sibi*, etiamsi cum Gronovio ad milites referantur, non nisi durum et contortum sensum habent. Equidem mihi reperisse videor, quomodo locus non magna mutatione integerrimus fiat. Lege: *prisca antiquaque severitate usus, amputavit tam re, quam exemplo perniciosa, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coërcuit. Amputavit* est *sustulit*, ut paulo ante in hac ipsa re loquitur. Cic. de Fin. I. 13. *amputata circumcisaque inanitate omni et errore. Resecare* alii dicunt.

§. 5. *viro nescias utiliore* etc. Eandem rem ita expressit II. 97. *cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus, in incerto est.*

stris, an meliore in toga. Qui, post paucos annos proconsul in Africa, ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit. ad Hispanias exercitumque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militia, praediximus, cum imperio obtineret, in summa pace, quiete continuit; cum ei pietas rectissima sentiendi, et auctoritas quae sentiebat obtinendi superesset. Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.

CAP. CXXVI. Horum XVI. annorum opera quis, cum insera oculis animisque omnium, in par-

cum appellatione imperatoria. Vide Tacit. Ann. III. 74. et ibi Lipsium.

ad Hispanias. Exempl. vetust. habet: *ad Hispanias.* BURER. Lege, *atque Hispanias*, et cum praecedentibus coniunge. *Ac*, quod Edit. pr. habet, nunquam ante vocalem poni, iam supra monuimus.

praediximus. Ceu praediximus, vel per parenthesis modum (*praediximus*). Arridet tamen mihi magis, ut *praeditum* legatur, hoc modo: *ac Hispanias exercitumque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militia praeditum, quum imperio obtineret, in summa pace ac quiete tenuit.* Nam innuit Velleius, Iunium Blesum eas copias, quibus in Illyrico feliciter praefuerat, paulo post in Africam traduxisse, priori militia quam in Illyrico fecerant nobileis ac insigneis. Proinde Dolobellam huius curam ac fidem imitatum scribit nimirum ut iam absentis. RHENAN. Non dubito, quin vera et germana Velleii lectio sic sonuerit olim: *celeberrimamque in Illyrico militiam, ut praediximus,* (praedixit autem paulo superius) *cum imperio obtineret.* Nec video, cur hic legi debeat *praeditum*, cum, si sic legas, Velleii sententia bene quadret. BURER. Locus durus et insuavis, cui plura, quam *ut* ante *praediximus*, deesse videntur. Forte scribendum: *atque Hispanias exercitumque virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia, ut praediximus, cum imperio obtinens, in summa pace ac quiete continuit.*

in maritima parte Illyrici. Hunc Velleii locum si Cellarius Geogr. Antiq. T. I. pag. 486. contulisset cum lapide apud Gruter. pag. 396. 1. quem *civitates superioris provinciae Illyrici* Dolabellae honori dedicarunt, superiorem provinciam Illyrici non aliam, nisi maritimam, esse intellexisset. In Edit. Aldi Nepot. per operarum errorem legitur: *in maxima parte Illyrici.* quod minus considerate, tanquam Velleii manum, arripuit Burmannus.

CAP. CXXVI. §. 1. *cum inserta sint.* Exempl. vetust. habet: *cum insera oculis* etc. Ego, *cum inserta oculis animisque omnium,* legerem. BURER. Legendum: *cum universa sint in oculis animisque omnium, partibus eloquatur?* De voce *universa* restituenda etiam

tibus eloquatur? Sacravit parentem suum Caesar non imperio, sed religione: non appellavit eum, sed fecit Deum. Revocata in forum fides, summota e 2
foro seditio, ambitio campo, discordia curia: sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas, industria civitati redditae; accessit magistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis gravitas; compressa theatralis seditio; recte faciendi omnibus aut incussa voluntas, aut imposita necessitas. Honorantur recta, prava puniuntur. Suspicit potentem humilis, non 3
timet. Antecedit, non contemnit humiliorem potens. Quando annona moderatior? Quando pax laetior? Diffusa in Orientis Occidentisque tractus, et

Heinsio in mentem venit. *Partibus* pro *in partibus* occupavit Vossius. Edit. pr. *cum inserta sint oculis* etc. In Aldina pro *inserta* legitur *incerta*, operarum, ut puto, negligentia.

appellavit eum. Suspicor legendum: *non appellavit deum, sed fecit deum.* Burer. *Eum*, quod ex sequenti *deum* natum videtur, recte expunxit Gruterus.

§. 2. *summota e foro seditio. Submotae foro seditio, ambitio campo. discordia curiae sepulta.* Rhenan. *Seditio in foro* quae sit, nescio. Videtur vox *seditio* in mendo cubare, praesertim cum seditio mox commemoretur: *compressa theatralis seditio.* Ceterum huic similis locus est II. 89. 3.

sepultae. Exempl. vetustum habet: *sepultaeque ac situ oppositae.* Burer. Editio pr. prava et lectione et interpunctione: *discordia curiae, sepultae: ac situ oppositae, iustitia, aequitas* etc. Utrique incommodo salutare remedium attulit Editor Basil. *discordia curia: sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas* etc. quod recepi. *Oppositus* et *obsitus* etiam confunduntur apud Liv. XXIV. 39.

accessit magistratibus auctoritas. Edit. pr. *accessit militibus auctoritas.* quod Editor Basil. optime emendavit. Etsi enim *magistratibus* longius recedit a *militibus*, tamen nec res ipsa quemquam de hac correctione dubitare sinit, nec Suetonius Tib. 30. *Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis senatui et magistratibus et maiestate pristina et potestate.*

aut incussa voluntas. Sensit Heinsius, *incussa* minus huic loco convenire. Nam *incutere* fere dicitur de iis, quae animum vi et subito afficiunt, ut in exemplis, a Burmanno pro vulgata lectione allatis. Forte legendum: *recte faciendi omnibus aut infusa voluntas.* Valer. Max. V. 4. 5. *natura charitatem parentum pectoribus liberorum infundit.* Ammian. Marcell. XIV. 6. *mentibus ardore quodam infuso.* Acta Martyr. apud Ruinart. pag. 261. *Ad cuius vocem tanta mihi statim virtus infusa est.*

quicquid meridiano aut septentrione finitur, Pax Augusta, per omnis terrarum orbis angulos a la-
4 trociniorum metu servat immuneis. Fortuita non civium tantummodo, sed urbium damna principis munificentia vindicat. Restitutae urbes Asiae. Vindicatae ab iniuriis magistratuum provinciae. Honor dignis paratissimus. Poena in malos sera, sed aliqua. Superatur aequitate gratia, ambitio virtute.
5 Nam facere recte cives suos princeps optimus faciendo docet; cumque sit imperio maximus, exemplo maior est.

CAP. CXXVII. Raro eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt; ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequaverunt sibi; ut D. Augustus M. Agrippa, et maxime ab eo, Statilio Tauro. Quibus novitas

§. 3. *quicquid meridiano* etc. De *meridiano*, sc. *circulo*, vel *cardine*, vide Gronov. Obs. in Scriptt. Eccl. 24. pag. 263. et Duker. ad Flor. IV. 12. 40.

Pax Augusta. II. 92. *Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar, circumferens terrarum orbi praesentia pacis suae bona.* De *Pace Augusta* H. Valesius ad Euseb. H. E. X. 9. et qui numos veteres illustrarunt.

per omnis terrarum orbis angulos etc. Aut *per* inducendum, aut potius scribendum: *per omnia omnis terrarum orbis angulos* etc. *Per omnia* frequens Velleio pro *omnino.* Vide ad II. 31.

§. 5. *Nam facere recte cives suos* etc. Ad sententiam Velleii, non ad elegantiam, qua expressa est sententia, proxime accedit Claudianus de IV. Cons. Honor. 296. *In commune iubes si quid, censesve tenendum, Primus iussa subi. Tunc observantior aequi Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum Auctorem parere sibi. Componitur orbis Regis ad exemplum. Nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut vita regentis,* qui ob oculos habuit Isocratem ad Nicom. pag. 21. A. Paulinus de Vita Martin. II. 81. *Iure sacerdotis factis facienda docentur: Exemplum mage suadet opus, quam gratia verbi.* Vide Interpp. ad Plin. Paneg. 45. et ad Pacat. Paneg. 14. Pari acumine Lucanus IX. 588. *monstrat tolerare vapores, Non iubet.*

CAP. CXXVII. §. 1. *et maxime ab eo.* Gronovius Obs. II. 23. pag. 414. legere tentabat: *M. Agrippa, et Maecenate, et Statilio Tauro.* Sed Maecenatis mentionem ab hoc loco alienam esse, Heinsius ostendit. Simplicissimum est, cum Scheffero Misc. Obs. IX. pag. 177. et Burmanno scribere: *et proxime ab eo.* Sic ipse Velleius loquitur II. 76. 4. *et proximus a Cn. Pompeio,*

familiae haud obstitit, quo minus ad multipliceis
consulatus triumphosque, et complura eveherentur
sacerdotia. Etenim magna negocia magnis adiuto- 2
ribus egent. Neque in parvo paucitas ministeria
defecit. Interestque reipub. quod usu necessarium,
et dignitate eminere; utilitatemque auctoritate mu-
niri. Sub his exemplis Tiberius Caesar Seianum 3
Aelium, principe equestris ordinis patre natum, ma-
terno vero genere clarissimas vetereisque et insigneis
honoribus complexum familias, habentem consula-
res fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero la-
boris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori
animi compage corporis, singularem principalium
onerum adiutorem in omnia habuit atque habet,
virum severitatis laetissimae, hilaritatis priscae, actu 4

ipsoque Caesare ex equestri ordine Cos. creatus esse.

enumerarentur sacerdotia. Exempl. vetustum habet: *enumerentur sacerdotia* etc. BURER. Edit. pr. *enumerarentur s.* Editor Basil. scripsit *eniterentur;* melius Vascosanus *eveherentur;* quod recepi.

§. 2. *Neque in parvo paucitas ministeria defecit.* Sententiam horum verborum vidit Graevius Syllog. Epist. T. IV. pag. 374. Non solum magna negocia sine magnis adiutoribus geri et administrari non possunt, sed ne parva quidem sine bonis ministris recte curantur. Sed ipsa verba aut mutila sunt aut mendosa.

quod usu necessarium, et dignitate eminere. Broukhus. ad Propert. II. 19. 32. hoc loco utitur, ut *et* interdum maiorem vim, quam *etiam*, habere ostendat. Sed scribendum: *quod usu necessarium est, dignitate eminere.* Ad haec verba sua respicit Velleius II. 128. *ut quod usu optimum intelligit* etc.

muniri. Edit. pr. *munire*, quod Editor Basil. correxit.

§. 3. *Sub his exemplis.* I. e. haec exempla secutus. Burmannus in vi praepositionis *sub* explicanda miscet non miscenda. Plin. I. Ep. 18. *Dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas.* Idem II. Ep. 6. *sub exemplo praemonere, quid debeas fugere.* Pro eo Velleius II. 128. dicit: *Haec naturalis exempli imitatio.*

§. 4. *virum severitatis laetissimae.* Sil. Ital. VIII. 611. *Laeta viro gravitas.* Auson. Parental. II. 6. *Et gravitas comis, laetaque serietas.* Niciae tribuit Plutarch. T. I. pag. 524. C. οὐκ αὐστηρὸν τὸ σεμνόν. Vide Cl. Markland. ad Stat. Silv. I. 3. 90.

actu ociosis simillimum. Eandem rem sic extulit II. 98, 3. *qui, quae agenda sunt, curet sine ulla ostentatione agendi.*

ociosis simillimum, nihil sibi vindicantem, eoque adsequentem omnia, semperque infra aliorum aestimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exomnem.

CAP. CXXVIII. In huius virtutum aestimatione iam pridem iudicia civitatis cum iudiciis principis certant. Neque novus hic mos senatus populique Ro. est, putandi, quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos CCC. Ti. Coruncanium, hominem novum, cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere fa-
2 stigium; et equestri loco natum Sp. Carvilium, et

nihil sibi vindicantem etc. Manifesta imitatio Sallustii Cat. 54. *ita quo minus gloriam petebat, eo magis illam assequebatur.* Sic habent multi libri; nec aliter legisse videtur Velleius. In nonnullis paulo exquisitius legitur: *eo magis illum assequebatur*, vel *sequebatur.* At Cortius contra alteram lectionem exoritur, quaerens, quid sit *non petebat gloriam*, et *assequebatur gloriam*, existimatque, idem fere esse ac *non petebat*, et *petebat.* Profecto, ubi mens fuerit homini, nescio. Nonne Velleius, a Wassio cum Sallustio comparatus, quid sit *gloriam assequi*, clarissime ostendebat?

semper infra aliorum. Exempl. vetustum habet: *semperque infra aliorum* etc. Burer. Edit. pr. *semper* sine *que.*

vultu vitaque tranquillum etc. Mihi suspicio oboritur, scriptorem vet. cod. sic scribere debuisse: *vultu vitaque tranquillus, animo exomnis.* Sed legat quisque quod sibi optimum videatur. Sat fuerit mihi lectorem admonuisse. Burer.

CAP. CXXVIII. §. 1. *In huius virtutum aestimatione.* Exempl. vetust. habet: *in huius virtutem, aestimationem* etc. Ipsus videat lector, quid sibi lectu optimum videatur. Nam mihi haec lectio non admodum displicet. Burer. Ego, sicut non dubito, quin Rhenanus veram lectionem restituerit, ita nescio, an hic quoque vox *virtutum* praecedentem *viri* absorpserit, ut II. 79. 1. *vir virtutis nobilissimae* emendavimus pro *virtutis nobilissimae.* Haec suspicio confirmatur a Velleio II. 40. 4. *Huius viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit.*

quod optimum sit, esse nobilissimum. Imitatur Sallustium Iug. 85. *ego naturam unam et communem omnium existimo, sed fortissimum quemque generosissimum.*

T. Coruncanum. Exempl. vetustum habet: *Ti. Coruncanium.* Burer. Vide Cic. pro Sull. 7. et Liv. Ep. 18. Edit. pr. *T. Coruncanum.*

§. 2. *Sp. Carvilium.* Opinor *v* pro *b* scriptum. Nam alias solet scribi *Sp. Carbilius.* Burer. Huius Carvilii res gestas perse-

mox M. Catonem, novum etiam Tusculo urbis inquilinum, Mummiumque Achaicum in consulatus, censuras, et triumphos provexere. Et, qui C. Ma- 3
rium ignotae originis, usque ad sextum consulatum sine dubitatione Romani nominis habuere principem; et qui M. Tullio tantum tribuere, ut pene adsentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret; quique nihil Asinio Pollioni negaverunt, quod nobilissimis summo cum sudore consequendum foret; profecto hoc senserunt, in cuiuscunque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec na- 4
turalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Caesarem; ad iuvanda vero onera principis, Seianum protulit; senatumque et pop. Ro. eo perduxit, ut quod usu optimum intellegit, id in tutelam securitatis suae libenter advocet.

CAP. CXXIX. Sed proposita quasi universa principatus Tib. Caesaris forma, singula recenseamus. Qua ille prudentia Rhascupolim, interemptorem fratris sui filii Cotyis, consortisque eiusdem im-

quitur Livius X. 30. seqq. Sed nihil habet de eius genere.

urbis inquilinum. Sallust. Cat. 31. *cum remp. servaret M. Tullius, inquilinus civis urbis Romae.*

§. 3. *M. Tullio.* Hoc nomen praeclare restituit Lipsius. Edit. pr. *M. Fulvio.*

in cuiuscunque animo virtus inesset etc. Eandem sententiam ita expressit Livius, novorum hominum caussam agens, IV. 3. *dum nullum fastiditur genus, in quo eniteret virtus.* Sed totus ille locus cum Velleio comparandus.

§. 4. *eo perduxit.* Exempl. vetust. habet: *eo produxit* etc. Burer. *Perduxit* verius videtur. Vide quae notavimus ad II. 106. 2.

CAP. CXXIX. §. 1. *principatus Tib. Caesaris.* Post *Caesaris* deest *forma*, vel simile. Quae dictio oscitantia librarii in tertium versum translata est, ut videtur, ubi plane superest. Rhenan.

Rhascupolim. Hunc Suetonius *Thrasypolum* vocat, Tacitus *Rhescuporim.* Rhenan. De varietate in scriptura huius nominis vide Lipsium ad Tacit. A. II. 64. et Interpp. ad Sueton. Tib. 37. de utroque rege, *Rhascupoli* et *Cotye,* Cary Hist. Reg. Thrac. pag. 72. Pro *Cotys,* quod in Edit. pr. est, cum Heinsio scripsimus *Cotyis.*

perii, evocavit; singulari in eo negocio usus opera Flacci Pomponii, consularis viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicique virtute me-
2 rentis semper, quam captantis gloriam. Cum quanta gravitate, ut senator et iudex, non ut princeps, et causas pressius audit? quam celeriter ingratum et nova molientem oppressit? Quibus praeceptis instructum Germanicum suum, imbutumque rudimentis militiae secum actae, domitorem recepit Germaniae? Quibus iuventam eius exaggeravit honori-

formam evocavit. Videtur hic deesse *per*, ut legatur, *per amicitiae formam evocavit.* RHENAN. *Formam* sursum in tertium versum, unde incuria librarii decidit, reponatur. Nam ut hic superest, sic isthic deest. Nec te multum moverit lectio, quae paulo inferius in margine posita legitur: nam superiore illa inferior haec inducitur. BURER.

Flacci Pomponii, De eo vide Heinsium ad Ovid. IV. ex P. 9. 75.

merentis semper, quam captantis. Vascosanus edidit: *merentis semper magis, quam captantis.* Sed *magis* saepe omitti, vel tirones sciunt.

§. 2. *Cum quanta gravitate.* Scribendum: *Iam quanta gravitate. Iam* transitioni inservire, notissimum est. II. 36. *Iam pene supervacaneum videri potest.* Vide Duker. ad Flor. Prooem. §. 2.

et caussas pressius audit. Unus Perizonius vidit, *pressius* poni pro accuratius. Cic. Tusc. Disp. IV. 7. *Itaque perturbationes definiunt pressius.* Gellius I. 3. *Theophrastus autem anquisitius super hac re ipsa et exactius pressiusque quam Cicero disserit.* Frequens hac potestate Macrobio, v. c. in Somn. Scip. I. 14. *invenietur pressius intuenti nusquam interrupta connexio.* Reliqua eius loca dedit Iac. Gronov. ad pag. 26. Sic etiam ceperim in Seneca de Tranq. an. 1. *pressius iudicium.* in Appuleio Met. V. pag. 91. *pressiorem cautelam,* pag. 95. *pressiores cogitationes.* Copulam *et* cum Aldo Nep. tollere malim.

ingratum et nova molientem oppressit. Haec verba errore librarii transposita videntur. Ego in tertium superiorem reponenda puto, videlicet post *formam evocavit.* RHENAN. Mutilum locum ita exhibet Edit. pr. *et causas pressius audit quam celeriter? ingratum et nova molientem oppressit.* Rhenani traiectionem secutus est Vascosanus. Sed maiore cum similitudine veri Editor Basil. elapsum nomen *Libonem* revocavit; quod ab eo post *celeriter* positum, ego post *oppressit* ponere malim: *Quam celeriter ingratum et nova molientem oppressit Libonem?* ut sequens vox *quibus* nomen Libonis extruserit. Vossius *Clementem* excidisse putabat. Sed quo modo Agrippae servus ingratus in Tiberium? aut quo modo Velleium adulatorem decebat, vilissimum servum inter Tiberii hostes memorare?

bus, respondente cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini? Quotiens populum congiariis 3
honoravit, senatorumque censum, cum id senatu auctore facere potuit, quam libenter explevit, ut neque luxuriam invitaret, neque honestam paupertatem pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore Germanicum suum in transmarinas misit provincias? Qua vi consiliorum suorum, ministro et adiutore usus Druso, filio suo, Maroboduum, inhaerentem occupati regni finibus, pace maiestatis eius dixerim, velut serpentem abstrusam terrae, salubribus [consiliorum suorum] medicamentis coëgit egredi? quam illum ut honorate, nec secure continet? Quantae molis bellum, principe Galliarum ciente Sacroviro, Floroque Iulio, mira celeritate ac virtute compressit, ut ante pop. Ro. vicisse se, quam

respondente cultu triumphi etc. Exempl. vetust. habet: *respondentem* etc. Mihi alias sic legendum videtur: *respondente cultui triumphi rerum quas gesserat magnitudine.* Burer.

§. 3. *Qua vi consiliorum suorum, ministro* etc. Sic interpungi iussi. In Edit. pr. nulla est distinctio.

occupati regni. Boiohemiam intelligit. Rhenan.

salubribus consiliorum suorum medicamentis. Uncis inclusi verba *consiliorum suorum*, e praecedentibus temere repetita. *Medicamentum* Velleius vocat, ut Virgilii verbis utar Aen. VI. 420. *medicatis frugibus offam.* Sic Aelianus Hist. Anim. XI. 17. draconi apposita narrat *ἄλφιτα ἀναδεδευμένα μελικράτῳ.* Solin. cap. 30. *anguibus obiiciunt gramina medicata.* Ut hic serpens offa obiecta, sic apud Senec. Med. 684. et Plinium H. N. VIII. 15. incantamentis magicis extrahitur latibulo.

ut honorate, nec secure continet? Editor Basil. scripsit: *quam illum et honorate, nec secure continet?* Legendum: *quam illum ut honorate, ita nec secure continet?* Vocis *honorate* ultimae syllabae sequens *ita* extriverunt. *Nec secure* est non negligenter.

Sacroviro, Floroque Iulio. An scribendum *Iuliis?* Nam uterque *Iulius* nominabatur. Vide Tacit. Ann. III. 40.

ut ante pop. R. vicisse se etc. Vascosanus pessime edidit: *populum Romanum.* Eadem loquendi forma Liv. XLIV. 32. *Hoc unum bellum prius perpetratum, quam coeptum, Romae auditum est.* At Velleius expressisse videtur literas Tiberii, de hoc ipso bello ad senatum scriptas. Tacitus Ann. III. 47. *Tum demum Tiberius, ortum patratumque bellum, senatui scripsit: neque dempsit aut addidit vero.*

bellare, cognosceret; nunciosque periculi victoriae
4 praecederet nuncius. Magni etiam terroris bellum Africum, et cottidiano auctu maius, auspiciis consiliisque eius brevi sepultum est.

CAP. CXXX. Quanta suo suorumque nomine exstruxit opera? Quam pia munificentia, superque humanam evecta fidem, templum patri molitur? Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeii munera absumpta igni restituit? Qui, quicquid umquam claritudine eminuit, id veluti cogna-
2 tum censet tuendum. Qua liberalitate cum alias, tum proxime incenso monte Caelio, omnis ordinis hominum iacturae patrimonio succurrit suo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui praecipuique timoris, supplementum, sine trepidatione delectus
3 providet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, auro deo cum, de his queri, quid hic meruit, primum, ut scelerata Drusus Libo iniret consilia? deinde, ut Silium Pisonemque tam alte-

CAP. CXXX. §. 1. *suo suorumque nomine.* Edit. pr. *sua suorumque nomine.* quod Vascosanus correxit.

superque humanam evecta fidem. II. 41. *animo super humanam et naturam et fidem evectus.* Sic etiam loquitur Plin. H. N. XXXIII. 7. *Evecta supra humanam fidem ars est successu.* Vide Drakenb. ad Liv. VIII. 24.

Qui quidem quam. Alias, *qui quicquid unquam.* RHENAN. Hanc correctionem recepi. Edit. pr. *qui quidem quam.*

§. 2. *monte Caelio.* Edit. pr. *monte Caeli*, quod Editor Basil. correxit.

supplementum, sine trepidatione etc. Lips. ad Tacit. Hist. IV. 14. sic interpungit: *supplementum, sine trepidatione, delectus providet?* ut supplementum delectus iungatur. At sic *sine trepidatione* nihil differt a praecedenti *quanta cum quiete.* Repone: *Quanta cum quiete hominum, rem perpetui praecipuique timoris, supplementum, sine detrectatione delectus, providet?*

§. 3. *auro deo cum.* Alias, *aut deorum*, vel *auribus deorum.* RHENAN. Habet unicus ille Velleii Codex hanc cum aliis MSS. communem calamitatem, ut in initio et fine foedioribus, quam in medio, corruptelis et lacunis laboret. Huius loci mendum sic tollere conatus est Editor Basil. *apud aures deorum de his queri.* Alii aliter, sed frustra omnes. Nec, quo modo emendari debeat, ipse dicam.

deinde ut Silium Pisonemque etc. Hic verba quaedam excide-

rius dignitatem constituit, auxit alterius? Ut ad
maiora transcendam, quanquam et haec ille duxit
maxima; quid, ut iuvenes amitteret filios? Quid,
ut nepotem ex Druso? Dolenda adhuc retulimus: 4
veniendum ad erubescenda est. Quantis hoc trien-
nium, M. Vinici, doloribus laceravit animum eius?
Quam diu abstruso, quod miserrimum est, pectus
eius flagravit incendio? quod ex nuru, quod ex
nepote dolere, indignari, erubescere coactus est.
Cuius temporis aegritudinem auxit amissa mater 5
eminentissima, et per omnia Deis quam homini-
bus similior foemina; cuius potentiam nemo sen-
sit, nisi aut levatione periculi, aut accessione di-
gnitatis.

runt, in quibus supplendis, vanum sit, coniecturas exercere. Editor Basil. coniecit: *deinde ut Silius et Piso, quorum alterius dignitatem constituit, auxit alterius.* Cuius coniecturam Vossius et Heinsius pro Editionis pr. scriptura nimis festinanter arripuerunt.

auxit alterius. Mihi videtur desse *quam.* Sic enim legendum puto: *ut Silium Pisonemque tam alterius dignitatem constituit, quam auxit alterius.* BURER.

dixit. Alias, *duxit.* RHENAN.

ex Druso. Exempl. vetust. habet: *ex Drusuo.* Hinc mihi legi debere videtur: *quid ut nepotem ex Druso suo?* BURER.

§. 4. *ad erubescenda.* Exempl. vetust. habet: *ad erubescenda est.* BURER.

M. Vinici. Exempl. vetustum habet: *M. Vinicii.* BURER.

dolere, indignari coactus est. Exemplar vetustum sic habet: *dolere, indignari, erubescere coactus est.* BURER. In Edit. pr. deest verbum *erubescere.*

§. 5. *et per omnia Deis* etc. Imitatur Sulpic. Sev. Ep. I. pag. 357. *O beatum, et per omnia similem Apostolis, etiam in his conviciis, virum.* Dial. II. 5. *quem per omnia Apostolis esse consimilem, fidei virtus, ac virtutum opera testantur.* Vide quae notavimus ad II. 35. 2.

cuius potentiam nemo sensit etc. In eandem sententiam Seneca Anthol. Lat. I. pag. 598. *Crispe, potens nunquam, nisi cum prodesse volebas.* Idem Consol. ad Polyb. 22. *Nemo potentiam eius iniuria sensit, nunquam ille te fratrem ulli minatus est.* Liviae non dissimilem laudem tribuit Albinovanus vs. 47. *Nec nocuisse ulli, et fortunam habuisse nocendi? Nec quemquam nervos extimuisse tuos?* a quo sententiam mutuatus est Auctor Eleg. in Maecenat. 15. *Omnia cum posses, tanto tam carus amico, Te sensit nemo velle nocere tamen.*

CAP. CXXXI. Voto finiendum volumen sit. Iupiter Capitoline, et auctor, ac stator Romani nominis, gradive Mars, perpetuorumque custos Vesta ignium, et quicquid numinum hanc Romani imperii molem in amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, vos publica voce obtestor atque precor, custodite, servate, protegite hunc statum, hanc pacem: eique functo longissima statione mortali destinate successores quam serissimos, sed eos, quorum cervices tam fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficiant, quam huius suffecisse sensimus; consiliaque omnium civium aut pia, **

CAP. CXXXI. *et stator.* Exempl. vetus habet: *ac stator.* BURER. Omnino probanda Puteani transpositio: *Iupiter Capitoline ac stator, et auctor Romani nominis, gradive Mars.* Habet quidem Mars nonnullos titulos cum Iove communes, tanquam *conservatoris*, *victoris* etc. Sed ut nunquam Iupiter *gradivus*, ita nunquam Mars *stator* vocatur. Cuius rei testes sunt lapides antiqui.

et quicquid numinum hanc Romani imperii molem etc. Exempl. vetustum sic habet: *et quicquid nominum honor omni imperii molem in amplissimum* etc. BURER. Rhenanus ex inquinata veteris Codicis scriptura, quam Burerius prodidit, ingeniose elicuit commodissimam lectionem; quam sequi non dubitavi.

hanc pacem. Post has voces excidisse videtur, *hunc principem*, ut Lipsius suspicatur. Minime autem probanda est ratio Vossii, *hanc pacem* in *hunc principem*, aut Perizonii, eadem verba in *hunc ducem* mutantis. Nam apud scriptores, qui sub Caesaribus vixerunt, *pax Romana* dicitur pro imperio Romano. Tacit. Ann. XII. 33. *qui pacem nostram metuebant.* ubi hanc notionem pulcre, ut solet, explicat Gronovius.

BEATUS RHENANUS

LECTORI S. D.

O vetustatem consumptricem! imo potius, o hominum incuriam! nam utram magis accusem, plane dubius sum. Non satis erat Latinissimi scriptoris utilissimum opus initio suo truncasse,

nisi fine etiam suo mutilaretur: ut nihil dicam de vitiis, quibus in medio foedissime deformatum est. Utcunque vero sit, noluimus tam insignem scriptorem situ diutius emarcescere. Protulimus nunc in medium, frustra, sed non sine taedio studiosorum, iam in quartum annum emendatius exemplar expectando, cunctati: protulimus, inquam, ut ab aliis illi quoque subveniatur: in hoc vetereis imitati, qui priusquam Medicina in artis compendium esset redacta, morbidos homines in triviis ac compitis statuebant, ut a praetereuntibus salutaria levandarum aegritudinum remedia discerent. Curavimus autem nos multa vulnera perfecte: nonnulla sic, ut cicatrix etiamnum appareat: quaedam splenio tantum obduximus. Nec propterea nullam mihi gratiam habebis, amice lector, quod non omnia restituerim. Id enim absque emendatiori codice non erat possibile. At meus et unicus erat, et mendosissimus. Ausim iurare, eum, qui illum descripserat, ne verbum quidem intellexisse: adeo omnia erant confusa, absque ullis punctis aut distinctionibus. Quod si tu scires, quam ego laborarim in his fragmentis utcunque restituendis, credo fateberis te mihi nonnihil debere. Neque enim quia tu multa absque offensione legis, idcirco codex planus erat: imo nihil erat non depravatum: in singulis pene verbis haerebatur. Fatebuntur me vera dicere, quicunque vetustum codicem inspexerint, qui in Murbacensi bibliotheca adhuc asservatur. Proinde cogita, quantis mihi vigiliis constiterit haec qualis qualis castigatio. Hoc non alia gratia dico, quam quod video quosdam ingratissimos alienorum laborum aestimatores, imo derisores, qui cum ipsi nihil praestent, hoc agenteis naso suspendunt. Nam cum superioribus annis Ludum Annaei Senecae scholiis meis exposuissem, libellum non minus depravatum quam veterem, statim reprehendere me quidam, temerarie factum a me dictitantes, quod eius autoris interpretationem suscepissem, qui mihi totus non esset cognitus. Quasi vero, qui iam olim poëtas enarrarunt, aut nostro seculo sunt interpretati, non coniecturas plerumque sequantur? Et non magnum sit, rei pretiosae vel partem habere, si integram possidere non detur? At nugatores isti adeo me non deterruerunt a proposito veteribus qua licet succurrendi, ut nunc non solum Velleium ediderim semilacerum, sed et Tertulliani libros vetustissimi inter Christianos scriptoris, mendosi tamen, mea cura e tenebris erutos, apud Frobenium excudendos curem, in usum videlicet rei theologicae, et ad vetustatem illuminandam, quantum ad rem Christianam attinet. Caeterum, optime lector, videtur hic parum deesse in hac peroratiuncula votitia. Nam in exemplari versus aliquot erant erasi, forsan ab aliquo

nebulone facturo periculum, an illitae membranis notae expungi possint. Videntur autem extrema verba in talem scripta sensum: *consiliaque omnium civium aut pia, aut salutaria, in felicem exitum provehite;* aut sensum similem. Bene vale, mi lector, et conatum nostrum boni consule. Basileae. Decimoseptimo Calend. Decembreis. Anno M. D. XX.

ERRORES			CORRIGE
Pag. CXII.	vers. 1.	*praecici*	*praecisi*
— 9, b.	— 17.	*λησεύων*	*ληστεύων*
— 10, b.	— 25.	*intelligenda*	*intelligenda ?*
— 14, a.	— 8.	*Λιράσσα*	*Λάρισσα*
— 43, a.	— 33.	*veletudine*	*valetudine*
— 262, b.	— 9.	*Edit pr.*	*Edit. pr.*

TYPIS DESCRIPSIT B. G. TEUBNER
LIPS.

